

M. A N N Æ I
S E N E C Æ
R H E T O R I S,

Suasoriæ , Controversiæ , cum
Declamationum Excerptis.

Ex ultima

ANNÆ SCHOTTI recensione.

Tomus Tertius.

Es Domus S. Martini Sept. Acceptor

Lugdun. Batavor.

Ex Officina Elseviriana

clō lo c xxxix

M. ANNÆI SENECAE
R H E T O R I S
S V A S O R I A R V M

Liber unus.

S V A S O R I A I.

Deliberat Alexander, an Oceanum naviget.

Enitam cuique rei magnitudinem natura dederat, dedit & modum, nihil infinitum est, nisi Oceanus. *Avitus.* Fertiles in Oceano jacere terras, utraque Oceanum rursus alia littora, alium nasci orbem, nec usquam naturam rerum definere, sed semper inde, ubi desisse videatur, novam exsurgere: facile ista finguntur: quia Oceanus navigari non potest. Satis sit hactenus vicisse Alexandro, qua mundo lucere satis est. Intra has terras cœlum Hercules meruit. Stat immotum mare, & quasi deficientes in suo fine natura pigra moles, novæ ac terribiles figuræ, magna etiam Oceano portenta, quæ profunda ista vastitas nutrit, confusa lux alta caligine, & interceptus tenebris dies, ipsum vero grave & devium mare, & aut nulla aut ignota sidera. Ita est, Alexander, rerum natura: post omnia Oceanus: post Oceanum nihil. *Argentarii.* Resiste, orbis te tuus revocat: vicimus qua lucet. nihil tantum est, quod ego Alexanderi

xandri periculo petam. *Pompeii Silonis.* Venit ille dies, Alexander, exoptatus, quo tibi operæ est adesse. iidem sunt termini & regni tui, & mundi. *Osci.* Tempus est Alexandrum cum orbe & cum sole desinere. Quod noveram, vici: nunc concupisco quod nescio. Quæ tam feræ gentes fuerunt, quæ non Alexandrum posito genu adorarint? Qui tam horridi montes, quorum non juga victor miles calcaverit? Ultra Liberi patris trophæa constitimus. Non quærimus orbem, sed anntimus. Immensum, & humanæ intentatum experientiæ pelagus, totius orbis vinculum, terrarumque custodia, inagitata remis vastitas, litora modo sæviante fluctu inquieta, modo fugiente deserta. terra caligo remittet fluctus. Nescio quid humanis natura subduxit oculis, extrema nox obruit. *Musa.* Fœda belluarum magnitudo, & immobile profundum testantur, Alexander, nihil ultra esse, quod vincas; revertere. *Albutii Siri.* Terræ quoque suum finem habent, & ipsius mundi aliquis occasus est, nihil infinitum est, modum magnitudini facere debes, cum fortuna non facit. Magni pectoris est inter secunda moderatio. Eundem fortuna victoriæ tuæ, quem natura finem facit. Imperium tuum cludit Oceanus. O quantum magnitudo tua rerum quoque naturam supergressa est! Alexander orbi magnus est, Alexandro orbis angustus est. Aliquis etiam magnitudini modus est. Non procedit ultra spatia sua cœlum. Maria intra terminos suos agitantur. Quicquid ad summum venit, incremento non reliquit locum. Non magis quicquam ultra Alexandrum novimus, qua ultra Oceanum. *Marillii.* Maria sequimur, terras cui tradimus? Orbem quem non novi, quæro; quem vici, relinquo. *Fabiani.* Quæ ista toto pelago infusa caligo? Navigantem tibi videtur admittere, quæ prospicien-

spicientem quoque excludit. Non hæc India est, nec terribilis ferarum ille conventus. immanes propone belluas. aspice quibus procellis fluctibusque sæviat, quas ad litora undas agat. tantus ventorum, tanta convulsi funditus maris insania est: nulla præsens navigantibus statio est, nihil salutare, nihil notum. rudis & imperfecta natura penitus recessit. Ista maria ne illi quidem petierunt, qui fugiebant Alexandrum. Sacrum quidem terris natura circumfudit Oceanum. Illi qui jam siderum collegerunt metas, & annuas hiemis atque æstatis ad certam legem redegerunt, quibus ignota nulla pars mundi est: de Oceano tamen dubitant, utrumne terras velut vinculum circumfluat, an in suum colligatus orbem, & in hos, per quos navigatur sinus, quasi spiramenta quædam magnitudinis exæstuet: ignem post se, cujus augmentum ipse sit, habeat, an spiritum. Quid agitis, commilitones? regem domitoremque generis humani, magnum Alexandrum, eo demittitis, quod adhuc quid sic disputatur? Memento Alexander, matrem in orbe victo adhuc magis, quam pacato relinquis.

DIVISIO. Aiebat *Castius*, hoc genus suavoriarum aliter declamandum esse, quam suadendum. Non eodem modo in libera civitate dicendam esse sententiam, quo apud reges: quibus etiam quæ prosunt, ita tamen ut delectent, suadenda sunt. Et inter reges ipsos esse discrimen: quosdam magis aut minus rerum usum habere. Veritate in facti Alexandrum exisse. Quosdam superbissimos, & supra mortalis animi modum elatos cernimus. Denique ut alia dimittantur argumenta, ipsa suavoria insolentiam ejus coarguit; orbis illum suus non capit: itaque nihil dicendum aiebat, nisi cum summa veneratione regis, ne accideret idem quod præceptori ejus Callistheni accidit, quem occidit

xandri periculo petam. *Pompeii Silonis.* Venit ille dies, Alexander, exoptatus, quo tibi operæ est adesse. iidem sunt termini & regni tui, & mundi. *Osci.* Tempus est Alexandrum cum orbe & cum sole definire. Quod noveram, vici: nunc concupisco quod nescio. Quæ tam feræ gentes fuerunt, quæ non Alexandrum posito genu adorarint? Qui tam horridi montes, quorum non iuga victor miles calcaverit? Ultra Liberi patris trophæa constitimus. Non quærimus orbem, sed annuimus. Immensum, & humanæ intentatum experientiæ pelagus, totius orbis vinculum, terrarumque custodia, inagitata remis vastitas, litora modo sæviente fluctu inquieta, modo fugiente deserta. terra caligo remittet fluctus. Nescio quid humanis natura subduxit oculis, extrema nox obruit. *Musa.* Fœda belluarum magnitudo, & immobile profundum testantur, Alexander, nihil ultra esse, quod vincas; revertere. *Albutii Siri.* Terræ quoque suum finem habent, & ipsius mundi aliquis occasus est, nihil infinitum est, modum magnitudini facere debes, cum fortuna non facit. Magni pectoris est inter secunda moderatio. Eundem fortuna victoriæ tuæ, quem natura finem facit. Imperium tuum cludit Oceanus. O quantum magnitudo tua rerum quoque naturam supergressa est! Alexander orbi magnus est, Alexandro orbis angustus est. Aliquis etiam magnitudini modus est. Non procedit ultra spatia sua cœlum. Maria intra terminos suos agitantur. Quicquid ad summum venit, incremento non reliquit locum. Non magis quicquam ultra Alexandrum novimus, qua ultra Oceanum. *Marillii.* Maria sequimur, terras cui tradimus? Orbem quem non novi, quæro; quem vici, relinquo. *Fabiani.* Quæ ista toto pelago infusa caligo? Navigantem tibi videtur admittere, quæ pro-

spicien-

spicientem quoque excludit. Non hæc India est, nec terribilis ferarum ille conventus. immanes propone belluas. aspice quibus procellis fluctibusque sæviat, quas ad litora undas agat. tantus ventorum, tanta convulsi funditus maris insania est: nulla præsens navigantibus statio est, nihil salutare, nihil notum. rudis & imperfecta natura penitus recessit. Ista maria ne illi quidem petierunt, qui fugiebant Alexandrum. Sacrum quidem tertis natura circumfudit Oceanum. Illi qui jam siderum collegerunt metas, & annuas hiemis atque æstatis ad certam legem redegerunt, quibus ignora nulla pars mundi est: de Oceano tamen dubitant, utrumne tertas velut vinculum circumfluat, an in suum colligatus orbem, & in hos, per quos navigatur sinus, quasi spiramenta quædam magnitudinis exæstuet: ignem post se, cujus augmentum ipse sit, habeat, an spiritum. Quid agitis, commilitones? regem domitotemque generis humani, magnum Alexandrum, eo demittitis, quod adhuc quid sit disputatur? Memento Alexander, matrem in orbe victo adhuc magis, quam pacato relinquis.

DIVISIO. Ajebat *Castius*, hoc genus suavoriarum aliter declamandum esse, quam suadendum. Non eodem modo in libera civitate dicendam esse sententiam, quo apud reges: quibus etiam quæ profunt, ita tamen ut delectent, suadenda sunt. Et inter tegetes ipsos esse discrimen: quosdam magis aut minus rerum usum habere. Veritatem facti Alexandrum exisse. Quosdam superbissimos, & supra mortalis animi modum elatos cernimus. Denique ut alia dimittantur argumenta, ipsa suavoria insolentiam ejus coatguit; orbis illum suus non capit: itaque nihil dicendum ajebat, nisi cum summa venetatione regis, ne accideret idem quod præceptori ejus Callistheni accidit, quem occidit

propter intempestive liberos sales. Nam cum Deum vellet videri, & vulneratus esset, viso sanguine ejus philosophus mirari se dixerat, quod non esset *ἰχθὺς οἷός περ τε ἰεὶς μακίρεσσι θεοῖσι*. Ille se ab hac urbanitate lancea vindicavit. Eleganter in C. Cassii Epistola quæ ad M. Ciceronem missa positum. multum jocatur de stultitia Cn. Pompeii adolescentis, qui in Hispania contraxit exercitum, & ad Mundam acie victus est. Deinde ait: Nos quidem illum deridemus, sed timeo ne ille non gladio *ἀνήμενκτηρίῃ*. In omnibus regibus hæc urbanitas extimescenda est. Ajebat itaque, apud Alexandrum ita dicendam esse sententiam, ut multa adulatione animus ejus permulceretur. Servandum tamen aliquem modum, ne nobis accideret tale aliquid, quale accidit Atheniensibus, cum publicæ eorum blandiciæ non tantum deprehensæ, sed & castigatæ sunt. Nam cum Antonius vellet se Liberum patrem dici, & hoc nomen statuis subscribi juberet, habitu quoque & comitatu Liberum imitaretur, occurrerunt venienti ei Athenienses cum conjugibus & liberis, *Διονύσου* salutaverunt. Bene illis cesserat, si nasus Atticus ibi substitisset. dixerunt despondere ipsos in matrimonium Minervam suam, & rogaverunt ut duceret. Ac Antonius ait ducturum, sed dotis nomine imperare se illis mille talenta. Tum ex Græculis quidam ait: *κύριε, ὁ Ζεύς τὴν μητέρα σου Σεμέλῃ ἀπεκίχεν εἶχε*. Huic quidem impune fuit: sed Atheniensium sponsalia mille talentis æstimata sunt. quæ cum exigenterentur, complures contumeliosi libelli proponebantur: quidam etiam ipsi Antonio tradebantur: sicut ille qui subscriptus statuæ ejus fuit, cum & eodem tempore Octaviam uxorem haberet, & Cleopatram: OKTABIA KAI AΘHNA ANTONIΩ, RES TVAS TIBI HABE.

Bellig-

Bellissimam tamen rem Deillius dixit, quem Messala Corvinus desultorem bellorum civilium vocat, quia ab Dolabella ad Cassium transiturus, salutem sibi pactus est, si Dolabellam occidisset: & à Cassio deinde transivit ad Antonium: novissime ab Antonio transfugit ad Cæsarem. Hic est Deillius, cujus Epistolæ lascivæ ad Cleopatram feruntur. Cum Athenienses tempus peterent ad pecuniam conferendam, nec exorarent, Deillius ait: Et tamen scito illos tibi annuam, bimam, trimam diem debere. Longius me fabellarum dulcedo produxit, Itaque ad propositum revertar. Ajebat Cestius, magnis cum laudibus Alexandri hanc suasoriam esse dicendam: quam sic divisit, ut primum diceret, etiam si navigari posset Oceanus, navigandum non esse, satis gloriæ quæsitum: regenda esse & disponenda, quæ in transitu vicisset: consulendum militi, tot victoriis lasso: de matre illi cogitandum: & alias causas complures subjecit. Deinde illam quæstionem [subjecit,] ne navigari quidem Oceanum posse. *Fabianus* philosophus primam fecit quæstionem eandem, Etiam si navigari posset Oceanus, navigandum non esse. At rationem aliam primam fecit, modum imponendum esse rebus secundis. hic dixit sententiam: Illa demum magna est felicitas, quæ arbitrio suo constitit. Dixit deinde locum de varietate fortunæ: & cum descripsisset, nihil stabile esse, omnia fluitare, & incertis motibus modo attonli, modo deprimi, absorberi terras, & maria siccari, montes subsidere, deinde exempla rerum è fastigio suo devolutarum adjecit: Sine potius rerum naturam, quam fortunam tuam, deficere. Secundam quoque quæstionem aliter tractavit. Divisit enim illam sic, ut primum negaret ullas in Oceano, aut trans Oceanum, esse terras habitabiles: deinde si essent, perveniri

niri tamen ad illas non posse. Hic difficultatem ignoti maris, naturam non patientem navigationis. Novissime ut possit perveniri, tanti tamen non esse. Hic dixit incerta peti, certa deferi; descituras gentes, si Alexandrum rerum naturæ terminos supergressum notuisset. Hic matrem memoravit, de qua dixit, quomodo illa trepidavit, etiam quod Granicum transiturus esset. *Glyconis* celebris sententia est: τῦτ' ὅτι ἐστὶ Σιμόεις, ἔδδ' Ἐρανικῶ, τῦτ' εἰ μὴ πικρὸν ἔω, ὅτι ἂν ὕστατ' ἔκειτο. Hoc omnes imitari voluerunt. *Plinius* dixit: Καὶ Διὰ τῦτ' μέγιστον ἐστίν, ὅτι αὐτὸ μὲν πάντῃ, μὲν δ' αὐτὸ ἔδδεν. *Ariston* dixit: βέλεσθ' ὦ νειολαία πλείους ἡλίους; δύο Ἑλληπωπίας ἡόσιν ἐφεσώτες. οἱ δ' ἐπὶ τῷ Παμφυλίῳ πελάγῃ τῶν ἐμπαύσεμον πασδοκῶντων ἄμπυσιν; Οὐδὲ Εὐφρότης τῦτ' ἐστίν, ἔδδ' Ἰνδὸς, ἀλλ' ἐστὶ μυσήριον, εἴτε φύσεως ὄρεσσι, εἴτε περὶ τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ, εἴτε χυμῶν θεῶν παύσεων ἐστίν, ἢ ἔσθ' ἀπὸ τῶν ὑδάτων. *Araetius* dixit: ἐν τῷ ἑνὶ ναυὶ ἐκ μιᾶς φορτῆς εἰς ἀνατολὰς, ἐν τῷ δ' εἰς τὰς ἀνατολὰς δύο σελῆς. *Cestius* descripsit: Fremit Oceanus, quasi indignetur, quod terras relinquant. Corruptissimam rem omnium, quæ umquam dictæ sunt, ex quo homines diserti insanire cœperunt. putabant Dorianis esse in Metaphrasi dicta Homeri: Tum exæcatus Cyclops saxum in mare rejecit. Hæc quomodo ex corruptis eo perveniant, ut & magna, nec tamen sana sint, agebat Meccenas apud Virgilium intelligi posse. Tumidum est, ὄρεσσι ὄρεσσι δ' ἀποστήσει. Virgilius quidem ait:

Rapit haud partem exigua mentis. —

Magnitudini se dat, sed ut non impudenter discedat à fide. Est inflatum,

καὶ

ναρ ημερα βαλλει) μεσθ. Virgilius ait de navibus,

— Credas innare revulsas

Cycladas.

Non dicit hoc fieri, sed videri. propitiis auribus auditur: quamvis incredibile est, quod excusatur, antequam dicitur. Multo corruptiorem sententiam *Menestrati* cuiusdam declamatoris non abjecti suis temporibus, nactus sum in hac ipsa Suasoria, cum describeret belluarum in Oceano nascentium magnitudinem. Efficit hæc sententia, ut ignoscamus ei, qui dixit ipsis Charybdi & Scylla majus portentum; Charybdi ipsius maris naufragium videri, & ne in mare semel insaniret: quid ibi potest esse salvi, ubi ipsum mare perit? *Damascius* induxit matrem loquentem, cum describeret assidue prioribus periculis nova supervenisse. *Barbarus* dixit, cum introduxisset excusantem se exercitum Macedonum, hunc sensum: *Fuscus Arellius* dixit: Testor ante orbem tibi tuum deesse, quam militem. *Latro* sedens hanc dixit: Non excusavit militem, sed dixit: Dum sequor, quis mihi promittit hostem, quis terram, quis diem, quis mare? Da ubi castra ponam, ubi signa ponam. Reliqui parentes, reliqui liberos, commeatum peto: numquid immature ab Oceano? Latini declamatores in Oceani descriptione non nimis viguerunt. nam aut tumide scripserunt, aut curiose. Nemo illorum potuit tanto spiritu dicere, quanto *Pedo*, qui navigante *Germanico* dixit:

Iam pridem post terga diem solemque relictum,

Iam pridem notus extorres finibus orbis,

Per non concessas audaces ire tenebras,

Hesperii metas, extremaque littora mundi.

Nunc illum pigrus immania monstra sub undis:

Qui ferat Oceanum, qui savas undique Pristis,

A 5

Aquo-

*Aequoreosque canes ratibus consurgere prensis.
 Accumulat fragor ipse metus, jam sidere limo
 Navigia, & rapido desertam flamine classem,
 Seque feris credunt per inertia fata marinis
 Tam non felici laniandos sorte relinqui.
 Atque aliquis prora spectat sublimis ab alta
 Aëra pugnaci luctatus rumpere nisu.
 Ut nil erepto valuit dinoscere mundo,
 Obstructo taleis effundit pectore voces:
 Quo ferimur? ruit ipse dies, orbemque relictum
 Ultima perpetuis claudis natura tenebris:
 Anne alio positas ultra sub cardine gentes,
 Atque alium libris intactum quarimus orbem?
 Dii revocant, rerumque vetant cognoscere finem
 Mortaleis oculos: aliena quid aquora remis
 Et sacras violamus aquas, divumque quietas
 Turbamus sedes?*

Ex Græcis declamatoribus nulli melius hæc sua-
 foria processit, quam Glyconi. Sed non minus
 multa magnifice dixit, quam corrupte. Vtriusque
 vobis faciam potestatem. Et volebam vos experi-
 ri, non adjiciendo iudicium meum, nec separan-
 do à corruptis sana. potuisset etenim fieri, ut vos
 illa magis laudaretis, quæ insaniunt: & nihilomi-
 nus potest fieri, quamvis distinxerim. Illa belle di-
 xit: sed fecit quod solebat, ut sententiam adjectio-
 ne supervacua atque tumida perderet. Adjecit enim
 illud: Vale terra: vale Nais mea: jubeo enim: num
 ferent oculi? ὕψαινε γῆ, ὕψαινε Νᾶϊ ἐμέ. κέ-
 λομαι γάρ. ἀλλ' οἷός τί' ὄσσε; Quosdam iudices
 dubios sui habet: ego non dubito contra senten-
 tiam ferre.

SVASORIA II.

Trecenti Lacones contra Xerxem missi, cum trecenti ex omni Græcia missi fugissent, deliberant, an & ipsi fugiant.

ARELLII EVSCI PATRIS. At, puto, rudis lecta ætas, & animus qui frangeretur metu insueto, armaque non passuræ manus, hebetataque senio, an vulneribus corpora. quid dicam potissimos Græciæ? an Lacedæmonios? an Eleos? an repetam tot acies partum, tot excidia urbium, tot victarum gentium spolia? Et nunc, proh dolor! concidunt, si remeabimus, templa. Pudet consilii nostri, pudet, etiam si non fugimus, deliberasse talia. At cum tot millibus Xerxes venit, ô Lacedæmonii, non adversus Barbaros, reveremini opera vestra, non avos, non patres, quorum nos exemplum moueat? Ab infantia surgit ingenium: pudet Lacedæmonios sic adhortari: tuti sumus. Licet totum classe orientem trahat, licet metuentibus explicet inutilem numerum: hoc mare, quod tantum ex vasto patet, urgetur in minimum, insidiosis excipitur angustiis, qua vix minimo aditus navigio est, & hujus quoque remigium arcet inquietatione, quod circumfluit mare, fallacia cursus, vada altioribus internata, aspera scopulis, & cetera, quæ navigantium vota decipiunt. Pudeat, inquam, & Lacedæmonios & armatos quærere, quemadmodum tuti sint. Non referam Persarum spolia? certe super spolia nudus cadam. Sciet & alios nos habere trecentos, qui sic non fugiant, & sic cadent. Hunc sumite animum. Nescio an vincere possimus, vinci non possumus. Hæc non utique perituris refero, sed etsi cadendum est, erratis, si metuendam creditis mortem. Nulli natura in æternum spiritum dedit, statutaque

que nascentibus in finem vitæ dies est. Imbecilla enim nos materia Deus orsus est, quippe minimis succidunt corpora, indenuntiata forte rapimur: sub eodem pueritia fato est, eadem juvenus causa cadit: optamus quoque plerique mortem: adeo in securam quietem recessus est. At gloriæ nullus finis est, proximique Deo. Sic ages. ea satagunt. fœminis quoque frequens hinc in mortem pro gloria iter est. Quid Lycurgum? quot interritos omni periculo, quos memoriæ sacravit, viros referam? ut unum Ottyadem citem, annumerare trecentis exempla possum. *Triarii*: Non pudet Laconas, nec pugna quidem hostium, sed fabula vinci? Magnum est, alumnum virtutis nasci Laconem. ad certam victoriam omnes remansissent; ad certam mortem tantum Lacones. Non est Spatta lapidibus circumdata. ibi muros habet, ubi muros non habet. Melius revocabimus fugientes Træzenos, quam sequemur. Sed montes perforat: maria contegit. Nunquam in solido stetit superba felicitas, & ingentium imperiorum magna fastigia oblivione fragilitatis humanæ collapsa sunt. Scias licet ad finem pervenisse, quæ ad invidiam perducta sunt. Maria, terrasque rerum natura statione mutavit sua. moriamur trecenti: ut hic primum invenerit, quod mutare non possit. Si tandem amens placitum consilium erat; cur non potius in turba fugimus? *Porcii Latronis*. In hoc scilicet morati sumus, ut agmen fugientium cogeremus? furori terga vertitis. Sciamus saltem quis sit iste, quem fugimus. Vicit. At victoria dedecus elui potest. Ut omnia fortiter fiant, feliciter cadant: multum tamen nomini nostro detractum est jam, Lacones, quod, an fugeremus, deliberavimus. Venim non moriamur, quantum ad me quidem pertinet, post hanc deliberationem nihil aliud timeo,

timeo, quam ne revertamur. Arma nobis fabulæ excutiant? nunc nunc pugnemus. Latuisset virtus inter Træzenos. Ceteri quidem fugerent. si me quidem interrogatis quid sentiam: ego, in nostrum & in Græciæ patrocinium loquar: electi sumus, non relictæ. *Gavii Sabini*. Turpe est cuilibet viro fugisse: Laconi etiam deliberasse. *Marillii*. In hoc restitimus, ne in turba fugientium latere-mus. Habent quemadmodum se excusent Træzeni Græciæ. Munitas Thermopylas satis putavi-mus, cum relinqueremus illic Laconas. *Cestii Pii*. Quam turpe fugere judicatis, Lacones, tamdiu non fugiendo? Omnibus sua decora sunt, Athenæ eloquentia inclytæ sunt, Thebæ sacris, Sparta ar-mis. Ideo hanc Eurotas annis circumfluit, qui pueritiam indurat ad futuræ militiæ patientiam? ideo Taygeti montis difficilia nisi Laconibus ju-ga? ideo Hercule gloriamur operibus cælum me-rito? ideo muri nostri arma sunt? Ograve majorum virtutis dedecus! Lacones se numerant, non æsti-mant. Videamus quanta turba sit: ut habeat certe Sparta, etiamsi non fortes milites, at nuntios ve-ros; ita ne bello quidem, sed nuncio vincimur. Merito Hercules omnia contempsit, quem Laco-nes audire non sustinent. Si vincere Xerxem non licet, videre liceat. Volo scire quem fugiam. Ad-huc non sum ex ulla parte Atheniensium similis, non muris, nec educatione. nihil prius illorum imitabor, quam fugam? *Pompeii Silonis*. Xerxes multos secum adducit; Thermopylæ paucos reci-piunt; erimus inter hostes fugacissimi, inter fuga-ces tardissimi. Nihil refert, quantas gentes in no-strum orbem Oriens effuderit, quantumque na-tionum secum Xerxes trahat. tot ad nos pertinent, quot locus ceperit. *Cornelii Hispani*. Pro Sparta venimus, pro Græciā stemus: vincamus hostes, socios

socios jam vicinus : sciat iste insolens Barbarus, nihil esse difficilius, quam Laconis armati latus fodere. Ego vero quod Træzeni discesserunt, gaudeo ; liberas nobis reliquere Thermopylas. Nihil erit quod virtuti nostræ se opponat, quod inserat : non latebit in turba Laco : quocunque Xerxes aspexerit, Spartanum videbit. *Blandi.* Referam præcepta matrum ? Aut in his, aut cum his. Minus turpe est, à bello inermem reverti, quam armatum fugere. Referam captivorum verba ? captus Laco, Occide, inquit, non servio : potui non capi, si fugere voluissem. Describite terrores Persicos : omnia ista, cum mitteremur, audivimus. Videat trecentos Xerxes, & sciat, quanti bellum æstimatum sit, quanto aptus numero locus. Revertamur ne nuntii quidem, nisi novissimi. Quis fugerit, nescio. hos mihi Sparta commilitones dedit.

Descriptio Thermopylarum. Nunc me delectat, quod fugerunt Træzenii : angustas mihi Thermopylas fecerant.

Contra, *Cornelii Spatini.* At ego maximum dedecus futurum Reipublicæ nostræ arbitror, si Xerxes nihil prius in Græcia vicerit, quam Laconas. Ne testem quidem virtutis nostræ habere possumus. id de nobis tradetur, quod hostes narraverint. Habetis consilium meum. idem autem meum, quod totius Græciæ. si quis aliud suadet, non fortes vos esse, sed perditos gaudet. *Claudii Marcelli.* Non vincent nos, sed obruent. Satis fecimus nomini : multum rei gessimus : ante nos rerum natura victa est.

DIVISIO. Hujus suasoriæ feci mentionem, non quia in ea subtilitatis erat aliquid, quod vos excitare posset, sed ut sciretis quam nitide *Fuscus* dixisset, vel quam licenter ipse sententiam feram. Vestri arbitrii erit, utrum explicationes ejus luxuriosas.

riosas putetis, an (ut poëta Pollio Asinius ajebat) hoc non esse suadere, sed invidere. ne volo nihil fuisse, & juvenis te amo, tamquam has explicationes Fusci, quas nemo nostrum non alius, alia inclinatione vocis, velut sua quisque modulatione cantabat. At quia semel in mentionem incidi Fusci, ex omnibus suasoriis celebres descriptiunculas subtexam, etiam si nihil occurrerit, quod quisquam alius nisi suasor dixerit. Divisione autem hac suasoria Fuscus usus est illa vulgari, ut diceret, non esse honestum fugere, etiam si tutum esset: deinde æque periculosum esse fugere, & pugnare: novissime, periculosum esse fugere, & pugnantibus hostes timendos: fugientibus, & hostes & suos. *Cestius*. Primam partem sic transegit, quasi nemo dubitaret, an turpe esset fugere: deinde illo transit, an non esset necesse. Hæc sunt, inquit, quæ vos confundunt hostes, sociorum paucitas. Non quidem hæc suasoriæ. Sed in hac materia, disertissima illa fertur sententia Dorionis, cum posuisset, hoc dixisse trecentis Leonidam, quod puto etiam apud Herodotum esse, *ἔτις ἀεὶ σάτε, ὡς ἐν ἀδὲς δεσπῆσυντες*. *Sabinus Asidius*, venustissimus inter rethores scurra, cum hanc sententiam Leonidæ retulisset, ait: Ego illi ad prandium promissilem, ad cœnam renuntiassẽm. *Attalus Stoicus*, qui solum vertit à Seiano circumscriptus, magnæ vir eloquentiæ, ex philosophis, quos nostra ætas vidit, longe & subtilissimus & facundissimus, cum tam magna & nobili sententia certavit, ut mihi dixisse videatur animosius, quam prior. Occurrit mihi sensus in ejusmodi materia, à Cornelio Severo dictus, tamquam de Romanis, nescio an parum fortiter. Edicta in posterum diem pugna, epulanteis milites inducit, & ait;

—:stra-

—— *stratique per herbam,*

Hic meus est, dixere, dies.

Elegantissime quidem affectum animorum incerta sorte pendentium expressit : sed parum Romani animi servata est magnitudo. cœnant enim tanquam crastinum desperent. Quantus illis Laconibus animus erat, qui non poterant dicere: Hic dies est meus. Illud *Porcellus* Grammaticus arguebat in hoc versu quasi solœcismum, quod cum plures induxisset, diceret : Hic meus est dies, non, Dies hic est noster: & in sententia optima accusabat id quod erat optimum. muta enim, ut noster sit, peribit omnis versus elegantia: in quo hoc est decentissimum, quod ex communi sermone trahitur. nam quasi proverbii loco est, Hic dies meus est. & cum ad sensum retuleris, ne Grammaticorum quidem calumnia, ab omnibus magnis ingeniis submovenda, habebit locum. Dixerunt enim non omnes simul, tamquam in chorum manu ducente Grammatico, sed singuli ex his: Hic meus est dies. Sed ut revertar ad Leonidam & trecentos, pulcherrima illa fertur *Glyconis* sententia. In hac ipsa suasoria non sane referto memoria ullam sententiam Græci cujusquam nisi *Damae*. *πὶ τῷ φούρῳ εἰς δὲ πύλιν τεύχῃ*; De positione loci eleganter dixit *Haterius*, cum angustias loci facundissime descripsisset, Natus trecentis locus. *Castius* cum descripsisset honores, quos habituri essent, si pro patria cecidissent: adjecit, Per sepulchra nostra jurabitur. *Nicetas* longe disertius hanc phantasiâ movit, & adjecit: Nisi antiquior fuisset Xerxes quam Demosthenes Cipro, cui dicere hanc suam dixit sententiam, aut certe non deprehensam, cum descripsisset opportunitatem loci, & tuta undique pugnantium latera, & angustias à tergo positas, sed adversas hostibus. *Potamon* magnus

exclamator fuit Mitylenis, qui eodem tem-
 guit, quo *Lesbocles* magni nominis & no-
 espondentis ingenii: in quibus quanta fue-
 morum diversitas in simili fortuna, puta
 indicandum: multo magis, quia ad vitam
 et, quam si ad eloquentiam pertineret. Vtri-
 lius iisdem diebus decessit. *Lesbocles* scho-
 olvit. nemo unquam ampliore animo se gef-
 otamon à funere filii contulit se in scholam,
 clamavit. Vtriusque tamen affectum tempe-
 um puto: hic durius tulit fortunam quam pa-
 decebat, ille mollius. Verum *Potamon* cum
 oriam de trecentis diceret, tractabat, quam
 iter fecissent Lacones hoc ipsum quod delibe-
 ant de fuga: & sic novissime clausit. Infanie-
 t in hac suasoria multi circa Otryaden. *Mur-*
dlus, qui dixit, Fugerunt Athenienses: non
 in Otryadæ nostri literas didicerant. *Sarconius*
 it: Otryades qui periit ut falleret, revixit ut vin-
 ret. *Licinius Nepos*. Cum exemplo vobis etiam
 ortuis vincendum fuit. *Antonius Atticus* inter
 ures sententias videtur palmam meruisse. dixit
 um: Otryades pene à sepulchro victor digitis
 aluera gessit, ut trophæa Laconum inscriberet,
 ignum Spartano sacramento virum, cuius ne lit-
 eræ quidem fuere sine sanguine. *Castius Crispus*.
 Municipalis Gatozeos dixit post relatam exem-
 dum Otryadæ. dicebat municipalis: Aliud cete-
 os, aliud Laconas decet. Nos sine deliciis educa-
 mur, sine muris vivimus, sine vira vincimus. *Se-*
necio fuit, cuius nomen ad vos potuit pervenisse,
 ingenii confusi ac turbulenti, qui cupiebat gran-
 dia dicere, adeo ut novissime hujus rei motbo &
 teneretur & rideretur. nam & servos nolebat ha-
 bere, nisi grandes, & argentea vasa, non nisi gran-
 dia. Credatis mihi velim non jocanti, eo pervenit
 infania

infantia ejus , ut calceos quoque majores sumeret, ficus non esset nisi mariscas. concubinam ingentis staturæ habebat , omnia grandia probabat : ei impositum est cognomen, vel, ut Messala ait, cognomentum, & vocari cœpit Senecio Grandio. Is in hac suatoria cum posuisset contradictionem, ait : Omnes qui missi erant à Græcia , fugerunt. sublati manibus , insistens summis digitis (sic enim solebat, quo grandior fieret) exclamat, Gaudeo, gaudeo. mirantibus nobis quid tantum boni illi contigisset , adjecit : Totus Xerxes meus erit. Idem dixit : Ille qui classibus suis maria surripuit, qui terras circumscripsit, dilatavit profundum, novam rerum naturæ faciem imperaret : ponat sane contra cœlum astra , commilitones habeo deos. *Senianus* multo potentius dixit: Terras armis obsidet, cœlum sagittis, maria vinculis: Lacones, nisi succurritis , mundus captus est. Decentissimi generis stultam sententiam referam *Victoris Statorii*, municipis mei, cujus tabulis memoria dignissimis aliquis suatoria occasione contradictionem sumpsit. At , inquit, trecenti sumus : & ita respondet, Trecenti, sed viri, sed armati, sed Lacones, sed ad Thermopylas. Numquam vidi plures trecentis. *Latro* in hac suatoria , cum tractasset omnia quæ materia capiebat, posse ipsos & vincere, posse certe invictos reverti , & beneficio loci , tum illam sententiam : Si nihil aliud, erimus certe belli mora. Postea memini auditorem Latronis *Abrorum Silonem* , patrem hujus Silonis , qui pantomimis fabulas scripsit , & ingenium grande non tantum deferuit, sed posuit, recitare carmen, in quo agnovimus sensum Latronis in his versibus :

Ite agite ô Danaï, magnum Paana canentes :

Ite triumphantes , belli mora concidit Hector.

Tam diligentes tum auditores erant , ne dicam
tam

tam maligni, ut unius verba surripi non possent. At nunc cuilibet orationes invertere tuto licet pro suis. Sed ut sciatis, sensum bene dictum, dici tamen posse melius, notate præ ceteris quanto decentius Virgilius dixerit hoc, quod valde erat celebre :

—— *Belli mora concidit Hector.*

Item :

*Quicquid apud dura cessatum est mœnia Troia,
Hectoris Aeneaque manu victoria Grajum,
Hæsit.*

Messala aiebat, hic Virgilium debuisse desinere : quod sequitur,

Et in decimum vestigia rettulit annum.

explementum esse. *Macenas* hoc etiam priori comparabat. Sed ut ad Thermopylas revertar: *Dio- cles Carystius* dixit: *A. Patrus* dixit. *Corvus* testimonium stuporis reddendum est, qui dixit: Quid si jam Xerxes ad nos suo mari navigat, fugiamus antequam nobis terra surripiatur. Hic est *Corvus*, qui cum tentaret scholam Romæ Summo illi, qui ludæos subegerat, declamavit controversiam, de ea, quæ apud matronas discurrerebat, liberos non esse tollendos, & ob hoc accusatur Reipublicæ læsæ. In hac controversia, sententia ejus hæc ridebatur. Inter pyxides & redolentis animæ medicamina constitit mitrata concio. Sed si vultis, historicum quoque vobis fatum dabo. *Thuscus* ille, qui Scaurum Mamercum, in quo Scaurorum familia extincta est, majestatis reum fecerat, homo quam improbi animi, tam felicitis ingenii, cum hanc suasoriam declamaret, dixit: Expectemus, si nihil aliud, hoc effecturi, ne insolens barbarus dicat: *Veni, vidi, vici*, cum hoc post multos annos *Divus Iulius* victo Pharnace dixerit. *Durio* dixit. *Andreas* aiebat, *Nicocratis* Lacedæmonis insignem hanc sententiam fuisse futuram, si media in-

ter-

tercidetentur. Sed ne vos diutius infatuem, qui prædixeram me *Fusci Arellii* explicationes subiecturum, finem suavioris faciam, quarum nimius cultus, & fracta compositio poterit vos offendere cum ad meam ætatem veneritis. Interim non dubito, quin nunc vos ipsa, quæ offensura sunt, vitia delectent.

SVASORIA III.

Deliberat Agamemnon, an Iphigeniam immolet, negante Calchante aliter navigari posse.

ARELLII FUSCI. Non in aliam conditionem Deus fudit æquora, quam ne omnis ex voto iter dies. nec ea fors mari tantum est, ceterum ipsa non sub eadem conditione sidera sunt. Alia negatis imbribus exurunt solum, & miseri cremata agricolæ legunt semina, & hæc interdum anno lex est: aliis serena clauduntur; & omne cœlum nubilo grave; subsidit solum, & creditum sibi terra non retinet: alius incertis sideribus cursus est, & variantur tempora, neque soles nimis urgent, neque ultra debitum imbres cadunt: quicquid asperatum æstu est, quicquid nimio defluxit imbre, invicem temperatur altero, sive ita natura disposuit, sive (ut ferunt) luna cursu gerit: quæ sive plena lucis suæ est, splendensque pariter assurgit in cornua, imbres prohibet; sive occupata nubilo, sordidiorem ostendit orbem suum, non ante finit quam in lucem redit; sive ne lunæ quidem ipsa potentia est, sed flatus, qui occupavere annum, tenent, quidquid bonum est. Extra jussum Dei tutum fuit adultero mare. An non potero vindicare adulteram? prior est salus pudicæ. Ne quid virginitati hujus timerem, persequabar adulterum. Victa Troia Virginibus hostium parcam: nihil adhuc virgo Priami timet. *Castii Pii.* Vos ergo ad hanc

hanc diem immortales invoco, sic reclusuri estis maria? Obstate potius. Ne Priami quidem liberos immolaturus es. Describe nunc tempestatem. Omnia ista patimur, nec parricidium fecimus. Quod hoc factum est, virginis deæ templo virginem occidere? libentius hanc sacerdotem habebit quam victimam. *Cornelii Hispani*. Infestæ, inquit, sunt tempestates, & sæviant maria: neque adhuc parricidium feci. Ista maria si numine suo Deus regeret, adulteris clauderentur. *Marillii*. Si non datur nobis ad bellum iter, revertamur ad liberos. *Argentarii*. Iterum in malum familiæ nostræ fatale revolvimur, propter adulteram fratris liberi pereunt. ista mercede nollem reverti. At Priamus bellum pro adultero filio gerat.

DIVISIO. Hanc Suasoriam sic divisit *Fuscus*, ut diceret, etiam si aliter navigare non possent, non esse faciendum: & sic tractavit, ut negaret faciendum, quia homicidium esset, quia parricidium, quia plus impenderetur, quam peteretur; peti adulteram, impendi Iphigeniam; vindicari adulterium, committi parricidium. Deinde dixit, etiam si non immolasset, navigaturum: Illam enim moram naturæ maris & ventorum esse, deorum voluntatem ab hominibus non intelligi. Hoc *Castius* diligenter divisit. dixit enim, deos rebus humanis non interponere arbitrium suum. si interponant, voluntatem eorum ab homine non intelligi: ut intelligatur, non posse fata revocari. si non sint fata, sacra profutura: si sint, non posse mutari. *Silo Pompeius*, etiam si quod esset divinandum genus certum, auguriis negavit credendum: quare ergo, si nescit Calchas, affirmat primum, & scire se putat? Hic communem locum dixit in omnes qui affectarent scientiam: deinde irascitur sibi, invitus militat, quaerit sibi tam magno testimonio

monio apud omnes gentes fidem. In ea descriptione primum in hac suaforia *Fuscus Arellius* Virgilii versus voluit imitari. Valde autem longe petit, & pœne repugnat materiæ, certe non desideranti inseruit. Ait enim de luna, quæ sive plena lucis suæ est, splendensque pariter assurgit in cornua, imbres prohibet: sive occupata nubilo sordidiorem ostendit orbem suum, non ante finit quam vicem reddit. At Virgilius hæc quanto simplicius & beatus dixit?

*Luna revertentes cum primum colligit ignes,
Si nigrum obscuro comprehenderit aëra cornu,
Maximus agricolis, pelagoque parabitur imber.*

Et rursus:

*Sin ortu in quarto (namq; is certissimus auctor)
Plena, neque obtusis per cælum cornibus ibit.*

Solebat autem ex Virgilio *Fuscus* multa trahere, ut Mæcenati imputaret. Totiens enim pro beneficio narrabat, in aliqua se Virgiliana descriptione placuisse: sicuti in hac ipsa suaforia dixit: Cur iste inter ejus ministerium placuit? cur hoc os Deus elegit? cur hoc potissimum sortitur potius? quod tantum non impie agebat se imitatum Virgilium, *Plena Deo*? Solet autem Gallio noster hoc aptissime ponere. Memini una nos ab auditione *Niceta* ad Messalam venisse. Nicetes suo impetu valde Græcis placuit. Quærebat à Gallione Messala, quid illi visus esset Nicetes? Gallio ait, Plena Deo: quotiens audierat aliquem ex his declamatoribus, quos scholastici caldos vocant, statim dicebat, Plena Deo. Ipse Messala nunquam aliter eum ab hominis auditione venientem interrogabat, quam ut diceret: Numquid Plena Deo? Itaque hoc ipsi tam familiare erat, ut invito quoque excideret. Apud Cæsarem cum mentio esset de ingenio *Haterii*, consuetudine prolapsus dixit: Et ille erit Plena Deo.

na Deo. Quarenti deinde quid hoc sese vellet, ver-
sum Virgilii retulit, & quomodo hoc semel sibi
apud Messalam excidisset; & numquam postea po-
tuisset excidere. Tiberius ipse Theodotus offen-
debatur Nicetis ingenio, atque delectatus est fabu-
la Gallionis: hoc autem dicebat Gallio, Nasoni
suo valde placuisse: itaque fecisse quod in multis
aliis versibus Virgilius fecerat, non surripiendi
causa, sed palam imitandi, hoc animo ut vellet
agnosci: esse autem in trægœdia ejus: Feror huc
illuc, ut plena Deo. Iam vultis ad *Fuscum* rever-
tar, & descriptionibus ejus vos satiabo. Hæc po-
tissimum ex his quas in similitudinis tractatione
posuit, cum diceret omnino non concessam futu-
rorum scientiam.

SVASORIA IV.

*Deliberat Alexander Magnus, an Babyloniam
intret, cum denunciatum esset illi responso auguris
periculum.*

ARELLII FVSCI. Quis est qui futurorum
scientiam sibi vindicet? novæ oportet fortis
sit, qui jubente Deo canat. non eodem contentus
sit utero, quo imprudentes nascimur: quandam
imaginem Dei præferat, qui iustia exhibeat Dei. sic
est. Tantum enim regem, tantique rectorem orbis
esse in metu cogit: magnus iste & supra humanæ
fortis habitum oportet sit, cui liceat terrere Ale-
xandrum: Ponat iste suos inter sidera patres, &
originem cœlo trahat: agnoscat suum vatem Deus,
non eodem claudatur vitæ fine, ætate magna extra
omnem futurorum necessitatem caput sit, quod
gentibus futura præcipiat. Si vera sunt ista, quid
ita non huic studio servit omnis ætas? Cur non ab
infantia, rerum naturam deosque qua licet, visi-
mus?

mus? cum pateant nobis sidera, & interesse numinibus liceat, quid ita inutili desidemus facundia: aut periculosis atteritur armis manus? an melius alio pignore quam futuri scientia, ingenia surrexerint? Qui vero in media se, ut prædicant, fatorum misere pignora, natales inquirunt, & prima mediorem annorum habent initia, quo ierint motu sidera, in quas discurrerint parteis: contrane Deus steterit: an placidus affulserit sol: an plenam lucem, an initia surgentis acceperint: an abdiderit in noctem obscurum caput luna: Saturnus nascentem, an ad bella Mars militem, an negotiosum in quaestus Mercurius exceperit: an blanda annuerit nascenti Venus, an ex humili in sublime Iupiter tulerit: Existimant tot circa unum caput tumultuanteis Deos? Futura nuntiant. Plerosque dixere victuros: & nihil metuentes oppressit dies. aliis dedere finem propinquum: at illi superfuere. Egentes inutilis animæ, felices nascentibus annos sponderunt: at fortuna in omnem properavit injuriam. incertæ enim sortis vivimus: unicuique ista pro ingenio finguntur, non ex scientiæ vi. Deerit aliquis toto orbe locus qui te victorem non viderit? Babylone cluditur, cui patuit Oceanus.

DIVISIO. In hac suasoria nihil aliud tractasse *Fuscum* scio, quam easdem, quas supra re-tuli, quaestiones, ad scientiam futuri pertinentes. Illud quod nos delectavit, præterire non possum. Declamitabat *Fuscus Arellius* controversiam de illa, quæ posteaquam ter mortuos pepeterat, somniasse se dixit, ut in luco pareret. Valde in vos contumeliosus fuero, si totam controversiam, quam ego intelligo me dicere, *Fuscus* declamaret, & aperte, aut non agnoscentis puerum, tractaret locum contra somnia, & deorum providentiam, & male de magnitudine deorum dixisset mereri cum,

cum, qui illos circa puerperas mitteret. summis clamoribus dixit illum Virgilii versum:

Scilicet is superis labor est, ea cura quietos

Sollicitat. —

Auditor *Fusci* quidam, cujus pudori parco, cum hanc suasoriam de Alexandro ante Fuscum diceret, putavit æque belle poni versum eundem. dixit:

Scilicet is superis labor est, ea cura quietos

Sollicitat. —

Fuscus illi ait: Si hoc dixisses audiente Alexandro, scires apud Virgilium & illum versum esse:

Capulo tenus abdidit ens.

Er quia soletis mihi molesti esse de *Fusco*, quid fuerit, quate nemo videretur dixisse cultius, ingram vobis Fuscinas explicationes. Dicebar autem suasorias libentissime, & frequentius Græcas quam Latinas. *Hybreus* in hac suasoria dixit: οἷον ἔρχηται Βαβυλὼν μείνιν ὀχύρωμα.

SVASORIA V.

Deliberant Athenienses, an Trophæa Persica tolerant, Xerxe minante redituro se, nisi tollerentur.

ARELLII FUSCI. Pudet me victoriæ vestræ: sic fugatum creditis Xerxen, ut reverti possit? tor cæsa millia nihil ex hac acie relictum minanti, nisi quod vix sequi fugientem possit. rotiens merfa classis. Quid Marathona, quid Salamina referam? Puder dicere. dubitamus adhuc, an vicerimus. Xerxes veniet? At nescio quomodo languet circa memoriam jacturæ animus, & disturbata arma non repetit. Prior enim metus, futuri pignus esset. amissa, ne audear, amissurum monent. Ut in gaudia interdum surgit animus, & spem ex præseni meritur, ita adversis frangitur. Omnis est sic animum dies, ubi ignominia spem premit, ubi nullam meminit aciem, nisi quæ fu-

gerat. errat circa damna sua, & quæ male expertus est, vota deponit. Si venturus esset, non minaretur. Suis ira ardet ignibus, & impacta non solvitur. Non denuntiaret, si venturus esset, neque armaret nos nuntio, nec infligeret victricem Græciam, nec sollicitaret arma felicia: magis superveniret improvidis; nam & arma indenuntiata movent. Quantumcumque Oriens valuit, primo in Græciam impetu effusum est: hoc ille numero ferox, & in deos arma tulerat. extincta tot ante Xerxen millia, tot sub ipso jacent. nulli, nisi qui fugerunt, supersunt. Quid dicam Salamina? Quid Cymægyron referam? & te Polyteles? & hoc agitur, an viceris? Hæc ego trophæa deposui, hæc in totius Græciæ conspectu statui, ne quis timeret Xerxem minantem. Me miserum, pugnante Xerxe trophæa posui, fugiente tollam? Nunc Athenæ vincimur. non tantum credetur rediisse, sed vicisse Xerxes. Non potest Xerxes, nisi per nos, trophæa tollere. Credite mihi, difficile est attritas opes recolligere, & spes fractas novare, & pernitenda acie in melioris eventus fiduciam surgere. *Castii Pii*. Inferam, inquit, bellum. alia mihi trophæa promittit. Potest major venire quam victus est? *Argentarii*. Non pudet vos? pluri trophæa vestra Xerxes æstimat, quam vos.

DIVISIO. *Fuscus* sic divisit. Etiam si venturus est Xerxes, nisi tollimus, non sunt trophæa tollenda. Confessio servitutis est, jussa facere: si venerit, vincemus. hoc non est diu colligendum. de eo dico, vincemus quem vicimus. Sed nec veniet quidem. si venturus esset, nec denuntiaret. Fractus est & viribus & animo. *Castius* & illud dicit, quod in prima parte tractavit, non licere Atheniensibus trophæa tollere: commune in illis jus totius Græciæ esse. communem victoriam, commune

exper- mine bellum fuisse. deinde nefas quidem esse:
 mina- numquam factum, ut quisquam consecratis virtu-
 in sol- tis suæ operibus manus adferret. Ista trophæa non
 neque sunt Atheniensium: deorum sunt, illorum bellum
 Græ- fuit. illos Xerxes vinculis, illos sagittis persequē-
 erit- barur. hæc omnia ad impiam & superbam Xerxis
 mo- militiam pertinent. Ecquid? ergo bellum habebi-
 no- mus? Habebimus. etsi Xerxen removebis, inve-
 o- b- nientur aliis hostis. Numquam magna imperia
 ves- otiosa. Omnium bellorum prospere ab Athenien-
 us- sibus gestorum, deinde non erit bellum. Xerxes
 qu- enim non veniet. multo timidiore esse qui super-
 us- bissimi fuerint? Novissime, ut veniat, cum quibus
 10- veniet? reliquias victoriæ nostræ colliget: illos ad-
 15- ducet, quos priore bello quasi inutiles reliquias
 20- novit, si qui ex fuga consecuti sunt. Nullum habet
 25- militem, nisi aut fastiditum, aut victum. *Argen-
 30- tarius* his duobus contentus fuit: aut non ventu-
 35- rum Xerxen, aut non esse metuendum, si venerit.
 40- His solis institit: & illud dixit quod excerptum
 45- est: Tollite, inquit, trophæa. Si vicisti, quid eru-
 50- bescis? si victus es, quid imperas? Locum movit
 55- non utiliter: judicare quidem se, neque Xerxen,
 60- neque jam quemquam Persarum ausurum in Græ-
 65- ciam effundere: sed eo magis ipsis trophæa tuen-
 70- da. Si quis umquam illinc venturus hostis esset, ut
 75- conspectu trophæorum animi militum accende-
 80- rentur, hostium frangerentur. *Blandus* dixit: Re-
 85- pleat ipse prius hiatus, & maria in antiquam fa-
 90- ciem reducat. Apparere voluit posteris quemad-
 95- modum venerit: appareat etiam quemadmodum
 100- redierit. *Triarius* omni dimissa divisione, tantum
 105- exultavit quod audierit Xerxem venire ad se, ipsis
 110- novam victoriam, nova trophæa. *Silo Pompeius*,
 115- venusto genere sententiæ usus est. Nisi tollitis, in-
 120- quit, trophæa, ego veniam: hoc ait Xerxes: Nisi

hæc trophæa tollitis, alia ponetis. Alteram partem solus *Gallio* declamavit, & hortatus est ad tollenda trophæa: dixit, gloriæ nihil detrahi: mansuram enim memoriam victoriæ quæ perpetua esset: ipsa trophæa & tempestatibus & ætate consumi: bellum suscipiendum fuisse pro libertate, pro conjugibus, pro liberis. pro re supervacua, & nihil nocitura. si fieret, non esse suscipiendum. Hic dixit, utique venturum Xerxen, & descripsit adversus ipsos deos tumentem: deinde habere illum magnas vires: neque omnes illum copias in Græciam produxisse, nec omnes in Græcia perdidisse: timendam esse fortunæ varietatem: exhaustas esse Græciæ vires, nec posse jam pati alterum bellum. illi esse immensam altitudinem hominum. Hoc loco disertissimam sententiam dixit, quæ vel in oratione, vel in historia ponitur: Diutius illi perire possunt, quam nos vincere.

SVASORIA VI.

Deliberat Cicero, an Antonium deprecetur.

QUATERIVS. Sciant posteri potuisse Antonio servite Remp., non potuisse Ciceronem. Laudandus eris tibi Antonius: in hac causâ enim Ciceroni verba deficient. Crede mihi, cum diligenter te custodieris, faciet tamen Antonius quod Cicero tacere non possit. Si intelligis, Cicero, non dicit, Roga ut vivas: sed, Roga ut servias. quemadmodum autem hunc senatum intrare poteris, exhaustum crudeliter, repletum turpiter? Intrare autem tu senatum voles, in quo non Cn. Pompeium visurus es, non M. Catonem, non Lucullos, non Hortensium, non Lentulum atque Marcellum: non tuos, inquam, Coss. Hircium & Pansam? Cicero, quid in alieno sæculo tibi? Iam nostra peracta sunt. M. Cato solus maximum vendi

vendi moriendique exemplum, mori maluit quam rogare: nec erat Antonium rogaturus, & illas usque ad ultimam diem puras à civili sanguine manus, in se infestas, acerrime armavit. Scipio cum gladium poni jussus foret, dicitur abdidisse se. quærentibus qui in navem transferant militibus imperatorem: *Imperator*, inquit, *bene se habet*. Victus vocem victoris emisit. Vetat, inquit, Milo rogari, ludices, vit clarissimus, nunc & Antonium rogat. *Porcii Latronis*. Ergo loquitur imperator Cicero, ut non timeat Antonius: loquatur umquam Antonius, ut Cicero timeat? Civilis sanguinis Syllana sitis in civitatem redit, & ad triumphalem hastam pro vestigalibus, civium Romanorum mortes locantur. Injusta bella albo Pharsalica, ac Mundenfis Mutinensisque ruina vincitur, consularia capita auro rependuntur. Tuis verbis, Cicero, utendum est: *O tempora, o mores!* videbis ardentes crudelitate simul ac superbia oculos: videbis illum non hominis, sed belli civilis vultum: videbis illas fauces per quas Cn. Pompeii bona transierunt, illa latera, illam totius corporis gladiatoriam firmitatem, videbis illum pro tribunali loco, quem magister equitum, cui ructare turpe erat, vomitu fœdaverat. Supplex accidens genibus deprecaberis, & ore, cui se debet salus publica, humilia in adulationem verba submittes? Pudeat Verrem quoque, quia proscriptus fortius petit. *Cyri Marilli Efernicii*. Occurrat tibi Cato tuus, cujus à te laudata mors est. Quicquam ergo tanti putas, ut vitam Antonio debeas? *Cassii Tii*. Si ad desiderium populi respicis, Cicero, quandoque perieris, parum vixisti: si ad res gestas, satis vixisti: si ad injurias fortunæ & præsentem Reipublicæ statum, nimium diu vixisti: si ad memoriam operum tuorum, semper victurus es. *Pompeii*

Silonis. Scias licet, tibi non expedire, vivere, si Antonius permittit ut vivas. Tacebis ergo proscribente Antonio, & Rempublicam laniante, & ne gemitus quidem tuus liber erit? Malo populus Romanus mortuum Ciceronem, quam vivum desideret. *Triarii.* Quæ Charybdis est tam vorax? Charybdis dixi; quæ si fuit, animal unum fuit. Vix mediusfidius Oceanus tot res tamque diversas uno tempore absorbere potuisset. Huic tu sævienti putas Ciceronem posse subduci? *Arellii Fusci.* Ab armis ad arma discurritur: foris victores, domi trucidamur. dum in sanguine intestinus hostis incubat, quis non hoc populi Romani statu, Ciceronem ut vivat, cogi putat? Rogabis Cicero turpiter Antonium, frustra. Non te ignobilis tumulus absconderet: idem virtutis tuæ qui finis est immortalium humanorum operum. custos memoria quæ mansuri vita perpetua est, in omnia te sæcula sacratum dabit. Nihil aliud intercideret quam corpus fragilitatis caducæ, morbis obnoxium, casibus expositum, proscriptionibus objectum. Animus vero divina origine haustus, cui nec senectus ulla, nec mors, onerosi corporis vinculis exsolutus, ad sedes suas & cognata sidera recurreret. Et tamen si ad ætatem, annorumque numquam observatum viris fortibus numerum respicimus, sexaginta supergressus es: nec potes videri non nimis vixisse, qui moreris Reipublicæ superstes. Vidimus furentia toto orbe civilia arma, & post Italicas Pharsalicasque acies Romanum sanguinem hausit Ægyptus: quid indignamur in Ciceronem Antonio licere? Sic in Pompeium Alexandrino licuit. An non occiduntur, qui ad indignos confugiant? *Cornelii Hispani.* Proscriptus est ille, qui tuam sententiam secutus est: tota tabula tuæ morti præcluditur, alter fratrem proscribi, alter

avunculum patitur: quid habes spei? Vt Cicero periret, tot parricidia facta sunt. Repete, age, tot parrociria, tot clientelas, & maximum beneficiorum tuorum teipsum: jam intelliges Ciceronem in mortem cogi posse, in preces non posse. *Argentarii*. Explicantur triumviris regni delicata convivium, & popina tributo gentium instruitur: ipse vino & somno marcidus deficienteis oculos ad capita proscriptorum levat. Jam ad ista non satis est dicere, O hominem nequam!

*DIVISI*o. Latio sic hanc divisit omnem suam foriam. Etiam si impetrares vitam ab Antonio, non est tanti rogare: deinde impetrare non potes. In priore illa parte posuit: Turpe esse cuilibet Romano, nedum Ciceroni, vitam rogare. Hoc loco omnium, qui ultio mortem apprehendissent, exempla posuit: deinde inutilis illi sua vita futura proponitur, morte gravior, detracta libertate. Hic omnem acerbitatem servitutis futuræ descripsit: deinde non futurum fidei impetratæ beneficium. Hic cum dixisset, Aliquid erit quod Antonium offendant, aut factum tuum, aut dictum, aut silentium, aut vultus: adjecit sententiam: Haud enim placiturus es. *Albutius* aliter divisit. primam partem fecit, moriendum esse Ciceroni, etiam si nemo proscriberet. hæc infectatio temporum fuit. deinde moriendum est: ille enim se sua sponte conficeret, quia moriendum esset, etiam si mori noluisse: graves odiorum causas esse: maximam causam proscriptionis ipsum esse Ciceronem. Et solus ex declamatoribus tentavit dicere, non unum illi esse Antonium infectum. Hoc loco dixit illam sententiam: Si cui ex triumviris non es invisus, gravis es. Et illa sententia valde excepta est: Roga, Cicero, exora unum, ut tribus servias. *Cassius* sic divisit: Mori tibi utile est, honestum

est, necesse est, ut liber & illibatae dignitatis consummes vitam. Hic illam sententiam dixit audentem: Ut numereris cum Catone, qui servire nec Antonio quidem nondum domino potuit: *Marcellus* hunc sensum de Catone melius: Vique eone omnia cum fortuna populi Romani conversa sunt, ut aliquis deliberet, utrum satius sit vivere cum Antonio: an mori cum Catone? Sed ad divisionem *Cassii* revertamur. Dixit utile esse, ne etiam cruciatus corporis pateretur: non simplici illum modo periturum, si in Antonii manus incidisset, & in hac parte cum descripsisset contumelias insultantium Ciceroni, & verbera & tormenta, dixit illam multum laudatam sententiam: Tu mehercules, Cicero, cum veneris ad Antonium, mortem rogabis. *Varius Geminus* sic divisit: Hortaret te, si alterutrum utique faciendum esset, aut moriendum, aut rogandum, ut moreris potius, quam rogares. & omnia complexus est, quae à cæteris dicta erant. sed addidit & tertium: adhortatus est illum ad fugam. illic esse M. Brutum, illic C. Cassium, illic Sex. Pompeium. Et adjecit illam sententiam, quam Cassius Severus unice mirabatur: Quid deficiemus? & Respub. suos triumviros habet. Deinde etiam quas petere posset regiones, percurrit: Siciliam dixit vindicatam esse ab illo, Ciliciam à Proconsule egregie administratam, familiares studiis ejus & Achaiam & Asiam, Deiorari regnum obligatum beneficiis, Aegyptum & habere beneficii memoriam, & agere perfidiae poenitentiam. sed maxime illum in Asiam & Macedoniam hortatus est in Cassii & in Bruti castra. Iam *Cassius Severus* agebat, alios declamasse, *Varium Geminum* vivum consilium dedisse.

Alteram partem pauci declamaverunt. nemo ausus est Ciceronem ad deprecandum Antonium hortari,

hortati, bene de Ciceronis animo judicaverunt. *Geminus Varius* declamavit alteram quoque partem, & ait: Spero me Ciceroni meo persuasurum, ut velit vivere, quod grandia loquitur; & dicit: Mors nec immatura consulari, nec misera sapienti. non movet me: idiotam petit. Ego belle mores hominis novi: faciet, rogabit. nam quod ad servitutem pertinet, non recusabit: jam collum tritum habet; & Pompeius illum, & Cæsar subjecerunt. Veteranum mancipium videtis. & complura alia dixit scurrilia, ut illi mos erat. Divisit sic, ut diceret, non turpiter rogaturum, non frustra rogaturum. In priori parte illud posuit, non esse turpe, civem victorem rogari à victo: hic quam multi rogassent C. Cæsarem, hic & Ligarium. deinde ne iniquum esse quidem Ciceronem satisfacere, qui prior illum proscripserat, qui & judicasset, ab eo semper nasci satisfactionem, ac dato rogari. Deinde non pro vita illum, sed pro Republica rogaturum: satis illum sibi vixisse, Reip. parum. In sequenti parte dixit, exorari solere inimicos, ipsum exoratum à Varius, C. quoque Vetri affuisse. facilius exorari Antonium posse, qui cum tertius esset, ne in his tribus hanc tam speciosam clementiæ occasionem præteriret, fortasse irasci Antonium, qui ne tanti quidem putasset illum quem rogaret. Fuga quam periculosa esset, cum descripsisset, adjecit: Quocumque pervenisset, serviendum illi esse: ferendum aut Cassii violentiam, aut Bruti superbiam, aut Pompeii stulticiam. Quando in hanc suasoriam incidimus, non alienum puto, indicare, quomodo quisque se ex historicis adversus memoriam Ciceronis gesserit. Namque Cicero nec tam timidus fuerit, ut rogaret Antonium, nec tam stultus, ut exorari posse speraret, nemo dubitat, excepto Asinio Pol-

lione, qui infestissimus famæ Ciceronis perman-
sit, & is etiam occasionem scholasticis dedit. So-
lent enim scholastici declamatores ponere, *An*
promittente salutem Antonid, orationes suas com-
burat.

HISTORICORVM DE Cicerone Elogia; aliis

SVASORIA VII.

HÆc inepte ficta cuilibet videri potest. Pollio
vult illam veram videri: ita enim dixit illa
oratione, quam pro Lamia dedit. *Asini Pollionis.*
Itaque numquam perficeret, nec mora fuit, quin
ejuraret, suas esse, quas cupidissime effuderat ora-
tiones in Antonium: multiplicesque numero, &
accuratius scriptas illi contrarias edere, ac vel ipse
palam pro concione recitare, pollicebatur: cetera-
que his alia sordidiora multo: ut tibi facile lique-
ret: hoc totum adeo falsum esse, ut ne ipse quidem
Pollio in historiis suis ponere ausus sit. Huic certe
actioni ejus pro Lamia qui interfuerunt, negant
eum hæc dixisse (nec enim mentiri sub triumvi-
rorum conscientia sustinebat) sed postea compo-
suisset. Nolo autem vos juvenes mei contristari,
quod à declamatoribus ad historicos transeo. sa-
tisfaciam vobis, & fortasse efficiam, ut his senten-
tiis lectis solidis, & verum habentibus, recedatis
æquiores. Hoc si tamen recta via consequi non
potero, decipere vos cogar, veluti saluarem pue-
ris daturus potionem absinthiati poculi. Livius
adeo detrectationis consilium habuisse Cicero-
nem non dicit, ut neget tempus habuisse. Ita enim
ait. *Livii.* M. Cicero sub adventum triumviro-
rum cesserat urbe, pro certo habens id quod erat,
non magis Antonio eripi se quam Cæsari Cassium
& Bru-

& Brutum posse: primo in Tusculanum fugit, inde transversis itineribus in Formianum, ut ab Caieta navim conscensurus, proficiscitur. Vnde aliquotiens in altum provectum cum modo venti adversi retulissent, modo ipse jactationem navis cæcovovente fluctu pati non posset, tædium tandem eum & fugæ & vitæ cepit. regressusque ad superiorem villam, quæ paulo plus mille passibus à mari abest. Moriar, inquit, in patria sæpe servata. Satis constat, servos fortiter fideliterque paratos fuisse ad dimicandum, ipsum deponi lecticam, & quietos pati, quod fors iniqua cogeret, jussisse. Prominenti ex lectica, præbentique immotam cervicem, caput præcisum est. Nec satis stolidæ crudelitari militum fuit manus quoque, scripsisse in Antonium aliquid, exprobrantes, præciderunt. Ita relatum caput ad Antonium, jussuque ejus inter duas manus in rostris positum, ubi ille consul, ubi sæpe consularis, ubi eo ipso anno adversus Antonium, quanta nulla umquam humana vox, cum admiratione eloquentiæ auditus fuerat, vix attollentes lacrymis oculos homines intueri trucidata membra ejus poterant. *Bassus Aufidius* & ipse nihil de animo Ciceronis dubitavit, quin fortiter se morti non præbuerit tantum, sed obtulerit. *Aufidii Bassi*. Cicero paulum remoto velo, postquam armatos vidit: Ego vero consisto, ait: accede veterane, & si hoc saltem potes recte facere, incide cervicem. Trementi deinde, dubitantique: Quid si ad me, inquit, primum venissetis? *Crematius Cordus* & ipse ait, Ciceronem, cum cogitasset, utrumne Brutum, an Cassium, an Sextum Pompeium peteret, omnia illi displicuisse, præter mortem. *Crematii Cordi*. Quibus visis lætus Antonius, cum peractam proscriptionem suam dixisset esse, quippe non satius modo cædendis civibus, sed defectus quoque ius-

que jussit pro rostris exponi. Itaque quo sapius ille ingenti circumfusus turba processerat, quæ paulo ante coluerat piis concionibus, quibus multorum capita servaverat, tum per artus suos lætus aliter ac solitus erat, à civibus suis conspectus est, prætendenti capiti, orique ejus impensa sanie, brevi ante princeps senatus Romanique nominis titulus, tum pretium interfectoris sui. Præcipue tamen solvit pectora omnium in lacrymas gemitusque visa ad caput ejus deligata manus dextera, divinæ eloquentiæ ministra: ceterorumque cædes privatos luctus excitaverunt, illa una communem. *Brutidii Nigri*. Elapsus interim altera parte villæ Cicero lectica per agros ferebatur, sed, ut vidit appropinquare notum sibi militem, Popilium nomine, memor defensum à se, lætiore vultu aspexit. at ille, victoribus idipsum impuraturus, occupat facinus, caputque decisum, nihil in ultimo fine vitæ facientis quod alterutram in partem posset notari, Antonio portat, oblitus se paulo ante defensum ab illo. Et hic voluit positi in rostris capitis miserabilem faciem describere, sed magnitudine rei obrutus est. Idem *Brutidii Nigri*. Ut vero jussu Antonii inter duas manus positum in rostris caput conspectum est, quo totiens auditum erat loco, dato gemitu & fletu maximi viri inferiæ, nec ut solet, ita depositi in rostris corporis concidit audivit, sed ipsa narravit. Nulla non pars fori aliquo actionis inclytæ signata vestigio erat. Nemo non aliquod ejus in se meritum fatebatur: hoc certe publicum beneficium palam erat, illam miserissimi temporis servitutem ac aleam delatam in Antonium. Quotiens magni alicujus mors ab historicis narrata est, totiens fere consummatio vitæ, & quasi funebris laudatio redditur. hoc semel atque iterum à Thucydide factum; idem in paucissimis personis usurpa-

usurpatum à Sallustio, Livius benignius omnibus magnis viris præstitit. Sequentes historici multo id effusius fecerunt. Ciceroni hoc, ut Græco verbo utar, ἐπιλόγιον Livius reddit. *T. Livii*. Vixit tres & sexaginta annos, ut si vis adfuisset, ne immatura quidem mors videri possit: ingenium & operibus & præmiis operum felix: ipse fortunæ diu prosperæ & in longo tenore felicitatis, magnis interim ictus vulneribus, exilio, ruina partium pro quibus steterat, filix morte, exitu tam tristi atque acerbo, omnium adversorum nihil, ut viro dignum erat, tulit, præter mortem, quæ vere æstimatori minus indigna videri potuit, quod à victore inimico nil crudelius passurus erat, quam quod ejusdem fortunæ compos ipse fecisset. Si quis tamen virtutibus vitia pensarit, vir magnus, acer, memorabilis fuit, & in cujus laudes sequendas Cicerone laudatore opus fuerit. Ut est natura candidissimus omnium magnorum ingeniorum æstimator *T. Livius*; plenissimum testimonium Ciceroni reddidit. *Cordi Cremutii*, non est operæ, deferre etiam redditam Ciceroni laudationem. Nihil enim in ipsa Cicerone dignum est: ac ne hoc quidem, quod pæne maximum est, tolerabile est. *Cremutii Cordi*. Privatas enim similitudines deponendas interdum putabat, publicas nunquam. Vides credendam ejus non solum magnitudinem virtutum, sed multitudinem quoque conspiciendam. *Anfidi Bassi*. Sic *M. Cicerō* decessit, vir natus ad Reip. salutem: quæ diu defensa & administrata, in senectute demum è manibus ejus elabatur, non ipsius vitio læsa, quod nihil in salute ejus aliud illi, quam si caruisset Antonio, placuit. Vixit sexaginta & tres annos, ita ut semper aut peteret alterum, aut invicem peteretur: nullamque rem rarius, quam diem illum, quo nullius interesset ipsum mori, vidit.

dit. *Pollio* quoque *Afinius*, qui Verrem Ciceronis reum fortissime morientem tradidit, Ciceronis mortem solus ex omnibus maligne narrat; testimonium tamen, quamvis invitus, plenum ei reddit. *Afinii Pollionis*. Hujus ergo viri tot tantisque operibus mansuris in omne ævum, prædicare de ingenio atque industria supervacuum est. Natura autem pariter atque fortuna obsecuta est. Ei quidem facies decora ad senectutem, prosperaque permansit valetudo; tum pax diutina, cujus instructus erat artibus, contigit. namque à prisca severitate judicis exacti, maximorum noxiarum multitudo provenit, quos obstrictos patrocinio incolumes plerosque habebat. Iam felicissima consulatus ei fors petendi & gerendi magna munera, deum-consilio, industriaque; utinam moderatius secundas res, & fortius adversas ferre potuisset. namque utraque cum venerant ei, mutari eas non posse rebatur. Inde sunt invidiarum tempestates coortæ graves in eum, certiorque inimicis aggrediendi fiducia: majore enim simultates appetebat animo, quam gerebat. Sed quando mortalium nulli virtus perfecta contigit, qua major pars vitæ atque ingenii stetit, ea judicandum de homine est. Atque ego ne miserandi quidem exitus eum fuisse judicarem, nisi ipse tam miseram mortem putasset. Affirmare vobis possum, nihil esse in historiis ejus, hoc, quem retuli, loco disertius: ut mihi tunc non laudasse Ciceronem, sed certasse cum Cicerone videatur. Nec hoc deterrendi causa dico, ne historias ejus legere concupiscatis: concupiscite, & poenas Ciceroni dabit. Nemo tamen ex tot disertissimis viris melius Ciceronis mortem deploravit, quam *Cornelius Severus*.

CORNELII SEVERI.

Oraque magnanimum spirantia pœna virorum
 In rostris jacuere suis : sed enim abstulit omni,
 Tanquam sola foret rapti Ciceronis imago.
 Tunc redeunt animis ingentia Consulis acta,
 Iurataque manus, deprensaque fœdera noxæ,
 Patriciumque nefas: est tunc & pœna Cethegi,
 Dejectusque redit votis Catilina nefandus.
 Quid favor aut cœtus, pleni quid honoribus anni
 Profuerunt? sacris exacta quid artibus ætas?
 Abstulit una dies civis decus, istaque luctus
 Conticuit Latia tristis facundia lingua,
 Vnica sollicitis quondam tutela salusque,
 Egregium semper patria caput; ille senatus
 Vindex, ille fori, legum, ritusque, togaque.
 Publica vox civis æternum obmutuit armis.
 Informes vultus sparsamque cruore nefando
 Caniciem sacrasque manus, operumq; ministras
 Tantorum, pedibus civis projecta superbis
 Proculcavit ovans : nec lubrica fata, deosque
 Respexit. nullo luct hoc Antonius awo.
 Hac nec in Æmathio mitis victoria Perse,
 Nec te dire Syphax, non fecit in hoste Philippo,
 Inque triumphato ludibria cuncta Iugurtha
 Adfuerant, nostraque cadens ferus Hannibal ira:
 Membra tamē Stygias tulit inviolata sub umbras.
 Non laudabo municipem nostrum bono versu,
 ex quo hic multo melior CORNELII SEVER-
 I, processit:

Conticuit Latia tristis facundia lingua.
 Sextilius Hena fuit homo ingeniosus magis quam
 eruditus, inæqualis poëta, & pæne quibuscumque lo-
 cis talis, quales esse Cicero Cordubenses poëtas
 ait, pingue quiddam sonantes atque peregrinum.
 Is hanc ipsam proscriptionem recitaturus in do-
 mo Mes-

mo Messalæ Corvini, Pollionem Asinium advocaverat; & in principio hunc versum non sine assensu recitavit:

Deslendus Cicero est, Latiaque silentia linguae.
 Pollio Asinius non æquo animo tulit, & ait: Messala, tu quid tibi liberum sit in domo tua, videris: ego istum auditurus non sum, cui mutus videor. Atque ita consurrexit, ne interesset recitationi eorum: quod Cornelium scio, cui non æque displicuisse hunc versum, quam Pollioni, apparet: quod meliorem quidem, sed non dissimilem illi & ipse composuit. Si hic desiero, scio futurum, ut vos destinatis eo loco legere, quo ego à scholasticis recessi. Ergo ut librum velitis usque ad umbilicum revolvere, adjiciam suasoriam proximæ similem.

SVASORIA VII.

Deliberat Cicero an scripta sua comburat, promittente incolumitatem Antonio, si fecisset.

QUATERIVS. Non feres Antonium: intolerabilis in malo ingenio felicitas est: nihilque cupientes magis accendit, quam prosperæ turpitudinis conscientia. Difficile est. Non feres, inquam, & iterum irritare inimicum in mortem tuam cupies. Quod ad me quidem pertinet, multum à Cicerone absum: tamen non tædet tantum me vitæ meæ: sed pudet: ne propter hoc quidem pertinet multum à Cicerone. Ingenium tuum amas, quod illud Antonius plus odit quam te. Remittere ait se tibi ut vivas: commentus, quemadmodum eripiat etiam quo vixeras. Crudelior est pæctio Antonii, quam proscripcio. Ingenium erat, in quod nihil juris haberent triumvitalia arma. Commentus est Antonius, quemadmodum quod non poterat cum Cicerone proscribere, tolletet per Ciceronem. Hortaret te, Cicero, ut vitam magni

gni æstimares, si libertas suum in civitate haberet locum, si suum in libertate eloquentia, si non civium cervicibus luderetur. nunc, ut scias nihil melius esse quam mori, vitam tibi Antonius promittit. Pendet nefariæ proscriptionis tabula: tot prætorii, tot consulares, tot equestris ordinis viri periere: nemo relinquitur, nisi qui servire possit. Nescio an hoc tempore vivere velis, Cicero: nemo est cum quo velis. Merito, hercules, illo tempore vixisti, quo Cæsar ultro te rogavit, ut viveres sine ulla pactione: quo tempore non quidem stabat Respublica, sed in boni principis sinum ceciderat. *Cæstii Pii*. Nunquid opinio me fefellit? intellexit Antonius, salvis eloquentiæ monumentis, non posse Ciceronem mori. ad pactionem vocaris, qua pactione melior in te pars tui petitur. Accommoda mihi paulisper eloquentiam: Ciceronem periturum rogo. Si te audissent Cæsar & Pompeius, neque inissent turpem societatem, neque diremissent: si uti unquam consilio tuo voluissent, neque Pompeius Cæsarem, neque Cæsar Pompeium deseruisset. Quid consulatum salutarem urbi, quid exilium consulatu honestius, quid provocatam inter initia adolescentiæ libertatem, tirociniis tuis Syllanam potentiam, quid Antonium avulsum, Catilinam Reipublicæ redditum? Ignosce, Cicero, si diu ista narravero, forsitan hæc die novissimo audientur. Si occidetur Cicero, jacebit inter Pompeium patrem filiumque: & Afranium Petreiumque, Q. Catulum, M. Antonium illum indignum hoc successore generis. Si servatur, vivet inter Ventidios & Canicios & Saxas. Ita dubium est, an satius sit cum illis jacere, an cum his vivere? Pro uno homine jactura publica pacisceris. Scio omne pretium iniquum esse, quod ille constituit: nemo tanti emit Ciceronis vitam, quanti

quanti vendit Antonius. Si hanc tibi pactiōem ferret, vives, sed eruentur oculi tibi: vives, sed debilitabuntur pedes: etiam si in alia damna corporis praeſtares patientiam, excepisses tamen linguam. Vbi est sacra illa vox tua: Mori enim naturæ finis est, non pœna? hoc tibi uni non liquet? At videris Antonio persuasisse. Assere te potius libertari, & unum crimen inimico adjice. Fac Antonium moriendo nocentiorē. *P. Aspernatus.* Vt Antonius Ciceroni parcat, Cicero ipse eloquentiam suam animadvertet? Quid autem tibi sub hac pactiōe promittitur? Vt Cn. Pompeius & M. Cato, & ille antiquus restituatur Reipublicæ Senatus dignissimus, apud quem Cicero loquetur? Multos victuros animi sui contemptus oppressit: multos perituros parati ad pereundum animi ipsa admiratio eripuit: & causā illis vivendi fuit, fortiter mori. Permite te populo Romano contra Antonium. Si scripta combusseris, Antonius paucos annos tibi promittit: at si non combusseris, populus Romanus omnes. *Pompeii Silonis.* Quale est ut perdamus eloquentiam Ciceronis, fidem sequamur Antonii? misericordiam tu ista vocas, supplicium summum ingenio Ciceronis? Credamus Antonio, Cicero, si bene illi pecunias crediderunt feneratores, si bene pacem Brutus & Cassius. hominem & vitio naturæ, & licentia temporum insanientem, inter scenicos amores civili sanguine luxuriantem: hominem, qui creditoribus suis oppignoravit Rempublicam, cujus gulæ duorum principum bona, Cæsaris & Pompeii, non potuerunt satisfacere. Tuis utar Cicero verbis: Cara est cuiquam salus, quam aut dare, aut eripere potest Antonius? Non est tanti servare Ciceronem, ut servatum Antonio debeam. *Triarii.* Compulsus aliquando populus Romanus in eam necessitatem est, ut nihil haberet præter

præter Iovem obsessum & Camillum exulem: nullum tamen fuit Camilli opus majus, quam quod indignum putavit viro, salutem pactioni debere. O gravem vitam, etiam si sine pretio daretur. Antonius hostis à Republica judicatus, nunc hostem Rempublicam judicat Lepidus, ne quis putet illum male Antonio collega placuisse, alienæ semper dementiæ accessio, utriusque collegæ mancipium, noster dominus. *Argentarii.* Nihil Antonio credendum est. mentior: quid enim iste non potest, qui occidere Ciceronem potest: qui servare nisi crudelius quam occidebat, non potest? Ignoscentem tibi illum putas, qui ingenio tuo irascitur? ab hoc tu speras vitam, cui nondum verba tua exciderunt? Ut corpus, quod fragile & caducum est, servetur, pereat ingenium, quod æternum est? Ego mirabar, si non supplicio crudelior esset Antonii venia. Publium Scipionem à majoribus suis desciscientem generosa mors in numerum Scipionum reposuit. Mortem tibi remittit, ut id pereat, quod solum in te immortale est. Qualis est pactio? Aufertur Ciceroni ingenium sine vita: promittuntur oblivione nominis tui pauci servitutis anni. Non ille te vivere vult, sed facere ingenii tui superstitem. Vive, ut Cicero audiat Lepidum, Cicero audiat Antonium, nemo Ciceronem. Pati poteris, ut quod in te optimum habes, ante te efferas? Sine durare post te ingenium tuum, perpetuam Antonii proscriptionem. *Aurelii Fusci.* Quoad humanum genus incolume manserit, quamdiu usus litteris, honor summæ eloquentiæ pretium erit: quamdiu Reip. nostræ aut fortuna steterit, aut memoria duraverit, admirabile posteris vigeat ingenium, & uno proscriptus sæculo proscribes Antonium omnibus. Crede mihi, vilissima pars tui est, quæ tibi vel eripi, vel donari

donari potest. Ille verus est Cicero, quem proscribi Antonius non purat, nisi à Cicerone, posse. Non ille tibi remittit proscriptionem, sed tolli desiderat suam. Si fidem deceperit Antonius, morieris; si præstiterit, servies. Quod ad me attinet, fallere malo. Per te, M. Tulli, per quatuor & sexaginta annos pulchre actos, per salutarem Reipubl. consulatum, per æternam, si pateris, ingenii tui memoriam, per Remp. quæ, ne quid te putes carum relinquere, ante te perit, oro & obtestor, ne moriaris, confessus quod nolueris mori.

Hujus suasoriæ alteram partem neminem scio declamasse; omnes pro liberis Ciceronis solliciti fuerunt, nemo pro ipso, cum adeo illa pars non sit mala, ut Cicero, si hæc conditio ei lata fuisset, deliberaturus non fuerit. Itaque hanc suasoriam nemo declamavit efficacius quam Silo Pompeius: non enim ad illa speciosa se contulit, ad quæ *Cassius*: qui dixit, hoc gravius esse supplicium quam mortem, & ideo hoc Antonium eligere. brevem esse vitam homini, multo magis seni: ita memoriam consulendum, quæ magnis viris æternitatem promitteret. non qualibet mercede vitam redimendam: & has condiciones intolerabiles esse. omnia potius subeunda quam monumenta ingenii sui ipsum exurere. Injuriam illum facturum populo Romano, cujus linguam in tantum extulisset, ut insolentis Græciæ studia tanto antecederet eloquentia, quanto fortuna: iniuriam facturum generi humano. poenitentiam illum acturum tam care spiritus empri, cum in servitute senescendum fuisset. in hoc unum eloquentia utendum, ut laudaret Antonium. Male cum illi, ait, dare vitam, eripi ingenium. *Silo Pompeius* sic egit. ut diceret, Antonium non pacisci, sed illudere: non esse illam conditionem, sed contumeliam. combustis
enim

enim libris, nihilominus occisurum. non esse tam stultum Antonium; ut putaret ad rem pertinere, libros à Cicerone comburi, cujus scripta per totum orbem celebrarentur, & hoc petere eum quod posset ipse facere: nisi forte non esset in scripta Ciceronis is, qui esset in Cicetone. Quare nihil aliud eum agere, quam ut ille Cicero multa fortiter de mortis contemptu locutus, ad turpes condiciones perductus occideretur. Antonium illi non vitam cum conditione promittere, sed mortem sub infamia quærere. Itaque quod turpiter postea passurus esset, nunc illum fortiter debere pati. Et hæc suasoria insignita est. Dixit enim sententiam cacozelæ genere humillimo & sordidissimo, quod detractu, aut adiectione syllabæ facit sensum. Pro facinus indignum! peribit ergo quod Cicero scripsit, manebit quod Antonius proscripsit? Apud Cæstium Prætorem declamabat hanc suasoriam *Surdinus*, ingeniosus adolescens, à quo Græcæ fabulæ eleganter in Latinum sermonem conversæ sunt. Solebat dulces sententiâs dicere, frequentius tamen prædulces & infractas. In hac suasoria cum iusiurandum bellis sensibus prioribus complexus esset, adjecit: Ita te legam. *Castius*, homo nasutissimus, dissimulavit exaudisse se, ut adolescentem ornatum quasi imprudens objurgaret: quid dixisti? quid? ita te fruat. Erat autem *Castius* nullius quidem ingenii, Ciceroni etiam infestus: quod isti non impune cessit. Nam cum M. Tull. filius Ciceronis Asiâ obtineret, homo qui nihil ex paterno ingenio habuit, præter urbanitatem, cænabat apud eum *Castius*. M. Tullio & natura memoriâ dēpserat: & ebrietas si quid ex ea supererat, subducebat. subinde interrogabat, Quis ille vocaretur qui in imo recumberet: & cum sæpe subiectum nomen *Castii* excidisset, novissime

villissime servus, ut aliqua nota memoriam ejus faceret certiore, interroganti domino, quis ille esset qui in imo recumberet, ait: Hic est Cæstius qui patrem tuum negabat litteras scisse. afferri protinus flagra jussit, & Ciceroni, ut oportuit, de cotio *Cæstii* satisfecit. Erat autem etiam ibi Pietas, Niger, & Cotula. Hybreæ disertissimi viri filio male apud se causam agenti αἰτίαν πατέρων, & cum in quadam postulatione Hybreas de paritate stultorum locum ad litteram, omnibus agnoscen-
tibus, diceret: Age, inquit, non putas me scripta didicisse patris mei: *Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? Gargonius*, amabilissimus in hac suasoria dixit duas res, quibus stultiores ne ipse quidem unquam dixerat. unam in principio. nam cum cœpisset scholasticorum frequentissimo jam more à jurejurando, & dixisset multa: Ita quamprimum tantum timeat, quantum potest, ita aut totus vivat Cicero, aut totus moriatur, ut ego quæ hodie pro Ciceronis ingenio dixerò, nulla pactione delebo. Alteram rem dixit, cum exempla referret eorum qui fortiter perierant: Iuba & Petreius, mutuis vulneribus concurrerunt, & mortes feneraverunt.

G R A E C A.

Quibus hiatus omnes explentur, ut, quæ accesserint, appareant.

S V A S O R. I.

Ἰχὰρ οἷός τις τε πῶς μεγάλας θεοῖσι. *Qualis erat sanguis manans è corpore Divum.*

Ἀντιμυκτηρίση. *Vicissim irrideat.*

Διόνυσον. *Bacchum.*

Κύβη,

Κύριε, ὁ Ζεὺς τὴν ρητέραν σε Σεμέλῃ
ἄποθνηκον εἶχε. Domine, Iupiter matrem tuam
Semelen indotatam habuit.

ΟΚΤΑΒΙΑ ΚΑΙ ΑΘΗΝΑ ΑΝΤΟΝΙΩ.
Octavia & Minerva Antonio.

Τῷ ὅσον ἐστὶ Σιμόεις, ἔδ' Ἐγρένικον, τῷ
ἢ μὴ πικρὸν ἴσθι, ὅσον αἶν ὕστατον ἔκειτο.
Oceanus Simois non est, neque Granicus, nisi ma-
lus erat, non in extremo esset positus.

Καὶ διὰ τῷ μέγιστον ἐστίν, ὅτι αὐτὸ μὲν μὴ
πάντα, μὴ δ' αὐτὸ ἔδ' ἐν. Et ipsum propterea ma-
ximum, quia quidem post omnia, post ipsum
vero nihil.

Βέλεσθ' ὡς νεολαία πλείους ἡλίους; δύο Ἑλλη-
σπονδίας ἡσὶν ἐφεισώτες. οἱ δ' ἐπὶ τῇ Παμφυ-
λίᾳ πλάγῃ τὴν ἐμὴν ὁρμήν ποσειδῶνι
ἄμπωκιν; Οὐδ' Εὐφράτης τῷ ἐστίν, ἔδ' Ἰνδός,
ἀλλ' ἐστὶ μυστήριον, εἴτε φύσει ὁρμή, εἴτε πρὸς
βύζιον τοιχείον, εἴτε γῆρας ἡρώων ὁρμήτων ἐστίν,
ἢ ἔστω ὡς ὕδωρ. Vultis ne ὁ Iuvenes, plures
Soles? Duo praefecti Hellepontiacis littoribus.
Qui vero in mari Pamphylio terminum datum
exspectemus aestuarium vadofum? Neque Euphra-
tes hic est, neque Indus, sed arcanum quid, sive
naturae limes, sive antiquissimum Elementum, si-
ve opus primorum Deorum est, vel simpliciter
aqua.

Εἰς αὐτὴν ναῦς ἐκ μιᾶς φορῆς εἰς ἀνατολάς,
ἐνθα δ' εἰς τὰς ἀοράτους δύσας. Hinc navis ex
uno cursu in Orientem, inde ad inaspectabiles Oc-
casus.

Ὅρεσθ' ὅρεσθ' ἀποστήσαις. Montis verticem
auferte.

Καὶ

Καὶ χειρὶα βάλῃ μέσθ'. Caput fascia mittitur medius.

Υἱαίνε γῆ, υἱαίνε Ναὶ ἐμέ. κέλομαι γάρ.
αἶψ' οἷσ' τὰ ὅσσε; Vale terra, vale Nais mea. ju-
beo enim. num fetent oculi?

S V A S O R. I I.

Οὕτως ἀριστῶτε, ὡς ἐν αἵδε δειπνήζοντες.
Sic prandete, tanquam apud inferos cœnaturi.

Τί σὺ φλόγῃς εἰς δὺτελῆ τεύχη; Quid tu fu-
gis in tenues muros?

*Hic amice Lector, aequanimitate tua frui nos ob-
secro permitte. Hac enim Suas. II. hiatus inju-
ria operarum commissus explebitur, si linea ultima
sequentia addideris: Beneficio loci tum illam sen-
tentiam: Si nihil aliud.*

S V A S O R. I V.

Οἷον ἔαχε Βαβυλῶν μόντιν ὀχύρωμα.
Qualem habuit Babylon vatem pro munimento.

S V A S O R. V I I.

Ἀπίμων πατέρων. al. ἀπμήτων πατέρων.
Infamium parentum. Alii ἀγνωμόνων, demen-
tium, seu indoctorum.

I N D E X

CONTROVERSIARVM.

L I B. I.

Proœmium ad Novatũ, Senecam & Melam, filios, quo suam prædicat memoriã, mox & Porcium Latronem laudat.

- I. *Patrus abdicatus.*
- II. *Sacerdos prostituta.*
- III. *Incesta de saxo.*
- IV. *Vir fortis sine manibus.*
- V. *Raptor duarum.*
- VI. *Archipirata filia.*
- VII. *Tyrannicida à piratis dimissus.*
- VIII. *Ter fortis.*

L I B. II.

Præfatio de Fabiano Philosopho, Arellii Fusci & Blandi discipulo, ad Melam F.

- IX. *Adoptandus post tres abdicatos.*
- X. *Iusjurandum mariti & uxoris.*
- XI. *Raptor patrem suum non exorans.*
- XII. *Nepos ex meretrice susceptus.*
- XIII. *Torta à tyranno pro marito.*
- XIV. *Pater & filius luxuriosi.*
- XV. *Peregrinus negotiatur.*

L I B. III.

Proœmium de Albutio Silone, & quædam de Gallione.

- XVI. *Ab archipirata filio dimissus.*
- XVII. *Popilius Ciceronis interfector.*
- XVIII. *Ter abdicatus venenum terens.*

- XIX. *Mater caca filium retinens.*
 XX. *Quinquennus testis in procuratorem.*
 XXI. *Dementia accusatur, qui servo filiam
 junxit.*
 XXII. *Cavete prodicionem.*
 XXIII. *Mutanda optio raptore convicto.*

L I B. IV.

Præfatio, de Montano Votieno, & Porcio Latrone,
 ac declamandi ratione.

- XXIV. *Cimon ingratus Callia.*
 XXV. *Flaminius inter cœnam reum puniens.*
 XXVI. *Expositum repetens à duobus.*
 XXVII. *A filio in arce pulsatus.*
 XXVIII. *Privignus ab avo raptus noverca.*
 XXIX. *Filia conscia in veneno privigni.*

L I B. V.

Proœmium de Scauro, Labieno Musa, Oscho,
 Sparso, C. Silone, Turrio, Clodino patre & fi-
 lio, & de libris exustis Labieni, & de Scauri
 orationibus.

- XXX. *Lugens pauperis filius, divitem sequens.*
 XXXI. *Vir fortis non cedens forti patri.*
 XXXII. *Demens quod mori cœgerit filiam.*
 XXXIII. *Debilitans expositor, seu mendici debi-
 litati.*
 XXXIV. *Parrasii Prometheus.*
 XXXV. *Fur accusator proditoris.*

M. ANNÆI SENECAE
R H E T O R I S
CONTROVERSIARVM

LIBER PRIMVS.

Seneca Navato, Seneca, Mela, Filiis, salutem.

EXigitis rem magis jucundam mihi, quam facilem. Iubetis enim, quid de his declamatoribus sentiam, qui in ætatem meam inciderunt, indicare, & si qua memoriæ meæ nondum elapsa sunt, ab illis dicta colligere: ut quamvis notitiæ vestræ subducti sunt, tamen non credatis tantum de illis, sed etiam judicetis. Est, fateor, jucundum mihi, redire in antiqua studia, melioresque ad annos respicere, & vobis querentibus quod tantæ opinionis viros audite non potueritis, detrahere ipsam temporum injuriam. Sed cum multa jam mihi ex me desideranda senectus fecerit, oculorum aciem retuderit, aurium sensum hebetaverit, nervorum firmitatem fatigaverit: inter ea quæ retuli, memoria est, res ex omnibus partibus animi maxime delicata & fragilis: in quam primam senectus incurrit. Hanc aliquando in me floruisse, ut non tantum ad usum sufficeret; sed in miraculum usque procederet, non nego. Nam & duo millia nominum recitata, quo ordine erant dicta,

dicta, reddebam: & ab his, qui ad audiendum præceptorem nostrum convenerant, singulos versus à singulis datos, cum plures quam ducenti efficerentur, ab ultimo incipiens usque ad primum recitabam. Nec ad complectenda tantum, quæ vellem, velox erat mihi memoria: sed etiam ad continenda, quæ acceperat. Nunc autem & ætate quassata, & longa desidia, quæ juvenilem quoque animum dissolvit, eo perducta est, ut etiam si possit aliquid præstare, tamen promittere non possit: & diu ab illa nihil repetivi. Solebat bonæ fidei esse. Nunc quia jubetis, quid possit experiar; & illam cum cura scrutabor. Ex parte enim spero bene. Nam quæcunque apud illam aut puer, aut juvenis deposui, quasi recentia, & modo audita sine cunctatione profert. At si qua illi intra proximos annos commisi, sic perdidit & amisit, ut etiam si sæpius ingerantur, totiens tanquam nova audiam. Itaque ex memoria, quantum vobis satis sit, superest. Neque enim de his interrogatis, quos ipsi audistis: sed de his, qui ad vos usque non pervenerunt. Fiat quod vultis: mittatur senex in scholas. Illud necesse est impetrem, ne me quasi certum aliquem ordinem velitis sequi, in contrahendis quæ mihi occurrent. Necesse est enim per omnia studia mea errem, & passim, quicquid obvenierit, apprehendam. Controversiarum sententias forte ponam pluribus locis in una declamatione dictas. Non enim dum quæro, aliquid invenio: sed sæpe, quod quærenti non comparuit, aliud agenti præsto est. Quædam vero quæ obversantia mihi, & jam ex aliqua parte se ostendentia non possum occupare, eadem securo & composito animo subito emergunt. Aliquando etiam seriam rem agenti & occupato, sententia diu frustra quæsita intempestive molesta est. Necesse est ergo me ad delicias com-

componam memoriæ meæ, quæ mihi jam olim precario paret. Facitis autem, juvenes mei, rem necessariam & utilem, quod non contenti exemplis sæculi vestri, prioris quoque vultis cognoscere. Primum, quia, quo plura exempla inspecta sunt, plus eloquentia proficitur. Non est unus, quamvis præcipuus sit, imitandus: quia nunquam par sit imitator auctori. Hæc natura est rei: Semper citra veritatem est similitudo. Deinde ut possitis æstimare, quantum quotidie ingenia decrescant: &, nescio qua iniquitate naturæ, eloquentia se retro tulerit: quicquid Romana sacundia habet, quod insolenti Græciæ aut opponat, aut præferat, circa Ciceronem effloruit. Omnia ingenia, quæ lucem nostris studiis attulerunt, tunc nata sunt. In deterius deinde quotidie data res est: sive luxu temporum; nihil est enim tam mortiferum ingeniis, quam luxuria: sive cum præmium pulcherrimæ rei cecidisset, translatus est omne certamen ad turpia, multo honore quæstuque vigentia: sive fato quodam, cujus maligna perpetuaque in omnibus rebus lex est, ut ad summum perducta, rursus ad infimum, velocius quidem quam ascenderant, relabantur. Torpent ecce ingenia desidiosæ juventutis, nec in ullius honestæ rei labore vigilatur. Somnus languorque, ac somno & languore turpior, malarum rerum industria, invasit animos. Cantandi, saltandique nunc obscœna studia effœminatos tenent: & capillum frangere, & ad muliebres blanditias vocem extenuare, mollitiæ corporis certare cum foeminis, immundissimis se excolere munditiis, nostrorum adolescentium specimen est. Quis æqualium vestrorum, quid dicam satis ingeniosus, satis studiosus, immo quis satis vir est? Emollicti, enervesque, quod nati sunt, inviti manent: expugnatores alienæ pudicitæ, ne-

gligentes suæ. In hos nec Dei tantum mali permit-
tant, ut cadat eloquentia: quam non mirarer, nisi
animos, in quos se conferret, eligeret. Erratis, o-
ptimi juvenes, nisi illam vocem non M. Catonis,
sed oraculi creditis. Quid enim est oraculum?
Nempe voluntas divina, hominis ore enuntiata.
Et quem tandem antistitem sanctiorem invenire
sibi divinitas potuit, quam Catonem, per quem
humano generi non præciperet, sed convicium
faceret? Ille ergo vir quid ait? Orator est, Marce
fili, vir bonus, dicendi peritus. Ite nunc, & in istis
vulsis atque expolitis, & nusquam nisi in libidine,
viris, quærite oratorem. Merito talia habent exem-
pla qualia ingenia. Quis est, qui nunc memoriæ
studeat? Quis, qui non dico magnis viribus, sed
suis placeat? Sententias à disertissimis viris factas,
facile in tanta hominum desidia pro suis dicunt:
& sacerrimam eloquentiam, quia præstare non
possunt, violare non desinunt. Eo libentius, quod
exigitis, faciam. Et quæcunque à celeberrimæ fa-
cundia viris dicta teneo, ne ad quemquam priva-
tim pertineant, populo dedicabo. Ipsis quoque
multum præstaturus videor, quibus oblivio im-
minet, nisi aliquid tradatur posteris, quo memo-
ria eorum producat. Fere enim aut nulli com-
mentarii maximorum declamatorum extant: aut,
quod pejus est, falsi. Itaque ne aut ignoti sint, aut
aliter quam debeant, noti, summa cum fide suum
cuique reddam. Omnes autem magni in eloquen-
tia nominis videor audisse. Nec Ciceronem qui-
dem ætas mihi eripuerat, sed bellorum civilium
furor, qui tunc totum orbem pervagabatur, intra
coloniam meam me continuit. Alioquin in illo
atriolo, in quo duos grandes prætextatos ait se-
cum declamare solitos, potui illud ingenium,
quod solum populus Romanus par imperio suo
habuit,

habuit, cognoscere: & quod vulgo de alio dici solet, sed de illo proprie debet, potui vivam vocem audire. Declamabat autem Cicero, non quales nunc Controversias dicimus, nec tales quidem, quales ante Ciceronem dicebantur, quas theses vocabant. Hoc autem genus materiæ, quo nos exercemur, adeo novum est, ut nomen quoque ejus novum sit. Controversias nos dicimus: Cicero causas vocabat. Hoc vero alterum nomen Græcum quidem est, sed in Latinum ita translatum, ut pro Latino sit. Scholastica controversia multo recentius est, sicut ipsa declamatio. apud nullum auctorem antiquum, ante ipsum Ciceronem & Calvum, inveniri potest, qui declamationem distinguit. Ait enim, Declamare est, jam non mediocriter dicere. Bene alterum putat domesticæ exercitationis esse, alterum veræ actionis. Modo nomen hoc prodiit. Nam & studium ipsum nuper celebrari cœpit. Ideo facile est mihi ab incunabulis nosse rem post me natam. In aliis autem an beneficium vobis daturus sim, nescio: in uno accipio. Latronis enim Porcii, carissimi mihi sodalis, memoriam sæpius cogar retractare, & à prima pueritia usque ad ultimum ejus diem perductam familiarem amicitiam cum voluptate maxima repetam. Nihil illo viro gravius, nihil suavius, nihil eloquentia sua dignius. Nemo plus ingenio suo imperavit: nemo plus indulxit. In utraque parte vehementi viro modus deerat; nec intermittere studia sciebat, nec repetere. Cum se ad scribendum concitaverat, jungebantur noctibus dies: & sine intervallo gravius sibi instabat, nec desinebat, nisi defecerat. Rursus cum se dimiserat, in omnes lusus & in omnes jocos se resolvebat. Cum vero se silvis montibusque tradiderat, omnes illos agrestes in silvis ac montibus natos, laboris patientia

ac venandi solertia provocabat: & in tantam sic vivendi pervenerat cupiditatem, ut vix posset ad priorem consuetudinem retrahi. At cum sibi manum injecerat, & se blandiendo, unde abduxerat, revocarat, tantis vitibus incumbibat in studium, ut non tantum nihil perdidisse, sed multum acquisivisse desidia videretur. Omnibus quidem prodest subinde animum relaxare. Excitatur enim otio vigor: & omnis tristitia, quæ continuauone pertinacis studii adducitur, feriarum hilaritate discutitur. Nulli tamen intermissio manifestius proderat. Quotiens ex intervallo dixerat, multo actius violentiusque dicebat. Exultabat enim novato & integrato robore: & tantum à se exprimebat, quantum concupierat. Nesciebat dispensare vires suas, sed immoderati adversum se imperii fuit. Ideoque studium ejus prohiberi debebat, quia regi non poterat. Itaque solebat & ipse, cum se assidua & numquam intermissa contentione fregerat, sentire ingenii lassitudinem: quæ non minor est quam corporis, sed occultior. Corpus illi erat & natura solidum & multa exercitatione duratum. Ideoque nunquam eum ardentis impetus animi deseruit. Vox robusta, sed sordida. Lucubrationibus, & negligentia, non natura, infuscata; beneficio tamen laterum extollebatur: & quamvis inter initia parum attulisse virium videretur, ipsa actione accrescebat. Nulla unquam illi cura vocis exercendæ fuit. Illum fortem, agrestem, & Hispanæ consuetudinis morem non poterat dediscere: utcunque res tulerat, ita vivere: nil vocis causa facere: non illam per gradus paullatim ab imo usque ad summum perducere, non rursus à summa contentione paribus intervallis descendere, non sudorem unctione discutere, non latus ambulatione reparare. Sæpe cum per totam lucubraverat noctem,

ab

ab ipso cibo statim ad declamandum perveniebat. Iam vero cum rem inimicissimam corpori faceret, vetari nullo modo poterat. Post cœnam fere lucubrabit, nec patiebatur alimenta per somnuna quietemque æqualiter digeri, sed perturbata & dissipata in caput agebat. Itaque & oculorum aciem contuderat, & colorem mutaverat. Memoria & natura quidem felix, sed plurimum adjura arte. Nunquam ille quæ dicturus erat, ediscendi causa relegerat. Edidicerat illa, cum scripserat, cum id in illo magis mirabile videri possit, quod nec lente & anxie, sed eodem pæne, quo dicebat, impetu scribebat. At illi qui scripta sua torquent, qui de singulis verbis in consilium veniunt, necesse est, quæ totiens animo suo admoverint, novissime affigant. At quorumcumque stilus est velox, tardior memoria est. In illo non tantum naturalis memoriæ felicitas erat, sed ars summa, & ad apprehendenda, quæ tenere debebat, & ad custodienda; adeo ut omnes declamationes suas, quascumque dixerat, teneret. Iam itaque supervacuos sibi fecerat codices. Aiebat se scribere in animo. Dicebat ita, ut in nullo unquam verbo eum memoria deceiverit. Historiarum omnium summa notitia: jubebat aliquem nominari ducem, & statim ejus acta cursu reddebat. Adeo quæcunque in animum ejus semel descenderant, in promptu erant. Video vos, juvenes mei, plus justo ad hanc ejus virtutem obstupescere. Alia vos in illo mirari volo. Hoc quod tam vobis mirum videtur, non operosa potest tradi arte. Intra exiguum paucissimorum dierum tempus, poterit quilibet facere id, quod Cyneas fecit: qui missus à Pyrrho legatus ad Romanos, postero die novus homo, & senatum, & omnem urbanam circumfusam senatui plebem, nominibus suis per salutavit. Aut quod ille fecit,

qui recitatum à poëta carmen novum, suum esse dixit, & protinus memoria recitavit: cum hoc ille cujus carmen erat, facere non posset. Aut quod fecit Hortensius, qui à Sisenna provocatus, in auctione perfedit diem totum, & omnes res, & pretia, & emptores ordine suo argentariis recognoscentibus, ita ut in nullo falleretur, recensuit. Cupitis statim discere? Suspendam cupiditatem vestram, & faciam alteri beneficio locum. Interim hoc vobis, in quo jam obligatus sum, persolvam. Plura fortasse videor de Latrone meo vobis, quam audire desideratis, exposuisse. Ipse quoque hoc praevideram futurum, ut à memoria ejus, quotiens occasio fuisset, difficulter avellerer. Tamen nec his contentus ero, sed quotiens me invitaverit memoria, libentissime faciam, ut illum totum & vos cognoscatis, & ego recognoscam. Illud unum non differam, falsam opinionem de illo in animis hominum convaluisse. Putant enim, fortiter quidem, sed parum subtiliter eum dixisse: cum in illo, si qua alia virtus fuit, etiam subtilitas fuerit. Id, quod nunc à nullo fieri animadverto, semper fecit. Antequam dicere inciperet, sedens, quaestiones ejus quam dicturus erat controversiae proponebat, quod summæ fiduciæ est. Ipsa enim actio multas latebras habet: nec facile potest, si quo loco subtilitas defuerit, apparere: cum orationis cursus iudicium audientis impediat, dicentis abscondat. At ubi nuda proponuntur membra, si quid aut numero, aut ordine excidit, manifestum est. Quid ergo? Vnde hæc de illo fama? Nihil est iniquius his qui nusquam putant esse subtilitatem, nisi ubi nihil est præter subtilitatem: & in illo cum omnes oratoriae virtutes essent, hoc fundamentum tot & tantis superstructis molibus obruebatur. Nec deerat in illo, sed non eminebat. Et nescio an maximum
vitiū

vitium subtilitatis sit, nimis se ostendere. Magis nocent insidiæ, quæ latent. Vtilissima est dissimulata subtilitas, quæ effectû apparet, habitu latet. Interponam itaq; aliquibus locis quæstiones controversiarum, sicut ab illo propositæ sunt. Nec his argumenta subtexam, ne & modum excedam, & propositum tam meum quam vestrum, cum vos sententias audire velitis, & quidquid ab illis abduxerit, molestum futurum sit. Hoc quoque Latro meus faciebat, ut amaret sententias. Cum discipuli essemus apud Marillum rhetorem, hominem satis atidum, paucissima belle, sed non vulgato genere dicentem: cum ille exilitatem orationis suæ imputaret controversiæ, & diceret, Necessè est me per spinosum locum ambulantes suspensos pedes habere: aiebat Latro, Non mehercules tui pedes spinas calcant, sed habent. Et statim ipse dicebat sententias, quæ interponi argumentis cum maxime declamantis Marillii possent. Solebat autem & hoc genere exercitationis uti, ut aliquo die nihil præter epichieremata scriberet, aliquo die nihil præter enthymemata, aliquo die nihil præter has translatitias, quas proprie sententias dicimus, quæ nihil habent cum ipsa controversia implicitum, sed satis apte & alio transferuntur: tanquam quæ de fortuna, de crudelitate, de sæculo, de deliciis dicuntur. Hoc genus sententiarum supellecilem vocabat. Solebat schemata quoque per se, quæcunque controversia reciperet, scribere. Et putant illum homines hac virtute caruisse: cum ingenium quidem ejus hac dote abundaverit, iudicium autem fuerit strictius. Non placebat illi orationem inflectere, nec unquam recta via discedere: nisi cum hoc aut necessitas coëgisset, aut magna suafisset utilitas. Schemata negabat decoris causa inventa, sed subsidii: ut quod palam aures offensu-

rum

rum esset, si palam diceretur, id oblique & furtim surreperet. Summam quidem esse dementiam, detorquere orationem, cui rectam esse liceret. Sed jam non sustineo vos morari. Scio quam sit odiosa Circensibus pompa. Ab ea autem controversia incipiam, quam primam declamasse Latronem meum memini, admodum juvenem, in Marillii schola, cum jam cœpisset diem ducere.

C O N T R O V E R S I A I.

Patruus abdicans.

Lex est. Liberi parentes alant, aut vinciantur.

Thema. Duo fratres inter se dissidebant: alteri filius erat: patruus in egestatem incidit: patre vetante, adolescens illum aluit. ob hoc abdicatus, tacuit. adoptatus à patruo est. patruus, accepta hereditate, locuples factus est. egere cœpit pater. vetante patruo, aluit illum. abdicatur.

PRO ADOLESCENTE. *Torcii Latronis.*
 Quid mihi objicis? Puto luxuriam. Quicquid unquam immodesta largitione effudimus, id omne consumebatur in alimentum duorum senum. Cum vetaret me pater, aiebat: Ipse mihi cum egerem, alimenta non dabat. Eo jam perductus erat, ut omnem spem ultimorum alimentorum in ea domo poneret, in qua habebat abdicatum & inimicum. Ecce oppressit incrementum. quid acturus es? pluris tibi frater efferendus quam alendus est. Quis rogatus est? aut quis fratrem tam locuples frater alere non potest? Misertimus senex divitias suas, & jam extremum blandimentum in stipem perdidit. Ipse, inquit, me non aluit. Imitationem alienæ culpæ innocentiam vocas? Nec eo quidem æstimas, quanta ista crudelitas sit: quod si quis fratrem non alit, nec à filio quidem alendus est? Quid

Quid adoptionem jactas? Tunc ad te veni, cum haberem divitem patrem. Parcius, quæso, fratres. Iudices habemus deos. Scis tuto te facere. etiam si abdicaveris, alam. Fatendum est crimen meum, tardius misertus sum. Iterum do poenas: egeo. Parentibus meis, cum in cetera odium sit, tantum in meam notam convenit. O felix spectaculum, si vos in gratiam possum reducere, faciam hoc, quod vultus quoque vestri hortantur. Surgite patres, adeste iudices. alter mihi ex parentibus servatus, alter servandus est. porrigite mutuas manus in gratiam; me foederi medium pignus addite. Inter duos contententes, medius elidat. Ergo fame morientem videbo, per cujus cineres juraturus sum? Omnis instabilis & incerta felicitas est. Quis crederet jacentem supra crepidinem Marium aut fuisse consulem, aut futurum? Quid porro tam longe exempla repeto? tanquam modo non sit qui illum vidit. Quid non timendum felicibus putas? quid desperandum infelicibus? *Iunii Gallionis.* Ego indicabo, cur me abdicet: tu indica, cur adoptaveris. Quædam accedunt nova. Et quidem nova. Illud non miror, quod misericordia objicitur. Illud miror, quod hic objicit. Sic enim me gessi, ut hoc crimine duos patres obligarem. uterque me amat, uterque ali miser desiderat, uterque prohibet. Nec secum, nec mecum fortuna bene convenit. Componite aliquando bonos quidem, sed contumaces viros. Vter discordiæ causam præbuerit, nolite à me exigere. Vterque patruus est, uterque pater est. Transit ad istum fratris sui & fortuna & animus. Misericors sum. Non mutassem patrem, si naturam mutare potuissem. *P. Aspernatis.* Fortunæ est lex, præstare quæ exegeris. Miserere. Mutabilis est casus: dederunt victis terga victores: & quos provexerat fortuna, destituit. Quid referam Ma-

rium,

rium, sexto consulatu Carthagine mendicantem, septimo imperantem? Nec circa plura instabilis fortunæ exempla te mittam, vide quis alimenta rogetur, & quis roget. *Othonis Iunii*. Pater, timeo mutationem, & ille nihil prius ex bonis, quam filium perdidit. *Arellii Fusci*. Pater, ecquid aperis mi penates tuos? Non sum hospes gravis, unum senem adduco. hoc tibi vitio, pater, placui. Venit ignotus senex, volo transire jacentem. per patrem rogat. Ergo aliquis peribit fame, qui filium suum optat superstitem? Quid hoc esse dicam, quod me tam periculose abdicant? quod totiens isti fortunam mutant, quotiens ego patrem? Redite in gratiam. Inter funestas acies armatæ manus in fœdus porriguntur. Perierat totus orbis, nisi iram finiret misericordia. Aut si tam pertinacia placent odia, parcite. Iactatus inter duos patres, utriusque filius, semper tamen felicioris abdicatus: positus inter duo pericula, quid faciam? qui alunt, abdicant: mendicant, qui non alunt. Illud tamen, pater, deos testor, divitem te relinquo. *Castii Pii*. Tali me operi præparaveram. volebam fratres in gratiam reducere. at nisi impetravero ut boni fratres sint, impetrabo ne mali patres sint. Uterque me amavit, uterque pro me vota fecit: quantum est, dixero, uterque me aluit? Quæ causa fuerit discordiæ, nescio. Timeo, ne iste prior egere cœperit. Quid objicis pater? Hoc tu objicis? scio quendam in hac civitate propter istud crimen adoptatum. Frater me, inquit, alere noluit. Invenisti quo possim me defendere. Possum liberos tollere, ut præ meis oculis narrem, avum illorum fame perisse? Non fefelli, qualis essem, scivisti, & cum adoptares. Bis abdicatus sum, volo utrumque causam meam agere, neutrum pro me volo. adsit mihi alius. semper causa mea habebit advocatum patrum, aut patrem.

trem. Alter alterum amet: uterque me amabit.
 Vis illum veras pœnas dare? senriat, quam bono
 fratri injuriam fecerit. *Pompeii Silani*. De patre
 bene; quod cum per ætatem nosse non possum: sed
 habet & ille beneficium meum. duos ejus filios
 alui. Surge infelix senex. quid putatis illum flere?
 quod eget? imo quod abdicavit; quod alui. *Ar-*
gentarii. Vides enim, liberalis in domo tua esse
 cœpi, ille propter me duxit uxorem, cum fortasse
 juvenem adoptare posset. Hæc abdicantis fuere
 verba: I ad illum, quem magis amas, quam pa-
 trem. Non omnibus impetiis parendum est: nihil
 interim novè facio: scis me & priori patri non pa-
 ruissè. Venit demissa barba, capilloque deformi,
 non senectute, sed fame membris trementibus, se-
 mesa & tenui atque elisa jejunio voce, ut vix exau-
 diri posset, intorsum conditos oculos vix alle-
 vans. Alui, quomodo, quæritis? quomodo istum.
Cornelii Hispani. Putate me hodie non abdicari,
 sed adoptari. Volo quædam futura prædicere pa-
 tri. Hic quem vis adoptare, inimicum patris sui
 invito patre aluit: reliquit æquo animo beatam
 domum, ut cum mendico viveret. Noveris oport-
 ter hoc ejus vitium. ad præstandam calamitosæ
 misericordiam contumax est. Habeo quod de hoc
 vitio queri possim: hoc enim patrem, hoc patrum
 perdidit. Quam multi patres optant similem fi-
 lium! Bis abdicor, Homo est: non vis ali homi-
 nem? civis est: non vis ali civem? amicus est: non
 vis ali amicum? propinquus est: non vis ali pro-
 pinquum? sic pervenitur ad patrem. homo est, ci-
 vis est, amicus est, propinquus est. Ergo non erit
 vitium porrexissè stipem, nisi dixero, pater est? *Vi-*
bii Calvi. Circuibo tecum, pater, aliena limina:
 ostendam omnibus, & me, qui alimenta dedi, &
 te, qui negasti. *Romani Hispani*. Scio, pater, me-
 lius

lius esse quod tu dicis: istud ego si possem, nunquam abdicatus essem. Fateor vitium meum: hoc quoque prior in me emendare voluit pater, nec potuit. Impulisti me in fraudem. qui me abdicabat, aiebat, Non oportet fieri: tu dicebas: Oportet tibi credidi. Non dedit, inquit, mihi alimenta. defuerunt tibi? Quisquis alimenta à mendico rogatus est, nihil amplius quam iter ei monstrat. Vade ad fratrem, i ad filium: jam quidem nobis eandem fortunam precantur. Crede mihi, sacra populi digna est. *Albutii Silii*. Tollite vestras divitias, quas huc atque illuc incertæ fortunæ fluctus appellet: redite in gratiam. innocens sum.

Pars altera, Vallii Syriaci. Crescere ex mea proposuit invidia: sequemur senes, quo vocat ambitio juvenilis; & contritionem illi præbebimus: melius se potest jactare quam defendere. Ecquid justus metus meus est? ne hæredem ingratum scribam, inimicum relinquam. Inter cætera, quæ mihi cum inimico patior esse communia, & hoc est: infelicissimam & tristissimam ambo egimus vitam, excepto uno, quod alter alterum egentem vidimus, immo fecimus. Adjice istis verborum contumeliis, Ad cælum manus sustulit, fastus se hujus spectaculi debitorem: & tunc primum fratri vitam precatus est. Lætitiâ patrimonii patris, ut ex tantarum calamitarum stupore, nullam percepi, nisi quod isti daturus eram omnia, illi negaturus. Liquet nobis Deos esse. Qui non aluit, eger: qui in domum suam fratrem non cepit, in publico manet. Æquavit jam potentiam meam cum illius potentia fortuna: nisi quod hæc prior facere non possum. Adoptavi te, cum abdicatus es. cum abdicas, abdico. *Vibii Farii*. Cum egerem, aiebam: Satis se vindicavit, quod à dispensatore locupletis inimici consors modo omnis fortunæ diurnum

num petam. *Marillii*. Ille autem audebit rogare, qui mori mallet, quam verba sua sibi dici? Multis debeo misericordiam: à multis tuli. quisquis est qui me ulla calamitate similem effingeret, perinde habeo, ac si gradu cognationis attingat. Scio quam acerbum sit, supplicare exteris: scio quam grave sit, repellì à domesticis: scio quam grave sit, quotidie & mortem optare, & vitam rogare. Etiam si tu non odisti eum qui mihi fecit injuriam: ego odi eum, qui fecit tibi.

Divisio. Divisio controversiarum antiqua simplex fuit: recens utrum subtilior, an tantum oporosiior, ipsi æstimabitis: ego exponam quæ aut veteres invenerunt, aut sequentes astruxerunt. *Latro* alias quæstiones fecit: divisit in jus & æquitatem, an abdicari possit, an debeat. sic quærit, an necesse fuerit illi patrem alere, & ob id abdicari non possit, quod fecit lege cogente. Hoc in has quæstiones divisit: An abdicatus non desinat esse filius: an is desinat qui non tantum abdicatus, sed etiam ab avo adoptatus est, etiam si filius erat: an quisquis patrem non alit, puniatur, tanquam æger, vinctus, captus: an aliquam filii lex excusationem accipiat: an hoc accipere potuerit: an abdicari debeat. Per hoc quæsit, an etiam si ille indignus fuit qui aleretur, hic tamen recte fecerit qui aluit: deinde, an indignus fuerit qui aleretur. Novi declamatores Græcis auctoribus adjecerunt primam illam quæstionem, An adoptatus abdicari possit. hac Cæstius usus est. adjecit quæstionem Gallio alteram, An abdicari possit jam adoptatus, ob id vitium, quod antequam adoptaretur, notum fuit adoptanti. hoc autem ex æquitatis parte pendet, & tractatio magis est quam quæstio. *Gallio* quæstionem primam Latronis duplicavit sic: Licuit mihi alere, etiam te vetante: deinde non licuit non alere. In priori parte

parte hoc vindicavit, non posse filium ob id abdicari, quod esset suæ potestatis: nulli autem interdici misericordiam. Quid si flere me vetes, cum vidi hominem calamitosum? quid si vetes propter aliquod honestum factum periclitanti favere? affectus nostri in nostra potestate non sunt: quædam enim jura non scripta, sed omnibus scriptis certiora sunt. Quamvis filius familiæ sim, licet mihi & stipem porrigere mendico, & humum cadaveri. Iniquum est, collapsis manum non porrigere: commune hoc jus generis humani est. nemo invidiosum jus postulat, quod alteri profuturum est. *Latro* illud vehementer pressit. Non feci ratione, affectu victus sum: cum vidissem patrem egentem, mens non constitit mihi: quid vetueris, nescio. Hoc ajebant non esse tractandum tanquam quæstionem: esse tamen potentius quam ullam quæstionem. *Fuscus Arellius* pater hoc movit in ultimo tanquam quæstionem: Putavi te, quamvis vetares, nihilominus velle ali fratrem. Vultu verabas, aut mihi ita videbaris. *Castius* audacius: Non fuit contentus dicere, Putavi velle te: adjecit, Voluisti, & hodie quoque vis: & sua figura dixit omnia, propter quæ velle deberet. quare ergo abdicas? puto, indignaris præceptum tibi officium.

Color. *Latro* colore simplici pro adolescente; habere, non quod excuset, sed, quo gloriatur. Non potui, inquit, sustinere illud durum spectaculum. Offensam mihi putas tantum excidisse: mens excidit, non animus mihi constitit; non in ministerium sustinendi corporis suffecerunt pedes; oculi subita caligine obtorpuerunt. Alioquin ego si tunc meæ mentis fuisset, expectassem dum rogaret? *Fuscus* illum colorem introduxit, quo frequenter uti solebat, religionis: Mover, inquit, me natura, movet pietas, movet & humanorum causa, & tam mani-

manifesto approbata exemplo veritas. Stare ante
 oculos fortuna videbatur, & dicere talia: Hi sunt,
 qui suos non alunt. *Albutius* hoc colore: Acces-
 sit, inquit, ad me parer; nec summissis verbis lo-
 cutus est: non rogavit, sed, quomodo agendum
 erat cum filio, alere me iussit. recitavit legem,
 quam ego semper scriptam etiam patruo putavi.
 Deinde dixit, Præstiti non quantum patri præstare
 leui, sed quantum vetanti surripere potui. *Blan-*
tus colore diverso. Venit subito deformis squalo-
 re, lacrymis. O graves, fortuna, vires tuæ! Ille di-
 es modo superbius rogavit alimenta, rogavit fi-
 um suum, rogavit abdicatum suum. Interrogas,
 nam diu rogaverit? ne dii istud nefas patiantur, ut
 u rogaverit: diutius tamen quam tu. Quæritis,
 id fecerit? quod solebat. *Silo Pompeius* hoc co-
 re. Movet, inquit, me, quod nihil suo jure, ni-
 l pro potestate, quod tanquam patruus accessit:
 o vero non expectavi verba, non preces: com-
 xus sum, & oscularus patrem, dedi alimenta.
 c unum crudeliter feci, quod dixi fratrem de-
 e. Non alere, sed exprobrare visus sum. *Tri-*
us hoc colore. Timui, inquit, si non aluisssem,
 abdicarer à patre: sciebam quomodo illi pla-
 tem. *Argentarius* hoc colore: Accessit, inquit,
 ne pater, obrutus sordibus, tremens, deficien-
 s membris. rogavit alimenta. Interrogo vos,
 ces, quid facere oporteat? nam istum non in-
 go. Scit quid facturus sim. Nam patrem ut
 eri patri faciam injuriam, alteri invidiam.
 vetuisset me alimenta præstare, si qua est fi-
 non putavi illum ex animo vetare. Lenocina-
 nquam, gloriæ meæ, ut videar etiam prohi-
 aluisse. *Marillius* novo colore egit. Cecidit
 les meos senex, squalidus barba capilloque.
 : , inquam, nescio quis iste misericordiam
 meam.

meam. allevavi, cum ignorarem quis esset: vultis repellam, quod pater est? *Cassius* hoc colore. Hæc mecum cogitavi. Patrem meum egen-tem video: frater nec miseretur, nec præstat alimenta: hoc est, inquam, novi vitii, eripere filio officium. Sciebam hanc fortunam meorum, has jam meas esse parteis. Hoc peccavi, quod non ultro ad patrem accessi. sed ajebam, Nolo quicquam amplius præstare, quam illi præstiti. Expectavi, donec patruus ad me veniret. & nunc expectabo. Venit ad me pater: quid debui facere? perducerem illum ad patrum? non feci; merito irascitur. Potuit enim, si aluisset, levare quidem fortunam fratris, sed causam aggravare. *Buteonis* colorem non approbat Latro: præstitisse se dixit exiguum, tantum quo spiritum posset producere, & dum descripsisset pallorem ejus & maciem, adjecit, Apparet illum ab inimicis ali. Hunc colorem cum improbaret Latro, hac sententia usus est: Non est, inquit, abdicato quidquam ex gloria sui criminis detrahendum. *Hispanus* hunc colorem venustius. nam & miserationi ejus qui benignissime alit, adjecit aliquid: & pietati suæ nihil detraxit. Quomodo, inquit, illum alo? Exiguos furtive cibos mitto: & si quid de mensa mea detrahere potui, famelico seni porrigo. Non credis, quia scis quomodo te aluerim. Colorem ex altera parte, quæ durior est, ultro ajebat hunc sequendum, ut gravissimarum injuriarum inexorabilia & ardentia induceremus odia. Thyesteo more ajebat, patrem non irasci tantum debere, sed furere. Ipse in declamatione usus est summis clamoribus, illo versu tragico: Cur fugis? fratrem scit ipse. Hunc colorem secutus *Syriacus Vallius*, durum sensum videbatur non dure posuisse in narratione sic. Infelicissimam ambo & tristissimam egimus vitam, ex-
cepto

cepto quod alter alterum egentem vidimus. Æque efficaciter videbatur odium expressisse fraternum, hac sententia : Vos, Iudices, audite, quam valde eguerim : fratrem rogavi. Hanc partem meniini apud Cæstium declamari ab Alfio Flavo, ad quem audiendum me fama perduxerat: qui cum prætextatus esset, tantæ opinionis fuit, ut P. Romano puer eloquentia notus esset. Semper de illius ingenio Cæstius & prædicavit, & timuit. Ajebat tam immature magnum ingenium non esse vitale: sed tanto concursu hominum audiebatur, ut raro post illum auderet Cæstius dicere. Ipse omnia mala faciebat ingenio suo: naturalis tamen illa vis eminebat: quæ post multos annos tametsi desidia obruta, & carminibus enervata, vigorem tamen suum tenuit. Semper autem eloquentiam ejus commendabat aliqua res extra eloquentiam. In puero lenocinium erat ingenii, ætas. in juvene, desidia. Hic cum declamaret partem abdicantis, hanc summis dixit clamoribus sententiam. *Alfi.* Quis es tu, qui de facto fratrum sententiam feras? Ille tunc peccavit: tu nunc peccas, ad te arbitrum odia nostra non mittimus: iudices habemus deos. Et illam sententiam: Audivimus fratrum fabulosa certamina, & incredibilia, nisi nos fuissetem: impias epulas, detestabili parricidio furvum diem. Hoc uno modo iste frater à fratre ali meruit. Quam innocenter me contra parridium vindico? filium illi suum reddo. *Cæstius* hunc colorem tam strictum non probavit, sed dixit temperandum esse: & ipse hoc colore usus est, quem statim à principio induxit. Miratur aliquis, quod cum tuo gravissimam acceperimus injuriam, ego & filius, ego solus irascor? non est quod quisquam miretur. jam filio satisfactum est. Debuiisti me rogare, ut ipse præstarem: debuiisti illum ad me perducere:

ducere: debuisti reconciliationem tentare, non famam pietatis ex nostra captare discordia. Fortasse ego cum egerem, fratrem rogassem, si tu non fuisses. fortasse ille me rogasset, si tu non fuisses. poterat nobis convenire, si non fuerit in medio, quem potius miseri contumaces rogent. *Hermagoras* in hac controversia transit à proœmio in narrationem eleganter, rarissimo quidem genere, ut in eadem re transitus esset, sententia esset, schema esset, sed, ut *Latroni* placebat, schema quod vulneret, non quod titubet. Ex altera parte transit à proœmio in narrationem *Gallio*, & ipse per sententiam sic: Quidni filium mihi nolim cum isto communem esse, cum quo utinam communem nec patrem habuissem? *Diocles Carystius* illum sensum à Latinis jactatum dixit brevissime, rarissimo genere, quod sententia verbis consumatur. nec enim paucioribus potest. *Eustemon* levis declamator, sed dulcis, dixit nove & amabiliter, illum æque ab omnibus vexatum sensum, quo reconciliatio fratrum tentatur.

CONTROVERSIA II.

Sacerdos prostituta.

Lex. Sacerdos casta è castus, pura è purus sit. Thema. Quadam virgo à piratis capta venit: emptà à lenone, & prostituta est. Venientes ad se exorabat Etipem. militem qui ad se venerat, cum exorare non posset, colluctantem & vim inferentem occidit. accusata, & absoluta, remissa ad suos est: petit sacerdotium. Contradicitur.

CONTRA PVELLAM. *Porci Latronis.* Sacerdos nostra adhuc in lupanari viveret, nisi hominem occidisset. Inter barbaros quid passa sit, nescio: quid pati potuerit, scio. Sacerdoti ne purus

rus quidem contigit dominus. Absint ex hoc foro lenones, absint meretrices: ne quid parum sanctum occurrat, dum sacerdos legitur. si nihil aliud, certe osculatus est te, quisquis puram putabat. O egregium pudicitiae patrociniū: militem occidi. At hercules lenonem non occidisti. Deducta es in lupanar, accepisti locum, pretium constitutum est, titulus inscriptus est, haec in te inquiri potest: Cæterum nescio quid cellulam & obscænum lectulum voces. De pudicitia sacerdotis hic quaeritur. Nemo, inquit, mihi virginitatem eripuit, sed omnes quasi erepturi venerunt: sed omnes quasi eripuissent, recesserunt. Quo mihi sacerdotem, cujus precaria est castitas? cum ex illo lupanari cruenta fugeres, si qua tibi occurrisset. Si mater tua prostitisset, tibi noceret: propter te liberis tuis sacerdotium non daretur. *Fulvii Sparfi.* Quid inclusa feceris, nec quaerere debemus, nec scire possumus. *Cornelii Hispani.* Occidisti hominem. quid respondes? vim afferebat mihi. Puto, sacerdoti pro libertate vota facienda sunt: captivæ mandabitis? Pro pudicitia vota facienda sunt: prostitutæ mandabitis? Pro militibus vota facienda sunt: isti mandabitis? Id enim deerat, ut templas reciperent, quas aut carcer aut lupanar ejecit. *Marillii.* Ut sciamus illam apud lenonem fuisse, blanda est: ut sciamus apud piratas, cruenta est. Nemo, inquit, me attigit. domi lenonis rationes captura conveniet. Age, si quis venit pertinax? age, si quis hoc ipsum concupivit quod virgo eras? age, si quis, ne negare posses, ferrum appulit? *P. Viciitii.* Eam sacerdotem facite, quæ aut honeste maneat, quod semper fuit, aut poenam sentiat, si esse desierit. Cujus audaciæ es, puella? etiam si nobis non timeremus, tu tibi metuere deberes. Aliter deorum numini subjecta uniuscujusque conscientia est,

tia est, aliter nostræ æstimationi. Nos tantum quæ feceras palam, vidimus; illi, etiam quæ secreta sunt. Indignam sacerdotio dicerem, si transisses per lupanar. Procedente hac licitor submovere iubebitur? huic prætor via cedit? summum imperium consules cedent tibi? Quæcunque meretrix prostrata fuit, fugiet? Fas sacerdoti non esset, ancillam tibi similem habere: fieri te sacerdotem fas erit? Nam quod ad sortem pertinet, ne reliquæ virgines contaminarentur, hæc segregata est. Castam te putas, quia invisâ meretrix es. Nuda in litore stetit ad fastidium emptoris: omnes partes corporis & inspectæ & contrectatæ sunt. Vultis actionis exitum audire? Vendit pirata, emit leno, excipitur nihil. Eo deducta es, ubi tu aliud honestius nihil facere potuisti quam mori. Quæ stipem rogasti, sacerdotium rogas? Fortuna, inquit, hoc me coëgit pari: misereri debent omnes mei. Et ego misereor tui, puella. sed non facimus miserandas sacerdotes. non est apud nos maximus honor, ultimorum malorum solatium. *Mentoni.* Honorem habitum auribus majestatique velim vestræ, quod necesse est in hac causâ nominare lupanar, lenonem, meretricios quæstus, homicidium. Quis credat? Inter hæc sacerdos quæritur. At mehercules futuræ sacerdoti nihil ex his audiendum erat. Sacerdotis vestræ summa notitia est, quod prostitit: summa virtus, quod occidit: summa felicitas, quod absoluta est. Non potest in ea sperari sacerdos, in qua sperari meretrix potest. Aliis oculis virginem leno æstimat, aliis pontifex. *Blandi.* Virgo sum, inquit. Interroga, si dubitas, archipiratam: interroga gladiatorem, an rogatus virginitati percerit. Non refello, dum scias clausa esse testibus tuis templa. In auctione nemo voluit liceri, ut enotuit, servisse piratis. non videbatur iste virginis vultus,

vultus, ista constantia, & ne armatum quidem timens audacia. *Arellii Fusci Patru.* Ne metuas, puella; pudica es: sed sic te viro lauda, non templo. Meretrix vocata es, in communi loco stetisti, superpositus est cellæ tuæ titulus, venientes recepiisti. Cetera, etiam si in communi loco essem, tamen potius tacerem. *Pompeii Silonii.* Excipitur meretricum osculis. Docetur blanditias, & in omnem motum corporis constringitur. Avertite aures petituræ sacerdotium, dum reliqua narro: nihil ad vos deferam dubium; nihil audietis, nisi quod vicina civitas vidit. Tu sacerdos? quid si tantum capta? quid si tantum prostituta? quid si tantum homicida? quid si tantum rea fuisses? *Rom. Hispanis.* Numquid hoc negas, colluctatam te tamen cum viro? quem in illa volutatione necesse est prius super te fuisse. Adjiciebat *Zeno:* merito occisum militem, plus ausum, quam in prostitutam licebat. Exorasti populum. Nunquid & lenonem? nunquid & piratam illum, quem non poteras occidere? *Argentarii.* Armatum, inquit, occidi. Quid inermis gloriatur homicidio ejus, quem nescio, an sero occiderit? *Cestii Pii Narratio.* Ita domi custodita est, ut rapi posset: ita curæ fuit suis, ut rapta non redimeretur: ita raptæ pepercere piratæ, ut lenoni videretur: sic emit leno, ut prostituerit: sic venientes deprecata est, ut ferro opus esset. Conjectum in urnam nomen ejus non exiit, sed ejectum est. tempus erat nos sortiri, urna purgata est. Stetisti puella in lupanari: ut nemo te violaverit, locus ipse violavit. Stetisti cum meretricibus, stetisti sic ornata, ut populo placere posses, ea veste quam leno dederat. Nomen tuum pependit in fronte: pretia stupri accepisti, & manus, quæ diis datura erat sacra, capturas tulit. cum deprecaberis intrantis amplexus, ut omnia alia impetraris, osculo rogasti. Ancillæ ex

lupanatibus sacerdoti non emuntur: coram sacerdote obſcœnis homines abſtinent. Non ſine cauſa ſacerdoti liſtor apparet; occurrenti tibi meretricem ſubmoviſſet. Non eſt credibile, temperaſſe à libidine piratas, omni crudelitate efferatos, quibus omne fas neſaſque luſus eſt, ſimul terras & maria latrocinanteis, quibus in aliena impetus per arma eſt: jam ipſa fronte crudeles, & humano ſanguine aſſuetos, præferentes ante ſe vincula, & catenas, gravia captis onera. A ſtupris removeſe potuiſti, quibus inter tot tanto majora ſcelera, virginem ſtuprare, innocentia eſt? Sed lupanar excipit omnes. Sordida injurioſaque turba huc influit, nec quiſquam eo ut judicet, venit. At omnes favere fabulis tuis, at omnibus perſuaſum eſt. Nemo in tanta euntium redeuntiumque turba inventus eſt, qui fortunæ tuæ vellet illudere? Ergo tu cum tam innocens quam dicis, iſta paſſa es, credis deos eſſe? nihil, inquit, paſſa ſum. hoc ſatis eſt nupturæ, ſacerdoti parum. Vbi adhuc fuiſti? diſcede, ignota es: diſcede, nimium nota es. *P. Aſprenatus.* Contradico, non inimicitiiſ cuiuſquam impuſus. Quod enim odium, quæ inimicitia cuiuſquam eſſe poſſunt, quam nemo civium ſuorum norat antequam proſtitit? Movet me reſpectus omnium virginum, de quibus hodie gravis fertur ſententia, ſi in civitate nulla inveniri poteſt, neque meretrice caſtior, neq; homicida purior. Piratæ te inviolatam ſervaverunt: à ſacerdote ſe non abſtinuiſſet pirata, leno, mango. De ſacerdotis pudicitia hiſ ſponſoribus credendum eſt? Iacuiſti in piratæ myoparone: contrectata es alicujus oſculo, alicujus amplexu. An melius pirata ſervavit, quam pater? Converſata es diutius inter humano ſanguine delibutos: inde eſt proſecto quod potes hominem occidere. Proclama ingenuam eſſe te. quid expe-
ctas

Etas cum in lupanar veneris? jam tibi omnia templa præclusa sunt. Conservarum oculis inquinatur, inter ebriorum convivarum jocos jactatur, modo in puerilem, modo in muliebrem habitum composita. Istinc ne patri quidem redimenda es. Nulla satis pudica est, de qua quaeritur. Non legem te sacerdotem, etiam si sacerdoti servisses. Virginem esse sacerdotem nostram, cui credimus? meretrici, lenoni, piratis? hæc enim testium summa est. Castigationem ex pontificis maximi arbitrio meruerat sacerdos, si te è lupanari redemisset. Convenit omnis libidinosorum turba, & concurrat ad meretricem novam. Illud certe fateberis, pudicitia tua precaria est. Tot intraverunt cellam tuam gladiatores, tot juvenes ebrii & omnes ante militem inermes. Ego illam dico prostitisse: illa se dicit etiam mendicasse. Pudicitiam sacerdotis meæ etiam carnifici debeo. *Iunii Gallionis.* Ambitiosa lex est, ad sacerdotium notæ non sanctitatis tantum, sed felicitatis admittit. Inquirat in mores, in corpus, in vitam. Vide tu, quemadmodum tam morosæ legi satisfacias. Capta es à piratis: inter servos, inter homicidas, in illis myoparonis angustiis spariata es. Viderimus quid in te audere potuerit feritas hostium, libido barbarorum, licentia dominorum. Certum habeo, Iudices, cum hanc feritatem barbarorū audiat, favetis illi, ut quamprimum mutet servitutem. Sic istam servaverunt piratæ, quemadmodum qui lenoni essent vendituri. Stare in illo ordine, ex eadem vesci mensa, in eo loco vivere, in quo etiam si non patiaris stuprum, videas. Aliquis fortasse inventus est, quem hoc ipsum irritaret, quod rogabas. Ipse autem leno pepercit? Ignoramus istos, quibus vel hoc in ejusmodi quæstu præcipue placet, quod illibatam virginitatem decerpunt. Servavit te leno, quam

prostitutus erat in libidinem populi? ita est. Sic leno tanquam non castam è castis. Omnes, inquit, exoravi. Si quis dubitat, an meretrix esset, audiat quam blanda sit. Hæsisisti in complexu: osculo pateta es, ut felicissima fueris: pro pudicitia impudice rogasti. Quid faciam mulieri in crimina sua desili-
 lienti? Cum dico, Vim passa es: Occidi, inquit, cum dico, Hominem occidisti: Infecebat, inquit, vim. Sacerdos nostra stuprum homicidio, homicidium stupro defendit.

DIVISIO. *Latro* in has quaestiones divisit: An per legem sacerdos fieri non possit: & si lex illi non obstat, tamen sacerdotio indigna sit. An lege prohibeatur, in hæc duo divisit: An casta sit, an pura sit. An casta sit, in hæc divisit: Vtrum castitas tantum ad virginitatem referatur, an ad omnium turpium obsecernatumque rerum æstimationem. Puta enim virginem quidem esse te, sed contractatam oculis omnium, etiam si citra stuprum, cum viris volutatam. Et casta talis, qualis videri potest, cui lex nocere vult matrem quoque incestam. Si ad virginitatem tantum refertur castitas: An hæc virgo sit. Agebat *Apollodorus* quidem, placere, si fixa esset, hæreat & tuta: sed hic non repugnare controversiam huic suspicioni. Non enim poritur adhuc virgine: & multa sunt propter quod credibile sit, non esse. Illud adjiciebat: Denique, etiam si non effecero, ut credant iudices non esse virginem: consequar tamen, ut non putent dignam sacerdotio, de qua dubitari potest, an virgo sit. An pura sit, in hæc divisit. An etiam si merito occidit hominem, pura tamen non sit homicidio coinquinata: deinde, An merito occiderit hominem innocentem, uti corpore prostituto volentem. Absoluta est, ostendit non puram esse, sed tutam. An idonea sit, in tractationes quas quisque vult

vult divisit: An idonea sit tam infelix, ut caperetur, ut veniret lenoni potissimum, ut prostituere-
 tur, occidere hominem cogeretur, ut causam di-
 ceret. *Castius* etiam altius petit, & obijcit, quod
 tam vilis suis fuisset, ut non redimeretur. *Silo Pom-
 peius* dum præceptum sequitur, quo jubemur, ut
 quotiens possumus, de omnibus legis verbis con-
 troversiam faciamus, illam quæstionem movit,
Castus è Castis: Lex, inquit, è *Castis* cum dicit, hoc
 non tantum ad parentes refert, sed ad omnes qui-
 buscum versata est virgo. Non enim adjicit, è *Ca-
 stis Parentibus*: sed, è *Castis*. vult illos à quibus
 virgo venit, castos esse. Intelligo, inquit, sub hoc
 verbo multa. Castis cum dicit penatibus, tu ex in-
 cestis venis. intelligo castis disciplinis, tu ex ob-
 scœnissimis venis. quid enim didicisti? Et quæ-
 cumque hoc loco dici poterant. Idem & in illa
 parte fecit, *Pura è Puris*. *Hisp. Romanus* accusa-
 toris usus pugnacitate, negavit puram esse, non ad
 eam hoc referens, sed ad corpus: tractavit, impu-
 ram esse, quæ osculum impuris dederit, quæ cibum
 cum impuris ceperit. *Albutius* figuram divisit in
 controversiam. Dixit enim: Putemus tres sacerdo-
 tium petere: unam, quæ capta est: alteram, quæ
 prostituta: tertiam, quæ hominem occidit. Omni-
 bus nego: & sic causam contra singulas egit. *Fu-
 scus Arellius* sic divisit. Probabo indignam sacerdo-
 tio: primum, etiam si pudica sit: deinde, quia nesci-
 mus an pudica sit: novissime, quod non sit pudica.

Color. *Fuscus* pro puella colorem hunc intro-
 duxit. Voluerunt Dii immortales in hac puella vi-
 res suas ostendere, ut appareret, quam nulla vis
 humana divinis resisteret: magis putaverunt mi-
 raculo esse in captiva libertatem, in prostituta pu-
 dicitiam, in accusata innocentiam. *Latro* dixit:
 Aliqua capta felicius fuit, nulla fortior. *Marillius*

cum descripsisset, dignationem puellæ magnam fuisse, altius quiddam superbiusq; vultu ipso præferentem, hanc adjecit sententiam, quam solebat mirari Larro, immo (ut ipse ajebat) exosculari: Narrate sane omnes tanquam ad prostitutam venisse, dum tanquam à sacerdote discesserint. *Atbutius* dixit: Nescio quis fero & violento animo venit, ipsis credo diis illum impellentibus ut futurae sacerdotis non violaret castitatem, sed videret: prædixit illi, abstineret à sacro corpore manum. Non est quod audeas lædere pudicitiam, quam homines servant, dii expectant. Cruente, & in perniciem cruenta tuam, hæc, inquit, arma, quæ nescis tenere pro pudicitia, & raptum gladium in pectus piratæ sui torisit. Hoc factum ejus ne lateret, eisdem diis immortalibus fuit curæ. Accusator ejus inventus est, qui judici ejus in foro testimonium redderet. Nemo credebat occisum virum à fœmina, juvenem à puella, armatum ab inermi: majora videbantur, quam ut possent credi sine deorum immortalium auxilio gesta. *Castius* timuit se in narrationem demittere, sed illam transcurrit: hoc dixit, in sacerdote futura maxime debere æstimari pudicitiam, innocentiam, felicitatem. quam pudica sit, miles ostendit: quam innocens, judex: quam felix, reditus. Eriam habemus quandam prærogativam sacerdoti ab ipso numine datam, licet isti objiciant illi, fuisse captivam, leononi postea servisse, causam novissime dixisse: inter tot pericula non servassent illam dii, nisi sibi. *Argentarius* illud in narratione dixit. Accusator in hoc maxime premebat ream, ajebat occisum esse intra verba, antequam vim afferreret. *Silo Pompeius* hac figura narravit: Eam vobis sacerdotem promitto, quam incestam nulla facere possit fortuna. Potest aliquid servitus cogere: servivit & barbaris

baris & piratis: inviolata apud illos mansit. Poteſt aliquam corrumpere prolapſi in vitia ſæculi prava conſuetudo: etiam marronarum notum in libidine magiſterium. licet illam ponatis in lupanari, & per hoc illi intactam pudicitiam efferre contigit. fuit in loco turpi, probroſe leno illam proſtituit: populus adoravit: nemo non plus ad ſervandam pudicitiam contulit, quam ad violandam attulerat. Multum poteſt ad rectum quoque pudici animi propoſitum: hoſtis gladio non ſuccumbet: immo, ſi opus fuerit, pudicitiam vindicabit. Incredibilem videor in puella rem promittere: jam præſtitit. Adoleſcentem miſericordis populi beneficium polluere tentantem gladio repulit. Fuit qui illam accuſaret cædis. abſoluta eſt. ne qua vobis poſſet eſſe dubitatio, quæ ventura erat ad ſacerdotium, an puta eſſet, an integra: jam judicatum eſt. *Triarius* dixit: Negat ſe puella feciſſe. Negat illum ſuis manibus cecidiſſe. Altior, inquit, humana viſa eſt circa me ſpecies eminere, & puellares lacertos ſupra virile robur attollere. quicumque eſtis dii immortales, qui pudicitiam ex illo infami loco cum miraculo voluiſtis emergere, non ingratae puellæ opem tuliſtis. Vobis pudicitiam dedicat, quibus debet. *Alterius* partis color nihil habet difficultatis. Apparet quas propoſui, dicendum eſt in puellam vehementer, non ſordide, nec obſcæne. Sordide *Baſilius*; qui dixit: Extra portam iſtam virginem. &, Oſtende iſtam æruginofam manum. *Vibius Ruſus*, qui dixit: Redoles adhuc fuliginem fornicis. Obſcæne. quemadmodum *Murhedius* rhetor. qui dixit: Vnde ſcimus, an convenientibus pro virginitate, alio libidinis genere decidet? Hoc genus ſenſus memini quendam prætorium dicere, cum declamaret controverſiam de illa quæ egit cum viro malæ tractationis, quod virgo eſſet,

& damnavit: postea petiit sacerdotium. Novimus, inquit, istam maritorum abstinenciam, qui, etiam si primam virginibus timidis remittere noctem, vicinis tamen locis ludunt. Audiebat illum Scaurus, non tantum disertissimus homo, sed venustissimus, qui nullius unquam impunitam stultitiam transire passus est. statim Ovidianum illud,

Dum timet alterius vulnus inepta loci.

& ille excidit, nec ultra dixit. Hoc autem vitium agebat Scaurus è Græcis declamatoribus tractum, qui nihil non & permiserint sibi, & penetraverint. *Hybreus* inquit, cum diceret controversiam de illo qui tribada deprehenderat & occiderat, describere coepit mariti affectum; in quo non deberet exigi inhonesta inquisitio. ἐγὼ δὲ * ΕΖΗΣΟΠΗΣΑΤΙΩΤΕΡΟΝ τὸν ἀνδρα μαχόμεναι, ἢ παρσέγγειον. *Grandæus Asianus* æque declamator, cum diceret in eadem controversia: Num ideo occidi adulteros non paterentur, dixit: εἶδε. φιλάργρενα μισχὸν ἔλαβον. In hac controversia de sacerdote, non minus obscæne dixit *Mutthædus*. Fortasse dum repellit libidinem, manibus excepit. Longe recedendum ab omni obscænitæte & verborum & sensuum. quædam satius est causæ detrimento tacere, quam verecundiæ dicere. *Vibius Rufus* videbatur quotidianis verbis usus non male dixisse; Ista sacerdos quantum mihi abstulit!

CONTR O V E R S I A III.

Incesta de saxo.

Lex. Incesta de saxo dejiciatur. *Thema.* Incesti damnata, antequam dejiceretur de saxo, invocavit *Vestam*. vixit dejecta. repetitur ad pœnam.

CONTRA INCESTAM. *Latronis.* Hoc expectatis, ut capite demisso verecundia, se ipsa ante-

antequam impelleretur, dejecerit? id enim deerat, ut modestior esset in saxo, quam in sacro fuerat. constitit, & circumlatis in frequentiam oculis, sanctissimum numen, quasi parum violasset inter altaria, coepit in ipso quo vindicabatur violare supplicio. Hoc alterum damnatae incestum fuit. Damnata est, quia incesta erat: dejecta est, quia damnata erat: reperenda est, quia & incesta & damnata & dejecta est. Dubitari potest, quin usque eo dejicienda sit, donec efficiatur propter quod dejecta est: Patrocinium suum vocat pereundi infelicitatem. Quid tibi, importuna mulier, imprecer, nisi ut nec bis quidem dejecta pereas? Veniet ad colendum Romani Imperii pignus, etiamsi non stupro, at certe carnificis manu incesta. Invocavi, inquit, deos. statuta in illo saxo deos nominasti: & miraris, si iterum te dejici volunt? si nihil aliud, in loco incestarum stetisti. *Cestii Pii Narratio.* Quid agam? exponam quando stuprum commiserit? cum quo? quibus consciis? Lita quia probavi damnata est. quid postea accessit, quod illam virginem faceret? quod jacuit in carcere? quod ducta est ad saxum? quod inde projecta? ait se innocentem, quia perire non potuit. Ita lex de sacerdotum jure in judicio quaeri voluit, de judicibus, in supplicio? ampliatur à judicibus in poenam. postulat, ut, cum contra poenam causa tuta non fuerit, contra causam tuta poena sit. Non putas legem cavisse ut perires, quæ cavit, quemadmodum perires? Exoremus te, mulier, ut iterum absolvaris. Aut tu sacerdotium violasti, aut dii sacerdotem. Male de diis existimas; si sacerdoti suæ tam sero succurrunt. lata est sententia: pronunciatum est: damnata es. Interrogo te hoc loco, mulier: responde mihi. Sunt dii? *Arellii Fasci patris.* Iterum experiamur: Quid times propitios deos? Erat, inquit, præruptus

locus, & immensæ altitudinis. Dicebam tibi, Incestam lex mori voluit. stat moles abscissa, in profundum, frequentibus exaspetata saxis, quæ aut elidant corpus, aut de integro gravius impellant: inhorrent scopulis enascentibus latera & immensæ altitudinis tristis aspectus; electus potissimum locus, ne damnati sæpius dejiciantur. *Fulvii Sparfi.* A superis dejecta, ab inferis non recepta, in cuius pœnam saxum extitendum est. *Iunii Bassi.* Nihil putabam amplius adjici posse audaciæ istius, quam quod in illa cruce Vestam nominaverat. ab ipso enim supplicio in templum usque revoluta, quicquid secundum deos sanctissimum est, contactu suo polluit: quam à saxo nusquam reverti fas est, nisi ad saxum. Quanto minus quam in templum resiliuit? huc potius venit, ubi damnatur, quam illo ubi absolvitur. *Albutii Sili.* Si quis adhuc dubitabat de dejecta, veniat, & sibi ipsi credat. Hæc impudentia virginis est: in urbe tam beata cum tot superent virgines, cum tor principum filia sint, postulat, ut præteritis his propemodum ab inferis eruatis sacerdotem. Quare ergo si incesta sum, vivo? nescio: hoc unum scio, nec fieri quod non potest, nec portentum esse quod potest. Absit, nefas est, ut id saxum absolvat, quod tantum damnatos accipit. *Argentarii Narratio.* Pene, Iudices, narrare cœpi, qualis esset rea. sed quid efficiam, cum illam incestam probaveto? nempe ut de saxo deijcienda videatur. jam visa est. Non imitabor istius impudentiam, ut repetendo iudicium, quod factum est, improbasse videar. quod exigebatur, probavi: quod iudicastis, exequar. *Cornelii Hispani.* Deos deasque invoco, quos priore iudicio non frustra invocavi, incesta quam tardissime peteat. Invocavi, inquit, numina. Quid invocas, mulier? Si innocens es, dii non sunt. Vi-

dece

de te quantum sacerdos peccaverit, quæ nec absolvi potuit, nec mori. Aut tu sacerdotium violasti, aut nos sacerdotem. Erras si satis ad sacerdotium putas, perire non posse. *Romani Hispanis.* Ab Tarpeia ad Vestam, cujus vittam carnifex rupit; à templo ad saxum, à saxo ad templum. hic pudicæ sacerdotis inter supplicia & vota discursus est. inter superos inferosque jactata, in novam pœnam revixisti. *Pompeii Silonis Narratio.* Quod ad rerum expositionem pertinet, Iudices, non committam ut deorum immortalium ultionem morer. incesta saxo dejiciatur. lege damnata est: habetis iudicium. dejecta est: habetis exemplum. *Vibii Galli narratio,* brevis expositio rerum est. Adversarium incesti postulavi, accusavi, damnavi, carnifici tradidi: permittis jam abeam? Accusator, recede; eamus ad absolutionem tuam. ita dii damnatam absolvere maluerunt, quam sacerdotem? Sero innocentiam damnata concupisti, vitam dejecta.

Alterapars. Silli Sparfi. Damnata dejecta est: absoluta descendit. *Arellii Fusci Patris.* Putares puellam demitti, non cadere. *Castii Pii.* Nullam habebat gratiam; in templo dixerat. itaque tantum deos invocabat. Lex sacerdotem non usque ad saxum differret, nisi expectaret deorum sententiam. *Cornelius Hispanus* descripsit altitudinem montis, etiam secure despicientibus horrendam; & adjecit: Carnifex quoque recedens impellit. nihil fecit tanquam rea, contumax est innocentia, turpe putabat sacerdos rogari, nisi deos. *Marillii.* Mirandum est, si oppressa est virgo sine gratia? Cujus enim genibus submisit manus? quem deprecata est, quæ tarde rogavit etiam deos?

Divisio. *Latro* in has quæstiones divisit; Vtrum lex de incesta tantum sit, quæ dejiciatur nec pereat: An etiam damnata, si innocens post damnationem

nem

nem apparuit, deijci non debeat: An hæc innocens sit: An hæc deorum adjutorio servata sit. *Cæstius* & illa subjunxit huic ultimæ quæstioni: An dii immortales humanarum rerum curam agant. Et si agunt, An singulorum agant; si singulorum agant, An hujus egerint. Improbabat *Albutius*, quod hæc non tanquam particulas incurrentes in quæstionem tractasset, sed tanquam problemata *Φιλοσόφιστα*. *Fuscus Arellius pater* sic divisit: Vtrum incestæ pœna sit deijci, an perire: utrum providentia deorum, an casu servata sit. Si voluntate deorum servata sit, an in hoc, ut crudelius periret.

Color. Hic color fere sententiis quas proposui, permixtus est. Quid tamen *Cæstius* senserit, indicabo. Contra sacerdotem, qui dixerunt, videri deos, infestos illi, in hoc eam servasse, ut diutius torqueretur, aiebat *Cæstius*, malle se casu videri factum, quam deorum voluntate. nam si semel illos intervenire huic rei fateremur, manifestius erit in pœna servatam esse sacerdotem, quam in pœnam actam: quæ non probabat ille. *Triarii.* Remissam tibi pœnam putas? ampliata est & ipsa, inquit, ampliatio, quæ apud iudices fieri solet: & verbum in sententia positum, non est damnantis, sed dubitantis. Declamaverat apud illum hanc ipsam controversiam *Varus Quintilius*, tunc Germanici gener, ut prætextatus. cum descripsisset circumstantem turbam dolentem, quod tam cito oculis pœna subduceretur, dixit: Exaudierunt dii immortales populi vota. Incestam, ne cito præceps supplicium transcurreret, revocaverunt. *Cæstius* multa contumeliose dixit in ipsam sententiam. Sic, inquit, quomodo quadrigas, revocaverunt; nam & ante posuisti similitudinem, quia & hæc de carcere exierat. Cum multa dixisset, novissime adjecit rem, quam omnes improbavimus. Ista negligen-

gligentia pater tuus exercitum perdidit, filium ob-
jurgabat, patri maledixit. *Pastor Aistius* hanc con-
troversiam apud Cæstium jam Senator dixit, &
hunc colorem optimum putavit: Sic veneficiis
corpus induruit, ut saxa reverberaret. Multum Cæ-
stius hanc corripuit, & dixit, Hoc est, quare ego
auditores meos invitem ad alios audiendos ire:
hoc male mihi facit ille, qui aut athleta aut pyctes
est. Dicebat autem in Albutium, qui illis diebus
dixerat in hac controversia, durius saxo: & in Bas-
sum Iulium multa, qui dixerat, Virgo de sub saxo.
Othonem Iunium patrem memini colorem insul-
sum inducere. quod minus ferendum est, quod li-
bros colorum edidit. Fortasse, inquit, poenæ se
præparavit: & ex quo peccare cœpit, cadere con-
didicit. *Silo Pompeius* hunc colorem tentavit. Præ-
statatur, inquit, quædam damnatis sacerdotibus ve-
recundia. erubuimus quicquam ex damnatæ veste
detrahere. *Hispanus* dixit: Ita putaveras una te poe-
na posse defungi, cum in saxo deos nominasses?
Triarius indignantium voces descripsit, & dicen-
tium: Quia non potes, non vis mori. *Marillius*
dixit: Constituta in saxo invocavit deos. publica
indignatio exorta est. audet ista nominare deos,
audet hoc loco? Quid autem habet jam quod illos
roget, nisi bonam mortem? *Diocles Carystius* di-
xit: πέλαινα καὶ τὸ δεύτερον (ait.) *Pyton* ait:
αἰεὶ ἐχθρὸν νομίσῃς ἐφ' ᾧ βέβλησαι.

CONTROVERSIA IV.

Vir fortis sine manibus.

Lex. Adulterum cum altera qui deprehenderit,
dum utrumque corpus interficiat, sine fraude
sit. *Alter.* Liceat adulterium in matre & fi-
lio vindicare. *Thema.* Vir fortis in bello manus
perdi-

perdidit : deprehendit adulterum cum uxore, ex qua filium adolescentem habebat : imperavit filio ut occideret. Non occidit : adulter effugit : abdicat filium.

CONTRA FILIUM. *Porcii Latronis.* Adulteros meos tantum excitavi. me miserum ! quamdiu jacuerunt postquam deprehenderam ? Ego te non abdicem, quem possem occidere ? O acerbam mihi virtutis meae recordationem ! O tristem victoriae memoriam ! Ille onustus modo hostilibus spoliis vir militaris, adulteris meis tantum maledixi. solus ego ex omnibus maritis, nec dimisi adulteros, nec occidi. Quid ridetis ? inquam, quod non habeo manus ? voco filium. Tu viri fortis filius, qui stringere ferrum non potes ? ne truncus quidem capi potui, nisi domi. utcunque tamen potui, obluclatus sum, & truncum corpus opposui. Exierunt adulteri, tantum meo sanguine cruenti. *Cornelii Hispani.* O dignum, cui aut pudica contingat uxor, aut impudica, dum armatus est. Te respublica invoco, quæ manus meas possides : quis non putet aut me sine filio fuisse, aut filium sine manibus ? *Castii Pii.* Conceptus est iste : ex quo, sciemus, cum adulteros deprehendero. Nunquam putavi futurum salva republica, ut vir fortis sentiret se manus perdidisse. *Marillii.* Adulteros meos usque ad limen profecutus sum. cucurri miser ad ferrum, quasi manus haberem. *Triarii.* Deciderunt arma cum manibus : tunc primum sensi me manus perdidisse. Dii boni, & has manus aliquis derisit ? *Asprenatis.* Arcessitus ut occideret adulteros, venit ut dimitteret. Ita ego manus etiam pro adulteris perdidici. steti deprehensus ab adulteris meis. Patris desertor, matris leno, quem puto jam creditis non esse filium viri fortis,
tertius

tertius in cubiculo derisor stetit. *Fulvii Sparfi*. In bello meas, in domo etiam filii manus perdidit. Processit in bellum hic unus omnium adolescentis filii vicarius: in acie vicit, domi captus est, portat inter spolia viri fortis volutantes adulteros. Adolescens, venit tempus militiae tuae: indignare si deceptus es. Tam frustra ad filium, quam ad gladium cucurrit. ridebant adulteri truncas viri fortis manus, circa sua arma labentis. *Argentarii*. Ante patriae quam patri negavit manus. Libenter causam ejus suscepi. quis enim illum non vindicet? quid hoc infelicius, quem adulteri tunc riserunt, cum deberent mori? Vir fortis in civitate truncus, integros adulteros spectat. *Iulii Bassi*. Non est quod putetis puniri illum: ad suos dimittitur, inquam, ad matrem suam: nescio an & ad patrem. Meruit hereditatem illius, quam occidere parricidium putavit. Nulli unquam plus debuistis viro forti; usque eo pro vobis pugnavit, ut pro se non posset. Adolescens, quos dimisisti, sequere.

Pars altera. Vibii Galli. Matrem, inquit, non occidisti. quem minus hoc crimine perdere debui quam patrem? Pater occidere jussit: lex vetat. non comparassem patri legem, nisi cum illa lex fuisset. alterum putavi parricidium, matrem coram patre occidere. *Arellii Fusci Patris*. O misera pietas! Inter quae parentum vota constitisti? Non semper scelera nostri juris sunt. atroces quoque animos misericors natura debilitat.

Divisio. Latro hac usus est divisione; An liceat filio: An vindicare oportuerit: An si licuit, & oportuit, ignoscendum sit illi, si non potuit, indulgentia repugnante. An licuerit, in illa divisit: An tunc liceat adulterium filio vindicare, cum maritus non est: An tunc liceat, ubi maritus in eo loco est, quasi omnino non esset. An oportuerit, tracta-

tractationis quidem est, quam ut quisque vult variat. Latro tamen sic ordinavit. Oportuit, etiam si pater non juberet, occidere adulteram, viri fortis uxorem. Oportuit jubente patre, etiam si ipse posset, occidere. Oportuit cum & juberet, & ipse non posset. Novi declamatores illam quaestionem tentaverunt ex verbo legis natam, *Adulterum cum Adultera qui deprehenderit, dum utrumque corpus interficiat, sine fraude sit*: An nemo possit occidere, nisi qui deprehenderit. Tentaverunt & illam, An non possit abdicari filius, ob id quod illi facere salva lege non licuit.

Color. Color pro adolescente unus ab omnibus qui declamaverunt introductus est: Non potui occidere: ex illa Ciceronis sententia tractus, quam in simili controversia dixit, cum abdicaretur is, qui adulteram matrem occidendam acceperat, & dimiserat terrore. *Latro* descripsit stuporem totius corporis, in tanto inopinati flagitii spectaculo; & dixit: Pater, tibi manus defuerunt, mihi omnia. sed cum oculorum caliginem, animi defectionem, membrorum omnium tortionem descripsisset, adjecit: Antequam ad me redeo, exierunt. *Gorgias* inepto colore, sed dulci **. *Pammenes* ex bonis declamatoribus dixit * *. *Gorgias* egregie dixit **. *Pammenes* dixit * *. *Fuscus Arellius* dixit: Majus erat scelus quod imperabas, quam quod deprehenderas. *Albinius* non narravit, sed hoc colore egit ab initio usque ad finem. Ego me defendere debeo: si quid mihi objectum erit, aut negabo, aut excusabo. Si quid exegeris majus viribus meis, dicam: Ignosce, non possum. Ignoscit filio pater navigationem recusanti, si non ferat mare: ignoscit non sequenti castra, si non potest, quamvis pater ipse militaris sit. Non possum occidere. Agedum ipsam legem recita: Liccat & marito,

rito,

rito, liceat & filio. Quare tam multos nominat, nisi quod putat aliquos esse, qui non possint? Et in descriptione dixit: Cum me vocavit pater, hoc, inquam, putavit supplicium futurum morte gravius, si adulteram filio ostenderet. Et illud dixit: Exierunt adulteri inter patrem debilem & filium stupentem. *Silo Pompeius* hoc colore narravit. Non putavi mihi licere. *Blandus* hoc colore. Vtrinque filii nomen audio: pater rem petit justiolem, mater faciliorem. Et illud post descriptionem adjecit: Fatebor vobis, parricidium coram patre facere non potui. *Castius* hoc colore egit. Profiluit, inquit, protinus mater, & amplexu suo manus meas alligavit. Ago confutioni meæ gratias, quod nihil in illo cubiculo vidi, nisi patrem & matrem. Pater rogabat, ut occiderem: mater, ut viveret. Pater, ne nocens impunita esset: mater, ut ego innocens essem. Pater recitabat legem de adulteris: mater de parricidis. Et ultimam sententiam dixit: Occidere matrem si turpe est noluisse, non potui. *Argentarius* dixit: Non est quod me ex hoc habitu æstimetis, quod manus habeo: tunc non habui. Et illud dixit: Dat pœnas tibi, perdidit virum, perdidit filium, ægrotanti non assidebo, egentem non alam, omnia mihi libera sunt, jam vitam illi non debeo.

Ex altera parte multa sunt pulcherrime dicta: sed nescio an Græcis nostri cessuri sint. In hac controversia dixit *Amas*: Habet aliquid corrupti hæc sententia. *Latro* dixit: Quantum ego tunc questus sum cum fortuna mea, quod non & oculos perdidissem! *Silo Pompeius* dixit: Fili, aut oculos erue, aut manus commoda. Omnes aliquid belli dixerunt: illo loco quo deprehensi sunt adulteri, dimissi. *Latro* dixit: Adulteros meos tantum excitavi. *Euscus Arellius* dixit, ignuisse nuntia-
frigi-

frigidius dixit contrariam illi sententiam: Adulteros interventu meo ne excitavi quidem. *Vibius Rufus* dixit: Adulteri marito non assurrexerunt. *Tompeius* dixit: Adolescens, denique adulteros excita: postquam tu venisti, securius jacent. *Latro* dixit: Erratis, qui me putatis manus non habere. filium vocavi: ut intravit, ab adultero salutat^{us} est. *Fuscus* dixit: Fili, tuam fidem ostende, te integro, manus me non perdidisse. controversiam mihi de te fecit adulter, veni, utrius filius sis, indica. *Punitius* & pulchre dixit, & nove sumpsit ab omnibus bene dicta. Irrupi in cubiculum adulterorum: quid mentiar miser? aperto cubiculo expectabant adulteri. *Cassius* dixit: Vocavi filium. risit adulter, tanquam qui diceret: Meus est. *Vibius Rufus* dixit: Adulter matris exit, & commo^{do} suo. *Hybreas* hunc sensum optime dixit. *Dionysius*, filius ejus Dionysii, qui Ciceronis filium docuit, elegans magis Declamator, quam vehemens, hunc sensum & vehementer dixit, & eleganter. *Vibius Rufus* dixit: Quam otiosi, quam securi adulteri transierunt præter oculos meos, præter filii manus? *Latro* cum exeuntes adulteros descripsisset, adjecit: Adolescens, parentes tuos sequere. *Nicetes* illam sententiam pulcherrimam, qua nescio an nostros antecesserit, sed illum *Albutium*, qui Græcis præeminet, cum pugnantiem in acie se descripsisset, dixit: Me miserum, quas manus adulter effugit: & illud *Albutii*: Non potui, inquit, matrem occidere. quo excusatio^r sis, adice, & patrem. *Albutius* sic narravit, ut tanquam filio sciente factum esset adulterium, suspectum patri, quasi conscium matri suæ fecerit. *P. Asprenas* dixit: Exiit novissime maritus, & dedit adulteris locum. Idem dixit: Matrem occidere non potes. adulterum certe occide. An & iste pater est?

dixe-

dixerat Nicetes. *Murhedius* dum hanc sententiam imitari vult, stultissimam dixit: Reliqui in acie pugnaces manus.

CONTROVERSI A V.

Raptor duarum.

Lex. Rapta Raptoris aut mortem, aut indotatas nuptias optet. Thema. *Vna nocte quidam duas rapuit: altera mortem optat, altera nuptias.*

CONTRA RAPTOREM. *Portii Latronis.* Iam se parabar in tertiam, nisi nox defecisset. Stupri accusatus, stupro defenditur. Cum altera litigat rapta, alteram advocat. Vindicate patres, vindicate fratres, vindicate mariti, fortior disciplinae publicae severitas surgat, jam binæ rapiuntur. *Mentionis.* Postera die erat in hujus domo fletus, lamentatio maris spes suas deplorantis: cum interim ex alia domo alia vociferatio oritur, alius tumultus. coir-populus, velut publico metu exterritus, & vix credens duos tantum raptores fuisse, cum interim producit publicus pudicitiae hostis, quem una nocte unius virginis injuria non fatigaverat. *Castii Pii.* Alteram injuriæ rapuit, alteram patrocinio. Quantum suspicor, ne rapta quidem es. quæris argumentum? non irasceris. quomodo istud fit? duabus injuriam fecit: una queritur. Misericors sum, inquit. Gaude, habes qui te vindicet. Vide qualem habitura sis virum: non est una contentus. *Argentarius* eundem sensum dixit, hoc adjecto: Non est una contentus, ne una quidem nocte. *Tompeii Silonis.* At quam bene mimum egit, quomodo raptam se quæstæ est, qua vociferatione, quam perbene illi optionem cessimus. *Triarii.* Perieras, raptor, ni bis perire meruisses. *Iunii Gallionis.* Sumatur de illo supplicium,

cium, constitutur in conspectu publice: cædatur diu: toto die pereat, qui tota nocte peccavit. Subito fastidiosus raptor occurrit, & ait: Iam nec nuptias volo. Stulta, deciperis. dicam suus? quid dixerim tibi? idem enim dixi & huic; dum te peto, in illam incidi. *Arellii Fusci patrii.* Retro amnes fluant, & sol contrario cursu orbem revocet: confugiat sacrilegus ad aras, raptorem rapta vindicat.

Ex altera parte. Pompeii Silonis. Postero die cum illi narratus esset nocturnus error, dum putat se in unam incidisse, huic priori supplices submisit manus, hanc prius deprecatus est: exoravit. propter hoc, puto, ista magis raptori irascitur. Altera ex puellis raptorem mori vult, altera servari reum: alter iudex damnat, alter absolvit. inter dispares sententias mitior vincat. Dicam quod sentio: magis irascetur, si unam tantum rapuisset. diceret, Ergo ego sola digna visa sum, cui injuriam faceret? *Argentarii.* Referat nunc Virginiam, referat Lucretiam: plures tamen Sabinæ sunt. Ex tribunis potentior est qui intercedit: non est invidiosa potestas, quæ misericordia vincit. Quid cessas, puella? pro marito roga. Hæc sententia deridebatur à Cælio, quasi improba.

DIVISIO. In hac controversia de prima quaestione nulli cum altero convenit. *Latro* primam fecit quaestionem: Non posse raptorem, qui ab rapta mori iussus esset, servari. Si legatus, inquit, exire debet, peribit: si militare debet, peribit: si legem dicere debet, peribit: si raptam ducere debet, æque peribit. Si is ante te rapuisset, & nuptias optasset, interposito deinde tempore, antequam nuberet, hanc vitiasset: negares illum debere mori, rapta iubente? Atqui nihil interest: nisi quod dignior est raptor morte, cujus inter duos raptus ne una quidem nox interest. Si rapta nupsisset,

set, deinde post tertium diem rapuisset aliam, negares illum mori debere? Atqui quid interest? nisi quod honestius tunc matitum defenderes, quam nunc raptorem defendis. Alteram fecit; An rapta, quæ nuptias optat, nihil amplius raptori præstare possit, quam ne sua lege pereat: contra alienam legem nullum jus habeat. Optasti nuptias: non occiderur tanquam raptor tuus. at idem, si eadem nocte qua te rapuit, stationem deseruit, fuste ferietur: si sacrilegium fecit, occidetur. Licet tu dicas, Quid? ergo ego non nubam? Tu raptori præstas, ut illum ipsa non occidas: non potes præstare, ne quis occidat. Quomodo sacrilegus, quamvis à te servatus, periret, sic alterius puellæ raptor à te servatus peribit. Si rapuisset te: deinde deprehensus in adulterio adservaretur in tormentum diutius percundi: tu interim educta nuptias optasses: (datur enim optio & in absentem) vetares illum occidi à marito? Quid interest, qua lege pereat, nisi quod modestius alienam legem interpellares quam tuam? Tertiam fecit: cum, quod utraque optat, fieri non possit, an ea eligenda sit optio, qua ultio ad utramq; perveniat. Atqui mortē optat mea optio, & te vindicat: tua me non vindicat. nec hoc tibi mea optio præstat, quod mihi, occiso raptore, invideam. Illa respondet: Optio tua me non vindicat? Vindictam tu meam putas, non fieri quod volo, fieri quod nolo? etiam mihi contumeliosum erit, te dignam videri in cujus honorem occidatur: me indignam in cujus honorem servetur. Illo modo & mea te vindicat. Nempe lex duas pœnas scripsit viciatori: alteram passurus est. non eris inulta. jam raptor non erit impunitus: habebit pœnam, indotatam uxorem. Respondet eodem modo. Morietur: sed non mihi. Servabitur, sed tibi. Quartam fecit quæstionem: Si non potest utriusque rata esse optio,

optio, utra dignior sit. Ultimam non quaestionem, sed tractationem: Nullum non raptorem impunitum futurum, si hæc via impunitatis monstretur, ut qui plures rapuisset tutior esset. Neminem non inventurum aliquam humilem, quæ se in optionem commodaret. *Fuscus Arellius* primam quaestionem hanc fecit: Qui duas rapuit, perire utrique debet. Lex, inquit, quæ dicit, *Rapta Raptoris aut mortem optet, aut nuptias*: de eis loquitur, qui singulas rapuerunt. non putavit quemquam futurum, qui una nocte duas raperet. Non quaero, quid optetis. quod severissime optare potestis, occupo. necesse est raptorem mori. Quare? utrique raptæ debet ultio contingere. Utramque enim non potes ducere, utrique mori potes. Vna pars legis ad hunc raptorem pertinet, in qua mors est. Putate enim utramque nuptias optasse: quid futurum est? in raptoris matrimonium ambitus erit. Putate illum plures rapuisse quam duas: quid fiet? una nubet? Nuptiæ ad unam pertinebunt, mors ad omnes. Qui duas rapuit, utrique debet mori. quare? dicam. Quod vult, eligat. Aut nuptias optabunt, aut altera mortem, altera nuptias. Si nuptias optaverint, non poterit fieri quod utraque voluerit. Vno modo poterit fieri quod utraque volet, si utraque mortem optaverit. Ergo fiat id, quo uno duæ vindicari possunt. Hic tractavit: Ne exemplo quidem utile est, non utique perire eum qui duas rapuerit, ne hunc morem perniciosissimum introduci civitati, ut aliquis propter hoc non pereat, quia perire sæpius meruit. Reliquam partem controversiæ *Fuscus* in hæc divisit: Utra optio honestior sit, utra iustior, utra utilior. *Castius* hanc partem controversiæ sic divisit: Utra puella dignior sit, quæ valeat: utra optione raptor dignior sit. *Castius* & conjecturalem quaestionem tentavit; An hæc cum

rapto-

raptore colluserit, & in hoc rapta sit, ut huic opponeretur. *Latro* aiebat, non quicquid spargi possit suspiciose, de eo etiam dicendum. Colorem hunc esse, non quæstionem: eam quæstionem esse, quæ impleri argumentis possit. *Cæsius* aiebat, & eam impleri posse argumentis. Hunc sensum à Latinis jactatum *Nicetes* dixit: ἐπὶ τῷ τείτῳ οὐδ' ἐχλυσεν. *Glycon* dixit. *Diocles Carystius* dixit. Hunc sensum *Vibius Rufus* subtiliter dixit: Volo tibi malam gratiam cum sponso tuo facere. habet amicam. In hac controversia dixit *Albutius*, Ambulat in masculos. adeo nullum sine amatore vitium est, ut hoc quidam disertum putaverint. ego tamen magis miror, hoc *Albutium* potuisse dicere, quam aliquos potuisse laudare. Ex Latinis dixit *Triarius*: Gratulor vobis, virgines, quod citius illuxit. *Argentarius* dixit, Quæritis quid isti finem rapiendi fecerit? dies.

CONTROVERSIA VI.

Archipiratae filia.

Thema. Captus à piratis scripsit patri de redemptione. non redimebatur. Archipirata filia jurare eum coëgit, ut duceret se uxorem, si dimissus esset. juravit. Relicto patre secuta est adolescentem. Rediit ad patrem, duxit illam. orba incidit. pater imperat, ut archipirata filiam dimittat, & orbam ducat: nolentem abdicat.

CONTRA FILIVM. Porcii Latronis. Pro dii boni, & hæc puella hospitio patris excepta est! Prohibeo domo, terra prohibendam. Bonæ spei uxor, bonæ spei nurus, quæ amare potest captivum, odisse vel patrem. Captus, inquit, in tenebris jacebam. Narra obsecro foci tui beneficia. Possum, Iudices, esse securus? filius meus ait se

ait se uxori patricidium debere. *Castii Pii*. Quis interfuit nuptiis tuis? pater? denique puellæ pater?

Ex altera parte. Silii Bassi. Hodie captivus essem, nisi hæc archipiratae filia fuisset. Vt dixi, Patrem habeo: inter bonos captivos sepositus sum. Archipiratae filia vocatur, puto ex aliqua nata captiva: certe animum ejus natura à patre abduxerat: misericors erat, deprecabatur, flebat, movebatur periculis omnium: nihil in illa deprehendi poterat piraticum. Promisi nuptias, & quasi aliquam sacram testationem, tuum nomen inferui. Eo loco me non deseruit, in quem venire etiam patres timuerunt. Arctius nos fortuna alligavit, quam ut orba possit divellere. Vidisses tectum panis corpus, omnia membra vinculis pressa, maciem, retractos introrsus oculos, obtritas catenis & inutiles manus. talem quis amare nisi misericors posset? Decepi te puella, alia pollicitus sum. Venies in patriam mecum, ibi tibi referam gratiam: hic catenatus, egens, squalidus quid possum? pater meus, focer tuus, (hoc enim jampridem te vocabat) focer, inquam, tibi tuus gratiam referet. Quidam avitas paternasque flagitiis obruerunt imagines. quidam ignobiles nati fecere posteris genus. in illis non servasse quod acceperant, maximum dedecus: in his quod nemo dederat fecisse, laudabile. Si possent homines sibi sortem facere nascendi, nemo esset humilis, nemo egens, unusquisque felicem domum invaderet. Sed quandiu non sumus, natura nos regit, & in quemcunque vult casum nos mittit. Hinc sumus aestimandi, cum sumus nostri. Quis fuit Marius, si illum in suis inspexerimus majoribus? humilis. In tot consulatibus nihil habet clarius quam se auctorem. Pompeium si hæreditariæ extulissent imagines, nemo Magnum dixisset. Servium regem tulit Roma: in
cujus

cujus virtutibus humilitate nominis nihil est clarius. Quid tibi videntur illi ab aratro citati, qui paupertate sua beatam fecere rempublicam? Quemcunque volueris revolve nobilem: ad humilitatem pervenies. Quid recenseo singulos, cum hanc urbem possim tibi ostendere? Nudi steterere colles. Inter hæc tam effusa mœnia, nihil est humili casa nobilius. fastigiatis supra tectis auro puro fulgens præluet Capitolium. Potes objurgare Romanos, quod, cum humilitatem suam obscurare possint, ostendunt. Sed hæc non putant magna, nisi apparuerit ex parvis surrexisse. Misereri illius oportet, quia orba est. ista tamen habet propinquos, habet amicos paternos, habet te imbecillitatis suæ tutorem fortissimum. Omnes uxores divites servitutem exigunt. Crede mihi, volet in suis regnare divitiis: & tamen æquum est eam possidere domum, quam meam agnoverit. Si cõperimus esse magis liberi, si paullo speciosior animo ejus effulserit domus, si parum blande fecerimus, relinquit: & tunc est tormentum, carere divitiis, cum illas jam senseris. Vides, quid inter duas uxores intersit. ista, si nos reliquerit, repetet suos: hæc quod dedit, dimissa non auferet. Multi duxere sine dotibus uxores: quidam dictas non accepere dotes: quidam emptis contenti fuere mancipiis: & cum possent accipere divitias, emere quibus libertatem darent, maluerunt, quam suam vendere. Aliquis in adoptionem juvenis petitur? si volet ire, quæret senex ille qui petit, quales & quos habeat majores, quanta bona, an satis magno se possit addicere. Aliquis captare orbos senes vult, & suas spes in alienas mortes diffundere? excutiat testamenta, scrutetur census. Vbi vero quæret uxorem, videat an nuptias suas amet, an nihil pluris faciat marito, an misericors sit, an fortis sit, an possit, si quid viro

inciderit mali, una tolerare. Si his bonis fuerit instructa, dotata est. Non possumus una felices esse: quod solemus, una infelices erimus. Fac, inquit, quod imperat. nolo propter me patrem tuum offendas. Ibo, inquit, sola. Tu ibis? quo, infelix? Quas petitura regiones? Est enim tibi aliquis locus? pater tuus nobis maria praeclusit, meus terras. *Cassii Pii*. Solent, qui coguntur à patribus ut uxores ducant, illa dicere: Non sumus etiam nunc apti nuptiis. Ego contra; refugio uxorem, quia uxorius sum. *Arellii Fusci* patris. Insolens malum est, beata uxor. Cum immensum pondus auri orba attulerit, cum pecunia arcas nostras oneraverit, quid aliud quam beate serviemus? Altera filium dat tibi, altera patrimonium: pater, utra magis dives est? Locuples est, pater, quam mihi concilias. O si scires, quam dives hæc fuisset. Orba, inquit, est. & hæc orba est. Inter duas orbas ea mihi curanda est magis, quam orbam ego feci.

Divisio. In hac controversia nihil litium fuisse fere omnes consentiunt. *Latro* primam quaestionem fecit: An pater propter matrimonium filium abdicare possit, cum liberum cuique hujus rei arbitrium sit. *Gallio* subjecit huic: Etiam si potest imperare filio, ut uxorem ducat, an ei qui jam habet? *Latro* secundam fecit: Si jus est patri, etiam propter matrimonium abdicandi. An liberum huic fuerit, non parere, cum jurasset. Hoc in hæc divisit: An nemo jurejurando teneatur, quo per necessitatem adactus est: An expleverit jusjurandum, ducendo illam uxorem: An etiam si non explevit, non teneatur religione, qui coactus aliquid contra jusjurandum fecit: hunc autem cogi à patre super jusjurandum facit: An possit parere patri. An debeat. Hic de meritis puellæ & moribus.

Color. Colore hoc usus est *Latro* pro patre: Puell-

Puellam non misericordia motam, sed libidine: & ideo non esse beneficium. In argumentis eleganter hanc partem tractavit: Etiam si beneficium dedisset, non esse sic referendam gratiam: deinde beneficium esse quod iudicio detur, non, quod furore aut morbo. *Hippo Romanus* alio colore dixit; Illam non amore adolescentis, sed odio patris sui secutam esse. Voluit ille & amoris commendationem detrahere. *Buteo* longe accersito colore usus est; voluit eam nubere non invito patre, sed secreto suadente, palam dissimulante totum hoc gestum. ratione illa honestam conditionem nuptiarum inventam, cum alio nullo modo posset. neque enim aliter illos effugere potuisse, nisi patiente patre. Sed agebat *Latro*, non esse tanti, detrahere illi commendationem soluti adolescentis, ut detraheretur invidia relictæ patris. *Fuscus Arellius* egregie declamavit: Non enim propter nuptias orbæ dimittit illam, sed quamvis orba non esset, ejici jussit. non aliam sibi magis placere, sed illam displicere dixit: & hoc, quod *Latro* transcurrerat, pressit. Timere se puellam temerariam, inter piratas natam, inter piratas educatam, impiam in patrem. *Gallio* illud, quod omnes scholastici transierunt, dixit: Timere se, ne hæc speculatrix esset, & piratis omnes occasiones indicaret: aut certe, ne videretur nolle se suspectum esse reipublicæ illi jurasse: timuit, ne à puella videretur improbe jusjurandum exegisse. Ne quid liberi sibi esset, adjecit, jurasse per patrem. *Triarius* dum sententiam puerilem captat, inepte dixit, Iurasse & se per orbam. Agebat enim *Cassius*, valde hanc fieri orbam, etiam si jurasset. *Latro* agebat, quoque jusjurandum ineptum esse: nihil enim minus convenire, quam aliquem per patrem jurare, patrem relicturæ. Omnes honestam matrem puellæ dederunt: omnes

dixerunt, eam misericordia motam, non amore. Solus *Pollio* iudicio fecisse vult eam: etiam à misericordia discessisse: dixit enim, illam non potuisse cum piratis vivere. Ut primum honestam occasionem invenerit discedendi, discessisse. *Q. Haterius* à parte patris pulcherrimam imaginem movit. Cœpit enim subito, quo solebat, cursu orationis fervere, quasi exaudiret aliquem tumultum, vastari omnia ac rapi, comburi incendiis villas, fugas agrestium: & cum omnia impleisset terrore, adjecit: Quid exhorruisti, adolescens? socer tuus venit. *Glyconis* valde levis & Græca sententia est. Tolerabilem dixit illam rem, cum iurisjurandi vim describeret: hoc esse quod fœdera sanciret, quo alstringeretur exercitus. ὅρκῳ ἐπὶ πείσῳ (alias πεισῶ) καὶ παρὰ πειράταις ημερτέσιν ἄνθρωπον. *Artemon* circa eundem sensum versatus est à parte adolescentis. cum dixisset relictum patrem, adjecit: λοιδορὲ νῦν τὸν δόχηπὲ ρά τιμω, τὸν μειαιφόνον, τὸ ΠΡΟΣΕΛΟΝ, ἀγέθεις, εἰ θέλεις, ἔ τ' ἐπίοργον.

C O N T R O V E R S I A VII.

Tyrannicida à piratis dimissus.

Lex. Liberi parentes alant, aut vinciantur. *Thema.* Quidam alterum fratrem tyrannum occidit: alterum in adulterio deprehensum, deprecante patre, interfecit. A piratis captus scripsit patri de redemptione. Pater piratis epistolam scripsit, si præcidissent manus, duplam pecuniam se daturum: pirata illum dimiserant. patrem egentem non alit.

PRO TYRANNICIDA. *Porcii Latronis.* Da mihi epistolam esurientis istius. Manus, inquit, præcidantur. in quam partem corporis durius sævitia

vitia incurrat? cetera membra mea sunt, manus publicæ sunt. Talem me dimittite, qualem à piratis recepistis. Non habeo quod de fortuna queri possim, eum, qui manus meas, configit. Si præcideritis, inquit, manus. Si irasceris, scribe potius, Si occideritis. Tyrannicida, exitum tyranni rogo. Non timeo, ne manus, quas piratæ solverunt, iudices alligent. Ex omnibus, quæ mihi fortuna terra marique privatim mala publiceque congeffit, tyrannum, adulterum, piratas, nihil expertus sum durius quam patrem. Tyrannus cum timeret manus meas, non præcidit. injuria matrimonii nihil abstulit corpori. piratæ, quasi beneficio meo viverent, gratis miseri sunt. Vnum hostem inexorabilem habui, quod felici re, quod subito inimico, non ante tyrannidem navigavi. Genui, inquit, educavi. nempe istud beneficium & tyranno præsticisti, & adultero. Has manus si per te redimere non potes, rempublicam appella. Adulter cum manibus sepultus, tyrannus cum manibus projectus est. Magnis sceleribus jura naturæ intereunt. non magis tu pater, quam illi fratres. Audite novam captivi vicem. Tutus sum, si pater meus nihil habet. Quicquid habes, pro redemptione filii mitte: non est quod timeas: non deerunt tibi alimenta, cum dixeris tyrannicidæ patrem. Pro adultero filio rogas? quærite nunc, quomodo tyranni fiant. *Castii Pii.* Cedo mihi epistolas patris. quæris unde habeam, cum mihi nullas miseris? Duplam dabo pecuniam: apparet, pro unico filio rogat. Duplam pecuniam dabo: unam summam pro filio, alteram pro tyrannicida. Si manus præcideritis; hoc nec adultero fecimus, nec tyranno. Non habui pecuniam; sed rogare illos potes, & audacter roga; in misericordes piratas incidi. Quare non alo? quia captum filium tuum, æge, parum est,

si dixero, non redemisti. Alere non possum : perdidisti manus. non credis ? epistolam lege. Duplam pecuniam dabas , avaris dabas , piratis dabas. sic excusabant piratae , ipsas mihi cum praeciderent manus. Pater iussit, aiebant. magnum facinus est, sed magno licet. Egens sum, inquit. mentiris. Cedo mihi patris mei censum. Quid ergo alis patrem ? dimissus fortasse promittam ; cum rogaveris , nihil pacifcor. Etiamnum manus meas petis ? nega tuam esse epistolam , & habes argumentum. dic, Ego rogare pro adultero soleo. Qui non aluit, inquit , patrem , alligetur. Plus de manibus meis timui. *Cornelii Hispani*. Quid me rogarit pater, nescio : publica vindicta cruentum gladium privato tyranno impressi. Captum me piratae nihil aliud quam alligaverunt. *Q. Pius*. Duplam pecuniam dabo. Polliceris, inquam. petitur, unde tantas patrimonii vires habeas. etiamnum, tanquam de tyranni atca loqueris. Corrupti frater uxorem meam quam nec tyrannus violaverat. Ut pretium piratae constituerunt, gavisus sum, inquam. locuples pater poterat dare, etiam si duplam poposcissent. Remiserunt me reip. cum manibus, patri cum epistolis. *Pompeii Silonis*. Pactus sum de redemptione, scripsi patri. quicumque pro tyrannicida vestro pendistis , certum habeo , solliciti optatis , ut haec litterae ad patrem perveniant. Egeo, inquit. Sic subito ? Quod ex toto emi non debet, duplo emit. *Arrellii Fusci patris*. Causam meam tenui apud eos, qui nihil debebant manibus meis. Tunc primum egere queritur iste , cum manus meas vidit. Quid mirum , si non putaverunt turpe piratae , accipere mercedem quam pater dabat ? Ades pietas : si sancte vixi & innocenter , effice ut iste manus meas, qui odit , desideret. Tarde mihi epistola solvi videbatur. Hoc prorsus ad fabulas, repleto sceleribus nostro

ſtro ſæculo , deerat , ut nartaretur aliquis ſolutus à piratis , & alligatus à patre. *Blandus*. Hic, qui unde vivat non habet, quam care tyrannicidæ veſtro ſe mancipat? Quid agis, pirata filii, piratarum magiſter, ejus crudelitatis emptor, cujus nec pirata venditor eſt? *Romani Hiſponi*. Pater piratis ſalutem. Hanc eripis filio. Duplam dabo. Quid neceſſe eſt? potui vilius ſolvi. Vt præcidatis manus. Obſtupuerunt piratæ : &, cum dimitterent, dixerunt: 1, dic patri tuo, non omnia piratas vendere. *Mentonis*. Adhuc, Iudices, tanquam pro manibus meis egi. verum eſt conſitendum , vobis remiſſæ ſunt. Exhibeo, reſpublica piratarum, deſoſitum tibi. manus hæ tuæ ſalvæ ad te perlatæ ſunt. Fac quod voles. illud unum rogo, ſi peccaverunt, cui-libet tu vinciendas trade. ſi iſti tradis, ſic alligabit quomodo voluit. præcidet. *Allegii Flavii*. Adhuc qualem optem patrem, neſcio. divitem? debilitat. egentem? alligat. neutrum manibus meis expedit. Duplam dabo, ut manus præcidatis. Filium minus crudelem habuiſti. *Marillii*. Vt allata eſt epiſtola , cœperuntque eam piratæ ſolvere , ut recitata dupla in epiſtola pecunia eſt : Hic eſt , inquam, pater, quem vobis laudaveram. *Triarii*. Vbi eſt patrimonium tuum illud , quo tyrannos inſtruis, quo adulteros facis? ubi eſt? certe in me nil impendiſti.

Pars altera. Silii Baſſi. Infelix futura eſt etiam victoria mea. ſi non tenuero cauſam, fame moriar: ſi tenuero, hoc tantum conſequar , ne fame moriar. Duxi uxorem nimium ſœcundam? peperit mihi tria, neſcio quæ prodigia, variis generibus inter ſe & me furentia: unum qui poſſet patriam opprimere , alium qui fratrem violare , alium qui patrem. Teſtor , Iudices , omnes cives meos. una ſervivimus, nemo tyrannidem me uno ſenſit magis. Ar-

gumentum habeo maximum, quod vivo. Non percisſeris mihi, ſi putaſſeris me patrem tyranni. Dum inter ſe pugnant, vicit reſpub. Reliqui duo, quia non poterant in nos, inter ſe tyrantidem exercuerunt. Habebat iſte, nescio quam uxorem, quam in arce cognoverat. Si alligare te poſſem, proficiſcentem alligaſſem. Non opus eſt tibi magna impenſa ad ſultinendum patrem. tu mecum alimenta partire. nolo me tam bene alas, quam ego te alui: nolo ignoſcas mihi quicquid paſſus es, quicquid timuiſti patrem. poſce flagella, ſcinde rugas, ultores ſubjice ignes, & mortuam hanc partem, quæ tantum in contumeliam ſuam ſpirat, quia exſtingui non poteſt, exure. ſi parum eſt, fac quod ais ne piratas quidem feciſſe, manus præcide. exhibeo tibi. hæ ſunt illæ, quæ quidlibet ſcribunt. Vbi eſt gladius tuus? ſtringe. tyranno licuit vulnere mori: adulter uno ictu breviter conſectus eſt: pater, te pro beneficio ſimilem ſortem rogo. ne tu quidem apud piratas famem timuiſti. neminem tyrannus ſic torſit. *Porcii Latronis.* Fili, nihil amplius quam famem deprecor: ſi tamen inexorabilis es, illud pro beneficio peto, ut aut tanquam adulter moriar, aut tanquam tyrannus. Par erat utriusque fortuna illo tempore. tu alligatus eras, ego ſeneſtute immobilis, & vincto ſimillimus: tu in ſollicitudine, ego in omnium meorum ſolitudine: tu lucem non videbas, ego etiam modicam. hoc unum inter nos intereſt, quod tu etiam à piratis cibum accepiſti. *Blandi.* Deprecabar non pro adultero, ſed pro domo: ne fratrem occideret; tyrannicidium inquinaret, patrem reſpergeret. roganti mihi, & has interponenti manus pæne præcidit. Hæc ſententia deridebatur à Latrone, tanquam puerilis. Hoc & pro iſto eſt, ut aliquem ex ſuis reliquiſſe videatur, quem non occidetit. *Vibii Ruſi.*

Rufi. Hæ nempe scripserunt epistolam manus præcide, & ale. *Pompeii Silonis*. *Liberi parentes alant, aut vinciantur*. ad te legem meam transfero, licet alliges, & alas.

DIVISIO. Fere hac usi sunt divisione: An lex causam nec patris nec filii æstimet, sed hominis: Pater an filio alendus sit. Dixit legem hanc pro malis patribus scriptam esse, bonos etiam sine lege ali. An omnes alendi sint. An hic alendus sit. Hanc quæstionem *Latro* in hæc divisit. An alendus sit, quod filium à piratis non redemit. hoc loco quærit, An potuisset redimere, An voluisset deinde, An alendus sit, si etiam præcidi filii manus voluerit. novissime, An præcidi voluerit. *Hispo Romanus* separatim quasi juris quæstionem fecit, An, qui non redemit filium, non possit ab eo alimenta petere. Sed hoc utraque quæstio continet, ut aiebat Gallio, & prior in qua quæritur: An omnis pater alendus sit: dicitur enim: Quid si quis filium excæcaverit? quid si quis non redemerit? Et cum ad alteram quæstionem ventum est, in qua quæritur, An hic pater alendus sit: nihil aliud dici potest, quare non alatur, quam quod non redemit, quam quod duplam promisit, ut manus præciderentur. Græcorum improbam quæstionem satis erit in ejusmodi controversiis semel aut iterum annorasse, An in tyrannicidam uti pater hac lege possit. quasi enim sacras & publicas manus esse: in quas ne piratæ quidem licere quicquam putant. Nostri hoc genus quæstionis summovertunt. *Silo Pompeius* non eis tantum usus est quibus ceteri, cum dicerent hunc patrem non debere ali, quod non redemisset filium, & quod præcidi manus filio voluisset: sed à privatis causis transit ad publicam causam. dixit enim, non debere ali hominem perniciosum Reip. qui tyrannum filium habuisset,

qui desiderasset amissum, quod non vindicaret. Sed negavit ullam aliam causam illi esse persequendi tyrannicidam, nisi libertatem publicam: & descripsit mores hominis impii, cruenti: qui, quia per liberos non posset, per piratas tyrannidem exerceret: ut liberius diceret, latrocinium filio dedit. Et illud in hac parte laudatum est à Silone declamante. Cœperat hoc tractare, non debere ali tyranni patrem, omnibus faventibus, illum fame neci adum: &, cum diu pressisset, illum tyranni patrem esse, adjecit: Aude postulare ut illud tibi profit, quod tyrannicidæ pater es. *Blandus* hunc sensum, cum postero die declamaret, in ironiam vertit: & cum objecisset, quod tyranni pater esset, adjecit: Nolite illum averſari. habet quod opponat. & adulteri pater est.

Color. Colorem pro patre alius alium introduxit. *Fuscus* iratum se illi confessus est fuisse, quod fratrem in conspectu patris occidisset: & huic loco vehementer institit, cum nemo hoc tyrannus, nemo pirata fecisset. Iratus, inquit, ob hoc ipsum fui, quod hoc scelere etiam tyrannicidium inquinaveras. apparet, te morbo quodam adversus tuos furere: & servavit hunc actionis tenorem. Iratus fui, hodieque paciscor, nec queror: nec se demisit in preces, aut rogavit, sed jure patrio usus est. Illud ad excusandam epistolæ crudelitatem adjiciebat: Scripsi piratis, non eo animo ut manus tibi præciderentur, sed ut exprobrarem tibi cruentas in conspectu patris fraterno sanguine manus. tuto autem scribebam. sciebam enim piratas non facturos, nisi pecuniam acceperant, quam non mittebam. Quamobrem neque præciderunt: & si sperassent, utique præcidissent. Sed apparuit illas epistolas irascentis esse, non promittentis. In ultimo descripsit, quam miser futurus esset, alimenta accipiens

cipiens illis manibus, quas paulo ante spectaverit
 fratrem occidentes: & adjecit, quod ajebat præ-
 ceptore suo dicente, summa cum admiratione ex-
 ceptum, illud Homeri Priamo aptum: καὶ κύσε
 χεῖρας Διῶας, ἀνδροφόνους, αἵ οἱ πολέας κλάον
 ὕας. *Silo Pompeius* & ipse iram fassus est. ajebat
 enim, non habiturum fidem, si se negasset iratum
 fuisse: sed iræ causam non dixit. *Q. Fuscus* trans-
 eundas ajebat eas offensas, quibus ille gloriaretur.
 hanc causam posuit, quod relictus esset ab unico
 filio; quod invito se navigasset: cum videret senem
 orbem jam pæne egentem, jam tum illum fugisse,
 ne aleret: & ad preces patrem deduxit, & rogavit
 in epilogo filium. Et *Sparsum* hoc colore decla-
 massè memini, hominem inter scholasticos sa-
 num, inter sanos scholasticum. *Castius* alio colo-
 re usus est. dixit enim, non iram illam patris fuis-
 se, sed calliditatem: Non habebam, inquit, unde
 redimerem. Quem rogarem pecuniam in tam ava-
 ra civitate, in qua ne filii quidem patres alunt? usus
 sum consilio; sciebam piratas non crudeles esse,
 sed avaros. volui efficere, ut desperarent illum re-
 dimi, & propter hoc supervacuum & cum im-
 pensa futurum dimitterent. An prudenter cogita-
 verim, nescio. feliciter certe cogitavi. post episto-
 las illas quas accusat, dimissus est. *Latro* se totum
 ab istis removit coloribus, & advocavit vires suas
 tanto totius actionis impetu, ut attonitos homi-
 nes tenuerit. hoc enim colore usus est: Nescio quid
 scripserim: olim jam mihi excussa mens est, ex
 quo vidi filium unum in arce, alterum in adulte-
 rio, tertium in patricidio: ex quo respersus sum
 sanguine morientis filii, ex quo relictus sum solus,
 senex, orbis, egens, odi meos. Hic color illius
 viribus approbandus est. Quanto enim opus est,
 ut aliquis accusando se miserabilem faciat? *Albi-*
tius

- *rius* omnes colores miscuit: & ut hoc liberum esset, patronum patri dedit, nec voluit narrare. Ad propositionem coepit. Alimenta pater à filio petit. Deinde cum ad defendendum venit, quod scripsit duplam se daturum, si manus praecidissent, primum Latroniano colore usus est. Hoc, inquit, respondeo; nescit quid fecerit, in insaniam malis actus est. Hic philosophicum locum introduxit, quomodo magnis calamitatibus animi everterentur; deinde anthypophoram sumpsit. Mentiris. Ille vero iratus fuit. Cogis, inquit, me dicere, iratum tibi merito fuisse. Executus est omnia. hoc illi inter cetera objecit, quod occupans fratrem suum ignorasset, aut dissimulasset: ait tyrannicidio quoque ejus commendationem facere. deinde ad illum colorem redit Caestianum: Sed illum puto consilio fecisse, quæ fecit. quid ergo? quid iste tandem dicit quate scripsisset? nihil dixit, flet; mori vult, sed non fame. In hac declamatione hanc *Albutius* sententiam dixit dubiam inter admirantes & deridentes: Panem cani das, patri non das. *Glycon* egregie dixit: ἐλεῆσαι αὐτὸν, ὃς κινδυνεύει πατέρι ἡρέψαι. *Gorgonius* fuit Buteonis auditor, postea scholæ quoque successor, vocis obviæ, sed pugnacissimæ, cui Baro scurra rem venustissimam dixit: Centum raucorum vocem habes. Hic putavit, varium colorem se excogitasse pro patre. Ego, inquit, dictavi; *Duplam dabo, si manus non praecideritis*. Librario una syllaba excidit, *Non*; & scripsit, *si praecideritis*. Digna res, quæ voce illa diceretur. *Artemon* dixit: φιλότεκνε πάτερ, καὶ σοί τι.... *Andreas* dixit: ἄξιον σκαίφει. Ἐπὶ τίς τῶν ἀντίων ἐν αὐτῷ τῷ σκαίφει πατήρ ἐστι; *Nicetes* dixit: διπλὰ δώσω, ἂν ἀπὸ κόπῃ τε ταῖς χείρας ἐζήτῃ οἱ παρά τι, μὴ τις τυραννήσῃς, μὴ τις μισχούσῃς.

C O N-

CONTROVERSIA VIII.

Ter fortis.

Lex. Qui ter fortiter fecerit, militia vacet. *The-
ma.* Ter pater fortem in acie, quarto volentem
exire retinet: nolentem abdicat.

CONTRA TER FORTEM. *Porcii Latronis.*
Miserrimus pater jam non viderem filium, nisi
abdicarem. fortis plus quam aut legi aut patri sat
est. Tertio mihi non redditus, sed relatus est. quod
patriæ superest, patri vindico. fugit me filius, &
quidem ad hostem. Quousque pavidus præliorum
nuntios expectabo? fili, mihi vacationem peto.
Castii Pii. Abdico filium, ut habeam. non minus
vacatio mea Reipub. profuit, quam militia. duxi
uxorem. Sic descendit in narrationem. Tertio: au-
divi velut denuntiantis deos. Faciat adolescens
jam felicitatis suæ finem. Ego à diis vacationem
in unam pugnam petii. Accidat, inquam, quicquid
timeo, si illum amplius in aciem dimiserò. Cum
diis pactus sum. Non timeo, inquit. Hoc est, cur
timeam. Objicitur mihi, quod me filius oderit.
Arellii Fusci Patri. O me filio pugnante jam las-
sum. Magna omnia sunt. Nihil hoc putas, quod
viri fortis pater timet? Miserum me. jam hosti ni-
mis notus sum, jam pro te, nescio quid, etiam lex
timet. Miraris, si quod legi satis est, patri nimis
est? Nunquid luxuriam, inquit, objicis? ego vero
te etiam morari posco inter voluptates. Quousque
in duro castrorum jacebis cubiculo? quousque
somnum classico rumpes? quousque cruentus vi-
ves? simus hilares: trium victoriarum vota solven-
da sunt. Tot acies sustinuiti, tot vulnera: possum
cum Reipub. queri. sero dimitteris. Subinde audio
te dicentem, Malo gloriam quam vitam. Hoc ergo
me

me exanimat, quod mori tibi tam facile est. Denique uno quiesce bello. *Pompeii Silonis*. Causa abdicandi est, ne sine filio vivam: quem tamdiu non viderem, nisi abdicarem. Abdicatio mea in potestate abdicati est. *Romani Hisponis*. Quid fatigatae felicitati molestus es? quid expectas, donec castris ejiciaris? *Mentonis*. Erubescit Respub. tam cicatricoso milite uti. Non oportet tantam virtutem sine successore concedere; ducenda uxor est. sed jam nunc te admoneo, ne unum tollas. *Cornelii Hispani*. Non ante te retinere coepi, quam dimisit Respubl. Nullum jam tibi vulnus, nisi per cicatricem, imprimi potest. adhuc diutius fuisti cum hoste quam apud patrem. Domi tantum sanatus es. *Iulii Othonis Patrii*. Optimus virtutis finis est, antequam deficias, desinere.

Ex altera parte. *** Ter fortiter pugnantes abdicas. certe abdicatis pugnare licet. *Albutii Sili*. Quis hic subito insonuit tumultus? nunquid imperator vocat? venio. Plurimum in prima acie laboravi. pudet me; ter victi militant. *P. Asprenatis*. Quousque, inquit, periclitaberis? Bene habet, Iudices: pater me putat dignum esse qui salvus sim. Senator post sexagesimum & quintum annum in curiam venire non cogitur, nec vetatur. Prætorio licet prætexta toga uti festis, aut solemnibus diebus. nunquid necesse est? Quicquid aut præmii aut honoris nomine datur, in utramque partem sumi liceat: alioquin desinit præmium esse, cui necessitas jungitur. Pareo tibi, pater: qui gloria nos immortales fieri dicebas, qui ex acie redeuntis vulnera osculabaris. Ad hæc nova & diversa imperia subito me circumagi putas posse? non ita est. Ille in nos dominatur affectus, qui animum primus intravit. Luxuria, avaritia, desidia, injustitia, timor, non dediscuntur, & quotidie hæc

Hæc omnia aut castigantur, aut puniuntur: in tantum etiam vitiorum tenaces sumus. Crede mihi, pater; non sum mei juris, cum ille prælii clamor exortus est: invadere hosti liber, obstantis cuneos gladiis diducere: hic impetus, hic ardor animi, domum tuam trinis hostium spoliis adornavit: huic supplicationes illas debeo. propter hoc me etiam cum abdicas, diligis. non animus, non lingua constat: in alieno opere deprehensus sum: toga ipsa humeris non cedit. Ad obsidendum hostem, ad occupandum castris locum, ad intercipiendos hostium commeatus ire jussis. otium imperas animo non otioso. Quotiescumque tumultus aliquis exortus est, in me civium diriguntur oculi, meas spectant manus: & adhuc (verum dicendum) nihil patria debet mihi: nunquam pugnavi, nisi coactus. Credisne, quicquid refero tibi? scimus quem vitæ cursum agamus. eadem pericula nos ubique circumstant, & totidem viæ ad mortem sunt. Interdum continuatus labor firmiores facit: sæpe quos labor roboraverat, desidia consumpsit. *Marillii*. Sine me aliquod meritum in patriam conferre: adhuc militia mea legis munus est. Pugnabo & abdicatus: nec verebor, ne vilis sit opera mea patriæ. Athenienses abdicato vicerunt duce. Quantum inter illum & me interest? ille abdicationem virtute delevit, ego merui.

DIVISIO. Primo quæstio illa ab omnibus facta est vulgaris: An filius ob id, quod sui juris sit, abdicari possit. deinde, An debeat. *Hæc* tota tractationis est. Græci illam quæstionem primam solent tentare, quam Romanæ aures non ferunt; An vir fortis abdicari possit. Non video autem, quid allaturi sint, quare non possit. nam quod & vir fortis est, & totiens fortiter egit, non plus juris illi adfert, sed plus commendationis.

Color.

Color. Colorem à parte patris quidam duriorē fecerunt : voluerunt enim videri invisum filio patrem : itaque malle illum cum hostibus vivere, quam cum patre, pæne omnes : esse adolescentem insatiabilem gloriæ : sed propter ipsum patri & moderandum & continendum. Quidam ex toto ad patris indulgentiam refugerunt, & non disputaverunt hoc modo, quo Silo Pompeius disputavit, qui sic divisit, ut diceret : Etiam si patrem non haberes, desinere debebas. quia patrem habes, desinere debes, quia pater verat. Facit illo modo quo Gallio, qui sic divisit hanc partem : Hoc impero Reipub. causa, tua causa, mea causa. Sequentia duo videtis quemadmodum potuerit implere : Illud, Reipub. causa imperate, sic tractavit: Primum, ut pluribus juvenibus pateat ad virtutem aditus, non debere omnium occasionem fortiter faciendi ab uno occupari : Deinde expedire Reipubl., non videri tantum ex uno pendere : futurum ut & animi hostium crescerent, & suorum frangerentur, si casu ter fortis occidisset : Ad ultimum, utile esse Reipublicæ, ter fortem servari, ut sit qui ostendatur juventuti : jam illum magis posse ornamentum esse quam præsidium. Illum sensum veterem, iam pro viro forti, nescio quid, etiam lex timet, hoc loco *Gallus* posuit. hoc quoque inquit : Ter viro forti aut diffidit, aut consulit. Nec illam quidem secuti sunt tractationem, qua usus est *Blandus*, qui dixit : Militia tibi supervacua est, invidiosa est, periculosa est. Supervacua est : quia non cogeris, immo verecunde vetaris. Gloriæ causa aliquis militat : consecutus es gloriam. vacationis causa : consecutus es præmium. Tria domi præmia sunt. Et sic transiit, ut diceret, invidiosum esse, unum hominem totiens optare omnes honores intercipere. Quam periculosa

Iosa res esset invidia, quam magnos viros oppressisset. Hic exempla. Periculosam esse militiam, eodem loco collegit. Illud unum adjecit de lege. Non posse illum jam fortiter facere, quia omnes illum hostes peterent: & adjecit: Ideo lex ter fortem dimisit. scit illum jam observari ab hoste. His ergo omissis, illi, qui amantem patrem induxerant, hoc genere egerunt: Non possum pati: non possum desiderium tui sustinere. Hoc loco *Æschines* ex bonis declamatoribus cum diceret; Non me gloria cupidiorum tui fecit, non omnibus admiranda virtus; Confitebor, inquit, affectus patris, quos ut quisque volet, interpretetur. ἡ τὰς αὖ καὶ ἀπὸ τοῦ ἐφίλων. Videbatur hic, dum indulgentiam exprimit, non servasse dignitatem patris. Placebat autem Latroni, potius ratione retineri patrem, quam affectu, cum in ratione habeat aliquem locum & affectus. *Asprenas* colorem secutus est longe alium: dixit enim, se non negare Reipublicæ viri fortis operas, sed ad necessarios usus reservare. Si magnum aliquod bellum incidat, tunc & veteranos vocari ad arma. Et illa sententia ejus hoc loco valde laudata est: Nunc illi militent, quibus necesse est: tu militabis, si erit necesse. Sic venisse populum Romanum ad Scipionem Æmilianum, cum majus bellum Numantinum apparuisset, quam quod alii duces sustinere possent. Magnum intervallum inter Numantiam & Carthaginem Scipioni datum. Sic ad Pompeium, cum piratarum maria clausissent. Magna prælidia non esse consumenda. Hoc loco *Asprenas* de lege dixit & ipse sententiam. Videlicet ad hos casus lex ter fortem seposuit. A parte filii colorem induxerunt quidam, ut illum cupidum gloriæ & bellicosum facerent. *Niceses* quidem hoc usus est verbo: παραστήσω μὲν αὐτὸν τοῖς δικασταῖς δόκειμάνιον. & sic egit,

ut

ut quereretur quod cessarent manus suæ, quod inermes essent. *Latroni* non placebat hic color: malebat adolescentem iudicio, quam morbo militare. Hoc est, inquit, quod pater efficaciter dicat, detrahare illum operibus suis glomerarium, sanguinarium, quem nec pater possit retinere, nec lex dimittere. Quidam pacti sunt cum patre, tanquam *Mento*: qui dixit, semel tantum se militare velle, ut aliquid videretur Reip. supra legem præstitisse. Quidam perpetuam denunciaverunt militiam; quamdiu vires fuissent, non defuturum Reip. virum fortem. Non probabat hunc colorem *Latro*. Negabat patri abscindendam spem filii in perpetuum. *Vibius Rufus* hoc colore egit quo *Mento*: sed illud adjecit, pervenire ad se voces invidorum illas: Numquid amplius pugnavit, quam quod necesse illi fuit? Quidam hoc compositum & simulatum inter nos putaverunt, ut ego militare vellem, tu vetares. *Latro* vehementer egit à parte patris, & adjecit: Abdicato non permittam exire, injiciam manus, tenebo. novissime ante limen exeuntis cadaver hoc sternam. ut ad hostem pervenias, patrem calca. Putabat Plancus, summus declamator, Latronis hunc sensum à Latrone fortius dictum, à Lesbocle Græco tenerius, qui dixit sic: κείσομαι ὡς τεῖχος. τὸν πατέρα ὑπέρβηθι, ἔπατέρα. *Fuscus Arellius* religiose patrem induxit omnibus territum: ajebat præceptorem suum in hac controversia describentem pericula futuri prælii, Homeri versus ob hoc edidisse: Δαμῶνι, φηείσθ' σε τὸ σὸν μῦθος. Glycon dixit: ἔκ' ἐπὶ ἐν αἷ' ἰανάτω. καὶ πατέρα τῆς πατρὸς ἐμή. *Diocles Carystius* dixit: ἀν' ἐπιτύχης, μίαν προθήσεις ἀρσείαν· ἀν' δ' ἀποτύχης, τρεῖς ἀρσείας ἀπολέσθης. Glycon dixit: ὅτι ἐστὶν αἱ ἰκανὸν εἰς τὸ ὑποκείμενον. Τ Ο Σ

περικλήν. *Aschines*, non ille orator, (tunc enim non declamandi studium erat,) sed hic ex declamatoribus, dixit nobis, cum denuntiaret filio periculum, & præfagiis tangi se diceret: ἔστι πά-
της· ἔστι ἔ τὴν μανικώτατον; *Dioeles Carystius*
dixit sententiam, quæ non in declamatione tan-
tum posset placere, sed etiam in solidiore aliquo
scripti genere, cum de fortunæ varietate locum di-
ceret: μία γάρ ἐστι πρὸς τύχην ἀσφάλεια, τὸ
μὴ τοσαυτάκις αὐτὴν πηράσσει. *Dorion* dixit
rem paullo quidem elatiorem, quam pressa & ci-
vilis oratio recipit, sed qua egregie attonitos patris
affectus exprimeret: τί σε ποιεῖμαι, τέκνον, ἴν'
ἄσμενα ποιοίην; ἀλλ' εἰ μὴ φηταίην, φοβῆμαι
μή τι ἔσθ' ὁρῶταίς, μή τι ἔσθ' ὀλέμεν. μή τ' ὅτ'
ἄρκεῖ; φοβῆμαι πρὸς τὸ οἰκονομῆς. τί, τέκνον,
ἐρυθραῖς.

LIBER SECVNDVS.

Seneca Mela, Filio, salutem.

VM repeterem quos unquam bene
declamantes audissem, occurrit mihi
inter alios Fabianus Philosophus: qui
adolescens admodum, tantæ opinio-
nis in declamando, quantæ postea in
disputando fuit. * Exercebatur apud Arellium Fu-
scum: cujus genus dicendi imitatus, plus deinde
laboris impendit, ut similitudinem ejus effugeret,
quam impenderat, ut exprimeret. Erat explicatio
Fusci Arellii, splendida quidem, sed operosa &
implicita: cultus nimis exquisitus: compositio ver-
borum mollior, quam ut illam tam sanctis fortis-
busque præceptis præparans se animus pari posset.
Sum-

Summa inæqualitas orationis, quæ modo ex illis erat, modo nimia licentia vaga & effusa: principia, argumenta, narrationes aridæ dicebantur. In descriptionibus extra legem omnibus verbis, dummodo niterent, permissa libertas. Nihil acre, nihil solidum, nihil horridum. Splendida oratio, & magis lasciva quam læta. Ab hac cito se Fabianus separavit: & luxuriam quidem cum voluit abiecit: obscuritatem non potuit evadere. hæc illum usque in philosophiam profecuta est. Sæpe minus, quam audienti satis est, eloquitur: & in summa ejus ac simplicissima facultate dicendi, antiquorum tamen vitiorum remanent vestigia. Quædam tam subito desinunt, ut non brevia sint, sed abrupta. Dicebat autem Fabianus fere dulces sententias: & quotiens incidebat aliqua materia, quæ convicium sæculi reciperet, inspirabat magno magis quam acri animo. Deerat illi oratorium robur, & ille pugnatorius mucro: splendor vero velut voluntarius non elaboratæ orationi aderat. Vultus dicentis lenis, & pro tranquillitate morum remissus: vocis nulla contentio, nulla corporis asseveratio, cum verba velut injusta fluerent. Iam videlicet compositus & pacatus animus, cum veros compressisset affectus, & iram doloremque procul expulisset, parum bene imitari poterat quæ effugerat: Suasoriis aptior erat: locorum habitus, fluminumque decursus, & urbium situs, moresque populorum, nemo descripsit abundantius. Nunquam inopia verbi substitit, sed velocissimo cursu ac facillimo omnes res beata circumfluebat oratio. Hæc eo libentius, Mela; fili carissime, refero, quia video animum tuum à civilibus officiis abhorrentem, & ab omni ambitu aversum, hoc unum concupiscentem, nihil concupiscere, ut eloquentiæ tantum studeas. facilis ab hac in omnes artes

artes decursus est. Instruit etiam, quos non sibi exercet. Nec est quod insidias putes tibi fieri, quasi id agam, ut te bene cedentis studii labor teneat. Ego vero non sum bonæ mentis impedimentum: perge quo inclinat animus: & paterno contentus ordine, subduc fortunæ magnam tui partem. Erat quidem tibi majus ingenium quam fratribus tuis, omnium bonorum artium capacissimum: est & hoc ipsum melioris ingenii pignus, non corrumpi bonitate ejus, ut illo male utaris. Sed quoniam fratribus tuis ambitiosæ curæ sunt, foroque se & honoribus parant, in quibus ipsa quæ sperantur, timenda sunt: ego quoque aliquando, ejus processus avidus, & hortator, laudatorque vel periculosæ, dum honestæ modo, industriæ, duobus filiis navigantibus, te in portu retineo. Sed proderit tibi in illa quæ tota mente agitas, declamandi exercitatio, sicut Fabiano profuit: qui, ut aliquando, cum Sextium audiret, nihilominus declamabat, & tam diligenter, ut putares illum illi studio parari, non per illud alteri præparari. Habuit etiam Blandum rhetorem præceptorem, qui eques Romanus Romæ docuit. Ante illum intra libertinos præceptores pulcherrimæ disciplinæ continebantur: & minime probabili more, turpe erat docere quod honestum erat discere. Nam primus omnium Latinus rhetor Romæ fuit, puero Cicerone, Plotius. Apud Blandum diutius, quam apud Fuscum Aurelium studuit: sed cum jam transfugisset, eo tempore quo eloquentiæ studebat, non eloquentiæ causa. Scio futurum, ut auditis ejus sententiis, cupiatis multas audire. Sed nec ille diu declamationibus vacabat: & ego tanto minorem natu quam ipse erat, audiebam quotiens inciderat, non quotiens volebam. In hunc ergo libellum quæcunque ab illo dicta teneo, conferam.

CON-

CONTRORSIA IX.

Adoptandus post tres abdicatos.

Thema. *Dives tres filios abdicavit. petit à paupere unicum filium in adoptionem. pauper dare vult, nolentem ire, abdicat. Contradicitur.*

PRO ADOPTANDO. *Porcii Latronis.* Hancine meam esse fortunam? Eodem tempore & abdicor & adoptor. Ista videlicet domus adolescentem me non capit, quæ te senem fecit. quietiora tempora pauperes habuimus: bella civilia aurato Capitolio gessimus. Divitias putas aurum & argentum, ludibria fortunæ, quæ inter jocum ipsis dominis veniunt? Denuntio tibi, dives, etiam si venero, dabo operam, quod in tua domo facillimum est, ut abdicer. Etiam si multa contra expectationem accidunt, nunquam tamen futurum putavi, ut aut pater meus liberos odisset, aut dives concupisceret. Non desidero patrimonium. Fragilis & caduca felicitas est, & omnis fortunæ blandientis speciosus cum periculo nitor: & sine causa sæpe fluit, & sine ratione destituit. Vidi ego magni exercitus ducem sine comite fugientem: vidi ambitiosa turba clientum limina deserta, sub domino rectore venalia. Nam quid ex summis opibus ad egestatem devolutos loquar? Multa tibi succurrent exempla, etiam si in una domo quæras. *Rufi Vibii.* Habendos esse liberos is quoque judicat, qui non libentissime habet. Ego illos in frivola invitavi nostra. qui illis meam promisi domum, suam eripiam? Quid faciam? Si parvero, abdicabor; si non parvero, abdicabor. Patrem amo. hæc est contumacia mea. Dives filium non habet: me dabis? si dives reduxerit suos: me recipies? ita non adoptari, sed commodari recuso. *Castii Pii.* Accipe vitæ
meæ

meæ testem. quid magni æstimas divitem, cui placere difficile est? Vultis scire, quare patrem non relinquam, qui genuit me, qui educavit, qui abdicavit? diu dubitavi, ille amicum tentaret, an hic filium. Abdico, inquit. hoc pater verus. Quid ab eo qui adoptabit, sperare possum? *Narratio Castii Pii.* Dives sustulit unum filium, non fuit contentus. quid enim erat diviti unus? tres sustulit, poterat unum in adoptionem dare. abdicavit unum, alterum, tertium. Iam nihil diviti superesse putatis? quartum abdicat. *Arellii Fusci patris.* Quisquis es avarus pecuniæ custos immensæ, cum multa quæsieris, poterisne omnibus frui? Filium quæris. ecce turba juvenum sine patre. impera quidvis, non negabo: militabo, dummodo ubicumq; fuero, tuus sim. Ita nos pauperes sumus, qui habemus quod divites rogent? unde talem patrem? non irasceris, nisi ut ames? quid porro ista matrimonia, in quæ male sani ruitis? gaudia dominorum, an onera sunt? Mille, cum ventum inter vices suas, exempla referebas, & inter illa ponebas & divitis domum. Merito abdicasti, an immerito? Si immerito abdicasti, odi patrem tot ejicientem innocentes: si merito, odi domum tot facientem nocentes. Aliquid in domo locupletis non agendum agam. quæ apud nos frugalitas est, apud illos humilitas est. Petis iterum potius filios quam recipis. Colit etiamnum in Capitolio casam victor omnium gentium populus, cujus tantam felicitatem nemo miratur. Merito potens est: nemo ab ejus origine est, quem non reliquerit. Pater, egredientem te, certe domum redeuntem comitabor, nec nisi in limine deseram: ero in publico filius. Amo æque paupertatem ac patrem. utrique adsuevi. Non possum agere in domo divitis filium. Si carum tibi servum venderes, quæteres quis emptor esset

esset. Non mehercule habeo, quo tibi irato satisfaciam. Interim pluris omni patrimonio puto hoc somnium. quod sic me amittere curas, satis amare non possum. Quid faciam adoptatus? loquar filiis ejus bene de abdicatione? Ego in domum vestram intrabo, tanquam ego vosejecerim? ego ornamenta vestra occupabo? Tum illic si quid commiserò, me nec meus recipiet pater. Quid est quod aut negandum mihi, aut excusandum sit? Non insanißimum dispendiorum malum, non erubescendos amores, neque luxuriantem habitum, neque potatus objicis filio. hæc si non potes, aliqua saltem ex commentariis amici tui describe: mandentem unguentis hesternis, convulneratum libidinibus, incedentem, ut fœminis placeat, fœmina mollius, & cetera quæ morbi, non judicii sunt. Abdicatio loquax est. Quam te, paupertas, amo, si beneficio tuo innocens sum! Accusatorem non habeo. me miserum, etiam laudatorem habeo, & eum, cui non omnes placent; hoc enim malo dicere, quam, omnes non placent. Non tibi per multos liberos fulta domus est, neque turba lateri circumerrat, nec multus intra limen hæres est: quamquam nec sic quidem debuisti dare, cum deos cum votis patris vidisses certantes: & tutior adversus fortunam est, cui aliquid post damnum superest: & habemus exemplum, posse aliquem tres filios perdere. Ille Cræsus inter reges opulentissimus, ad tormenta post tergum vinctis manibus ductus est. Tu Crassè, post evestigata illa fugitivorum arma urbis Romanæ ditissimus, qui nunc apud Parthos eges sepulchro quoque. Dicta præterea illa corrumpentium non fero. quoties enim inter divitias suas exemplo istam posueritis domum, meliores perdentem divitiis suis liberos? hoc scio nostros fuisse majores: hoc illum Ælium Tuberonem, cujus

jus paupertas virtus fuit: hoc Fabricium, Samniti-
 um non accipientem munera: hoc ceteros pa-
 tres nostros, quos apud aratra ipsa, mirantes de-
 cora sua, circumsteteret lictores. Surgite, surgite
 juvenes: meum rogando patrem, vestrum rogare
 discite. *Blandi*. Tres genuit: quattuor abdicat.
 Abdico, inquit; apparet unde venias. *Galli Vibii*.
 Si quis me audit, abdicari jam putat adoptarum:
 quare? ne auferam patri filium, filiis patrem: nec
 tam vicino exemplo emendaris. Qui abdicavit
 suos, quærit alienos: nulla certa felicitas est. Paulo
 ante ego divitis filiis invidebam: modo illi mihi.
 laudat me pater, cum abdicet: laudo ego patrem,
 cum abdicet. hæc una inter nos disputatio est: iste
 me dignum putat beato patre, ego meo. *Fabiani*
Papirii. Ecce instructi exercitus sæpe civium co-
 gnatorumque conferturi manus, constiterunt, &
 colles equis utrinque complentur, & subinde om-
 nis regio trucidatorum corporibus consternitur,
 illatorum multitudine cadaverum, vel spolian-
 tium. Si quæsierit aliquis, quæ causa hominem
 adversus hominem in facinus coëgit? nam neque
 feris inter se bella sunt: nec si forent, eadem homi-
 nem deceant, placidum proximumque divino ge-
 nus. Quæ tanta vos fert ira, cum una stirps, idem-
 que sanguis sitis: vel quæ furia in mutuam sangui-
 nem egere? Quod tantum malum humano generi,
 vel sorte, vel fato investum? an ut convivia pocu-
 lis exstruantur, & tecta auto fulgeant, parricidium
 tanti fuit? Magna enim vero & laudanda sunt, pro-
 pter quæ mensam & lacunaria sua potius quam
 lucem innocentes inrueri maluerint. An, ne quid
 ventri negetur libidinique, orbis servitium expe-
 tendum est? quid tandem sic pestiferæ istæ divitiæ
 expetuntur, si ne in hoc quidem ut liberis relin-
 quantur? quid tandem est quod in vitio corrupe-

rint? Primum si inde incipere velis, ædes ipsæ, quas in tantum exstruxere, domus ad usum & munimentum paratæ, sint nunc periculo, non præsidio: tanta altitudo ædificiorum est, tantæque viarum angustia: ut neque adversus ignem præsidium, neque ex ruinis ullum ullam in partem effugium sit. Ad delicias dementis luxuriæ lapis omnis eruitur, cædunturque gentium silvæ: æris ferrique usus, jam auri quoque, in extruendis & decorandis domibus; nempe ut anxii interdiu, & nocte ruinam ignemque metuant, qui tectis injectus est fortuitus. Hinc & vicina urbium excidia sunt: quippe non defendis uni, sed in communi periculo apprehendam: hostesque aliena & in sua damna validiora cæduntur alia, ipsaque cum maxime flagrant, spoliū ex alienis ruinis ferunt. In hos ergo exitus varius ille secatur lapis, ut tenui fronte parietem tegat, quam vinctis severe in hoc pavimentum levatum & infusum tectis aurum. O paupertas, quam ignotum bonum es! Quin etiam montes silvæque in domibus marcidis & umbra fumoque viridibus. [* *Quid faciam? Si parvero, abdicabor: patrem amo; hac est contumacia mea.*] ut maria amnesque mutantur, vix possum credere quemquam vidisse silvas patentesq; campos, quos rapidus annis ex præcipiti, vel cum in plana infusus est, placidus interfluit: non maria unquam ex colle vidisse lata aut hiberna, cum ventis penitus agitata sunt. Quis enim tam parvis oblectare animum in vita possit, si vera cognoverit? Videlicet quæ instantibus tangi comprehendique manibus, aut sinu possunt. An magna non capit? exiguum est & hoc, litoribus quoque moles invehuntur, congestisque in altum terris exaggerant sinus: alii fossis inducunt mare: adeo nullis gaudere veris sciunt, sed adversus naturam alieno loco, aut terra,

aut

aut mari mutata agris oblectamenta sunt, ut im-
bres fastidio rerum naturæ laborantibus. Iam ne
liberi quidem, nisi alieni placent. *Hispani Cornelii.*
Solutus omnium abdicor, quia me meus pater dili-
git, alienus appetit. *Vibii Rursi.* Dives filium non
habet: me dabis? dives reduxerit suos: me recipies?
ita non adoptari, sed commodari recusor. Quid
mihi objicitur? Meritis amoris alienum feci. Dic
dives audiat: Divitem, inquit, te esse volo. O me
abdicandum, si talem patrem relinquo. Laudabat
mihi pater paupertatem, narrabat divitum incom-
moda: ajebat multos divites accusatos: ego certe
memini abdicatos. Abdico, non est patris mei ver-
bum. *Triarii.* Quare abdicas? nunquid dies no-
ctesque impendo turpibus conviviis? plurimum
vivo in lupanari? si nescis quæ crimina objician-
tur, ab amico disce. Si omnes mali sunt, quid isto
patre miserius? si boni, quid cruentius? *Romani*
Hisponis. In hanc ego domum ibo, in qua toriens
aut insanitur à patre, aut toriens peccatur in pa-
trem? cum prodiero repente dives, dicent omnes:
Quis est iste, quem magna fortuna non decet? hæc
est divitis quarta abdicatio. *Silonis Pompeii.* Quan-
tumcunque est, mihi satis est? unicus sum, fortiter
fortunam meam feram. Hoc nunc mihi primum
accidit: dictus sum divitis filius, & jam abdicor.
Quid videri me velis, nescio: innocentem? sed ab-
dicor: nocentem? sed adoptor. Vtrunque tamen
abdicatio tolerabilior est; unum abdicat, adoptio
tres. Non potest mihi dici quod ceteris abdicatis:
In tua potestate fuit, si parvisles patri, non perdidis-
ses patrem: etiamsi non abdicares, perditurus fui.

Pars altera. Porcii Latronis. Si nescirem quid
mali esset pauperies, nunc intelligerem, cum ab-
dicationem filius meus non timet. Fabriciorum
imagines Metellis pauperunt. *Æmiliorum & Sci-*

pionum familias adoptio miscuit : etiam abolita sæculis nomina per successores novos fulgent. Sic illa patriciorum nobilitas ab fundamentis urbis, usque in hæc tempora constitit. Adoptio fortunæ remedium est. Non ignoro ego, quorum inopia per otium in angulis divitiarum convictos strepit, accusatioque consequitur, neque quiescere sinit. Sed nulla materia in rebus humanis virtutes clarius ostendit censu. Senatorium gradum census ascendit : census equitem Romanum à plebe discernit : census in castris ordinem promovet : censu Iudex in foro legitur. Non persuadeo tibi ? I ergo ad illos quos mavis sequi quam reducere. *Fuscii Arellii Patris*. Facilius possum paupertatem laudare, quam ferre. Quid mihi Phocionem loqueris ? quid Aristidem ? Tunc paupertas erat sæculi. Quid loqueris Fabricios ? Quid Coruncanios ? Pompæ ista exempla. Fictilibus fuerunt dii faciles. tibi non noveris divitias esse paupertatem. Quid vos liberis vestris optatis ? ego meo imperium.

DIVISIO. Non puto vos quærere, quomodo hæc controversia divisa sit, cum habeat negotii nihil. *Fuscus* tamen sic divisit : Dico mihi licuisse adoptare : dico mihi licuisse recusare adoptionem : dico etiam ut licuerit, recte tamen recusasse : & quod jure fit, verum est, & quod sine jure quoque rationem habeat, recte fit. Cum de jure diceret, dixit : Sub arbitrio, inquit, patris sum : & hoc subjicior patri, quia pius sum : in hoc sine dubio, ut pius sim. & ad manum argumentum est. nempe abdicanti respondeo. quid ita ? quia respondeo, scilicet id ago ne desinam illius esse. quid ago, cum respondeo emancipanti ? quid enim ad amittendum patrem interest, utrum ejiciar, an transferar ? Si non licet recusare, cur potius abdicas me
quam

quam tradis? Cum de officio diceret, in hæc divisit: Dico non fuisse dandum sine magna causa filium in adoptionem: dico multo magis à te: dico minime illi. *Silo Pompeius* sic divisit: coëpit evertere, & explosa quaestione: In omnia patri pareo, dum sit: etiam si in omnia, ibi non parendum, quo efficitur ne pater sit. Deinde quaerit, an invitatus filius dari in adoptionem possit: si non potest à nobis abdicari, quod arbitrii sui est: an possit, non cum contra voluntatem patris est, sed cum male arbitrio suo utitur. hic subjecit, an hic bene usus sit. De officii parte tractavit, & ita divisit: Turpem esse adoptionem, inutilem esse, periculosam esse. Cum diceret turpem, dixit, aliena bona invadere, & trium filiorum sub se sortem esse, & liberis spem reconciliationis paternæ eripere, quam inhumanum esset. Cum inutilem diceret, dixit, parti inutilem esse, adoptanti inutilem esse. Cum patri inutilem diceret, tractavit, quam grave esset, unico catere filio, quem alius concupisceret: &, cum diceret divitem esse, quodque, qui tot haberet solatia, filium quaereret, dixit: Tibi non erit facile adoptare. Inutilem esse diviti cum diceret, sic tractavit: Futurum ut ad suos rediret, si non adoptasset. Hoc loco belle videbatur dixisse; Si animum patris intelligis, dat tibi notam reconciliandi tuos, negat se solitudinem pati posse. Cum inutilem sibi esse diceret, paupertatem laudavit, in divitias investus est: dixit se posse divitiis corrumpi, quibus corrumpi possit exercitus. Cum in divitias inveheretur, dixit: Ajunt multa vitia divites habere istos, & hoc gravissimum, quod suos non amant. Nec esse quod quisquam se satis putet firmum ad repellenda vitia contactu ipso nocentia transeunti bono. Nec peccare discam? Ecce tu quam cito abdicare didicisti. Dixit futurum, ut

diviti displiceret propius inspectus, ipsum amorem paupertatis ab illis fastidiri: dixit futurum, ut abdicaretur, si adoptatus placuerit; ego nec meo placeo: adjecit periculosam sibi futuram adoptionem in domo, suos dominos desiderante, & tota familia expellere infitivum hæredem cupiente. *Latro* ultimam quæstionem posuit, quam fere solebat: Etiam si non recte fecit, quod adoptari à divite noluit: an tamen bono id adversus patrem animo fecerit; an ignoscendum sit. deinde an bono adversus patrem animo fecerit. In hac quæstione bona pars adolescentis est, patrem amantis, & opibus præferentis. *Latro* tamen negabat patrem daturum manus, bono adversus se animo factum, sed consensum filiorum adversus patrem dicturum tacitum, nescio quem. *Brocco* quidam non male re usus, qui dixerat adolescentem videri sibi habere capitalia quædam vitia; male de se existimare eum qui ire ad Iudicem districtum innocens nollet. *Argentarius* omnes priores transiens partes, statim ad hoc venit, debueritne patri parere, an non debuerit; & in figuram contulit declamationem. Volo, inquit, alius filium abdicet, qui petitur à patre paupere, ut in adoptionem divitis daretur. Quam bonam, inquit, causam pater habebit? Dicit hic, deinde transit. Sic cum declamasset eam controversiam, quæ usitata non erat: Si ille filius malam causam haberet, ego bonam habeo: contulit suam causam cum illo.

Color. De colore magis quæsitum est, an adolescens debeat aliquid in divitem dicere. quid enim faciet? diceret in eum qui tantum res habet, & in amicum paternum? non dicit in eum quem fugit? & illi tamen qui sibi abstinentiam conviciorum imperaverant, non bene præstiterunt aliqua sententiæ dulcedo surrepsit. Aridi declamatores fidelius

lius quos proposuerunt colores, tuentur: nihil enim eos sollicitat, nullum schema, nulla dulcedo sententiæ subrepat. sic quæ malam faciem habent, sæpius pudicæ sunt: non animus illis deest, sed corruptior. *Fabianus Philosophus* hoc colore usus est, ut diceret: Etiam si sustinerem, ac tradi diviti nollem. & in divitias dixit, non in divitem: illas esse quæ fugalitatem, quæ pietatem expugnassent, quæ malos patres, malos filios facerent. *Gallus Vibius* fuit tam magnæ olim eloquentiæ, quam postea insaniæ. Hinc accidisse uni scio, ut in insaniam non casu incideret, sed iudicio perveniret. nam dum insanos imitatur, dum lenocinium ingenii furorem putat, quod simulabat, ad verum redegit. Hic controversiam postero die quam erat à Fabiano dicta, declamavit. Solebat autem sic ad jocos perverire, ut amorem describeret, pæne cantantis modo, ut diceret, Amorem describere volo: tanquam Bacchari volo. Deinde describebat, & totiens cepturus repetebat: Amorem describere volo. In hac controversia plane quod voluit, consecutus est, ut divitias nobis in odium adduceret. Sæpe enim ingessit: Divitias describere volo: & multamini facunde & corruptius quam Fabianus, sed dulcius. hoc unum occurrit, in quo pusillum inest insaniæ: Non me delectant ignoti domino servorum greges, nec sonantia laxi ruris ergastula; patrem gratis amo. *Fuscus Arellius* & hunc colorem dixit: Ominibus offendor. cum primum de adoptione ista cogitarem, occurrerunt mihi tres abdicati: & audio in ista domo tres fuisse filios. Necessè est timeam infelicem liberis domum. & alias causas dixit. licet enim plura abdicato dicere, propter quæ non litiget. sed nunc refero, cui rei quisque maxime institerit. *Latro* illo colore usus est, sodalem se tribus divitis filiis

fuisse: semper, inquit, illos colui, immo adhuc colo. cum abdicati essent, ego illis suasi, ut tacerent, & patrem cedendo mitigarent. dixi, Cum primum tempestivum putabitis, patrem vestrum rogabit meus. Ecce admonent me aptissimum esse tempus. Verum est. non potest pater invenire reconciliationis aptius tempus. dives filiosquærit. *Castius* illo colore: Quos abdicatione non potuit terrere, putat se castigaturum adoptione. Non ille tuum filium concupiscit, suos corrigit: dum illos correctos putaverit, me statim abdicabit. Non faciet? Atqui neminem adhuc habuit, in quo hoc aut facilius, aut justius faceret. *Fabianus* hoc colore, ut dixit, egit; Nolo dives esse. *Refus Vibius* hoc: nescio dives esse. Hæc in hoc loco cum diceret, excepta sunt: Non est quod puts, omnibus divitias convenire. nihil est insolentius novitio divite. Sed & illud dixit: Alius animose loquitur, ut ex contemptu divitiarum gloriam petat. ego non dico, Dives esse nolo: sed nescio. *Albucius* & ipse divitias infecutus est, & dixit pulchram de Fabricio sententiam. Munera, inquit, regia respuit, cum auro dominium tinet accipere. & illum locum egregie tractavit; Omnes cibos habebo suspectos, omnes potiones, trium pedagoga: ex illis occidere me volet, quisquis frugalissimus fuerit. Non venenum pauperes timent, non hæredem: adhuc nec abdicationem timebamus. *Silo Pompeius* illo colore egit: Nemo illi placere potest. Ne in hoc quidem aliquem retinuit, ut non omnes abdicaret. Ecce nunc, inquit, invenit novam abdicationem, ne quid de reditu sperare possent. Et cum multa dixisset in divitem, dixit: Non est quod mireris si te oderunt, quos abdicasti. Colorem aperte, paratius aliquid cui hic desiderat? Quidam dixerunt, patrem cupidum divi-

divitiarum, quod invidiosum est, in hoc usum: quidam ita, Divitias filio dare vult, ut filiis eripiat. Itaque *Latro* optimo colore usus est. In hoc, inquit, te in adoptionem volo dare, ut facilius per te abdicari reconcilientur. *Castius*. Timeo, inquit, ne abdicet. vellem timeres. *Albutius* hoc colore usus est: Summam sibi amicitiam cum divite fuisse: dixisse illum sibi dubitanti, an filium tolleret. Tolle, inquit, in meum patrimonium: ego istum fratrem liberorum judicabo. Itaque cum & tertium abdicaret dixit: Nisi mihi illudis, unicum etiamnum filium habeo: venit ad me, & ait: Redde quem educasti mihi: si emendati fuerint liberi mei, habebo hunc cum illis: si perseveraverint, habebo pro illis. Tentasti statim illum reducere in gratiam cum filiis. intempestivum erat. Tentavi, quotiens subtrahendum eum respondit: non tanquam possit diviti deesse filius. *Solo* dixit: Amicos, inquit, abdicat. usus sum. quid ergo? mavis inimicum adoptet? si intraveris domum, videbis, an aliqui animum patris à filiis avertant. Si reduxerit, inquit, illos, & quid fiet? capit divitis domus quatuor liberos. Si illi te fratrem gravabuntur, libentissime recipiam. Sic de me dives meruit, ut illi darem filium paratissime commodato. *Blandus* hoc colore egit, ut diceret, Divitem inexorabilem esse libetis: omnia se fecisse, ut illum placaret: videre se magnas causas & graves. Itaque certam futuram adoptionem. *Otho Iunius pater* solebat difficiles controversias belle dicere, eas in quibus inter silentium & actionem medio temperamento opus erat. Edidit quidem quatuor libros colorum, quos belle Gallio noster Antiphontis libros vocabat: tantum in illis somniorum est. & hoc vitium ab antiquis, qui artem dicendi tradebant, duxerat. Illi enim colores * probant qui non

possunt coargui, non ut omnia asseverent. ut non esset aliquo homine offensus. Sed ridiculum est affectanti, quod falsum probari non possit. Non multum interest in causa sua, falsum aliquis testem deprehenderit, an servum: alteri enim credi non debet, alteri non solet. *Otho* tamen *Innius* bene dicebat has controversias, quæ suspiciose dicendæ erant. Item memini optime dicere illum pro juvene adulterii reo, in quem *Syriacus Vallius* homo disertus ad calumniam juraverat. Erat genus judiciale. Speciosum juvenem dominus suus deprehendisse cum uxore in cubiculo suo testatus est, & ob id uxorem suam dimisit. hoc nomine, servum pro adultero postulatam, dominus non defendebat: mulierem, quam petebat præjudicium, tuebatur. opus erat aliquo colore, cum in cubiculo visa esset cum servo à marito. *Otho Innius* nullam rem certam posuit, sed tantum circumventam à viro mulierem egregie tractavit: cujus actio quam utilis fuisset, statim apparuit, *Nigro Brutidio* dicente. qui hoc colore usus est: Accersitum à domino servum, qui inter se medius & dominam, cum domina rem haberet: illam non esse passam: maritum indignatum profluisse quasi in corruptorem. Usus est colore. dixit enim arcessitum, ut dominicæ libidini * paparium faceret. *Syriacus* cum secunda actione hunc colorem urgeret, diserte multa dixit: inter quæ & hoc: Adulterum accusator in cubiculum usque perduxit, patronus in lectum, & pæne causam abstulit. Et illud cum *Syriaco* vafre & facit, & belle respondet. cum prima actione diceret, non posuit causam, sed argumentatus est: dixit probaturum se deprehensam in cubiculo cum servo. *Niger Brutidius* cum ageret, objecit *Syriaco*, quod causam non posuisset, & institit assidue, quare non appareret, quomodo servus

servus sollicitatus esset, quomodo perductus in cubiculum. cum responderet Syriacus, ait : Primum non apud eundem præceptorem studuimus. Tu Apollodorum habuisti, cui semper narrare placet: ego Theodorum, cui non semper. deinde si quæris, Niger, quare ego non narraverim: ut tu ista narrares. Tunc & contra Maximum Stertinium, quo premebatur, cum comes ejus fuisset, dixit, Per annos duodecim in officio fui: Dic quid in domo tua peccaverim? Sed hæc consuetudo vestra. Injuriam vocatis finem servitutis. Tamdiu vobis cordi sumus, quamdiu usui. Hæc à Syriaco dicta, magna exceptis clamoribus, cum occurrerent mihi, præterire non potui. Ad Othonem redeo, à quo longius aberravi. Solebat hos colores adhibere, qui silentium & significationem desiderant. Bene itaque & hanc controversiam hoc colore dixit, tanquam in emendationem abdicaturus, & reconciliationis causa faceret. Hoc non detegebat, sed omnibus sententiis utebatur ad hoc tendentibus: tanquam, Non possum, inquit, pati sine patre me: an sine te putas pati posse quemquam, aut patrem putas pati sine liberis posse? Et illud: Credite mihi, impium nihil de liberis duo patres cogitant. Et illud: Recipiat, inquit, suos; non possum sine te pati. hoc fortasse illi placebit, quod ad tuum patrem reverti voles. Et illud: Non amas abdicatos? domum illorum occupa. ama, serva. Dixit & illud: Libenter, inquit, pauper sum & ego. Dicit aliquis: Quare ergo in adoptionem divitis filium recipi volo? Et excusationem si dixero, filii mei causa facio: honestius autem nunc facio, quam si filium ei facerem. Et illud: Hoc aut meum consilium est, aut illius commune, consentiatis licet duo senes. Iungit & illud, Temerariam adolescentiam, & incautam contumaciam: fortasse jam superva-

pervacua esset adoptio, si non repugnasset. Et illud: Non recipio, omnia licet facias: non ero pater orbo divite. Et illud in ultimo: Scis me non invitum esse pauperem; ego te genui, ego divitias docui contemnere. sequere auctoritatem meam. nihil turpiter suadeo, nihil sordide concupisce; crede fidei meæ. hoc fieri expedit, quod, inquit, me tibi diviti nihil amplius dico. Totam bene dixit controversiam, sed hoc genere, ut putares illo dicente dicendum sic esse: deinde mirarere, quid illi suspiciosa actione opus fuisset, cum aperte liceret. Bene de hoc vitio illius Scaurus agebat, illum acta in aurem tegere. *Glycon Scyridion* ex altera parte satis dulcem dixit sententiam: ὅπ' ὠμολογῶ, πονηρὴν, ὁμολογῶν οἱ ἐφίσηται. *Artemon* dixit: καὶ σύ γε εἰ πατήρ τ' ἐβροχίων κλημάταις; Πλετῶσιν, οἷς πλεῖστοι πατριάρχαι ἀπαμύνησιν. *Hermagoras* dixit: ἀρετὰς ἀνδρῶν πλεονεξία.

C O N T R O V E R S I A X.

Iusjurandum mariti & uxoris.

Thema. Vir & uxor iuraverunt, ut si quid alteri obtigisset, alter moveretur. Vir peregre profectus misit nuncium ad uxorem, qui diceret decessisse se. Uxor se precipitavit. recreata, jubetur à patre relinquere virum. non vult. abdicatur.

PORCII LATRONIS. Dii immortales, qua debetis providentia humanum genus regitis: effecistis ut illud non periculum esset amantis, sed experimentum. *Cestii Pii*. Antequam juraremus, diu inter nos hæc tacita lex erat. Si abdicata fuerim, non vivam. Huic pater non credit, nec est novum: nec vir illi credidit. Quæris quod iusjurandum fuerit? Ita patri placeam. *Fusei Arellii* patris.

patris. Iam, uxor, non navigabo, non peregrinabor. fides tua me timidum fecit. Mentitus, inquit, hic est; solemne est amantibus. ideo non nisi jurantibus credimus. Hos dividere vult socer, quos ne mors quidem dividet. Moriar, inquit: habeo & causam, & exemplum. Quædam ardentibus se maritorum rogis miscuerunt: quædam vicaria maritorum salutem anima redemerunt. quam magna gloria brevi sollicitudine pensata est! O te felicem, uxor! inter has viva numeraris. *Marillji.* Assiduæ contentiones erant: ego magis amo, immo ego sine te vivere non possum, immo ego sine te. qui solet esse exitus certantium. juravimus. Illic animus sine dubio jurantium fuit, ut vivi non diduceremur, cum illud quoque caveremus, ne morte divideremur. respexistis nos, dii. nunquam vos violavimus. *Hisponis Romani.* Difficile est, Iudices, eorum secretorum causas reddere, quæ amantibus etiam sine ratione jucunda sunt. nec est quod putetis, de abdicatione hodie tantum illius agi: de spiritu agitur. Scitis quemadmodum suos amet. non magis sine patre vivere potest, quam sine viro. *Iunii Gallionis.* Socer (sic enim te appellabo quamdiu vixero) quid sibi volunt altiores hujus gemitus, & fortiora inter lacrymas suspiria? nescio quid videris fortius, puella, promittere. non sum tanti, ut bis pro me pericliteris. *Argentarii.* Nocet illi indulgentia suorum. in duo pericula mulier incidit: quorum neutrum esset experta, si aut minus amaret virum, aut minus amaret patrem. *Alfi Flavi.* Nec est quod putetis, illi facilius istius esse desiderium; & patrem amat tanquam juraverit.

Pars altera. P. Asprenatus. Nempe si quid acciderit viro, peritura est: & si bene filiam meam novi, peritura est si quid genero meo acciderit. Filia mea moritura est: adjiciam quod sit indignum,

gnum, si quid filiae meae acciderit, vir ejus victurus est. Vide quare lege constrinxeris: si parueris, vives. *Blandi*. O conditionem æquam! alteri vitam debet, alteri devovit. *Papirii Fabiani*. Non possum, inquit, relinquere virum. Quidquam non potest quæ mori potest? pæne dum falsæ mortis nuntium misit, vere recipit? Vir dum nimis amat uxorem, pæne causa periculi fuit: uxor dum nimis amat virum, pæne causa luctus fuit: pater dum nimis amat filiam, abdicat. Servate totam domum, amore mutuo laborantem. Moriar, inquit: hoc patri minaris, viro promittis. Potes sine viro pati: peregrinationem ejus tulisti. facilius potes catere eo qui spiritum debet, quam eo qui impendit?

DIVISIO. Et hæc controversia non erat in divinatione. nam præter illam quæstionem, An pater abdicare posset propter matrimonium, reliqua, cum ad æquitatem pertineant, tractationis sunt. Primam tamen conjecturalem quæstionem *Latro* fecit: proposuit illam, An etiam si non malo adversus uxorem animo maritus fuit, fecit tamen, ut tam temerarius & inconsultus relinquendus sit. deinde, An etiam malo adversus uxorem animo fecerit. *Fuscus Arellius* juris quæstiones subjecit, Non posse illam discedere à viro: nam & hoc jurejurando illam obligavit. hunc enim animum fuisse sine dubio jurantium, ut vivi non diducerentur, cum illud quoque caverint, ne morte dividerentur. *Latroni* contrarium videbatur, onerari jurisjurandi invidiam, cum extenuari deberet: & illud jusjurandum contra fortunam videtur, hoc etiam contra patrem. *Castius* contra fecit, & toto dixit jurejurando illam liberatam: illo casu solutos ipsos vinculo religionis: & ideo non futurum periculum uxoris, si quid accidisset viro.

Silo

Silo Pompeius contra dixit, illam teneri jurejurando, & adjecit, Et si repudio diducta fuerit, non tamen solvi fœderis pactiorem: & ideo inquit, *Honestum* mortis titulum vindico: ne si quid acciderit, aut ego pro aliena uxore moriar, aut illa pro alieno viro.

Color. *Hippo Romanus* hoc colore usus est: Iusjurandum jocosum fuisse: sicut multa quotidie jurarent amantes, & ipsum jurasse: idque oblitum se an jurasset, misisse nuntium, ut experiretur affectus uxoris, non ut perimeret. uxorem intellexisse falsum nuntium esse, & ex eo se loco præcipitasse, ex quo præcipitata perire non posset: Vt quomodo ego illam, inquit, falso nuntio terrueram, sic illa me falso periculo terreret. *Marillius* præceptor noster licenter verbo usus est, satis sensum exprimente, cum diceret, uxorem intellexisse mariti mendacium: & ipsa adversum temerarios mariti jocos relusit. Hanc controversiam memini me videre *Nasum* declamare apud rhetorem *Arellum Fuscum*, cujus auditor fuit. Nam *Latronis* admirator erat, cum diversum sequeretur dicendi genus. habebat enim ille constans & decens & amabile ingenium. Oratio ejus jam tum nihil aliud poterat videri, quam solutum carmen. Adeo autem studiose *Latronem* audivit, ut multas ejus sententias in versus suos transtulerit. In armorum judicio dixerat *Latro*: Mittamus arma in hostes, & petamus. *Naso* dixit:

Arma viri fortis medios mittantur in hostes,

Inde iubete peti. —

& alium ex sua foria sensum, quem à *Latrone* mutuatus est. memini *Latronem* in præfatione quadam dicere, quod scholastici quasi carmen didicerant, Non vides, uti immota fax torpeat, & exagitata reddat ignes? mollit viros otium, ferum

rum situ carpitur & rubiginem ducit; desidia dedocet. Naso dixit:

Vidi ego jactatas mota face crescere flammās:

Et rursus, nullo concutiente, mori.

Tunc autem cum studeret, habebatur bonus declamator. Hanc certe controversiam ante Arellium Fuscum declamavit, ut mihi videbatur, longe ingeniosius: excepto eo, quod sine certo ordine per locos discurreret. Hæc illo dicente excepta memini. Quicquid laboris est, in hoc est, ut uxori virum, & viro uxorem diligere concedas. Necessè est deinde, jurare permittas, si amare permiseris. Quod habuisse nos jusjurandum putas? Tu nobis religiosum nomen fuisti. Si mentiremur, illa sibi iratum patrem invocavit, ego socerum. Parce pater, parce socer: non peieravimus. Ecce objurgator noster, quam effrænato amore fertur! quamquam esse * filiam preceris: charum quidem, quod illum ab indulgentia sua avocet. Dii boni, quomodo hic amavit uxorem? amat filiam, & abdicat! dolet periclitatam esse, & ab eo abducit, sine quo negat se posse vivere: queritur periculum ejus, quæpæne caruit hic qui amare caute jubet. Facilius in amore finem impetres quam modum. tum hos ponis terminos, ut nihil faciant, nisi considerate; nihil promittant, nisi ut jus facturi; omnia verba ratione & fide ponderent. Senes sic amant. Pauca nosti, pater, crimina: & litigavimus aliquando, & cecidimus: & fortasse, quod non putas, pejeravimus. Quid ad patres pertinet, quod amantes jurent? Si vis credere, nec ad deos pertinet. Non est quod tibi placeas, uxor, tanquam prima peccaveris. periit aliqua cum viro, periit aliqua pro viro: illas tamen omnis ætas honorabit, omne celebrabit ingenium. Fer, socer, felicitatem tuam. magnum tibi quam parvo constat exemplum!

plum ! in reliquum diligentiores facti sumus: errorem nostrum confitemur ; exciderat jurantibus, esse tertium qui magis amaret: sic, dii, sit semper. Persevera, socer, recipe filiam: ego qui peccavi, pœna dignus sum, quare uxore necata, socero causa sim orbitatis? Discedam è civitate, fugiam, exulabo: utcunque potero, desiderium misera & crudeli patientia perferam. Morerer, si solus moriturus essem. Declamabat autem Naso raro controversias, sed non nisi ethicas: libentius dicebat suasorias. molesta illi erat omnis argumentatio: verbis minime licenter usus est, nisi in carminibus, in quibus non ignoravit vitia sua, sed amavit. Manifestum potest esse, quod rogatus aliquando ab amicis suis, ut tolleretur tres versus, invicem petit, ut ipse tres exciperet, in quos nihil illis liceret. æqua lex visa est. scripserunt illi quos tolli vellent secreto, hic quos tutos esse vellet. in utrisque codicillis iidem versus erant: ex quibus primum fuisse narrabat Albinovanus Pedo, qui inter arbitros fuit.

Semibovemque virum, semivirumque bovem.

Secundum:

Et gelidum Borean, egelidumque Notum.

Ex quo apparet, summi ingenii viro iudicium non defuisse ad compescendam licentiam carminum suorum, sed animum. Aiebat interim, decentiorem faciem esse, in qua aliquis nævus esset.

CONTROVERSI A XI.

Raptor patrem suum non exorans.

Lex. Raptor nisi suum & raptam patrem intra trigesimalum diem exoraverit, pereat. Thema. Raptor raptæ patrem exoravit: suum non exorat. accusatur dementiæ.

CONTRA RAPTOREM. Porcii Latronis. Moriar, inquit, moriar hodie: ego virum non fleo. Quid

Quid contremiscis, senectus? quid; lingua trepidas? quid, oculi, obstupuistis? nondum est trigessimus dies. Vitam rogas? dedi, & perdidisti. Mori, inquis, filium vis. ego te mori volo? immo furor tuus, illa cæca & temeraria cupiditas: & inter hæc pater illius, qui nimis cito exoratus est. Quare tam cito senex ille remisit injuriam? Ne tristiore quidem vultu expugnatam filia pudicitiam tulit. timeo ne verum sit quod audio, ne novo inauditoque more de nuptiis puellæ exoratus sit. *Cassii Pii*. Quo melius de re judicare possitis, narrabo me juvenem. habui patrem sanæ mentis: nec tam severum scilicet, ut crudelis esset, nec tam indulgentem, ut incautus. Duxi uxorem, quam pater jusserat: & tamen nuptiarum mearum me pœnitet. Fili: nonne sæpe excandui, sæpe reconciliatus sum, sæpe quod negaveram dedi? Ipse dispensasti triginta dies: ut haberet primos focer, medios reus, novissimos pater. Ne omnia vitia ejus à prima adolescentia repetam, virginem rapuit, patrem accusat. Hæc intra triginta dies. Putas me accusatori promissurum, quod filio negavi? Impetravi, inquit, ab illo: alii ajunt illum à te. mediis me diebus accusas. Rapuisti virginem, cum tam libenter viveres? *Arellii Fufci Patrii*. Moriar, inquit, etiamnum minaris: nondum rogas. Quid, inquit, rogabo? jam lassus es, nec ullum adhuc rogasti. Non possum, inquit, exorare tam diu? Novo more objicit dementiæ constantiam. Quid? ergo tu poteris videre morientem filium? fortasse non potero: & ideo irascor, dum licet. *Pompeii Silonis*. Hæc audacia ejus ex parte culpæ meæ est, nimium indulgenter nutritus est: omnia sibi putat licere: nec ille unquam me rogavit. Ignovit, inquit. Ita alius ante me rogatus est: Non nosti conditionem legis tuæ: in hac qui pares sententias

tentias habent, pereunt. ipse ad alienam se misit, lex illum misit ad meam. *Raptor nisi & suum & rapta patrem exoraverit, pereat.* Vis scire, lex utrum maluerit? non exoratus irascitur. ex duobus patribus eum raptor accusat, qui legem sequitur. *Arellii Fusci.* Miraris me dubitare. ipsa lex inter mortem & nuptias dubia est. Quid me in tempestivæ proditis lacrymæ? Nondum erat tempus flendi. Non est quod quicquam tibi promississe lacrymas putes. fleo, quod necesse mihi est spectare filium morientem. Quid facturus sim, adhuc nescio; utique tu ante tricesimum diem nescies. Exorabis, inquis, patrem. Quid ergo mihi molestus es, si hoc tibi satis est? O Dii, effregit fores? & identidem leges invocantem coëgit pati stuprum, nisi tam facile puellam exoravit, quam patrem. Mortem vita meruit, accusatione deprecatur. Consumuntur interim dies. Vter nostrum consumit? Rogo, inquit. Non est tuum me rogare. Nunc ego rogare debueram, qui periclitor. *Papirii Fabiani.* Demens sum, vides: turpiter vivo, meretricem amo, leges ignoro, dies tuos non numero: ad judicem vocatus, non adsum. Ergo moriar, inquit. hoc si reo dicis, non curo: si judici, videbo: si dementi, non intelligo. Demens, inquit, es. & huic aliquis ignoscere potest, qui sic rogat? Vos mei iudices estis. iste habet suum judicem. nec potest inexorabilem queri, quem nondum expertus est. *Iunii Gallionis.* Rogo, inquit. Num sic? si volebas rogare, admovisses propinquos, amicos, majorum imagines, lacrymas, repetitos alte gemitus. Testor Deos, sic rogaturus fui puellæ patrem. Cum, inquit, multum in suppliciis habitum submiseris: cum dixeris; Pœnitet quod rapui, quod te priorem non rogavi: cum dixeris te dementem fuisse, deliberabo cum amicis, deliberabo cum propinquis,

quis, deliberabo cum tua matre. Me miserum, quam pæne promisi? anime dura. heri fortior eras: & multum habeo quod deliberem. diversi me affectus distringunt. inter reum & patrem distrahor. Hinc injuria est, hinc natura. Quid properas? nemo tibi præter me rogandus est. Ergo, inquit, misereberis? nihil promitto ante tricesimum diem. Miserum me, quod tantum triginta diebus irasci possum. longiore tempore opus erat. Audi à demente exempla huic crimini. Denis vicenisque annis inter bella juvenus consenuit: nos triginta dies ferre non possumus: Deliberabo; lex nihil vult temere fieri. Magna res est, inquit: delibera, cogita, tempus accipe. effregisti domum civis, ut dicis, etiam misericordis. Morere. non est hoc nocenti grave. Ego nihil peccavi: propter te mori cupio. ratio à me exigitur alienæ culpæ, non meæ potestatis. Quid ergo facturus es? non pronunciaro ante supremum. Quid sic miraris, si illum citius exorasti? facilius est injuriam donare, quam crimen. Agedum in medium, senex, cujus misericordia crudelis sum: non putasti mecum deliberandum? Vnde autem scis, quem filium habeam? ego certe adhuc nescio, qualem filiam habeas. Nullum tempus uni verbo angustum est. Iam, inquit, angustum tempus est: & tibi vacat accusare? *Vibii Rursi.* Quis unquam præter me ignoscere iussus est? jam, inquit, tempus angustum est. ita non putas me subducere quantum super sit? Iam, inquit, tempus angustum est. Angustum erat, si duos rogare deberes. Angustum tempus est, exclamat: nescio quid rogem. Roga ergo. Me priorem rogare debuisti: non dico quia dignior sum, qui prius roger: quia pater tuus: id quod minimum est, propius habito. Huc videlicet illa pars legis pertinebat, ut suum patrem exoret. Patrem natus sic aliquis

quis exorat, sic deprecatur? Apparet nunc, te primum rogare. Demens sum: immo si vis argumentum, dabo tibi. filius meus moriturus est. nondum testamentum mutavi. *Cornelii Hispani*. Multi me affectus diducunt: necesse est de aliis querar, de aliis erubescam, de aliis timeam, de omnibus etiamnum deliberem. Ne ille quidem quamvis dicatur nimis exorabilis, ignovisset, si sic rogatus esset.

Pars altera. Arellii Fusci Patris. Me miserum, pater! iræ tuæ detractum est nihil, & tempori multum. infelicior sum, quam si neutrum exorasset. Mortem timeo, postquam mihi homines gratulati sunt. Quid tibi, optime socer, pro ista misericordia tua, qua mihi & patri meo percipisti, precer, nisi superstitem filiam? *Papirii Fabiani*. Non possum dissimulare, pater, quod illum exoravi; tuum beneficium est. certe cum exoratus est, hoc dixit: Aliud quidem suadebat dolor meus: sed quid faciam? patris tui misereor. Miserere, pater: scis quam brevis sit advocatio mea. Misereor, inquit; vis verum dicam, quid dixerit? patris tui. Vnde ego miser ab hoc patre veniens timerem patrem? *Cestii Pii*. Timeo mortem, nec jam habeo cui paream. *Marillii*. Si tibi tam pertinax adversum me odium est, audacter, quid sis facturus, pronuncia. dic, exorari te non posse; quid me incerta mortis expectatione suspendis? sollicitus inter somnos quoque velut admotam cervicibus meis securim expavescō. si non impetro ut vivam, hoc certe impetrem, ne diu moriar. Non est quod putetis legem in numero dierum angustam fuisse. lex illius, diu moriar. Responde, pater: si servaturus es filium, jam tempus fuit. Si occisurus, jam tempus est: non possum sustinere ultra hæc tormenta; diebus paucis & in me mihi aliud

aliud licet. *Blandi*. Ita parum contigit tibi, quod solus periclitanti filio non rogas?

Divisio. *Latro* sic divisit. An intra tricesimum diem raptor agere possit: sicut non potest qui in custodia est, qui in carcere est. Si cum alio potest, An cum patre possit, cui vitæ mortisque arbitrium datum est. cum illi accusare eum liberum est, quem mortiferum est non exorasse, etiam si cum patre potest agere, An ob id possit, cujus faciendi potestatem lex patri dedit. Ista enim ratione nihil licet, si aut exorari, aut accusari ei necesse est. Deinde si possit agere, An debeat. Irascendi causam tractavit, quod alium prius rogavit, quod me non rogavit, quam etiam accusat. Si non exoravit filius, dementia est. tantam dementiam ferre non possum, cum adhuc an exoretur incertum sit. Hic paterno affectu tractavit spem faciendi. non probabat Fuscum, qui paulo apertius agebat: * est controversiam promittere. potest nihilominus & bonus agi pater, & non exoratus. *Fabianus* eam quæstionem fecit, & in ea multum moratus est: dementiæ non posse agi, nisi cum eo qui morbo fureret: in hoc enim latam esse legem, ut pater à filio sanari deberet, non ut regi. *Latro* eleganter dicebat, quasdam esse quæstiones, quæ deberent inter res iudicatas referri: tanquam, An quicquid optaverit vir fortis, aut tyrannicida, accipere debeat: quasi jam pronuntiatum sit, non debere. Nemo quæstionem hanc jam tractat, sicut ne illam quidem, An quicquid pater imperat, faciendum sit. Inter has putabat & hanc esse, An pater ob dementiam, quæ morbo fieret, tantum accusari à filio debeat. Aiebat enim, manifestius esse de lege & officio patris quæri & fingi quasdam controversias, in quibus pater furiosus probari non possit, ne absolvi tamen propter nimiam im-

*picta-

pietatem, libidinem scdam. Quid ergo, ajebat, nunquam utar hac quæstione? utar. sed cum aliis deficiat. *Pollio Asinius* dicebat, hoc Latronem videri tanquam forensẽ facere, ut ineptas quæstiones circumcideret. in nulla magis illum re scholasticum deprehendi. Remittit, inquit, eam quæstionem, quæ semper pro patribus valentissima est. Ego semper scio, nullum patri curatorem dari, quia iniquus pater sit, aut impius; sed quia furiosus: hoc autem in foro esse curatorem petere, quod in schola dementiæ agere. *Gallio* & superiore usus est quæstione, & illam adjecit: An agi cum patre dementiæ possit, ob id quod facturus esset, non ob id quod fecerit. neminem injuriarum accusari, quod injuriam facturus sit: non adulterii, quod adulterium commissurus sit: ne dementiæ quidem, quod demens facturus sit aliquid. Tu vero, inquit, mecum agis, non quod non exorasti, sed quod exoraturus non es: puta enim me hodie exorari. ergo demens videor, qui uno me verbo sanare possum? Lex triginta dies dedit: quia judicavit aliquem duriores futurum. Etiam si demens est qui non exoratur à filio, num qui etiam vigesimo? ergo non potes hoc nomine damnare me, quod exoratus non sim: etiamnum enim exorari possum. Itaque si quis vestrum agere mecum hoc crimen non potest, ut si, quem ad triginta dies exorare possum, post triginta quæri non potest, aut crimen non habeo, aut accusatorem. *Silo Pompeius* fecit quæstionem, qua *Gallio* usus est, nihil acturum adolescentem, etiam si damnaverit patrem. nihilominus enim periturum, quia lex nullam aliam salutis viam dedit raptori, quam si exoraverit patrem. *Latro* hæc omnia quasi membra in aliquam quæstionem incurrentia tractabat, non ut quæstionem: quanquam hoc ipsum in aliam ajebat

ajebat quaestionem incurrere, in qua quaeritur, An raptor possit accusare patrem intra tricesimum diem. Nam cum dico, non potes accusare eum in cujus arbitrio positum est, moriatis, an vivas; non magis quam magistratum in jus vocare, quam de iudicibus tuis ferre sententiam; non magis quam miles in imperatorem suum animadvertere: adjicio, Non potes accusare. nihil enim tibi proderit. etiam si damnaveris, morieris. Lex enim, si non exoraveris, perire te vult. non exoras autem, etiam si damnas. Quare hoc non quaestionis loco ponebat, quod imbecillum putabat. Apparet enim exigere legem ab eo, ut exoret patrem, qui non habet quem exoret. puta enim patrem alicujus esse tam palam furiosum, ut nihil intelligat: hunc exorari à filio non vult. Atqui eodem loco est manifestus. *Clemens Iustus* parum hoc putabat valens esse, tanquam quaestionem: satis valens, tanquam argumentum: & illam alteram satis valentem quaestionem, non posse cum patre agi eo nomine, quod non peccaverit: sed tractaturus iste, iniquitatem tractationis ponebat, cum diceret: Agere mecum dementiae, etsi jam potest, nunquid enim peccavi? non sum exoratus, nondum tempus transiit, etiamnum exorari possum. quam iniquum est nondum esse me nocentem, esse jam reum!

Color. Omnes infamaverunt raptæ patrem, quasi cum raptore colludentem. *Gallio* dixit: Ingenuus virginem rapuit, si tamen rapuit. *Silo Pompeius* eandem suspicionem in omnia contulit. Exoravit, inquit raptæ patrem. Ita tu, cum tam exorabilem patrem haberes, rapuisti? *Hispanus* dixit: Omnia cito facta sunt: iste cito rapuit, ille cito ignovit. nisi demens sum, est aliud suspicandum. *Argentarius* dixit: Rapta est, & statim exorata: immo nescio an exorata, deinde rapta. spero te innocentem-

nocentiorẽ fuiffẽ quam vis videri. Tu exoraffe te dicis. Ego te exoratum puto: dic, quid tibi cum focero convenit? *Rufus Vibius* dixit: Dic mihi, quid tibi convenerit, quando tibi nuptias promiferit. nec victum re hercules fateberis, cum dies venerit. *Asprenas* dixit: Iam, inquit, non multum reliquum eft ex triginta diebus: fi ex illo dies numerarem, cum primum exoraffi. ajunt jam triginta dies præteriffẽ. *Latro* dixit: Id quod inter fententias fcriptum eft adoriar: dic ergo verum. *Caftius* hac figura declamavit, ut rogaret patrem, tanquam exoratus effet raptæ pater: deinde ad hanc fententiam tranfit: Numquid pejorem caufam habeo, fi apud alterum judicer? *Lucius* eadem figura clamavit. & *Hifpo Romanus*: fed tranfit mollius; Scio quid responderi mihi poffit: Facile eft domeftico judici fatisfacere. Videro te, cum ad raptæ patrem veneris. In hac controverfia *Triarius* dixerat: Non fcies an exores, nifi ultimus dies venerit: & tunc, quoad lucebit, perfeverabo. Deinde cum fcholaflicorum fummo fragore: Et tu, quifquis es carnifex, cum ftrictam fufuleris fecurim, antequam ferias, patrem respice. Belle deridebat hoc *Asinius Pollio*. Filius, inquit, cervicem porrigat, carnifex manum tollat, deinde respiciat ad patrem, & dicat: Agon' quod fieri folet victimis? Sed joco quoque remoto, ajebat rem veriffimam, non poffe carnificem venire, nifi eo tempore quo jam pater exorari non poffet. *Caftius* ex altera parte hoc colore ufus eft: quia priorem rogaffet raptæ patrem. Sufpenfum effe volui, ftatim illum fecurum effe nolui. De me queritur, quod illum potius cogitare de patrimonio filii, quam de periculo volui. *Latro* hoc colore ufus eft: Scitis, periclitantes alieno arbitrio agete. illi qui circa erant fodales, qui occurrerant amici paterni, ajebant:

bant: Eamus statim ad raptæ patrem. in hujusmodi casu illi rogantur: nam raptoris patres rogant. *Silo Pompeius* diversum colorem huic securus est. Non erit, inquit, duritia patris mei: item amici suaserunt, ad raptæ patrem iremus, ne nocerent apud illum quod tarde suum exoret patrem. *Hippo Romanus* bello docissimo usus est. Vultis, inquit, amici, eamus ad raptæ patrem? occurremus. ille doni est. *Fuscus Arellius* dixit: Ille prior rogatus est, qui magis timebatur. *Triarius* à parte adolescentis dixit: Timeo ne mutetur etiam exoratus. Hunc sensum non imprudenter *Silo Pompeius* improbabat. aiebat enim, non posse mutari semel latam sententiam. Quidam voluerunt videri, cito exoratum raptæ patrem: quidam tarde. *Fuscus Arellius* dixit: Magnam partem legis consumpsi: nec de mora queror: raptæ pater rogabatur. *Castius* non probabat, & hac sententia usus est, cum hunc colorem arguendum putaret: Vult videri rogatum diu raptæ patrem, effecit ut videatur eum diu non rogasse; malo autem videri hoc patrem tarde exorari, quam tarde rogari. *Hermagoras* solebat interdum diu schemata prosequi, interdum breviter & fortius attingere: sicut in sententia fecit, cum suspicionem facere vellet, inter raptæ patrem & raptorem collusionis: πέπρεται, φησιν, ὁ τὸ φθαρείσης πατὴρ ὅδε ὡς ταχέως μινονὲ πρὸς τὸ φθορᾶς. *Artemon* dixit: λέγε, σὲ τίς πρὸς πατέρα τὸ ἐφθαρμένης; Ἀντίφωνα κέῖται, σ' ἐποπίδεις, καὶ σιωπᾶς αἰεὶ * *Glycon* dixit: Μάλα δ' ὀργῶ. σὲ μέσον ΕΡΗΣΡΥΕΗΣ ἐπ' ἔφην. ὦ ΚΡ. πότερον ἀπὸ τῶ μελεμναῖ, ἢ πρὸν ὥστε τ' ἔλεον; Hunc sensum commodius dixit *Lepidus*, Neronis præceptor: Miser eris, nisi etiam ultimo die egomet jam tui misereor. *Diocles Carystius*

fius à parte patris ethicos dixit: ἐξ ὧν αὐτοὶ, ἐξ ὧν ἀλιεῖς· τίς ἄρ' ἤρπασέ σε; εἰς τί παρελθόν; εἰς τί παρεγένετο; καὶ ταῦτα ἦτοι ἰσχυρὰς ἐνέδρας, ἢ πῶμιον.

CONTR0VERSIA XII.

Nepos ex meretrice susceptus.

Thema. Abdicavit quidam filium. abdicatus se contulit ad meretricem: ex ea sustulit filium. ager ad patrem misit, cum venisset, commendavit ei filium suum, & decepsit. adoptavit puerum. ab altero filio accusatur dementia.

PRO PATRE. Porcii Latronis. * Qualem vidi! ipsa fungebatur officiis, sedula circa lectum ægotantis in omnia discurrebat ministeria, non impulsis tantum, sed laniatis capillis. Vbi est, inquam, meretrix? Venit ad me sedulo, qui diceret: Filius antequam moritur, rogat venias. Non expectavi, dum iste permetteret, amens cucurri. Cetera quemadmodum narrem, nescio: steterim, an sederim, quid loquutus sim, quid audierim, nescio: hoc unum scio, jacuisse me inter duos filios: accede huc, puer, depositum, crimen meum: non habeo miser, cui te moriturus commendem. *Castii Pii.* Recepi in sinum nepotem. Vultis, & hunc abdicem? duos filios tuli. huic numero jam assuevi. Patrem accusat, fratrem infamat, infantem persequitur. Rogo vos. non satius est meretricem amare, quam neminem? Novi generis dementia arguitur; sanus etiam si non agnoscerem meos. Tradidit infantem, & expiravit: non habui cui redderem. Offerebam me propinquis, expectabam ut aliquis pro abdicato rogaret, nemo audebat propinquorum fratre cessante. illa videlicet in hac cogitatione tacebat. Nos rogabimus, cum

frater non audeat ? Meretricis, inquit, filium recepisti : nempe ejus quæ meum receperat. Fateor me aliquando insanum fuisse. Nescio quis esset abdicatus : meliorem extuli. *Papirii Fabiani*. Quam nihil in domo illa meretricia fœdi vidi ! assidebat mulier tristi vultu affecta , ægro simillima ipsa, dimissis in terram oculis. Pater, inquit, nihil tecum frater locutus est ? in sinu meo & filium & animum deposuit. domum pertuli. dementiam vocat, quod infantem non abdicavi. Quid facerem ? negarem aliquid filio , cum ille rogaret pro filio ? ignosco tibi , quod tam durus es. ægrum fratrem non vidisti. Ille magni successor modo patrimonii natus, in lectulo precario moriebatur. Non servorum turba circumstabat, non amicorum: inter infantem & mulierculam , deficientis adolescentis spiritus in adventum meum sustinebatur. Ut intra vi , cadentes jam oculos ad nomen meum erexit, fugientemque animam retinuit. Pater , inquit, quod adhuc nihil deprecatus sum , non contumacia feci ; fratri mandaveram. Indico tibi crimina mea : expirantem coheredem tuum ad vitam volui revocari. Ut salvus esset, rogavi deos : & , licet dementiam voces, si vixisset , recepissem. *Arellii Fusci Patru*. Securior eram, quoniam putaveram illi omnia præstare fratrem, cum subito nuntiatum est, in ultimis esse filium : nec hoc à fratre. ô me miserum, quod solum nepotem recepi ! *Albutii Sili*. Ut vidit uxorem , vidit & fratrem , circumspiciebat & patrem. *Iulii Bassi*. Tibi debeo, mulier , quod habuit filius meus in qua domo ægrota- ret. Pudet dicere : ut nepotem agnoscerem, rogatus sum. Non potest uno crimine dementia intelligi. Nemo sine vitio est. in Catone moderatio, in Cicerone constantia desideratur. ad summam, tres fuimus. omnes peccavimus: ego , quod abdicavi;

cavi; frater, quod tacuit; tu, quod pro fratre non rogasti. Non sum uno herede contentus; duos habere volui: & quo magis concupiscam, habui. Misit ad me affectus æger. non ibo? mihi crede, aliter à diis de coherede. Cogitate & quis roget, & quem roget. videbitis negare non posse, nisi qui accusare possit & patrem.

Alterapars. Porcii Latronis. Quem honestius subjecit meretrix quam peperit? Pater istius incertus est. bene cum ipso ageretur, si & mater. *Fusci Arellii patris.* Errat, si quis sit qui me putet pecunia moveri: primum asluevi coheredem habere: deinde olim jam cum puero isto paterna divisi, quia mulieri ille frater donavit plus quam pro sua parte. *Romani Hispanis.* Incidit in meretricem, inter omnia mala, fecundam. Veræ inimicæ. Nescis quibus ante in cubiculum rivalis venit, quam maritus. *Argentarii.* Cum abdicaret, aiebat: Hoc scilicet expectabo, donec hac è meretrice liberos tollas. Mulier, nescio an adversus patrem injuriosior sis, quod abstulisti illi heredem, an quod dedisti. *Albutii Sili.* Sine veniant illuc amici, sine propinqui: nunc erubescunt in domum meretricis accedere. Mulier, quæ sine præfatione honeste nominati non potes, cedo istum puerum nulli agnoscendum: sed mater asserat. Severissimus pater abdicavit etiam, quem sciebat suum. Erat in domo puer, qui omnes vocabat patres. Adoptavit ejus filium, propter quem etiam suum ejecerat. *Castii Pii.* Nullum genus judicum recusato. si severi erunt, nocebit isti, quod receperit meretricis filium: si clementes, quod abdicavit suum. Clamavit pater: In domum ergo meam meretrix veniet, aut (quod turpius est) filius ad illam ibit? Misit in domum nostram publicum puerum. Quis illis nuptiis interfuit, nisi aut abdicatus, aut abdicandus?

DIVISIO. *Latro* sic divisit. An pater ob illam adoptionem accusari possit, an ob hoc debeat. omnes infamaverunt adolescentem, quasi illius criminationibus factum sit, ut frater abdicaretur. Et ideo sententia laudatur. *Fabiani.* Nihil tecum locutus sum. Cum hoc unum puero noceat, quod ex meretrice natus est, omnes operam dederunt, ut quantum in controversia licebat, huic vitio mederetur, efficerentque ne quid in illa videretur meretricis fuisse, nisi nomen. *Marillius* decenter hoc dixit, simul objiciens fratri impietatem. Nihil, inquit, in illa domo meretricium fuit: scires, si mecum fuisses. *Albutius* ethicos, ut multi putant, dixit: certe laudatus est, cum diceret, Exeuntem persecutus est. Non probabat hanc *Messalla* sententiam: Non habebit, inquit, fiduciam, si mavult videri recepisse puerum quam abduxisse: & ea ratione eum adoptasse, non quia debuerit, sed quia secutus est. Fuit autem *Messalla* exactissimi ingenii in omnis quidem studiorum parris, Latini utique sermonis observator diligentissimus. Idem itaque cum audisset Latronem declamantem, dixit: Sua lingua disertus est. Ingenium illi concessit, sermonem objecit. Non tulit hanc contumeliam *Latro*, & pro *Pythodoro* *Messallæ* orationem disertissimam recitavit, * quam suasoriam *Theodoto* declamavit per triduum. quæ dixerit, suo loco reddam, cum ad Suasorias venero.

Color. A parte adolescentis non unus omnibus color placuit. Quidam personam ejus, qualem acceperant, introduxerunt duram & asperam. Ex quibus fuit & *Hispo Romanus.* *Iunius* unum agebat efficiendum, ut non durus videretur, sed severus. In hac parte dixit nobilem illam sententiam, quam *Fabius Maximus* circumferebat: Venit assidue in domum meretrix; non recedit: paulum abest,

abest, quin noverca sit. *Castius* bella figura egit: Dementia, inquit, res est sanitati contraria. Non quæram extra exempla sani hominis, & quod pater me rogat, ipsum sibi comparabo. Fuit aliquando sanus: tunc quid faciebat? Oderat luxuriam: ut castigaret, nunc jam severus. senem putabitis sanum, si vobis in lupanari ostendero? Sic declamavit, ut fratri parem daret accusatorem, & illum argueret sibiipſi comparandum. *Latro* fratri pepercit; puerum preſſit, & dixit fratris filium non eſſe, & ne fratrem quidem hoc fieri voluiſſe. illa verba ab ægro impetrata. *Fabianus* ex omnibus iſtis colorem ſecutus eſt optimum; qui ajebat, dicere Meſſallam non tantum bonam partem adoleſcentis fieri, ſed etiam honeſtam. objecit patri, quod fratrem abdicaveſſet; non ſchemate, ſed certo. Nihil, inquit, peccaverat, amat meretricem. ſolet fieri. adoleſcens eſt. expecta. emendabitur. ducet uxorem. quare tunc non egitſti dementiæ? Expectabat poenitentiam tuam, ajebat; jam reſipiet. Hoc per tranſitum objicere cœpit, quod non recepifſet, quod vidifſet in lupanari habitantem. Abdicatſti, inquit, ut emendares, non, ut vitia augeres in dies. nullum illius vitium ætatis eſt. amor eſt. recipe antequam aliquid faciat, cur mox pudore moriatur. Ad ultimum objecit illi, quod ægrum non ſuſtulifſet. Poſteſt, inquit, convaleſcere, ſi viderit penates ſuos. mitius certe morietur in paterno ſolo ſuo. Quare, inquit, tu apud fratrem non fuiſti? & ego queror. Ille cum ad te mitteret, putavit ſe ad duos mittere. Utinam tecum fuiſſem, pater: rediſſes illinc cum filio, ſed tuo. De adoptione novifſime queſtus eſt & hæc figura. Abſtulifſti mihi fratrem, cum quo natus ſum, cum quo educatus ſum, ut dares iſtum. Indignor hanc fratri meo contumeliam, ut hujus vocetur pater. Sed ut ali-

quid jocer, *Fabianus Maximus* nobilissimus vir fuit, qui primus foro Romano hunc vomicum morbum, quo nunc laborat, intulit: de quo Severus Cassius, antequam ab illo reus ageretur, dixerat: Quasi disertus es, quasi formosus es, quasi dives es. unum tantum es: non quasi, alapam.

* Hanc controversiam cum declamaret *Maximus*, dixit: Quasi tricolum tale, qualia sunt quæ basilicam infestant. Dicebat autem, à patre omnes aliquid ad nos imbecilli, alter alterius onera, detulimus. Accusatur ter in ultimis annis nepos, in primis abdicatur: nullus autem, * Hæc subinde refero, quod æque vitandarum rerum exempla ponenda sunt, quam sequendarum. In hac controversia *Latro* contrariam rem controversiæ dixit, sed sibi. Declamabat illam, Cæsare Augusto audiente & Agrippa, cujus filios, nepotes suos Cæsar Lucium & Caium adoptaturus diebus illis videbatur. Erat Agrippa inter eos qui non nati sunt nobiles, sed facti. Cum diceret partem adolescentis *Latro*, & tractaret adoptionis locum, dixit: Nam isti adoptione nobilitati fuerunt. hæc & alia in hanc sententiam. Mæcenæ innuit patri, fascina recusare. finire jam quidam declamationem putabant. hanc malignam rem [Mæcenæ] esse: effecisse enim nobilem, non, ut audiret quæ dicta erant à Cæsare, sed ut notaret. Tanta autem sub divo Augusto libertas fuit, ut præpotenti tunc M. Agrippæ non defuerint, qui ignobilitatem exprobrarent. *Vipsanius Agrippa* fuerat. *Vipsanii* nomen quasi argumentum paternæ humilitatis sustulerat, & M. Agrippa dicebatur. cum defenderet reum, fuit accusator qui diceret M. Agrippam, & quod medium est, volebat *Vipsanium* intelligi. Fuit qui diceret: Concurrite; Agrippa, malum habebis, responde diis. Ea in parte utique mihi videtur

detur admiratione dignus divus Augustus, sub quo tantum licuit. Sed horum non possum miseri, qui tanti putant caput potius quam dictum perdere. Latro dignus fuit miseratione, qui ne excusare quidem errorem suum potuit. Nihil est autem crudelius quam sic offendere, ut magis sis offensurus si satisfeceris.

CONTROVERSIA XIII.

Torta à tyranno pro marito.

Thema. Torta à tyranno uxor, nunquid de tyrannicidio sciret. perseveravit negare, postea maritus ejus tyrannum occidit. illam sterilitatis nomine dimisit, intra quinquennium non parientem. Agit illa ingrati.

PRO VXORE. *Torcii Latronis.* Si cum liberis torta est, & incaste: Escende, inquit, occide tyrannum. nisi occideris, indicabo. Subinjecta manu satelles: Quid moraris? inquit. jam exposita tormenta sunt. Bene est, inquit, mulier. ad stuprum vocor. Instabat quotidie viro uxor, exigebat tyrannicidium. Tempus est: Escende. Si nihil aliud, ut liberos habeas. nisi tyrannicidæ paritura non sum. Miraris, si eo tempore matrona dicere potuit, Escende, occide tyrannum? comes sequeretur, nisi me inutilem dimisisset tyrannus. Escende: ego jam feci tyrannicidium meum. Eas nuptias tyrannicidium diducit, quas non diduxit tyrannus. *Castii Pii.* Subito infelices nuptias oppressit tyrannus. Trahebantur matronæ, rapiebantur virgines: nihil tutum erat: nulli feliciores tunc videbantur, quam qui liberos non habebant. Quædam itaque elisere conceptos: quædam fecunditatem suam moratæ sunt. Quod ad hanc pertinet, agit. *scilicet* fortunæ gratias, quod illo tempore nihil pe-

perit. Tyrannus suspicatus est, istum, nescio quid, de tyrannicidio cogitare : sive isti aliquid excidit, sive magna consilia non bene vultus tegit. Vtique de uxoris garrulitate queri non potes, cum scias, quemadmodum taceat. Misit itaque satellites: Atrectate, inquit, uxorem, & adjecit, si quos filios habet. Veniunt in domum crudelissimi carnifices, in quorum vultibus erant tormenta. jactatur misera inter satellitum manus, & toto itinere non ducitur, sed trahitur. Isti de tyrannicidio: audacter jam consilium indicemus. Iam enim, puto, licet. Nupsit isti propter liberos: sed infelices nuptias cito tyrannus oppressit. hoc publicum divortium fuit. Rapitur in arcem mulier, inter satellitum manus veratur atque distrahitur. Hanc aliquis, etiam si non torqueatur, non parere miretur? imposita in eculeum, sapius absentem virum respexit, quam praesentem tyrannum. Quam multas matres audi vi illo tempore: Quidnam volui, quae peperit? *Arel-
lii Fusci Patris*. Explicatur totus tyrannicae crudelitatis adversus infelicem foeminam apparatus, & illa instrumenta virorum quoque animos ipso visu frangencia, ad excutiendam muliebri pectori constantiam proponuntur; instat tam denuntiationibus, quam tormentis tyrannus, & minando torquet. Tacet. Videt intentum tyranni vultum, videt oculos minaces, & tacet; plus tibi praestare non potuit, si de te liberos sustulisset. Caduntur flagellis artus, verberibus corpus abrumpitur, exprimiturque ipsis vitalibus. Tacet. An sit tibi ista datura liberos nescio. tyrannicidio dedit. Ita est, mulier, non vis parere, delicata es, cruciatus puerperae times. Fremebat indignatione captae civitatis maritus, & consilio suo, & uxoris adjutorio fortior, quomodo occidam tyrannum? Quae pars accedenti maxime vacat? ubi custodiae cessant? ubi
natura

natura loci minore munimento virtutem submo-
 vet? Sic vir & uxor mentem exercebant: miraris
 si transit quinquennium inter uxorem totam, &
 virum occupatum? sæviebat etiamnum tyrannus:
 torquebantur in conspectu vitorum uxores: pœni-
 tebat matres fœcunditatis suæ. *Hispo Romanus* in-
 quit: Desiderabas liberos, ut sint quibus relin-
 quas patrimonium. Ingrate, ita tu hac salva heredem
 non habes? nullum tormenti genus omisit, omnia
 membra laniata, omnes partes convulsæ sunt:
 scissum corpus flagellis, exustum, convulsus tor-
 mentis. ignoscetis puto mulierculæ, si dixerò: Fessa
 est. *Hisponis Cornelii*. Contabatur ille: nec ullis ad-
 hortationibus in tyrannicidium poterat impelli.
 prorsus cum uxorem vidisset, posset timenti igno-
 scere. Assidue tormenta variantur: accenduntur
 extincti ignes: tortor vocatur, sub quo mariti uxo-
 rem prodiderant. pacisci me tecum putas. Ut ta-
 ceam, donas quinquennium? Quid tyrannicidio
 gloriaris? tanquam non facilius sit occidere tyran-
 num, quam sustinere? Duplici beneficio uxori suæ
 obligatus: & quod non est occisus, & quod occi-
 dit. Fastidit sterilem, qui fecit. *Iunii Gallionis*. In-
 stabat tyrannus. Torque. Illa pars etiam potest
 abjici in ignes. in illa parte jam exatuit cruor: se-
 verbera, oculos lancina, faciam ne viro placeat.
Papirii Fabiani. Describam nunc ego cruciatus,
 & miseram corporis patientiam inter tyrannica
 tormenta sævientia: extincti sanguine refoveban-
 tur ignes: hæc de sinebat torqueri aliquando, ut sæ-
 pius posset. Exquisita verbera, laminæ, equuleus,
 quicquid antiqua sævitia invenerat, quicquid &
 nova adjecerat. quid amplius dicam? tyrannus tor-
 quebat, & cum de tyrannicidio quæteret. O nos
 felices, quod nullis aucta puerperiis fuit. acuit
 hanc. fecit tyrannicidium silentio, certe tyranni-
 cidam.

cidam. Convulsis laceratisque membris, nec adhuc sufficientibus, non dimissa est ex arce, sed projecta. Quid est quod uxorem dimiseris? numquid premit censum onere, sumptibus, & ut sæculi mos est, in deterius luxu fluente? muliebris ambitio certamine mutuo usque in publica damnâ privatim insanit? Nunquid gemmas, & ex alieno littore petitos lapillos, & aurum vestemque nihil in matrona tecturam concupivit? Si talis esset, facile illam corrupisset tyrannus. Expecta potest parere. Non respondet ad propositum, nec ad certum diem fecunditas: sui juris rerum natura est, nec ad leges humanas componitur: modo properat, modo vota præcurrit, modo lenta est & demoratur. Expecta modo. pariet. Quid dicis? non potest fieri. quare? quia torta est. Imputat tibi quod publicata est. imputat tibi quod torta est. imputat tibi quod sterilis est. *Iulii Bassi*. Ajebat tyrannus: Vre, cæde ventrem. *Argentarii*. Cæde ventrem, ne tyrannicidas pariat. *Triarii*. Non ex formula natura respondet, neque ad præscriptum casus obsequitur. semper expectari fortuna mavult, quam regi. Aliubi offenditur improvisa segetum maturitas, aliubi feram magno scœnore moram redemit. Licet lex dies finiat, natura non recipit. Quid faciam? Non agam gratias, quod non indicavit uxori meæ, ne * votis in gratiam. Ajebat tyrannus: Indica. nulla tua culpa est. Cæditur: tacet. utrum putas mirandum esse, tuum tyrannicidium, an huius silentium? Expectasse aliqua per longum tempus maritum dicitur, quanta laus est servasse, cum expectasse tanta sit? Alia desiderio viri attonita, in ardentem rogum se misisse. hæc non cum viro arsisset, quæ pro viro arsit? alia pro incolunitate mariti vicaria morte decedit. Cedo hanc, nec in tormentis oppressam. morte amplius pro

viro

viro præstitisset, si quid amplius elegisset tyrannus. *Marcelli*. Si tamen peccasset in partu, ignosci ei posset. Nupserat enim isti occupato. Crudelior es etiam illo, quem occidisti, tyranno. ille torfit & dimisit ad virum. *Albutii Sili*. Vicerat sævitiâ patientia: deerat jam sanguis: superabat fides. aliquando projecta est. differebatur distortis manibus, emotis articulis. nondum in sua membra artus redierant. Talem uxorem torror dimisit ad partum. Ingratus vocabatur, quod in præmio nullam uxoris fecerat mentionem. Res tuas tibi habe: injicere debuit manum, & ipsum inter res suas trahere. nihil amplius patri debes quam uxori. mihi crede, majus fuit tyrannicidium pati, quam facere.

Pars altera. Argentarii. Ego torta sum. Merito objiceres, nisi te vindicassém. *Fulvii Sparsi*. Vobiscum, Iudices, loquor. * *

DIVISIO. Controversia hæc, reum facere primum, si materia patitur. Non accepi quidem, & reddidi: aut accepi quidem, sed non potui reddere, aut ista novissima non facere. Non quisquis non reddidit beneficium, ingrati tenetur. animus æstimandus est non reddentis. *Pollio Asinius* agebat, nunquam tentandas esse quæstiones: primam manifesto obtinere posse, qua negamus nos beneficium accepisse. Perit tota causa, nisi in hoc vicit. Apparet enim ingratum esse, qui ne fatetur quidem se accepisse beneficium. *Gallio* noster putat, quotiens possit, hoc auferendum adversario: quotiens non possit, concupiscendum: quotiens ne hoc quidem possit, transeundum, quasi doneamus, & possimus quidem facere controversiam, sed nolimus. Idem *Attico* *Vipsanio* *Apollodori* discipulo placuit. Hoc illi amplius. Quoties non potuerimus, agebat, an beneficium acceperimus, con-

controversiam facere, hoc modo faciamus, non esse tam magnum, quam ille dicat: sicut in criminibus facimus, quotiens negare non possumus, esse quidem crimen illud fatemur, sed levioꝛe poena dignum, quam accusator arguat. *Latro* in hac controversia non dubitabat facere primam quaestionem, an beneficium dederit. hoc in hac divisit: Etiam si scisti de tyrannicidio viri, nec indicasti, non est beneficium, scelus non facere. deinde ne scisti quidem. non enim tibi indicavi, nec tam magnum consilium, virilibus quoque animis grave, commisi muliebri garrulitati: quæ id solum potest tacere, quod nescit. Etiam si dedit beneficium, an receperit. Occidi tyrannum, libertatem mihi, tibi ultionem reddidi plenissimam: persecutus sum nefarium hostem, illic occidi ubi torserat. Dices me reip. causa fecisse. & tu reip. causa tacuisti. Tutus sit, quod lege fecerit. Deinde ultima æquitatis tractatio. An, quod fecit, facere debuerit. Hoc divisit in hæc duo: An jam certam sterilitatem uxoris bonæ ferre debeat: an ne sterilis quidem pro certo sit. Novi declamatores Posinos ** cum Apollodoro, qui reus veneficii fuit, & à Polliōe Asinio defensus, damnatus Massiliæ docuit, & hanc quaestionem fecerunt in hanc controversiam, An inter viros & uxores data beneficia, ingrati lege teneantur. Non est beneficium, sed officium, facere quod debeas: ut, si filius patri se dicat beneficium dare. Hanc quaestionem fecit & Galio noster. *Blandus* in ultima parte controversiæ, quæ de Republica disputatur, quaestionem fecit, An quinquennium numerari debeat excepta tyrannide. illud tempus non debere imputari quasi sterili, quo matres etiam editos partus abominatæ sunt. illud tempus imputatur sceminis in Republica quando pariunt, non plus tyranno. Huic subiecit,

An

An etiam, si & aliis imputari tempus tyrannidis solet, huic non debeat. *Latro* ex suo * more has non quæstiones putabat, sed membra illius ultimæ partis, ex æquitatis quæstione pendentia. An sterilis quidem, altius repeti: an non quæcunque quinquennio non peperit, sterilis est. Quid enim si vir alicujus abfuerit toto pæne quinquennio in peregrinatione? viro imputabitur. Quid si vir ægrotaverit? quid si maritus eviratus inutilis in concubitu uxoris suæ jacuisset, imputaturus fuit? quinquennio, quæritis, quare non peperit? tyrannus erat. Nemo non cum parentibus suis quærebatur, quod natus esset. Hæc, quod torta est, hæc, quod maritus occupatus tyrannicidio non vacavit in uxoris voluptates. *Buteo*, aridus quidem declamator, sed prudens divisor controversiarum, contra Latronem sentiebat, *Blando* accedebat. Aliud enim esse ajebat, quæ intra quinquennium non potuit, non utique sterilis est: aliud, quæ intra quinquennium non peperit, non statim dimitti potest sterilitatis nomine. Hic quæritur de conditione juris: illic, de spe fecunditatis. Sed Blandum quoque arguebat. ajebat enim sic fuisse quærendum, An tyrannidis tempus excipi deberet: deinde, etiam si non in aliis, an inter has gradus est. Sed ipse sic hanc in partes quæstionem dividebat. An, quæcunque quinquennio non peperit, tanquam sterilis dimitti possit. Posset enim accidere, quod Atheniensibus in bello accidit, ut liberi & conjuges in aliquo tutiore loco deponantur. Imputabitur hoc tempus fœminis, quo viros destituunt, non, quo non habent. Sic tyrannus non vetuisset istam parere quin interemisset. Et cum hoc vehementer implevisset, & probasset, non omnes posse dimitti, si quinquennio non peperissent, tunc illo transit, An hæc posset. & hic etiamnum non hoc quæ-

quærebat, an deberet dimitti, sed an posset. Et hoc contra Latronem dicebat: Quomodo istam quæstionem putas in æquitatis tractationem cadere, cum quid liceat quæratur, non quid oporteat? hæc enim, an hæc possit, per illum non posset, quia tyrannidem non ceperat. Aliquod tempus impune à legibus miserix faciunt. Non dico quia torta est, sed hoc adhuc, propter æquitatis tractationem, reservo. Sed non peperit, quia tu maxima in cogitatione occupatus, nihil de liberis cogitasti. *Passienus*, vir eloquentissimus & temporis sui primus orator, hanc subtilitatem actionis non probabat in Latrone, sed assentiri dicebat, ideo quæstiones tractandas per se esse, si hæc mulier iusti repudii ageret, non ingrati. Ita non quæritur an legitime, sed an ingrate dimissa sit. itaque in æquitatis tractationem cadunt, etiam quæ juris sunt. Nam cum quæritur; An potuerit hæc dimitti, etiam si licuit; apparet, quod utique non oportuit, si ne licuit quidem. *Albutius* decentissime fecit. solebat enim fere in aliquas figuras declamationem describere, & prius egit iniusti repudii, deinde ingrati: in quibus putat esse, an ullum beneficium viro contulerit, à quo tanquam inique dimissa. Hic omnes quæstiones ad sterilitatem & æstimationem quinquennii pertinentes libere tractavit, deinde transit in ingrati accusationem.

Color. *Cassius* pro viro introduxit colorem. Quo tempore uxor torta est, nihil adhuc de tyrannicidio cogitabam: postea cogitavi, & hæc ipsa cogitandi causa fuit uxoris ultio. Vtrumque secutum est, ut illa marito insolentiam imputare non posset, maritus illi tyrannicidium posset. *Latro* dixit: Si jam tum de tyrannicidio cogitassem, uxori non indicassem. *Fabianus Philosophus* colorem magis bono viro convenientem introduxit, quam

quam oratori callido. Dixit enim, & cogitasse tyrannicidium, & uxori indicasse: & illam tum quidem fecisse, quod probam foeminam facere oportuit: nunc peccare, quod putet beneficium esse, recte facere. Hic color illi & illa parte profuisset: Si beneficium putas te dedisse, quod tyrannicidium non prodidisti: ego prior dedi, qui tibi tyrannicidium credidi. repudium ex tuo. quo vis liberorum cupiditatem, pro, semper uti tanquam vir ejus debuisset, postea magis tanquam tyrannicida? *L. Vinicius*, *Vinicii frater*, Fabiani colorem valde probabat, & ajebat, onerari uxorem uno modo posse, si nihil unquam secretum ab illa maritus habuisset. Si dixerit, inquit, post tormenta se de tyrannicidio cogitasse, tum tyrannicidium uxori melius deberi meruit, si torta tyrannicidam fecit, quam si tacuisset. Apparet, & aliquid de tyrannicidio cogitatum, de quo tyrannus usque eo suspicatus est, ut torqueret. Dixerit, cogitasse quidem se de tyrannicidio ante tormenta, sed uxori non indicasse: augebit uxoris beneficium. Liberius enim potuit, ait, tyrannicidium indicare, quod illi commissum non erat. Potuit enim uxor, etiam non judicante marito, tam magni consilii molitionem deprehendere. At si hunc colorem Fabiani sequor, mutam efficiam. Si olim de tyrannicidio cogitavi, honestior sum vetus tyrannicida: & non privatis, sed publicis malis ad ultionem impulsus. Si, cum cogitarem, non celavi uxorem: facilius persuadebo, me malum hodie maritum non esse, cui semper tam deditus fui. Ad ultimum hoc consequar, si quod audierat tacuit, non beneficium est, sed fides. Hic est *L. Vinicius*, quo nemo civis Romanus in agendis causis praesentius habuit ingenium: quicquid longa cogitatio illi praestitura erat, prima intentio animi dabat: ex tempore causas age-

fas agebat, sed non desiderabat hanc commendationem, ut ex tempore agere videretur. De hoc eleganter dixit divus Augustus: Vnus Vinicius ingenium in numero habet. *Hispo Romanus* maligne & accusatorie: Nihil, inquit, ego isti narra-veram: ista, ut erat necesse, aliquid ex vultu, aliquid ex nocturnis vigiliis suspicata est. unde emanaverit sermo, scietis. Videtis quo veniat tyrannus, non ad amicum meum, non ad servum: sed ad istam, quæ nihil negotii habuisset, si tacuisset. Tua enim causa tacuisti: sciebas te perituram, si confessâ esses tyrannicidium. *Hybreas* dixit.

CONTROVERSIA XIV.

Pater & filius luxuriosi.

Thema. Quidam luxuriante filio luxuriari cœpit. accusatur à filio dementia. Contradicitur.

PRO PATRE. *Porcii Latronis*. Vtriusque tamen comparatur luxuria. Tu consumis patrimonium patris tui: ego accusatoris mei. naviga, milita, peregrinare, quære adolescens, utere senex. Accusator meus inter se contrarios affectus habet: cupit reum damnari, crimen absolvi. *Castii Pii*. Potest nobis convenire. similes sumus. puta te patrem: dic quid me velis facere. Si tam bona fide frugi es, & hoc imitor. Te ego imitor, an tu me? rogo vos. ego prior cœpi: tu posterior luxuriaris. Patrimonium, inquit, computemus. Sed tu senex, inquit, hoc dicis: Luxuria tua serius cœpit; citius desinet. *Arellii Fufci Patris*. Sed tu, inquit, senex es. unde scis te non futurum luxuriosum senem? Omnia à te vitia: quod unguento coma mader, tuum est: quod laxior usque in pedes tunica demittitur, tuum est. Quid est quod aliud à te senes discant: quid porro? domus nostra luxuriosos duos

duos non capit? indulgentius te abdicare non potui. Ecquid mihi licet seniles annos meliore vita reficere? hoc novissimum meum meritum est: sed quod tibi proxime imputo, pro te etiam luxuriosus factus sum. *Fabianus*. Noli pecuniam concupiscere. quid tibi dicam? Hæc est quæ auget discordiam, urbes & terrarum orbem in bellum agit, humanum genus cognatum natura, in fraudes & scelera mutua instigat: hæc est quæ senes corrumpit. Quidam summum bonum dixerunt voluptatem, & omnia ad corpus retulerunt. nihil est mihi opus præcipientibus. exemplum habeo. proposui, quicquid tu feceris, facere. navigabo, si navigaris: militabo, si militaris. dic hodie quid putes melius. Sed illud excipio, ne objicias, quod elegeris. *Blandi*. Objicit luxuriam propriam, & hoc dicit adolescens: Frugaliter vixi quamdiu frugi patrem habui. ante me desiste, ante me cœperas. *Blandi*. Senex luxurias. respondeo tibi, Adolescens navigavi. Ego jam, inquit, desii, tu nondum. Non miror, si desisti, prior cœperas. *Mentonis*. Quod gaudium accepisti, vere luxurior. *Tompæii Silonis*. Si modo emendatus est filius meus (solet enim etiam luxuria simulari) suo quisque ordine reus sit. Vis me ducere uxorem. si novercam haberes, jam abdicatus esses. *Vibii Galli*. Convivæ certe tui dicunt: Bibamus, moriendum est. Si intelligo, hoc nulli magis in domo dicitur, quam mihi. Ostendi tibi luxuriam, quam in te non videbas. Alliga me, dum te custodias. *P. Asprenatis*. Quia nihil proficiebam objurgando, volui illi vitam suam ostendere. *Iunii Othonis*. Malam causam haberem, si alium accusatorem haberem. Malam causam haberem, si te filium non haberem.

Altera pars. Iunii Gallionis. A laudibus patris inci-

incipiam. Hic adolescens temperatissimus, & lubricum tempus sine infamia transiit: duxit uxorem; filium sustulit, ad ætatem perduxit. jam senex factus est: nisi quod sibi bonum videt, luxuria usque eo se projecit, ut accusetur. Senex amens, senex ebrius, circumdatus sertis, delibutus unguentis, & in præteritos annos se retro agens, & validus in voluptatibus quasi juvenis exultans, nonne portentum est? Luxuriosus adolescens peccat: senex luxuriosus insanit. ætates exhaustiunt, vitia lasciviunt. *Papirii Fabiani*. Navem in portu mergis. alter solito tempore labitur, alter insolito: alter alieno, alter suo: alter annos sequitur, alter senectuti repugnat. Non est luxuria tua. patrem videre velimus. Non simulas ista, sed facis: nec amantem imaginaris, sed amas: nec potantem adumbras, sed bibis: nec te doces dissipare bona, sed dissipas. Nemo vitia quæ odit, imitatur. Quis imperator ob hoc ipse de prælio fugit, ut bene pugnaret exercitus? quis ut ambitum comprimeret, ipse honores mercatus est? quis ut seditionem leniret, turbavit rempublicam? Non coercet vitia, qui provocat.

DIVISIO. *Latro* sic divisit: An ob hoc accusari pater possit. Hic illam vocalem quæstionem posuit, quam solebat fastidire. *Selencius*. Minime solere patri objici luxuriam, non magis quam avaritiam, quam iracundiam. Non vitia patris accusari solet, sed morbum: & si possit aliquid præter dementiam objici patri, luxuria non possit. Alioquin filiis, inquit, abdicare permittis. hic de suo consumit, An, si ob hoc pater accusari potest à filio, hæc ultionum exprobratio. Si ebrietatem objicere patri solet ebrius: si petulantiam, injuriæ damnatus. etiam si ob hoc accusari potest, etiam si à tali filio. An si ad castigandum filium hoc consilio

consilio usus est, damnandus sit. Ait enim adolescens: Quolibet alio genere debuisti me objurgare. quid si adulterium vindicare vellet committendo? Turpe est sic castigare vitia, ut imiteris. Deinde an consilio luxurietur. Non enim concedit hoc filius: aut, inquit, quare, si cœpisti sic emendare filium; cum emendaveris, non desinis? *Castius Pater*, patris, aiebat simulationem luxuriæ significandam magis quam profitendam: Ita, inquit, adparebit illum simulasse, si etiamnum simulat. si desinit simulare, ostendit, jam sibi nihil prodesse ea consilia, quasi filius emendatus sit. emendatum autem esse non concessit, & assidue dixit, nihil magis sequi intervallum hoc luxuria. etiam vere intermissa vitia vehementius surgere. *Latro* aperte putabat simulationem confitendam. Incipio, inquit, non tantum honestum senem, sed prudentem defendere: si quod vitium videri poterat, efficio consilium, quare potius significet, quam dicat frugi esse. *Blandus* hac figura declamat filium, & pro abdicatione respondit. *Castius* aiebat, adolescentis partem diligentius colorandam: facere illum rem non improbam, non ita patri remittere quod à patre ipsi remissum sit. Itaque sic narravit, ut suam quoque luxuriam imputaret patri. non severam fuisse disciplinam, non bene institutæ domus legem, quæ posset adolescentis mores formare, & à vitiis ætatis abducere. Quodammodo, inquit, ad luxuriam à patre præmissus sum. Vnguento cani madent, & comessator senex nulli nimis luxuriosus, sed parum sanus videtur. Merito in adolescentibus non omnem luxuriam vindicant: cito desinunt. Cum haberem luxuriæ istius exemplum, quæritis, quæ res mihi remedio fuerit? Ætas. Illa quæ faciebam, imputabat, me non discere. Hunc sensum ipse *Castius* sano genere dixit. Flavium

vium Alfiū auditorem suū , qui eandem rem lascivius dixerat , objurgavit. *Flavius* hoc modo dixit , cum desideria descripsisset , paulatim se ad frugalitatem redisse , & odio sibi vitium factum. Hoc fuit , inquit , quare desinerem. Sentiebam , inquit , me senem fieri. *Castius* hoc agebat dulcius quidem , sed corrupit & unam sententiam. Incredibile est , inquit , cum juvenis sit , sensisse se senem fieri : & noluisse videri tam diu luxuriatum , donec sentiret se senem fieri. *Fuscus Arellius* dixit : Non accusaturus patrem , sed me defensurus sum , ne aliena luxuriet mea laudatio. Consilio luxuriantem filium istum emendo. Supervacuum in narratione hunc colorem habuit : subito furore collapsam patri mentem , meretricem dependentem collo senis , & parasitorum circumfusam regi turbam , sic cum rivalibus rixari , & ebrietati nocturnæ addi item diem. Putavi initio & ego consilium esse , non morbum. desinet luxuriari : desinet , inquam , si propter me cœpit. Permanet in juvenilibus vitiis : hoc turpius luxuriosus , quo diutius. Quid faciam ? si suo more emendare patrem volo , luxuriandum est. *Silo Pompeius* patronum adolescenti dedit. quod non putabat in accusatoris persona Latro faciendum , ut aliquis per patronum accusaret patrem. *Rufus Vibius*. Festivum senem , qui in honorem filii sui adolescentis ebrius sit. In narratione hoc usus est colore : solum patrem , jam mentem ejus labantem laudare cœpisse luxuriam. dicerem esse felicius , si his , qui sibi amare permetterent , necessarium , tantum habere , quantum acceperant : objurgarent interim , quasi non commemorent. Rusticum , inquit , juvenem ! præmatura severitas non est frugalitas , sed tristitia. Quid tu senex facies ? non creditis hæc illum dixisse , qui dum vitia etiam objurgare vult ,
luxuria-

luxuriatur? *Argentarius* hoc colore declamavit: Duo luxuriantur una in domo: alter juvenis, alter senex: alter filius, alter pater: urerque licenti cultu per publicum incedit. Alter vobis ait: Hoc concessum ætati. Vtor, & juvenili lege fungor: id facio, quod pater meus fecit, cum juvenis esset. negabit? bona ergo ætate cœpit simul primum hoc tirocinium adolescentiæ, quasi debitum ac sollenne persolvere. Revertar ad bonos mores, qui qualem causam habeant, videritis. Faciant etiam, si non quod oportet fieri, at quod solet. Alter ait: Scio me novum civitatis miraculum, incedere luxuriosum senem: sed hoc castigandi genus commovere visum. Ut emendaret filium, ipse peccare cœpit. at si avus viveret, nemo in domo luxuriosus non esset, tres luxuriosi fuissetis.

A parte Patris. Glycon Syriæon dixit: εἰ τὴν δόχλῳ δαπανῶ, σὺ δ' ἔραϊς παύῃ; *Agrotas Massiliensis* longe lividiorem sententiam dixit, quam ceteri Græci declamatores, qui in hac controversia tanquam rivales rogati sunt. Dicebat autem *Agrotas* inculca, ut scires illum inter Græcos non fuisse, sententiis fortibus, ut scires illum inter Romanos fuisse. Sententia quæ laudatur hæc fuit: ἐπὶ τῇ ἀσωτίας τῆτω Δαφωνέμῳ. σὺ μὲν δαπανᾷς ἡδύμῳ, ἐγὼ δὲ δωρέμῳ. *Damos Scombrus*: σῆτε μὲν, ὡς ἐν δέοντι ἀνασωτέον. *Diocles Carystius*: εἰ δ' ἐξω βρεῖσται σάρκες εἰς μενδῆεν μετὰ δόλον. *Hermagoras* raras sententias dicebat, sed argutas, & quæ auditorem diligentem penitus afficerent, securum & negligentem transcurrerent. In hac controversia dixit: ὦ τύχης δεινῆς! ταῦτα ἐπιπέποντες, ἀλλήλοις ἐποιεῖμεν. *Barbarus* dixit vulgatè sensum satis vulgariter: Γνώση, τέκνον, ὅτι νῦν ἂν πάθῃ πῖ, ἀναφύψ. Elegantiùs hoc composuit *Hippo Romanus*.

manus. Placet vobis frugalitas mea, quod patrimonium servo, quod acquisivi, uxorem mature duxi, semper dilexi, quod ad omnem me tutum fabulam præstiti. Illud affirmo, nihil tota vita frugalius feci. Rem ab omnibus dictam celeberrime *Syriacus Vallius* dixit: Fili, quando vis, desinamus.

CONTROVERSI A XV.

Peregrinus negotiator.

Thema. *Quidam, cum haberet formosam uxorem, peregre profectus est. in viciniam mulieris peregrinus mercator commigravit. ter illam appellavit de stupro, adjecit preces, negavit illa. decessit mercator: testamento omnibus bonis heredem eam reliquit, & adjecit elogion, Quia pudicam comperti. adit hereditatem: redit marius, accusat adulterii ex suspitione.*

CONTRA UXOREM. *Porcii Latronii.* Quamquam eo prolapsi mores jam sunt, ut nemo ad suspicanda adulteria nimium credulus videri possit: tamen ego adeo longe ab eo vitio semper fui, ut etiam timeam, ne quis in me aut nimiam patientiam, aut nimium stuporem arguat, quod tam feram querelam detuli. Non accuso adulteram, nisi divitem factam: ex ea domo ream protraho, in qua jam nihil meum est. cum ego tamdiu peregrinatus sim, nullum periculum terra marique fugerim, plus ista intra unam viciniam, quam ego toto mari, quæsit. Post tantos impudiciæ quæstus, si tacere possum, confitendum habeo, hac me causa abfuisse, ut in accessione patrimonii peregrinando cum uxore certarem. Illud, Iudices, mihi tormentum est, quod notata iudicio vestro, ut multiplicatam dotem perdat, plus tamen ex quæstu

quæstu habet, plus habitura est, quam quantum damnatæ perdendum est. Tantum in istam dives amator effudit, ut post pœnam quoque expediat fuisse adulteram. Quæ præceperim uxori proficiens, scio: cetera quemadmodum adolescens formosus, dives, ignorus, in viciniam formosæ, & in absentia viri nimium liberæ mulieris commigraverit, quemadmodum assidua socierate quotidiana per diem noctemque libidinis exhaustis viribus perierit, interrogate rumorem. Vos interrogo, Iudices, quid officii mei fuerit. Poteram ego salvo pudore meo nihil de hereditate suspicari, in qua eriamnum auctor ab uxore dictus sum? Veni, nihil aliud quam ut fortunam meam querar. nam causam melius vos nostis. Tempus est, Iudices, de uxore & marito credi, mulierem tam formosam amari potuisse. Pudica forte sic amari, ne sollicitaretur, potuit. Neque est quod dicat: Non in meo istud arbitrio posirum. Erratis vos, Iudices, si non maritum ad sollicitandam matronam putaris irritamentum, spem corrumpendi, quamvis facilem, quamvis amabilem sexum. Si tantum in formosa sperari potest, quantum placere potest, omnes formosæ in se universos populos converterent. Matrona quæ se adversus sollicitantes aviam volet, prodeat in tantum ornata, ne immunda sit: habeat comites ejus ætatis, qui impudicos, si nihil aliud, verecundia annorum removeant: ferat jacentes in terram oculos: adversus officiosum salutatorem inhumana potius quam inverecunda sit: eriam in necessariam resalutandi vicem multo rubore confusa, longe ante impudiciam neget ore, quam verbo. in hac servandæ integritatis custodia nulla libido irrumpet. Prodite mihi fronte in omne lenocinium composita, paulo obscœnius quam posita veste nudæ, exquisito in omnes face-

tias sermone, tantum non ultro blandientes, ut quisquis viderit, non metuat accedere. Deinde miramini, si, cum tot argumentis pudicitiam proscripserit, cultu, incessu, facie, aliquis repertus est, qui incurreret, & reti adulteræ se non subduceret. Internuntium, puto sollicitantis se, arripi & denudari iussit, flagella & verbera, & omne genus cruciatus poposcit, in plagas deterrimi mancipii vix imbecillitatem muliebris manus continuit. Nemo sic negantē iterum rogat. Quotiens, quod non una peregrinareris, quæsta es? apud quem indignata es? Abunde in argumentum pudiciæ profuturum putas, si stuprum tantum negaveris, quod plerumque etiam impudicissima, spe uberis præmii, de industria simulat. Quando de injuria tua viro scripsisti, & ne in occasionem similis injuriæ solitudo tua pateret, maturiorem reditum rogasti? & quanto decentius contumeliam penetralium meorum uxoris epistola, quam testamento sollicitatoris, cognoscerem? Miserrimus omnis sæculi maritus, sic contempta absentia mea, etiam nunc injuriam meam nescirem, si, qui fecerat, tacere voluisset. Totiens sollicitantem in istam faciem qua placere poteras, convertisti. Non omne ornamentum, veluti causam talis injuriæ, execrata es? Quod proximum est à promittente, rogata stuprum, tacet. Inspicite adulteri censum ex eo impune, si quod adulteris edidit, si est aliquid quod non erit. Quid singillatim omnia percenseo? quicquid ego non emi in mundo tibi miser, ut maritus, cum omni censu meo inter munera adulteri lateo. *Sola mihi heres esto.* Quid ita? habes, inquit. scripsit causas. quia, cum semel appellassem, cum iterum, cum tertio, non corrupe. O vos nimium felices, & aureo, quod ajunt, sæculo natos, si etiam qui impudicas quærunt, pudicas honorant! Omnium bonorum

norum meorum, omnis pecuniæ meæ sola heres
 esto: quia corrumpi non potuit, quia tot sollicita-
 tionibus expugnari non potuit, quia tam fideliter
 pudicitiam custodivit. Tace paulisper nomen au-
 ctoris: nunquid non testamentum viri credetur?
 nullam esse in uxore suspicatur infamiam inter
 mutuum ejus amorem, aut certe ita creditum. jam
 moriturus tabellas occupare. si vultis cum mu-
 neribus meis imponere, eclogium ex testamento
 adulteri petendum est. *Sola heres esto*: quamvis
 aliena, quamvis ignota: tantum quia pudica, quia
 incorrupta est. Quid? isti tam censorio adultero
 non mater est? non soror? non propinqua? aut
 nulla earum pudica est? Idcirco, scilicet cum tantis
 divitiis peregrinas urbes in honorem pudiciæ in-
 cognitæ perambulabat. Illic ubi natus est, nulla
 pudica erat. at illic ubi negotiatus, quia nulla non
 prostituta erat, vacuo testamento pudica heres per
 errorem quasita est. Ego adulteram arguo, quam
 in matrimonium recepi, qui communeis ex illa
 liberos precatus sum, qui pudicam libentissime
 crederem. Adeone jam ad omnem patientiam sæ-
 culi mos abiit, ut adversus querimoniam viri uxor
 alieno teste defendatur? At hercules adversus ex-
 ternorum quidem opiniones speciosissimum pa-
 trocinium erat: *Ego viro placeo*. At ego, si hunc
 morem inscribendi respicitis, in conspectu vestro
 ita scribam: *Vxor mea heres esto; quod peregrinante
 me adaptata est, quod heres ab adolescente alieno
 ac libidinoso relicta est, quod tam infamem heredi-
 tatem adiit*. A duobus vos testamentis in consi-
 lium mitto. utrum secuturi estis? quod ab adulte-
 ro absolvitur, an quod damnatur à viro? Magnus
 pudiciæ fructus est, pudicam credi: & adversus
 omnes illecebras atque omnia delinimenta mulie-
 bris ingenii, est veluti solum ac firmamentum in

nullam incidisse fabulam. novos fortasse, non in omnium æstimationem occurrere. & horrenda multa, deinde ac varia daturus experimenta. foemina quæ damnum pudicitiae * qui vis est, atque curandus est, esse ac videri pudicam.

Cetera desunt. Quæ sequuntur, sumpta sunt ex Epitome.

Muliebrium vitiorum fundamentum avaritia est. Quæ potest non timere opinionem adulteri, potest non timere adulterium. Ex omni rupe conchylium trahitur, quo vestis cruentetur. Infelices ancillarum greges laborant, ut adultera tenui veste perspicua sit, & nihil in corpore uxoris suæ plus maritus, quam quilibet alienus peregrinusque agnoverit. Frustra æstimabo esse indicia, si tantum qui rogat, comperit pudicam. Omnes te impudicam loquuntur, pudicam tantum unus, & peregrinus. Cui plus laudator quam accusator nocet. Vxorem meam nusquam audiui pudicam, nisi in adulteri eclogio. Dejice in terram oculos, & aures tuas externorum vocibus claude. Sibi quisque pro te neget. Pudicam ille dixit, ego impudicam. Puto, plus creditis civi, quam peregrino: marito, quam adultero. Ipsum eclogium corruptoris animo scripsit. *Quia pudicam, inquit, comperi, quod nulli præter me contingit. Pars altera.* Formosa est: hoc natura peccavit. Sine viro fuit: hoc maritus peccavit. Appellata est: hoc alius peccavit. Negavit: hoc pudice. Heres relicta est: hoc feliciter. Hereditatem adiit: hoc consulto fecit.

LIBER TERTIVS.

Seneca Filius.

NSTATIS mihi quotidie de Albu-
tio: non ultra vos differam, quamvis
non audierim frequenter, cum per to-
tum annum quinquies sexiesve popu-
lo diceret, ad secretas exercitationes
non multi irumperent, quos tamen gratiæ suæ
pœnitebat. Alius erat cum turbæ se committebat:
alius, cum paucitate contentus erat. Incipiebat
enim sedens, & si quando illum produxerat ca-
lor, exsurgere audebat. Illa tempestiva in decla-
mationibus ejus philosophia sine modo tunc, &
sine fine evagabatur: raro totam controversiam
implebat: Non posses dicere divisionem esse, non
posses declamationem. tanquam declamationi
multum deerat, tanquam divisioni multum super-
erat. Cum populo diceret, omnes vires suas advo-
cabat, & ideo non desinebat. Sæpe declamante illo
ter buccinavit, dum cupit in omni controversia di-
cere, nec quidquid debet dici, sed quicquid potest.
Argumenta enim argumentis colligebat: & quasi
nihil esset satis firmum, omnes probationes pro-
bationibus aliis confirmabat. Erat & illud in argu-
mentatione vitium, quod quæstionem, non tan-
quam partem controversiæ, sed tanquam controver-
siam, implebat. Omnis quæstio suam probationem
habebat, suam excusationem, suos excessus, suas
indignationes, epilogum quoque suum. Ita unam
controversiam proponebat, plures dicebat. Quid
igitur? omnis quæstio per numeros suos implenda
non est? Est quidem, sed tanquam accessio, non
tanquam summa. Nullum habile membrum est, si
corpori par est. Splendor orationis, quantus ne-

scio an in ullo alio fuerit. Non lexis magna, sed phrasis. Dicebat enim citato & effuso cursu, sed præparato. Extemporalis illi facultas, ut affirmabant qui propius norant. non deerat, sed putabatur ipse sibi deesse. Sententiæ, quas optime Pollio Asinius albas vocabat, simplices, apertæ, nihil occultum, nihil insperatum afferentes, sed vocales & splendidæ. Affectus efficaciter movit, figurabat egregie, præparabat suspiciose. Nihil est autem tam inimicum, quam manifesta præparatio. Apparet enim subesse, nescio quid mali. ideoque moderatio est adhibenda, ut illa sit præparatio, non confessio. Locum beate implebat. Non posses de inopia sermonis Latini queri, cum illam audires: tantum orationis cultæ fluebat. Nunquam se tortus quomodo diceret. Sufficiebat enim illi in quantum voluerat, explicandi vis. Itaque ipse dicere solebat, cum vellet ostendere, non hæsitare se in electione verborum. Cum rem animus occupavit, verba ambiunt. Inæqualitatem in illo mirari libebat. Splendidissimus erat. idem res dicebat omnium sordidissimas, *acetum*, & *pulejum*, & *laterinas*, *philerotem*, *spongias*: nihil putabat esse, quod dici in declamatione non posset. Erat autem illa causa: timebat, ne scholasticus videretur. Dum alterum vitium devitabat, incidebat in alterum: nec videbat, nimium orationis splendorem his admixtis sordibus non defendi, sed inquinari: & hoc æque omnium est, ut vitia sua excusare malint, quam effugere. Albutius enim non, quomodo non esset scholasticus, quærebat, sed quomodo non videretur. Nihil detrahebat ex supervacuo strepitus. Hæc sordida verba ad patrocinium aliorum afferebat. Hoc illi accidit inconstantia iudicii. Quem proxime dicentem commode audierat, imitari volebat. Memini omnibus illum rebus omiſſis

omissis apud Fabianum philosophum tanto juniorem quam ipse erat, cum codicibus sedere. Memini, admiratione Hermagoræ stupentem, ad imitationem ejus ardescere. nulla fiducia ingenii sui, & ideo assidua mutatio. Itaque dum genera dicendi transfert, & modo exilis esse vult, nudisque rebus hæerere, modo horridus, & volens potius quam cultus, modo brevis & concinnus, modo nimis se attollit, modo nimis deprimit, ingenio suo illustrat, & longe deterius senex dixit. Nihil enim ad profectum ætas ei proderat, cum semper studium ejus esset novum. Idiotismus est inter oratorias virtutes, res quæ raro procedit. Magno enim temperamento opus est, & occasione quadam. Hac virtute varie usus est. Sæpe illi bene cessit, sæpe decedit. nec tamen mirum est, si difficulter apprehenditur vitio tam vicina virtus. Hoc nemo præstitit unquam Gallione nostro decentius. Iam adolescentulus cum declamaret apte, & convenienter, & decenter, hoc genere utebatur. Quod eo magis mirabar, quia tenera ætas refugit omne, non tantum quod sordidum, sed & quod sordido simile est. Raro Albutio respondebat fortuna, semper opinio: quamvis pœnituisset, adire libebat. Tristis, sollicitus declamator, & qui de dictione sua timeret, etiam cum dixisset. Usque eo nullum tempus securum erat. hæc illum sollicitudo fugavit è foro, & tantum unius figuræ crudelis eventus. Nam in quodam judicio centumvirali, cum diceretur jurisjurandi conditio aliquando facta ab adversario, induxit ejusmodi figuram, qua illi omnia crimina retegeret. Placet, inquit, tibi rem jurejurando transigi? jura, sed ego jusjurandum dabo. Iura per patris cineres, qui inconditi sunt. Iura per patris memoriam. Et executus est locum. quo perfectio surrexit. L. Aruntius ex diverso ait:

Accipimus conditionem: jurabit. Clamabat Albutius: Non detuli conditionem, schema dixi. Aruntius instabat. Centum vivi rebus jam ultimis se parabant. Albutius clamabat: ista ratione schemata de rerum natura tolluntur. Aruntius aiebat: Tollantur, poterimus sine illis vivere. Summa rei hæc fuit. Centumviri dixerunt, dare ipsos secundum adversarium Albutii, si juraret ille. Iuravit. Albutius non tulit hanc contumeliam, sed iratus calumniam sibi imposuit: numquam enim amplius in foro dixit, homo summæ probitatis, qui nec facere injuriam, nec pati sciret. Et solebat dicere: Quid habeo quare in foro dicam, quam plures me domi audiant, quam quenquam in foro? Cum volo, dico quamdiu volo, assum utri volo. Et quamvis non fateretur, hoc delectabat illum in declamationibus, quod schemata sine periculo dicebantur, nec tamen in scholis effugere contumelias poterat Cæstii, mordacissimi hominis. Cum in quadam controversia dixisset Albutius; Quare calix, si cecidit, frangitur: spongia, si cecidit, non frangitur? aiebat Cæstius: Ite ad illum cras: declamabit vobis, quare turdi volent, cucurbitæ non volent. Cum dixisset Albutius in illo, qui fratrem parricidii damnatum exarmata nave dimisit, Imposuit fratrem in culeum ligneum: Cæstius eandem dicturus, sic exposuit controversiam. Quidam fratrem domi à patre damnatum, noverca accusante, cum accepisset ad supplicium, imposuit in culeum ligneum, ut perveniret, nescio quo terrarum. Ingens risus omnium secutus est. Sed nec ipsi bene cessit declamatio. paucas enim res bene dixit. sed cum à scholasticis non laudaretur; Nemo, inquit, imponit hos in culeum ligneum, ut perveniant, nescio quo terrarum, ubi calices franguntur si ceciderint, spongiæ

giæ non franguntur. Video quid velitis: sententias potius audire, quam jocos. fiat. Audite sententias in hac ipsa controversia dictas.

CONTROVERSIA XVI.

Ab archipirata filio dimissus.

Thema. Mortua quidam uxore, ex qua duos filios habebat, duxit aliam. Alterum ex adolescentibus domi parricidii damnatum tradidit fratri puniendum: ille exarmato navigio imposuit. Delatus adolescens ad piratas, archipirata factus est. Postea pater peregre profectus, captus est ab eo: & remissus in patriam, abdicat illum.

CONTRA PATREM. *Albulii Sili.* De fratre nec judicare audeo, nec loqui. Vno nomine gratias ago, & gratulor; quod patrem servare potuit mori jussus. Tanta tempestate confusus, neque æstimare quicquam, neque despicere potui. Plura timui crimina, pater, fortuna torquente, quam quæ videris ipse nosse. indicabo. solum mihi fratrem tradideris, an alligatum, nescio. quantum ad meum stuporem atinet, etiam fugere potuit. nec satis memineram, tale ministerium mihi pater, an noverca, mandasset. ministerium, an pœnam esse voluisset. vindictam parricidii, an parricidium. Insui fratrem culeo jubes? non possum, pater. Non ignoscis. an non credis? ego contendo nec te quidem posse. Si quis tibi dixisset tyrannus: Veni, tuis manibus filium insue: in hoc opere potes oculis tuis, potes manibus uti? potes audire inclusi filii gemitum? Si potes: timeo ne innocentem damnaveris. Si non potes: quid frater in fratrem non possit, patrem testem dedi. Quid accusas, quod impunitatem fratri dederim? in quo facto consilium meum victum est? à me frater ut viveret, non

impetravit: ut fugeret, non impetravit. Nihil aliud impetravit, quam ut aliter quam in culeo moreretur. Causam malam habeo, ut inter fratres. Vbi spes? in gubernaculo nulla est. in remigio? ne hoc quidem. in comite? nemo repertus est naufragii comes. in velo? in arte? omnia pæne instrumenta circumcisa sunt. Adminiculum in spe nullum est. patri sum excusandus, an fratri? de filio tuo hoc respondeo quandiu in patrio solo morari licet. civis est projectus in mare: quicquid post exilium, vel facit, vel patitur, ab omni fœdere vitæ communis abstractus, pœnarum ejus pars non est, nequitiae opus est. sed aliis quærentibus, teipsum testem dabo, non esse piratam. Ego illi terræ, ego lucis conspectum, ego etiam mortis humanæ facultatem abstuli. Fortuna ipsa, quæ misera ejus est, nihil tamen illi præter mare reliquit. Morientum est mihi. pater jussit. neque ego te deprecor, ne moriar, nec tibi licet non facere quod jussus es. Inter patrem iratum & fratrem moriturum, arbitrium pietati tuæ necessarium suscipe. Sanguinem meum patri refer, culeum mihi remitte: volo mori, sed pura manu tua: hoc tuæ pietatis munus ad inferos perferam [licuisse mihi per fratrem aliter quam parricidæ mori.] *Asinii Pollionis.* Equas mihi præbete aures; dabo vobis etiam damnatum absolvendum. Vivit, inquit, frater. non credo. servavit, inquit, me. fecisti ut crederem. Hæc est summa rerum gestarum. In ea domo, in qua tam facile parricidium creditum est, ego fratrem occidere non potui, frater patrem. Quid mihi cum ista tabula? semel mori volo. *Q. Haterii.* Emicabant densis undique nubibus fulmina, & terribili fragore horridæ tempestates absconderant diem, imbres undique, & omnia procellis sævientia. Expectat, inquit, parricidam mare, intumuerat subitis tempe-

tempestatibus mare, justis quoque navigiis horrendum. Fateor, fateor, dixi. fratrem tibi, si innocens est, fortuna, commendo, fragmentum infelix, & jam navigaturis omen: quod si quis gubernator vidisset, iter suum distulisset. Naufragus è littore emittitur. *Marcelli Esernini*. Habes, inquam, frater, si innocens, navigium: si nocens, culeum. non potui facere parricidium, & quam facile erramus homines, factum putavi. deliberabam, an parerem patri. Frater, inquit, tu primus in domo parricidium facies invenire, etiam locum à naufragiis, navigium. *Argentarii*. Quod jusseras, factum est: periit frater. Vivit, inquit, & me dimisit. Bono argumento probatur vivere. Vtrasque ad cælum manus sustulit. Si nihil unquam impie cogitavi, si patrem meum etiam damnatus diligo, Dii immortales, rerum judices, adeste. si aliter sentiret, infelicia sibi imprecatus est maria. sic navem suam rexit. *Blandi*. lacebat in littore navigium: quod etiam integrum infeliceiter vexerat. Credam parricidam, si tibi proficiscenti navigium suum reddidit. Subito mihi ferrum non sentienti cum animo pariter excidit; torpent manus, & nescio qua perturbatione tenebræ stupentibus offunduntur oculis. intellexi quam difficile esset, parricidium facere, etiam quod imperasset pater. Ita mihi, quæ sola miseros in domo nostra respicis, fortuna, succurras: ita mihi contingat, aut honeste vivere, aut mori: ita ex domo nostra ego sim ultimus reus, ut iste jurabat, meliorem se novercam habuisse, quam fratrem. *Cornelii Hispani*. Fateor, volui occidere: sed tunc intellexi, quam difficile esset parricidium. Ego, inquit, occidere patrem nolui: ne nunc quidem possum. Pater noster navigavit sereno die, tranquillo mari, auspicato itinere, integra navi. Quid hoc est? navigavit damna-

tus felicius, quam qui damnaverat. Vade, inquit, patrem te habere mihi non licuit: habebo pattonum, revertere. Magnum pietatis argumentum, filio carus pater, etiam post supplicium. Vt vobis videtur, innocentiam apud piratas didicisse, an ne apud piratas quidem perdidisse? *Arellii Fusci Patris*. Potuit patrem occidere: & quem testem timebat, abdicatus à patre? Quo me conferam? in mare? non possum: iratos habeo piratas. Cum traditus est mihi frater, imperatumque ut sumerem supplicium, si qua est fides, tentari me putavi, an possem parricidium facere. *Torcii Latronis*. Perieras, pater, nisi in parricidam incidisses. *Triarii*. In naufragio navigabat: parum est quod non occidit patrem, imo etiam integra navi dimisit patrem * resolutis compagibus, infelix omen navigationis. Insue me culeo: certe sentiam maria, non ea videbo. Scissâ quoque vela fecerant sinus, & armatas classes naufraga præcesserat ratis: scires navigare qui servaturus esset patrem. Et jam pirata dicitur: iterum falso crimine male audit. *Cæstii Pii*. Erat navigium, immo fuerat: sed adhuc crudelis & pertinax noverca, post omnia devicta nihilominus sævit. maria jam quiescunt, prædones jam misferentur, irati jam parcunt. Ibamus præter sepulcrum matris, ille mortem timens, ego scelus; expecta, vide an fortuna nobis objiciat scelus. Iacebat navigium pervetus, & attritum salo, vix unius capax animæ. Veni ad vos, victoriam pulchrâ petiturus, ut probem me parricidam. Non occidisti, inquit, fratrem, noverca. audivi jucundissimam vocem: fateor me parricidam, occidi fratrem: tutus sum, pater, si hoc probetur? imposui in exarmatam navem: non est occidere? Novercæ quidem nunquam satis privignus occiditur. Multas rerum natura mortis vias aperuit, & multis iti-

tis itineribus fata decurrunt: & hæc est conditio
 miserrima humani generis, quod nascimur uno
 modo, multis morimur: laqueus, gladius, præ-
 ceptus locus, venenum, naufragium, mille aliæ mor-
 tes insidiantur huic miserrimæ animæ: & hoc oc-
 cidere vocatur, sed diutius. Si quis nunc stat in tur-
 ba, & hoc dicit: Huic quisquam parcat, qui fra-
 trem suum occidit, & occidisse se probat? Com-
 ponis in domo par, ut alter scelere sit parricida,
 alter ministerio. Impositus est in navem frater:
 qualem navem? scitis, nihil esse periculosius, quam
 etiam instructa navigia: parva materia se jungit
 fato. Quid si vero non rudentibus committitur illa
 anima, non velis, non gubernaculo defenditur?
 Exarmata navis, & utroque patens latere, impo-
 nitur miser in naufragium: navigio per se pessum
 ituro, pondus insuitur. Ecce navem divinitas ar-
 mat. subito visa sunt vela, subito navis cœpit &
 regere se, & attollere. Magnum est præsidium in
 periculis innocentia. Sævum mare involvitur, pro-
 cellæ spumante impetu latera navigii urgent, pul-
 satur undique navis periculis: innocentia tamen
 tuta est. O maria justiora judiciis! ô mitiores pro-
 cellæ patrè, quam ejecistis animam? Nec hoc tan-
 tum divinitus gestum est, quod pervenit tutus in
 portum: excipitur classe prædonum. Habeat pater
 mentem navigandi. capietur iudex, ut illum pœni-
 teat sententiæ suæ. Damnare me noverca parrici-
 dii potuit: parricidam facere nec damnando qui-
 dem potuit. Cognosce innocentiam meam in ma-
 ri, quam domi noluisti. Complexu, osculis prose-
 cutus est: sic patrem parricida dimisit. *Iunii Gal-*
lionis. Multa non agnosco: frater domi damna-
 tus est, ego in publico: illi objectum est quod par-
 ricidium fecerit, mihi quod non fecerim. ille ne-
 gabat: mihi novo patrocínio utendum est. Fra-
 trem

trem occidi : in ea domo in qua parricida damnatur, hæc innocentia est. Video vos invitos audire hoc genus defensionis : malo itaque me vobis innocentem probari quam patri. Fratrem non occidi, non potui fratrem occidere. Idem timuimus, idem doluimus, idem flevimus : eundem patrem habuimus, eandem matrem, eandem novercam : mitioris natura pectoris sum, mollioris animi. Non idem omnibus mortalibus natura tribuit ingenium : animus meus durior est, illius clementior : apud piratas quoque invenitur, qui non possit occidere : putas me dicturum, ne alius occideret ? Si mater nostra viveret, puto illi tradidisset. Quod proximum fuit, mihi tradidit. Vtrum vobis videtur, per manus patris punire filium voluisse, an ablegare privignum ? pudet me patrocinii mei. Timeo, ne, cum cœpero narrare quod fecerim, dicatis : Certe negabis te posse hominem occidere. *Messa.* Traditus est frater puniendus mihi potissimum. quo istud proposito, pater, feceris, apud plerosque disputationem habet. Ego, si quid mitius illo tempore voluit fieri, non intellexi. Imposui multum recusantem, & insui culeo postulantem. Objicis mihi molliorem animum : alius mitior est plus quam debet, alius severior est quam necesse est : mediis alius affectibus inter utrumque positus, totus in sua potestate est. Quidam & accusare & damnare possunt, & occidere : quidam tam mites sunt, ut non possint in caput ne testimonium quidem dicere. Non possum hominem occidere : hoc vitium & apud piratas invenitur. Alii vivere sine reipublicæ administratione non possunt : aliis in privato latere, & extra omnem invidiam secessisse præcipua tranquillitas est : aliis non potest persuaderi, ut matrimonio obligentur : aliis, ut careant sunt qui castra timeant, sunt qui cicatricibus suis gau-

gau-

gaudeant. In tanta morum varietate, videte quantum sit quod excusent; non ambitioni, non inertiae veniam peto: misericors sum, non possum occidere hominem. Gratulare, pater, naturæ meæ. nunquam ejusmodi filius parricidium faciet. Hoc vitium à te traxisse videor. Non putatis misericordem, qui quem damnavit, fratri puniendum dedit? Centurio Luculli Mithridatem non potuit occidere: dextera simul ac mente languit: pro bone Iupiter, Mithridatem quam non dubium parricidam! *Pompeii Silonis*. Gaude, pater; neuter ex filiis tuis parricidium fecit. dimisi in portum naufragum. Vis, pater, scire, accusator nocentior sit, an reus? Conjice in alteram navem novercam: illa faciat votum, precetur, si neminem innocentem accusavit, si privignum immerentem non oppressit, in eos piratas incidat, qui nesciant captos dimittere.

Pars altera. Musa. Parricida meus in mari regnat. *Sepullii Bassi*. Nega tu parricidam fuisse, quem scis esse piratam. *Gabii Sabini*. Facinus indignum, parricida damnatus post pœnam, potuit dicere patri suo, Morere.

Divisio. Latro in has quæstiones divisit: An licuerit illi quod jubebat pater, facere. Non licet, inquit, patrem necare. Ille damnatus erat. non enim judicio publico ceciderat. ignosce, si diligentior sum, cum videam hominem tam facile damnari. Timeo ne quis me parricidii postulet. facile est, si dicenda sit domi causa. etiam nocens absolutionem sperare potero. in foro quid respondebo? Occidi fratrem. Parricidam me quoque vocant, quod non affui reo. Si licuit, an debuerit. Nocens est iste, sed mihi frater est. naturæ jura sacra sunt etiam apud piratas. Quid de me judicaturus es, si fecero? puto difficulter postea in me parricidium credes.

credes. Etiam si debuit parere patri, an ignoscendum sit illi, si non potuit? Fatebor, inquit, quod forte offensurum est aures: patri parere volui, fratrem occidere non potui. Obortæ sunt subito tenebræ, dirigit animus, sublapsum est intercepto spiritu corpus. non possum fratrem occidere. Pone hoc loco piratam. non poterit. Quidam occidere hominem tantum non possunt. Quorundam adversus hostes deficit manus. Fratris quoque beneficium non est tam magnum, pater, quam putas. Non ille te noluit occidere, sed non potuit. Novissimas illas partes fecit: Quamvis non occiderit, si tamen potuit damnatum, an abdicari debeat. Dicit enim pater, Si non poteras, negasses, & misisses ad me, non posse te. Hoc loco *Latro* dixit rem valde laudatam. Dixisses, inquit, te non posse. Ita tu nesciebas? putasti me posse occidere? Quid ergo sic loquebaris, tanquam unum parricidii condemnasses? Deinde, an puniverit fratrem. Hæc descriptio supplicii, quod dixit, gravius etiam culeo fuisse: & adjecit, hoc die illum pœnas dare inter barbaros inclusum, per quos necesse est illi patre populari * capere. Sed ne per illos quidem necesse est parricidium facere. Hac divisione usi sunt, quibus placuit & illius causam defendere: inter quos & *Geminus Varius* fuit, qui agebat adolescentem optimam causam habere, si non occidit fratrem etiam nocentem; meliorem tamen, si non occidit innocentem. Partitam autem materiam facit erga has quæstiones *Geminus*, & quibus idem placuit: An abdicari non debeat, etiam si nocentem fratrem non occidit. hic dixit, Non licuit, non debui, non potui. An innocentem non occiderit. Bellam rem *Geminus* hoc loco dixit, cum cœpisset per omnes numeros fratrem tanquam reum defendere. Dicit, inquit, aliquis, Tam sero defen-

defendis? Non potui citius. Hodie primum res in forum delata est. Nôvissime, an etiam nocentem satis punierit.

Color. De colore inter maximos & oratores & declamatores disputatum est, utrum ne aliquid deberet dici in novercam, an nihil. *P. Asprenas* & *Albutius*, & præter oratores magna bonorum rhetorum manus in hanc partem transferunt, ut in novercam inveherentur. Fuerunt & illi qui non quidem palam dicerent, sed per suspensiones & figuras: quam rem non probabat *Passienus*, & aiebat, minus verecundum esse, aut tolerabile, infamare novercam, quam accusare. Quidam principia tantum habuerunt in sua potestate, deinde ablati sunt impetu. Excusatius est autem, in malum colorem incidere, quam transire. *Latro* illum introduxit colorem rectum in narratione, quo per totam actionem usus est: Non potui occidere, & cum descripsisset ingenti spiritu titubantem, & interrogatione fratris occidendi concidentem, dixit: Noverca, aliud quære in privignum tuum crimen. hic patricidium non potest facere. *Cassius* colore alio usus est. Transibamus, inquit, secundum matris sepulcrum. invocare coepit manes ejus. motus sum. Et puerili sensu colorem transcurrit: Quid facerem? inquit: occidere pater jubebat, mater vetabat. Et cum colorem dixit: Hæc mecum cogitavi. Non est imperatum, ut manu occiderem, non ut laqueo, non ut mari: eligere supplicii genus liberum est. *Fuscus Arellius* hoc colore usus est: Tentari me à patre putavi: Vno, inquit, supplicio alterum filium puniri, alterum experiri vult. *Albutius* in argumentis plura posuit, & omnes fere colores contrectavit. In narratione hoc colore usus est, & dixit: Hoc unum mihi præsta beneficium: sine me tanquam patricidam mori.

Argen-

Argentarius, Non tanquam frater essem, sed huius consilii inventor, dixit, cogitavi quid facerem. Tandem inveni, quomodo parricidium vindicarem sine parricidio. *Passienus* hoc colore usus est: Non putavi patrem utique velle occidi filium. Videbatur mihi omnia misericordiae adjumenta praeparasse, quod domi cognoverat, quod inter suos. Fratri, inquam, tradidit. age si parcere voluisset, cur tradisset? *Pollio Asinius* dixit in novercam. itaque illo colore usus: Cogitavi mecum, quid liceret, quid oporteret. si tantum, inquam, nefas commissum est, nullae meae partes sunt ad expiandum scelus. Triumviris opus est, comitio, carnifice. Tanti sceleris, non magis privatum potest esse supplicium, quam iudicium. *Marcellus* dixit ita. Si iste parricidium fecit, ideo & ego faciam? & illam quam supra sententiam retuli: Habes, inquam, frater. *Varius Geminus* & ipse dixit: Nolui occidere. Egregie, inquam, noverca inter privignos divisi sit odium: aliter alium aggressa est. alteri parricidium objicit, alteri mandat. & hac illum figura defendit in narratione. Interrogavi fratrem. Apud quem praetorem causam dixisti? apud nullam, inquit. Quis accusator fuit? nemo. Quis testis? immo qui testes? uni enim etiam de minore scelere non creditur: Nemo, inquit. Quis de te pronuntiavit? nemo. Quid porro? inquit. Ego si reus fuissem, ad te non misissem? *Sopullius Bassus* hoc colore usus est: Non habui parricidae instrumenta, non culeum, non serpentes: parricidam tamen in maria projeci. *Hispanus* duro colore usus est: Hoc, inquit, supplicium tanquam gravius elegi. Quid iste, inquam, insuetur, & statim omnem sensum supplicii effugiet? immo sollicitus pendeat, &, quod ne insuti quidem parricidae patiuntur, ipse poenam suam spectet: nihil speret, timeat omnia: peius debet

bet quam ceteri parricidæ mori. à patre damnatus est. Et hoc colore per totam declamationem usus est, ut diceret, hoc se tanquam gravius elegisse. Displicebat color hic prudentibus. Quam enim spem habeat absolutionis, si nec paruit, nec pepercit? *Haterius* hoc colore usus est: Diu mecum disputavi. Parricida est, quem non testis probavit, non iudex coarguit? quid ergo? innocens, quem condemnat pater? Inveni æque pœnam simillimam reo, merisam, non tamen ex toto perditam ratem, quæ vel punire fratrem posset, vel absolvere. *Triarius* & ipse, quasi sententiam de fratre ferre voluisset, egit, & dixit. Tandem ad cœlum manibus levatis: Quicquid est, inquam, quod terris imperat, quod regnat profundo, quicquid est quod ex sublimi res spectat humanas, invoco. damnatus alto committitur. Dii, judicate post patrem! Hæc sententia dicebatur ex Græco translata, sed Græca corruptior est: Ποσειδῶν, ἀμετέστην δῖα ποταμῶν, τῶν αἰετῶν καρπυσάμεν βασιλείαν, ἀνάγκη πατρὸς τόνδε. καὶ πατέρος δίκη (ον. A parte Patris, quod ab archipirata dimissus est, sic *Castius*. Pœnam, inquit, putavit mihi hanc esse morte graviorem. & sic posuit in narratione: Rogabam ut occideret, non impetravi. *Varius Geminus* ait: In hoc me dimisit, non quia volebat salvum esse, sed ad patrocinium suum: ut quia non nunc occiderat, videretur nec ante voluisse. *Latro* dixit: Quis porro uno me miserior est, qui vitam parricidæ debeo? *Diocles Carystius* elegantem sensum in procæmio posuit pro adolescente, cum diceret causas se abdicationis non invenire, luxuriæ se occasionem non habuisse, parricidium sibi non objici, & contra reos se minime laborare: Fortasse, inquit, queritur, quod captum non redemerit. adjecit: ὅτι ἔχει καὶ ἐν πάσει.

Et cum tractaret in ultima parte, debere patrem posse vitia liberorum, & ferre; utique in unico adjecit: Πεπείρασαμ, πάτερ, οπ* (κωνών) κηγ-
 νόν παρς νενεχῇ υἱός ἐστιν δ' ἄρ' ἔστι. *Artemon*
 in descriptione tempestatis laudatus est, & belle
 accessit ad eam. Νῆις δ' ἀπολόσαντ' ἀνεζωγῇ.
 ἄκυστον. Et cum de ipso navigio diceret, pulchre
 coepit: Σκίφος ἔρημον ἀνόσ' ἔτι τύχης. Et ultimum
 descriptionis suae sententiam proposuit: Ναυα-
 γρὸς ἀπὸ λιμνῶν ἀνῆλθον. Et ad partem narratio-
 nis eleganter transit: αἴτησαμ νυῦ, πάτερ, πῶς
 νῆις, supple, σόλ' α, ἀπὶ δ' ὤκειν, ὅπως ἀπὸ δύο εἰς.
Glycon dixit.*

Soleo dicere vobis, Caestium Latinorum verbo-
 rum inopia hominem Graecum laborasse, sensibus
 abundasse. Itaque quotiens latius aliquid descri-
 bere ausus est, totiens substitit: utique cum se ad
 imitationem magni alicujus ingeui direxerat,
 sicut in hac controversia fecit. Nam in narratione,
 cum fratrem traditum sibi describeret, placuit sibi
 in hac explicatione una & infelici: Nox erat con-
 cubia, & omnia, Iudices, canentia sideribus muta-
 erant. *Montanus Iulius*, qui comis fuit, quique
 egregius poëta, aiebat illum imitari voluisse *Vir-*
gilii descriptionem:

Nox erat, & terras animalia fessa per omnes,

Alitum, pecudumq; genus sopor altus habebat.

At *Virgilii* imitationem bene cessisse, qui illos
 optimos versus *Varronis* expressisset in melius:

Desierant latrare canes, urbesque silebant.

Omnia noctu erant placida composita quiete.

Solebat *Ovidius* de his versibus dicere, potuisse
 fieri longe meliores, si secundi versus ultima pars
 abscinderetur, & sic desineret:

Omnia noctu erant.

Vatro, quem voluit sensum, optime explicuit. *Ovi-*
dus

CONTROVERSIARVM LIB. III. 189
dius in illius versu suum sensum invenit: aliud
enim intercisus versus significaturus est, aliud to-
tus significat.

CONTROVERSI A XVII.

Popilius Ciceronis interfector.

*Lex. De moribus fit actio. Thema. Popilium par-
ricidii reum Cicero defendit: absolutus est. pro-
scriptum Ciceronem ab Antonio missus occidit
Popilius, & caput ejus ad Antonium retulit.
accusatur de moribus.*

CONTRA POPILIUM. *Basii Sepullii. Si
accusasset Cicero Popilium, viveret. Occidit
Ciceronem Popilius. Puto jam creditis, occisum
ab isto patrem. ut uno ictu pereat, tantum dabo.
pro Cicerone sic liceat pacisci. Gabii Sabini. Quod
unum potuimus, effecimus, ut veniret tempus,
quo Popilius Ciceronem desideraret. Popili, potes,
inquit, Ciceronem occidere? pro te vel patrem?
Porcii Latronis. Prorsus occisurus Ciceronem, de-
bebat incipere à patre. Antonius, inquit, jussit. Non
pudet te, Popili? Imperator te tuus credidit posse
parricidium facere. Abscidit caput, amputavit ma-
nam: effecit ut minimum in illo esset crimen,
quod Ciceronem occidit. Facinus indignum! felici-
ssime licet cedat actio, id solum efficiemus, ut
qui occidit Ciceronem, tantum erubescat. Pro dii
boni! occisum Ciceronem, malos mores voco.
Albutii Sili. Cæde cervices tanti viri, & humero
tenus recisum amputa caput. I nunc, & nega te
parricidam. Hoc unum tamen feliciter fecisti,
quod ante occidis patrem quam Ciceronem. Faci-
lius Cicero pro paricidio judices movit, quam
pro se clientem. Ad vos hoc patroni exemplum
pertinet. nullos magis odit Popilius, quam quibus
pluri-*

plurimum debet. Vbicunque estis, Iudices, qui in istum reum federatis, ecquid poenitet absolvisse?
Argentarius. Impius est, ingratus est: audeo dicere, parricida. Sensit qui defenderat. Respice forum: hic sub Cicerone sedisti. respice rostra: hic supra Ciceronem stetisti. Quantum eloquentia tua Cicero potuit? Popilius de moribus reus est. abscidit cervices loquentis; hæc est absoluti clientis post longum tempus salutatio. Parce jam quæso, Popili. Nihil tibi nisi occidendum Ciceronem mandavit Antonius. Duo fecit parricida: quorum alterum audistis, alterum vidistis. *Castii Pii.* Si dixerò, Adolescentia turpis est, infamis pueritia est: respondebit, Iam ista Cicero defendit. Non pudet, Popili? accusator tuus vivit. quid tam commune, quam spiritus vivis, terra mortuis, mare fluctuantibus, litus ejectis? Parricida sic etiam tu perisses. *Fulvii Sparfi.* Non credidisset facturum Popilium Antonius, nisi in mentem illi venisset, illum & parricidium fecisse. Facinus indignum! à me defenditur Cicero, cum Popilium Cicero defenderit.
Mentonis. Non magis quisquam alius occidere Ciceronem potuit præter Popilium, quam nemo Popilium præter Ciceronem defendere. parricidam quem vivus negavit Cicero, occisus ostendit. Fortunam Ciceronis! Antonius illum proscripsit, qui accusatus est: Popilius occidit, qui defensus est. Si damnatus esses, carnifex te culeo totum inuisisset. Video quid respondeat. Non credet Antonius, occisum Ciceronem à Popilio, nisi ei signum attulerit. *Triarii.* Præsta Ciceroni quod propinqui Catilinæ, quod amici Verri præstiterunt. Proscriptum transi. Ne à mortuo quidem manus abstinet, lacerat occisum. Popili, hoc parricidium tertium tuum est. *Pompeii Silonis.* Nunquid magis exonerare te possum? præsta Ciceroni quod
 Anto-

Antonius. *Cornelii Hispani*. Dic Antonio : Ego istud scelus facere possum, & patrem occidi. Secui erant amici Ciceronis, postquam ad illum Popilius missus est. *Arellii Fusci Patris*. Potuisti Ciceronem occidere: at quam bene persuaserat nobis Cicero, parricidium te facere non posse! Occidisti tu Ciceronem loquentem? Nunquid, inquit, & aliquis ex tuis venerat index? an nemo Ciceroni timendus est, qui cum Popilio venit? *Q. Haterii*. Qui modo Italiae humeris relatus est, nunc sic à Popilio refertur? proposito in rostris capite Ciceronis, cum unius metu omnia tenerentur, gemitus tamen populi liber fuit. *Iulii Bassi*. Proscriptus, inquit, erat Cicero. pater certe tuus proscriptus non fuit. *Blandi*. Dii manes, Popilii senis occisi, & inultæ patris umbræ, Cicero, te persequuntur, ut quem negasti, parricidam sentias. *Capitonis*. Deduxi ad vos reum omnium, quos terra sustinet, nocentissimum, ingratum, impium, percussorem, bis parricidam: nec tamen timeo. Patroni viderint. nemo à Popilio quidem, nisi post beneficium occiditur. Nec damnationem tamen istius despero. non enim à Cicerone nunc defenditur. Timeo ne causæ non satisfaciam. major causa est, occisum à Popilio Ciceronem queri, quam fuit aliquando probare, non occisum patrem. Ciceronem quisquam potuit occidere, qui audivit? Minturnensis palus exulem Marium non hausit. Cimber etiam in carcere vidit imperantem, prætor iter à conspectu exulis flexit. Qui in crepidine viderat Marium, in sella figuravit. Non possumus de Popilio queri: eodem loco patronum habuit, quo patrem. Pompeius terrarum marisque domitor, Hortensii se clientem libenter confessus est. Hortensius bona Pompeii, non Pompeium defenderrat. Romulus, horum mœnium conditor, & sa-
cratus

cratus cœlo parens , non tantam urbem fecit, quantam Cicero servavit. Metellus in Vestræ æde extinxit incendium : Cicero Romæ. Glorietur Hannibale Scipio , Pyrrho Fabricius , Antiocho alter Scipio , Perse Paulus , Spartaco Crassus , Sertorio & Mithridate Pompeius. nemo hostis Catilina propius accessit. Fert appensum conto caput, & defluente sanguine hunc ipsum inquinat locum, in quo pro Popilio dixerat. *Buteonis*. Quantæ fuit eloquentiæ ! probavit ab eo non occisum patrem, à quo occidi poterat etiam Cicero. *Marrilli*. Si inimicus essem patronis, optarem ut reus absolveretur. Turpe iudicium, in ea civitate Ciceronem non defendi, in qua defendi potuit etiam Popilius.

DIVISIO. Popilium pauci ex historicis tradiderunt interfectorem Ciceronis : sed hi quoque non parricidii reum à Cicerone defensum , sed in privato iudicio. Declamatoribus placuit , parricidam reum fuisse. Sic autem eum accusant , tanquam defendi non posset: cum adeo possit absolvi, ut ne accusari quidem potuerit. *Latroni* non placebat illum sic accusari , quomodo quidam accusaverunt : Objicio tibi, quod occidisti hominem, quod civem, quod senatorem, quod consularem, quod Ciceronem , quod patronum tuum. Hac enim ratione non aggravari indignationem , sed fatigari. statim illo veniendum est , ad quod properat auditor. Non in reliquis adeo bonam causam habet Popilius , ut detracto eo quod patronum occidit, nihil negotii habiturus sit. Patrocinium ejus est civilis belli necessitas. Itaque nolo per illos reum gradus ducere, quos potest tutius evadere. Licuit enim in bello & civem & senatorem & consularem occidere : nec in hoc crimen est, quod Ciceronem, sed quod patronum. *Latro*
accusavit

accusavit illum de moribus : primum, quod sic vixisset, ut causam parricidii diceret: deinde, quod patronum suum occidisset. Et fecit has quæstiones, An posset eo nomine accusari, quo absolutus est. Si quis, inquit, hodie volet me parricidii postulare, non poterit. Quomodo crimen, quod obijci non potest, puniri potest? An in bello civili acta obijci non possint. Honeste dixit, cum hunc locum tractaret *Varius Geminus*. Si illa, inquit, tempora in crimen vocas, dicis non de hominis; sed de Reipublicæ moribus. Si potest, quod civili bello actum est, obijci, an hæc obijci debeant. Hanc quæstionem in illa divisit: An, etiam si necesse ei fuit facere, non sit tamen ignoscendum. ad quædam enim nulla debet necessitas compellere. Hoc loco *Latro* dixit summis clamoribus: Ita tu, Popili, si Antonius jussisset, patrem tuum occideres? Deinde, an non fuerit ei necesse: Potuisti excusare te, potuisti præmittere aliquem ad Ciceronem, ut sciret & fugeret. Necesse certe non fuit, manum caputque præcidere mortuo.

Color. Colorem pro Popilio *Latro* simplicem habuit, necessitate coactum fecisse. & hoc loco illam sententiam dixit; Miraris, si eo tempore necesse fuit Popilio occidere, quo Ciceroni mori? *Albutius* dixit, in pœnam Ciceronis electum amicissimum Ciceronis, quasi exprobraturus per hoc illi suam fortunam esset. Molestius, inquit, feret, se à Popilio occidi, quam occidi. *Marcellus Eserinus* eundem colorem aliter induxit: Cogitabat, inquit, Antonius secum: Quod Ciceroni excogitabo supplicium? Occidi jussero? olim jam adversus hunc metum emunivit animum. Scit mortem nec immaturam esse consulari, nec miseram sapienti: fiat aliquid novi quod non expectat, quod non timer: non indignabitur cervicem hosti porrigere,

rigere, indignabitur clienti. Popilium aliquis vocet, ut sciat, quantum illi defensi rei profuerint. *Silo Pompeius* hoc colore usus est. Offendebatur, inquit, proscriptione, & quædam liberius loquebatur. non miror. Ciceronis cliens est: tanto magis occide Ciceronem tuum. Et dixit, non suæ infirmitatis sententiam: Vterque, inquit, sed diverso genere punitus est. Ciceronis proscriptio fuit, occidi: mea, occidere. *Marillius*, præceptor noster, sic narravit: Iussit, inquit, imperator, iussit victor, iussit qui proscribebat: ego illi negare quicquam possem, cui nihil negare poterat Respublica? *Blandus*. Hoc, inquit, loco, volui me excusare. dixi, Cicero me defendit. respondit, Scio. me accusavit. I ergo, ut scias plus sibi Antonii accusationem nocuisse, quam Popilii defensionem profuisse. *Buteo* hoc colore: Vocetur, inquit, ille Ciceronianus, ille cliens, amicus. Excogitavi, quomodo Cicero sua periret manu. *Cæsius* hoc colore: Durissima, inquit, mihi militia in Antonii castris fuit ob hoc ipsum, quod Ciceronis eram cliens: difficillimæ mihi expeditiones dabantur. Tunc quoque vocatus sum quasi ad pœnam. I, inquit, occide Ciceronem: Nec credam, inquit, nisi attuleris caput. magisque admiratus est potentiam suam: quod Ciceronem Popilio non licebat non occidere. *Fuscus Arellius* hoc colore usus est: Antonii se partes secutum, ut, si quid posset, Ciceroni prodesset: facta proscriptione ad genua se Antonii procidisse, deprecatum pro Cicerone: offensum Antonium, eo magis dixisse: Occide, quem mori non vis. Hic color displicebat Passieno, quia ad testem ducit. nam si hoc fecit Popilius, non tantum quod defendat habet, sed habet quod gloriatur. *Hippo Romanus* vehementi colore usus est, & duro. Patronum enim Popilio dedit. & dixit,

dixit, aliter se causam acturum Popilii, aliter Antonii: pro Popilio dicturum, Occidere nolui, coactus sum: pro Antonio dicturum, Occidi Ciceronem oportuit. & dixit locum, aliter non potuisse pacari Remp. quam si ille turbator otii è Repub. sublatus esset. Solus ex declamatoribus in Ciceronem inuictus est: Quid ille, inquit, cum Antonium hostem judicaret, & omnes Antonii milites, non intelligebat se & Popilium proscripsisse? Hic color prima facie asperior est, sed ab illo egregie tractatus est. *Varius* quidem minus dixit: Cum imperasset mihi Antonius, passus sum, ne aliquis P. Clodii mitteretur, qui contumeliis afficeret, antequam occideret, & vivum laniaret. *Argentarius* dixit: Vocatus veni; post proscriptionem Antonius terribilior erat factus etiam suis. Iussus sum Ciceronem occidere: quid facerem? Non parere uno modo poteram, si me occidissem: hoc nec Cicero poterat. A parte accusatoris illo loco, quo Popilius venit, nemo non aliquid novi voluit dicere. *Latro* ait: Præcluserat fores, nemo ad proscriptum recipiebatur. Popilius ut venit, admissus est. *Castus* dixit: ut renuntiatum est Ciceroni, ait: Popilio semper vaco. *Hispanus Cornelius* fecit etiam querentem Ciceronem: Popili, tam sero? *Albustius* dixit: Quid est, Popili? ecquid tuto lateo: nunquid mutandus est locus? Inepte *Avidienus Paulus*, qui induxit Ciceronem, tum maxime orationem pro Popilio legentem. Et *Murriedius* non est passus hanc controversiam transire, sine aliqua stuporis sui nota. Descripsit enim ferentem manum & caput Ciceronis Popilium. dixit Popilio: Quanto aliter reus Ciceronis tenebas manum ejus?

CONTRORSIA XVIII.

Ter abdicatus venenum terens.

Thema. Ter abdicatus, ter absolutus deprehensus est à patre in secreta domus parte medicamentum terens. interrogatus quid esset? dixit venenum: &, velle se mori, & effudit. accusatur parricidii.

PRO FILIO. CAESTII PRI. Dic quid commiserim. certe nec secreta te fallunt. dimittam te: intelligetis cui paraverim. tunc quid ante commiserim: nisi forte contentus es reo objicere parricidium, parricidæ nihil. *Argentarii.* Volo mori, quia reus fui. quid ergo? reus vivet, quia sordidatus assidebit pater? Revertar ad venenum, quando iniqua fortuna nullo me periculo defungi semel passa est. *Albutii Sili.* Quare ergo non moreris? Non juvat me mori, si quem alium juvet. Ut intervenit pater, in has cogitationes abiit: Ergo quisquam tam infelix fuit? ergo quisquam me magis odit, quam ego? misereri mei coepit. *Varii Gemini.* Ter, inquit, abdicatus es. Videris mihi, pater, objicere, quod tamdiu vivam, quod venio, quod pro me loquor. Nolite mirari: tam jucundum est innocentibus mori, quam miseris defendi. *Cornelii Hispani.* Scio quosdam periclitanteis illa iactare. Nunc primum causam dico. hoc ego dicere non possum: Iterum reus fui: nec dubito, quin vobis in odium venerim, cum ipse me oderim. *Porcii Latronis.* Ter causam dixit: accessit ad hæc supplicia mea venenum: hoc si tibi satis non est, vivam.

Alterapars. *Albutii Sili.* Testor deos immortales, hoc me tribus jam cavisse abdicationibus, ne in domo mea venenum deprehenderem. Parricidii

cidii reus vivit, qui abdicatus, mori voluit. In quam angusto domus meæ fortuna posita est? aut patri pereundum est, aut filio. Quid habes, quare me mori velis? Vivunt orbi, vivunt naufragi, vivunt etiam quibus contigerunt liberi. Ter abdicatus, cum se mori velle dicat, vitam rogat. Teneo patricidam, quod apparet, etiam in suam mortem paratissimum. *Cornelii Hispani*. Nolite mirari, si debitas vires dolori meo non exhibuero: tribus judiciis experti estis, patres accusare non posse. *Vibii Ruffi*. Cum tantum est quod fateris, quantum est quod negas? Tu venenum quæfisti, tu venenum emisisti, tu venenum intulisti in eam domum, in qua habebas inimicum patrem. recte vitam odisses, si jam tibi patricidium objecissem. Vis scire, quid peccaveris? indica, quis tibi vendiderit. dicetur illi: Tu venenum vendebas cuiquam? tu ter abdicato vendebas? sine dubio sciebas, cui daturus esset. Ita hoc ego iudicio filii mortem moror. Si me cum isto includitis, moriar: ut vobis hanc faciam invidiam, quam iste mihi facere voluit. *Varii Gemini*. Quæritis, filius meus venenum qui paraverit? non bibit. *Pompeii Silonis*. Mihi, inquit, paravi, & hoc est patri parare. Absolutus mori vult: reus vivit. *Musa*. Habuit malum medicamentum Mithridates. Quis enim alius debebat habere, quam patricida? habuit, inquit, Demosthenes venenum, & vixit. Id est, ego tibi, pater, quod Demostheni Philippus. *Porcii Latronis*. Cum abdicarem, si quid objeceram, ajebar, Nunquidprehendisti? non tamen habebitis quod multum de eo dubitetis: quod negat, patricidium est, quod confitetur, venenum. Mori, inquit, volo, vivo patre: & hoc patricidium est. Miser æque timui ne biberet venenum, quam, ne daret. *Arellii Fusci Patris*. Mihi, inquit, paravi venenum, ne

quis dubitet an alium possit occidere. *Iunii Othonis Patris*. Reus est parricidii, qui mavult mori, quam patrem vivere. quomodo vultis, magis probem vobis illum noluisse? non vult mori. Mori, inquit, volui. quare? quia ter vicisti. Si mihi creditis, parricidium facere voluit: si isti, à me parricidium fieri voluit. Qualis est reus, cujus hoc unum patrocinium est, indignum se vita fuisse? Dico, tam invisum tibi patrem fuisse, ut occidere volueris: tam invisum ipse confiteris, ut mori volueris.

D I V I S I O. Non puto vos exigere divisionem, cum conjecturalis sit controversia. habet tamen dissimilem ceteris conjecturam, & duplicem. non, quomodo solet aut inter duos reos, cum alterum coarguimus: aut inter duo crimina, cum alterum probamus, ut id alterius fiat probatio: tanquam cum dicimus adulteram fuisse, ut credatur etiam propter hoc venefica. In uno homine conjectura duplex est. quærimus enim, utrum venenum in suam mortem, an in patris paraverit.

Color. Si hic color displicet pro adolescente, quo dixit Latro, ut nihil mutaret, sed diceret: Mori volui tædio abdicationis, & infelicitatis assidue, cum in hoc tantum fordes ponerem, ut cum majore tormento positas resumerem, & absolutio mihi uni, non finis esset periculi, sed initium: incipit præter conjecturam & illa prima vulgaris in ejusmodi controversiis & pertrita quaestio incurrere, an venenum habere in mortem suam liceat. *Albutius* illo colore pro adolescente dixit, non fuisse venenum. Cum putarem, inquit, odio esse patri meo, volui experiri affectum ejus, quomodo mentionem mortis meae ferret. itaque palam, & ita, ut interveniret pater, tenui. *Fuscus Arellius* eodem colore usus est. sed aliter: Non dixit,

dixit, Experiri patrem volui, sed, Ut miserabilem me patri facerem. *Murrhedius* pro cetero stupore suo dixit: medicamentum se parasse ad somnum: quia assiduæ sollicitudines, vigiliarum sibi facerent consuetudinem. Vñs colore est, & *Publiam* sententiam dixit: Abdicaciones, inquit, suas veneno diluit. Et iterum: Mortem, inquit, meam effudi. Memini nos, cum loqueretur de hoc genere sententiarum, quo jam infecta erant adolescentulorum omnium ingenia, queri de *Publio*, quasi jam ille hanc insaniam introduxisset. *Cassius Severus*, summus *Publii* amator, ajebat, non illius hoc vitium esse, sed illorum, qui illum ex parte, qua transire deberent, imitarentur: mitterent ea, quæ apud eum melius essent dicta, quam apud quemquam comicum, tragicumque, aut Romanum, aut Græcum: ut illum versum, quo ajebat unum versum inveniri non posse meliorem;

Tam deest avaro quod habet, quam quod non habet.

& illud de eadem re dictum:

Desunt luxuria multa, avaritia omnia.

& illos versus, qui huic quoque ter abdicato possent convenire:

O vita misero longa, felici brevis!

Et plurimos deinceps versus referebat *Publii* discretissimos. Deinde auctorem hujus vitii, quod ex capcione unius verbi plura significantis nascitur, ajebat *Pomponium Attellanarum* scriptorem fuisse, à quo primum ad *Laberium* transisse hoc studium imitandi, deinde ad *Ciceronem*, qui illud ad virtutum studia transtulisset. Nam ut transeam innumerabilia, quæ *Cicero* in orationibus, aut in sermone dixit, & nota ut non referam à *Laberio* dicta, cum *Mimi* ejus, quicquid modo tolerabile habent, tale habeant: id quod *Cicero* in *Laberio*.

rium. Divus Iulius ludis suis Mimum produxit, deinde equestri illum ordini redditum, iussit ire sessum in equestria: omnes ita se coarctaverunt, ut venientem non reciperent; multosque tunc in senatum legerat Cæsar, & ut repleret exhaustum bello civili ordinem, & ut his, qui bene de partibus meruerant, gratiam referret. Cicero in utramque rem jocatus, misit ad Laberium transeuntem: Recepisssem te, nisi anguste sederem. Laberius ad Ciceronem remisit: Atqui soles duabus sellis sedere. Quia Cicero male audiebat, tanquam nec Pompeio certus amicus, nec Cæsari, sed utriusque adulator. Uterque elegantissime: sed neuter in hoc genere servat modum. Ab his hujus studii diffusa est in plures imitatio. Sed ut ad controversiam redeam, *Cassius Severus* agebat, placere sibi illum colorem: Mori volui. Et quasdam dixit inter disputandum sententias: Tertio, inquit, cum abdicaret, agebam: Nihil tanti est. infelicem hanc animam, quam totiens exagitat pater & infestat, semel recipiat. Sed illud rursus dicebat: Mihi serva istum animum. facies quod voles absolutus. Quare ergo nunc non moreris? dicet aliquis. Primum, non semper idem miseris libet: nonnunquam juvat cum fortuna sua concurrere, illam fatigare. Deinde verum vis, quare non moriar interim? quia puto te velle. *Otho Iunius* ineptam sententiam videbatur dixisse: Non multum interest mea. aut enim me, aut filium meum voluit occidere.

CONTROVERSIA XIX.

Mater cæca filium retinens.

Lex. Liberi parentes alant, aut vinciantur. Thema. *Quidam cum haberet uxorem, & ex ea filium, peregre profectus, & à piratis captus, scripsit*

scripsit de redemptione epistolas uxori & filio. Vxor flendo oculos perdidit. filium euntem ad redemptionem patrius alimenta poscit. non remanentem, alligari vult.

PRO MATRE. *Castii Pii.* Non est quod mulieris affectum lege æstimetis, quia minatur: omnia fecit, ne filius alligetur. Navigaturus reliquit uxori filium: nec adhuc cæca erat. *Albutii Sili.* Deducite filium. itaque tene, complectere. audeo dicere, hoc par ne piratæ quidem dividerent. si vellet filium alligare, pateretur ire quo properat. Ergo tu, adolescens, matri tuæ nec decem mensium quidem alimenta reddes? si pascere non vis matrem, expecta saltem ut efferas. *Triarii.* Legem attulit, qua catenas minetur, causam qua timet. *Marcelli Esernini.* Si perseveras, me quoque ad piratas trahe: impetrabo ab illis alimenta, & virum meum. *Fulvii Sparsi.* Mater si non pascitur, moritura est. Pater etiam si non redimitur, pascitur tamen. *Iulii Bassi.* Patri tuo supersunt & oculi & alimenta.

Pars altera. Castii Pii. Matrem meam imitari volo. amare me docuit. Vnis vinculis duos alligat. Si matris exemplo pius esse voluero, etiam oculos patri debeo. *Arellii Fusci Patris.* Deserto-rem tuum apud patrem invenies. *Varis Gemini.* Qualis fortuna est, cui victo mater catenas denuntiat, victori eundem est ad piratas? Omnia licet patri præstem, meliorem tamen habuit uxorem. Quam multi me putant, quia nolim ad patrem rediundum ire, cum matre colludere? *Fulvii Sparsi.* Matri nihil timeo, si eam apud vos relinquo: patri quid timeo, si eum apud piratas relinquo? *Buteonis.* Oculos certe etiam mihi, ne plus marito præstiterit uxor.

DIVISIO. *Latro* hanc controversiam, quasi esset tota officii, declamavit. nullas quaestiones juris inseruit; sed comparavit inter se incommoda patris & matris: & tanquam quaereret, dixit: Vtrum ad redimendum potius captum patrem filius ire deberet, an ad alendam caecam matrem subsistere. Et sic eam divisit, ut diceret: Hoc quod pater desiderat, utile est patri. Novissime tractavit, ne patri quidem utile. utique, si sciat matrem in hac esse fortuna, non passurum. In epilogis vehemens fuit. *Apollonius* Graecus & *Buteo* fatuam quaestionem moverunt primam: An lex quae de alendis parentibus lata est, ad patris tantum nomen pertineat. Illi sunt omnia privilegia data; & ipsam poenam non alentium esse signum, non muliebri potestatis. Res est ineptior quam ut coarguenda sit: itaque transeo. Illud unum, quod dicebat *Pollio Asinius*, referam. Nunquam tentari debere in causa verecunda improbam quaestionem. *Hippo Romanus* illam movit quaestionem, An lex de alendis parentibus non pertineret ad matres. Ut vivis parentibus filius, inquit, familiae nulli poterit servire nisi patri, omni alia servitute liber est. Puta enim, te alimenta petere ab eo, quem pater mittat peregre, quem navigare jubeat: primae partes sunt patris, secundae matris. *Albutius* non juris fecit illam quaestionem, sed aequitatis: ita tamen, ut juri adjungeret, & matris prius esse, quam patris officium. *Silo Pompeius* illam fecit quaestionem: An quotiens duobus communis esset potestas, ejus tota fieret, qui praesens esset. Puta, inquit, [te] servum esse communem; huic domino servies, qui praesens est. puta fundum esse communem; is fructus percipiet, qui praesens est. Illam quaestionem huic duram subjecit: An nunc pater nullum jus in filium habeat. Quomodo, inquit, civis.

civis jura habeat, qui liberi hominis non habet? pater habet nullam in te potestatem: mater in totius legis possessione est. Est jam non commune illi jus in te, sed proprium. *Varius Geminus* sic divisit: An non semper filius cogi possit, ut matrem alat. Deinde, An nunc cogendus non sit. Non semper, inquit, filius cogitur. Transeo illos, qui non possunt, ægrotos & inutiles. Aliquis ad propellendum hostem proficiscitur, in cujus unius militia posita est salus publica: hunc retinebit mater? puta legatum de summa Reipublicæ, puta fœderis: huic mater vincula injiciet? Per partes, comparando utrumque officium: Ille, inquit, peregre est, tu domi: ille captus, tu libera: ille inter piratas, tu inter cives: ille alligatus, tu soluta es. at tu cæca es: ille hoc infelicioꝝ quod videt. Quid enim videt? catenas suas, & cædes, & vulnera, & cruces eorum qui non redimuntur. At periculum est. Quam multi nihil pro patribus periculosum putaverunt, nisi domi manere & flere? *Latro* dixit, pro matre submisit & leniter agendum. non enim vindictam, inquit, sed misericordiam quærit: & cum eo adolescente consistit, in quo ita exigit pietatem, ut impediat. Ajebat itaque, verbis horridioribus abstinendum, quotiens talis materia incidisset. ipsam orationem ad habitum ejus, quem movere volumus ad affectus, molliendam. in epilogis nos quoque vocem de industria infringere, & vultum dejicere, & dare operam, ut dissimilis sit orationi orator: compositionem quoque illis minorem convenire. *Calvus*, qui diu cum Cicerone iniquissimam litem de principatu eloquentiæ habuit, usque eo violentus accusator & concitatus fuit, ut in media actione ejus surgeret *Vatinius* reus, & exclamaret: Rogo vos, Iudices, num, si iste disertus est, ideo me damnari oportet? Idem
postea

postea cum videret, à clientibus Catonis, rei sui, Pollionem Asinium circumventum in * forecæ, (sorite) imponi se supra cippum iussit: (erat enim parvulus statura, propter quod etiam Catullus in hendecasyllabis vocat illum *Salaputium disertum*) & iuravit, si quam injuriam Cato Pollioni Asinio accusatori suo fecisset, se in eum juraturum Calumniam: nec unquam postea Pollio à Catone advocatisque ejus aut re, aut verbo, violatus est. Solebat præterea excedere subsellia sua, & impetu elatus usque in adversariorum partes transcurrere. Et carmina quoque ejus, quamvis joca sunt, plena sunt ingentis animi. Dicit de Pompeio:

Fasciola qui crura ligat, digito caput uno

Scalpit, quid credas hunc sibi velle virum?

Compositio quoque ejus in actionibus ad exemplum Demosthenis riget: nihil in illa placidum, nihil lene est, omnia & citata & fluctuantia. Hic tamen in epilogo, quem pro Messio tunc tertio causam dicente habuit, non tantum leniter componit, sed cum dicit: Credite mihi, non est turpe misereri: & omnia in illo epilogo fere non tantum emollitæ compositionis sunt, sed infractæ. In hac controversia Publiam sententiam dedit *Verus* quidam rhetor, staturæ pusillæ, in quem *Euclemon*, homo venustissimi ingenii, Græce dixit: Antequam te viderem, nescio, rhetor, an soratos esses. Fuit autem *Castii* sententia: Captus est, inquit, pater. si te capti movent, & hæc capta est. & quasi non intellexissemus, ait: Nescitis dici, captos luminibus? & illud dixit: Mittes tamen epistolam infructuosam. odisse illam debes. hæc est quæ matrem tuam excæcavit. & illam falsissimam, in quam multi incidunt. Propter hoc ipsum, inquit, magis flebilis est, quod non potest flere.

Et

Et iterum inquit: Lacrymæ matri defunt, causæ
superfunt: tanquam cæci flere non soleant. Me-
mini *Crispum* quemdam antiquum rhetorem, in
illa controversia viri fortis qui tertium filium re-
tinet, cum alter filius in tyrannicidio perdidisset
oculos, alter in acie manus: Exsurgite nunc, viva
cadavera, rogate pro fratre. Sed quid ego meos
derideo? alter, quos roget, non videt: alter, quos
roget, non habet. Multis compositio belle sonan-
tis sententiæ imposuit. Itaque memini, *Latronem*
Porcium, ut exprobraret hanc audiendi scholasti-
cis negligentiam, maxime, quia *Triarius* compo-
sitione verborum belle cadentium multos scho-
lasticos delectabat, omnes decipiebat, in quadam
controversia, cum magna quasi fluerent & conci-
tata, sic locum conclusisse: Inter sepulcra monu-
menta sunt. Et, cum scholastici magno clamore
laudarent, invecus est in eos ut debuit: & hoc
effecit, ut in reliquum etiam, quæ bene dicta erant,
tardius laudarent, dum insidias vererentur. *Glycon*
dixit: Παράθει, μήτερ. ἰδὲ, λαβὲ τέκνα. παλαί-
πρωε, ὁρᾷς; βαίνῃ σοι. ἐκράτησέ σ'. εἰ μέ, Φη-
Cιν, & τρέφεις, ἐπίμεινον, ἵνα θυῇς. *Hybreas* in
hac controversia dixit: Τέκνον, καὶ με φέγγης,
καὶ γυνύξομαι σ' ἐπατῆσαι. Nec quibuldam cor-
ruptum videbatur: *Romanus* tamen. *

CONTOVERSIA XX.

Quinquennis testis in procuratorem.

Thema. Mortua quidam uxore ex qua filium ha-
bebat, duxit aliam: sustulit ex ea filium. Habe-
bat procuratorem in domo speciosum. Cum fre-
quenter essent iurgia noverca & privigni, iussit
eum semigrare. Ille trans parietem habitationem
conduxit. Rumor erat de adulterio procuratoris

et matris familia. Quodam tempore pater familia in cubiculo occisus inventus est, uxor vulnerata, communis paries perfoffus: puer iubetur percussorem cognoscere, ille procuratorem digito denotavit. accusat filius procuratorem cadis, ille filium parricidii.

ARELLII FVSCI PATRIS. Vt audiui clamorem, si qua est fides, deprehensos à patre adulteros putavi. Quis fertet te voluntarium testem in forum venientem, etiam si venires dictura pro filio? miserrime puer, quamvis periclitor, plus tamen pro te timeo. nimium fraternis insiltis vestigiis: itaque jam tibi cum matre non convenit. Quamdiu mater vixit, pater me fuit procuratore contentus. Non facile fit parricidium. Vis scire, quantum natura possit? etiam infans pro patre loquitur. *Triarii.* Vivo patre adultera, moriente conscia, mortuo testis. Aliquis uno teste contentus est? dabo puerum. aliquis uno teste non contentus est? dabo populum. Objicit privigno parricidium, filio mendacium. Intrat procurator, qua solebar. Dic, puer, quis patrem tuum occiderit. dic audaciter. eundem nominas, quem populus. Nox placet scelerei: prorsus adulteri tempus. Habui patrem tam bonum, ut, cum uxorem habere vellet, tamen me novercam habere noluerit. Quo mihi lumen? tantum admissuro nefas optanda nox est. Quid, inquit, ante peccavi? dissimile est. memento enim, de homicida quæti. potest tirocinium esse homicidium, parricidium non potest. Lumen attulisti ut discerneres. erat illic, quam leviter vulnerare deberes. Videmus adauctum in præcordia gladium. sic ego novercam vulnerassem. Frater, quæto an videris procuratorem proxima nocte: nihil de prioribus quæro. *Vibii Galli.*

Galli. Ego taceam de adulterio, quod persequitur etiam populus? ego tacéam de patricidio, quod persequitur etiam puer? Testor vos, Iudices, sal-
 yum patrem reliqui. O magnam in contrarium se-
 culi nostri perversitatem! inventus est qui patrem
 posset occidere, & novercam non posset. Etiam si
 quis occidere patrem non potest, novercam po-
 test. *Sepullis Bassi.* Dum perfodio parietem, ali-
 quis sentiet. Cujus vis levissimum somnum? pue-
 ri, an senis, an mediæ ætatis? Pueri? frater sentiet.
 senis? pater. mediæ ætatis? noverca. Quærerem,
 quam sordida domo natus esset, si ullam habuisset:
 nunc inquisitionem nostram humilitate effu-
 git. Non miror si nescis, quam difficile sit patrem
 occidere, cum incertum habeat patrem. *Albutii
 Siti.* Quæro à te, mulier, an filio tuo credendum
 putes? Liceat mihi nutrire puerum: ne cum ma-
 tre illi, ne cum tutore queat convenire. Tres in cu-
 biculo sunt. patrem occidis; puerum contemnis;
 adulteram non times. Singuli se servi libertique
 offerebant: puer stabat ante omnes: percussor la-
 tebat post adulteram. Quid ante peccavi? cujus
 uxorem corrumpti? quod si fecissem, hominem oc-
 cidere possem: patrem non possem. Bonos habeo
 testes. timet hunc in aliena potestate. Aspice cor-
 pus patris, quam gravis plaga, quam alte adactus
 est gladius! sic ego novercam percussissem. *Castii
 Pii.* Adulterum te esse, non unum testem dabo,
 non corruptum. dabo multos: dabo etiam pue-
 ros. Patrem tam graviter percussi, quam debui no-
 vercam: novercam ne sic quidem, quemadmo-
 dum patrem. *Iulii Bassi.* Tibi fuit necessarium lu-
 men, ne eam occideres, propter quam occidebas:
 mihi supervacuum erat, ne instrumento patrici-
 dii, detegerem patricidium. Si rerum natura pate-
 retur, obliviscendum mihi erat patris, dum occi-
 derem,

dere. Majore licentia, quæ non videmus, agimus: & quamvis non minor sit atrocitas facinoris, formido minor est. Si patrem occidi, totus mihi lectus purgandus est: cui parcam non habeo. Non possum gloriari ultione patris: frater illam meus occupavit. *Blandi.* Quam difficile est filio, patrem vulnerare; quam facile privigno, novercam occidere! *Varii Gemini.* Patrem, inquit, occidisti. Testor vos & Iudices, nihil leviter hæ manus faciunt. utrum non habui potestatem? atqui vulnerata es. hui? nolui te occidere? atqui vulnerata es. leviter vulnerata es. quam diligenter servata es! Tu testimonium dic, & ostende non vulnus, sed argumentum. percussor ille quam timuit, ne occideret! *Porcii Latronis.* Quare lumen affero? fortius parricidium faciam si non videro patrem. Occidere aliquis patrem, antequam novercam, potest? novercam, ne post patrem quidem potest? *Triarii.* Aliquis parricidio puras manus servat, & inde incipit, quo pervenire difficile est?

DIVISIO. Has controversias, quæ & accusationem habent, non eodem ordine omnes declamaverunt. quidam fuerunt, qui aut defenderent quam accusarent: ex quibus *Latro* fuit. *Fuscus Arellius*: Debet, inquit, reus in epilogum desinere. Optime autem epilogum contexit defensioni: & homines magis defendenti quam accusanti favent. Ultima sit pars, quæ judicem faventem possit admittere. Quidam permiscuerunt accusationem ac defensionem, ut per comparisonem duorum reorum irent, & crimen, simul repulissent, statim transferrent: ex quibus fuit *Castius*. Hoc non semper expedit. utiq; qui imbecillio rem partem habent, non est utile, cominus congrredi: facilius latent quæ non comparantur. In hac controversia duo vel tres rei. noverca enim procura-
tori

tori conjungitur. Itaque à filii parte utique, aiebat, prius accusandum: quia unum debebat crimen defendere, duo obijcere, & adulterii & cædis. si quæ sunt ex utraque parte difficilia, non colorem, sed argumentationem desiderant. Itaque ne modum excedam, præteribo. Circa vulnus novercæ quidam bellas res dixerunt, quidam ineptas. immo multi ineptas. Prius illa, quæ belle dicta sunt, referam. *Eufus*. Ut districta levi vulnere est curis! non credas factum manu privigni, credas amatoris. *Passiens* ait: Tam leviter te vulneravit dextera illa, cui nec paries obstitit, nec pater? *Varius Geminus* dixit: Da ferrum testi meo: fortius feriet. *Cæstius* dixit, cum descripsisset quam leve vulnus esset: Nocueras, inquit, mihi, si amicæ tuæ nocere potuisses. *Niger Brutidius* quotidiano verbo satis significanter usus est. Rivalem, inquit, occidit: amicam sauciavit. *Hippo Romanus* ejusdem generis rem dixit: Ostende, noverca, ostende id quod amator tuus vellicavit. *Bassus Sepullius* dixit: Maritum occidit, adulteram strinxit. Ex illis qui res ineptas dixerant, primus ibi ante omnes *Musa* vester: cum vulnus novercæ descripsisset, adjecit: At Hercules, pater meus tanquam paries perfoßus est. *Murrhedius* patrociniûm putat esse, quod causæ suæ sanguinem misit. *Nepos Licinius* ait: Non est istud vulnus, sed ludentis adulteri morsus: *Senianus* ex illa stultorum nota sententiam protulit. Non vulneravit, inquit, novercam, sed viri sui sanguine aspersit, cum illic vulnerata ponatur. *Vinitius* exactissimi vir ingenii, qui nec dicere res ineptas, nec ferre poterat, solebat hanc sententiam Seniani deridere, & similem illi referre in oratione dictam Montani Votieni. *Senianus* in hac eadem controversia dixerat: Nihil puero est teste certius, utique quinquenni. Nam & ad

eos pervenit annos, ut intelligat: & nondum ad eos, quibus fingat. Et hæc definitio, inquit, ridicula est, nihil esse puero teste certius, utrique quinquenni: puta, nec si quadrimus puer, testis est. nec si sex annorum. Illud venustissime adjiciebat: Putes, inquit, aliquid agi. omnia in hac sententia circumspecti hominis sunt, finitio, exceptio. Nihil est autem inamabilius, quam diligens stultitia. *Montani Votieni* sententiam huic ajebat esse similem, & deridebat. Acce omnino & expectatum est animal, canis utique catenarius paratus. Erat autem non æquus ipsi Montano. accusaverat illum apud Cæsarem, à colonia Narbonensi rogatus. at Montanus adeo toto animo scholasticus erat, ut eodem die, quo accusatus à Vinitio decertaverit, in Vinitii actionem sententias suas referebat. Eleganter illud dixit *Surdinus*: Rogo, nunquid putas illum alteram partem declamasse? Gravis scholasticos morbus invasit: exempla cum dixerunt, volunt & illa ad aliquod controversiæ thema redigere. Hoc ut aliquando faciendum est, cum res paritur, ita ineptissimum est luctari cum materia, & longe arcescere, sic, quomodo fecit in hac controversia *Musa*, qui, cum diceret pro filio locum de indulgentia liberorum in parentes, venit ad filium Cræsi, & ait, Mutus in periculo patris naturalia vocis impedimenta rupit, qui plus quam quinquennio tacuerat. quia quinquennis puer ponitur, putavit ubicunque nominatum esset quinquennium, sententiam fieri. quia Latroni bene cesserat, qui cum diluisset vulnus exiguum, dixit: Aspicite istam vix adparentem cicatricem: rogo vos, non putetis puerulum fecisse, & ne puerulum quidem quinquennem? *Gallus Vibius* improbam dixit sententiam, cum eadem describeret. Occidit, inquit, maritum; novercam læsit; puero pepercit.

pepercit. etiam hunc putabat suum. Valde enim puero *Castius* ajebat parcendum. Itaque dixit, cum laudaret ejus testimonium: Procurator * natus es. *Hermagoras* hunc sensum decentius posuit: Μάταιον ἀδιαφόρημα. Blandi sententia laudabatur, cum descripsisset à puero demonstratum procuratorem: O digitum multa significantem! *Euθεμον* dixit: Μητρὶα ἡγήσον ἔμπην μάρτυρα, ὡς ἀνίον δ' ἰσχυροῦς, ὡς πατρίον ἀξίον οἷς μετὰς ὅλον καὶ πατρός. *Murrhedius* mimico genere fatuam sententiam dixit, cum dixisset novercam disputare contra filii sui testimonium: Facit, inquit, quod solet. pro amatore sanguini suo non parcit. *Nico-crates* *Lacon* aridus & exsuccus declamator dixit: Τὴ μὲν ἰδίαν μάρτυρος ἐφείσατο, τὴ δ' ἐμὴν κατεφρόνησεν. *Hermagoras*, cum miserabilem dixisset pueri conditionem esse, qui infestus novercæ & procuratori redderetur, dixit, jam procuratorem clamare: ἔκ' ἐστὶν ἡμέτερος.

CONTROVERSIA XXI.

Dementiæ accusatur, qui servo filiam junxit.

Thema. Tyrannus permisit servis, dominas suas rapere. Profugerunt principes civitatis. Inter eos, qui filium & filiam habebat, profectus peregre. cum omnes servi dominas suas vitiaf-
sent, servus ejus virginem servavit. occiso ty-
ranno reversi sunt principes, in crucem servos
sustulerunt. Ille manumisso filiam junxit. accu-
satur dementia.

CONTRA PATREM. *Argentarii.* Habere-
mus solatium, si has nuptias fecisset tyrannus,
non pater. habe nunc illi honorem: fac dotalem :
sine dominam custodiat. Sanum putatis esse, qui
mavult tyrannum imitari quam servum? pater
noster honestis parentibus natus. qui enim aliter
condi-

conditionem matris nostræ habere potuisset, si tantum ingenuus fuisset? *Cestii Pii*. Soror, opto tibi perpetuam sterilitatem. Cum dicerem, Manumittamus servum, ajebat: Expectemus sororias nuptias. Ergo tibi, soror, ut honestos habeas liberos, adulterandum est? Fecit se similem tyranno, filiam raptis, libertum cruciariis. Plus servo dominus permittit, quam tyrannus. Qui fecit has nuptias, insanus est, aut tyrannus. Quis hoc potest credere, oprandum filiae fuisse, ne finiretur tyrannis, ne rediret pater? Si interrogavero patrem, quod gravissimum in tyrannide fuerit scelus: si sanus est, respondebit, Quod dominæ servis collocatæ sunt. *Fulvii Sparsi*. Eligitur maritus, quem sanus pater dotalem dedisset. gener tuus ipsis nuptiis crucem meruit. Egregium generum, cui nihil est gloriosius, quam quod inter cruciarios non est! Gravissima quoque ipsi servo facta est injuria. dominam suam non licuit illi servare virginem. *Blandi*. Fecit etiam servo injuriam, cum detraxit abstinentiæ gloriam: nuptiis suis manumissus est. O matrimonium omni adulterio turpius! *Julii Bassi*. Liberata Rep. quod me tristem vidistis, nolite mirari. etiamnum vivit tyrannus. Virginitatem, quam sub tyranno servaverat, perdidit sub patre. Dic, furcifer, cui sororem meam virginem servasti? dic, si placet, Mihi. Non vitiavit, inquit, cum liceret illi. Itane dignus est nuptiis, quia indignus est cruce? ex cella migrabit in cubiculum suæ dominæ, vel domina ex cubiculo suo migrabit in cellam? *Cornelii Hispani*. Melioris conditionis sunt vitiatæ quam virgo: illis mutare nuptias contigit. Quare, tyrannicida, præmium accepisti? etiamnum aliqua ex edicto tyranni nupta est. qui edictum tyranni fugerat, redit cum edicto. Dementia hoc patris factum est, ne tyrannum accusare posset.

set. Quod ille, inquit, filiam meam virginem alteri servavit. Nunc maritus est, qui sub tyranno quoque nihil aliud potuit quam raptor esse. Is, qui dotalis destinatus erat, custos relictus est. propositum est edictum, quod ne ferremus, fugimus. nihil per totum publicæ servitutis spatium indignius visum est, nihil diis hominibusque minus ferendum: itaque tyrannus post hoc occisus est. Desponsa est puella: omnia ex edicto tyranni facta sunt. *Albutii Sili.* Egregius gener, cujus hæc una gloria est, quod comparatus cruciariis frugalior est. Melius servus custodivit dominam, quam pater filiam. Propitius pater ita filiam suam collocavit, quemadmodum iratus tyrannus alienas. Inimici tibi nepotes precantur. Cum sanus pater fuit, ne has videret nuptias, fugit. Parum putatis magnum argumentum dementiæ, quod egi tyrannum in mortem, patres in exilium, servos in crucem? quomodo, qui sic fugis, sic collocas? Honestius exul es, quam focer. Si voles invenire generi tui propinquos, ad crucem eundum est. *Arellii Fusci patru.* Ex servo gener, & ex domina uxor, ex domino focer est factus. quis has nuptias non tyranni putet? Patrem tyranni criminibus accuso, tyrannum patris. Quid de tyranno loquor? patri similis est. Quid de patre non querat? tyranno similes est. Miserrima soror, sub tyranno patrem desiderabas, sub patre tyrannum desideras. In filia tua coegisti, quod tyrannus tantum permiserat. Nunc nobis, pater, si sanus es, exulandum est. Quid enim miserius accidere potest, quam is status in libertate, quem ceteri vix ferunt in servitute? fugimus, ne serviremus. Felicitatem nostram in calamitatem convertit. Aliquando enim fuit satius, cum ceteris contumeliam ferre, quam liberatis omnibus, solos in tyrannidem rejici. Servo liber-

libertatem dedit, filiæ servitutem. Servo filiam dedit, innocentiam abstulit. Nescio quid sibi velit, quod servi meritum laudat: tyrannum enim laudare debebat. Servus non stultus tergum & caput suum deliciis præsentibus prætulit. Si dicit, se timuisse tantum, laudabo, & hanc illi etiam nunc optabo mentem. Ceteræ honestos invenerunt servos: hæc talem habet, quales illæ in tyrannide habuerunt. Soror mea ancillulæ pellex est, sed ut domina nuberet, conservula de cellula exacta est. Nullum in tyranno majus scelus fuit, quam quod tibi libuit imitari. O te, soror, miseram, quod ista non sub tyranno passa es! jam enim pati desisses. Hoc tu putas præmium esse. Quia dominam non violavit, violet quantum volet. Iste vero, ut dicis, injuriam tibi fecit, qui affinitatem tuam moratus est. Si non cessasset, jam fortasse ex illo nepotes haberemus. Habeamus generum, si possumus, parem: sin minus, non erubescendum, cui cognatus sit aliquis, cui sacra aliqua & penetralia, in quæ deducatur uxor: quem adjungamus ad domum, non quem ex censu deleamus. *Porcii Latronis*: Qui omnia tuleramus, hoc fugimus. Vocat servum: & quia crucem non meruerat, mereri jubet. Itane, furcifer, tu potuisti dominam complecti? putasti autem te per tyrannum victurum, aut semper futurum patrem? Felicissimi videbuntur, quibus contigerit raptus tyrannus. Ita sine dubio beneficium dedit, qui custodivit dominam à stupro, se à cruce. Cum infelici face ad dotalem suum nova nupta deduceretur, si qua fides est, exhorruì, quasi repositum esset edictum. Cogitabam, quem sorori virum eligerem. simpliciter fatebor; fastidiebam jam eas condiciones, quæ ante professionem fuerant. agebam: Illo tempore & aliæ virgines erant. Non vitiavit, inquit, sub tyrannide.

O nos

O nos felices, si ne nunc quidem. *Triarius*. Age, hoc non est præmium, unum spectare omnium cruce? Certum habeo, si habuisset tyrannus filiam, non scripsisset edictum. Indicit festum diem, aperiri jubet majorum imagines, cum maxime tegendæ sunt. *Varii Gemini*. Eadem hora & libertum fecit, & generum. hoc fecit quod tyrannus non cogit, nisi cum irascitur: servus ne tunc quidem facit cum cogitur. Generum habes, qualem? ut illi laudationem suam reddam: nempe frugi servum. Servis tuis patitura fratres. Quantum ad expositionem rerum pertinet, sunt quidem acerba tyrannidis mala, tamen tristiora exponam, quæ post tyrannidem gesta sunt. non dubitabam, quin esset tyrannicidæ nuptura. si sub tyranno vitata esset, haberemus. Hoc non tibi uni accidit. Nondum tyrannum occisum puto, etiam nunc tyrannicas nuptias video. *Marillii*. Nunc sciam, an merito libertatem acceperis, si liber non merueris crucem. hoc, quod objicio, qui in pluribus fecit, occisus est. *L. Vinitii*. Nunc in domo nostra matrimonium est: cujus me puderet, etiam si raptus esset. Quam miseros putatis, iudices, esse eos, quibus quidem duo, quæ miserrima fuerunt, optanda sunt, tyrannus & raptor? Vna generi tui commendatio est, quod se aliquando ista puella putavit indignum. *Vallii Syriaci*. In eadem cõditione, Iudices, sumus, ut consolari debeamus sororem, quod aut rapta non sit, aut nupserit; & tamen quid ille meruit, quandiu per dominum licuit, innocentissimus servus? *Sepulii Bassi*. Nuptias clausa domo fecimus. in contubernium deducta servi domina est: ita iste dexteram sororis meæ, nisi dum manumittitur, non contigit. *Pollionis Asinii*. Inter nuptiales fescenninos in crucem generi nostri jocabantur. Miserrimum egisse me diem.

memi-

memini, quo servire cœpit respublica. Miserrimum diem egisse memini, quo ne exilium fugimus. inter hos dies sororis nuptias numero. Miserrima soror, fortasse vernularum tuorum noverca es. Pater, volo ducere uxorem: dic, quam mihi ex ancillis despondeas.

Contra. Albutii Sili. Servavit dominam, si quis tyranno indicasset, solus in cruce pendisset.

DIVISIO. *Latro* in has quæstiones divisit: An, etiam si non debuit filiam sic collocare, damnari tamen ob hoc non possit dementiæ. Licet, inquit, mihi filiam meam cui velim collocare. isto modo & repudium remisero genero. Accusor: Male collocasti filiam. & multi alii. Quid tibi videntur hi, qui abdicant filias suas? avari. Sed mala causa est. nec ob hoc damnabor. Tu patrem debes dementem accusare, non sanum regere. Ego istud an sine ratione fecerim, videbimus: satis est, si sana mente feci. Deinde, An sic filiam collocare debuerit. Hoc in hæc divisit. An, etiam si meruit servus, non tamen sic illi referenda fuerit gratia. Deinde, An bene meruerit. De facto servi primum disputavit: deinde de animo. Factum quale? Non dominam constupravit. Auge beneficia: nec dominum occidit, nec domino venenum dedit. Non est beneficium, scelere abstinere. Et tyrannus permisit dominam rapere, non coëgit. De hoc beneficio non est quod laudes servum: alioquin injuriam fecit, si non subducta est injuriæ, sed reservata: tunc tamen solatium fuisset, cum multis pati. Denique, quod aliæ in tyrannide passæ sunt, hæc in libertate: ceteræ absentibus suis, hæc præsentibus. In aliis stuprum vocabatur, in hac matrimonium: in aliis finis expectabatur injuriæ, in hac nullus. denique illarum stupratores suffixi sunt, hujus manumissus. Deinde de animo servi.

Color.

Color. *Latro* colorem à patre filii, quare non vitiaſſet ſervus, hunc fecit: timuiſſe illum ſupplī-
cium, ſciſſe futurum, ut liberata Rep. omnes pœ-
nas, qui contaminaiſſent dominas ſuas, darent: &
adventare jam tempus ultimum tyrannidis vide-
batur, cum ad ſummam eſſet perducta rabiem:
quæ nunquam niſi ex deſperatione fit. Itaque cum
videret, inquit, ſuffigi ctuci ſervos, clamabat:
Hoc ego futurum ſciebam. In ultima oratione *La-
tro* dixit: Servi quoque nomine tecum queri poſ-
ſum: quem, qui frugi fuerat, nequam feciſti. *Al-
butius* hoc colore uſus eſt. Immatura etiamnum
puella, nec adhuc injuriæ idonea: & ideo illam
non abduximus, quia ætatis beneficio tyranni-
dem ſentire non poterat. *Caſtius* dixit: Ego plane
non ſum detraçturus ſervo ſuam laudem. habuit
bonam mentem. ſperavit poſſe fieri, ut, ſi virgi-
nem ſervaiſſet, nuptiis dominæ manumitteretur.
Varius Geminus ait: Fortaiſſis amicam habebat.
hac delectatus abſtinuit. nam quidam virginum
concubitorum refugium. fortaiſſe ſcivit illam non
eſſe paſſuram. & illud; quod nequam quoque ſer-
vos intetdum frugi facit, malam fortunam timuit.
Et hanc ſententiam, quæ valde circumlata eſt, ad-
jecit: An etiam furcifer auderet cum domina con-
cumbere, niſi illi pater permiſiſſet? & illud dixit:
Ad hoc, pater, ab exilio redibas? In exilium etgo
quid fugimus? *Buteo* voluit videti, revera mente
lapſum patrem, & in narratione hoc dixit: Quam
mæſtus venit domum ab edicto tyranni! quantum
in ſinu filiæ flevit! puto, illo tempore mentem eſſe
concuiſſam. *Varius Geminus* dixit de abſtinentia:
Sic contaminare dominam ſuam, & trahere in
cellam non eſt auſus. niſi forte hoc modo mavis
narrem. Iam tunc ſperare ſororis nuptias cœpe-
rat. A parte patris magis deſenſione opus eſſe di-

cebat *Latro*, quam colore. *Varius Geminus* factum ipsum defendit, magnos viros fecisse, ut libertinas uxores ducerent. M. Cato, inquit, coloni sui filiam duxit uxorem. Sed ingenuam. Respondeam: Sed Cato. plus interest inter te & Catonem, quam inter libertum & colonum. Quam multa bona haberet subjectus, & obsequens maritus. Non petulantiam timebit, non verborum contumeliam, non pellicem, non repudium. Filiam meam semper domi habeo: quam eo magis desidero, quod habeo, diva illa fide. Inde factum liberti laudavit. *Albutius* hæc philosophatus est. dixit, neminem natum liberum esse, neminem servum: hæc postea nomina singulis imposuisse fortunam. Denique, inquit, scis & nos nuper servos fuisse. Retulit Servium regem. *Silo Pompeius* hoc colore usus dixit: Exhaustum tyrannidis injuriis patrimonium. non habuisse se dotem quam daret. *Argentarius* voluit videri, puella volente se fecisse. Visa est, inquit, indulgere illi: certe debuit. *Gabinus Sabinus* hoc colore usus est, ut in quantum posset dignitatem suam destrueret, & humilitatem confiteretur. Et ideo, inquit, facilius potuit. Non vitiavi, quia nemo in domum nostram oculos dirigebat: & sciveram, inquit, facere cui collocarem: quærendus mihi erat gener aliquis libertinus. quid ergo? alieno potius liberto? hunc jam novi. scio, cujus affectus in nos sit. si moriar, scio me meam filiam apud hunc tutorem relicturum. Et hanc sententiam adjecit, quæ valde excepta est. Eum non contempsi generum, qui tyrannum contempserat. *Atius Postumus* hoc colore usus est: Nihil est, inquit, invidia periculosius. hanc sapientes viri veluti pestiferam vitandam esse præcipiunt. hanc ita vincens invidiam eram. Hic nunc nobis objicit fortunam liberorum
nostro-

noſtrorum. oderant filiam meam ſœminæ, me patres, quaſi publici mali ſegregem exprobrato- rem: quo uno modo honeſte potui, feci filiam meam ceteris ſimilem. fortuna mea publicæ par- tis. detracta omnis invidia eſt: filiam non habeo honeſtiorẽ quam vos, ſervum frugaliorem ha- bui quam vos. *Hiſpo Romanus* dixerat: Maritum autem ego iſtum vocem, raptorem ſerotinum. ver- bum hoc quaſi amputanti, quod non erat uſurpa- tum, quibuſdam diſplicebat. Ejuſdem verbi expli- catione, ut extra reprehensionem eſſet, uſus eſt *Gabinus Sabinus*, cum diceret, nondum eſſe con- ſummata adverſus ſervos publicam vindictam: Etiamnum in domo noſtra reſiduus raptor eſt. *Sa- turninus Furius*, qui volens vel condemnavit, ma- jus nomen in foro quam in declamationibus ha- buit: ſolebat tamen tam honeſte declamare, ut ſci- res, illum huic materiæ non minus idoneum eſſe, ſed minus familiarem. Is in hac controverſia cum L. Lamiæ filio declamaret, dixit ſententiam: ὁ μὲν πατὴρ χειρὼν γέγωνεν τυράννης, ὁ δὲ δούλος ἐαυ- τῷ. Ex tabellis emptionis multi ſententiam tra- here tentaverunt. *Albutius* dixit: Profer mihi ta- bellas. quid hoc eſt? generum ſocer mancipio ac- cepit. *Triarius* dixit: Fugitivum erronem non eſſe: Ita, ſi malum auctorem habemus, gener noſter non fugitivus eſt. *Blandus* dixit: Relegamus au- ctoritatis tabellas; furtis noxaque ſolutus. hæc ge- neri noſtri laudatio eſt? *Gallio* dixit: Furtis noxa- que ſolutus eſt. *Sparsus* dixit: Oſtende tabellas. quid nobis cum iſto genere? prior dominus pro- miſit, fugitivum non eſſe. Gratulor vobis, poſteri. patrem fugitivum non habebitis. *Varius Gemi- nus* dixit: Erronem non eſſe: adjicio, fugitivum non eſſe: adjicio, furtis noxaque ſolutum. nun- quid de generi tui nobilitate detraxi? *Pollio* ajebat

ridere se, quod declamatores decrevisset hunc utique emptitium esse: Mirari vos puto, quod in hac controversia omnes declamatores mentis suae fuerint. *Nepos Mamilius*, cum hortaretur libertum ad repudium sororis, dixit: Refer nobis gratiam, & tu sororem meam manumitte. *Nepos Licinius* illi non cessit. dixit enim: Sub illa subsellia transite servi, transite liberti, empta cognatio. & cum illum sensum elegantem, & ab omnibus jactatum, subtipuisset: Soror, opto tibi sterilitatem: adjecit: Nec est quod mireris, me timere partum tuum: audio sic nasci tyrannos.

CONTROVERSIA XXII.

Cavete proditorem.

Lex. Proditionis sit actio. Thema. Pater & filius imperium petierunt. Prælatum est patri filius. Bellum commisit cum hoste: captus est. missi sunt decem legati ad redimendum imperatorem. euntibus istis occurrit pater cum auro: dixit, sero se aurum ad redemptionem tulisse. filium suum crucifixum esse. illi perveniunt ad crucifixum imperatorem. quibus ille dixit: Cavete proditorem. Accusatur pater proditionis.

CONTRA PATREM. *Albutii Sili.* Quid desideratis ultra? imperator supplicium tulit, proditor pretium. Tristiotem istum vidimus, cum filius imperator renuntiatus est, quam cum captus. Redde rationem, quemadmodum redieris tutus, senex, solus, cum auro; cum etiam imperatores capiantur. Imperator adolescens renuntiatus est, omnibus lætis, præter patrem. *Castii Pii.* Plus accepit auri, quam quod posset abscondi. nolite mirari. & imperatorem, & filium vendiderat: *Cavete proditorem.* Iam comitiis cavimus. Abstulissent tibi aurum hostes, nisi dedissent. Cum de redemptione

ptione ageretur, omnes in curia fuerunt, præter competitorem. Indicium fuit, morientis breve, filii verecundum. *Blandi*. Quomodo te dimiserunt? si nihil aliud; & ducem genuisti, & dux esse voluisti. Si non decreveramus, consilium nostrum expectari debuit: si decreveramus, officium. *Arellii Fusci Patru*. Vnde tam graves paterni finis? nunquid ossa filii reportant? Expectat videlicet judicia vestra reus: tanquam nesciat, quid de illo sentiat. Non tu semel apud hostem fuisti, sed nos semel legatos misimus: Imperator non audet nominare te, tanquam patrem. *Isnii Gallionis*. Fuit adolescens optimus, verecundissimus: qui patri suo cessisset, si salva pietate potuisset. Iterum vobis inter patrem & filium judicandum est. Candidatus processit contra patrem: si silentium ejus intelligere scissetis, & tunc vobis verecunde indicaverat. Habebas apud hostes auctoritatem: apparebat te reip. irasci. Legati nostri aurum ferebant: pater afferebat. Dixeras illos sero venturos: nonne pervenerunt? sero imperatorem nostrum convenerunt. Imperator istum accusat, nos subscribimus. hoc fuit imperatoris nostri testamentum. Objice, inquit, aliqua antea actæ vitæ crimina. non possum. Verecundum competitorem habuisti. multum tacebat. quod possum tibi majus crimen objicere? filius tibi tuus credi Rempublicam noluit. Non est quod dicas, Quem misi ad hostes: tanquam ipse ire non posset. cur tam cito reverteris? Diutius nos contra filium rogasti, quam pro filio hostem. Num immobilis dirigisti? num illi, quasi & ipse affixus, hæsisisti? quid tam cito recedis? etiamnum vivit, etiamnum loquitur. recessurus interroga, si quid velit mandare. Voce prodicionem coarguit, silentio proditorem. Intelligo quanto periculo istum of-

fendam. quemadmodum enim iste accusationem vindicavit? cruce. Omnibus argumentis premittitur. dabo qui viderint, dabo qui audierint, dabo aurum, dabo testem, & ne quid de dignitate dubitari possit, imperatorem. De hoc utrum volet, dicat: inimicus est, hunc indicavit. Aurum tantum habuerat, ut appareret etiam non quærentibus: tantum suspectus erat, ut quemvis potius quam vos admoneret. *Proditorum cavete*. Optimus adolescens, optimus imperator, qui Reipub. curam agere ne in cruce quidem desit. Tibi non dixit, dignum te non putavit filius, cui diceret: *Cave proditorum*. *Varii Gemini*. Nolite omnia expectate ab accusatore, & occupato & verecundo. rem intelligite. crimina audistis. quæritis antea actæ vitæ crimina? non habet. nihil unquam tibi filius objicere voluit. Tam cito lassatæ preces tuæ sunt. quid faciet miser? Nec imperator potest tacere prodicionem, nec filius loqui proditorum. *Porcii Latronis*. Quid abitis? itaque non pervenit usque ad crucem. Vereor ne tam sero caveamus, quam imperator noster: qui non ante intellexit prodicionem, quam proditus est: nec unquam præsentius periculum fuit. Respublica sine imperatore est, proditor sine custode. Quid est quare tibi hostes pepercerint? Et imperatoris nostri pater es, & aurum habes, & legatus non es. Si tibi dicam, Expecta dum legati mittuntur: filius tibi publice remitteretur: dices; Paternus affectus non sustinet moram: rapit me desiderium filii: etiam si redimere vivum non potero, mortuum redimam. Nunquam tam durus hostis fuit, ut paternis lacrymis non flecteretur. Ut ignoscam tibi, quod tam cito isti objiciam, quod tam cito redisti. dic quid dixerit tibi. an nihil cum patre loqui voluit? *Cavete proditorum*. hoc dixit: Videte ne quis nocte insciis

in scis custodibus exeat: ne quis Rep. ignorante ad hostem perveniat: ne quis ex hostium castris gravisauro revertatur. Nihil deest indicio. Si quid de proditione quæritis, imperator vobis dicet: si quid de proditore, legati.

Pars altera. Arelli Fusci Patri. Quantum est pretium, quo vendo, ut filium pater spectem in cruce filius patrem de cruce? tanti & imperatorem & patricium vendidi. Gratulabantur omnes repulso magis quam designato nimis ambitiose. Nunc cœnitet. & filium & patriam vendidit: tam exiguam auri accepit, ut unus senex portare posset.

D I V I S I O. In hac controversia, etiam si conjecturali est, habetque quasi certum tritumque iter: fuit tamen aliqua inter declamantes dissensio. *Latro* semper contrahebat, & quidquid poterat tuto relinquere, præteribat. Itaque & quæstionum numerum minuebat, & locos nunquam attrahabat: illos quoque quos occupaverat, non diu dicebat, sed valenter. Hoc erat itaque præceptum ejus, quædam declamatorem tanquam prætorem facere debere, minuendæ litis causa. quod in hac controversia fecit: non enim curavit dicere nullam esse factam proditionem, sed se proditorem non esse. Et suspectus, inquit, judici est, qui plus quam se defendit: & nolo cum filii voce pugnare, ut imperatorem & filium mentitum dicam: præsertim cum odium adversus filium objiciatur patri. *Albutius* in duas partes declamationem divisit. primum negavit illam esse proditionem: deinde ut esset, ad senon pertinere.

Color. Colorem contra patrem *Silo Pompeius* hunc introduxit, odio illum Reipublicæ à qua repulsus erat, fuisse, & odio ipsius filii quem oderat: & quia competiverit, & quia vicerit. *Varius*

Geminus dixit statim petiisse patrem hoc proposito imperium, ut proderet hominem avarum & lucro inhiantem, & quia noti mores ejus erant, victum ab eo competitore, à quo vinci fas non erat, nisi hominem turpissimum. Ante comitia, inquit, paratus erat & pecuniam accipere, & filium prodere: post comitia paratus erat pecuniam dare, ut filium proderet. Ut captus est dux: *ijebamus*, inquit, Non potest hoc sine proditione fieri. excusavimus nos imperatori. diximus perseverasse ad redemptionem, quamvis deterruisset pater. Hoc loco ille respondit: *Cavete prolitorem.* *Blandus* dixit, ægre ferentem pudorem repulsæ, voluisse occidi filium, ut in ejus locum substitueretur ipse. *Hippo Romanus.* Utionen, inquit, suam hosti vendidit. tam facile, inquit, xiiit. nocte pervenit ad hostes, rediit: ut scires illum non tunc primum fecisse. *Argentarius* dixit: Perfer ad senatum mandata filii tui. necesse est tibi multa dixerit. legatis quoque aliqua mandavit. fortasse proditoris nomen patri dixit. Indica nobis. Nihil, inquit, dixit mihi. Sublata omnis curatio est. Quæritis quem dixerit? videte, cui nihil dixerit. Pro patre de comitiis hic color *Latronis* fuit. Ne quis filium meum vinceret, timui. itaque professus sum, ut auctoritate mea deterræm futuros competitores: deinde ipse filio meo cessi. *Alburtius* hoc colore usus est. Aiebat, inquit, talem imperatorem fieri debere, qualis Scipio fuisset: talem senem, qualis Maximus fuit: senem nihil temere facturum. utriusque populo copiam fecit. *Cestius* hoc colore usus est. Novam vitia filii mei: sciebam esse acrem adolescentem, fortem, sed inconsideratum, temerarium. itaque petii imperium Reipublicæ causa filii mei, quem idoneum ad tantum sustinendum onus non putabam. *Fuscus*

seus Arellius dixit, in hoc se competissē, ut hostium animi frangerentur, cum audissent, posse Rempublicam vel in una domo duos eligere. *Hispo Romanus* simpliciter putavit agendum. Inepti, inquit, hi colores sunt; componantur competitores. Hoc itaque egit colore, ut quereretur de exitu comitiorum: adolescentulos omnes conspirasse, quasi de ætatis comparatione ageretur: facile itaque victum senem non ambientem. De me, inquit, queri non potestis: clamavi, Non est vobis utilis hujus ætatis imperator. Mansit itaque illi & post comitia eadem contumacia: nihil referebat ad patrem, nihil communicabat: itaque captus est. Et cum descripsisset, quam imperite disposuisset aciem, quemadmodum in exploratis locorum insidiis oppressa ejus temeritas esset, adjecit: Hoc erat quod vobis clamabam, Ducem senem eligite. *Otho Iunius Pater*; Præfagiis quibusdam, & insomniis hanc fortunam prænuntiantibus agnita re, comperisse dixit. erat autem ex somniatoribus totus. ubique illum defecerat color, somnium narrabat. De eo quod incerto senatu egressus est, *Latro* sic coloravit: decretum non expectasse, amentem & attonitum protinus præcurrisse. *Albinius* hoc colore usus est: Semper de duce cito constitui: longum erat expectare: ad summam festinavi, nec occurri. *Varius Geminus* dixit: Maluisse solum ire. hostes enim auctoritate legatorum non moveri, ad lacrymas patrum sæpe flecti. *Silo Pompeius* ait: Putavi utilius esse, privata illum pecunia redimi. minoris enim posse æstimari, quam si tanquam imperator redimeretur. *Argentarius* ait: Nihil tam iniquum erat, quam legatos ad redemptionem mitti. nunquam enim reddidissent, quem sic desiderari publice judicassent. Itaque præcurri rogaturus, & hoc dicturus: Exercitus con-

temnit illum, Resp. relinquit. *Blandus* ait: Cogitanti mihi quid facerem, contentusne essem paternis lacrymis, an comitatu publico preces meas adjuvarem: tandem venit in mentem, Trojanum regem ad redemptionem filii sine legatis isse, & cum auro. *Sepullius Bassus* ait, non expectasse securiam, quia putaverit futuros, qui redimendum negarent, quod factum apud Romanos sæpius erat: itaque ante se voluisse redimere, quam posset aliquid de non redimendo constitui. *Castius* dixit: Non quæsi vi secretos tramites, & occultum iter, proditor scilicet eadem via veni, qua legati. De voce filii, colorem *Albutius* hunc fecit: Pudebat illum, inquit, quod captus erat: quærebat aliquod fortunæ suæ patrociniū: voluit videri non culpa sua, sed prodicione hoc sibi accidisse, itaque nomen adjicere non potuit. *Fuscus Arellius* dixit, alienatum jam supplicii animū, & errantem has voces effudisse sine argumentis, sine reo. *Varius Geminus* omnia complexus est: Potest, inquit, propter hoc, potest propter illud: ego vobis idem suadeo. *Cavete proditorem.* hoc si cavere vultis, imperatores senes facite. Illud & in hac controversia & in omni vitandum aiebat *Castius*, quotiens aliqua vox poneretur, ne ad illam quasi ad sententiam decurramus, sicut in hac apud *Castium* quidam auditor hoc modo cœpit: *Vt verbis ducis vestri scilicet, Iudices, incipiam, Cavete proditorem.* sic finivit declamationem, ut diceret: *In quibus vitam finit imperator, Cavete proditorem.* Hoc sententiæ genus *Castius* ἡχώ vocabat, & dicenti discipulo statim exclamabat: ὡς τὸν ἡχώ. ut in illa Suasoria, in qua deliberat Alexander, an Oceanum naviget, cum exaudita vox esset, *Quoniamque invilte?* ab ipsa voce quidam cœpit declamare, & in hanc desinit. Ait illi *Castius* desinenti: εἰ

τι: εἴ σοι μὴ λήξω, σέο δ' ἄρξομαι. Et alter, cum descriptis Alexandri victoriis, gentibus perdomitis, novissime poneret: *Quousque invicti?* exclamavit Cæstius: *Et tu quousque?* Otho Pater hoc colore usus est pro patre. dixit enim, molestum fuisse imperatori, quod illum suffixum legati intruebantur. itaque, ut ab hoc illos spectaculo arceret, & exoneraret verecundiam suam, id dixisse, quo audito festinarent. Itaque dixisse illum, non, *Caveant proditorem*: sed, *Cavete*: quasi ipsis legatis esset periculum, ne proderentur.

CONTRORSIA XXIII.

Mutanda optio raptore convicto.

Lex. Raptor raptoris aut mortem, aut indotatas nuptias optet. *Thema.* *Rapta producta, nuptias optavit. Qui dicebatur rapuisse, raptorem se negavit. Convictus est. Illa optionem petit. Contradicitur.*

CONTRA RAPTAM. *Albutii Sili.* Præterquam quod in omni discrimine periculosa libertas est, meruit puella, ut taceremus: misericors in nos, etiam antequam rogaremus, fuit. Inhumana libertas est, si vincimus adversus iudices. Non oportet tibi amplius quam semel licere optare. omnis nimia potentia saluberrima brevitate constringitur. qui potest condemnare, possit semel: qui potest occidere, possit semel: aut si qua iteratio recipi potest, in pœnitentiam mortis recipienda est. Proponite vobis jam supplicii faciem, carnificem, securim. alicui hoc semel licere, nimium est. exorata sum, conde gladium: irata sum, repero optionem. & non semel mori satius est: occide jam non vitiatorem, sed virum. *Porcii Latronis.* Periculosius est negare raptum, quam commississe.

misisse. in hanc perturbationem adolescens per-
 ductus erat, ut ignoraret, quid fecisset: non
 refugiebat tamen puellæ nuptias. favebat tantum
 sibi, ut innocens duceret. itaque nihil aliud pe-
 tit quam libertatem, ut honestius duceret. *Ita*
 apud vos, Iudices, tutius est peccare quam eru-
 bescere? Dignior pœna erat, si id peccasset,
 quod meminisse posset. Exsurge, adolescens, &
 sine ullo respectu pudoris ad pedes te puellæ de-
 mitte: accedite & vos, amici propinqui, &
 tu, mater & pater: quid tu, puella? ecquid te
 horum lacrymæ movent? Non eo, inquit, ad
 illum magistratum. non dissimulo. metuo te,
 puella, si nusquam rogari vis, nisi ubi occidere
 potes. Gravius punior nunc, cum me peccasse
 pudet, quam cum peccavi. Quæ post injuriam
 ignoscit, perdidit misericordiam. *Cestii Pii*.
 Venit ad vos, vestro beneficio retenturus puellæ
 beneficium. optavit nuptias: neque adhuc sciebat,
 quam verecundum maritum esset habitura. Ra-
 ptorem dimisisti: virum occides? ajebat iudex:
 Quid habes, quod tam pertinaciter neges? nuptias
 optat. minus est ergo quod vitiavit, quam quod
 negavit? *Q. Haterii*. Non sum, inquit, optatura
 mortem, sed volo mihi licere & mortem optare.
 quam potestas ista delectat, crudelis est. *Blandi*.
 Ergo nos injuriam periculosius negavimus, quam
 fecimus. *Iunii Gallionis*. Quadam nocte, quid di-
 cam? Non negare jam non audeo. Nox, vinum,
 error. quid irasceris, puella? jam non negat. Non
 diligenter causa mea acta est. dum nihil timetis,
 facilius me puellæ credidistis. Confitendum est
 vitium nostrum: nos nuptiis fecimus moram:
 Sive adhuc esset vitiata, sive non esset, visa indi-
 gna matrimonio, quæ hominem posset occidere.
 Tibi consulebam, ne dicereris vitiatori nupta. si
 per

per te licuisset, honestiorem maritum habuisses. Tu negasti? O hominem impudentem! ita tu non ante magistratus tribunal, in conspectu populi, in medio foro clamitasti: Ego virginem rapui? Neminem habere tam obsequentem maritum potes: hic jam nihil negavit. *Varii Gemini*. Exponam vobis rerum ordinem, sic tanquam ab eo didicerim, qui, quid fecerit, nescit. *Vibii Galli*. Vbi estis qui dicebatis: Nihil interest tua; Confitere, confitere: quia honestius putasti raptori nubere. Sit, inquit, mihi heres, si quis intra decem menses natus fuerit. nunquid negat? Surge adolescens: dic, Rapui, vitiaui: incipe scire quod nescis: miraris si tibi non credit? multum est de quo timet.

Pars altera. P. Asprenatis. Nescio utro iudicio adversarius fuerit improbius. priore id egit, ne quam omnino poenam stupri penderet: hoc id agit, ut ipse optet, ex duobus à lege constitutis suppliciis, utrum velit pendere. Fatetur enim impune, se habere maluisse, quam ducere uxorem: uxorem ducere malle, quam mori. antea legem vitiationis evertere conatus est, nunc transferre vult: advocatos rogat, iudices rogat, omnes potius quam vitiatam. Utinam non hoc illum liberaret meru, quod iudicis sui novit clementiam. nobis clamabat se innocentem: si quid peccasset, mori non recusare. Aderat raptori populus: nec quicquam magis suspectam faciebat vitiatæ causam, quam lenitas optionis. Si tibi jam de stupro tuo liquet, est quædam proxima innocentæ verecundia, præbere se legibus: tu vero meruisti quidem mortem illa inficiatione. ignorasti, an peccasses; innocens esse voluisti. causam haberes: revertere ad partes, puella, quandoquidem totiens jam rogas, quæ rogari ipsa debueras.

Divisio. *Latro* tres fecit quæstiones, an illa optio

optio iusta fuerit. Non fuit, inquit, iusta: non enim constabat te raptorem esse. Nihil refert, inquit, an negaverit. erat enim raptor, etiam ita si negabat, & iusta fuit optio. An si injusta optio fuit, revocari possit. Optio, inquit, semel puellæ datur: immutabilis est, semel emissâ. Iudex, quam tulit de reo tabellam, revocare non potest; quæsitôr non mutabit pronuntiationem suam. Nihil tam civile, tam utile est, quam brevem potestatem esse, quæ magna est. si volet & alteram suam optionem revocare, & deinde tertiam, nunquam constabit quid futurum sit: cum illa, quid optaverit, possit sequenti semper optione rescindere. Tertiam fecit quæstionem. An, si possit aliquando revocari optio, nunc debeat. Hæc defensio adolescentis, qui negavit se vitiasse. *Fuscus* & ordinem mutavit quæstionum, & numerum auxit. Fecit enim primam quæstionem, An rapta non possit amplius optare quam semel. Potest, inquit. lex enim non adjecit, quotiens optet, sed, ex quibus. Aut hoc, inquit, aut illud. Non adjecit, Neque amplius, quam semel. Contra ait: Lex jubet te alterutrum optare. Tu hodie, si mortem optaris, facies quod nunquam factum est: utrumque optaveris. Etiam si non licet, inquit, amplius quam semel, & mortem optabis & nuptias. Ego nondum optavi: optio est enim, quæ legitime fit: illa non est facta legitime: si prætor defuisset, nunquid optionem vocares? Si rapta defuisset, raptor non fuit. Non est illa optio: sermo est, An proximo iudicio confirmata sit optio. Rapta ait: Agebatur apud iudices, utrum deberet raptae esse optio: non iudicatum est, raptam esse debere: rapta sit. Non, inquit, puella: quæsitum est enim, an ego in raptorem jus haberem. iudicatum est, habere me: uti debeo. Non possum ante legem habere, quam
per

raptorem. Novissimam quæstionem fecit æquitatis, An raptæ debeat esse optio. *Passienus* hanc ultimam partem sic dividebat: An, si adolescens malo-adversus puellam animo inficiatus est raptum, ut nuptias effugeret, dignus sit qui iterum fortunam subeat optionis recusatæ. deinde, an malo animo fecerit. *Varius Geminus*: Ultimæ quæstioni vel parti, inquit, quid debeat fieri, quæritur. Duo hæc adjiciebat, quæ per se quæri putabat: An si puella pro certo adolescentis mortem optatura est, non debeat illi permitti optio, tam crudeliter usuræ sua potestate: deinde, An mortem optatura sit. Quid est, inquit, quare velis optare, nisi quod nuptias non vis? Hoc non tantum patimur, sed rogamus.

Color. Color pro adolescente introductus est à *Latrone* talis, ut diceret, se ebrium fuisse, & ignorare quid fecerit: hoc die magis credere de facto suo, quam scire: recusasse autem, non, ne duceret uxorem, sed, ut sua voluntate duceret, & iudices non audisse sollicitos: faciles fuisse quasi de nuptiis ageretur. *Varius Geminus* raptam confessus est, & dixit, nihil tant contrarium esse adolescenti, quam etiamnum negare: ne non tantum raptam, sed etiam judicem offendat. *Castius* nec Latronem secutus est dicentem, nescisse se; hodieque nescire: nec *Varium Geminum*, confitentem se non rapuisse. apertius negavit: Virum, inquit, invenire non poterat, Iudices. Tertiã sententiam secutus est. Si rapuit, indignum est puellam invitam raptam esse: si non rapuit, nonne indignum est, fieri illum maritum? *Silo Pompeius* dixit, adolescentem verecundum natura, & rustici pudoris, non sustinuisse confessionem. Non placebat Latroni color. Minus, inquit, ignoscetur illi, si scit se rapuisse, & sciens mentitus est. Contradicebat
Silo

Silo, posse ulli fidem fieri, aliquem nescire an rapuerit. *Hispanus Cornelius*. Non subducere illi, inquit, maritum volui, sed honestiorem dare. Digna est, inquit, tam misericors puella, quæ non videatur nupsisse raptori. *Hispo Romanus* ait, illos sodales, qui ipsam impulerant, circumsteterisse, & dixisse: Non est hæc quam rapuisti. timuit, ne illi, quam rapuerat, faceret injuriam. *Argentarius* dixit: Velem mortem optasses. non esset hic raptor judicatus. Non causa tua illum premit, sed optio. Dum unusquisque judex dicit, quid habet quod tantopere recuset, putat de capite agi: & ipse ait, se non velle ducere uxorem, sed titulum recusat. Nempe victus ducet uxorem. Non est sollicitudine de eo judicandum, cui damnato gratulandum. *Silo* hoc colore usus est: Confusum adolescentem subito, & tanto tumultu parum sibi constitisse, & negasse, quia perturbatus erat: perseverasse, quia negaverat.

LIBER QVARTVS.

Seneca Filiis.

AM videbar promissum meum implese. Circumspiciebam tamen, nunquid me præteriret. Vltro Votieni Montani mentionem intulistis: & velim vos subinde aliqua nomina mihi offerre, quibus advocetur memoria: quæ, quando senilis per se marcet, admonita, & aliquando laceffita, facile se colliget. *Montanus Votienus* adeo nunquam ostentationis declamavit causa, ut ne exercitatus quidem declamaverit. Rationem querenti mihi ait: Vtram vis? honestam, an veram? Si honestam, ne male assuescam. Qui declamationem

nem parat, scribit, non ut vincat, sed ut placeat. Omnia itaque lenocinia ita conquirat: argumentationes, quia molestæ sunt, & minimum habent floris, relinquit; sententiis explicationibusque audientis delinire contentus est. Cupit enim se approbare, non causam. Sequitur autem hoc usque in forum declamatores vitium, ut necessaria deferant, dum speciosa sectantur. Accedit etiam illud, quod adversarios quamvis fatuos fingunt: respondent illis & quæ volunt, & cum volunt. Præterea nihil est quod errorem aliquo damno calliget: stultitia eorum gratuita est. Vix itaque in foro futurus periculosus stupor discui potest: qui crevit, dum tutus est. Quid, quod laudationibus crebris sustentur, & memoria illorum assuevit certis intervallis quiescere? Cum ventum est in forum, & desit illos ad omnem gestum plausus excipere, aut deficiunt, aut labant. Adjice nunc, quod ab aliis nullius interventu excutitur. Nemo ridet, nemo ex industria obloquitur: familiares sunt omnium vultus. In foro ut nihil aliud, ipsum illos forum turbat. hoc, quod vulgo narratur an verum sit, tu melius potes scire: Declamatoriæ virtutis *Latronem Porcium* unicum exemplum, cum pro reo in Hispania Rustico Porcio propinquo suo diceret, usque eo esse confusum, ut à solæcismo inciperet: nec ante potuisset confirmari, tectum ac parietes desiderantem, quam impetravit, ut iudicium ex foro in basilicam transferretur. Usque eo ingenia in scholasticis exercitationibus delicate nutriuntur, ut clamorem, silentium, risum, cælum denique pati nesciant. Non est autem utilis exercitatio, nisi quæ operi simillima est illi ad quod exercet: itaque durior solet esse vero certamine. Gladiatores gravioribus armis discunt, quam pugnant: diutius illos magi-

magister armatos, quam adversarius sustinet. Luctantes binos simul ac ternos fatigant, ut facilius singulis resistant. Cursores, quod intra exiguum spatium de velocitate eorum judicetur, id sæpe in exercitatione decurrunt, quod semel decursuri sunt in certamine. Multiplicatur ex industria labor quoq; condiscimus, ut levetur quo decernimus. In scholasticis declamationibus contra evenit: omnia molliora, & solutiora sunt. in foro partem accipiunt, in schola eligunt. Illic judici blandiuntur: hic inserviunt. illic inter fremitum circumsonantis turbæ intendendus animus est, vox ad aures judicis perferenda est: hic ex vultu dicentis pendent omnium vultus. Itaque velut ex umbroso & obscuro prodeuntes loco, claræ lucis fulgor obcæcat: sic istos à scholis in forum transeuntes, omnia tanquam nova & inusitata perturbant: nec ante in oratorem corroborantur, quam multis perdomiti contumeliis, puerilem animum scholasticis deliciis, languidum vero labore durarunt. *Lepidus*, vir egregius, & qui declamatorio, non studio **

C O N T R O V E R S I A XXIV.

Cimon ingratus Calliæ.

Lex. Adulterum cum adultera qui deprehenderit, dum utrumque interficiat, sine fraude sit. Ingrati sit actio. *Thema.* *Miltiades peculatus damnatus, in carcere alligatus decessit. Cimon filius ejus, cum sepeliret, vicarium se pro corpore patris dedit. Callias sordide dives natus, redemit eum à Republica, & pecuniam solvit, eique filiam suam collocavit, quam ille deprehensam in adulterio, deprecante patre occidit. Ingrati reus est.*

PRO CIMONE. *Albucii Sili.* Non me movet periculum meum. semper nos in malis nostris

stris non fortunam, sed causam spectavimus. Non dubito, quin Callias redempturus Miltiadem, si jam habuisset filiam nubilem. *Musa.* Aliud alius pati non potest. mihi adulterium carcer est. *Arel-
lii Fusci Patris.* Nihil, inquit, filia plus possum dare quam Cimonem virum. quando mini contingent ex eo nepotes? Ferrum à lege mihi traditum, ad vindictam pudicitiae, projiciam? Perdidisti pecuniam, Callias, si tales solvisti manus. Damnatus peculatus, nihil aliud hæredi suo relinquit, quam se patrem. *Castii Pii.* Non potest generosus animus contumeliam pati. Merito tu ex Cimone nepotes habere concupisti. Quid magis in me probasti quam carcerem? non sum innocentior quam pater: ne felicior quidem. Hoc unum interest inter parentis & filii fortunam, quod illius calamitatum exitus fuit carcer, mearum initium. Exponam vobis, quam in neminem meorum ingratum sim. Vnus Miltiadis census inventus est, Cimon filius: nec hic quidem quicquam habuit, quod dare pro patre, præter seipsum, posset. In Cynegyri domo sperare nuptias poteram, in Callimachi nec verebar, ne Cynegyrius pluris suas æstimaret manus. Redemptus Cimon redemptoris felicitas est. *Votieni Montani.* Faciam, dicat, non accepi beneficium. alter reddidit. Certe beneficium reddam, cum tam honestum desideraris, quam dedisti. Ego adulteros dimittam? quid aliud facerem, si adhuc alligatas haberem manus? egit me attonitum dolor. Non mehercule sic exorasset Miltiades pater. Nihil Calliae debeo, nisi liber sum. Est vir egregius Callias, est misericors. sed utinam tantum adversus bonos. Major injuria est, si nunc manus Cimonis alligantur, quam fuit beneficium quo tunc solutæ sunt. Non iste iniquiore animo filiam amisit, quam ego uxorem; sed æquiore ani-
mo

mo impudicam pati voluit. Vis divitias tuas abscondere, cum in eos inciderint qui mendicitate censentur? Nihil habet domus nostra melius quod ostendat, quam pauperratem. Da pecuniam Miltiadi, qua damnationem luat, nocens erit; da Cimonem, qua patrem redimat, pius non erit. *Vibii Galli*. Nullo mihi felicior videor, quam quod Miltiadis pretium fui. Alligatus jacebat Persicæ potentiae vindex, libertatis publicæ assertor, alligatus jacebat crimen ingratae civitatis. Adulteram dimittam patri? adulteram, cui non tam gloriator, quod filius sim Miltiadis, quam quod vicarius. Quid? tu poenam putas pro Miltiade alligari? Si adulterum solum occidero, exulandum est. quid faciam? non occidam? plus quam praestitisti exigis; pro carcere exilium. Neutrum occidam? plus quam praestitisti exigis. unum beneficium dedisti; duo petis. Magnum uterque beneficium, dum datis, recepistis. Cimonem, quod Miltiadem redemit: tu, quod Cimonem. Videbatur mihi omnis majorum meorum circa me turba fremere, dicentium; Vbi sunt illae manus, quae solvere Miltiadem? Non mihi occurrit indulgentia uxoris; non Callias focer; non ullius aut rei, aut beneficii memoria; feci quod soleo, nihil aliud aspexi quam patrem. *Mentonius*. Cogita adulteros esse pro quibus rogas, cogita quailium misereri soleas. Turpe est, ab eodem dimitti & adulteros & Cimonem. Ego sum, qui referre gratiam ne mortuis quidem desino. Ita mihi veros habere liberos contingat. quod quantum sit, Miltiades expertus est. *Porcii Latronis*. Ego adulteros dimittam? ardet cupiditate vindictae animus. Has manus continere non posset Miltiades, quas alligare potuit. Si in hoc solutus sum, redde me carceri. Ille Graeciae servator, & Persarum vindex, Orientisque domitor, cui modo tam insignem trium-

triumphum fortuna de hoste detulerat, damnatus est peculatus, ob hoc videlicet ipsum, ut innocentia ejus, quæ alioquin latere potuerat, ipsa damnatione ostenderetur. damnatus est innocens. Quis in civitate misericors est? nunc occasio misericordiæ venit. Miltiades redimendus est. Redemi corpus tuum, Miltiades, ne funeri quidem interfuturus, in quod meipsum impenderem. Misereor accusatoris mei, non quia perdidit filiam, sed quia habuit. Dignus erat Callias habere tales, quales redemir. Quod si me in hanc stuprorum patientiam redemisti, matrimonio carcerem præfero. Honestius patri alligor, quam adultero solvor. Ut audi vi esse qui pecuniam numeraret, miratus sum fuisse in civitate nostra quenquam, qui Cimone redimere quam Miltiadem maluisset. Ego ne patrem quidem meum, nisi innocens fuisset, redemissem.

Blandi. Objiciat licet vincula: nunquam tamen efficiet, ut non magis carcere gloriæ quam matrimonio. Diversi sunt hominum affectus. tu fortasse, Callia, vincula ferre non potes: ego adulteram uxorem. Effugient ergo adulteri, tanquam alligatas Cimonis manus? *Argentarii.* Redemptum me protinus appellare cœpit de filia nuptiis. Statim, inquam, Callias experitur an gratus sim: habet filiam sine Cimone. pro una rogat, duos eripit.

Fulvii Sparfi. Dic nunc, Ego te carcere exemi: dum ego respondeam, Ego me carceri tradidi. Nunquam effici poterit, ut melius actum putem quod à Callia redemptus sum, quam quod pro Miltiade alligatus. Filia tua abstulit tibi generum Cimone. Ductus est pater meus in carcerem, etiamnum captivis suis plenum. *Iunii Gallionis.* Beneficium, inquit, tibi dedi, quod filiam tibi collocavi. Nunc vero Miltiade gravio rem fortunam carcere sustines. Callias tecum communicare dignatus

gnatus est. Ego me redemptum putabam, filiae istius emptus sum. Steterunt ante oculos meos majorum imagines, immissusque sede sua Miltiades, majestate imperatoria refulsit, & iterum meas invocavit manus. *Iunii Bassi.* Calliae filiam uxorem duxi. hanc tibi pater injuriam feci, dum ingratus esse nolo. Placeas tibi licet, & istas jactes divitias: tantidem tamen redemi patrem, quanti à te redemptus sum.

DIVISIO. *Latro* in has quaestiones divisit; An, quisquis gratiam non retulit, cum possit, ingrati teneatur. Multa, inquit, interveniunt, propter quae non debeam facere, etiam si possum. Si non tenetur, quisquis non retulit gratiam, cum posset, an hic teneatur. Hoc in hac divisit. An possit ob id damnari, quod lege fecit: deinde, an facere debuerit. Novissime, an, si affectu & indignatione ablati, non fuit in sua potestate, ignoscendum illi sit. Hoc non tanquam quaestionem, sed, ut illi mos erat, pro tractatione aut loco. *Montanus Votienus* quaestionem hanc adjecit: An gratiam retulerit Cimon Calliae. Tuli, inquit, filiam tuam uxorem; filia tua Miltiadis nurus facta est. non putas beneficium, habere communes cum Miltiade nepotes? *Gallio* illam quaestionem duram movit, sed diligenter exsecutus est, quae solet esse in ingrati controversiis prima, an beneficium acceperit. Non erat, inquit, mihi poena, in carcere esse; mea voluntate illo perveneram. ita me putas libentius in cubiculo jacuisse? Nullus tum erat locus Athenis honestior, quam qui Miltiadem habuerat. Deinde & illam subjunxit quaestionem, An teneatur is, qui beneficium acceperit, quod non petivit. Non rogavi, inquit, te. dedisti istud jactationi tuae. putasti ad gloriam tuam pertinere. ita tu non accepisses beneficium, si tibi solvere

Miltia-

Calliadem contigisset? *Silo Pompeius* à parte Calliæ duo beneficia dixit se dedisse. quod redemisset, & quod egenti filiam collocasset. hoc, quod secundum posuit, nemo alius pro beneficio imputavit, in quo adeo non est dubium, an beneficium non dederit, ut dubium sit an acceperit. *Niger Brutidius* illas præterea quæstiones fecit. An, si sua causa fecit hoc Callias, ut redimeret Cimonem, an sit beneficium. Beneficium enim est, inquit, quod totum ejus causa præstatur, in quem confertur. Vbi aliquis ex eo aut sperat quid, aut præparat, non est beneficium, sed consilium. Et diu exsecutus est, & argumentis & exemplis. Deinde, an sua causa fecerit Callias. Voluisti, inquit, opinionem sordium illustri facto effugere. petisti ex hoc æternam memoriam. Non magis poterat ignotum esse, à quo Cimon solutus esset, quam pro quo alligatus. Voluisti habere generum nobilem, pium. *Hippo Romanus* duram quæstionem fecit: An retulerit gratiam hoc ipso, quod occidit. Liberavi, inquit, te de decore summo. invito tibi beneficium dedi. non est quod mireris. Nam & me tu non rogantem redemisti. Hoc loco commemoravit illos patres, qui filias vitiatas occiderunt, qui incluserunt.

Color. Color & Gallioni & Latroni & Montano placuit, ut nihil in Calliam diceretur contumeliose, & redemptorem, & socerum, & infelicem. *Castius* multa in avarum, & in forneratorem, & mensularium, & lenonem dixit, dum vult illud probare, reddidisse se beneficium, quod talem socerum habere sustinuisset. *Latro* dixit: Filiam tuam dimittam. quid adultero faciam? pro una rogas, duos eripis. Hanc *Hybreas* aliter dixit sententiam; σοὶ ᾧ, μισήξει, τί ποιήσω; μὴ ἐ σὺ Καλλιᾶς πατὴρ ἐστὶ; Hæc tota diversa sententia est à

est à priore, etiam si ex eadem est petita materia. Illa non est similis, sed eadem quam dixit prior. *Addens* rhetor, ex Asianis non projecti nominis: deinde *Arellius Fuscus*; αχάρεος σοὶ δοκῶ, Καλλία. σὺν οἷδας πᾶσι μὲν τῷ χάριν ἰδωκας ἤδη. Hanc sic tractavit *Arellius Fuscus*: Non diceres me, Callia, ingratum: unde redemeris, cogita. Memini deinde Fuscum, cum hæc à discipulis sententia ei objiceretur, non inficiari, transulisse se eam in Latinum, & agebat, non commendationis se id, aut furti, sed exercitationis causa facere. Do, inquit, operam, ut cum optimis sententiis certem: nec illas corrumpere conor, sed vincere. Tum deinde retulit quandam Thucydidis sententiam: Δεινὰ γὰρ αἱ ὑπερβουλὴν συκρύψαι, καὶ συσκιᾶσαι τὰ ἐχέτων ἀμαρτήματα. deinde Sallustianam, *Res secunda mire sunt vitii obtentu*. cum sit præcipua in Thucydide virtus brevitatis: hac eum Sallustius vicit, & in suis illum caltris cecidit. Nam in sententia Græca tam brevi habes, quæ salvo sensu detrahas. deme vel συκρύψαι, vel συσκιᾶσαι. deme ἐχέτων. constabit sensus, etiam si non æque comptus, æque tamen integer. At ex Sallustii sententia nihil demi sine detrimento sensus potest. Titus autem Livius tam iniquus Sallustio fuit, ut hanc ipsam sententiam & tanquam translatam, & tanquam corruptam dum transferretur, objiceret Sallustio. Nec hoc amore Thucydidis facit, ut illum præferat: laudat, quem non timet: & facilius putat posse à se Sallustium vinci, si ante à Thucydide vincatur. *Cæstius* colorem hunc pro Callia habuit, objecit ultro Cimoni, quod passus esset uxorem suam adulteram fieri, quod non custodisset, quod expectasset dum superveniret pater, ut spectator calamitatis suæ fieret: Iam, inquit, etiam si dimiseris, ingratus es. ego non expectave-

pectaveram dum rogaret. *Hippo Romanus* hunc colorem secutus est, & dixit, adolescentem tumidum, & nobilitatis suæ cogitatione insolentem, invisa habuisse beneficia sua, moleste ferentem forcerum suum dici Calliam. Item omnem operam dedisse, ut mores puellæ in vitia non tantum labi pateretur, sed ipse impelleret, ut haberet justam dimittendi causam. Nactum eam occasionem intermisisse, sed expectasse etiam dum superveniret pater: hoc se cogitasse, Expectat me: vult mecum pares rationes facere. fecisset, si non ostendisset patri adulteram filiam. *Gorgonius* in hac controversia fœdo genere cacozelix usus, dixit: Istud publicum adulterium est, sub Miltiadis trophæis concumbere. *Dorion* cum descripsisset, gloriæ sibi fuisse carcerem, nunquam non se illam fortunam. ostentasse, dixit: ὅτ' εἰσῆλθεν Κλεινίας τὰς πένδας, ἀπεγκάλυψα. *Hybraas* dixit: Συζητῶμεν ἔχω μί.

CONTROVERSIA XXV.

· *Flaminius inter cœnam reum puniens.*

Thema. *Flaminius* prætor inter cœnam à meretrice rogatus, quæ ajebat se nunquam decollari hominem vidisse, unum ex damnatis occidit. Accusatur majestatis.

CONTRA FLAMINIVM. *Mentonis.* jam etiam perituri dormiebant. peragitur totus ordo supplicii, ne quid se meretrix negaret vidisse. O miserum, si quis meretricem offendit! O miseram matrem familiæ, si cujus formæ meretrix invidit! nihil petenti prætor negaturus est. *Musa.* Hic est *Flaminius* qui exiturus in provinciam, uxorem à porta dimisit. *Argentarii.* Non objicio luxuriam, non objicio histriorum jocos. apud vos refrige-

runt. in convivio nihil aliud quam occiditis. Qui in carcere vixerunt, in convivio perierunt. *Blandi*. Feriatur in foro. omnes videant, meretrix audiat. Reliquiæ prætoris unco trahebantur. Majestatem læsam dixissem, si exeunti tibi liCTOR à conspectu meretricem non summovisset. *Vibii Rufi*. Paratus erat accusator cum commentariis, aiebat, Quid si meretrix desideravit? In hoc te cum uxore non misimus? Ut salva provincia sit, optemus meretrici bonam mentem. Dedimus tibi legatum, dedimus quæstorem, ut tu cum meretrice cœnares? meretrix uxoris loco accubuit, immo prætoris. *P. Asprenatis*. Vni fortasse osculo donavit homicidium. Etiam carnifices cœnaturi manus abluunt. *Porcii Latronis*. Ne à sobrio quidem liCTORE percussus est. Non inquiero in totum annum, una nocte contentus sum. Bibe, liCTOR, ut fortius ferias. Ecquid intelligitis, quomodo damnatus sit, qui sic occisus est? quid scio an, in cujus gratiam occisus est, in ejusdem etiam damnatus sit? Quantum tibi perdiderat, tantum tu meretrici dedisti. Si negaret, quos testes haberem? quis enim in illo convivio fuit, cui tecum sit credendum? Facilius est, ut, qui meretrici multa dederit, homicidium neget; quam ut, qui hoc quoque dedit, quicquam denegarit. Nunquam istud mulierum oculis ostendi solet, aut ista jam sæpe vidisset. *Iulii Bassi*. Inter temulentas reliquias sumptuosissimæ cœnæ, & fastidiosos sub ebrietate cibos, modo excisum caput humanum fertur. Inter purgamenta & jactus cœnantium, & sparsam in convivio scobem, humanus sanguis everritur. Gratulor sorti tuæ, Provincia; quod desiderante tale spectaculum meretrice, plenum carcerem damnatis habuisti. Servum si verberare voluisses, extra convivium abduxisses. *Romani Hispani*. Quis ferret te, si in triclinio tuo

judicium

judicium coegisses? Scelus est, in convivio damnari hominem: quid occidere? ad arbitrium meretricis de reo pronuntiasti: nisi forte facilius in honorem ejus decollas, quam judicas. *Fulvii Sparfi*. Contactam sanguine humano mensam loquor, striclas in triclinio secures. Quis credat ista aut concupisse meretricem, aut fecisse prætorem? Cadaver, secures, sanguinem loquor. Quis inter hæc de convivio cogitat? Hominem, inquit, occidi nunquam vidi. alio quam Flaminio prætore omnia alia vidisti? *Silonius Pompeii*. Virum nobilissimum, & tantis honoribus functum turpiter meretrix clementem fecisset, crudelem fecit. Nunquam vidi. adjice si vis: nec alio prætore videre potes. *Albutii Sili*. Si quis autem est, Iudices, qui desideret, ut prætoris referam crudelitatem, quot præter hunc jugulaverit, quot innoxios damnaverit, quot carcere incluserit: huic ego me satisfacturum polliceor, uno convivio, cum sua prætura reum evolvam. Instituuntur ab isto in provincia epulæ, & magnifico apparatu extruitur convivium. distinguuntur argenteis poculis aurea. quid multa? * è carcere in convivium prætoris, cui stupenti misero meretrix arridet. Interim virgæ promuntur, & victima crudelitatis ante mensam ac deos trucidatur. Me miserum, imperii Romani terrore lufisti. O qui crudelitate superasti omnes tyrannos, soli tibi inter epulas voluptati fuit morientium gemitus. hic ultimus apparatus cœnæ fuit. In eodem triclinio video prætorem, amatorem, scorta, cædes. Meretrix prætori, prætor provinciæ imperat. In convivio constituitur catenatus: qui cum languentis prætoris istius aspexit oculos, existimans ipsum prætoris beneficium dimitti, gratias isti agere, & utrisque manibus mensam tenens: Dii, inquit, immortales tibi parem

gratiam referant. Quicumque in eodem triclinio accubabat, alius ubertim demisso capite flebat: alius avertebat ab illa crudelitate oculos: alius ridebat, quo gravior esset meretrici. hic iste inter varios convivarum vultus submoveri jubet: miserum stare ad præbendas cervices immotum. Interim distinguitur mora poculis. nec sobrii quidem carnificis manu, civis Romanus occisus est. Non peto, quo minus securi percutiatur: illud rogo, legi potius quam scorto cadat. Memento terrorem imperio quæri, non oblectamenta mulierculis. Quid ego nunc referam, Iudices, ludorum genera, saltationes, & illud dedecoris certamen, prætorne se mollius moveret, an meretrix? *Capitonis.* Exsurgite nunc Bruti, Horatii, Decii, & cetera decora imperii. Vestri fasces, vestrae secures, in quantum, pro bone Iupiter! dedecus reciderunt? Istis obscenæ puellæ jocantur. Quid si per Deos immortales nullo solemnī die, populo inspectante, in foro convivium habuisses? non minuisses majestatem imperii nostri? atqui, quid interest, convivium in forum, an forum in convivium attrahas? Deinde descripsit, qualiter in foro decolletur. Ascendit prætor tribunal, inspectante provincia: noxiæ post terga ligantur manus: statim intento ac tristi omnium vultu, fit à præcone silentium: adhibentur deinde legitima verba: canitur ex altera parte classicum. nunquid vobis videor describere conviviales jocos? Heu quam dissimilis exitus initiis adest! Accusavit te: quis? Iudicarunt te: qui? Te prætor damnatum pronuntiavit: occidit meretrix. *Buteonis.* Ut iste cum amica cœnaret jucundius, homo occisus est. Nunquid, Iudices, unquam pro rostris vidistis prætorem cum meretrice cœnantem? *Votienſis Montani.* Qui sic convivatur, quomodo irascitur?

Dama-

Damnaturi jurant, nihil se gratiæ, nihil precibus dare. postulo, ut hanc legem jures. Majestas populi Romani per omnes nationes, per omnes diffusa provincias, in sinu meretricio jacet. Ea imperat prætori nostro, quæ prostitit: cujus osculo nemo se abstinuit, nisi qui pepercit suo. Convivas tuos ipsa narra: fuere, credo, tribuni, fuere præfecti; fuere equites Romani: cum iis ergo prætor. *Cassii Severi*. Ne de servo quidem aut captivo, omni loco aut omni genere, aut per quos libebit, aut cum quibus libebit, supplicium sumi fas est; adhibeturque ad ea magistratus ob custodiam, non lætitiā. *Triarii*. Quo crimine damnatus est? cædis, non tamen in convivio occiderat. Animadvertite diligenter, meretrix; ne iterum homicidium roges.

DIVISIO. *Montanus Votienus* has putabat quæstiones esse: An quod quis in magistratu peccavit, proles vindicari possit majestatis læsæ. Reus enim, quod tueri se facto non potest, ad jus confugit, & dicit se hac lege non teneri. Num quidquid peccavit in magistratu aliquis, majestatem lædit? Puta aliquem, dum magistratus est, patrem suum occidere, veneno uxorem suam necare. Puto, non hac lege causam dicet, sed illis parricidii & veneficii. Vis scire, non à quo fiat, ad rem pertinere, sed quid fiat? privatus potest accusari majestatis læsæ, si quid fecit quo populi Romani majestatem læderet. Puta amicam habet Proconsul: ideo majestatis damnabitur? quod amplius dico; puta matronam corrumpit, dum Proconsul est: adulterii causam dicit, non majestatis. Singula, inquit, æstima quæ objicis. si tantum amicam habuisset, nunquid accusares? quod animadvertisset in aliquem nullo rogante, nunquid accusari possit? Si non omne non recte factum hac lege vindicari potest, an id quod sub auctoritate publica geritur? Nam cum

adulterium committit, tanquam civis peccat, item cum veneficium; cum animadvertit, auctoritate publica utitur. in eo autem quod sub prætextu publicæ majestatis agitur, quicquid peccatur, majestatis actione vindicandum est. Dic enim mihi, si cum animadvertere debeat, nec legitimo cultu ac more solenni usus, interdum tribunal conscenderit convivali veste: si cum classicum canere debeat, symphoniam canere jussit, non lædet majestatem? atqui quod fecit, foedius est, & comparavit. Deinde si potest vindicari majestatis lege id quod proconsul, majestatis publicæ & juri apparatus est, peccavit: an hoc possit. Non potest, inquit: nihil enim detractum est populi Romani magnitudini. Is lædit populi Romani majestatem, qui aliquid publico nomine facit: tanquam si legatus falsa mandata affert, sic audiuntur tanquam populus Romanus illa dederit. Imperator foedus percussit, videtur populus Romanus percussisse, & continetur inito foedere: nunc nec viribus quicquam populi Romani detractum est, opinioni. ei impuratur, si quid fecit, non populo Romano. At ex te ceteros æstiment. Nonne & ante hunc alii fuerunt, ex quibus æstimari possit? & post hunc erunt. At singulorum vitia nemo urbibus adscribit. At tamen factum ipsum turpe est. Et multa alia: nec ideo illis populi Romani majestas læditur. Nemo pæne sine vicio est: ille iracundus est, ille libidinosus est: non tamen, si quid in aliquo est mali, eo statim majestas læditur. Deinde ad facti ipsius æstimationem venit, & dixit hæc objici, quod meretricem habuit, quod aliquem occidit, quod noctu, quod in convivio, quod rogante meretrice. *Silo Pompeius* has adjecit quæstiones: An si quod ei, facere licuit, fecit, non possit majestatis lege accusari. Potest, inquit. hæc

hæc enim lex, quid oporteat, quærit: aliæ, quid liceat. Licetire in lupanat. Si præcedentibus fascibus prætor deduceretur in lupanar, majestatem lædet: atqui quod licet, fecerit. Licet, qua quis velit veste uti. Si prætor jus in veste servili vel muliebri dixerit, violaverit majestatem. Deinde illam fecit quaestionem, An ei hoc facere licuerit. Non licuit, inquit, illo loco, aut illo tempore, aut ex illa causa occidere. Quædam quæ licent, tempore & loco murato non licent.

Color. De colore, inquit, quaeritur, quo uti debeat is, qui pro Flaminio dicit. Quædam controversiæ sunt, in quibus factum defendi non potest, excusari potest: ex quibus est & hæc. Non possumus efficere, ut propter hoc non sit reprobendus: non speramus, ut Flaminium judex prober, sed ut dimittat. sic agere debemus, tanquam pro facto non emendato, non scelerato tamen. Itaque negabat se pro Flaminio narraturum *Montanus*, sed quæ objiciuntur responsurum. Aiebat autem, illam sententiam Ruffi Vibii, colorem actionis esse bonum. *Senecio* dixit, bonum se habere animum pro reo, in quo libido omnis intra meretricem esset, crudelitas intra carcerem. Ipse *Montanus* illum locum pulcerrime tractavit, quam multa populus Romanus in suis imperatoribus tulerit: In Gurgite luxuriam, in Manlio impotentiam, cui non nocuit & filium & victorem occidere: in Lucullo avaritiam. In prætore, inquit, cum illi constiterit abstinentia, diligentiam excutiatis, quomodo una nocte cœnaverit. utrum tamen, inquit, iniqui est quod objiciunt, quod damnatus perierit meretrice postulante, prætorem perire damnato. Colorem *Fuscus Arellius* hunc introduxit: ebrium fuisse, nescisse quid fecerit. *Silo Pompeius* hoc colore usus est: Non putavit ad

rem pertinere, ubi aut quando periret, qui perire deberet. *Triarius* ineptum introduxit colorem: Sermo erat, inquit, in convivio, contemni nimiam pratoris lenitatem: alios fuisse pratores, qui quotidie animadverterent. hujus anno nullum esse occisum. Dixit aliquis ex convivis: Tu ergo nunquam iratus? dixit & mulier. Ergo iratus, quod clementia sua contemptui esset: Curabo, inquit, sciant, non deesse mihi sceleratum, quem videre licet ultra non oportet. Occisus est. qui? damnatus. ubi? in pratorio. quo tempore? Est enim ullum tempus, quo nocens perire non debeat? *Gallus Vibius* dixit: Meretrix oravit. timebam me hercules, ne exorasset: ut aut occideretur indemnatus, aut damnatus viveret. Ex altera parte multa bene dicta sunt, multa corrupte: in descriptione supplicii utique illi, qui voluerunt omnia legitima supplicii verba in sententias trahere, in vitia inciderunt: tanquam dixit *Triarius*, Summove, audis, licitor? summove à pratore meretricem. hoc loco non male adjecit, Verbera: sed vide ne virgæ tuæ pocula nostra disturbent. Despolia. meretrix, agnoscis hoc verbum? certe provincia agnoscit. *Silo Pompeius*, homo qui judicio censebatur, & ipse ad hanc descriptionem accessit, minimum tantum mali fecit: ait, Animadverte, meretrix. Age lege: quicquam enim lege hic agitur? *Hispanus* dixit: Age lege: tibi dicitur, Flamini: vive sine meretrice, cœna sine carnifice. *Argentarius*, in quâ solebat schemata, attrectationem violentissimam fregit. Age lege: scis, inquit, quid dicat? interdum age, in foro age. stupet licitor. idem dicit, quod meretrix tua: hoc nunquam se vidisse. *Montanus Votienus* dixit: Percussurus licitor ad prætorem respexit, prætore ad meretricem. *Vibius Gallus* dixit: Licitori, quia bene percusserat, ptopinatum est. Illud quod

quod tanquam Latronis circumfertur, non esse Latronis, pro testimonio dico, & Latronem à sententia inepte tumultuosa vindico. ipse enim audi vi Florum, quendam auditorem Latronis, dicentem, non apud Latronem: neque enim illi mos erat, quemcunque audire declamantem. declamabat ipse tantum, & ajebat se non esse magistrum, sed exemplum. Nec ulli alii contigisse scio, quam apud Græcos Nicetæ, apud Romanos Latroni, ut discipuli non audiri desiderarent: sed contenti essent audire. Initio contumeliæ causa à deridentibus, discipuli Latronis *auditores* vocabantur: deinde in usu verbum esse cœpit: & promiscue poni pro discipulo auditor. hoc erat non patientiam suam, sed eloquentiam vendere. Vt ad Florum revertar, ille dixit in Flaminio: Refulsit inter privata pocula publicæ securis acies: inter temulentas ebriorum reliquias humanum evertitur caput. Nunquam Latro sic composuisset, ut quia publicam securim dicturus erat, diceret, privata pocula: neque in tam mollem compositionem ejus sententia evanuisset, neque tam incredibiles unquam figuras compingebat, ut in ipso triclinio inter lætos & jocos & mensas percussum describeret. Ille, cum in hac controversia descripsisset atrocitatem supplicii, adjecit: Quid exhorruistis, Iudices? meretricios lusus loquor. Et ille dixit minus notam sententiam, sed non minus bonam: In socium nostrum prætor populi Romani animadvertit, cum privata voce, tumultuario tribunali, ebrius fortasse, nec calciatus quidem, nisi si, ut omnia spectaret meretrix, diligenter exegit. *Rufus Vibius* erat qui antiquo genere diceret. belle cessit illi sententia sordidioris notæ. Prætor ad occidendum hominem soleas poposcit. Alteram ejusdem generis, sed non ejusdem successus sententiam. cum

deplorasset conditionem violatam majestatis, consuetudinem majorum descripsisset, quam semper voluissent ad supplicium advocari, sententiam dixit: At nunc à prætore lege actum est ad lucernam. *Tollio* tamen *Asinius* ajebat, hanc se sententiam recipere. *T. Livius* de oratoribus, qui verba antiqua & sordida consecantur, & orationis obscuritatem severitatem putant, ajebat *Miltiadem* rhetorem eleganter dixisse: ἐπὶ τὸ πᾶσιον μείνονται. tamen in iis etiam, si minus est insanix, minus spei est. Illi, qui tument, & abundantia laborant, plus habent furoris, sed plus etiam corporis. Semper autem ad sanitatem proclivius est, quod potest detractiōe curari. illi succurri non potest, qui simul & insanit & deficit. Sed ne hoc genus protegere videar, in *Flaminio* tumidissime dixit *Murrhedius*: Prætozem nostrum in illa ferali cœna saginatum meretricis sinu excitabitis occisuri. Et illud tetracolon: Serviebat forum cubiculo, prætor meretrici, carcer convivio, dies nocti. Novissima pars sine sensu dicta est, ut impleretur circuitus: quem enim sensum habet, Serviebat dies nocti? Hanc ideo sententiam retuli, quia & in tricolis, & in omnibus hujus generis sententiis curamus, ut numerus constet, non curamus, ut sensus. Omnia autem genera corruptarum quoque sententiarum de industria pono: quia facilius, quid imitandum, & quid vitandum sit, docemur exemplo: & certe illud genus cacozelix est, quod amaritudine verborum quasi aggravatur. Iam res petit, ut in hac controversia referamus id, quod *Licinii Nepos* dixit: Reus damnatus est legi, perire fornicii. & illud quod *Senianus* dixit, habet sui generis insaniam, cum diceret, nocte non debere summi supplicium, post longam descriptionem, cum nunc demum ne victimæ quidem occiduntur. Et ad hanc

ad hanc controversiam Græci apposuerunt manum. dixit in hac Nicetes: ὡς ἤκουσαν, ὅτι συμ-
πόσιόν ἐστιν, ἤραζον. Euctemon dixit * ΠΑΝ-

ΤΕΣΕΜΟΝ ΖΟΝΟΤΙΕΣ ΑΤΟ.

Glaucippus Cappadox cum cœnam luxuriosam descripsisset, indignam maiestate prætoris, adjecit:

Διηγῆσομαι ὑμῖν ἃ καὶ κῶμῳ. ** Hoc idem elegantius dixit Addeus, cum descripsisset cœnam nocturnam: ὡς ἐρωτικὸς ὁ κῶμος. Nicetes dixit:

ἔδεν ποτε τετάρταμαι ἀναιρέμῳρον ἀναίπον, δὲ τυ-
χῇ ἔδεν ὄψη. Artemon eodem loco aliam dixit
sententiam: ἔδεν ποτε τετάρταμαι ἀναιρέμῳρον γύ-
ναιον. τῷ μὲν ἔδει. Glycon dixit: ὡς δ' ἀπῆν-
τησαν, εἰς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ πόρῳ ἐσιν, καὶ
ἐταίρα καθεῖσεν, ἐκθαγέλις τάλας, ἐμὲ ἄπαγε-
ῶν γὰρ ἀδικῶ. ὃ δ' ἀπῆλθεν.

CONTROVERSIA XXVI.

Expositum repetens è duobus.

Lex. Per vim metumque gesta, ne sint rata. *Alia*
Pacta conventa legibus facta, rata sint. *Alia.*
Expositum qui agnoverit, solutis alimentis reci-
piat. *Thema.* Quidam duos expositos sustu-
lit, educavit. quarenti patri naturali pollicitus
est se indicaturum ubi essent, si sibi alterum ex
illis dedisset. pactum interpositum est. reddit illi
duos, repetit unum.

PRO PATRE. *Arellii Fusci Patris.* Equum
est, ut cum alienis dividamus liberos, quos non
dividimus cum matribus? si alterum non abstule-
ris, utrumque habebis. quid faciam? utrumque ge-
nui, utrumque desideravi, pro utroque pactus sum,
Albutii Sili. Vna nati sunt, una expositi, una edu-
cati, redditi potissimum distrahuntur. distraxit il-
los for-

los fortuna aliquando à parentibus , nunquam ab ipsis. Miseremini , Iudices ; gravis invidia est. *In-
nii Gallionis*. Duos exposui : quia alterum eligere non poteram, periclitor ne, qui cum duobus liberis in iudicium veni, sine ullo revertat. Nam quem perdam, eligere non possum. causa pacti mei fuit, ut haberem filios: consummatio, ut perderem; pro filiis tibi debeo, non filios. Pete quantum vis pro disciplinis, imputa quantum vis pro alimentis ; licet plus petas, dum ne minus reddas. Majores nostri viderunt, quam effusa esset indulgentia pro suis timentium, quam parata quicquid posceretur dare. Itaque pro patre lex, non cum educatore pacta est. Non potui obligari de eis, qui in mea potestate non erant. si vis, ex æquo dividamus: at habeatur utriusque ratio : habeam ego tamdiu duos, quandiu tu habuisti. Nolite timere, pueri; non deducam vos. aut utrumque habeo, aut neutrum. in auctione fratres quamvis hostilis hasta non dividit. Plus quiddam est geminos esse, quam fratres. perdit uterque gratiam suam, nisi cum altero est. *Fulvii Sparfi*. Ignoscere mihi adversarius debet meos retinenti, cum ipse alienos concupiscat : repetit quod adhuc habuit, retineo quod modo agnovi. Agnitio dividet, quos junxit etiam expositio ? *Cornelii Hispani*. Dic, uter obsequentior sit, uter indulgentior. uterque, inquis. Miraris, si jam meos dividere non possum ? omnia pro filio paciscor, præter filium. *Votieni Montani*. Ego vero ne patrocinium quidem habeo. si tam facile filios remitto, libenter exposui. Reddere istud est liberos, an eripere ? Vtroque modo perdendi erant, vel paciscenti, vel neganti. pactus sum flens tremensque, tanquam cum exponerem. *Castii Pii*. Ne dividerem filios, una exposuit. Iste quoque duos sustulit, qui tantum uno contentus est. Iterum cogor exponere.

Altera

Altera Pars. Iunii Gallionis contra. Expeditæ partes vestræ sunt: utrumque ex hoc iudicio potestis patrem dimittere. *Mentonis*. Iste assuevit carere liberis: ego etiam si unum accipiam, necesse est torquear. duobus assuevi. Quid unquam commisi? & habes domi, quos de me interrogas. nihil unquam sine illis feci, nisi iudicium. Vim vocas, quæ te patrem fecit? sine herede manere me, qui paulo ante habui filios duos tales, ut ex illis unus quilibet satis sit? *Pompeii Silonis*. Videte quam modeste agam: ego sustuli, ego educavi, ego reddidi: iste eligat. *Vibii Rusi*. Salvi sunt, inquam, liberi tui. post hanc vim meam iste me osculatus est. *Tassieni*. Cedo mihi tabulas testamenti: plures in testamento habeo quam in pacto: hoc testamentum delere non cogito. si meos filios heredes facere non possum, tuos faciam: preces meas ad filios transferam. hoc enim nomen licebit, puto, mihi usurpare dum litigo. *Arellii Fusci Patris*. Fertis hoc, optimi juvenes? ego vos expositos sustuli, ego educavi, ego ægrotantibus assedi: senem me fecistis, & relinquitis? *Argentarius*. In ista vi duos filios perdidi.

DIVISIO. *Latro* sic divisit: In re vis aut necessitas sit. Nulla, inquit, vis est: arma, lex, & vincula, & ultimum periculum complectitur: quorum nihil fuit in tua persona. Illic, ait, vis est & necessitas, ubi, velim nolim, succumbendum est. mihi erat necesse. non enim poteram habere alterum filium, nisi alterum promississem. Respondetur. Primum non est vis, ubi aliquid expediendæ rei causa patiendum est, sed ratio. tanquam, Quia non possum domum habere, nisi hanc emerò, nulla alia venalis est. hanc occasionem videt venditor, & premit. non tamen hanc emptionem rescindes: alioquin in infinitum calumnia excedet.

Dicet

Dicet alius: Necessè mihi erat. tibi necessè? quare? primum etiamnum carere poteras. deinde & alia via poteras invenire, sperare alium indicem. An aliter invenire non poteras? ergo hoc tibi plus præstiti. An si est in re vis & necessitas, ita tamen rescindantur, quæ per vim & necessitatem gesta sunt, si vis & necessitas à paciscente adhibita est. Nihil, inquit, mea, an tu cogaris, si non à me cogaris. meam culpam oportet esse, ut mea poena sit. Non, inquit. neque enim lex adhibenti vim irascitur, sed passo succurrit: & iniquum illi videtur, id ratum esse, quod aliquis, non quia voluit, pactus est, sed quia coactus est. nihil autem refert per quem illi necesse fuit. iniquum enim quod rescinditur, facit fortuna ejus qui passus est, non persona facientis. Deinde an ab hoc vis admota sit. Tu, inquit, mihi vim admovisti, qui non aliter indicabas, quam si pactus essem. Non est, inquit, admove vim, aliquid cum certa condicione promittere. si qua vis est, à te tibi adhibita est, quod & sponte & ad exonerandum se venisset, ut tantum patri redderet, quantum educatori superfuisset.

COLOR. Pro educatore *Gallio* hunc colorem secutus est, se misericordia motum. Cum viderem, inquit, orbem sine herede esse, dixit modo ipse, qui avidus est, Possumus duo patres esse. Et dixit illam amabilem sententiam: Da itaque nunc poenas misericors. *Montanus Votienus* sic cœpit: Si quis me vidit, Iudices, modo duorum liberorum patrem, nunc solitudine peticlitantem, certum habeo, dicit crudelem indicem. Et submisit cum adversatio egit: rogavit, ut altero contentus esset. Et illam sumpsit contradictionem: Nescio, inquit, utrum, & dixit: Mihi crede, qui illos optime novi: utrum vis elige. ideo sic pactus sum, quia nihil intererat. *Hippo Romanus* erat natura, qui asperior-

rem

rem dicendi viam sequeretur. Itaque hoc colore egit, ut inveheretur tanquam in malum patrem, & diceret crudeliter exponentem, perfide recuperantem. In hoc, inquit, repetit, non, quia habere vult, sed, quia eripere. irascitur mihi quod duos educavi, quod indicavi. Et cum descripsisset sævitiam exponentis, adjecit: Etiamnum mihi videtur ejusdem animi, ejusdem duriæ: quia nihil putat se debere ei, qui liberos suos educavit. Durus est pater, crudelis est. nolite credere ex illa feritate tam subitam mutationem. Sinite in uno filio experiri. Dixerat in hac controversia illam quæstionem, qua dicebat se nequaquam vim adhibuisse: Quid ergo? quis adhibuit vim? tu tibi. Non est quod dicas, Quis sibiipſi vim adhibet? solet fieri. ecce ego ipse mihi nocui. Et illud dixit: Placet mihi in irritum revocari quæ gesta sunt. dono quod indicaverim. *Argentarius* dixit ex altera parte, miseriorem se nunc esse, quam cum ignoraret suos. & cum tormenta patrii animi descripsisset, ait: Etiam nunc pacisci volo. quid do, ut liberos meos recipiam? quid do, ne agnoverim? Indignabatur *Cæstius*, detorqueri ab illo totiens, & mutari sententias suas. Quid putatis, ajebat, *Argentarium* esse? *Cæstii* simius est. Solebat & Græce dicere: ὁ πῖθηςός μὲν. Fuerat enim *Argentarius* *Cæstii* auditor, & erat imitator. Ajebat invicem. Quid putatis esse *Cæstium*, nisi *Cæstii* cinerem? & sic solebat jurare: Per manes præceptoris mei *Cæstii*: cum *Cæstius* viveret. Omnibus autem insistebat vestigiis *Cæstii*: æque ex tempore dicebat, æque contumeliose multa interponebat, illud tamen optima fide præstitit, cum uterque Græcus esset, ut nunquam Græce declamaret: illos semper admiraretur, qui non fuerunt contenti unius linguæ eloquentia. cum Latine declamaverant, toga posita,

sita, sumpto pallio, quasi persona mutata, redibant, & Græce declamabant: ex quibus fuit *Sabinus Clodius*, in quem uno die & Græce & Latine declamantem multa urbane dicta sunt. Dixit *Haterius* quibusdam querentibus, pusillas mercedes eum accepisse, cum duas res doceret; nunquam magnas mercedes accepisse eos, qui ἑρμῶν & ἰσχυρῶν docerent. *Macenas* dixit: Τυδεΐδην δ' ὅσον ἀνγνῶινς, ποτίει; (μετείν. *Cassius Severus* venustissimam rem ex omnibus, qui ab auditione ejus cum rediret, interrogatus quomodo dixisset, respondit: Male, Καὶ κακῶς vicit. *Glycon* dixit: ἀναιεφοτίης μοι μὴ δ' ἀποδώς, ἀπολέσθης αὐτῶν τὸ δίδυμον. *Gallio* autem elegantissime dixit à parte patris, cum in ultima parte testamenti figuram tractaret: Quando ego mortuus ero, tunc mihi heres sit: vis interrogem, uter? *Triarius* dixit à parte educatoris: Ergo ego tollere potui, educare potui, tacere non potui?

C O N T R O V E R S I A XXVII.

A filio in arce pulsatus.

Lex. Qui patrem pulsaverit, manus ei præcidantur. *Thema.* Tyrannus patrem in arcem cum duobus filiis accersit. imperavit adolescentibus, ut patrem caderent. Alter ex his præcipitavit se, alter cecidit. Postea in amicitiam tyranni acceptus, occiso tyranno, præmium accepit. Reus fit casu patris. Petuntur manus ejus, defendit pater.

PRO FILIO. *Cassii Pii.* Felicior essem, si plures reos defenderem. *Triarii.* Hæc vulnera, quæ in ore videtis meo, postea feci quam dimissus sum. *Innii Gallionis.* Gratias ago filio, quod me non reliquit solum tyranno, quod manu illius usus sum,

sum; ego jussi. itaque crimini meo assum. Amicus, inquit, tyranni fuit. age, hoc tantum filius meus in arce simulavit? Procumbo ad genua vestra, iudices, ille contumax, qui, cum vapularem, non rogavi. *Musa.* Occisus est tyrannus, à quo putatis, nisi ab eo qui patrem pulsare non poterat? præceditis tyrannicidæ manus. quid hoc est? integer tyrannus jacet. præciduntur tyrannicidæ manus, patri præcidite, ne vindicem filium, propter quem ne à tyranno quidem impune vapulavi. Postquam occupavit arcem, secuti sunt illam homicidæ, secuti venefici, secuti quisquis pulsare patrem poterat. necesse fuit patrem cadere, tam hercules quam necesse fuit spoliare templa, virgines rapere. Aiebam: Fili, fortius feri. tyrannus spectat. Si talis erat filius meus, qualem describitis, nescio cui magis expedierit, tyrannum vivere. O quantum istis debemus manibus, per quas jam nihil necesse est! Occidit tyrannum. sic hujus iratæ manus feriunt. Cum occideret tyrannum, sic aiebat: Pater interficit, pater te ferit. sic feriunt qui volunt. Tecum, fili, inconsideratæ pietatis queror. Validius patrem cecidisti, quam jussit tyrannus iratus. jacenti ipsas cadaveris manus in me ingessi. *Fulvii Sparfi.* Tales fuerunt, ex quibus posset alter contemnere tyrannum, alter occidere. *Iulii Bassi.* Compresas filii manus in os meum impegi, cadentem consolatus sum. *Porcii Latronis.* Cæde, inquit, patrem; dum ego negligens sum: præcipitavit se ex arce filius, hoc non est patri parcere, sed sibi. Dura, fili. ad tyrannum tibi per patrem eundum est. Tenent, ecce, cruentum tyranni caput. nunc illas præcidite. *Blandi.* Ut vidi tyrannicidam ex arce descendentem, nihil prius quam manus osculatus sum. *Pompeii Silonis.* Vtrum ex filiis meis probatis? alter se occidit, alter tyrannum. nemo jus habet in istas

istas manus, meæ sunt istæ. Etiam cum tyranno servirent, mihi paruerunt. ita mihi superstitæ filio mori liceat, ut ego illum, qui mori maluit, parricidam vocavi. *Arellii Fusci Patris.* Rogo vos per securitatem publicam, per modo restitutæ libertatis lætitiæ, per conjuges liberosque vestros. nemo suppliciter audivit me rogantem, cum vapularem. Quam languidæ cadentis erant manus? non putates illas tyrannicidium posse facere: istæ mihi salutares porrexerunt cibos, istæ porciones; nunquam tamen indulgentiores sensi manus, quam cum me caderent. *Votieni Montani.* Pereant, inquit, potius, qui sunt, qui tam fortiter loquantur? Vix inventus est, qui tyrannum occideret. Fili, fortius, inquam, feri, ne nos colludere tyrannus intelligat. suspensas leviter admovebat manus. filius simulabat ictus, pater gemitus. Si qua est fides, iratus filium extuli, quod me non ceciderat. Necessitas magnum humanæ infelicitatis patrocini-um est. Hæc excusat Saguntinos, quamvis non ceciderint patres, sed occiderint: hæc excusat Romanos, quos ad servilem dilectum Cannensis ruina compulit, quæ quicquid coëgit, defendit. Ille quoque mihi pepercisset, si unicus fuisset. Ille me fratri relinquebat, hic tyranno. Etiamnum, inquit, in facie tua vulnera apparent, Fili: nocet tibi, quod tam cito occidisti tyrannum. *Mentonis.* Quæritis, quis hæc fecit vulnera? ille, cujus cecidit me in funere manus. Ita mihi libero & vivere contingat & mori, ita oculos meos filii manus operiant, ut ego inter liberos meos fortior steti.

Ex altera parte. Arellii Fusci Patris. Tamdiu cecidit patrem, donec placeret tyranno satelles. quid? Tu tyrannicidium facere non potes, nisi in parricidio exercueris manus? Pater, inquit, adest. malo. non enim tantum patrem, etiam patronum ceci-

cecidisti. *Iulii Bassi*. Quoniam eo scelerum per-
 ventum est, ut parricidæ pater adsit, non istius ad-
 vocationi adsum. defendit, quamvis nocentem.
 Ecquid agnoscitis indulgentiam illius? Frater, qui
 maluit perire quam patrem cædere, infelix causam
 suam cum fratre jungebat. exclamat iste: Nihil
 illi mandavi. ego tibi & pro illo satisfaciam. Ut va-
 lidius, inquit, cæderet: Pro Repub. inquit, feci.
 Vis tu pudorem habere, nec imputare Reip. idem
 quod tyranno? Pater, inquit, mihi adest. At me-
 hercules frater non adesset. Habuisti, quod tyran-
 no jactares. frater maluit mori, quisquis cæden-
 dus erat, isti tradebatur. Tyrannum, inquit, occi-
 di. at patrem quantulo minus quam occidisti?
Pompeii Silonis. Gaudeo in subscelliis istius esse pa-
 trem. quomodo enim aliter efficere potuissem, ut
 vulnera ejus videretis? Non multum refert mea,
 ubi sit. ab hac parte crimen objicitur, ab illa osten-
 ditur. Gravior testis esse solet, qui à reo surgit. Ta-
 lis prorsus pater, quem nemo alius posset cædere,
 nisi amicus esse posset tyranni. Frater periit, ne
 parricidium aut faceret aut videret. In illa præci-
 pitia non minus, inquam, fratrem fugit quam ty-
 rannum. *Cornelii Hispani*. Descendebat cruentus
 pater, vexato, laceratoque corpore vix agnoscen-
 dus: putares duos fuisse qui cecidissent. fecit quod
 debebat. qui patrem ceciderat, amicum occidit.
Cæstii Pii. Ego, inquit, cæsus sum. pœnam remit-
 to. Mirarer, nisi pro tam bono patre fuisset, qui
 mori vellet. Dignus est quem invitum vindicetis.
 Itane apud vos tantum crudeles patres vindican-
 tur? Pater, inquit, jussit. ergo frater tuus impius
 fuit, qui patri non paruit. Si quando lente patebant
 satellites, aiebat tyrannus: Non spectatis, quem-
 admodum patrem ceciderit? *Qui patrem cecide-
 rit, manus ejus præcidantur.* hanc legem moriens
 laudavit

laudavit tyrannus. Novissime inter filium & patrem tyrannus intercessit. * An non quisquis patrem ceciderit, puniatur. In lege, inquit, nihil excipitur: sed multa quamvis non excipiantur, intelliguntur. Et scriptum legis angustum est, interpretatio diffusa est: quædam vero tam manifesta sunt, ut nullam cautionem desiderent. Quid legis interest, excipere, ne fraudi sit ei qui per insaniam patrem pulsavit: cum illi non supplicio, sed remedio opus sit? Quid opus est caveri lege, ne puniatur infans, si pulsaverit patrem? quid opus est caveri, ne puniatur, si quis aut patrem sopitum, aut subita corporis gravitate collapsum excitavit: cum illa non injuria, sed medicina fuerit? Non dum de propria, sed de communi causa loquor. Si officiose quis cecidit patrem, non pulsavit, puniri debet?

DIVISIO. Hanc quæstionem in partes pluribus divisit, An tutus sit qui tyranno jubente fecit. Cogitate quam multa tyrannus exegerit. Pro publica innocentia est, non licere hoc quoque tyrannis, ut nos faciant nocentes. Tyranno jubente fecit. miserior fuit ipso vapulante. Non est impudica, quæ arcessita fuit à tyranno. non dicitur sacrilegus, qui deorum immortalium dona manibus suis tulit ad tyrannum, aut qui funestas tyranni imagines inter effigies deorum immortalium consecravit. An tutus sit, qui patre jubente fecit. Non cecidit, sed paruit. & illud dixit in narrationibus: Strabat contumaci frater vultu. intellexit non posse cogi à tyranno. An tutus sit, qui pro patria facit, An hic pro patria fecerit. Item, An illo jam tempore cogitationem tyranicidii habuerit, & hoc animo ceciderit, ut aditum faceret sibi ad amicitiam tyranni: *Montanus* & illam quæstionem ultimam fecit: An, etiam si quid peccatum est, tanto merito

merito redemptum sit. *Gallio* illam quæstionem primam fecit : An ultio cæsi patris, nullius sit nisi patris. Invitum, inquit, me nemo vindicaret, si à quolibet alieno cæsus essem, & nollem agere injuriarum : nemo nomine meo ageret. atqui nihil interest: pœna major est ejus qui cecidit, jus idem ejus qui cæsus est. Contra ait omnibus actionem dari. non enim privatam esse injuriam, sed publicam : itaque nec taxatione defungi damnatum, aut injuriarum pœna, sed manus pendere: ad omnes patres pertinere hoc exemplum, ad omnes filios, & ad ipsam Remp. tales esse qui fiant tyranni, certe qui tyrannorum amici. Et ultimas has fecit quæstiones: An, si pio animo fecit, non teneatur: An bono animo fecerit: Et in illa quæstione Larronis, An tutus est qui patre volente fecerit. Nunc, inquit, fingis in filii patrocinium, sed tunc noluisti. Et adjecit: Ne dixeris, idem voluisse patrem quod tyrannum. Quæritis, utri paruerit? Tyrannus illum amavit, tanquam sibi paruisset. Pater, inquit, voluit: ita tu non tyranno tantum, sed patri dignus parricidio visus es? Cum descripsisset impium in patrem, adjecit: Tyrannum quoque tunc, cum amare deberes, occidisti.

Color. *Montanus* patrem accusatoris declamavit, & hoc colore usus est. Indulgentissimum fuisse in filios patrem: nimiam pietatem ejus fuisse notam tyranno. Itaque illum, qui quæreret pudicis dolorem ex impudicitia, contumacibus ex servitute, piissimo patri tormentum quæsiisse ex filiorum impietate: & induxit illum animose loquentem, qui jussus est prior patrem cedere. Quid si non cecidero, inquit, quid facturus es? torques? occides? plus est quod imperas, quam quod minaris. Certamen erat in uno homine, utrum plus posset natura, an tyrannus. Cæde, inquit:
non

non cædo. verbera: non ferio. Hæc fratre audiente. Et illud dixit, cum promitteret amicitiam tyrannus: Magis præmium extimui tyranni quam imperium. Et cum descripsisset cicatrices patris: Et forma est adhuc faciei, dixit, ab utroque cæsum putes. *Montanus* tamen ajebat, nihil posse melius dici. Ex hac parte tyrannus jubet, ex altera lex vetat. morieris, si cecideris: morere, ne cædas. *Cæstius* dixit: Tyrannus imperat, ut patrem cædas. non est novum: noluisti facere. Laudaturum me putas? ego vero non laudo. alterius ista gloria est. tu fratrem imitatus es. *Argentarius* dixit: Tu patrem cecidisti, cum & legem nosses, & fratrem. *Montanus* dixit: Parricida esse voluisti: violasti patris corpus, fratris beneficium. Ab altera, hoc colore omnes declamarunt, tanquam patre jubente fecisset. *Triarius* dixit: In filii mei manus incurri. *Bassus Iulius*: Ego me filii mei manibus cecidi. *Haterius* dixit: Ago gratias tyranno, quod alterum filium meum custodiri jussit, ne mori posset. *Cæstius* ait in narratione. Tyrannus jubet cædere: exposita tormenta sunt: quid faciat? moriatur, inquis. hoc dicis: ne cædat patrem, occidat. *Fuscus Arellius* dixit: Complecti volo istas manus, optime de me etiam ante tyrannicidium meritas. *Gallio* dixit: Viderit quantum tibi se putet debere Respub. ego plus me quam illam debere tibi judico. difficilius est, quod me jubente fecisti. *Montanus Votienus* dixit in narratione: Si perseveras, fili, fratrem sequar. Videris utrum patrem cædere malis, an occidere. Hanc controversiam & ab *Iulio Sabino* bene declamare memini, cum describeret tyrannum occisum, & eum ingenti gloria ex arce deductum. O te parricidam! nisi post tyrannicidium quoque intelligis, quanto melius frater tuus perierit, quam tu occideris. Illud
non

non probavi, quod multa in te severta tentavit false dicere. Erat autem urbanissimus homo, ut vobis sæpe narraui, ut quicquid illi in eloquentia deerat, urbanitate pensaret. Meminimus, cum illum Syriacus Vallius, homo disertus, accusaret, & videret Latinum Kalumniam testem circa coronam iudicii observari, & totiens occurrere eunti Syriaco, & quærere, quid haberet spei: deinde post iudicium, cum Syriacus gratias illi ageret, quod tantam curam sui egisset: At mehercules, inquit, timebam, ne uno rhetore plus haberemus. & testis productus, cum interrogatus esset, an accepisset à patre sestertia? dixit quot accepisset: an haberet? negavit. Deinde interrogatus, an Kalumniam haberet? Ipse, inquit, negligentiam meam nosti; an habeam, nescio: accepisse me scio. & in Domitium nobilissimum virum in consulatu cum thermas prospicientes viam sacram ædificasset, cœpisset deinde rhetores circumire, & declamare: Ego, inquit, sciebam hoc te facturum, & matri tuæ querenti de tua desidia dixeram: *περὶ τὸν κολυμβῆαν. δέυπερην ἢ γράμματα*. Duas ejus urbanas res præterire non possum. Secutus erat in provinciam Cretam Oppium Flamam Proconsulem. Græci cœperunt in theatro postulare, ut Sabinus maximum magistratum gereret. Mos autem est, barbam capillumque magistratui Cretensium summittere. Surrexit Sabinus, & silentium fecit, deinde ait: Hunc magistratum ego Romæ bis gessi. bis causam dixerat. Græci non bene intellexerunt, sed bene precati Cæsari petebant, ut honorem Sabinus & tertio gereret. Postea deinde offendit illos tota comitum cohors: oppressi sunt in templo ab omni multitudine, quæ postulabat, ut Romam Sabinus cum Turdo proficisceretur. Erat inter infames maxime & invisos ho-

homines Turdus. Cum Turdus promitteret iturum se, ut inde posset exire, Sabinus silentio facto, ait: Ego ad Cæsarem non sum iturus cum mattea. Postea hoc Sabino, cum causam diceret, objectum est. Multa illum diserte dixisse, memini. Cum introductus esset ex carcere in senatum, postulaturus ut diaria acciperet, tunc dixit de fame questus: Nihil onerosum à vobis peto, sed ut me aut mori velitis aut vivere. atque illud dixit: Nolite, inquit, superbe audire hominem calamitosum,

Sape qui misereri potuit, misericordiam rogat.

Et cum dixisset Senianus locupletes in carcere esse: Homo, inquit, adhuc indemnatus, ut possim vivere, patricidas panem togo. Cum movisset homines & flebili oratione & diserta, rediit tamen ad sales. rogavit, ut in Lautumias transferretur: Non est, inquit, quenquam vestrum decipiat nomen ipsum Lautumiae, illa animo meo lauta res est. Hoc retuli, ut & ipsum hominem ex aliqua parte nossetis: & illud sciretis, quam difficile sit, naturam suam effugere. Quomodo posset ab illo obtineri, ne in declamationibus jocaretur, qui jocabatur in miseriis ac periculis suis: in quibus jocari eum non debuisse, quis nescit? potuisse, quis credit? *Murrhedius* non degeneravit in hac controversia. nam colorem stultissimum induxit. Voluit, inquit, & hic fratris sequi exemplum. dum retineo, dum luctor, visus est patrem cecidisse. Vnum ex his, quos audiavi declamantes, scio *Mentionem* usum non patrono patre, sed advocato. ipsum tyrannicidam induxit dicentem, & colore usus est: Non jussum se à patre, quia aiebat incredibile omnibus videri, patrem coram tyranno cecidi se jussisse: sed initum esse tyrannicidae consilium, ut per hoc ad amicitiam perveniret, per amicitiam

CONTROVERSIARVM LIB. IV. 265
citiam ad tyrannicidium. Hæc ejus sententia lau-
data est, cum describeret se patri manus afferen-
tem: Nihil in toto tyrannicidio difficilius feci.
Illud dixit: Iam tum factum esset tyrannicidium,
si me frater non reliquisset. Et illud dixit: Vos ego
tunc respexi, templa, leges, Resp. nam si me tan-
tum spectassem, facile tyrannum effugissem, illa,
qua frater effugerat.

CONTROVERSI A XXVIII.

Privignus ab avo raptus novercæ.

*Lex. De vi sit Actio. Thema. Quidam duos filios
sub noverca amisit, dubiis crudelitatis & veneni
signis. Tertium filium maternus avus rapuit,
qui ad visendos nepotes egros non fuerat admis-
sus. quarenti patri per præconem, dixit, apud se
esse. accusatur de vi.*

IVNII GALLIONIS. Violentus & impo-
tens senex hominem liberum sinu meo rapui.
quod servare tibi difficile est, avo dona. Quotiens
miserum me, puer, audies? à noverca quisquis es,
fugitive, reductus es. Habui filiam, quamvis iste
unus filius superfit, fœcundam. Quam indulgen-
ter puerperia divisit? natus est filius: dixit, Filius
hic meus est. natus est alter: dixit, Hic matris est.
natus est tertius: dixit, Hic avi est. Cum quære-
ret filium, erant qui suaderent & dicerent: Tace,
meruit excludi. *Cassii Pii.* Quam causam rapien-
di habebat impotens senex? nunquid fratres ejus
occideram? Ignoscite mihi, si tantum filia meæ
mandata narro. hanc solam ex meis morientem
vidi. habui filiam: de omnibus meis, *Habui*, di-
cendum. Habitu vagabatur lugubri, sordidaque
prætecta: omnes illius miserebantur: quosdam
etiam dicenteis audivi: Quid? iste puer matrem
tom.III. M non

non habet? patrem non habet? avum non habet?
Arellii Fusci Patris. Tres filios filiae meae debes, u-
 num mihi: sine apud me nutriatur. Quid times? ne
 non admittare, cum veneris? exposuisse hactenus
 juvet. Iam nunc fortuna, aut noverca narranda
 est. ut vidit me, haesit complexibus meis. puerum
 osculabar miser, interrogabam de fratribus: dum
 interrogo, dum fleo, perveneram domum. Rogo ne
 hoc causam meam peiorem fecerit, quod ille, quem
 rapui, unius erat. *Votieni Montani.* Mittit praeco-
 nem, adjice illi omnia insignia. *Hic puer matrem
 perdidit, fratres amisit, novercam habet.* Affirmo
 tibi, non indicabit quisquis fuerit. Erras, & vehe-
 menter erras; filios quos perdidisti, non quaeris:
 quem quaeris, non perdidisti. Vtra tandem justior
 querela est? pater ab avo unum repetit, avus duos à
 patre. *Vibii Ruffi.* Raptor ille & impotens, dum
 moriuntur nepotes mihi, ad januam steti: plus ha-
 beo quod avo, quam quod reo timendum sit. *Ful-
 vii Sparfi.* Unus perit, alter perit: totiens fortunam
 accusas, nunquam novercam. Facinus indignum!
 puer ad supplicium in domo avi à patre quaeritur.
 Ad ægrotantes nepotes veni: non sum admissus:
 hæc vis vera fuit. *Argentarii.* Pater quos conscios
 habuit, nescio: domi non fuit: amissa filia volui
 aliquem adoptare ex nepotibus: sed aiebam, Quid
 necesse est? quotiens videre volam, in domum
 veniam: quotiens volam, in domum abducam:
 agamus tanquam affines. Tres habes filios. divi-
 damus: & vide quam non improbam divisionem
 desiderem; ex tribus unum posco. Utinam omnes,
 quos perdidit, quaereret. *Blandi.* Cum tradere vel-
 lem puerum, nescio quis exclamavit: Puer, nunc
 peristi. nihil vobis subtraham. quidni? praconi
 quoque omnia indicavi. *Mentonis.* Rapui nepo-
 tem, habeo. redderem, si pater quaereret.

DIVISIO. *Montanus Votienus* in has quæstiones divisit. An in re vis sit. Nulla, inquit, vis est, quæ arma, quæ pugnam, quæ vulnera non habet. Volo mihi describi comitatum istius tumultus. Quæ turba est, unus puer, & unus senex? Rapiisti, inquit, filium meum. immo nepotem meum sustuli, immo venientem non potui excludere. An si pro illo fuit, fieri vim, quæ facta dicitur, non teneatur qui fecit. Vis injuriosa damnatur: solet enim esse & salutaris. Cum latrones aliquid obsiderent, si perfodissem villam armata manu, conjugem, liberos ejus rapuissem, accusari possem? Quod vivit puer, beneficium meum est. Et medici alligant, & corporibus nostris, ut medeantur, vim afferunt. An pro illo fuerit rapi. Hoc loco accusatio novercæ, & insectatio patris tam patienter suos perdentis. *Gallio* & illam quæstionem fecit, & prius sumendam quæstionem putavit ex persona, quam ex re: An cum avo nepotis nomine agi possit. Non magis, inquit, quam cum patre filii nomine, non magis quam cum matre. Habet sua jura natura: & hoc inter avum patremque inter est, quod avo suos servare licet, patri etiam occidere. Non potes, inquit, sic mecum agere tanquam cum alieno, ut dicas: Quid tibi cum illo, qui est intestati filius? tuus heres futurus sit, quam dementem alligaturus es? quædam jura non lege, sed natura nobis attributâ. Si nepotem suum avus peccantem aliquid, & inter lascivos jocos petulantius lascivientem feriret, num injuriarum quisquam cum illo ageret? Et ultimam illam *Gallio* fecit, cum tractasset illa: Licet mihi, ut prosum, facere. deinde, huic profuit. An avo ignoscendum sit cum pro nepote, affectu elatus, fecerit. Hoc loco tractavit, quam indignum esset damnari illum ab hoc. *Latro* duas ultimas quæstiones aliter po-

fuit, & plus complexus est. Etiam si vim fecit: an tamen damnari non possit, si bono animo fecerit. ait enim, & de animo fieri controversiam avo, & dicere patrem: Non ut nepotem servaret, fecit, sed ut infamaret uxorem meam, tanquam veneficam, me tanquam veneficæ mancipatum, cui male liberi sui committerentur.

Color. Colore ergo hoc *Latro* eodem usus est pro patre, ut diceret, ne viva quidem uxore bene sibi cum socero convenisse: mortua vero. professas inimicitias illum gessisse secum. languente vero puero, illum venisse, cum convicio, cum vociferatione nefaria, & dicentem & aspicientem quicquid accidit: auctores habere amicos se, ne admitteret hominem, non ad officium nepotum, sed invidiam & contumeliam generi venientem, qui ad sanos nepotes nunquam dignatus esset accedere: medicos vero suasisse ne veniret, ne puerum confunderet: & impleret suspicionibus. *Silonis Pompeii* color fuit, ut Larroni videbatur, qui controversiæ repugnaret. dixit enim, venisse avum ad imbecillum puerum, ad ægros non semper proximos admitti: utique ad eos, qui graviter ægrotant, sæpe & patrem non admissum. Sic avo quoque intempestive venienti dictum, Nunc non potes: statim cum convicio abisse. Altero idem fecisse. *Latro* ajebat, hunc colorem optimum esse, si recitasset, se recipi non posse: quia ponatur, Non est admissus: sub hoc themate intelligere nos, non hoc illi dictum, Nunc non potes: sed ex toto, Non potes. *Gallio* utrumque miscuit, & hoc colore, qui videri non potest alioquin thema evertere, parcius usus est. Dictum est, inquit, illi: Quiescit puer, paulum commorare. medici vetuerunt quenquam admitti, scitis solere necere illos: Nec si pa-
ter

ter venerit. Protinus iste clamare cœpit, Testor me non admitti: & tantum non tabellis signatis denuntiare. Avum distuleram, accusatorem exclusi. Iterum, inquit, venit cum convicio. Iam unum occidistis, alterum occiditis. Nihil est miserius, quam ubi alicui ex miseria sua invidia quæritur. Non est admissus, cum diceret, se nepotem suum non videre velle, sed inspicere. Sic egit: Veni, non ut istum accusarem, sed ut me defenderem. *Gallio* hoc colore usus est: Non admisi avum. quia dictum erat mihi, hoc illum animo venire, ut raperet.

Ex altera parte colorem hunc *Castius* introduxit: Timuisse se de puero. Frustra, inquit, duos occiderat noverca. & ait: Vellem ad vos nocentior venirem reus, vellem tres raperem. *Argentarius* hoc colore usus est. rogarum à puero avum. Negabat, inquit, posse se vivere, si in illa relinqueretur domo. *Hispanus* hoc colore usus est, affectum esse ablatum. Sustuli, inquit, nepotem meum. Non potui, inquit, satiari osculis, non potui ab illo tam cito distrahi. Nolite mirari: post longum tempus illum videram. *Albutius* hoc colore usus est, ut diceret: Noluisset illum in tam infasta domo educari, ex qua duo jam fratres elati essent: ei qui postea decessit, inter causas moriendi casum fratris fuisse. Et servavit hunc colorem, ne quid in novercam, ne quid in patrem diceret: ajebat, justissimum futurum avum, si tantum se defendere voluisset. Quid ergo? quare rapuisti? amabam. huic maxime ab initio animum meum addixeram. In domo vestra nihil præter ipsam domum timui. Si apud me duo decessissent, ex domo mea illum transtulissem. *Marcellium Marci*um ajebat sic narrasse: Puer me secutus est. non criminor vobis illum. quicquid est, potius

quam illius periculo fiat : ego rapui. Vbi est ? inquit. Vivit , salvus est ; veni , cum voles aspicere. Redde, inquit , patri suo. Ego asper ! Age , monstrabo si vis , quis ante me tibi filios abstulerit. *Varius Geminus* eundem sensum dixit : Quæ est ista tam fera pietas , tam præpostera ? quærere tuos à tertio incipis. *Montanus Voltenus* , homo rarissimi , etiam si non emendatissimi ingenii , vitium suum , quod in orationibus non evitabat , in scholasticis quoque euitare non potuit : sed in orationibus , quia laxior est materia , minus earundem annotatur iteratio. In scholasticis , si eadem sunt quæ dicuntur , quia pauca sunt , notantur. Memini , illum pro Galla Numisia apud centumviros tirocinium ponere. Ex uncia heres erat patris sui Galla. objiciebatur illi veneficium. dixit rem disertissimam , & omnibus sæculis duraturam , quia nescio an quicquam melius in eo genere causarum dictum. Vnciam nec filia deberi , nec veneficæ. Non fuit contentus. adjecit : In paternis tabulis filia locus , aut suus debetur , aut nullus. etiamnum adjecit : Relinquis nocenti nimium , innocenti parum. Ne sic quidem satiare se potuit. adjecit : Non potest filia tam anguste paternis tabulis adhærere , quas aut totas possidere debet , aut totas perdere : & plura multa , quæ memoria non repeto. Ex iis quædam in orationem contulit , & alia plura quam dixerat , adjecit , Nihil non ex eis bellum est , si solum sit : nihil non rursus ex eis alteri obstat. Idem in hac declamatione fecisse eum , memini. Erras , pater , inquit , & vehementer erras , quos perdidisti , non quæris : quem quæris , non perdidisti. Deinde : Puer iste inventus perit. Deinde : Quisquis puero favet , ne inveniatur , optet. Deinde ; Puer nisi avum sequitur , fratres secuturus est. Desine quærere : quem si inveneris ;
sic

sic perdes, ut invenire non possis. Et deinde: Rapuit istum avus, ne raperet noverca. Et deinde. Vnum tantum pater ex liberis suis quærit, qui salvus est. *Glycon* hunc sensum semel dixit: sed genere corrupto: τὸ τὸ παιδίον, ὅταν εἰρεθῇ, τότε ἀπλείττει, Habet hoc *Montanus* vitium. sententias suas repetendo corrumpit. dum non est contentus unam rem semel bene dicere, efficit, ne bene dixerit. & propter hoc & alia, quibus orator potest poetæ similis videri, solebat *Scaurus* *Montanum* inter oratores *Ovidium* vocare. Nam & *Ovidius* nescit, quod bene cessit, relinquere. Non multa referam, quæ *Montaniana* *Scaurus* vocabat. Vno hoc contentus ero. Cum *Polyxena* esset abducta, ut ad tumulum *Achillis* immolaretur, *Hecuba* dixit:

—— cinis ipse sepulti

In genus hoc pugnat.

poterat hoc contentus esse, adjecit:

—— tumulo quoque sensimus hostem.

Nec hoc contentus adjecit:

Æacida fecunda sui.

ajebat autem *Scaurus* rem veram: Non minus magnam virtutem esse, scire desinere, quam scire dicere.

CONTROVERSIA XXIX.

Filia conscia in veneno privigni.

Lex. Venefica torqueatur, donec conscios indicet. Thema. *Quidam mortua uxore, ex qua filium habebat, duxit aliam: & ex ea filiam sustulit. decessit adolescens. accusavit maritus novercam veneficii. damnata cum torqueretur, dixit consciam filiam. petitur ad supplicium puella. pater defendit.*

PRO FILIO. *Castii Pii.* Non est quod putetis, has lacrimas aut filiae esse, aut me patrem. Non prodesset tibi, puella, ne hoc quidem, quod te frater amavit, nisi mater odisset. Hoc me odisti, noverca, quod scitti, consciam me eligi poenae. Dixit: Anteaquam ejus vitam excutiamus. *Fulvii Sparfi.* Nefaria mulier, filiae quoque noverca, ne mori quidem potuit, nisi & occideret. Inter gladiatores victoris quoque conditio pessima est, cum moriente pugnantis. Nullum magis adversarium timeas, quam qui vivere non potest, occidere potest. *Vibii Galli.* Concitatissima in mortem rabies est: desperatione ultima in furorem animus impellitur. Quaedam feræ tela omnia commordent, & ad mortis auctorem per vulnera sua ruunt. Abscissa missione gladiator, quem armatus fugerat, nudus insequitur. Præcipitati non quod impulit tantum trahunt, sed quod occurrit: & naturali quodam deploratae mentis affectu morientibus gratissimum est, commori. *Vatieni Montani.* Dum filium vindico, ubi gravissime mihi nocere possit, ostendit. O mendacium simile veneficio! Sic credibile esse in sorore patricidium creditis? non timeo ne quis hoc in sorore credat, quod ego vix probavi in noverca. Natam mihi filiam quasi futuræ pacis obsidem sustuli: aiebam, Dum matris meminit, obliviscetur novercæ. at illa, dum novercæ meminit, matris oblita est. Filia, inquit, mihi conscia est. post hanc vocem remissa putares tormenta: similis facta torquenti est. Soror fratri venenum dedit? quamdiu luctati sumus, ut crederetur noverca privigno dedisse? Noverca, quod volueras consecuta es. damnasse jam poenitet. *Argentarii.* Facio rem, Iudices, non novam; liberos meos à noverca vindico. Peto, ne, quia filium vindicavi, filiam perdam. Nisi succurritis,

noverca

noverca vicit, ego victus sum. Duxi, nescio, pejorem uxorem, an novercam. Hoc mihi carior est, quod tam invisâ matri fuit. *Cornelii Hispani*. Si conscia esset, neminem expectarem: scitis, quemadmodum veneficam oderim. Instabam tormentis: ajebam, Morere peius, quam odisti. Non satis mihi ardere ignes videbantur, non satis insidere verbera. dixit: Si quid adjicere tormentis tuis possum, puto jubebo filiam afferri. Vocet huc aliquis matrem. Quid expavisti, puella? quid ad sinus meos refugisti? quid extimuiſti, tanquam novercam? *Marillii*. Ne inter supplicia quidem desinit occidere: & hanc quisquam putet, non potuisse venenum sine conscia dare? Puella, quæ occidisse fratrem dicitur, quid ante peccavit? noverca quoque ante occidit privignum quam filiam. &, Bonæ spei est: quæritis argumentum? matri suæ non placet. *Arellii Fusci*. Etiam cineribus tuis infesta est noverca. quod unum potest, persequitur sororem tuam. Quid adhuc potest nosse, nisi fratrem? proſit illi apud vos, quod illam pater laudat: proſit, quod talis mater accusat. *Mentoniæ*. Non misereris hujus? miserior est quam frater. Ille habuit sine dubio novercam torquere. Consecuta es, mulier, quod voluisti. solus omnium magis sensi novercam, cum perdidisti. *Torcii Latroniæ*. Habui filium tam bonum, ut illum amare posset etiam noverca: nisi in eam incidisset quæ posset etiam filiam odisse. Huc mea scelera reciderunt: ut parricidium puellare sit. ætas, si magnitudinem rei non intelligit, non est idonea parricidio. Sed veneficæ, inquit, filia est. Si parentes inspiciuntur, cur non potius patri videatur similis, cui placet, quam matri cui displicet? Denique non recuso, quo minus in illa vel matris. exigatur imitatio. Illa, cum hujus ætatis erat, nec noverca

erat, nec venefica. *Albutii Sili.* Duxi uxorem, nullis adhuc inquinatam fabulis. nec miror, innocentem tunc fuisse: adhuc puella erat. *Blandi.* Ut scelerata sit, nempe matri suæ similis est: ante veneficium oportet faciat quam patricidium. Filia, inquit, conscia est. Dii te perdant! etiam cum torqueris, occidisti. Servus tortus Catonem conscius furti dixit. Quid agitis? utrum plus creditis tormentis, an Catoni? *Buttonis.* Si conscius à te, puella, quæretur, nominato patrem. Quid noverca tam sero, puella tam cito? Filia, inquit, conscia est. Male pereas! at ego te putabam unius novercam. *Triarii.* Filia, inquit, tua conscia est. Videbatur sibi post hanc vocem vicisse. Amissum fratrem flevit in funere, totius populi habitum lacrimis suis expressit: itaque illam noverca peius perire voluit quam privignum. Filia, inquit, conscia est. Hoc ultimum fuit novercæ veneficium. *Q. Haterii.* Succurrite quæso, ne, cum torta sit quæ filium meum occiderat, filiam etiam, dum torquetur, occiderit. Liberos semper effero, unius mulieris aut mendacio, aut veneno. Non flet quantum reæ satis est. quemadmodum illi extorquebo lacrimas? afferte mihi imaginem fratris. video subito desiderio fletus concitatos, nunquid talem vultum; cum mater torqueretur, habuit?

Pars altera. Triarii. Si odissemus te, pateremur cum ejusmodi filia vivere. Quarundam ferarum catuli cum rabie nascuntur: venena statim à radicibus pestifera sunt. Quantum illi ad scelera ætatis adjecit, quod illam noverca peperit? Quid illa, quæ fratrem in moram patri sequenti sparsit? Habemus exemplum, quod & sorori conveniat, & virgini.

Diviso. Castius in duas partes conjecturam divisit, & primum quæsit, An conscia illi opus fuerit:

fuerit : deinde , Si opus fuerit , an hanc habuerit . Non servavit autem modum . Nam & illum locum diu tractavit , Non posse sororem in mortem fratris impelli . Et iterum tam puellam voluit videri , ut nulli esset idonea ministerio . Itaque elegantissime deridebat *Montanus Votienus* in hac controversia ineptias rhetorum , quod sic declamarent , tanquam hæc , quæ nominata est , infans esset : nec intelligerent , si talis esset , ne futuram quidem ream . Itaque hoc debemus , inquit , proponere nobis : puellam ejus ætatis , in qua torta ; credibile scelus illud quidem , sed intolerabile esse ajebat . Induxerat *Castius* matrem dicentem filia : Da fratri venenum . *Triarius* multo rem magis ineptam , quia non invenit illam , sed concupivit ; nam excessus sententiam traxit . Induxerat novercam dicentem : Da fratri venenum : fecit illam respondentem ; Mater , & mihi da . quid enim est tam absurdum , quam matrem sic locutam cum puella , Da fratri venenum ? Non ferebant nec illam *Triarii* sententiam , qua aliter *Haterius* usus est , cum ad epilogum pervenisset . Hoc loco debebat reus flere ; non flet puella . inveniat , quemadmodum fleat , aliquis , hoc est , imaginem fratris . Illa enim si tam puella est , ut dicat , Mater , quid est venenum ? non potest tantæ pietatis esse , ut eam imago fratris in lacrymas concitet . Tantus autem error est in omnibus studiis , maxime in eloquentia , cujus regula incerta est , ut vitia quidam sua & intelligant , & ament . *Castius* pueriliter se dixisse intelligebat ; Mater , quid est venenum ? Deridebat enim *Murrhedium* , qui hanc sententiam imitatus est in epilogo , cum alloqui cœpisset puellam , & diceret ; Compose te in periclitantium habitum , profunde lacrimas , manus ad genua dimitte , rea es . Fecerat respondentem puellam ;

puellam; Pater, quid est rea? Et ajebat Cæstius: Quod si ad deridendum me dixit, homo venustus fuit. Et ego nunc scio, me ineptam sententiam dicere. Multa autem dico, non quia mihi placent, sed quia audientibus placitura sunt. Et illud *Rufi Vibii* tolerabilius ajebat esse, sed & ipsum aliqua objurgatione dignum dixerat in epilogo; Nutrix, ream tolle. Illud in *Haterio*, qui & promisit oratorem, & præstitit, negabat se posse ferre, quod dixerat; Hæc rea non mittenda in exilium, sed defendenda est. Cum sciret, inquit, in exilium exportandos locari solere. quid enim intelligi vult hac sententia, nisi ex toto puellam ambulare non posse? Usque in exilium; verum est. sed nec mater ejus potuisset. *Silo* à parte patris comparisonem fecit inter se matris & filia. totam hac figura declamavit. Non sum, inquit, vobis dicturus, qualis debeat esse venefica. operam perdam, si cœpero describere, debere esse ætate provectam, usu exercitatum, invisam viro, quæ possit etiam filiam occidere. Supervacuum est uti pluribus verbis. in hac ipsa causa habemus veneficæ exemplar. Comparemus inter se duas reas. nec est quod quæratis aliquem, qui cognitionem vestram per omnes comparisonis parteis ducat. ego vobis dicam, quomodo illam accusaverim. Ego illi objeci antea actam vitam: vos illi potestis objicere? Et sic omnia circumiit, & comparando defendit. Illam quæstionculam, quæ in prima parte tractata erat à quibusdā, Non illi utique fuisse opus conscia, & sic transcurrit: Ajebat, inquit, tota actione rea hæc, Quam consciam habueram. ego negabam illi opus fuisse. ajebam, In eadem domo eras, venenum notum erat, novercæ occasio facilis Conviventi, non eras suspecta, nemo te timebat propter sororem. Ex altera parte hoc usus est colore: Novercam video

video venenum dedisse, ut filia sua sola heres esset: eandem illi & consciam fuisse veneficii, & causam. Omnes declamatores ajebat voluisse aliquid novi dicere, eo loco quo nominabat noverca filiam consciam. dixit, inquit, *Hybreas*: Τί ἔνι ἐψέδοσαν καὶ τῆς ἰδίᾳς θυγατρὸς; οὐκ ἀλλὰ καὶ τῆς ἐμεῖς. Hanc sententiam *Fuscus Arellius* cum esset ex Asia, non casu dixit, sed transtulit ad verbum quidem: Quid ergo? inquit. mentita est de filia sua? immo de mea. Modestius hanc sententiam vertit *Haterius*: Quid ergo? mentita est, quæ nihil lamentabatur de accusatoris sui filia? *Castius* dixit: Nominavit privigni sui sororem. *Albutius* dixit: Quid habuit quod dubitaret, an parceret filiae ejus à quo occidebatur, sorori ejus, quem occiderat? *Triarius* dixit: Quid ergo mater mentita est? tolle matris nomen, post damnationem noverca est. *Blandus* dixit: Nominabo istam quæ patri affuit, istam quæ mortuo fratre ac matre non flevit. *Silo Pompeius* dixit: Filia, inquit, mihi conscia est. post hoc, eundem vultum ejus notavi, quem videram moriente privigno. *Montanus Volienus* Marcellum Marcium amicum suum, cujus frequenter mentionem in scriptis suis facit, tanquam hominis disertum, ajebat hanc dixisse sententiam: Invenit, quomodo damnata accusaret, moriens occideret, tortura torqueret. non est hoc indicium, sed alterum novercae veneficium. *Latro* dixerat, cum descripsisset tormenta: Instabam super caput non accusator, sed tortor: ipse ignes subiciebam, ipse ad intendendum eculeum manus admovebam. ego non bibam sanguinem istius, non eruat oculos? filium mihi eripuit: nisi citius il'am oppressissem, & filiam abstulisset. *Triarius* dixit: Cum accusarem, objeci veneficium. In ultima parte inter preces meas excitavi puellam ad ultionem

tionem fratris sui. Hæc res maxime, Iudices, movit, hæc maxime novercam offendit. *Albutius* dixit: Postquam nominavit filiam, ad me respexit: videlicet ut sciret, an satis torfisset. *Nicetas* egregie dixit in hoc eodem loco: συνοῖδ' ἐμῇ, φησὶν, ἡ θυγάτηρ, καὶ προσέθηκεν ἐκ τούτου. *Montanus* cum diceret illum locum, quamvis sceleratos parentes, velle tamen innoceutes liberos suos esse, dixit: potest illa filiam veneficam fingere, si potest facere. difficilius est filios inquinare, quam perdere. & illud: Favete sæculo, Iudices, cum ingentia scelera ferat, ne etiam immatura tulerit. favete. nullum scelus commissum sit, nisi quod solet. favete, ut potius non deficiat noverca parricidium facere, quam soror cœperit. Damnare illum potui, effugere non potui. Sero fecisti, noverca. si hoc ante dixisses, potuisti prævaricationi pacisci. recte cum damnareris, animosa eras. recte nihil potes facere. si qua fides, accusator insidias reætimui. nusquam à sinu meo dimisi puellam, ipse omnes prægustavi cibos. O incauta futuri mortalitas! postquam ad tortorem perduxi novercam, timere de filia desii.

Color. Omnes illo colore usi sunt, nominatam à noverca filiam in dolorem patris. *Gallio* plura dixit: Fortasse, inquit, hanc nominavit, ut veros conscios celaret: fortasse, ut, quia acerrime instabat accusator, hoc metu territus finem rormentis imponeret: fortasse in dolore rormentorum stupefacta, nescivit quid loqueretur. Novissime dixit, Fortasse in hoc, ut quæ poenas veneficii dabat, accusationis exigeret. Illum sensum adjecit: Ex meis hoc affectibus æstuo. cum tum ira, tum odio furerem, circumspiciebam omnes ultionis vias, oblitus innocentiae. si proprios habuisset liberos noverca, occidissem. In hanc ipsam

ipsam quotiens impetum facere volui? sed propter hoc à me tuta erat, quod à matre non erat.

LIBER QVINTVS.

*Seneca Novato, Seneca, Mela, Filiis
salutem.*

Vod ultra mihi molesti sitis, non est. Interrogate, si qua vultis, & finite me ab istis juvenilibus studiis ad senectutem meam reverti. Fatebor vobis, jam res tædio est. Primo libenter affilui, velut optimam vitæ meæ partem mihi reducturus: deinde jam pudet, quandiu non feriam rem agam. Scholastica studia leviter tractata delectant: contrectata & propius admota, fastidio sunt. Sinite ergo me semel exhaurire memoriam meam, & admittite vel adauctum jurejurando, quod adfirmem dixisse me, quæ scivi, quæque audiui, quæque ad hanc rem pertinere credidi. Pertinere autem ad rem non puto, quomodo L. Magius gener T. Livii declamaverit, quamvis aliquo tempore suum populum habuit, cum illum homines non in ipsius honorem laudarent, sed in foceri ferrent: quomodo L. Asprenas, aut Quintilianus declamaverit: transeo istos, quorum fama cum ipsis extincta est. De Scauro si me interrogatis, cum illum mecum audieritis, iniqui estis. Non novi quenquam, cujus ingenio P. R. pertinacius ignoverit. Dicebat negligenter sæpe causam in ipsis subselliis: sæpe, dum amicitur, dicebat: deinde litiganti similior quam agendi, cupiebat evocare aliquam vocem adversariorum, & in altercatione vires suas noverat. Nihil erat illo venustius, nihil paratius: genus dicendi antiquum, verborum quoque

que non vulgarium gravitas, ipse cultus habitus-
que corporis, mire ad auctoritatem oratoriam
aptatus. Sed ex iis omnibus scire posses, non quan-
tum oratorem præstaret Scaurus, sed quantum de-
fereret. Pleræque actiones matæ, in omnibus ta-
men aliquod magni neglectique ingenii vestigium
extabat. raro aliqua actio bona, sed quam fortunæ
imputares. Sed illum longa, immo perpetua desi-
dia eo perduxerat, ut nihil curare vellet, nihil pos-
set. Orationes septem edidit, quæ deinde senatus-
consulto combustæ sunt. Bene cum illis ignis ege-
rat. Sed extant libelli, qui cum fama ejus lugent,
multoque dissolutiores ipsis actionibus. Illas enim
cum destituerit cura, calor adjuvat: ii caloris mi-
nus habent, negligentia non minus. Declaman-
tem audivimus, novissime quidem cum M. Lepi-
do ita, ut quod difficillimum erat, sibi displiceret.
De Labieno interrogatis? Declamavit non quidem
populo, sed egregie. Non admittebat populum: &
quia nondum hæc consuetudo erat inducta, &
quia putabat turpe ac frivolæ jactationis. faciebat
enim censorium supercilium, cum alius animo ef-
feret. Magnus orator, qui per multa impedimenta
eluctatus, ad famam ingenii, consentibus magis
hominibus pervenerat, quam volentibus. Summa
egestas erat, summa infamia, summum odium.
Magna autem debet esse eloquentia, quæ invitis
placeat. cum ingenia favor hominum ostendat, fa-
vor alar, quantam vim esse oportet, quæ inter ob-
stantia erumpat? Nemo erat, quin, cum homini
omnia objecerat, ingenio multum tribueret. Co-
lor orationis antiquæ, vigor novæ. Cultus inter
nostrum ac prius sæculum medius, ut illum pos-
set utraque pars sibi vindicare. Libertas tanta, ut li-
bertatis nomen excederet: ut, quia passim ordines
hominesque laniabat, Rabienus vocaretur. Ani-
mus

mus per vitia ingens, & ad similitudinem ingenii sui violentus, & qui Pompeianos spiritus nondum in tanta pace posuisset. In hunc primum excogitata est nova pœna. effectum est enim per inimicos, ut omnes ejus libri incenderentur. Res nova & insueta, supplicia de studiis sumi. Bono hercule publico, ista in pœnas ingeniosa crudelitas post Ciceronem inventa est. Quid enim futurum fuit, si ingenium Ciceronis triumviris libuisset proscribere? Sunt dii immortales lenti quidem, sed certi vindicēs generis humani, & magna exempla in caput inventientium regerunt: ut justissima patiendi vice, quod quisque alieno excogitavit supplicio, sæpe excipiat suo. Quæ vos, dementissimi homines, tanta vecordia agitat? parum videlicet in pœnas notæ crudelitatis est. conquirite in vosmetipsos nova, quibus pereatis: & si quid ab omni patientia rerum natura subduxit, sicut ingenium memoriamque nominis, invenite quemadmodum perducatis ad eandem rem corporis mala. Facem studiis subdere, & in monumenta disciplinarum animadvertere, quanta & quam non contenta certa materia savitia est? Dii melius! quod eo sæculo ista ingeniorum supplicia cœperunt, quo & ingenia desierunt. Ejus, qui hanc in scripta Labieni sententiam dixerat, postea viventis adhuc scripta combusta sunt: jam non malo exemplo, quia suo. Non tulit hanc Labienus contumeliam, nec superstes esse ingenio suo voluit, sed in monumenta se majorum suorum ferri jussit, atque ita includi: veritus scilicet, ne ignis qui nomini suo subjectus erat, corpori negaretur: non finivit tantum seipse, sed etiam sepelivit. Memini aliquando cum recitaret historiam, magnam partem convolvisse, & dixisse: Hæc quæ transeo, post mortem meam legentur. Quanta in illis libertas fuit, quam etiam Labienus

bienus extimuit? Cassii Severi, hominis Labieno junctissimi, belle dicta res ferebatur. Illo tempore quo libri Labieni ex S. C. utebantur: Nunc me, inquit, vivum uri oportet, qui illos edidici. Monstrabo vobis bellum libellum, quem à Gallione vestro petatis. Recitavit rescriptum Labieni pro Batyllo Mæcenatis, in quo suspicietis adolescentis animum, illos dentes ad mordendum provocantis. Puto jam nihil, quod interrogetis, restat. Musa rhetor, quem interdum soletis audire, licet Mela meus contrahat frontem, multum habuit ingenii, nihil cordis. Omnia usque ad ultimum tumorem perducta, ut non extra sanitatem, sed extra naturam essent. Quis enim ferret hominem de siphonibus dicentem, *Calo replunt*: de sparsionibus, *Odoratos imbres*: & in cultum viridium, *Calatas filvas*: & in pictura, *Nemora surgentia*? Aut illud quod de subitis mortibus memini eum dicentem, cum vos me illo perduxissetis; Quicquid avium volitat, quicquid piscium natat, quicquid ferarum discurrit, nostris sepelitur ventribus. Quære nunc, cur subito moriamur: mortibus vivimus. Non ergo, & si jam manumissus erat, debuit de corio ejus nobis satisfieri. Non sum ex judicibus severissimis, qui omnia ad exactam regulam redigam. Multa donanda ingeniis puto: sed donanda vitia, non portenta sunt. Si qua tamen tolerabiliter dicta sunt, non subtraham. ne plura videantur, vel subjicietis vos. Osci non incommode dixit, sed sibi nocuit, dum nihil sine schemate dicere cupit. oratio ejus non figurata erat, sed prava. Itaque non inurbane Pacarus rhetor, cum illi Massiliæ mane occurrisset, schemate illum salutavit. Poteram, inquit, dicere: Ave, Osce. Ipse ab eloquentia multum aberat, natus ad contumelias omnium ingeniis inurendas. Nulli non impressit aliquid, quod effu-

effugere non posset. Ille Passieno, prima ejus syllaba in Græcum mutata, obscœnum nomen imposuit, declamatori subtili, sed arido. Ille Sparso dixit, scholam communem cum rhetore quodam habenti: Tu potes controversiam intelligere, qui non intelligis te laterem lavare? Sparsus autem dicebat valenter, sed dure. Ad imitationem Latronis se direxerat: non tamen unquam similis illi erat, nisi cum eadem diceret. Vtebatur suis verbis, Latronis sententiis. Cum Basso certamen illi fuit, quem vos quoque audistis, homine disertio: cui demptam velim, quam consecrabatur, amaritudinem & simulationem actionis oratoriæ. Nihil indecentius, quam ubi scholasticus, quod non novit, imitatur. Amabam itaque Capitonem, cujus declamatio est de Popilio hæc quæ meo Latroni subjicitur. Bona fide Scholasticus erat. in his declamationibus, quæ illi bene cesserunt, nulli non post primum Tetracolon præferendus. Primum Tetracolon quorum faciam, quæritis? Latronis, Fusci, Albutii, Gallionis. Hi quotiens conflixissent, penes Latronem gloria fuisset, penes Gallionem palma: reliquos, ut vobis videtur, componite. Ego vobis omnium feci potestatem. hos minus nobiles finite in partem abire, Paternum, Moderatum, Fabium, & si quis est nec clari nominis, nec ignoti. Dum in his ad satietatem vestram me præstiterim, permittite me mihi & aliquos, quos non nostis, ex sinu proferre: quibus quo minus ad famam pervenerint, non ingenium defuit, sed locus. Bene declamavit Gavius Silo: cui Cæsar Augustus, cum frequenter causas agentem in Terracinenſi colonia vidisset, plenum testimonium reddidit. dixit enim, Nunquam adivi patremfamilias disertioem. Erat qui patremfamilias præferret, oratorem subduceret. Partem enim

enim eloquentiæ putabat, eloquentiam abscondere. Solebat declamare studiose Turrinus Clodius, cujus filius fratetno vobis amore conjunctus est, adolescens summæ eloquentiæ futurus, nisi mallet exercere quantum habet, quam sequi quantum consequi posset. Sed Turrinus Clodius multum de viribus remiserat, dum Apollodorum sequitur, & summam legem dicendi eum putat. Tantum tamen illi superfuit virium, quantum valeret, etiam si ars abesset. Sententias dicebat excitatas, insidiosè aliquid petentes. Nunquam non de colore Latroni controversiam fecit. Latio nunquam solebat disputare in convivio, at aliquando declamare ex tempore solebat. Dicebat quosdam esse colores, prima facie duros, asperos: eos non posse, nisi actione probari. Negabat itaque ulli placere posse, nisi totum nossent se, & suas vires, & illarum fiducia aliis metuenda & prærupta evadere. Multa se non persuadere judici, sed auferre. Turrinus contra nihil probare, nisi tutum: non quia imbecillus erat, sed quia circumspectus. causas nemo proposuit diligentius, nemo respondit paratius: & pecuniam itaque & dignitatem, quam primum in provincia Hispania habuit, eloquentiæ debuit. Natus quidem erat patre splendidissimo, avo D. Iulii hospite: sed civili bello attenuatæ domus nobilis vires excitavit, & ita ad summam perduxit dignitatem, ut, si quid illi defuit, scias locum defuisse. Inde filius quoque ejus, id est, meus (nunquam enim illum à vobis distinximus) habet in dicendo paternam diligentiam, quæ vires ex industria retundit. Hoc & in ipso genete vitæ sequitur, ad summa evasutus juvenis, nisi modicis contentus esset. ideo dignus est, cujus tam modestis cupiditatibus fortuna præstet fidem. Horum nomina non me à nimio favore, sed à certo

CONTR0VERSIARVM LIB. V. 285
certo posuisse iudicio scietis, cum sententias eorum retulero, aut pares notissimorum auctorum sententiis, aut praeferendas.

CONTR0VERSIA XXX.

Lugens pauperis filius divitem sequens.

Lex. Injuriarum sit actio. *Thema.* *Quidam cum haberet filium, & divitem inimicum, occisus, in spoliatus inventus est. Ado'escens sordidatus divitem sequebatur. Dives eduxit eum in jus & postulavit, si quid suspicaretur, accusaret se. Pauper ait, Accusabo, cum potero: & nihilo minus sordidatus divitem sequebatur. Cum peteret honores dives, repulsus est. Accusat injuriarum pauperem.*

PRO PAUPERE. *Vibii Galli.* Gratias diviti, quod quos odit, reos jam facere contentus est. interdum publico nobis interdicitur: quærite quid nocte fiat. Non ambulabis, inquit, eadem via qua ego, non calcabis vestigia mea; non offeres delicatis oculis sordidatam vestem, non flebis invito me, non tacebis. perieramus, si hic magistratus esset. *Albutii Sili.* Quod sordidatus fui, luctus est: quod flevi, pietas est: quod non accusavi, timoris est: quod repulsus est, vestrum est. Non taceam, qui adhuc vivo, quod tacui? Nostis populi loquacis suspensiones. Quare iste honores illo vivo nunquam petiit? ego vero omnes quæso, omnes ut me in inquisitionem paternæ mortis adjuvent: & ad tua genua, dives, venissem, nisi timerem, ne invidiam tibi fieri diceret: & jam pridem hoc animo sequor, occasionem loquendi capto: nec mehercules possum dicere, inhumanitate tua fieri quod non audeo. sed vitium me meum sequitur. Taceo, utinam hoc vitium habuisset & pater.
dum

dum libere loquitur, multos offendit: neque te, puto, solum in civitate habuit inimicum. Ut iste ait, causam meam populo probavi. *Inlivi Bassi*. Quando autem istis divitibus non sordidati sumus? accusa, inquit, pauper divitem, egens candidatum. ego accusem? ambulare mihi meo arbitrio non licet. In jus vocavit. Accusa, inquit: reum me perage: perora. quis accusare sic loquentem potest? Cur, inquit, me sequeris? quasi aliud iter pauperes, aliud divites habeant. *Castii Pii*. Non essem reus, si accusassem. barba demissa, sordidatus cum criminibus meis ad vos veni. Omnia licet fiant, non desinam inquirere percussorem: & fortasse jam inveni. Quam subito pater meus in media civitate: Quid me intueris? quid observas? quid dicam? subductus est. *Arellii Fusci Patris*. Incedere magno comitatu, splendido cultu, non est fortunæ meæ: ista divites possunt: satis est, si vivimus. Cum spoliatum cadaver non sit, quis fuerit percussor, nescio. quisquis fuit, quasi dives spolia contempsit. Quare, inquit, me sequeris per publicum? facinus indignum commissum est: dives & pauper per eadem vestigia incessimus. *Osci*. Accusa, inquit. ubi est qui primo cœperat? Vellem pater meus quoque à te non discessisset. viveret. Quare, inquit, me reum non facis? quia accusatorem me non times. Mortuo patre meo. metuo enim, ne quis injuriam sibi fieri putet, si dixerò occisum. Occisus est pater meus: à quo? si permittis, nescio. *Iunii Gallionis*. Quid iste accusanti fecisset, qui persequitur tacentem? cur non agis? quia vis tecum agi. Nunquid nunc tibi injuriam facio, sordidatus? quod reo licet, lugenti non licet? Quid potui patri meo minus præstare? in honorem ejus vestem mutavit. *Fulvii Sparsi*. Sordidatus es, inquit, fles.

fles. hoc dicis; Pauperis occisi filius pauper es. Pater meus in media civitate salvis legibus occisus est. quis hoc sine lacrimis narrare possit? non deponam has sordes, nisi invenero cui induam. Quis occidit patrem meum? nescio. nihil amplius testari possum quam hanc vocem meam; Adhuc nescio. Delibero interim, ut induam vestem quam patri meo reliquit percussor. Cur me sequeris? magistratus post terga sua non summovent. *Argentarii.* Non vis patrem meum fleam? laceessere nos ultro non solebat. *Clodii Turrini Patri.* Quare, inquit, sordes sumpstisti? quid igitur? ne lugebo quidem quem vindicare non possum; nulli injuriam facio nisi patri, quem adhuc tacitus fleo. *Porcii Latronis.* Cujus necessarius, ita crudeliter interempti patris dolor est. Nihil fortius est, quam quod gemit. Accusa, inquit, me. unde tam securus es? invenisse videris, quis alius occiderit. Non erat præda quam grassator sequeretur, sed erat virtus summa, firmissimum ignoti munimentum, contumax adversus fastidium divitiarum innocentia. Hæc ab inimico petita sunt spolia. Nescio, quomodo miserum esse interdum in miseria juvat, & plerumque omnis dolor per lacrimas effluit. Nimum funere nostro exultat. Non solebat vivo illo provocare nos, ut reus fieret. Si quis omnium mortalium miseriarum inter necessarias super occisum patrem lacrimas, increditam adhuc inertiam miratus est, in hac indignitate præsentis periculi omnem suam ponat admirationem. Si pauper accusandi divitis animos non sumpsit, miramini? quia tacet, reus est. Per has lacrimas, per hunc squalorem, per hæc necessaria omnibus periclitantibus instrumenta, non invidiosum vestræ misericordiæ præmium petimus, ut absoluto sic esse tanquam reo liceat. Potens iste & graciosus,

&

& quod ne ipse quidem negat, dives fuit, & qui nihil unquam sibi putaret timendum, etiam reo. Crescere deinde in dies odium alterius impotentia, alterius libertate. Dives nihil aliud quam nos pauperes existimare, nos nihil aliud quam innocentibus, inter quotidianas acies semper invicti. quis de nostra interim morte cogitaverit, nescio: quod dissimulari non potest, scio quis optaverit. Venit iste cum turba clientium & parasitorum, & adversus paupertatem rotam regiam suam effundit. Cur me non accusas? non postulas? vix temperabat quin diceret: Quid ego in te accusatorem non audeam, qui occidendum eum curavi, qui tantum mecum litigaverat? Civitates plerumque finitimae inter repentinam discordiam bello tument. Inter civilia bella tantum in ultionem satis est, quantum quisque ad maledicendum occupavit. M. Cicero qua violentia in absentiam Metelli strepit? M. Cato Pulchro objiciente furtorum crimina, audivit. Quae major indignitas esse potuit illius saeculi, quam aut Pulcher accusator, aut reus Cato? In Cn. Pompeium, terra marique victorem, fuit qui carmen componeret, uno, ut ait, digito caput scalpentem. Fuit aliquis qui licentia carminis tres auratos currus contemneret. M. Bruti sacratissimam eloquentiam lacerat, cum quidam ejus civili sanguine non inquinatas solum manus, sed infectas ait: atque ille tamen, cum tres consulatus, ac tres triumphos scinderet, adeo non timuit, ne esset reus, ut etiam disertus esse curaverit. Solus hic est in vestra civitate innocentior Catone, nobilior Metello, fortior Pompeio.

DI V I S I O. Latro sic divisit, An in re injuria sit. Nulla, inquit, injuria est. Sordidatus sum, inquam: multi faciunt. Omnia injuriae genera comprehensa sunt. pulsare non licet, convicium facere
contra

contra bonos mores non licet. Hoc loco *Scaurus* dixit : Nova formula injuriarum componitur, quod nihil contra bonos mores fecit. Etiam si in re injuria est, An, si non malo animo fecit, tutus sit. An malo animo faciat. Hoc *Latro* in duas quæstiones divisit. An, si credidit, ob hoc ipsum patrem suum occisum, & propter hoc secutus est, ignoscendum illi sit. Deinde, An credidit. *Gallio* illam primam fecit quæstionem : An, quod liceat cuicumque facere si faciat, injuria non teneatur. Liceret, inquit, flere, licet ambulare qua velis, sumere nihil, inquit, ut & alienum injuriarum facere. Sor didatus es, non queror : sed si sordes tuæ invidiam mihi concitant, queror.

Color. De colore quæsitum est. Quidam aperte investi sunt in divitem : quidam ex toto nihil dixerunt : quidam secuti sunt mediam viam. Cum præter hæc nihil sit, *Latro* volebat videri invenisse quartum genus, ut hoc modo in divitem diceret : Tu quidem non fecisti, sed tamen ego habui causas propter quas possem decipi, & de te aliquid frustra suspicari, quia in spoliatus pauper inventus est. Hoc est autem medium illud genus, nec dimittendi divitem, nec accusandi. Nam & dimittere non debet quem distulit : & accusare ob hoc ipsum non debet, quia distulit. *Albutius* nihil dixit in divitem. Hoc colore declamavit : Committit injuriam, inquit : si quem non postulavit, accusat. Quare, inquit, sequeris me? ut aliquando mei miserearis, ut desinas afflictâ domum persequi, ut scias, me in hoc habitu accusare non posse, ut concupiscas gloriam vindictæ mortis. Tu solus potes, si voles, invenire quis occiderit, tu accusare. At me quidam propter hoc suspectum habent. Potes discutere illam suspicionem. quære, quis fecerit. Ut scias, inquit, te invidiam mihi facere :

cum dixissem, Accusa me: non negasti te accusaturum, sed respondisti, Accusabo, cum potero. Ignosce mihi, non magis adhuc quemquam accusare possum, quam absolvere. quæro quis fecerit. Hæc levia argumenta sunt, hæc vana sunt quæ alios tangunt: quod inimicus est, quod ille in spoliatus inventus est, non est quare accusem. est quare suspicer. *Rufus Vibius* hoc colore posuit: Sordidatus sum, lugeo: sequor te, ut tuior sum: timeo, nescio quem, illum qui patrem meum occidit. scio me, quamdiu tecum sum, perire non posse. Dum hunc colorem sequitur *Murrhedius*, ineptissime dixit: Quare te sequor? pater meus, quia solus inambulat, occisus est. *Osci* color non placuit Gallioni. Sequor, inquit, ut inveniam quis fecerit. hoc mecum cogito: Quisquis est ille qui fecit, volet hoc inimico imputare; ad divitem veniet. Multo, inquit, hoc injuriosius est, si inquirendi causa facit, si non tantum in convicium, sed periculum divitis sequitur. *Gallio* subtiliter agendum putavit, & ad positionem controversiæ colorem actionis dirigendum, ut diceret: Suspikor, à te patrem meum occisum. quis enim illum alius odebat magis? quis impotens alius est? vestem enim illius sine dubio, nescio, quis percussor non concupiscebat. Dicer aliquis: Quid ergo? si inimicus est, protinus interfecto est? non. ideo non accuso. *Hippo Romanus* palam accusavit, & dixit: Non causam sibi deesse; sed vires. etiam hanc sententiam in præmio, magno cum assensu hominum dixit: Eum accusatorem habeo, qui se reum non esse miratur. *Bassus Iulius* in hac controversia dixit: Quare me sequeris per publicum? facinus indignum, Iudices, factum est, pauper & dives eandem terram calcamus. Consecrari autem solebat res sordidas, & inveniebat qui illas unice suspiceret.

ret. Memini, illum declamantem declarasse contro-
 versiam de lenone, qui decem juvenibus de-
 nuntiavit, ne in lupanar accederent, & foveam
 igne repletam terra superjecta obruit, in quam
 adolescentibus lapsis & consumptis accusatur Rei-
 publicæ læsæ. Apud illum declamantem Albutius
 fastidiosus auditor, eos quibus invidere poterat,
 admirabatur. Hanc Bassi sententiam non meher-
 cules referrem, si canem ad ostium alligasses. Idem
 Latronis illas sententias ajebat tumidas magis esse
 quam fortes. Summa hominum admiratione cir-
 cumferebantur: Lugent argumenta patres, & ossa
 liberorum conjecturam dividunt. & illam: Pro-
 ducta sacerdos tuam. & illam: Super cineres libe-
 rorum nostrorum lupanar de * quantum est. Ipse
 utique laudabat: itaque docuerat. Nam in hac ipsa
 controversia ne Bassus quidem videbatur aliquid
 dixisse sordidius. dixit ipse: Itane peribunt decem
 juvenes propter dipondios tuos? *Eusemon* à filii
 parte, cum patrem suum narrasset solum sine co-
 mite oppressum & occisum, dixit: Δια τῶν ἀ-
 σφαλέστατον ἐστὶ μὲν πλεονεξίαν πατρὸς. &
 idem: Δὲ τί σιγῶ; ὁ πατήρ μιν λέγων ἀπέθανεν.
Hermagoras dixit: κλισίω μιν ἰδέσθαι, ὡς πένητες, πό-
 λιν οἱ ὃ πλεονεξοῖ τινὲς αὐτῶν. Illud in narratio-
 ne: ὑπὸ ἡνὶ αἰνιγμένῃ, ὅσα οἶδαι. Ἐχθρὸς
 φύσιν τὰ τε ἄρρωστα γῆς, * καὶ ἡ τὸ εἶναι ὑδὼς
 γλῶτται. * al. v. c. Ἐν ἡρεῖν δυναμένη. *Artemon*
 dixit: ὅταν εὖ ῶ τινὲς φονεῖα, τότε εὖ γράψο-
 μαί. Ἐποτέ δὲ εὖ ἂν εὖ ῶ πένητα.

CONTRORSIA XXXL

Vir fortis non cedens forti patri.

Lex. Vir fortis, quod præmium volet, optet. Plu-
 res judicio contendant. *Thema.* Pater & filius

fortiter fecerunt. Petit pater à filio, ut sibi cederet. ille non vult. iudicio contendit. vicit patrem. petit pro premio statuam patri. pater ipsum abdicat.

IVNII GALLIONIS. Quem optem huius iudicii eventum nescio, cum crimen meum sit, vicisse. Videtis, quemadmodum in hoc quoque iudicio opera sua jactat: & miratur quisquam, si hoc patre natus, gloriae cupidior est? Faciles habetis partes, viros fortes jungite. Dissidemus, quia nimium similes sumus. Cum exiremus in aciem, agebat: Si adolescens essem, nemo pugnaret fortius. majorum quoque suorum virtutes referebat, sed omnibus se præferbat. Cum ad ætatem tuam pervenero, non contendam cum ullo, quamvis si exemplum tuum sequi voluero, etiam cum filio contendam. Quia patriæ iudicium habeo, patris perdidit. Dicam abdicanti. Non luxuriabor, non amabo, hanc emendationem criminum meorum non possum promittere. ego vero pugnabo & fortiter, & fortissime. Vidi patrem jam senem lorica induentem: multum est, pugnare cum exemplo. Iudicium vocatur, quo pater & filius spolia contulimus. Ecce amitto: ego tibi cedere possum, seni non possum. Quod contendi, legis: quod vici, iudicium: quod pugnavi, patris est. volui cedere: concurrerunt juvenes, ætatis causa agebatur. Vici non filius patrem, sed juvenis senem. Ego vici, sed omnes patri gratulati sunt. parui adolescens, magnis exemplis deceptus sum, dum cogito mecum Horatium Etruscas acies corpore suo summoventem, & Mucium in hostilia arma ruentem; & dum te, Deci, cogito, qui & ipse noluit patri cedere. Transibo in subsellia tua, complectar invitum. licet repugnes, fortior sum. *Ælvi Sparfi.*
Necess-

Necesse fuit mihi, fortiter militare: pugnandum habebam non imperatori tantum, sed patri. Si tu vicisses, diceretur: Patri cessit: abdicationem enim timuit. Solebas enim semper optare, ut contingeret tibi habere filium meliorem. Iudicium vocas duplicem domus nostræ triumphum? *Clodii Tur-
rini*. Tu Mucio diceres, Non est quæ ostendas istam manum? Tu Scipioni post deletam Carthaginem, Tace? Loquax est virtus, nec ostendit se tantum, sed ingerit. Ajunt etiam nunc quidam, Pater cessit filio, & in hoc abdicat, ut verum videatur fuisse certamen. Opta, pater, ut à nepote vincaris. Postea, inquit, fortiter pugnare poteris. unde scio? vulneribus me senem feci. Quis te felicior? tu omnes vicisti, te filius. Quanto honestius modo pater & filius inter se contenderant, honestiorem facturus victum uter vicisset. Dubito quid faciam. tace? sed silentium videtur confessio. Narrarem virtutes meas? sed illud quoque novum accidit mihi, quod uni abdicato meas narrare non concessit. Processi in aciem coram patre. Fortiter, inquit, pugna. Turpe est adolescenti, vinci à sene. Avidus sum gloriæ: hoc si vitium est, paternum est. fortis sum: numquid improbas, pater? aut jam abdicabis, si viro fortissimo sum fortior? dicam tamen audacter. Fortissimus sum, nec timeo, in ea civitate hoc crimen, in qua fortes etiam senes novimus. *Iulii Bassi*. Ad te quoque ignominia meæ pars redundat. Pudeat te, pater, si à filio abdicando victus es. *Avellii Fusci*. Ignosce, juvenis erravi: ambitiosus non ero, cum senex fuero. *Gabii Silonii*. Vtrum putas vicisse? ego præmium tantum habeo, tu & præmium, & virum fortem. Permittente lege fecit, immo in eadem te & habet legem, & timet.

DIVISIO. *** Contra ait: Si quid fecit quod

non licet, lex vindicabit, sed quicquid licet, non oportet. Pater non quaeritur de scelere filii, sed de officio. Deinde utatur quisque sua lege. tibi illud licuit, & mihi hoc licet. abdicare liberos liceat. est aliqua lex, quæ filio patrem præferat? Si potest abdicari, etiam propter id, quod lege permittente fecit: An abdicari etiam propter hoc non possit, quod præmium accepit. Non potest, inquit, in ea re privatim puniri, in qua publice honoratur. Eisdem rei non potest præmium dari, & nota denuntiari. Cetera jura, puto, paterno imperio subjecta esse: hoc jus majus est ceteris, quod victoria de summa virtute quaeritur. Non potes propter hanc legem filium abdicare, propter quam à filio victus es. Si potest abdicare, An debeat. hoc divisit; An, etiam si non debeat cum patre contendere, ignoscendum tamen sit, si adolescens gloriæ cupiditate lapsus est. Deinde, An contendere debuerit. Tum, inquit, & honestum certamen erat, & tutum. Quid enim est gloriosius quam aut virum fortem vincere, aut vinci à filio? si non debuisset contendere, non vicisset. Et potuit fieri, ut, si hic tibi cecidisset, alius quis ad certamen procederet; qui nunc non processit, quia sciebat nihil sibi profuturum; si te vicisset, cum deberet à filio tuo vinci: nulla laus tua fuisset. apparuisset enim illam victoriam non viri fortis fuisse, sed patris. silentio virtutes nostræ transissent; nunc illustratus es, dum conferuntur. *Turrinus* hoc loco belle dixit; Plures tibi invidere cœperunt, postquam victus es. Itaque novi generis res accidit. filius vicerat. omnes aiebant; O felicem patrem. Novissimam fecit quaestionem, An, etiam si quid iudicio peccavit, præmio emendaverit. Hoc loco dixit *Gallio* illam sententiam, quæ valde excepta est; Cum diu deprecatus esset, ait, si nihil profecero, quid me facturum putas?

putas? ad templum iturum, aut ad deos supplicem? ad tuas statuas confugiam. *Silo Pompeius* tentavit & in hac controversia illam quæstionem, quam in omnibus virorum fortium abdicationibus putabat esse tenendam, An vir fortis abdicari possit, agebat in nulla magis controversia illam posse tractari. Non potes, inquit, eum abdicare, qui te potest vincere. Miraris, si patria lege subducitur, qua & comparatur & præfertur?

Color. Colorem pro adolescente *Gallio* illum dixit; *Meæ*, inquit juvenis, ætatis causa agi videbatur, cum dubitaret exaudisse quendam dicentem: Nihil agis; ego tibi cedo, illi non cedo. *Cassius* hoc colore usus est, putasse se, ipsi patri honestius hoc esse, certe domui, laudes utriusque in foro inspicere. *Montanus Votienus* ait; Cognovi non quid imperares, sed quid præcepisses: dixeras semper, cum me hortareris ad gloriam, ut nulli cederem. Invidiosa omnibus in illo judicio fortuna tua videbatur, cum quæreretur, utrum pugnasses felicius, an genuisses. Non est quod putes me visum illis fortiozem; decepti sunt, pater; judicaverunt non quod erat, sed quod te malle crediderunt. *Argentarius* ait; Occasionem beneficii quaestu non concupivi accipere; præmium habet alter, alter percipit. *Fuscus Arellius Pater* ait; Si navigare imperasses, per hibernos fluctus egissem ratem; si peregrinari, nihil fuisset, jubente te, durum. hanc rem imperabas difficilem forti viro, vinci. *Blandus* hoc colore narravit; Pater mihi objecit, quod illi una re non cesserim? Ego multiplicabo crimina mea. Nunquam illi, quotiens recte faciendum fuit, cessi: semper volui videri frugalior, videri volui laboriosior. nam cum ad vires ventum erat, etiam ipse cedebat: non ego illum vincebam, sed ætas. *Turrinus* hoc colore usus est: Volui, inquit, cedere

re, sed erant qui dicerent, non licere. hoc enim modo legem saluberrimam tolli. Disputaturi contra præmium patris videbantur, & dicturi: Non licet inter se cedere fortibus. non ipsorum tantum causa agitur, sed publica. omnium interest scire, quis sit fortissimus. His vocibus hominum missus sum ad id certamen, in quo ad istum utraque perlineret victoria. Quid putatis me dicturum? fortior me visum? falsum est. cum hoc quoque, quod ego fortis eram, istius esset. Quid ergo? quare vicerim, quæritis? Visum est ad ruborem totius juventutis pertinere, neminem pugnasse fortius, quam senem. Et cum dixisset, se præmia in patrem contulisse: dixit, Vici te, pater: sed nempe vici tibi. *Albutius* hoc colore narravit: Noluit, inquit, videri per collusionem patri titulum fortissimi viri contigisse. Non cessi ante iudicium, ut in iudicio cederem: & feci. Nihil aliud quam laudavi patrem, virtutes ejus retuli: visus sum propter hoc ipsum præmio dignus. *Silo Gabius* ait: Solebas mihi, pater, inter dignorum virorum exempla narrare quædam etiam domestica. ajebas autem: Patrem fortem virum habuisti. vide ut tu sis fortior. processi tecum in aciem, nec illinc inulti redimus. omnis gloria in una domo erat. Iubebat Resp. fortes viros recognoscere: O quantam ego cupiditatem gloriæ in patre meo vidi, quam juvenilem! Contendere me verabat imperio, jubebat exemplo. Ventum est in iudicium: omnium quos ego novi, res invidiosissima: quærebatur de patre meo, utrum fortior esset, an felicior. *Oscus* hoc colore narravit. Erant qui accederent, & dicerent: Roga patrem tuum, cedat tibi. non est utile Reipublicæ hostium excitare animos. excitabuntur, si scierint, neminem in hac civitate esse fortiorum quam senem. illi me coegerunt, quasi tunc quoque

que aliquid præstiturus essem Reipublicæ, venire in iudicium: in quo quid habet? ego sum iudicatus junior. *Dento* dixit: Timeo ne ob hoc ipsum patri vilior fiam: ego sciam an usquam gloriosus sit. *Triarius* hoc colore usus est: In iudicio volui tibi cedere, ut non imperasse videreris, sed vicisse. & cessi. defunctorie causam meam egissem? notum sit illum cedere, quia parum est illi, non putabat. *Nicetes* in hac controversia dixit: Εἰ ὁ πάππῳ ὑπὸ τῇ φύσεως ἀποδοθείς, ΗΜΕΙΣ ἡμῖν παρέστη τὸ τότε δικαστήριον, ὅτε ἂν εἴπῃ τις πύμοι ἡμέρη ἢ οὐ, τοὶ φίλοι; τὴν δὲ μάλα χαίρων. οἱ τ' ὄψεσθαι τὴν δὲ ἡμεῖς ἔχοντες, εἴπον, μὴν ὅδε πατρὸς ἀμείνων; *Scavus* hunc sensum aliter dixit: O si avus meus interesset iudicio, quam libenter spectaret & discordiam nostram! Clamasset mihi: Non est quod cedas, ipse mihi nunquam cessit. *Labienus* partem patris declamavit, & dixit quod etiam desertoribus licet: Nolo habitare cum adversario meo, non capit idem contubernium fortem virum & victum. Statuam, inquit, tibi posuimo ne possem unquam me victum oblivisci, ignominiam meam in æs incidiisti.

CONTROVERSIA XXXII.

Demens, quod mori coegerit filiam.

Lex. Dementia sit actio. *Thema.* Bello civili quadam virum secuta est, cum in diversa parte haberet patrem, & fratrem. victis partibus suis, & occiso marito, venit ad patrem. non recepta in domum, dixit, Quomodo tibi vis satisfaciam? Ille respondit: Morere. Suspendit se ante januam ejus. Accusatur pater à filio dementiae.

CONTRA PATREM. *Porcii Latronis.* Sic tibi satisfieri ne victor quidem voluit: excusavit.

savit victos, qui restituit. Quoniam reposcis vitam, quam dedisti, accipe. Nullum fuit in pro-
scriptione mulieris caput. *Osci*. Inquinasti filiae sanguine penates. quanquam quid loquor penates, tanquam in domo perierit? Allatum ad se Cæsar Pompèii caput, flevit, & hoc illi propter filiam præstitit. *Arellii Fusci*. Quemadmodum tibi vis faciam satis? Hoc ipso satisfacisse debuerat puella. Filiam habuit adeo piam & in maritum & in patrem, ut alterum usque in mortem secuta sit: alteri etiam per mortem satisfecerit. quam periculose cum offendo, qui, simul irasci cœpit, nescit ignoscere? *Clodii Turrini Patris*. Morere. Quid aliud meruerat, si satisfacere noller? Nisi occupasset, soror, fortasse pater tibi satis fecisset. Hoc certum habeo. unusquisque vestrum suadebat puellæ: Ad iratum patrem venis: in quas potes te compone blanditias: roga, deprecare: si nihil proficies, habes quemadmodum cogas: morituram te denuntia. Hoc quod ignovisti, victor, ad viros pertinet: illi tibi gratias agunt. nam foeminas, ne si irascereris quidem, proscripsisses. Quare secuta es virum? Adeo tibi vetera exempla exciderunt bonarum conjugum, quibus filiam solebas sanus hortari? Aliqua spiritum viri redemit suo: aliqua se supra ardentis rogi misit. impendisset se puella viro, nisi servasset patri. *Fulvii Sparsi*. Filia ante limen paternum in cruore suo volutatur. quid exhorruistis? paterna satisfactio est. Nostis domus nostræ legem: aut dicendum mihi, aut moriendum est. Qualis est ista satisfactio, qua filia exoratum patrem sibi non sentit? *Albutii Sili*. Vtræ meliores partes essent, soli videbantur judicare dii posse. Si vis satisfacere mihi, morere. Quod ad me attinet, irascere malo. Si patricidium est, fuisse in diversis partibus, nunquam defendisset apud Cæ-
sarem

sare[m] Ligarium Cicero. Marce Tulli, quam leve
 iudicasti crimen, de quo confessus es! Dona fi-
 liam, si misericors es, deprecanti: si hostis, edicto:
 si pater, naturæ: si iudex, causæ: si iratus es, fratri.
Buteonis. Ante ipsum limen domus decessit, ne du-
 bitari posset, utrum marito perisset, an patri. ubi
 studuisti? ubi audisti? nego te istuc in bello didicis-
 se. *Marillii.* Meruerat, inquit, mori. etiamnum
 accusas? certe jam tibi satisfactum est. O novum
 monstrum! irato victore vivendum est: exorato
 patre moriendum est. *Passieni.* Utinam intervenis-
 sem, non satisfecisses sola patri. Furiosum te dice-
 rem, si pro genere non rogasses. Secutus est gener
 diversas partes, uxor suas. *Labieni.* Hoc, obsequio
 consequatur denique, ut intra domum moriatur.
 M. Cato, quo viro nihil speciosius civilis tempe-
 stas abstulit, potuit beneficio Cæsaris vivere, sicut
 Tullius, si voluisset. Optima civilis belli defensio,
 oblivio est. *Musa.* Allato ad se capite Cn. Pom-
 peii, Cæsar avertisse oculos dicitur: quod tu ne in
 morte filia quidem fecisti. *Cornelii Hispani.* Per-
 vagata est illa crudelis belli fortuna omnem ordi-
 nem, & usque ad ultimæ plebis supplicia descen-
 dit. nihil in civitate nostra immune victoris iræ,
 præter foeminas, fuit. Hanc laudem miseræ urbi
 servare licuit. At tu, pater, ut victor insanis. *Men-
 tonis.* Semel repulsa iterum redit: iterum repulsa,
 tertio rogat: non fatigatur, scit exorari etiam ho-
 steis. O te crudelem, nisi jam tibi & pro genere
 satisfactum est! Non ignoro, in quanto periculo
 sim. nescit placari iratus, nec etiam filia, si excan-
 duit. *Triarii.* An non exorares victorem pro alio,
 pater? Morere, inquit. Illi quoque, quibus animad-
 vertere in damnatos necesse est, non dicunt *Occi-
 de*, non *Morere*: sed *Age lege*: crudelitatem impe-
 rii verbo mitiore subducunt.

Pars altera. Turrinus Clodius belle dixit : Nolite mirari si durioribus utar: non sum processurus ultra verba : minabor , deinde ignoscam. fecit & victor .

DIVISIO. *Latro* usus est in hac controversia, illa vulgata quaestione : An possit agi cum patre ob ullam aliam rem, quam ob dementiam. Impotens sum, immitis, non tamen demens. Mores tuos patri debes approbare, non patris regere. Dic, Desipis, nihil intelligis. ego sanitatis meae , si potuero , argumenta colligam : dicam in senatu non stulte sententiam. Quid tibi videor fecisse dementer ? Partes male egi ? damnare non potes patrem propter verba, immo propter verbum. Si damnari dementiae aliquis pater , etiam non demens , ob aliquod improbandum factum potest , an hic possit. Hoc in duo divisit. An , etiam si hoc animo dixit , ut filiam mori vellet, damnandus tamen non sit. Hic accusatio filiae , contrarias partes à patre sequentis, cum illam ipsa natura publicis excepisset malis. Animadvertit Manlius in filium, & victorem : animadvertit Brutus in liberos non factos hosteis , sed futuros. vide an sub iis exemplis patri fortius tantum loqui liceat. Deinde, An non eo animo dixerit , ut eam mori vellet. Dixit , inquit , iratus , cum vellet castigare , non occidere. *Gallio* & illam quaestionem fecit , An non ob id puella perierit , quod pater illi tam dure responderit. Perit , inquit , propter desiderium viri : alioquin unius verbi amaritudinem morte pensasset ? Immo mulier praecipua , temeraria, insano flagrans amore & attonito , quae virum patre relicto secuta fuerat , res viri consecuta est. *Silo Pompeius* huic quaestioni praeponebat illam, ex qua in hanc transitis sit , An , etiam si propter hoc verbum patris perit , damnari tamen pater non debeat. nec enim

even-

eventus imputari debet cujusq; rei, sed consilium. Si post hoc verbum puella vixisset, nunquid patrem dementiæ damnare posses? atqui hoc verbo si quid factum est, non à patre, sed à puella factum est. Non oportet autem illius temeritatem, dementiam videri patris. Post hanc quæstionem faciebat illam, An ob hoc perierit.

Color. Color à parte accusatoris simplex est: ait patrem durum fuisse, crudelem, bono publico cum fuisse periturum. Dixit dure, inquit, eo vultu, ea affirmatione, ut videretur non jubere tantum, sed occidere. Hoc loco dixit *Turrinus Clodius*: Hoc post bellum, immo post edictum: & adjecit, Nunc intelligit Resp. Imperator, quantum tibi debeat, cui sine sanguine satisfactum est. Omnes enim dixerunt, patre nolente illam nupsisse. *Galio* dixit: Nondum mihi videbatur scire, quid meruisset. volui illam intelligere crimen suum. *Cassius* hoc loco: Contumaciter, inquit, rogavit, sic quomodo & periit: non vultu demisso, non summissioribus verbis, nondum tanquam victa: nihil agnovi filię, nihil victę. Primum quare ad me non fratrem suum misit? an etiam fratri itascitur? *Argentarius.* Nos duces exoravimus, quorum liberi in diversis partibus fuerant. diximus: Ignosce nobis severis esse, si licuerit esse securis. Quid peccavi, quod filiam ex hostium castris venientem non primo verbo recepi? *Turrinus Clodius* ait: Volui fratrem sorori dare beneficium. eo durius loquar, ut ille me pro sorore sua deprecetur. Primum quare me solum rogat, cum debeat duobus satisfacere? *Silo Gabius* dixit: Volui, inquam, mora torquere: sine, inquam, iterum ac tertio roget. Nec mitissimus quidem victor statim ignovit. *Labienus* ait: Non sum statim exoratus: & si vixisset, non essem fractus primis vocibus ejus: ne tertio.

tertio quidem rogatus, aut quarto. At victor cito exoratus est: Noli mirari: facilius est ignoscere bello quam parricidio. *Hispanus* de morte ejus hoc dixit: Iterum illam nobis vir abduxit. *Albutius*. Tuto me, ait, putavi loqui fortius. non dubitavi enim, quin frater illi dicturus esset: Non est quod timeas, exorabitur; si difficilior erit, illum ego rogabo, & si rogasses adolescens, fecissem non magis tibi ego, quam sorori tuæ maritus? *Montanus Votienus* dixit: Non est quod putes illam cecidisse ira patris: cui vixerat, periit. illa se cui addixit, impendit. Et eundem sensum in argumentis, cum dixit, non propter patrem illam periisse. Quid ergo, inquis? propter quem? Scis illam virum habuisse, pro quo mori posset.

CONTROVERSIA XXXIII.

Debilitans expositos.

Lex. Reipub. læsæ sit actio. Thema. Quidam expositos debilitabat, & debilitatos mendicare cogebat, ac mercedem exigebat ab eis. Reip. læsa accusatur.

CONTRA DEBILITANTEM EXPOSITOS. *Porcii Latronis*. Æstimate, quale sit scelus istius, quo factum est ne læsi patres liberos suos aut agnoscant, aut recipiant. etiam confestas injurias tacent: Vectigalis istius crudelitas fuit, eo magis quod omnes præter istum misericordes sumus. Mendicantes, nisi tot mendicos fecisses. Effecit scelestus iste, ut novo more nihil esset miserius expositis, quam tolli: parentibus, quam agnoscere. *Castii Severi*. Huic cæci innitentes baculis vagantur, huic trunca brachia circumferuntur, huic convulsi pedum articuli sunt, & torti tali; huic

huic elisa crura, illius inviolatis pedibus cruribus-
 que femina contudit : aliter in quemque sæviens
 ossifragus iste, alterius brachia amputat, alterius
 enervat; alium distorquet, alium delumbat: alte-
 rius diminutas scapulas in deforme tuber extun-
 dit, & risum in crudelitate captat. Produc, age-
 dum, familiam semivivam, tremulam, debilem,
 cæcam, mancam, famelicam : ostende nobis ca-
 ptivos tuos. Volo mehercules nosse illum specum
 tuum, illam humanarum calamitatum officinam,
 illud infantium spoliarium. Sua cuique calamitas
 tanquam ars assignatur. Huic recta membra sunt :
 & si nemo obstat naturæ, proceritas micabit, ita
 frangatur, ut homo se allevare non possit, sed pe-
 dum crurumque resolutis vertebrae reptet : huic
 extirpentur radicitus. huic speciosa facies est. po-
 test formosus mendicus esse. reliqua membra in-
 valida sint, ut fortunæ iniquitas in beneficia sua
 sævientis magis hominum animos pervellat. Sine
 satellitibus tyrannus calamitates humanas dispen-
 sat. *Vibii Galli*. Intuemini debilia infelicium mem-
 bra, nescio qua tæbe consumpta : illi præcisas ma-
 nus, illi erutos oculos, illi contractos pedes, Quid
 exhorrescitis ? sic iste miseretur. Tot membra
 franguntur, ut unum ventrem impleant : & ô no-
 vum monstrum ! integralitur, debiles alunt. *Al-
 butii Sili*. Perissent, inquit. ita non sic infelicius
 supersunt, quam perituri fuerant ? Perissent, in-
 quit ; interroga patres, utrum maluerint. Eruan-
 tur, inquit, oculi illius, hujus præcidantur manus.
 Quanti ex his fortes viri ? quanti tyrannicidæ ?
 quanti futuri sacerdotes ? Nec, puto, incredibile
 in hac fortuna loquor. certe ex hac turba origo
 Romanæ gentis apparuit. Egregius educator plus
 acceptum crudelitati, quam expensum misericor-
 diæ refert. *Triarii*. Perissent, inquit. Puto, expe-
 rieris.

rieris nos non esse crudeles, tamen nemo non nostrum, cum istis stipem porrigeret, mortem precatus est: Surge tu debilis; conatur, & corrui. Surge tu mute: sed quid excitaris? rogare non potes. Surge tu caece: sed ad quorum eas genua, nescis. O te inter omnes debiles ante hoc iudicium felicissimum, quod istum dominum non videbas: in hoc iudicio infelicissimum, quod istum reum non vides. Expositos aluerunt etiam fetae, satis futurae mites si praeterissent. *Cornelii Hispani*. Ergo si illis temporibus iste carnifex apparuisset, conditorem suum Roma non haberet. Timeo ne hoc profit reo, quod nemo ex his quenquam videri vult suum. *Iulii Bassi*. Intuemini utramque partem, & ei succurrere, quae miserabilior est. liceat videre mercenarios tuos. hic caecus est, hic debilis, hic mutus. His tu mori non permittis? Vis in te iudices more tuo misericordes sint, tuo exemplo? *Argentarii*. Quorum cum ubique audiantur preces, in sua tantum causa cessant. Adjiciamus aliquid ad quæstum. deme huic oculos, illi manus. *Arelli Fusci Patris*. Praedatur, inquit, lingua. genus est rogandi, rogare non posse. Misere mini horum omnium, iudices, quorum miseri etiam singulorum soletis. *Castii Pii*. Ut hanc causam susciperem, ne ab eis quidem rogatus sum, pro quibus ago. quid enim miseri rogare sciunt, nisi stipem? quid infelix iste peccavit aliud, quam quod natus est? *Clodii Turrini Patris*. Age si quis agnovit suum, petes alimenta, tanquam alueris? non est quod timeas, nemo agnoscet. O miserum, si quis alimenta suo dat! ô miserum, si negat! Ita nos istis vindictam negaturos putas, quibus ne id quidem negamus, quod tibi daturi sint? Et quod est indignissimum, crudelis cum sit, misericordia publica alitur. Venite miseri, & hodie primum vobis

vobis rogare. *Mentonis.* Errant miseri circa parentum suorum domos: & fortasse aliquis à patre alimenta non impetrat. Nulli plus reddunt integra mancipia. Cur tu tam exiguum refers? * & vi assequi poteras, ut non rogares, ut non acciperes. spiritum tibi non relinquerem, nisi crudelior futurus essem tibi relinquendo. Tibi captura quotidiana non respondet. apparet te nondum hominibus satis miserum videri. *Gabii Silonis.* Tu, inquit, in illa vicinia mendicabis, tu ad limen accedes; & crudelis, miseris parentum domos demonstrat. Hic non facile stipem impetrat? etiamnum aliquid illi detrahatur. *Innii Gallionis.* Serva oculos, ut videat quem roget; serva manus, ut habeat quibus stipem accipiat. Occurrunt nuptis omnia dira, fatis publicis auspicia feralia. Feriatis maxime ac solemnibus & hilaritati dicatis diebus semianimes isti greges oberrant. à te fortasse aliquis acceptam stipem portat ad deos. *Fulvii Sparfi.* Scio; Indices, variis quemque causis ad accusandum solere compelli. quosdam ambitio gloriæ, quam ex damnato petierunt, provocavit; alios odia & similitudines protraxerunt; non dubito, fuisse quosdam qui præmium peterent; ego omnibus ceteros impellentibus causis vaco. Quæ enim gloria est in tam sordido reo? quæ similitudines, ut non eas quoque contraxisse pudeat? aut quod præmium, cum stimulant ii, qui se alere non possunt? Non is est qui rogare nesciat. etiam docere solet. Quos affectus vestros optare debeam, nescio; si misericordiæ propiores fueritis, crimina rei vobis ostendam si verum fuerit. At reum hunc nos publice pascimus. Exigitur à te talio, non habes totidem membra, quot debes. Lupa oblita feritatis, placidior, velut foetibus suis præbuisse ubera fertur. Sic lupa venit ad infantes: expectemus hominem. Gratulor

tulor tibi, Roma, quod in conditores tuos homo non incidit. Ergo cum de publica misericordia cogitares, tam crudelis esse potuisti? Proxima, inquit, die hic plurimum retulit? faciendus est huic similis alter. hic satis retulit, fiat & alius miser ad hoc exemplum. Ite nunc, inquit, & alimenta mihi quaerite. Tu, inquit, qui oculos non habes, per oculos rogato. tu, inquit, qui manus perdidisti, per manus rogato. Tu per illa membra quæ trahis debilia; per ea quisque quæ non habet, ambiat. O miseros qui sic rogant! miseres, qui sic rogantur! Ecce, nescio quis, Meus, inquit, filius si viveret, huic fortassis similis esset. Num, inquit, ego meum transeo? Alius, inquit: Potuit meus in eundem incidere dominum. quid si incidit? omnes omnibus conferunt, dum unusquisque timet, ne suo neget.

Pars altera. Arellii Fusci. Debilitasti, inquit, plus illis patres nocuerant.

DIVISIO. *Latro* sic divisit, An læsa sit Resp. Primum quod reip. crimen constare oportet. deinde tunc reum quaeri. An læsa sit Respubl. non solet argumentis probari. Manifesta statim Reip. damna sunt, si muri diruti sunt, si classis incensa est, si exercitus amissus, si vectigalia diminuta. Hoc damnum, quod tu objicis, non videbat. Dic mihi, quando temp. læsit? cum unum expositum debilitavit? atqui etiam qui occidit unum, non tamen Reip. læsæ tenetur reus, sed cædis: etiam qui duos, etiam qui plures. Dic mihi, quis numerus efficiat, ut læsa videatur Resp. Duo debilitantur, nondum Resp. Infantes perdidit, & infelices. Potuerunt, inquit, duces fieri. potuerunt etiam sacrilegi esse & homicidæ: potuerunt & perire. Attamen crudelem rem facit & lanista, nec damnatur Reip. læsæ: & leno, qui cogit invitas pati stuprum,

stuprum, nec lædit Remp. Ego nunc non laudari reum desidero, sed absolvi. noceat hoc illi, cum honores petit. Potest aliquis & non esse homo honestus, & esse innocens reus. Deinde an, si læsa sit Resp. ab hoc læsa sit. Non à me, inquit, sed à parentibus qui projecerunt. Hic crudelis, ut multum illis abstulerit, vitam reddidit. Contra, ait: Illi singulos exponunt, tu omnes debilitas: illi spem, tu instrumenta vivendi detrahis. Deinde, An teneatur Reip. læsæ, si fecit quod ei facere licet. Non potuit, inquit, ulla res lege damnari, quæ legi innitur. Si domum meam diruam, nunquid dices me Remp. lædere? Et poteras describere, quam inhumanum sit, illos parietes majorum in nostram usque perductos memoriam, in hostilem modum dejici. Si in agris meis arbuta succidere velim, Dices, An hoc licuerit facere. Licuit, inquam. Expositi, inquit, in nullo numero sunt; servi sunt; hoc legum latori visum est. denique si non licet, habent legem talionis. agere singuli injuriarum possunt. Reipub. quidem læsæ non potest agi eorum nomine, qui extra Rempub. sunt. Non potest pro omnibus agi, pro quibus singulis non potest. Scio, quosdam putare quæstionem esse, An possit à privato homine lædi Respubl. *Sparsum* certe ita declamare memini. Quod si quisquam recipit, & illam recipiet; An à muliere possit, an à sene, an à paupere possit; quorum nihil unquam quæritur. Sed dici tamen solet, quomodo, cum illa quæstio tractatur, An Respub. læsa sit, totiens reus in argumenta non læsæ Reipublicæ non dicit; ne potuit quidem lædi à privato, à paupere, ab ægro, ab infante. *Gallio* fecit illam quæstionem, An in expositis lædi possit Respublica. Non potest, inquit. An lædi possit in aliqua sui parte; hæc nulla Reipub. pars est. non
in.

in censu illos invenies, non in testamentis. Sed hæc quoque in illam incurrit, An Resp. læsa sit. dicitur enim; Ne lædi quidem potuit in eis, quos non habebat.

Color. Pro illo, qui debilitat expositos, pauci admodum dixerunt. Dixit *Gallio*, & hoc colore usus est: Egentem hominem, & qui ne se quidem alere, nedum alios posset, sustulisse eos, qui jam relictæ sine spe vix spiritum traherent: quibus non injuria fieret, si aliquid detraheretur: sed beneficio cederet, si vita servaretur. Faciant invidiam, alicui oculos deesse alicui manus. dicant illos per hunc tam misere vivere, dum fateantur per hunc vivere. *Gallio* illud quoque in argumentis tentavit: Adeo, inquit, hæc res non nocuit Reipub. ut possit videri etiam profuisse. Pauciores erunt, qui exponent filios. *Turrinus Clodius* hoc colore usus est: Multos patres exponere solitos inutiles partus. Nascuntur, inquit, quidam statim aliqua parte corporis mutilati, infirmi, & in nullam spem idonei: quos parentes sui projiciunt magis, quam exponunt: aliqui etiam vernulas, aut omine infaulto editos, aut corpore invalidos abjiciunt. Ex his aliquos hic sustulit & eas partes, quæ cuique possent miserabiliores esse, miseratus abstulit: stipem rogant, & unius misericordia vivunt, omnium aluntur. At res fœda est, mendicos habere, à mendicis ali, inter debiles versari. Age non pudet vos ex hoc producere contubernio reum, à quo dicatis læsam Rempublicam? Et sic descendit ad argumenta, ut diceret: Quomodo hic potuit lædere? *Silo Pompeius* illo colore usus est: Misericordem hunc fuisse, voluisse vitam dare, sed non potuisse alere: itaque eo compulsus, ut unusquisque aliquam partem corporis pro toto dependeret. *Labienus* tam diserte declamavit partem ejus, qui debilitabat expositos,

positos, quam nemo alteram partem: cum illam omnes disertissimi viri, vel ad experimenta suarum virium dixerint. Illum autem locum vehementissime dixit. Vacare homines huic cogitationi, ut curent, quid homo mendicus inter mendicos faciat? Principes, inquit, viri contra naturam divitias suas exercent: excisorum greges habent, exoletos suos, ut ad longiorem patientiam impuditiæ idonei sint, amputant. & quia ipsos pudet viros esse, id agunt, ut quam pauci viri sint. His nemo succurrit delicatis & formosis debilibus. Curatis, quis ex solitudine infantes auferat, periruros nisi auferantur. non curatis, quod isti beati solitudines suas ingeniorum ergastulis excolunt: non curatis, quod juvenum miserorum simplicitatem circumveniunt, & speciosissimum quemque, maxime idoneum castris, in ludum conjiciunt. In mentem vobis venit misereri horum, quod membra non habeant? quid illorum, quod frustra habent? Hoc genere infectatus sæculi vitia, egregia figura; inquinatum & infamem reum, majorum criminum impunitate defendit. Celebris hæc apud Græcos controversia est. Multa ab illis pulchre dicta sunt, à quibus non abstinerunt nostri manus: multa corrupte, quibus non cesserunt.

Nicetes dixit: Τί καίκιον; καὶ τὰς τροφαῖς αἰτεῖς, ὅς μὴ τρέφειν, ἀπεβίς ἐστιν. Hunc dixit sensum *P. Asprenas*, eodem modo, uno verbo proprio usus: Hunc alunt, qui alimenta poscunt, quibus crudelis est qui negat. Circa hunc sensum est & ille à *Quintiliano* dictus: Nescio utrumne vos miserabiliores dicant, quod alimenta accipitis, an quod huic datis. Accipitis enim, quia debiles estis. ei datis per quem debiles estis. *Addens* rhetor: Κλαίωσιν μητέρες ἡρώνιζον, εἰ μὴ ἐμὸς λήγῃσιν, τ' ἐμὸν· εἰ δ' ἀλλότριον, καὶ τ' ἐμὸν

ἔμῳ ἄλλοι. Hunc sensum quidam Latini dixerunt: sed sic, ut putem illos non mutatos hanc sententiam, sed imitatos. *Blandus* dixit: Porrigit aliqua mendico rogata stipem. Utique si peperit, exposuit. ô quam misera cogitatio porrigentis est! hic fortasse meus est. *Oscus* dixit: Qui jam porrexit plurimis stipem, suo negat. *Arellius Fuscus* dixit. Alit rogata filium mater: misera, si scit suum esse: misera, si nescit. *Artemon* dixit: Τὰ μὲν τῶν ἄλλων ἐρωτᾶν δεῖ γ' ἕως πρὲς πρὸς ἄλλ' ἡμέτερον ἀνάπηρεα τρέφει. Hanc sententiam *Latro Porcius virilius* dixit, qui non potest furto suspectus esse. Græcos enim & contemnebat & ignorabat. cum descripsisset debiles artus omnium, & alios incurfantes, alios repentes, adjecit; Pro dii boni! ab his aliquis alitur integer? ΔΑΜΑΣΣΟΜΒΡΟΣ dixit; Πάλα μὲν ἐκ γένους κίνδυνον ἔω τὸ ῥιπῆναι, νῦν ὃ τὸ τραφῆναι. Hunc sensum *Cassius* transtulit. Effecisti, inquit, ut majus periculum esset educari, quam exponi. *Fuscus Arellius* aliter dixit; Illa adhuc in miseræ sortis infantia timebantur, feræ, serpentesque, & inimicus teneris artubus rigor & inopia; inter expositorum pericula non numerabamus educatorem. *Glycon* corruptam dixit sententiam; Κρυσάτω πρὸς τὴν θύραν τῶν ἐχόντων τὴν πρὸς τὴν γαίην πρὸς. Et illam; Ἀγε, σὺ ὃ κλαῖς, σὺ ὃ θρήνεις. ὡς κακῶν ἀσυμφώνων! Sed nostri quoque bene insanierunt. *Murrhedius* dixit: Producitur miserorum longus ordo, major pars se sine se trahit. *Licinius Nepos*: Ut solvendo sis in pœnas, quotiens tibi renascendum est? Illud *Spartus* dixit, quod non corruptum tantum, sed contrarium dicebat esse *Montanus*: Solus plura habes membra, quam tot hominibus reliquisti. Ita enim hic potest videri læsisse rempublicam, si multi sunt debilitati. Apparet autem non multos esse,

esse, si plura habet membra, quam debilitatis reliquit. Et illud æque ab illo ajebar corrupte dictum: Pro dii! erunt plures mendici, quam membra. Græcas sententias in hoc refero, ut possitis æstimare, primum quam facilis Græcæ eloquentiæ in Latinum transitus sit; & quam omne, quod bene potest dici, commune omnibus gentibus sit: deinde ut ingenia ingeniis conferatis, & cogitetis Latinam linguam facultatis non minus habere, licentiæ minus. *Labiens* sententiam separavi, quia locuri de illa homines erant. Sed ubi quotidianum diurnum & mendicantium quæstus recognoscit, tu hodie minus attulisti. cedo lora. gaudeo me non omnes emancasse. Quid fles? quid rogas? plus retulisses, si sic rogasses. Dixerat & illam sententiam: Date miseris, quod unum percipere gaudium possunt. Aliquis ex illis damnatum istum videat, aliquis audiat. αὐτὴ μένη, *Glycon* dixit, τοῖς ταιλαιπώροις χαρὰ καὶ ἀλέλειπ). *Vinicius* summus amator *Ovidii*, hunc, ajebar, sensum differtissime apud *Nasonem* *Ovidium* esse positum, quem ad fingendas similes sententias ajebar esse memoria tenendum. Occiso *Achille* hoc epiphonema apponit:

*Quod Priamus gaudere senex post Hectora posset,
Hoc fuit.*

Cassius Severus dixerat: Ostende nobis captivos. *Iulius Bassus* dixerat: Ostende nobis mercenarios tuos. *Labiennus* commodius videbatur dixisse: Ostende nobis alumnos tuos. *P. Asprenas* dixit, cum induxisset stipem porrigentem mendico, O infelicem patrem! & hoc qui dicit, fortasse pater est.

CONTROVERSIA XXXIV.

Parrhasii Prometheus.

Lex. Læsa Reip. sit actio. Thema. Parrhasius pictor Atheniensis, cum Philippus captivos Olynthios venderet, emit unum ex his senem perduxit Athenas. torfit; & ad exemplar ejus pinxit Promethea. Olynthius in tormentis perit. Ille tabulam in templo Minervæ posuit. accusatur rei-publ. læsa.

CONTRA PARRHASIUM. *Gavii Silonis.*
 Infelix senex vidit jacentis divulsæ patriæ ruinas: abstractus à conjugē super exultæ Olynthi cinerem stetit. jam ad figurandum Promethea satis tristis est. Pro Iupiter! (quem enim melius invocem adversus Parrhasium, quam quem imitatus est?) Olynthium tantum picturæ tuæ excipio. Num quis, ut naufragum pingeret, hominem merfit? cæditur: parum est. inuritur: etiamnum parum est. laniatur: hoc, inquit, in irato Philippo satis est, sed nondum in irato Iove. *Iulii Bassi.* Producitur. Supervacuum est, inquit: nondum quantum satis Prometheo, potest gemere. Ultima Olynthii deprecatio est: Atheniensis, redde me Philippo. Non est istud donum, sacrilegium est. Servus, inquit, meus fuit. Putes Philippum loqui. Ædem Minervæ, tanquam castra Macedonum, fugiunt. *Clodii Turrini.* Parum, inquit, tristis est. Aliquis Olynthius parum tristis est, nisi qui Atheniensem dominum sortitus est? Dabo tibi, Parrhasi, majora tormenta. duc illum ad jacentem Olynthum, duc illo ubi liberos, ubi domum perdidit: scis certe, quam tristem illum emeris. Olynthiis urbem aperuimus, templa præclusimus. Ergo nemo Olynthius tortus esset, si omnes illos Macedones

dones emissent. Torqueatur. hoc nec sub Philippo factum est. Moriatur. hoc nec sub Iove. *Argentarii*. Hoc hospitio Olynthius Athenis exceptus est? tantum porro Olynthius possit, Parrhasius quid? non & oculos nostros torquet? ibi ponit tabulam, ubi fortasse nos tabulam fœderis posuimus. Hoc Promethea facere est, non pingere. Aiebat tortoribus: Sic incendite, sic istum, quem fecit, cum maxime vultum servate, sit sibi ipsi exemplar. *Cæstii Pii*. Emi, inquit. immo si Atheniensis es, redemisti. si nescis, Parrhasi, in illo templo pro Olynthiis dona solvuntur. Crudelis ille Græciæ carnifex, illum tamen nihil amplius quam vendidit. Producitur nobilis senex, longa miseriarum tabe confectus, reductis introrsus oculis, tam tristis, quasi jam tortus esset. ut admoveri sibi catenas vidit: Supervacua, inquit, sunt. si ad alium dominum pervenissem, Athenas fugerem. Istud tibi in nullo Olynthio permitto, nisi Lasthenem emeris. *Triarii*. Corrupisti duo maxima Promethei munera, ignem & hominem. Quemcunque præco flentem viderat, sciebat te emptorem: miserabantur omnes. Te fortasse ipse Philippus reduci iussisset, si Atheniensem vidisset & emptorem * quod ego fabulosum esse non dubito. Sed utrum vult Parrhasius, eligat. parum pie, aut infami auctione imitatus est. Clamabat iste: Nondum satis tristis es: nondum satis, inquam, adjecisti ad priorem vultum. talis in auctione Philippus. *Musa*. Narraturus sum Olynthii senis igneis, verbera, tormenta. aliquis me nunc queri de Philippo putat. Dii deæque te perdant! misericordem Philippum fecisti. Si isti creditis, iratum Iovem imitatus est: si nobis, iratum Philippum vicit. Pinge Philippum crudelem, oculo effosso, jaculo perfractum, per tot damna à diis immortalibus tortum:

Cornelii Hispani. Ultima membrorum meorum rabes tormentis immoritur. Parrhasi, quid agis? non servas propositum. Hoc supra Promethea est. Tantum patiendum est, pingente Parrhasio, quantum irato Iove. *Arellii Fusci Patris.* Pinge Promethea, sed homines facientem, sed igneis dividetem. Pinge, sed inter munera potius quam inter tormenta. Inter altaria, Olynthii senis crucem posuit. Miserrime senex, forte ex servis tuis aliquis felicius servit. Utique felicior est, quisquis Macedoni servit. *Fulvii Sparfi.* Si ad succurrendum profectus es, queror quod unum emisti: si ad torquendum, queror quod ullum. Utinam, Philippe, his auctionem cum exceptione fecisses: Ne quis Atheniensis emeret. Non vidit Phidias Iovem, fecit tamen velut tonantem: nec stetit ante oculos ejus Minerva; dignus tamen illa arte animus, & concepit deos, & exhibuit. Quid facturi sumus, si bellum volueris pingere? diversas virorum statuemus acies, & in mutua vulnera armabimus manus, victi sequentur, victores cruenti revertentur? Ne Parrhasii manus ludat temere coloribus, internecioni humanae timendum est. Si necesse est aliquem torqueri, eme nocentem servum, ut eodem tempore ex eo exemplum sumas & supplicium. Statuitur ex altera parte Parrhasius cum coloribus, ex altera tortor cum ignibus, flagellis, eculeis. Ista aut videntem, aut expectantem, Parrhasi, parum tristem putas? Dicebat miser: Non prodidi patriam. Athenienses, si nihil merui, succurrite: si merui, reddite Philippo. Inter ista Parrhasius, dubium est, studiosius pingat, an saeviat. Torque, verbera. sic iste carnifex colores temperat. Quid ais? parum tristis videtur, quem Philippus vendit, enit Parrhasius: Etiamnum torque, etiamnum bene habet, sic tene. Iste vultus esse debuit lace-

lacerati, hic morientis. *Porcii Latronis*. Si videtur tibi, istis muneribus aram misericordiae orna. Nemo ergo ex Olynthiis miserius servit, quam qui Atheniensem dominum sortitus est? Miser ubicumque Philippum non viderat, pacem putabat. Alliga, inquit. Ajebat, Solutus apud Philippum fui. *Albutii Sili*. Expecta dum Euthykrates aut Laesthenes capiatur. Phintias omnia Parrhasio tortore digna fecit. Philippus quoque vendidisse contentus est. Producitur senex nobilis, flens, respiciens patriam: placuit isti vultus infelix. habuit aliquid Promethei simile etiam ante tormentum. Diligenter agit causam, ut Philippus. Olynthio non est; ego pecuniam perdidi: redi ad auctorem. Propter hominem Prometheus distortus, propter Promethea homines ne torseris. Philippus sic rogabatur: Liceat Olynthiis vivere. Parrhasius aliter rogatur: Olynthiis mori liceat. Tristem volo facere. nemo faciet, si Philippus non fecit.

DIVISIO. Hanc controversiam magna pars declamatorum sic dixit, ut non controversiam divideret, sed accusationem: quomodo solent ordinare actionem suam in foro, qui primo loco accusant. In scholastica, quia non duobus dicitur locis, semper non dicendum tantum, sed respondendum est. Objiciunt quod hominem torserit, quod Olynthium, quod deorum supplicia imitatus sit, quod tabulam in templo Minervae posuerit. Si Parrhasius responsurus non est, satis bene dividunt. Nihil est autem turpius, quam aut eam controversiam declamare, in qua nihil ab altera parte responderi poterit: aut non refellere, si responderi potest. *Gallio* fere similem divisionem in Parrhasio habuit ei quam habuerat in illa controversia, cujus mentio est in hoc ipso libro. Debilitabat expositos, detractis quibusdam. Divisit autem sic:

An læsa sit Respublica. Quid perdidit, inquit? nihil. Nondum de jure controversiam facio. Perdidit unum senem Olynthus! fac Atheniensem. non ages mecum reipublicæ læsæ, si Atheniensem senatorem occidero, sed cædis. Ita. verum Atheniensium corrumpitur opinio. misericordia semper censi sumus. Nunquam unius facto publica fama corrumpitur. Solidior est opinio Atheniensium, quam ut labefactari tormentis captivi possit. Læsa est, inquit, respublica. Si quis Olynthi depositum negaverit, videbitur, ut existimo, non rempublicam, sed hominem læsisse. Olynthiis hoc tribuisti, ut eodem loco essent, quo Athenienses. Læsisisti, inquit, rempublicam, quod hanc picturam in templo posuisti. lædunt rempublicam, qui aliquid illi auferunt, non qui adjiciunt: qui diruunt templa, non qui ornant. Peccaverunt ergo & sacerdotes, qui tabulam receperunt. quare tamen non reciperent? Deorum adulteria picta sunt, positæ sunt picturæ Herculis liberos occidentis. Deinde, An ob id accusari possit læsæ Reipublicæ quod ei facere licuit. Ea lege persequere, quæ non licuit. Dicis mihi. Hoc facere non oportet, huic rei æstimatio immensa est. itaque nulla vindicta est. Et id tantum punitur, quod non licet. Satis abundeque est, si opifex rerum imperitus ad legem innocens est. An hoc ei facere licuerit. Hoc in illa dividitur. An Olynthius fuerit apud Atheniensem, etiam antequam fieret decretum. Servus, inquit, est meus, quem ego emi belli jure. vobis, Athenienses, expedit: alioquin imperium vestrum in antiquis fines redigitur, quidquid est bello partum. Et est contra. At ille servus alii emptori esse potest, Atheniensi non. Quid enim si Atheniensem à Philippo emissēs? Atqui sciebas Olynthios nobis coniunctos esse fœdere. Vt scias, inquit,

inquit, servos fuisse, decretum postea factum est Atheniensium, quo juberentur & liberi & cives esse. quare hoc illis jus, si jam habebant, dabatur? Deinde, an decreto hoc non contineatur, liberi ut fiant, sed ut esse liberi judicentur. Hoc censuimus, Olynthios cives nostros esse. ita & ille civis noster fuit. Non, inquit: nam decretum in futurum factum est, non in præteritum. Vis hoc scire? Non quisquis Olynthium servum habuit, accusabitur, quod civem in sua servitute tenuerit. Si quis tunc inter necessaria servilium officiorum ministeria percussit, aut cecidit, injuriarum accusabitur? atqui quantum ad jus attinet, nihil interest, occiderit, an ceciderit. nam aut nec cadere licuit, aut nec occidere.

Color. A parte Parrhasii fecit hunc colorem, emptum esse à Parrhasio senem, inutilem, expiraturum. Si verum vultis, inquit, non occidit illum, sed deficientis & alioquin expiraturi morte usus est. Torfit, inquit, tamen: si lucri causa, objice, nempe crudelitatis precium Athenæ habent. In argumentis dixit, quantum semper artibus licuisset: medicos, ut vim ignoratam morbi cognoscerent, viscera rescidisse. hodie cadaverum artus rescindi, ut nervorum articulorumque positio cognosci possit. *Albus* hoc colore: Calamitosum fuisse, orbem palam mortem optantem: nec aliter illum Philippus vendidisset, nisi putasset illi penam esse vivi. *Silo Pompeius* putabat commodius esse, si hoc animo isset Parrhasius ad auctiorem, ut aliquem in hunc usum emeret. poterit enim videri, elegisse vilissimum & maxime inutilem. *Fusco Arellio* placebat, emptum quidem illum in alios usus: sed cum deficeret, & mori vellet, in id quod unum ex cadavere artifex poterat, impensum. *Gallio* ad neutrum se alligavit, nec

dixit, quo animo emisset. *Gallionis* color intolerabilis est. dixit enim, senem ex noxiis Olynthiis emisse. Quod si licet illi fingere, non video quare non eadem opera dicat, & conscium prodicionis *Lastheni*, & se pœnæ causa torfissè. *Hippo Romanus* ignorantiam illam excusavit. Pictor, inquam, intra officinam suam clausus, qui hæc tantum vulgaria jura noverit, in servum nihil non domino licere, pictori nihil non pingere, mancipium suum operi suo impendit. Non omnia, inquit, narras: Olynthius fuit ille qui periit. Quid autem ad rem pertinet, cujus nationis servus fuerit? Audes, inquit, servum dicere Olynthium? etiam, post bellum, & ante decretum. Alioquin quod vos illis dedistis beneficium, nisi quod jam illos nec torquere licet, nec occidere? Græci nefas putaverunt, pro *Parrhasio* dicere: omnes illum accusaverunt, in eisdem sensus incurrunt. *Glycon* dixit: Πῦρ ἐ ἀνθρώπων, Προμηθεῦ, τὰ σά σε δῶρα βασιλεύεις. *Triarius* hoc ex aliqua parte cum sutriperet inflexit. Hoc agebat *Severus Cassius*, qui hoc facerent, similes sibi videri furibus, alienis poculis ansas mutantibus. Multi sunt, qui detracto verbo, aut mutato, aut adjecto, putant se alienas sententias lucrificasse. *Triarius* autem sic vertit, Corruptisse duo maxima Promethei munera; ignem & hominem. sed egregie illam surripuerunt. *Emetemon* qui dixit, Προμηθεῦ, ἐπὶ σὲ τις πῦρ καὶ ἀνθρώπων, sanius quam Glycon. ΑΛΑΙΟΣΙ, Προμηθεῦ, μέ τις χάριτων, ἀνθρώπων ἀφαινίζει. *Datus* corruptissime: Δικαίως ᾧ Προμηθεῦ. Διὰ τί γὰρ πῦρ ἐκλεπτες ἀνθρώπων; Hic est *Craton* venustissimus homo, & pro homo & professus. *Asinius*, qui bellum cum omnibus Atticis gerebat, cum donaret illi Cæsar talentum, in quo xiiij. sestertia sunt Atheniensium more,

ἢ ὡς -

ἢ πρὸς τοὺς φησὶν, ἢ ἀφ' ἑλς, ἵνα μὴ ἀπίκτος ᾖ.
 hic Cæsari, quod illum nunquam nisi mense De-
 cembri audiret, dixit, * & cum commendaretur
 à Cæsare Passieno, nec curaret, interroganti, qua-
 re non complecteretur tanti viri gratiam, ἡλίε
 καίονι & ἀπίω, παρὲν & λύχον ἐχ' ἀπίω.
 Sæpe solebat apud Cæsarem cum Timagine con-
 fligere, homine acidæ linguæ, & qui nimis liber
 erat: puto quia diu non fuerat ex captivo cocus, ex
 coco leſticarius, ex leſticario usque ad amicitiam
 Cæsaris felix. usque eo utramque fortunam con-
 tempsit, & in qua erat, & in qua fuerat, ut, cum
 illi multis de causis iratus Cæsar interdixisset do-
 mo, combureret historias rerum ab illo gestarum:
 quasi & ipse illi ingenio suo interdiceret, disertus
 homo & dicax, à quo multa improbe, sed venu-
 ste dicta. ne modum excedam, excurro & ad
 Parthasium revertor. *Nicetes* dixit: Ἐν πίνακι
 Διὰ πύργου ζωγραφῶνται, ΠΑΝΥ τυραννῶν).
Hispo Romanus dixit: Ignēs, ferrum, tormenta:
 pictoris ista, an Philippi officium est? *Sparsi* sen-
 tentia in descriptione picturæ habet aliquid cor-
 rupti: ubicumque sanguine opus est, humano uti-
 tur: dixit enim quod fieri non potest. Illum locum
 omnes tentaverunt: Quid si volueris bellum pin-
 gere? Quid si incendium? Quid si patricidium? *A*
Græcis Doron furiose dixit: Τίς Οἰδίπυς ἀλή-
 της ἈΔΙ, τίς Ἀ' τρώς, ἐ γράφεις. Ἰδ' Ἡῶν,
 μὴ μύθους ἰδῆς. ΖΗΝΝΙΑΣ. * Ζῆ Ἀΐας.
 Sed nihil est quod minus ferri possit, quam quod à
Metrodoro dictū est: μὴ μοι Τρωάδας. μηδὲ Νιό-
 βην. Ἐπίθεις τῷ πυρὶ πρὸς τῶν Περσηνέων
 ΠΑΣΑΟΥΚΕΝ (* πίπτωκεν) *Triarius* dixit:
 Nondum dignum irato Iove genuisti. *Haterius*
 dixit sanius: Nondum vultus ad fabulam conve-

nit. & illud: Parrhasi, ut omnia fiant ad exemplum, vivat qui tortus est. Sed si vultis audire, supra quod non possit procedere insania. *Licinius Nepos* ait: Si vultis digne punire Parrhasium, ipse se pingat: Non minus stulte *Amilianus* quidam Græcus rhetor: quod genus stultorum amabilissimum est. *Hexarida* fatuus dixit: Ἀποκτείνετε Παρθράσιον, μὴ θελήσας γράφειν ἐξ ἡμῶν δρχέτυπον δόρυ. *Pausanias* dixit: Διὰ σε, Παρθράσιε, αἰσεῖς ἔκπορδόμεθ' ὑέων ναῦ, ἀφ' ἀγνίστων. *Otho Pater* cum pro Parrhasio diceret, in hoc colore derisus est. Quia conciderant, inquit, per proditores Olynthii, volui pingere iratum proditori suo Iovem. *Gargius* multo stultius, quare Promethei Parrhasius supplicium pinxisset. Ego, inquit, ardente Olyntho non odissem ignium auctorem? *Latronis* illa celebris sententia est, quam *Sparsus* quoque subtractis quibusdam verbis dixit in descriptione mortuorum: Parrhasi, emorior, sic tene. hanc sententiam ajunt & *Dioclem Carystium* dixisse non eodem modo: ἄπιστος ἢ ὑπερψία ὥσθς τὸ δρχέσκον εἶδος: ἐβόα, Μένε-
Hippo: * Rideon' honeste *Romanus* fecit. multo enim vehementius insanit, quam nostri fanatici. Voluit videri volutrios ad tabulam Parrhasii advolare, fabula eleganti ad turpem sententiam perductus. Traditur enim, *Zeuxin*, ut puto, pinxisse puerum, uvam tenentem: & cum tanta esset similitudo uvæ, ut etiam aves advolarent operi, quendam ex præsentibus dixisse, aves male existimare de tabula: non fuisse enim advolaturas, si puer similis esset. *Zeuxin* ajunt oblevisse uvam, & servasse illud, quod melius erat in tabula, non quod similis. *Spiridion* æque familiariter in templum volutrios subire putavit, quam passeret aut columbas. Dixit enim: Σαρκοφάγα σε ἢ γράφῃ καὶ τοῦ

πὲ ζῶα. Sed nolo Romanos in illa re vinci. Restituet aciem *Murrhedius*, qui dixit: Pinget Triptolemus: qui junctis draconibus fulcavit auras. Inter illos, qui de Prometheo corrupte aliquid dixerant, & *Apatyrus* locum sibi vindicat. dixit enim: ὦ τῷ τοῦ πῦρ εἰς θεὸς πύργῳ κλαπήναι.

CONTROVERSIA XXXV.

Fur accusator proditoris.

Lex. Injuriarum sit actio. *Lex.* Fur concione prohibeatur. *Thema.* *Quidam cum divitem posuisset proditiōis, noctu parietem domus ejus perfodit, & scrinium, in quo missæ erant ab hostibus litteræ, sustulit. Damnatus est dives. Concionari cum vellet accusator, à magistratu prohibitus est. Agit injuriarum.*

PRO FURE. *Porcii Latronis.* Id solum sustuli, quod fur reliquisset. nihil tam fur timuit, quam ne dominus furtum nollet agnoscere. Fac mihi invidiam: prodidi furtum meum.

Ago magistratui isti gratias: cum ad illum furtum meum detulissem, furem summoverti non jussit. Ruentem civitatis statim unius parietis ruina reposui. *Osce.* Sollicitus erat, ne quod perdiderat quæteretur. Indiciū profiteor, multos furti mei civitas conscia est. At illud tuto illi ostendi. hoc furtum non solus habeo. Furtum est, quod timeret dominus agnoscere? potui non esse pauper, habui quod magno venderem. Teneo ecce epistolas, in quibus manifesta proditiōis argumenta sunt, in quibus hostium consilia. Te interrogo, si furtum est, repono. *Musa.* Furtum vocas, quod qui perdiderat, negabat suum? furtum feci, sed ex hostibus. *Clodii Turrini.* Furtum vocas, quod qui perdiderat, supplicium tulit: qui surripuerat, præ-

mium?

mium? Vtri permisissetis loqui, si eo tempore fur venisset & dominus? potui Rempub. magno vendere vel proditori. *Arellii Fusci Patru.* Mille navium duces furto Trojam cepistis. si bene furto evertuntur urbes, quanto melius servantur? Si non indicavero cujus sit, nemo cognoscet. *Vibii Rusti.* Cujus ego, si potuissem, non parietem tantum, sed pectus ipsum perfodissem. Nondum totum consummavi officium: non est tam angusta Respublica, ut ab uno opprimi possit. *Castii Pii.* Nolite à me omnia exigere quæ scio. multa sunt, quædam & in concione dicenda. Hoc furtum liberos vestros docete. Rogo vos, Iudices, per furtum meum, quoties furtum meum protuli, tacet dominus. ego fur? Ecce altera injuria. Non tu, inquit, perfodisti domum? Tace, ego novi ista melius. Narrare soleo, non negare quæ scio.

* * * * *

*Cetera desunt. Quæ sequuntur, ex
Epitoma sumpta sunt.*

In forum veni, narravi nocturnam expeditionem meam. Convenerant omnes tanquam ad concionem. Cur me submoves ante accusationem, cum nec proditores inauditi pereant? O furtum in concione narrandum! proditoris vigilantissimum pectus, & in exitia nostra semper sollicitum, publica fata sopiebant. Ita etiam ministros ejus alligaverat somnus, ut mihi liceret eligere quod tollerem. Dividere mihi videbar hostium muros. Furtum vocas, quo nihil melius tuo anno factum est. Nemo fur Rempub. cogitat. nihil non licet pro Repub. facere.

Pars altera pro Magistratu. Quale illud, Dii, spectaculum fuit? composuerat inter se fortuna Reipub. furem, & proditorem. ut vidit inutile furtum

tum suum, prodidit, ut nobis venderet quod nulli poterat. Tam callidus fur, ut etiam proditori posset imponere. Consilium videri vult felicitatem furci sui. Lex quæ nocturnum furem occidit, quoquo modo jubet, non de damnato, sed de fure loquitur. Odit hoc vitium, nec immerito. non multum abest à proditore. Sustulit quod non elegit, sed quod illi fatum publicæ felicitatis objecit. Vno tempore & proditorem nobis ostendit, & furem, qui divitem complicare mallet, quam damnare. Effregit domum manu suspensa, elusit illum. non tunc primum fecit. Sustulit, non quod voluit, sed quod potuit. Bono exemplo damnatus est proditor, malo inventus.

Controversiarum quæ extant Finis.

EPI-

EPITOME
SEV
EXCERPTA

EX
M. ANNÆI SENECAE
CONTROVERSIARVM

Decem Libris;

*Qui hætenus L. ANNAEO SENECAE inscri-
pti, DECLAMATIONVM titulo
publicati sunt.*

AD LECTOREM.

Epitoma hujus Libri quinque, videlicet Primus, Secundus, Septimus, Nonus & Decimus, (sequimur enim Frobenianam, & Gryphianam, primasque Editiones, nuperis illis & interpolatis longe meliores & castigatiores) continent EXCERPTA quadam ex quinque illis Libris CONTROVERSIARVM, qui integriores superius exhibiti sunt. Reliqui vero Libri, Tertius, Quartus, Sextus, & Octavus singulares sunt; Quorum archetypa temporis injuria pridem interciderunt, servatis tantum ac superstitionibus miserandis illis RELIQUIIS, quas aliquis Eloquentia studiosus inde excerptis, ac collegit. Hoc volebam, nescius ne esses. Vale, ac conatibus nostris fave.

INDEX

I N D E X
 CONTROVERSIARVM
 quæ penitus interciderunt, & quarum
 Epitomæ sequuntur.

L I B. III.

- I. *Luxuriosus à sodalibus excacatus.*
- II. *Parricida aquis sententiis absolutus.*
- III. *Abdicandus quia fratrem abdicatum adoptavit.*
- IV. *Servatus à filio.*
- V. *Pater raptam continens.*
- VI. *Domus cum tyranno incensa.*
- VII. *Venenum datum filio furenti.*
- VIII. *Olynthius pater reus concursus.*
- IX. *Crux servi venenum agro domino neganti.*

L I B. IV.

- I. *Pater à sepulcro à luxurioso raptus.*
- II. *Metellus cacatus.*
- III. *Patre exule filia rapta.*
- IV. *Armis sepulcri victor.*
- V. *Privignus medicus.*
- VI. *Indiscreti filius & privignus.*
- VII. *Tyrannicida, & adulter tyranni.*
- VIII. *Patronus operas remissas repetens.*

L I B. V.

Præfatione laudatur Cassius Severus.

- I. *Laqueus incisus.*
- II. *Gener divitis inimici.*
- III. *Fratres pancratiastæ.*
- IV. *Damnatus parricidii alligans fratrem.*
- V. *Exu-*

- 326 INDEX CONTROVERS.
V. *Exusta domus cum arbore.*
VI. *Raptus in veste muliebri.*
VII. *Trecenti ab Imperatore recepti.*
VIII. *Tyrannus post abolitionem candidatus.*

L I B. VI.

Præfatio de Asinio Pollione, & Asinio
Gallo ejus filio, & de Haterio.

- I. *Chirographum cum abdicato.*
II. *Exul pater fundo prohibitus.*
III. *Mater nothi lecta pro parte.*
IV. *Potio ex parte mortifera.*
V. *Iphicrates reus.*
VI. *Adultera venefica.*
VII. *Demens qui filio cecidit uxorem.*
VIII. *Versus virginis Vestalis.*

L I B. VII.

- I. *Orba post laqueum sacrilega.*
II. *Phidias amissis manibus.*
III. *Infamis in nuntium.*
IV. *Homicida sui.*
V. *Fortis nolens ad patrem fortem redire.*
VI. *Pater naufragus divitis socer.*

EXCER-

E X C E R P T A

E X

C O N T R O V E R S I A R V M

L I B R O P R I M O.

D E C L A M A T I O I.

Pateruus abdicans.

Lex. Liberi parentes alant, aut vinciantur. Thema. Duo fratres inter se dissidebant: alteri filius erat. Patruus in egestatem incidit. Patre vetante, adolescens illum aluit. ob hoc abdicatus tacuit. Adoptatus à patruo est. Patruus accepta hereditate, locuples factus est. Egere cœpit pater. Vetante patruo aluit illum adolescens. Abdicatur. C. D.

(Excerpta ex Contr. 1. lib. 1.)

DE C L A M A T I O. Eo jam perductus erat, ut omnem spem ultimarum alimentorum in ea sola domo poneret, in qua habebat abdicatum & inimicum. Ipse, inquit, me ali vetuit. Imitationem alienæ culpæ innocentiam vocas? Omnis instabilis & incerta felicitas est. Quis crederet jacentem super crepidinem Marium aut fuisse consulem, aut futurum? Quid non timendum felibus putas? Quid desperandum infelicibus? Ne circa

circa plura instabilis fortunæ exempla te mittam, vide quis alimenta rogetur, & quis roget. Non sum hospes gravis. Vnum senem advoco (al. adduco.) Hoc tibi vitio placui pater. Perierat totus orbis, nisi iram finiret misericordia. Iactatus inter duos patres, utriusque filius, semper tamen felicioris abdicatus. Illud tamen, pater, deos testor, divitem te relinquo. Circumibo tecum pater aliena limina. Ostendam omnibus, & me quæ alimenta dedi, & te qui negasti. Abdicari non possum ob id quod feci, lege cogente, Quid si flere me vetes, cum vidi hominem calamitosum? Non sunt affectus nostri in nostra potestate. Quædam jura non scripta, sed scriptis omnibus certiora sunt.

Pars altera. Crescere ex mea proposuit invidia homo, qui se melius jactare potest, quam defendere. Iustus meus metus; ne heredem ingratum scribam, inimicum relinquam. Etiam si tu non odisti eum, qui fecit mihi injuriam: ego odi illum, qui fecit tibi. Desinit esse filius, qui non tantum à patre abdicatus, sed ab alio adoptatus est. Audite, quam valde eguerim. Fratrem rogavi. Quis es tu, qui de facto patrum feras sententiam? Ad te arbitrum odia nostra non mittimus. Iudices deos habemus.

Extra. *Alfius Flavus* prætextatus apud *Castium* controversias declamabat. Semper autem commendabat eloquentiam ejus aliqua res extra eloquentiam. In puero eloquentiæ lenocinium erat, ingenii ætas.

DECLAMATIO II.

Sacerdos prostituta.

Lex. Sacerdos casta è castis, pura è puris sit. *Thema.* *Quadam virgo à piratis capta venit. Empta à lenone, & prostituta est. Venientes ad se exorabat*

exorabat stipem. Militem qui ad se venerat, cum exorare non posset, tum luctantem & vim inferre volentem occidit. Accusata, absoluta, & remissa ad suos est. Petiit sacerdotium. Contradicitur.

(*Ex Controvers. 2. lib. 1.*)

DECLAMATIO. Sacerdos vestra adhuc in lupanari viveret, nisi hominem occidisset. Quo mihi sacerdotem, cujus precaria castitas est? Id enim deerat, ut eas templa recipiant, quas aut carcer, aut lupanar ejecit. Indignam te sacerdotio dicerem, si transisles per lupanar. Fortuna, inquit, pati coëgit, & misereri debent omnes mei. At nos non facimus miserandas sacerdotes. Nec est apud nos maximus honor ultimorum malorum solatium. Ita domi custodita est, ut rapti posset. Ita curæ fuit suis, ut rapta non redimeretur: ita raptæ pepercere piratæ, ut lenoni venderent: sic emit leno, ut prostituerit: sic venientes deprecata est, ut ferro opus esset. Mover me respectus omnium virginum, si in civitate nulla inveniri poterit, nec meretrice castior, nec homicida purior. Nulla est satis pudica, de qua quæritur. Omnes, inquit, exoravi. Si quis dubitat an meretrix esset, audiat quam blanda sit. Putemus tres sacerdotium petere, unam quæ capta sit: alteram quæ prostituerit: tertiam quæ hominem occiderit. Omnibus nego.

Pars altera. Voluerunt dii esse miraculo, in captiva libertatem, in prostituta pudicitiam, in homicida innocentiam. Narrent sane omnes tanquam ad prostitutam venisse, dum tanquam à sacerdote decesserint: quam pudica sit, miles ostendit: quam innocens, iudex: quam felix, reditus. Inter tot pericula dii non servassent, nisi sibi servaturi fuissent. Totum populus ad servandam pudicitiam

dicitiā contulit, quidquid ad violandam attulerat. Dicat diis pudicitiam, quibus debet.

Extra. Longe recedendum est ab omni obscenitate & verborum & sensuum. Quādam satius est causae detrimento tacere, quam verecundiae dicere.

DECLAMATIO III.

Incesta de saxo.

Lex. Incesta de saxo dejiciatur. *Thema.* *Incesti damnata antequam dejiceretur, Vestam invocavit. dejecta vixit. Repetitur ad pœnam. Contradicitur.*

(*Ex Controvers. 3. lib. 1.*)

DECLAMATIO. Id enim deerat: ut modestior in saxo esset, quam in sacrario fuerat. Dubitari non potest, quin usque dejicienda sit, donec efficiatur, propter quod dejecta est.

Patrocinium suum putat pereundi infelicitatem. Quid tibi importuna mulier imprecer? nisi ut ne bis quidem dejecta pereas. Exponam cum quo stuprum, vel quando commiserit. Quia probavi ista, damnastis. Non putas legem cavisse ut perires, quæ cavit quemadmodum perires? Male de diis existimas, si sacerdoti suæ tam sero succurrunt. Ita dii maluerunt absolvere damnatam, quam sacerdotem?

Pars altera. Damnata dejecta est, absoluta descendit. Putares puellam non dejici, sed demitti. Lex sacerdotem non ad saxum usque differret, nisi sententiam deorum expectaret. Erat altitudo montis etiam secure despicientibus horrenda.

DECLAMATIO IV.

Fortis sine manibus.

Lex. Adulterum cum adultera qui deprehenderit, dum utrumque corpus interficiat, sine fraude sit. *Altera.* Liceat adulterium in matre & filio vindicare. *Thema.* *Vir fortis in bello manus perdidit: deprehendit adulterum cum uxore, de qua filium adolescentem habebat. imperavit filio, ut occideret. Non occidit. Adulter effugit. Abdicat filium. C. D.*

(Ex Controvers. 4. lib. 1.)

DECLAMATIO. Solus ego ex omnibus maritis nec dimisi adulteros, nec occidi. Quis non putet, aut sine filio fuisse, aut filium sine manibus? Conceptus est iste: ex quo? sciemus, cum adulteros deprehendero. Tunc primum sensi me manus perdidisse. In bello meas, domi etiam filii manus perdidi. Tam frustra ad filium, quam ad gladium cucurri. In bella non venit, & ante patriæ quam patri negavit manus. Usque eo pugnavit pro vobis, ut pro se non posset. Adolescens quos dimisisti, sequere. Non potui, inquit, matrem occidere. Quo sis excusator, adijce & patrem.

Part Altera. Alterum putavi parricidium, matrem coram patre occidere. Non semper scelera nostri sunt juris. Atroces quoque animos misericors natura debilitat. In tam inopinati flagitii spectaculo, toto corpore stupui. Pater, tibi manus defuerunt, mihi omnia, priusquam in me reverterer, exierunt. Majus erat scelus quod imperabas, quam quod deprehenderas. Si quid exegeris majus viribus meis, dicam: Ignosce, non possum. Ignoscit filio pater, navigationem recusanti, si non ferat mare:

mare : ignoscit non sequenti castra , si non potest ,
quamvis ipse pater militaris sit. Ipsam legem reci-
ta, *Liceat & marito, liceat & filio.* Quare tam mul-
tos nominat, nisi quia aliquos putat esse, qui non
possint? Exierunt adulteri inter patrem debilem &
filium stupentem.

DECLAMATIO V.

Raptor duarum.

Lex. Rapta, Raptoris aut mortem , aut indotatas
nuptias optet. *Thema.* *Vna nocte quidam rapuit*
duas. Altera mortem optat, altera nuptias.

(*Ex Controvers. 5. lib. 1.*)

DECLAMATIO. Stupro accusatur , stupro
defenditur. Cum altera rapta litigat , alteram
advocat. Vindicate patres. Fortior publicæ disci-
plinæ severitas surgat , jam binæ rapiuntur. Coit
populus, velut publico metu territus , vix credens
duos fuisse raptores. Alteram injuriæ rapuit, alte-
ram patrocinio. Perieras jam raptor , ni bis perire
metuisses. Si te ante rapuisset , & nuptias optasses,
deinde hanc vitiaisset antequam nuberes , negares
illum , jubente rapta, debere mori? Nihil amplius
raptori præstare potes , quam ne lege tua pereat.
Contra alienam legem nullum jus habes. Tu ra-
ptori præstas, ut illum ipsa non occidas. Non potes
præstare, ne quis occidat.

Pars altera. Inter pares sententias mitior vin-
cat. Refer Virginiam, dic Lucretiam. Plures tamen
Sabinæ sunt. Contumeliosum mihi erit te dignam
videri, in cujus honorem homo occidatur: me di-
gnam non videri, in cujus honorem servetur.

DECLAMATIO VI.

Archipiratæ filia.

Thema. Captus à piratis scripsit patri de redemptione, non redimebatur. Archipirata filia eum jurare coegit, ut duceret se uxorem, si dimissus esset. juravit. Relicto patre secuta est adolescentem. Duxit illam. Orba incidit. Pater imperat archipirata filiam dimittat, & orbem ducat. nolentem abdicat.

(*Ex Controvers. 6. lib. 1.*)

DECLAMATIO. Bonæ spei uxor, bonæ spei nurus, quæ vel amare potest captivum, vel disscipulum. In carcere, inquit, ac tenebris jaceam. Narra, obsecro, soceri beneficia: puella non misericordia mota est, sed libidine.

Pars altera. Eo me loco non deseruit, in quem pater venire timuit. Vidisses membra vinculis celsa, macie retractos introrsus oculos, attritas genas & inutiles manus: talem quis amare, nisi fericors, potest? In tot Consularibus Marius nil habet clarius quam se auctorem. Pompeium, æreditariæ extulissent imagines, nemo Mam dixisset. Servium regem tulit Roma. Quid videntur illi rapti ab aratro, qui paupertate beatam fecere Rempublicam? Non possunt una felices esse: quod solemus, una infelices.

DECLAMATIO VII.

A piratis tyrannicida dimissus.

Liberi parentes alant, aut vinciantur. *Thema. Quidam alterum fratrem tyrannum occidit,*

dit, alterum in adulterio deprehensum, deprecante patre, interfecit. A piratis captus, scripsit patri de redemptione. Pater piratis epistolam misit, Si praececidissent ei manus, duplam pecuniam se daturum. Pirata illum dimiserunt. Pater in egestatem incidit, petit alimenta. Negantem vult in vincula ducere.

(Ex Controvers. 7. lib. 1.)

DECLAMATIO. Si praeceideritis. Si irasceris, potius scribe: Si occideritis. Tyrannicida exitum tyranni rogo. non timeo, ne, quas manus piratae solverunt, iudices alligent. Pro adultero filio rogas. Quærit nunc, quomodo tyranni fiant. *Duplam dabo.* Apparet, pro unico filio rogas. *Duplam dabo:* alteram pro filio, alteram pro tyrannicida. Si manus praeceideritis. Hoc nec adultero fecimus, nec tyranno. Etiamnum manus meas petis? Nega tuam esse epistolam. & habes argumentum. dic: Ego te rogare etiam pro adultero soleo. Remiserunt me Reip. cum manibus, patri cum epistolis. Hoc nostro seculo ad fabulas deerat, ut narraretur aliquis solutus à piratis, alligatus à patre. Ejus crudelitatis emptor, cujus nec pirata venditor. *Duplam dabo.* Quid necesse est? potui vilius solvi. *Vt praeceidatis manus.* Obstupuere prædones, &, Indica, inquit, patri, non omnia piratas vendere. Qualem optempatrem, nescio. Dives debilitat, egens alligat. Neutrum manibus meis expedit. Vbi est patrimonium tuum, quo tyrannos instruis, quo adulteros facis?

Tars altera. Suscepi tria prodigia, inter me, & se furentia; unum, qui posset patriam opprimere: alium qui fratrem violare: alium, qui patrem. Lex hæc scripta est pro malis patribus. Nam boni etiam sine lege aluntur. Sciebam piratas non facturos, nisi

nisi pecuniam accepissent: & si sperassent, utique præcidissent. Non ira illa patris, sed calliditas fuit. Vnde redimerem, non habebam. Rogare in tam avara civitate neminem poteram, in qua nec filii quidem patres alunt. usus consilio sum, sciens piratas non crudeles, sed avaros. feci ut desperarent, quod posses redimi. An prudenter cogitaverim, nescio. interim feliciter cogitavi. Exclusa mens est, ex quo vidi unum in arce filium, alterum in adulterio, tertium in parricidio. Relictus solus ex his senex.

Extra. Hic color approbandus est impetu. Magna enim vi opus est, ut aliquis accusando se miserabilem faciat. *Sparsum* memini hominem inter scholasticos, insanum, inter sanos scholasticum. *

DECLAMATIO VIII.

Ter Fortis.

Lex. Qui ter fortiter fecerit, militia vacet. Thema. *Ter pater fortem in acie, quarto volentem exire retinet, nolentem abdicat.*

(*Ex Controvers. 8. lib. I.*)

DECLAMATIO. Quod patriæ superest, patri vindico. O me, filio pugnante lassum! Iam pro te nescio quid etiam lex timet. Miraris, si quod legi satis est, patri nimis est. Causa mihi abdicandi est, ne sine filio vivam. Abdicatio mea in potestate abdigati est. Optimus virtutis finis est, antequam deficias, desinere. Lex quoque ter viro forti aut diffidit, aut consulit.

• *Pars altera.* Certe abdicatis pugnare licet. Pudet me, ter victi militans. Senator post sexagesimum & quintum annum in curiam venire non cogitur, nec vetatur. Quicquid honoris nomine datur,

datur, in utramque partem licet. Alioquin desinit præmium esse, cui necessitas iungitur. Otium imperas animo non otioso. Tumultus exortus est. In me omnium civium diriguntur oculi: & adhuc, verum dicendum est, nihil mihi patria debet. Nunquam pugnavi, nisi coactus. Adhuc militia mea legis munus est. Athenienses abdicato vicerunt duce. Quantum interest! Ille abdicationem virtute delevit, ego merui.

EX LIBRO SECUNDO.

DECLAMATIO I.

Adoptandus post tres abdicatos.

Thema. Dives tres filios abdicavit. petiit à paupere unicum in adoptionem. Pauper dare vult: nolentem ire abdicat. Contradicitur.

(*Ex Controvers. 1. lib. 2.*)

DECLAMATIO. Nunquam futurum putavi, ut aut pater meus liberos odisset, aut dives concupisceret. Diu dubitavit, ille amicum tentaret, an hic filium. Ita nos pauperes sumus, qui habemus quod divites rogent? Si immerito abdicavit, odi patrem, tot ejicientem innocentes: si merito, odi domum tot facientem nocentes. Amo æque paupertatem ac patrem: utrique assuevi. Non tibi per multos sulca liberos domus est: quanquam nec sic quidem debuisti dare. Tutior adversus fortunam est, cui aliquid post damnum superest. Abdico, inquit. apparet, unde venias. Vna inter nos disputatio est: Iste me dignum putat beato patre, ego me meo. Divitem, inquit, esse te volo. O me abdicandum,

dum, si talem patrem relinquo. Quid me videri velim, nescio. Innocentem? sed abdicor: nocentem? sed adoptor. Non, ut in ceteris abdicationibus, in mea potestate est non abdicari. Perditurus sum patrem, si abdicor: perditurus sum si non abdicor. Quid interest, utrum ejiciat, an transferat? Et si patendum in omnibus patri, in eo non patendum, quo efficitur, ne pater sit. Grave est, carere unico: gravius eo, quem alius concupiscit. Non delectant ignoti servorum domino greges, nec sonantia laxi rursis ergastula. patrem gratis amo. Necesse est ut timeam infelicem liberis domum. Non potest inveniri reconciliationis aptius tempus. dives filios quærit.

Pars altera. Magnum & hoc inter cetera paupertatis incommoda est, quod abdicationem filius non timet. Senatorium gradum census ascendit. Census equitem Romanum à plebe secernit. Census in castris ordinem promovet. Censu iudex in foro legitur. Facilius est paupertatem laudare, quam ferre. Si emendati, inquit, fuerint liberi mei, habebo hunc cum illis: si perseveraverint, habebo pro illis.

Extra. Aridi declamatores fidelius quos proposuerint colores tuentur. non enim alicujus sententiæ dulcedo subrepat, nullum schema sollicitat. Sic quæ malam faciem habent, sæpe pudicæ sunt: non animus illis deest, sed corruptor. *Gallus Vibius* fuit tam magnæ olim eloquentiæ, quam postea infantiæ. Cui hoc accidisse uni scio, ut ad insaniam non casu caderet, sed judicio perveniret. Non dum insanos imitatur, dum lenocinium ingenii furorem putat, quod simulabat, ad verum redegit. *Otho Iunius* pater edidit quatuor libros colorum, quos belle *Gallio* noster Antiphontis libros vocat: tantum in illis somniorum est. *Syriacus* contra

Maximum Stertinium, à quo premebatur, cum comes ejus fuisset, dixit: Per annos quindecim in officio tuo fui, dic quid peccaverim? Sed hæc est consuetudo veltra, injuriam vocatis finem servituris.

DECLAMATIO II.

Iurisjurandum mariti & uxoris.

Thema. Vir & uxor juraverunt, ut si quid alteri accidisset, alter moreretur. Vir peregre profectus est, misit nuntium uxori, qui diceret se decessisse. Uxor se precipitavit. Recreata, jubetur à patre virum relinquere. non vult. abdicatur. C. D.

(Ex Controvers. 2. lib. 2.)

DECLAMATIO. Dii immortales, qua debetis prudentia humanum genus regitis: effectis, ut illud non periculum amantis esset, sed experimentum. Hos dividere vult focer, quos nec mors quidem dividet. Moriar, inquit: habeo & causam, & exemplum. Quædam se maritorum rogis ardentibus miscuerunt: quædam anima redemerunt maritorum suorum salutem, sollicitudine brevi. Inter has puella viva numeratur. Assidue contentiones erant: Sine te vivere non possum: imo ego sine te, qui certaminum exitus esse solet: juravimus. Hic animus sine dubio jurantium fuit, ut vivi non diducerentur: cum illud quoque caverint, ne morte dividerentur.

Pars altera. Non possum, inquit, relinquere virum. Quid non potest, quæ mori potest? Pæne dum falsæ mortis nuntium misit, veræ recepit. Potes sine viro pati. peregrinationem ejus tulisti. Iurejurando jam liberata es casu proximo.

Extra. Ovidius Naso apud Arellium Fuscum magistrum suum, hanc controversiam declamavit.

vit. Nam Latronis admirator erat. *Latro* in præfatione quadam dixit: Non vides, ut immota fax torpescat, & ignes exagitata restituat. Mollit viros otium, ferrum situ rubiginem ducit. Naso dixit:

*Vidi ego jactatas mota face crescere flammæ,
Et rursus nullo concutiente mori.*

Hic autem dixit: Quicquid laboris est, in hoc est, ut uxorem à viro, & virum ab uxore diligi concedas. Neceffe est deinde, ut jurare permittas, si amare permiseris. *Ejusdem*: Pauca nosti, pater, crimina: & litigavimus aliquando, & cecidimus: & fortasse quod non putas, pejeravimus. Rogatus aliquando ab amicis suis, ut tolleretur tres versus: petivit invicem, ut tres exciperet, in quos nihil illis liceret. Conscripterant illi quos tolli vellent, secreto: hic, quos tutos esse vellet. In utrisque codicillis iidem versus erant: ex quibus primum fuisse narrabat *Albinovanus Pedo*, qui inter arbitros fuit.

Semibovemque virum, semivirumque bovem:
Secundum:

Et gelidum Boreas, egelidumque Notum.

Ex quo apparet, summi ingenii viro non judicium defuisse ad compescendum licentiam carminum suorum, sed animum. Ajebat interim, decentiorem esse faciem, in qua aliquis nævus esset.

DECLAMATIO III.

Raptor patrem non exorans.

Lex. Raptor nisi & suum & raptæ patrem intraticesimum diem exoraverit, pereat. Thema.

*Raptor patrem exoravit, suum non exorat.
Rem facit dementia.*

(*Ex Controvers. 3. lib. 2.*)

DECLAMATIO. Quid contremiscis, senectus? Quid, lingua, trepidas? Quid obtorpuistis oculi?

oculi? Nondum est tricesimus dies. Ne tristiore quidem vultu expugnatam filiae pudicitiam tulit. Nimis cito exoratus est. Ne omnia vitia ejus ab adolescentia repetam, virginem rapuit, patrem accusat. Hoc intra triginta dies. Putas me accusatori permissurum, quod filio negavi? Miraris dubitare patrem? Lex ipsa inter mortem & nuptias dubia est. Semper enim sibi omnia licere credidit: nihil me unquam rogavit. Ignovit, inquit; ita aliquis ante me rogatus est? Demens sum. Vides: nimirum turpiter vivo. Legem ignoro, dies tuos non numero. Demens, inquis, es. Potest aliquis ignoscere, sic roganti? Deliberabo cum amicis, deliberabo cum propinquis. Me miserum, quam poene promisi! O me miserum quod tantum triginta diebus irasci possum! Quid mirum, si citius illum exorasti? facilius est donare injuriam, quam crimen. Procede in medium senex, cujus misericordia crudelis sum. Iam, inquit, angustum tempus est. & tibi vacat accusare? Sic aliquis exorat? sic deprecatur? Apparet te nunc primum rogare. Quid enim tanquam demens egi? Non sum exoratus. nondum transivit tempus, etiamnum exorari possum. Quam iniquum est, nondum esse me nocentem, & jam reum.

Pars altera. Me miserum, pater! irae tuae detractum est nihil, tempori autem multum. Infelicioresum, quam si neutrum exorassem. Si servaturus es filium, jam tempus fuit: si occisurus, jam tempus est. Prior rogatus est, qui magis timebatur.

DECLAMATIO IV.

Nepos ex meretrice susceptus.

Thema. *Abdicavit quidam filium. Abdicatus se contulit ad meretricem, & ex ea suscepit filium.*

ager

*ager ad patrem misit. cum venisset, commenda-
vit ei filium, & decessit. Pater post mortem il-
lius in adoptionem recepit nepotem. Accusatur
ab altero filio dementia. C. D.*

(*Ex Controvers. 4. lib. 2.*)

DECLAMATIO. Dementia in me novi ge-
neris arguitur: sanus eram, si non agnosce-
rem meos. Expectabam, ut aliquis pro abdicato
rogaret. Nemo audebat propinquorum, fratre
cessante. Deficientis spiritus in adventum meum
sustinebatur. Intravi: jam cadentes oculos ad no-
men meum erexit, fugientemque animam reti-
nuit. In sinu meo & filium, & animam deposuit.
Nunciatum est mihi, in ultimis esse filium: nec
hoc à fratre.

*Pars altera. Pater istius incertus est. bene cum
ipso ageretur, si & mater. Incidit in meretricem,
inter cætera malam & fecundam. Mulier, nescio
adversus patrem injuriosior sis, quod abstulisti illi
hæredem, an quod dedisti. Adoptavit ejus filium,
propter quam ejecerat suum.*

DECLAMATIO. V.

Torta à tyranno pro marito.

*Thema. Torta à tyranno uxor, nunquid de viri ty-
rannicidio sciret. perseveravit negare. postea ma-
ritus ejus tyrannum occidit intra quinquen-
nium non parientem, sterilitatis nomine dimisit.
Agit illa ingrati.*

(*Ex Controvers. 5. lib. 2.*)

DECLAMATIO. Eas nuptias tyrannicidium
diduxit, quas non diduxit tyrannus. Trahe-
bantur matronæ: rapiebantur virgines: nullæ

tunc videbantur feliciores, quam quæ liberos non habebant. Suspiciatus est hunc tyrannus de tyrannicidio cogitare, siue isti aliquid excidit, siue non bene tegit vultus magna consilia; tamen de uxoris garrulitate queri non potest, cum sciat quemadmodum taceat. Imposita in eculeum, sæpius ad absentem virum respexit, quam ad præsentem tyrannum. Explicatur totus adversus infelicem fæminam tyrannicæ crudelitatis apparatus: & illa instrumenta, virorum quoque animos ipso visu frangentia, ad excutiendam muliebris pectoris scientiam proponuntur: Verberibus corpus abrumpitur. Nescio, Respublica, an tibi liberos ista mulier datura sit: tyrannicidam dedit. Miraris, si transit quinquennium inter uxorem tortam, & virum occupatum? Scissum corpus flagellis, igne adustum, tormentisque convulsum? Ignoscetis puto mulieri, si dixero, Fessa est. Quid tyrannicidio gloriaris? Facilius est tyrannum occidere, quam sustinere. Verbera, laminæ, eculei, quicquid antiqua sævitia invenerat, quidquid adjecerat nova. Quid amplius dicam? & tyrannus torquebat, cum de tyrannicidio quæreret. Num premicensum onerosa sumptibus, & (ut seculi mos est) in deterius luxu fluente muliebris ambitio certamine mutuo, usque in publica damna privatis insanit? Nunquid gemmas, & ex alieno litore petitos lapillos? Expecta, potest parere. Non respondet ad certam diem fœcunditas. Sui juris rerum natura est. Vtrum putas mirandum esse, tuum tyrannicidium, an hujus silentium?

Pars altera. Ego torta sum, merito objiceres, nisi te vindicasssem: etiam si scisti de tyrannicidio viri, nec indicasti, non est beneficium, scelus non facere. Deinde nec scisti. non enim tibi indicavi. Nec tam magnum consilium, virilibus quoque animis

animis grave, commissi muliebri garrulitati: quæ id solum potest tacere quod nescit. Quo tempore uxor torta est, nihil adhuc de tyrannicidio cogitabam: postea cogitavi. Et hæc ipsa mihi cogitandi causa fuit, uxoris ultio. Si, quod audierat, tacuit, non beneficium est, sed fides.

Extra. L. Vinicius, quo nemo civis Romanus in agendis causis præsentius habuit ingenium. Quicquid longa cogitatio illi præstitura erat, prima intentio animi dabat. Ex tempore causas agebat, sed non desiderabat hanc commendationem, ut ex tempore agere videretur. De hoc eleganter dixit divus Augustus: *L. Vinicius ingenium in numero habet.*

DECLAMATIO VI.

Pater & filius luxuriosi.

Thema. Quidam luxuriante filio luxuriari cepit. Accusatur à filio dementia. C. D.

(*Ex Controvers. 6. lib. 2.*)

DECLAMATIO. Accusator meus intra se contrarios habet affectus. Cupit reum damnari, crimen absolui. Sed tu senex, inquit, hoc dicis: luxuria tua serius cœpit; citius desinet. Quidam summum bonum dixerunt voluptatem. Nihil est mihi opus præcipientibus. Habeo exemplum. Ostendi tibi luxuriam, quam in te non videbat. Ebrietatem patri objicis ebrius.

Pars altera. Adolescens luxuriosus peccat: senex luxuriosus insanit? Nemo vitia quia odit, imitatur. Quis imperator ob hoc de prælio fugit, ut bene pugnaret exercitus? Non coërcet vitia, qui provocat. Meam luxuriam patri imputabo. Non sub severa fui disciplina, non sub bene institutæ

domus lege, quæ posset adolescentis formare mores, & à vitiis ætatis abducere. Quodam modo ad luxuriam à patre præmissus sum. Madent cani unguento, & compressator senex nulli nimis luxuriosus, sed parum sanus videtur.

DECLAMATIO VII.

Peregrinus negotiator.

Thema. Quidam cum haberet formosam uxorem, peregre profectus est. in viciniam mulieris peregrinus mercator migravit: ter illam appellavit de stupro, adjectis pretiis. Negavit illa. Deceffit negotiator, testamento omnibus bonis eam reliquit heredem: & adjecit elogium, Quia pudicam comperi. Adit hereditatem. redit maritus: accusat adulterii uxorem ex suspitione.

(Ex Controvers. 7. lib. 2.)

DECLAMATIO. Seram querelam detulit. Non accuso adulteram, nisi divitem factam. Post tantos impuditiæ quæstus, si tacere possum, confitendum habeo, hac me causa abfuisse. Tempus est de uxore marito credi. Fera matrona oculos jacentes in terram: & adversus officiosum salutatorem inhumana potius quam verecunda sit: longe ante suam impudiciam ore, quam verbo neget. Nemo fortiter negantem iterum rogabit. Omnium bonorum heres sola esto, quia corrumpi non potuisti, quia tam feliciter pudiciam custodisti. Tace paulisper nomen auctoris. Nunquam non testamentum viri creditur? Adeone jam omnis patientia seculi nostri abiit, ut adversus querimoniam viri, alieno teste defendatur uxor? Muliebrium vitiorum fundamentum avaritia est. Quæ potest non timere opinionem adulterii,

terii, potest non timere adulterium. Ex omni rupe conchylium trahitur, quo vestis cruentetur. Infelices ancillarum greges laborant, ut adultera tenui veste perspicua sit: eo nihil in corpore uxoris suæ plus maritus, quam quilibet alienus peregrinusque agnoverit. Frustra æstimabo esse indicia, si tantum qui rogat, comperit pudicam. Omnes te impudicam loquuntur: pudicam tantum unus, & peregrinus. cui plus laudator quam accusator nocet. Vxorem meam nusquam audiui pudicam nisi in adulteri elogio. Deice in terram oculos, & aures tuas externorum vocibus claude. Sibi quisque pro te neget. Pudicam ille dixit, ego impudicam. Puto, plus creditis civi, quam peregrino: marito, quam adultero. Ipsum elogium corruptoris animo scripsit: *Quia pudicam*, inquit, *comperi*. quod nulli præter me contigit.

Part altera. Formosa est: hoc natura peccavit. Sine viro fuit: hoc maritus peccavit. Appellata est: hoc alius peccavit. Negavit: hoc pudice. Heres relicta est: hoc feliciter. Hereditatem adiit: hoc consulto fecit.

EX LIBRO TERTIO.

Seneca Novato, Seneca, Mela, Filiis salutem.

QUOS DAM disertissimos agnovi viros, non respondentes famæ suæ cum declamarent, in foro maxima omnium admiratione dicentes, simul ad has domesticas exercitationes secesserant, desertos ab ingenio suo. Quod accidere plerisque æque mihi mirum, quam certum est. Memini itaque me à *Seve-*

ro Cassio quærere, quid esset, cur in declamationibus illi sua non responderet eloquentia. In nullo enim hoc fiebat notabilius. Oratio ejus erat valens cultu, ingentibus plena sententiis. Nemo minus passus est aliquid in actione sua otiosi esse. Nulla pars erat, quæ non sua virtute staret. Nihil in quo auditor sine damno aliud ageret. Omnia intenta aliquo petentia. Nemo magis in sua potestate habuit audientium affectus. Verum est quod de illo dicit *Gallio* noster. Cum diceret, rerum portiebatur. adeo omnes imperata faciebant. Cum ille voluerat, irascebantur. Nemo non illo dicente timebat, ne desineret. Non est, quod illum ex his quæ edidit, æstimetis. Sunt quidem & hæc quibusdam grata. Verum eloquentia ejus longe major erat quam lectio. Non hoc ea portione illi accidit qua omnibus fere, quibus majori commendationi est audiri quam legi, sed in illo longe majus discrimen est. Primum tantundem erat in homine, quantum in ingenio: corporis magnitudo conspicua, suavitas valentissimæ vocis. Quamvis hæc inter se raro coeant, ut eadem vox & dulcis sit & solida. Pronuntiatio, quæ histrionem posset producere, tamen quæ histrionis posset videri. Nec illo quicquam magis mirareris, quam quod gravitas, quæ deerat vitæ, actioni supererat: quamdiu citra jocos se continebat, censoria oratio erat. Deinde ipsa quæ dicebat, meliora erant quam quæ sciebat. Vir enim præsentis animi, & majoris ingenii quam studii, magis placebat in his, quæ inveniebat, quam in his, quæ attulerat. Iam vero iratus commodius dicebat. Ideo diligentissime cavebant homines, ne dicentem interpellarent. Vni illi proderat executio: melius semper fortuna, quam cura, de illo merebat. Id nunquam tamen hæc felicitas illi persuasit negligentia. Vno die privatas plures agebat,

agebat, & ita ut alteram ante meridiem ageret, alteram post meridiem: publicam vero nunquam amplius quam unam uno die. Nec tamen scio, quem reum illi defendere, nisi se, contigerit. Adeo nunquam ullam materiam dicendi, nisi periculis suis, habuit. Sine commentario nunquam dixit, nec hoc commentario contentus erat, in quo nudæ res ponuntur. Et maxima parte perscribebatur actio. Illa quoque quæ falsè dici poterant, annotabantur: sed cum procedere nollet nisi instructus, libenter ab instrumentis recedebat. Ex tempore coactus dicere, infinito se antecedeat. Nunquam non utilius erat illi deprehendi quam præparari: sed magis illum suspiceres, quod diligentiam non relinquebat, cum illi tam bene temeritas cederet. Omnia ergo habebat, quæ illum ut bene declamaret, instruerent: phrasim nec vulgarem, nec sordidam, sed lectam: genus dicendi non remissum, aut languidum, sed ardens & cogitatum: nec lentas, nec vacuas explicationes sed plus sensus quam verborum habentes: diligentiam, maximum etiam mediocris ingenii subsidium. Tamen non tantum infra se cum declamaret, sed etiam infra multos erat. Itaque raro declamabat, & non nisi ab amicis coactus. Sed quærenti mihi, quare in declamationibus impar esset sibi, hoc agebat: Quod in me miraris, pæne omnibus evenit. Magna quoque ingenia, à quibus multum abesse me scio, quando plus quam in uno eminuerunt opere? Virgilium illa felicitas ingenii, in oratione soluta reliquit. Ciceronem eloquentia sua in carminibus destituit. Orationes Sallustii in honorem historiarum leguntur. Eloquentissimi viri Platonis oratio, quæ pro Socrate scripta est, nec patrono, nec reo digna est. Hoc non ingeniis tantum, sed corporibus videmus

demus accidere: quorum vires non ad omnia, quæ viribus efficiuntur, aptæ sunt. Illi nemo luctando par est: ille ad tollendam magni ponderis sarcinam prævalet: ille quidquid apprehendit, non remittit, sed in proclive nitentibus vehiculis, moraturas manus injicit. Ad animalia venio: alii ad aprum, alii ad cervum canes faciunt. Equorum non omnium, quamvis celerrimi sint, idonea curriculis velocitas est. Quidam melius equitem patiuntur, quidam jugum. Et ut ad morbum te meum vocem, Pylades in comœdia, Bathyllus in tragœdia, multum à se aberant. Numenio cum velocitas pedum non concedatur tantum, sed obijciatur, lentiores manus sunt. Quidam cum hoplomachis, quam cum Thracibus optime pugnant. Et quidam sic cum scena componi cupiunt, quomodo alteri est. In ipsa oratione quamvis una materia sit, tamen ille qui optime argumentatur, negligentius narrat. Ille non tam bene implet, quam præparat. Passienus noster cum cœpit dicere, secundum principium statim fuga fit, ad epilogum omnes revertuntur. Media tantum quibus necesse est, audiunt. Miraris eundem non æque bene declamare, quam causas agere: aut eundem non tam bene suasorias, quam judiciales controversias dicere? Silo Pompeius sedens & facundus & litteratus est, & haberetur disertus, si à præloquutione dimitteret. declamat tam male, ut videat belle optasse cum dixi: Nunquam surgas. Magna & varia res est eloquentia: nec adhuc ulli sic indulget, ut tota contingeret: satis felix est, qui in aliquam ejus partem est receptus. Ego tamen & propriam causam videor posse reddere: assuevi non auditorem spectare, sed judicem: assuevi non mihi respondere, sed adversario. Non minus devito supervacua dicere, quam contraria. In scholastica
quid

quid non supervacuum est, cum ipsa supervacua sit? Indicabo tibi affectum meum, cum in foro dico, aliquid ago: cum declamo, id quod bellissime Censorius agebat de his qui honores in municipiis ambiciose peterent, videor mihi in somnis laborare. Deinde res ipsa diversa est. Totum aliud est, pugnare: aliud, ventilare. Hoc ita semper arbitratum est, scholam quasi ludum esse, forum arenam. Et ideo ille in foro primum dicturus, tiro dictus est. Agedum istos declamatores produc in senatum, in forum, cum loco mutabantur, velut adsueta classi, & dilectæ umbræ corpora sub dio stare non possunt. non imbrem ferre, non solem sciunt: vix se inveniunt. Assueverunt enim suo arbitrio deserti esse. Non est quod oratorem in hac puerili exercitatione spectes. Quid si velis gubernatorem in piscina æstimare? Diligentissime ribi me excusarem, tanquam huic rei non essem natus: nisi scirem & Pollionem Asinium, & Messallam Corvinum, & Passienum, qui nunc primo loco stat, minus bene videri, quam Cæstium, aut Latronem. Vtrum ergo putas hoc dicentium vitium esse, an audientium? Non illi peius dicunt, sed hi corruptius judicant. Pueri fere, aut juvenes, scholas frequentant. Hi non tantum disertissimis viris, quos paulo ante retuli, sed etiam Ciceroni Cæstium suum præferrent, nisi lapides timerent. Quo tamen uno modo possunt, præferunt. Hujus enim declamationes ediscunt. Illius orationes non legunt, nisi eas quibus Cæstius rescripsit. Memini me intrare scholas, cum recitaturus esset in Milonem Cæstius, ex consuetudine sua miratus dicebat: Si Thrax essem, Fusius essem: si Pantomimus essem, Baryllus essem: si equus, Melissio. Non continui bilem, exclamavi: Et si cloaca esses, magna esses. Risus omnium ingens. scholastici intueri me,

me, quis essem qui tam crassas cervices haberem. Cæstius Ciceroni responsurus, mihi quid responderet, non invenit, sed negavit se executurum, nisi exirem de domo. Ego negavi me de balneo publice exiturum, nisi lotus essem. Deinde libuit Ciceroni de Cæstio in foro satisfacere. subinde nactus eum, in jus ad prætorem voco: & cum quantum volebam, jocorum conviciorumque effudissem, postulavi, ut prætor nomen ejus reciperet lege inscripti maleficii. Tanta illi perturbatio fuit, ut ad vocationem peteret. Deinde ad alterum prætorem eduxi, & ingrati postulavi. Iam apud prætorem urbanum curatorem ei petebam. intervenientibus amicis, qui ad hoc spectaculum concurrerent, & rogantibus dixi, molestum me amplius non futurum, si jurasset disertiores esse Ciceronem, quam se. verum nec ut hoc faceret, vel serio effici potuit. Hanc, inquit, tibi fabulam retuli, ut scires in declamationibus in tantum aliud genus hominum esse. Si comparari illis volo, non ingenio mihi majore opus est, sed sensu minore. Itaque vix jam obtineri solet, ut declamem: illud obtineri non potest, ut velim, aliis quam familiarissimis audientibus: & ita faciebat. Ejus declamationes inæquales erant: sed ea quæ eminebant, in quacunque declamatione posuisses, inæqualem eam fecissent. Compositio aspera, & quæ vitaret compositionem sententiæ vivæ. Iniquum tamen erit ex his eum æstimari, quæ statim subtexam: non enim hæc ille optime dixit, sed hæc optime teneo.

CONTROVERSIA I.

Luxoriosus à sodalibus excæcatus.

Lex. Cæcus de publico mille denarios accipiat.

Thema. *Decem adolescentes cum bona sua comedi-*
dissent,

dissent, sortiti sunt, ut cujus nomen exisset, excacaretur, & acciperet mille denarios. Exiit sors cujusdam. Excacatus est, petiit mille denarios. negantur.

CONTRA EXCAECATVM. Hi sunt oculi, quos extimuiſtis mariti. O legem, si excæcat homines, abrogandam. Nulli dat mille denarios, nisi qui invitus accepit. Dic nunc, Miserere. Hoc, cum excæcareris, non dixisti. Respub. debilitatem consolatur, non emit. Consumptis patrimoniis membra confetunt. Vtilius est Reipub. unum cæcum repelli, quam novem fieri. Non solus à vobis petit alimenta, sed primus. Alam eum, qui propter debilitatem alitur: non alam, qui propter alimenta debilitatur. Sic fit, ubi homines majorem partem vitæ in tenebris ita agunt, ut novissime solem quasi supervacuum fastidiant.

Pars altera. Illis novem nihil daturus est: nulli non favorabilis erit, si eos, à quibus excæcatus est, decipit. Circumventus adolescens ab illis novem veteranis consumptoribus: Solus, inquit, novem consentientibus resistere non potui. Omnia ex composito facta sunt. unus mentionem intulit, omnes approbaverunt. Electus est, qui sortiretur. Sors hujus quæ exiret prima subjecta est. Cum repugnaret, excæcatus est. Si circumventus est, inquit, injuriam persequatur, de vi agat, talionem petat. videbimus, primum est, ut habeat unde vivat.

CONTROVERSIA II.

Parricida æquis sententiis absolutus.

Thema. Quidam filium accusavit parricidii. Æquis sententiis absolutum abdicat.

CONTRA FILIVM. Minus est jam quod rogo. non peto, ut me à parricida vindicetis, sed

sed ut separetis. Parricidam non accuso, sed fugio. Quando iste accusatori parceret, qui patri non pepercit? Igitur nihil medium est inter testamentum, & culeum? Non est absolutus parricida, sed dubius. Ut absolvaris, multis tibi sententiis opus est: ut damneris, una. Non absolverunt reum, sed sæculo pepercerunt. Miraris in hac civitate misericordiam, in qua lex absolutionem dat paribus tabulis. Quæris quam multis non placeas? si unum adjecero, parricida es. Absolutionem legi, non innocentia debes. Absolutus, inquit, sum. Non ab dico te propter parricidium, sed propter alia vitia, quæ te fecerunt tam credibilem parricidam.

Pars altera. Manifestus est adolescentis color, ut dicat se auctoritate patris oppressum.

CONTROVERSIA III.

Abdicandus quia fratrem abdicatum adoptavit.

Lex. Cum filio tricenario pater patrimonium dividat. *Thema.* *Quidam habuit filium frugi, & luxuriosum. Abdicat luxuriosum. Frugi, peregre profectus est. Captus est à piratis: scripsit de redemptione patri. Patre cessante luxuriosus prævenit, & redemit. Rediit frugi. Adoptavit fratrem suum. Abdicatur.*

PRO FRATREM ADOPTANTE. Non est quod quisquam me laudet. prior frater fecit inter nos pietatis exemplum. una navigavit, una periclitatus est, una omnes emensus est terras, tantum reliquit me ad paternam domum. Non est quod excusatione ætatis utaris. potes navigare. Vtrique gratias agere deberet. Frater me isti reduxit: ego isti fratrem. Si tanquam inertem abdicasti, navigavit: si tanquam impium, suos redemit. Non potest eripi filio, quod à lege accepit. Quomodo

EXCEPTA CONTR. LIB. III. 353
modo enim pater eriperet, quod non potest non dare?

Pars altera. Per alterum mihi necesse est abdicare quem nolo. Hoc uno alter alteri placet, quod uterque patri displicet. Utamur medicina, qua cogimur, quod in vulneribus periculosis fieri solet, ut malum cum ipso corpore exsecetur. Adoptare adolescenti permittis, quem lex in dividendo patrimonio experitur? Lex te ad ministerium patrimonii admittit, non in dominium. Est aliqua ætas, à qua aliquis filius esse desinat? Nec tricenario quidem filio adoptare licet. Neque enim quisquam potest alium in manum suam recipere, qui ipse in aliena manu est. Quomodo fieri potest, ut tibi potestas vitæ necisque, aut in fratrem sit, aut in filium non sit? Si bene de te meruerat, patrem pro filio rogasses. Nam quod ego non redemi, paupertatis fuit. Nihil in medio comparebat. Quicquid tricenarius reliquerat, abdicatus abstulerat. Quid facerem, solus, senex, inopēs, cujus patrimonium alter diviserat, alter absumpserat?

CONTRORSIA IV.

Servatus à filio.

Lex. Servatus contra servatorem ne quam habeat actionem. *Thema.* *Servatus à filio eum abdicat. Ille præscribit.*

CONTRA FILIUM. Licuisset perire, si non licet loqui. Servatum me putatis? Captus sum. Redde me hosti. Captivis loqui licet. Quo tantopere beneficia vitæ jactat? Audite quis prior dederit. Si quis me hosti reddiderit, servatorem vocabo. An vos abdicationem putatis actionem? etiam si actio est, lex quæ de servato loquitur, ad personas tantum extraneas pertinet: ad filium & ad patrem

trem non magis, quam ad servum & dominum, libertum & patronum. Ut à patria potestate discedas, & ad æstimationem beneficii venias, qui dat vitam, si prior accepit, non obligat, sed reddit. Processi in aciem, exemplum filio meo: vicit me non hostis, sed ætas: servavit, quem saepe servaveram. Redivivum me senem meretrix vocat. parasitorum jocantium materia sum. omnibus istis tanquam servatoribus tacere jubeor. Fili, si vivere mihi non licet, cur perire non licuit? Ego, inquit, te protexi. Ita tu adolescens in acie non ante patrem stetisti? Audite filii mei gloriam. parricidium non fecit. cum posset servare, servavit.

Pars altera. Hic me genuit. Hic mihi spiritum, hic mihi has manus, quibus servaretur, dedit.

C O N T R O V E R S I A V.

Pater raptam continens.

Lex. Rapta raptoris, aut mortem, aut indotatas nuptias optet. *Thema.* *Raptor postulat, ut rapta educatur. pater non vult.*

C O N T R A R A P T O R E M. Iste raptor est, ego in jus abducor. Non est enim tam facile homini probo occidere, quam perdito mori. Communis, inquit, lex est. dii faciant, ne cogas me experiri, an tota mea ista sit. Quando ergo, inquit, optabis? Hoc tempore non possum. Curo vulnera. familiam reficio. expugnatam domum lugeo: creptam virginitatem consolor. Minantem sibi ipsi custodio. Quando optabis? cum rapta voluerit, non cum raptor. Quando optabis? cum tu nolis. Quando, inquit, optabis? paro me optioni. confirmo animum. Non est facile hominem occidere: premo interim gemitus meos, & introrsus erumpentes lacrimas ago. Scio quid futurum sit.

vultus

vultus te meus decipit. Stulte, quenquam morari putas nuptias filiae suae? in securum incurris, & carnificem ultro vocas. Cum rogare debeas, convivium facis. Nemo vindicare se cogitur.

Pars altera. Nihil est miserius, quam incertum inter vitam mortemque destitui. Iam beneficium erit, etiam si mortem optaverit. In amorem filiae istius incidi. Appellare de nuptiis debui patrem: feci. Sed videris, quam etiam in lege lenrus sit. Raptor vitam alieni arbitrii habet, libertatem sui. Lex communis est. Habet hic raptor quod timeat. Habet & quod sperare possit. In lege, inquit, non est scriptum quando: immo statim. Quotiens enim tempus non adjicitur, praesens intelligitur. Tam longum tibi jus in caput civis non permittitur. Crudelius est quam mori, semper timere mortem.

CONTRVERSIA VI.

Domus cum tyranno incensa.

Lex. Damni illati sit actio. *Thema.* *Quidam tyrannum ex arce fugientem cum persequeretur, in privatam domum compulit. Incendit domum. Tyrannus cum domo conflagravit. Premio accepto, agit cum illo dominus damni.*

PARS PRIMA. *Pro Tyrannicida.* Cur non exclusisti? Quare recepisti? quare nullam aliam domum tyrannus petiit? Nemo non venienti domum clausit. Aditum in domum non habui, qui in arcem habui. Non gaudes te aliquid impendisse publicae libertati? Hic est in cujus domo tyrannus occisus est. Tanquam tyrannicida, monstraris. Redde, inquit, domum. Ita vivo tyranno non perdideras. Tyranni amicus, tyranni satelles: certe, quod negare non potes, hospes. Diu expectavi, an ejiceretur tyrannus. Facilius potes accusare aut
te,

te, qui tam familiaris tyranno fuisti, ut illi maxime tua placeret domus, qua illum recepisti: aut tyrannum, qui tibi damnum dedit, quod in tuam domum confugit. aut, ut culpa te liberem, facilius potes accusare fortunam, quæ tyrannum potissimum ad te detulit.

Pars altera. Ejus debet esse damnum, cujus est præmium. Non est iniquum, ejus rei tibi injuriam imputari, cujus fructum percepisti. Non elegit domum tyrannus: nec enim hoc illi vacabat: sed in eam quam potuit, irrupit. Cum ego in ea non essem, nactus hic occasionem nocendi, intrare noluit: & tyrannicidium elegit, dubium, lentum, periculosum urbi. accepit præmium, majus sine dubio, quasi damnum sarcire deberet.

CONTROVERSIA VII.

Venenum datum filio furenti.

Thema. Filio furenti, & sua membra lavianti, pater venenum dedit. Accusatur ab uxore mala tractationis.

CONTRA MARIYVM. Non mirum est quare vivat, quæ filium perdidit. Vivit, qui occidit.

Pro altera. Quem quotidie perdebam, aliquando extuli. Falleris, misera mulier, in orbitatis tuæ tempore: non perdidisti tunc filium, sed tunc extulisti.

Color. *Alfius Flavius* hanc sententiam dixit: Ipse sui & alimentum erat, & damnum. Hunc *Castius* quasi corrupte dixisset, objurgans: Apparet, inquit, te poëtas studiose legere. Iste sensus est ejus qui hoc sæculum amatoris non artibus tantum, sed sententiis implevit. Ovidius enim in libris *Metamorphoseon* dixit:

*Ipse suos artus lacero divellere morsu
Capit & infelix minuendo corpus aiebat.*

C O N -

CONTROVERSIA VIII.

Olynthius pater reus concursus.

Lex. Qui cœtum & concursum fecerit, capitale fit. *Thema.* *Viſta Olynthio, cum filio adolescente Olynthius ſenex Athenas venit. Athenienſes omnibus civitatem Olynthiis decreverunt. Invitatus ad cœnam ab adolescente luxurioso, eum filio venit. Ibi cum de ſupro filii mentio eſſet, pater profugit, adolescens retentus eſt. Pater flere ante domum cœpit: incenſa eſt domus. Decem adolescentes perierunt, & filius Olynthii. Accuſatur pater, quod cœtum concursumque fecerit.*

PRO REO CONCURSVS. Miſero ſi flere non licet, magis flendum eſt. Imperari dolori ſilentiũ non poteſt. Fuerunt ex populo qui dicerent: Hic meum filium, hic meam corruptit uxorem: ſuum quiſque illo & ignem attulit, & dolorem. Timeo, fili, ne dum te quaero, in oſſa aliqujus raptoris incidam. Vbi Athenarum fides? Vbi hoſpitaſ invicem dextræ? Capti, inquam, fili, ſumus. Dum licet fugiamus: ſed tanquam à Philippo. Pariter apud Philipppum certe viri fuimus. Lacrymæ meæ vocantur in crimen, quaſi ex quo Olynthus capta eſt, flere deſierim. Tantus ſcilicet ſum, ut in ea civitate populum concitare potuerim, in qua filium ſervare non potui. Non quotiens convenerunt in aliquem locum plures, cœtus & concursus eſt: ſed quotiens convocati, quotiens parati, quaſi ad ducem ſuum concurrerunt. Non ſi una viciniã coit, aut ſi tranſeuntium paucorum numerus affluxit: ſed ubi totus, aut ex parte magna populus, ubi diviſa eſt in partes civitas. Cœtus multitudinis magnæ nomen eſt, cocuntis
ex

ex consensu quodam. At illic initio pauci fuerunt. Deinde reliqui non ad me convenerunt, sed ad incendium: quod tamen populus maluit spectare, quam extinguere. Lex non eum punit, propter quem cœtus factus est; sed eum à quo cœtus factus est. Non mihi tanti ultio fuit ut amittere filium: & tentavi populum rogare, nec potui.

Pars altera. Quid cœtu opus est? Sunt scriptæ ad vindictam injuriarum omnium leges. Mota semel multitudo modum non servat. Ardere illo incendio civitas potuit.

CONTROVERSIA IX.

Crux servi venenum ægro domino negantis.

Thema. Ager dominus petiit à servo ut sibi venenum daret. Non dedit. Cavit testamento ut ab hæredibus crucifigeretur. Appellat servus tribunos.

PRO SERVO. Lex Cornelia, te appello. Ecce heres jubet, quod tu vetas. Ne quis illum domino displicuisse putet. tunc huic parari crucem iussit, cum sibi venenum. Plura servi crimina confitemur. intemptivas portiones, inutiles cibos, desideranti negavit. Quid enim ille non voluit, qui venenum petiit? Maluit crucem pati, quam mereri. Si vincitur, petiturus est: si non vincitur, serviturus est ei à quo in crucem petitur. Ex altera parte lex est, ex altera testamentum: crux utrinque. Furiosus servum sine causa occidere voluit. Quæritis insanitiæ argumentum? & se ipse voluit occidere. Servo, inquit, tribuni non possunt succurrere? Servo natum regem habuimus. Servo indice, patefacta est Bruti liberorum cum Tarquiniis conjuratio. Ergo nihil interest, venenum domino aliquis dederit, an negaverit? Etiam ubi remedium

dium est mori, scelus est occidere. Tam cito vos de vita domini servum desperare vultis, quam heredem? Mortem si supplicium putas, quid rogas? si beneficium, quid minaris? Venenum quisquam objecit, nisi datum? Vllum tu finem facies tribuniciæ potestati, quam P.R. ut ipse plurimum posset valere, plus quam se voluit? Venenum habere scelus est tam magnum, quam dominum occidere.

Pars altera. Mori volens elegit hunc ministerio nequissimum servum, audacem, infestum sibi. Ille non saluti consuluit domini, quem videbat insanabili morbo tabescere, sed tormenta extendit. Servus herilis imperii non censor est, sed minister. Agitur de jure testamentorum, quorum interit omnis potestas, si neglexerint imperia mortuorum, Tribuni. Itane, fuscifer, tu non morieris domini arbitrio, morietur dominus tuo?

EX LIBRO QVARTO.

Seneca Novato, Seneca, Mela, Filius salutem.

QUOD munerarii solent facere ad expectationem populi detinendam, nova patria per omnes dies dispensant, ut sit quod populum & delectet & revocet: hoc ego facio. non semel omnes produco, aliquid novi semper habeat libellus: ut non tantum sententiarum vos, sed etiam auctorum novitate sollicitet. Acrior est cupiditas ignota cognoscendi, quam nota repetendi. Hoc in histrionibus, in gladiatoribus, in oratoribus, in quibus modo aliquid fama promisit, in omnibus denique rebus videmus accidere. Ad nova omnes concurrunt, ad nova conveniunt. Non tamen expectationem vestram macerabo, singulos producendo: liberaliter hodie

hodie & plena manu faciam. Pollio Asinius nunquam admissa multitudine declamavit: nec illi ambitio in studio defuit. Primus enim omnium Romanorum advocatis hominibus scripta sua recitavit. Et inde est quod Labienus homo mentis, quam linguæ amarioris dicit: Ille triumphalis senex ἀνεγείρεται suas nunquam populo commisit. Sive quia parum in illis habuerit fiduciæ, sive (quod magis crediderim) tantus orator inferius id opus ingenio suo duxerit exerceri quidem illo volebat, gloriati fastidiebat. Audivi autem illum & viridem, & postea jam senem cum Marcello Esernino nepote suo, quasi præciperet. Audiebat illum dicentem: & primum quidem disputabat de illa parte, quam Marcellus dixerat: prætermissa ostendebat, tacita leviter implebat, vitiosa coarguebat. Deinde dicebat partem contrariam. Floridior erat aliquando in declamando, quam in agendo. Illud strictum ejus & asperum, & nimis tatum in dicendo iudicium, adeo cessabat, ut in multis illi venia opus esset, quæ ab ipso vix impetrabatur. Marcellus, quamvis puer, jam tantæ indolis erat, ut Pollio ad illum pertinere successionem eloquentiæ suæ crederet, cum filium Asinium Gallum relinqueret magnum oratorem: nisi illum (quod semper evenit) magnitudo patris non produceret, sed obrueret. Memini intra quartum diem, quam Herium filium amiserat, declamare cum nobis: sed tanto vehementius, quam unquam: ut apparet, hominis naturam contumacem, cum fortuna sua tixari. Nec quidquam ex ordine vitæ solito remisit. Itaque cum mortuo in Lycia Caio Cæsare per codicillos questus esset divus Augustus, ut erat mos illi clementissimo viro, non civiliter tantum, sed etiam familiariter, quod in tam magno & recenti luctu suo homo carissimus sibi, pleno convivio

vivio cœnasset, rescripsit Pollio: Eo die cœnavi, quo Herium filium amisi. Quis exigeret majorem ab amico dolorem, quam à patre? O magnos viros, qui fortunæ succumbere nesciunt, & adversas res suæ virtutis experimenta faciunt! Declamavit Pollio Asinius inter quartum diem, quam filium amiserat. Præconium illud ingentis animi fuit, malis suis insultantis. At contra, Haterium scio tam imbecillo animo mortes filiorum tulisse, ut non tantum recenti dolori cederet, sed veteris quoq; & obliterati memoriam sustinere non posset. Memini cum diceret controversiam de illo, qui à sepulchris trium filiorum abstractus injuriarum agit, mediam dictionem fletu ejus interrompi: deinde tanto majore impetu dixit, tanto miserabilius, ut appareret quam magna interim pars esset ingenii, dolor. Declamabat Haterius admissio populo ex tempore: solus omnium Romanorum, quos meo tempore cognovi, in Latinam linguam transtulit Græcam facilitatem. Tanta illi erat velocitas orationis, ut vitium fieret. Itaque divus Augustus optime dixit: Haterius noster sufflaminandus est. Adeo non currere, sed decurrere videbatur: nec verborum tantum illi copia, sed etiam rerum erat: quotiens velles eandem rem, & quamdiu velles, diceret. Aliis totiens figuris, aliis translationibus. Ita ut nec regi posset, nec consumi. Regi autem ab ipso non poterat; alioquin libertum habebat, cui pateret, & sic ibat, quomodo ille aut concitaverat eum, aut refrænaverat. Iubebat eum transire, cum aliquandiu locum dixerat: transibat, insistere jubebat: eodem loco permanebat. jubebat epilogum dicere: dicebat. Habebat in sua potestate ingenium, in aliena modum. Dividere controversiam, putabat ad rem pertinere, si illum interrogares: non putabat, si audires. Is illi erat ordo,

quem impetus dederat. Ac non dirigebat se ad declamatoriam legem, nec verba custodiebat. Quædam enim scholæ jam quasi obsoleta refugiant: nec si qua sordidiora sunt, aut ex quotidiano usu repetita, possunt pati. Ille in hoc scholasticis morem gerebat, ne verbis calcatis, & obsoletis uteretur. Sed quædam antiqua, & à Cicerone dicta, à ceteris deinde deserta dicebat, quæ nec ille quidem orationis citatissimæ cursus poterat abscondere. Adeo quicquid insolutum est, etiam in turba notabile est. Hoc exempto, nemo erat scholasticis nec aptior, nec sublimior: sed dum nihil vult, nisi culte, nisi splendide dicere, sæpe incidebat in ea, quæ derisum effugere non possent. Memini illum (cum libertinum reum defenderet, cui objiciebatur, quod patroni concubinus fuisset) dixisse: Impudicitia in ingenuo crimen est, in servo necessitas, in liberto officium. Res in jocos abiit: non facis mihi officium, &, multum ille & hic in officiis versatur. ex eo impudici & obscæni, aliquandiu officiosi vocati sunt. Memini & illam contradictionem sic ab illo positam, magnam materiam Pollionis Asinii, & tunc Cassii Severi jocos præbuisse. At, inquit, inter pueriles condiscipulorum finis lasciva manu obscæna lusisti, & pleraque hujus generis illi objiciebantur. Multa erant quæ reprehenderes, multa quæ suspiceres, cum torrentis modo magnus quidem, sed turbidus flueret. Redimebat tamen vitia virtutibus: & plus habebat quod laudares, quam quod ignosceres: sicuti in ea, in qua flevit declamatione.

CONTROVERSIA I.

Pater à sepulcro à luxurioso raptus.

Thema. Quidam amisit tribus liberis, cum assideret sepulcro, à luxurioso adolescente in vicinos hortos

tos deductus est, & detonsus. Coactus convivio interesse, mutata veste, dimissus injuriarum agit.

PRO PATRE. Nunquam lacrimæ opprimuntur imperio, sed etiam irritantur. Nulla flendi major est causa, quam flere non posse. Rapuit me qualem in convivio puderet venire, dimisit qualem ad sepulcrum redire puderet. Credo mirari aliquem, quod in forum, amissis modo liberis, veniam. At ego jam in convivio fui. Quousque, inquit, flebis? Est quædam in ipsis malis miserorum voluptas, & omnis adversa fortuna habet in querelis levamentum. Ibi me flere prohibes, ubi crudeliter ipse non fletes. Cum miserrimum sit flere, quam infelix sum, cui ne hoc quidem licet! Vidi ebriorum sitim, & vomentium famem. Quis est iste, qui supra flentem patrem censuram lugendi postulat? Projectus in omnia gulæ libidinisque flagitia, omnibus denotandus censoribus, sæculo præcepta componit. Scit quantum super amissos tres liberos patri flendum sit: quem, si viveret pater, fleret. Senex, orbus, infelix, hoc tantum inter miseras solatium capio, quod miserior esse non possum. Cineres meorum in sepulcro video. Magnum solatium est, appellare sæpius nomina liberorum, non responsura. Hic mihi vivendum est: ne cui de nuptiis, vel de liberis cogitanti dirum omen occurrat. cogit flere, qui non sinit. In illo convivio morari, etiam felicitis patris esset injuria.

Pars altera. Quæstus fui pridem de inhumanitate eorum, qui illum propinquitate contingerent. Nemo amicus, nemo, inquam, propinquus est? Sed melius, ut video, illius rabiem noverant. Festo die sodales, amiciq; mecum: quorum unus, Quid hunc miserum sic perire patimur? Nemo sibi ipsi finem flendi fecit. Pudet illos desinere: cogi

volunt. Consolarer te diutius, nisi jam & accusare posses.

CONTROVERSIA II.

Metellus cæcatus.

Lex. Sacerdos integer sit. Thema. Metellus pontifex cum arderet Vesta templum, dum Paladium rapit, oculos perdit. Sacerdotium illi negatur.

PRO METELLO. Vesta mater, fortasse nulum sacerdotem haberes, nisi Metellum habuisses. Sacrorum causam ago, non Metelli. Plus eorum interest, ne Metellum sacerdotem: quam Metelli, ne sacerdotium perdat. Non erat tantus Metellus, cum illi sacerdotium dedimus. Civitas sollicita pendebat. Duo periclitabantur, quibus nihil populus habebat pretiosius; sacra & Metellus. O faciendum sacerdotem, nisi esset. Lex integrum ad animum refert, non ad corpus. Lex æstimari hoc voluit tunc cum quis pereret, non cum haberet sacerdotium. Habes, Vesta, duplex pontificis tui meritum: servavit sacra, nec vidit.

Extra controversiam. Pollio: Ante hoc, si cæcus factus esset, non abstulisset. Si postea cæcus factus est, vidit.

Pars altera. Sacerdos non integri corporis, quasi mali ominis res vitanda est. Hoc in victimis notatur, quanto magis in sacerdotibus? Post sacerdotium magis observanda est debilitas. Non enim sine ira deorum debilitatur sacerdos. Apparet non esse propitios deos sacerdoti, quem ne servati quidem servant.

Color. Hunc colorem Gallio non probabat. summo cum honore Metelli, asserens contra Metellum agendum ita, ut rogetur cum iudicibus officio pontificum & ipse consulere.

C O N-

CONTRVERSIA III.

Patre exule filia rapta.

Lex. Imprudentis cædis damnatus, quinquennio exulet. *Alter.* Rapta raptoris aut mortem, aut indotatas nuptias optet. *Thema.* Cum quidam haberet filiam & filium, imprudentis cædis damnatus, in exilium abiit. Filia ejus rapta est. Raptor ad patrem puella se contulit. Impetravit ab illo, ut juberet filiam nuptias optare: & epistolam daret ad filium. Fratre auctore, mortem optavit puella. Pater rediit. abdicat filium.

CONTRA FILIUM. Quomodo me excusabo Reip. cui duos abstuli? Neutrum mea culpa. In altero me fortuna decepit, in altero filius. Filia etiam fratri paruit: filius nec patri. Per humanos, inquit, errores. Agnovi preces meas. Potes, inquit, omnibus ostendere, quam non possis hominem occidere. Scio me civem debere Reipublicæ. hoc intererit tamen, quod imprudentes occidimus: prudentes servavimus. Aliquem in exilio infra fortunam meam vidi.

Pars altera. Irrupit contumeliose, tanquam in exulis domum. Pervenit ad patrem, non pepercit ejus pudori. At ego querebar, quod absenti fecit injuriam. Non possum qd hoc abdicari, quod lege factum est. Non potuisti pater de injuria judicare, quam non noveras. Multa nobis extorquentur, quæ nolumus scribere: & tu in ea fortuna eras, in qua posses injuriam accipere: & ille is erat, qui etiam in patria posset injuriam facere. Quia sciebat malam causam suam, egit apud illum, qui eam non noverat. Rediit superbus, jubebat, & nos optare nuptias cogebat. Videbatur sic & illic coegisse. Aliquid tamen epistolis consecutus est. Ne-

mo unquam tardius periit. Collegit ingentem numerum perditorum. expugnavit domum. vexavit puellam. Hoc tibi raptor non narraverat.

Color. Latro aiebat, semper invisum esse, qui reum alium pro se subjiceret. Non oportere hoc derivari factū in sororis voluntatem. Qui defendit, inquit, crimen, auditur tanquam reus: qui transfert, tanquam accusator. Malo autem loco est, qui habet rei fortunam, accusatoris invidiam. *Asinius Pollio* dicebat, colorem in narratione ostendendū, in argumentis exsequendum. Non prudenter eos facere, qui in narratione omnia instrumenta coloris confunderent. Nam & plus eos ponere, quam narratio desiderasset, & minus quam probatio.

CONTRVERSIA IV.

Armis sepulcri victor.

Lex. Sepulcri violati sit actio. *Thema.* Bellum cum esset in quadam civitate, vir fortis in acie amissis armis, de sepulcro viri fortis arma sustulit. Fortiter pugnavit & reposuit. Premio accepto accusatur sepulcri violati. C. D.

PRO VIRO FORTI. Arma vix contigeram. secuta sunt. Hæc si fumo, arma sunt: si relinquo, spolia. Vidisses vere violari sepulcrum, si illo venisset hostis. Vterque quod alteri deerat, commodavimus. Ille viro arma, ego armis virum. Resp. multum consecuta est. vir fortis nihil perdit. Necessitas est, quæ navigia jactu exonerat. necessitas est, quæ ruinis incendia opprimit. ne-
cessitas est lex temporis. Quicquam non sit legitime pro legibus? Melius cum ipso sepulcro actum est, in quo notiora sunt arma iterum victicia. Pro Republica plerumque templa nudantur, & in usum stipendii dona conflamus.

Pars altera. Reum habemus in prælio inertem, in fuga audacem, turpem non minus patrocinio, quam crimine. Arma sua perdidit. Hoc excusare non poterat, nisi rapuisset aliena. Rapuit aliena. Hoc excusare non poterat, nisi & sua perdidisset. Arma victricia, arma consecrata diis Manibus, arma quæ te quoque fecerunt virum fortem. Reposui, inquit, arma. Glorietur, quod non & illa perdiderit. Non teneor lege, quia reposui. Tam teneris hercle, quam qui vulneravit aliquem, licet vulnus sanaverit: quam qui surripuit aliquid, licet deprehensus reddiderit. Non est hoc illi crimen propter virtutem donandum. jam gratiam virtuti retulimus, præmium consecuta est. Æquos nos esse convenit: unum virum fortem honoravimus, alterum vindicemus.

CONTROVERSIA V.

Privignus medicus.

Thema. *Abdicavit quidam filium. Abdicatus medicina studuit. Cum pater agrotaret; & medici negarent posse sanari, sanavit. Reductus est patri. Agrotare noverca cæpit. Desperaverunt medici. Rogat pater filium, ut curet novercam. Nolentem abdicat.*

PRO FILIO MEDICO. Quo pacto istud evenit, ut abdicatione mea pater agrotaret, reditu noverca? Pietati cessare morbi. Medicinam relinquo, multum laboris, multum vigiliarum. adjice huc, quod qui sanantur, ingrati sunt: & medicus possum decipi, & non possum privignus excusari. Eundem, inquit, medici morbum esse dicunt: nempe illi, qui negaverunt te posse sanari. Ego vero cedo domo, si fateris illam sic posse sanari. Timeo fortunam. imputabitur mihi, si quid

acciderit. Ecce tu me non posse non credis. Omnes medici negant: & nunc diligentiores fuerunt quia in te decepti sunt. Non sum tantæ scientiæ, quantæ videor. Magnis præceptoribus opus est. Ego abdicatus studui. Quæris quomodo te sanaverint? non tibi medicus, sed filius profuit. Desiderio laborabas, gratum tibi erat, quicquid meis manibus acceperas. ut primum intravi, recreatus es; quid in te curandum esset, adverti. Hæc non eodem morbo laborat. Multa sunt dissimilia, sexus, ætas, animus. Nihil magis ægris prodest, quam ab eo curari, à quo volunt. Temerariis remediis graves morbi curantur, quibus uti non audeo in noverca.

Non oportet adolescentem quicquam novercæ succensere. alioquin odit & gaudet. Ferendus est adolescens, si se excusat. non est, si ulciscitur.

Pars altera. Lugendum est, flendum est, in hoc me conservasti? Hostis aliquando vulnus sanavit quod fecerat, ob hoc maxime, quia alius sanare non poterat. Negant posse sanari. Nemo suscipit: nemo vult enim filio curationem præripere.

Pollio dicebat, inter patres & filios id solum iudex putat licere, quod oportet.

CONTROVERSIA *VL

Indiscreti filius & privignus.

Thema. *Quidam mortua uxore, qua in partu perierat, duxit aliam: puerum rus misit. Ex illa subinde sustulit filium. Virumque puerum ruri educavit. Post longum tempus redierunt similes. Quarenti matri uter ejus esset, non indicat. Accusatur ab ea mala tractationis.*

PRO MARITO. Quid fletis pueri? secuti estote. Non memini. Iam lites sunt, & nondum indicavi.

indicavi. Qualis eris noverca, quæ sic fieri cupis? Alter tuus est: alter tui frater est: & si per te licuerit, neuter privignus est. Dum alterius vis esse mater, utriusque es noverca. Si coegeris, mentiar. non mater, sed noverca decipieris. Hos ipsa noluit natura distingui. Indicarem, nisi tam pertinaciter quæreres. Hic tuus est. quid alterum novercalibus oculis intueris? Ille tuus est. Vni tibi contingit, ut habeas privignum, & non sis noverca.

Part altera. Filius enim tus ablegatus à patre, & educatus est sic, ut ignotus esse posset & matri. Tibi rediit uterque filius, huic uterque privignus. Eo crudelius filio caret, quo propius accessit. Times hujus iniquitatem: cum iniquius ipse magis ames eum cui alterius vis donare matrem, quam cui non vis reddere suam.

Extra. Quod ad colorem pertinet viri, *Hippo Romanus* & *Silo Pompeius* hoc usi sunt: Nescio, & ideo non indico tibi. Quidam misceverunt etiam, & utroque usi, dixerunt: Nescio, sed etiam si scirem, non indicarem tibi: quod *Latro* & *Castius*. Sed *Asinius Pollio* neutrum colorem probabat. Si dicit, inquit, Nescio: nulli fidem faciat. Vxor ipsa non quæreret ab illo, nisi ille scire posset. Dicit enim contra virum potest: Quære à nutrice, à pædagogo. Verisimile non est, neminem domi esse qui sciat. Ille autem mixtus color utrumque corrumpit, & ignorantis fidem, & non indicantis fiduciam. Nam cum dicit: Etiam si scirem, non indicarem: efficit ut illum iudex scire putet. cum dicit, Nescio: efficit ut videatur indicare debere, si sciat. Hoc autem ipse colore usus est, quem aiebat simplicissimum: Scio, sed non indico: quia pueris hoc utile est, & tuo filio. Magis amaturus sum eum, qui matrem videbitur non habere.

CONTROVERSIA VII.

Tyrannicida, & adulter tyranni.

Lex. Tyrannicidæ præmium detur. Thema. In adulterio deprehensus à tyranno, gladium extorsit à tyranno, & occidit eum. Petit præmium. Contradicitur.

CONTRA TYRANNICIDAM. Non fecisset tyrannicidium, nisi illum tyrannus armasset. Cujus adulter non fuit, qui etiam tyranni fuit. Imputat nobis, quod deprehensus in adulterio mori noluit. Tyrannicida vester jure occidi potuit à tyranno. Certamen in pari conditione contractum publica fortuna distraxit. Non innocenter vicit, sed fortior. Tulit secum tyrannus gladium. sic enim occisuri veniunt. Cur solus ad præmium venis? tyrannum certe occidisti cum adultera. Non loricam, clypeumve sumpsit, sed tenuem ac perlucidam vestem: peresus vnguento intravit cubiculum, in quo non esse tyrannum diligenter agnoverat. Tyrannicida noster ne tyrannum inveniret, optavit. Ducat tyrannicidam in arcem tyrannus, non uxor: odium, non amor: ascensurus ferat animum, ferat ferrum: eat illo, ubi inveniat tyrannum. Omnia honesta opera voluntas inchoat, occasio perficit. Sæpe honorata virtus est, etiam ubi eam fefellit exitus. Scelera quoque; quamvis citra exitum subsederunt, puniuntur. Nec infelix virtus amittit gloriæ titulum: nec gloriam virtutis intercipit fortuita felicitas. Nunquam majorum nostrorum prudentia tantis muneribus tyrannicidium emeret, si illud etiam libido promitteret. Novo inauditoque more pugnabant, tyrannicida pro adulterio, tyrannus pro pudicitia. Occidisti tu maritum, fortuna tyrannum. Tyrannum
cadere

cadere Reipublicæ volo. Occidat illum civis iratus, misceat maledicta vulneribus, qualia in adulterum maritus attulerat. At adulteræ osculis ad præmium curris. Nolo tyrannicida imitetur, antequam occidat, tyrannum. Pop. Romanus veneno vinci hostem noluit, proditione noluit. Honorabo subitum tyrannicidium: non honorabo fortuitum, non coactum.

Pars altera. Non habebas, inquit, ferrum. Quid enim tyranno profuit quod habuit? In eo qui inermis ad tyrannum venit, non minor virtus est, sed periculum majus. Non quæras quid in arcem tulerim: tyrannicidium retuli. Non est gladius meus: sed manus mea est, sed animus meus est, sed consilium, sed periculum, sed tyrannicidium meum. Adulterium vocas, quo effectum est, ne quis timeat adulterium. Diligenter arce munita occasionem requirens, tentavi servos, tentavi amicos: per uxorem solam fulsit occasio. Non putavi adulterium, uxorem tyranni pollueret: sicut nec homicidium, tyrannum occidere. Ferrum in arcem ferre, periculosum erat: invenire, facile. Si tyrannum, inquam, invenero obvium, quælibet res telum erit: certe semper solet secum tyrannus habere ferrum. Gladius inter duos, fortioris est. Quam sollicitus fui adulter, ne non deprehenderer?

CONTROVERSIA VIII.

Patronus operas remissas repetens.

Lex. Per vim metumve gesta, irrita sunt. *Thema.* Bello civili patronus victus & proscriptus, ad libertum confugit. Receptus est ab eo, & rogatus, ut operas remitteret. Remisit. Consignatio facta est. Restitutus indicit operas. Contradicitur.

PRO PATRONO. Patronus à liberto restitutionem peto. Si pacisci tunc à me voluisses operas,

ras, spondidissim. Bona bello perdididi, ad restitutionem nudus veni. Nunc libertorum operas desidero. Profer tabulas illa proscriptionis tabula crudeliores. Persequebatur illa, quos vicerat: hæ persecutæ sunt, quos receperant. In illa ultio fuit, in his perfidia. Denique illa jam desit, hæ perseverant. Non mea, inquit, sed aliena vis fuit. Æque dignus est pœna, qui ipse vim adhibet, ut qui ab alio admota ad lucrum suum utitur. In hunc primum incidi. Et dum timeo ne offenderem, secutus sum hoc exigentem. Non recepit me, sed inclusit. Nihil est venali misericordia turpius.

Pars altera. Nihil tibi opus est potestas. Scisti illum parere, etiam cum cogi non potest. Quaslibet indicas operas, nunquam tamen indices ita periculosas, quam indixisti. Habeo judicia tua. Bene de servo judicasti, manumisti. bene de liberto. Proscriptus mihi potissimum te commisisti. Si noluissem patronum habere, potui. Vnus ex proscriptis fuisti, qui tunc posset etiam rogari. Restitutio tibi proscriptionem remisit, non quicquid in proscriptione gessisti, rescidit.

Extra. Omnes inveci sunt in libertum. *Valilius Geminus*, & *Otho Iunius* egerunt lenius, ut patronus remissurus videretur operas, si obtinuisset. Nam *Otho* dixit: Sine me iudicio meo videri remisisse. Faciam, remittam. Quid me sic times, tanquam invitus promiserim? Contra *Castius* ait: Tunc huiusmodi utendum esse coloribus, ubi verendum est, ne videamur rem duram postulare. Vbi contra honestam personam, promisso iudex molliore fallendus est. Quid in hac persona veremur & causa: nisi hoc unum, quod ex hoc colore metuendum est: ne, si volumus hæc remittere, etiam voluisse videamur.

EX LIBRO QUINTO.

* *Epistola deest.* *

CONTROVERSIA L

Laqueus incisus.

Actio. Inscripti maleficii sit actio. Thema. *Quidam naufragio facto, amissu tribus liberis, & uxore, incendio domus, suspendit se. Præcidit illi quidam ex prætereuntibus laqueum. A liberato reus sit maleficii.*

PRØ INCIDENTE LAQUEVM. Tres, inquit, liberos perdidisti. Utinam & illos servare potuisses! Vive. mutantur vices felicitatis humanæ, proscriptus aliquando proscriptus sit. Victi fugiunt, proscripti latent, natant naufragi. Amisi, inquit, uxorem, liberos, patrimonium. Tu putabas ea te conditione accepisse, ne perderes? Ludit de suis fortuna muneribus, & quæ dedit, aufert, & quæ abstulit, reddit: nec unquam tutius est illam experiri, quam cum locum injuriæ non habet. Cn. Pompeius in Pharsalia victus acie, vixit. Majus tu tuum putas esse naufragium? Crassus vixit: & non privatas perdiderat, sed publicas opes. Omnia tibi fortuna abstulit, sed spem reliquit. Tolle spem hominibus, nemo victus retentabit arma. nemo infelicitè expertus negotiationem, alios appetet quæstus, nemo naufragus vivet. Spes est ultimum adversarum rerum solatium. Ut viveres, natasti. Misertus sum: nec in te amplius, quam periculum cogitavi. Non attendi incendium, non orbitatem. aut si attendi, memineram te post illa vixisse. Non visus es mihi
animum

animum moriendi habere. Legeas locum, in quo interpellari posses.

Tars altera. Tot ille fundorum dominus, aliena arbore suspendo laqueum. De fortuna nihil queror: mori permittit. Nunc, inquit, morere. Injuria est, ut qui meo arbitrio debui, tuo moriar. Amisi uxorem, liberos, patrimonium. Fortuna mihi nihil præter laqueum reliquit: iste nec laqueum. Sumpsi instrumenta mortis, solitudinem & laqueum: alterum apum morituro, alterum misero. Quisquis interveneris, si amicus es, defle: si inimicus, specta. Cum à me iste accusetur, graviolem de me quam de reo ferre sententiam. Ego, ut moriar: iste, ut ne prohibeat. Ne hæc narrarem, mori volui. Præcidit remedium meum, si qua fides est: non enatavi, sed ejectus sum. Nihil jam timebam, nisi vivere. Domus meæ fata claudio, nullo miserior, quam quod ultimus morior. Cui me vita reservas? Ut ædificem? Aspice incendium. Ut navigem? Aspice naufragium. Ut educem? Aspice sepulchrum. In tam calamitosa domo feliciores fuistis, uxor & liberi; vobis mori contigit.

C O N T R O V E R S I A I I.

Gener divitis inimici.

Thema. Pauper cum haberet filium, & divitem inimicum filiam habentem, peregre profectus est. Rumor fuit de morte ejus. Filius cum divite in gratiam rediit, & ejus filiam duxit. Reversus pater cogit illum uxorem repudiare. Nolentem abdicat.

PR O P A T R E P A U P E R E. Nemo quicquam facile credit, quo credito dolendum sit. ego diu non credidi de nuptiis tuis. Desertor patris, inimici cliens, uxoris mancipium, non flevisi patrem,
non

non quæſiſti, ſic inimico placuiſti. Rumor, inquit, fuerat, deceſſiſſe te. Mirabar, ſi talem uxorem vivo patre habere potuiſſes. Non quæris, ubi perierim. Mors mea tibi debet eſſe ſuſpecta: inimicum habeo. Quis alius hanc famam potuit immittere, niſi qui me vivo filiam collocare non poterat? Non times, ne inter ipſas nuptias tuas patris oſſa referantur? Tot ſervi ſequuntur, tot liberi, tot clientes, ut quicquid dixerit, rumor ſit. Fabricius aurum à Pyrrho accipere noluit: beator iſte fuit animo, quam ille regno. Plures inſidias in itinere fugi: & factum dives, quod faciendum mandaverat, credidit.

Part altera. Vanum gloriæ genus, odium divitiarum. Mortales eſſe inimicitia debent: Scipio Gracchi inimicus, & tamen poſtea ſocer. Cujus vitio inimicitia contracta ſint apparet. Ille amat filium tuum, tu nec tuum.

Senianus rem ſtultiſſimam dixit: Dives me ſemper contempſit, nunquam niſi pro mortuo habuit. Ut aliquid & ipſe ſimile de Seniano dicam, poſt hanc ſententiam Senianum ſemper pro mortuo habui.

CONTRORSIA III.

Fratres pancratiaſtæ.

Actio. Malæ tractationis ſit actio. Thema. *Duos filios quidam pancratiaſtas inſtituit, ad Olympia eduxit. Cum compoſiti eſſent, ut ſimul pugnarent, acceſſit ad pugnantes pater, & ait abdicaturum ſe, ſi quis perdiderit. Commortui ſunt juvenes, & decreti ſunt hi honores divini. Reus ſit pater malæ tractationis ab uxore.*

CONTRA PATREM. Tertius ſine ſorte pugnasti, & utrumque viciſti. Stetit cruentus Pater.

Pater. Iam perierant, & adhuc minabatur. Moriuntur, non alter ab altero, sed uterque à patre. Misera mater, odissè non potest, qui filium suum occidit. Iuvenes invicti, nisi habuissent patrem. Pii juvenes, nec parricidium patri negare potuistis. Vincere propter parricidium nolunt, vinci propter abdicationem. Abdico, inquit, eum qui victus erit. Demens meliorem abdicaturus es. Invoco Iovem, cujus Olympia parricidiis absoluta sunt.

Pars altera. Non facturus dixi: & si facturus pro gloria eorum dixi. Non debeo in invidia solus esse, cum luctus communis sit. Omnes aiebant collusuros fratres. Minatus sum, non ut necessitatem filiis imponerem, sed ut populo satisfacerem.

CONTROVERSIA IV.

Damnatus parricidii alligans fratrem.

Lex. Qui falsum testimonium dixerit, vinciatur apud eum, in quem dixit. *Thema.* *E duobus filiis profectus cum uno pater, adolescens solus rediit. Accusatus est à fratre parricidii, & damnatus. Diebus festis intercedentibus pœna ex lege dilata est. Rediit pater. Accusavit damnatus fratrem falsi testimonii, & obtinuit. & vinxit. Cogit pater ut vinculum solvat. Nolentem abdicat. C. D.*

PRO PATRE. Falsum, inquit, in fratrem testimonium dixit. Si vis grave illius crimen facere, te exorabilem præsta. Crudelis in fratrem, miraris, si in te creditum parricidium est? Ergo ego duos filios habere non possum? adolescens, jam potes, & parricidium facere. Alligatus est alter filius, quia non revertebar: alter quia redii. Nunquam

quam solves fratrem? Si talis es, nihil testis mentitus est. Parricida es. Non impio in te, sed in patrem pio animo dixit. Suspectum habuit, quod reliqueras patrem. Inter catenas filii jaceo, eodem clausus ergastulo. Ingrate, testem tuum simul alligasti.

Paras altera. Meo periculo solutus sum, meo alligatus. Vix solvi poterat, si testimonium falsum pro fratre dixisset. Parricidium de patre finxit, de fratre commisit. Venisse patrem mihi carnifex nuntiavit. Parricida sim, sicut objicitur, hoc leviter irascor. Miraris, si eum fratrem alligare possum, qui me potuit occidere? Ingrata erat ipsa poenae meae dilatio. Expectare gravius videbatur quam pati. Imaginabar mihi culeum, serpentes, profundum.

CONTROVERSIA V.

Exusta domus cum arbore.

Lex. Qui sciens damnum dederit, reddat quadruplum: Qui insciens, simplum. *Thema.* Dives pauperem vicinum rogavit, ut sibi venderet arborem quam sibi dicebat obstare. Pauper negavit. Dives incendit platanum, cum qua & domus arsit. Pro arbore pollicetur quadruplum, pro domo simplum.

CONTRA DIVITEM. Excitatus flammarum sono, vicinorum primo fidem imploravi. Arbor ramis discurrentibus totam domum texerat. Non potest exorari? incendatur. Est hoc impotentiae, sine fine concupiscere, sine modo irasci. Non potest expugnari precibus: expugnetur ignibus. Nihil inter me & pauperem interest, si jure agamus. Liceat & pauperem gaudere profectu. Vos possidetis agros, urbium fines, urbesque domibus im-

impletis. Intra ædificia vestra undas & nemora comprehenditis. Nihil lætius oculis tuis occurrit, quam ruinæ meæ. Domum perdidit, qui carere nec arbuscula quidem poteram. Deliciis tuis dives ardebimus. Oculis voluptas incendio quæritur, & prospectus ignibus laxatur. Profectui obstabat. Quid? in ambulantiis nobis non obstant servo- rum cateruæ? in immensam excitati altitudinem parietes lucem non impediunt! Infinitis porrectæ spatiis ambulationes, & urbium solo ædificatæ domus, non nos prope à publico excludunt? Sub hac arbuscula imaginabar divitum silvas. Quantum perdidit, quem fatetur iratus inimicus plus perdisse quam voluit? Non iniquum postulo, ejus damno desinat incendium, cujus consilio cœpit. Scilicet ut domus ad cælum omne conversæ, brumales æstus habeant, æstiva frigora, & non suis vicibus intra istorum penates agatur annus: alunt in summis culminibus mentita nemora, & navigabilium piscinarum freta. arata quondam populis rura, singulorum nunc ergastulorum sunt: latiusque nunc villici quam reges imperant. Maria submoventur projectis molibus. Nesciebas quanta sit potentia ignium, quam irrevocabilis, quemadmodum totas absumat urbes, quam levibus initiis oriantur incendia? Etiam si partem damni dare noluisti, si tamen noluisti, in totum, quasi prudens dederis, tenendus es. ex toto enim noluisse debet, qui imprudentia defenditur. Si fateris scienter januam incendisse, si unum tignum, puto tota domus intelligeretur ex parte. nec enim quisquam omnia incendit, sed unam aliquam rem, ex qua surgat in omnia se sparsurus ignis. Atqui pars domus est arbor, quæ in domo est.

Pars altera. Pestilentem mihi domum faciebat arbor, cælum omne per quod salubris spiritus venire

nire posset, obduxerat. rogavi pauperem, & dixi: Nihil tibi nocet arbor recisa, mihi plurimum non recisa. Quid ad te illi rami pertinent, qui extra domum sunt? Quasdam partes domus meae rami premebant. Iam etiam quosdam parietes movebant. Scitis quanta vis sit arborum? muros discutunt.

CONTROVERSIA VI.

Raptus in veste muliebri.

Lex. Impudicus concione prohibeatur. *Thema.*

Adolescens speciosus sponsonem fecit, muliebri veste se exiturum in publicum. Processit. Raptus est ab adolescentibus decem. accusavit illos de vi & damno. Concione prohibitus à magistratu, rem facit magistratum injuria.

CONTRA ADOLESCENTEM. Muliebrem vestem sumpsit, capillos in feminæ habitum composuit, oculos puellari lenocinio circumdedit, coloravit genas. Non creditis? & qui non crediderant, victi sunt sponsione. Et hoc de sponsione forsitan venerat, ut auderet impudicus concionari. Date illi vestem, puella est: date noctem, rapietur. Sic illum vestis sumpta decuit, ut videretur non tunc primum vestem sumpsisse. Facta totius adolescentiæ remitto. Vna nocte contentus sum: sic imitatus est puellam, ut raptorem inveniret. Nunquid cecini? Nunquid carmen famosum composui, aut (ut proprium genus injuriæ tuæ dicam) nunquid te rapui? Apud patres nostros, qui forensia stipendia auspicabantur, nefas putabatur brachium extra togam exerere. Quam longe ab his moribus aberant, qui tam verecunde etiam virtute utebantur? Constat hunc stupratum: cum damnati sint qui rapuerant.

Pars altera. Constat semper gravem, semper ferium fuisse. Sed hoc jocis adolescentium factum est. Cæterum tam nota erat verecundia ejus, ut nemo sine sponfione crediderit.

CONTROVERSIÆ VII.

Trecenti ab imperatore non recepti.

Lex. Nocte portas aperire in bello non liceat. *Altera.* Imperator in bello summam potestatem habeat. *Thema.* *Trecenti ab hoste captivi ad portas nocte venerunt. Imperator non aperuit. Ante portas occisi sunt. Imperator post victoriam reus est læsa reipublica.*

PRO IMPERATORE. Non putavi meos. Noverant legem. Cur, inquit, trecenti perierunt? immo cur, ne perirent, capti sunt? Hos ego interdum non recepissẽm, nisi victores: noctu, ne victores quidem. Procedens postridie in prælium, pugnaturis ostendi trecentos, in quibus laudari nihil potest præter fugam: nihil desiderari, præter numerum. Fugiant, ut leges relinquant: redeunt, ut tollant. Populus Romanus Cannensi prælio in summas redactus angustias, cum servorum desideraret auxilia, captivorum contempsit: & credidit eos libertatem magis tueri posse, qui nunquam habuissent, quam qui perdidissent. Nocte quomodo hostem civemque distinguam? Quam mihi dabis notam, ut arma cognoscam? Credo in insidiis hostes fuisse, ut exclusos occiderent, sequerentur admissos.

Pars altera. Infestus illis trecentis fuit. iniquo eos collocavit loco. hoc ne argui posset, non recepit. Capti sunt fortissimi duces Regulus, Crassus. Hæc postrema rogantium vox erat: Mitte arma: certe lex non vetat.

CON-

CONTROVERSIA VIII.

Tyrannus post abolitionem candidatus.

Lex. Competitori liceat in competitorem dicere.

Thema. Tyrannus sub abolitione dominationem deposuit, ut si quis objecisset tyrannidem, capite puniretur. Petit magistratum: competitor contradicit.

CONTRA TYRANNVM. Candidatus anno meo spondeo, nulla rapietur, nullus occidetur, nullum spoliabitur templum. Cur honores tamdiu non gesserit, narret, per communem deprecor libertatem. Moriar. objicietur tibi quod occiderit civem. Vult aliquo imperio, aliqua potestate distingui, homo magnæ nobilitatis, magnæ gratiæ, ingentis pecuniæ. Siciliæ dicitur fuisse dominus, qui inclusos æneis tauris homines subiectis urebat ignibus, ut mugitum ederent, verba non possent. O hominem in sua crudelitate fastidiosum! qui cum vellet torquere, tamen nolebat audire.

Pars altera. Quicquid egi, quicquid gessi, causa Reipublicæ feci. Peto ne mihi lex pro me lata noceat, neve quid noceat, quia non objicitur quod non noceret objectum.

Ex

EX LIBRO SEXTO.

CONTROVERSIA I.

Chirographum cum abdicato.

Thema. Abdicato fratri, frater chirographum dedit, dimidiam se partem hereditatis daturum si non respondisset irato patri. Ille tacuit. Abdicatur alter à patre.

R O PATRE. Tantum æris alieni habet, quantum vivo patre non posset solvere. Vis scire cujus fidei sis? nec frater quidem tibi sine chirographo credidit. Alterius spe morior, alterius fide. Vivo: & jam patrimonium meum divisum est. Nisi succurritis, vincit me & ille qui tacuit. non dissimulo me hodie duos abdicare. Chirographum prode parricidarum fœdus & nefariæ spei pactum. Chirographum danti impium, accipienti turpe, patri periculosum.

Pars altera. In omnem me fortunam, frater, tibi jungam comitem. Si militandum, una militabimus: si peregrinandum, una urbes peragrabimus: si quotidianam rogavero stipem, & illam tecum dividam. Nolui recentem iram exagitari patris. Malui, ut tacendo patrem vinceret. Meæ partis heres ero, tuæ custos. Et quia de re maxima melius sibi quisque credit, do chirographum: tu da operam, ut istud magis à patre accipere, quam à fratre videaris. Hoc quod honeste, & quod pie gerebamus, tam palam egimus, ut pater sciret. Quid enim timebam, nisi, si rescisset pater, moleste ferret, filium suum hominem avarum non esse, fratrem pium? Ita mihi contingat patrem utrique nostrum placari.

CON-

CONTROVERSIA II.

Exul pater fundo prohibitus.

Lex. Exulem recto & cibo juvare non liceat. *Alter.* Imprudentis cædis damnatus quinquennium exulet. *Thema.* *Quidam cum filium & filiam haberet, imprudentis cædis damnatus, in exilium profectus est. Solebat venire in possessionem vicinam finibus. Rescivit hoc filius. Cecidit villicum. Villicus exclusit patrem. cæpit ire ad filiam. Accusata illa, quod exulem recepisset, advocato fratre absoluta est. Post quinquennium pater abdicat filium.*

PRO PATRE. Accusator civium me fecit exulem: filius etiam meorum. Filiam honestiorem inveni, quod accusata est: servum frugaliorem, quod cæsus est. Male meruisti de patre, quem exclusisti: de sorore, cui præjudicio nocuisti: de iudicibus, quos in tam bona timuisti causa. Aut tu peccasti, aut soror. Filius me docuit, quod illum non recipio. Absoluta est, inquit, me advocato, soror. Ita tu patrem non recipiebas, cum tam bene istam causam agere posses? cum absoluta sit quæ receperat, damnatus est qui non expulerat? Filia me patrem judicavit, servus dominum: Vni filio exul fui. Ignosce, fidelissime servulorum, & tibi imprudens nòcui. Quam bonam ejus causam putas fuisse, quæ ne te quidem advocato damnata est? Si te herede possum mori, dignus sum, qui etiam tibi hunc servum relinquam: Alii exul est, tibi pater est. Nulla lex scelus imperat. Certe quæ fecit, absoluta est. Lex eum tenet, qui juvat exulem, non qui patitur juvari. Ignora, dissimula: lex te innocentem esse, non curiosum jubet. Si mea causa faciebas, me admonuisses: servum prohibuisses, non cecidisses.

Pars

Pars altera. Facere lege prohibente non potui. Accusata & absoluta est: quia muliercula non videbatur nosse leges. Non pro me timui, sed pro te. Res in notitiam hominum venerat. Captabaris: timui, ne occidereris. Vis scire notum fuisse? Soror accusata est. Malui servum cadere frugalissimum, quam patrem optimum amittere.

CONTROVERSIA III.

Mater nothi lecta pro parte.

Lex. Major frater dividat patrimonium, minor eligat. *Altera.* Liceat filium ex ancilla tollere. *Thema.* *Quidam cum haberet legitimum filium, alium ex ancilla sustulit, & decessit. Major frater sic divisit, ut totum patrimonium ex una parte poneret, ex altera nothi matrem. Minor elegit matrem, & accusat fratrem circumscriptoris.*

PRO NOTHO. Vnus omnium exheredatus sum dividendo. Elegisset, inquit, alteram partem. Tu solus talis potuisti esse filius, qualis frater eras. Lex te dividere, me eligere iussit. aperte, ne minor circumscribatur, timet. Sic divisit, ut si vellem non esse mendicus, relinquerem fratrem in egestate, matrem in servitute. Non est dividere, ex altera parte patrimonium ponere, ex altera onus. Talis fuit, ut illi coheredem pater ex ancilla tolleretur. Elige, ut aut patrimonio careas, aut scelere. Circumscriptores dici solent, qui aliquid abstulerunt. iste nihil reliquit. Tu, inquit, voluisti pauper esse. Cur igitur queror, si egestate delector? Obijci, inquit, non potest: quod lege factum est: immo nihil nisi quod lege factum est. Nam si quid aliter factum est, per se irritum est: circumscriptio semper crimen sub specie legis involvit. Quod apparet in illa,

in illa, legitimum est: quod later, insidiosum. Semper circumscriptio per jus ad injuriam venit. Lex jubet majorem dividere, minorem eligere: nec tu divisisti, nec ille elegit. Sic à te alligatus est, ut necesse haberet, quod non expediebat, malle. Nota fuit in matrem meam pieras. Non timuit, ne eligere possem alteram partem.

Part altera. Ego nihil aliud quam diuifi. Circumscriptio non in divisione est, sed in electione. Habes matrem, quam quidam totis redemerunt bonis: habes gloriam, quam per ignes quidam, multi per arma quæsierunt. Multa de patrimonio rapuit, cum haberet jus dominæ ancillæ impudentia. Timebas, ne in illam sævirem. Non expediebat mihi, cum in illa totum patrimonium habiturus essem. Nunc tantundem habes; habes enim partem quam voluisti. ut tantundem haberes, nec pater voluerat, ideo matrem tuam ancillam reliquit.

CONTROVERSA IV.

Potio ex parte mortifera.

Actio. Veneficii sit actio. *Thema.* *Proscriptum* uxor secuta est. *Quodam tempore secreto poculum tenentem interrogavit, quid esset. Illa dixit, venenum: & mori se velle. Rogavit illa ut partem sibi daret: & dixit, se nolle sine illo vivere. Partem bibit ipse, & partem uxori dedit. Periiit illa sola. Testamento inventus est maritus heres. restitutus arguitur veneficii.*

CONTRA MARITVM. Sic egit, ut deprehenderetur: sic deprehensus est, ut exoraretur: sic bibit, ut viveret. Quod est illud venenum, quod tantum heredi non nocet? Nemo unquam tam palam uxori dedit venenum. Fugit, ne occideretur.

deretur, qui dixit se mori cupere. Vnus proscrizione locupletior factus est. ut vivere vellet, uxor illi persuadere non potuit, persuasit res blandior, uxoris hereditas. Scivit quam partem potionis hauriret. Contrarias partes gladio persecutus est, suas veneno: occidendi finem prius victores fecerunt, quam victi. Iam quid putabatis futurum, cum in exilium uxor testamentum tulisset, maritus venenum? Vbi est uxor? Ecquid te pudet? Etiam proscripti redeunt. Statim consumpta portione collapsa est. Nolite mirari, si tam efficax venenum est, heres est, qui dedit. Summis fere partibus levis & innoxius humor suspenditur. gravis illa & pestifera pars suo pondere subsidit. Apparet te diu præparatum venenum habuisse. scisti dividere. Etiam si potest defendi qui volenti dedit, tu potes qui fecisti, ut vellet? Id genus veneni fuit, quod pondere subsideret in imam potionem. Bibit iste usque ad venenum, uxor venenum.

Pars altera. Virum in pace dilexit, in bello secuta est, in consilio ultimo non reliquit. O, inquit, dignum, quem innocens sequatur. Bello civili lege proscriptus sum. Exulavi. Quid his malis adjici potest, nisi ut venenum bibam, & vivam? Venenum, inquam, est. Hoc qui daturi sunt, dissimulant. Venenum Caro vendidit. Quærite, an proscripto licuerit emere, quod licuit Catoni vendere.

CONTROVERSIA V.

Iphicrates reus.

Lex. Qui vim in iudicio fecerit, capite puniatur.

Thema. *Missus Iphicrates adversus Thracum Regem, bis acie victus fœdus cum eo percussit, & filiam ejus duxit uxorem. Cum Athenas redisset, & causam diceret, visi sunt circa iudicium*

cium quidam Thracum cultu armati, & ipse reus gladium strinxit. Cum iudices citarentur ad iudicandum, palam absolutorias tulerunt sententias. Accusatur, quod vim in iudicio fecerit.

CONTRA IPHICRATEM. Nemo iudicum tuorum non timuit sic, tanquam tu de illis iudicaturus esses. Cum toto tibi regno socer venit advocatus. Non majoribus copiis bellum instruxit, quam iudicium. Iphicrate, conde gladium. Iudicium est. Quid tibi cum gladio? Certe bis victis arma ponenda sunt. Quæ est ista contra rerum naturam permutatio, in bello nuptiæ, in iudicio bellum?

Pars altera. Ego vim non feci. Omnia enim legitime peracta sunt. Accusator suo loco dixit: reus suo respondit. perfectum per omnes numeros suos iudicium est. Cum iudices sententias suas ferrent, strinxi gladium, ut occiderem me, si damnatus essem. Iudices tulerunt palam absolutorias, ut gratiam duci suo referrent. Nuptiarum causa, utilitas Reipublicæ fuit. Miles sapius pulsus erat infelici prælio. Barbaros circa iudicium fuisse, non propter iudicium armatos, sed propter morem suum. Quid potestis, inquit, queri? Quod obsides vobis abduxi?

CONTROVERSIA VI.

Adultera venefica.

Actio. Veneficii sit actio. Thema. *Quidam cum haberet uxorem, & ex ea filiam nubilem, indicavit uxori cui eam collocaturus esset. Illa dixit: Celerius morietur, quam illi nubit. Decessit puella ante diem nuptiarum, dubiis signis crudelitatis, & veneni. Torsit ancillam pater, dixit illa, se nihil scire de veneno; sed de adulterio domine.*

& ejus cui collocaturus erat filiam. Accusat uxorem veneficii & adulterii.

CONTRA UXOREM. *Morietur. teneo veneficam. celerius quam nubat. teneo adulteram. Morietur. factum est. celerius quam nubat factum est. Adulterium serius deprehendi quam factum est, veneficium antequam fieret. Duo crimina ad vos detuli, & duas indices. altera dicit, quod factum est: altera quod futurum est. Generi adultera, filiae pellex. Quam infelix est domus, in qua adulterium argumentum est! Dixi, Honestus est: dixi, Pulcher est: dum laudo generum, commendavi adulterum. O me tardissimum in malis meis! veneficium nec denuntiatum quidem credidi: adulterium veneficio denuum deprehendi. Versae sunt in exequias nuptiae, mutatusque genialis lectus in funebrem. Subjectae sunt rogo infelices faces. proferitur putre corpus, & venenis tumens. Quid ultra quaeritis? Verbis signa, signis tormenta conveniunt. Ad vocem tuam facta conveniunt. *Morietur antequam nubat: factum est. Vidimus fluens corpus, & in cadavere illius materna verba credidimus. Generum adulterio perdidi, uxorem parricidio, filiam veneno.**

Paras altera. Duo gravissima crimina objicit, adulterium & veneficium. adulterium, ancilla teste: veneficium, nec ancilla quidem. Cum indignaretur se non rogatam, exciderunt illi verba, quae non minus quam pater filiam luget. At quare dixisti: *Celerius morietur, quam illi nubat?* Verba dolori parum considerata exciderunt. Et est saepe fortuita divinatio.

CONTROVERSIA VII.

Demens qui filio cessit uxorem.

Actio. Dementia sit actio. Thema. *Quidam habebat duos filios : duxit uxorem. Alter ex adolescentibus cum agrotaret, & in ultimis esset, medici dixerunt animi vitium esse. Intravit ad filium stricto gladio pater, rogavit ut indicaret causam sibi. Ait, amari à se novercam. Cessit illi uxorem pater. Ab altero accusatur dementia.*

PRO PATRE. Audite rem novam : fratrem crudelem, novercam misericordem. Insanus sum, quia aliquis meo beneficio sanus est. Tradiidi uxorem illi : sed eripueram. Testor, inquit, præsides pietatis deos, amare antequam duceres. Ita tu injuriam vocas, quod fratrem habes, non habes novercam? Transii præter istius oculos cum ferro. gladium mihi nemo nisi æger extorsit. Patri, qui periculum filii morientis sustinere non potuit, ignoscendum in qualicumque facto est.

Pars altera. Alter lenocinio curavit, alter patricidio convaluit. Quid hoc adulterium non putas, quod marito conciliante committitur? Nescio furiosius uxorem duxerit, an habuerit; an dimiserit, an collocaverit. Quam demens est, cui adulterium pro beneficio imputandum est! Strinxit gladium maritus, non ut adulterium vindicaret, sed ut faceret. Mori potius debuit frater quam sanari turpiter. Quid enim si matrem, si sororem concupisceret? Quædam remedia graviora ipsis periculis sunt. Omnia inter novercam & privignum composita sunt. Simulatum morbum, derisum animo turpissimo patrem.

CONTRORSIA VIII

Versus virginis Vestalis.

Thema. *Virgo Vestalis scripsit hunc versum:**Felices nuptæ. moriar, nisi nubere dulce est.**Rea est incesti.*

CONTRA VESTALEM. *Felices nuptæ*, cupientis est. *Moriar nisi*, affirmantis est. *Nubere dulce est*. Aut experta juras, aut inexperta peieras. Neutrum sacerdotis est. Tibi magistratus suos fasces submitunt. Tibi consules prætoresque via cedunt. Nunquid exigua mercede virgo es? Sacerdos raro juret, nec unquam nisi per suam Vestam. Moriar. Nunquid perpetuus ignis extinctus est? Moriar. Nunquid de nuptiis appellata es? Ad ultimum Vestam invoco, ut tam infesta sit sacerdoti, quam invisa est. Recita carmen. dum quæro quale carmen sit, tu carmen scribas, tu verba pedibus suis emollias, & severitatem templo debitam modulatione frangas? Quod si utique laudare vis nuptias, narra Lucretiam. De illius morte scribe, antequam jures de tua. O te supplicio omni dignam, cui quicquam sacerdotio felicius est. *Dulce est*. quam expressa vox, quam ex imis visceribus emissa, non expertæ tantum, sed delectatæ. Incesta est etiam sine stupro, quæ cupit stuprum.

Pars altera. Vnus illi versus objicitur, & hic quidem non totus. Non oportet, inquit, scribere carmen. Multum interest, objurges, an punias. Incesti damnari nulla potest, nisi cujus corpus violatum est. Quid tu putas poëtas, quæ sentiunt, scribere? Vixit modeste, castigatæ. Non illi cultus luxuriosior: non conversatio cum viris licentior. Vnum crimen vobis confiteor: Ingenium habet. Quid ni invidetur Cornelie matri Gracchorum?

Quid.

Quid ni illi quæ Catonem peperit? Quid ni inviderint sacerdotes parientibus?

Extra controversiam. Varius Geminus apud Cæsarem dixit: Cæsar, qui apud te audent dicere, magnitudinem tuam ignorant: qui non audent, humanitatem.

EX LIBRO SEPTIMO.

DECLAMATIO I.

Ab archiparata filio dimissus.

Duobus filiis quidam superinduxit novercam. Alterum domi parricidii damnavit. tradidit fratri puniendum. ille eum exarmato navigio imposuit. Delatus adolescens ad piratas, archiparata factus peregrinantem patrem cepit, & remisit. Reversus pater, abdicat filium.

(*Ex Controvers. 1. lib. 7.*)

DECLAMATIO. Tanta tempestate confusus, dispicere nihil potui: nec satis memineram, tale ministerium mihi pater, an noverca mandasset: ministerium an pœnam esse voluisset; vindicta parricidii, an parricidium. Insui fratrem culeo jubes? non possum. Non ignoscis. an non credis? ego contendo te ne quidem posse. Nemo repertus est naufragii comes. omnia instrumenta circumcisa sunt. Adminiculum spei nullum. Patri sum excusandus, an fratri? Hoc pietatis tuæ mupus ad inferos perferam, licuisse mihi per fratrem aliter quam parricidæ mori. Vivit, inquit, frater. non credo. Servavit, inquit, me. fecisti ut crederem. In domo, in qua tamen facile parricidium creditum est, ego fratrem.

R 4 occi-

occidere non potui, frater patrem. Emicabant densis undique nubibus fulmina, & tempestates horridæ absconderant diem, intumuerat mare, justis quoque navigiis horrendum. Habes, inquam, frater, si innocens es, navigium: si nocens culeum. Non potui facere patricidium. quam facile erramus omnes! & factum putavi. Frater, inquit, tu primus in domo patricidium facies. Iacebat in litore navigium, quod etiam integrum infelicitè vexerat. Credam patricidam, si tibi proficiscenti navigium suum reddidit. Subito mihi cum animo pariter excidit ferrum, & nescio, qua perturbatione tenebræ stupentibus offunduntur oculis. intellexi quam difficile esset patricidium facere, etiam quod imperasset pater. Ita mihi, quæ sola miseros in domo nostra respicit, fortuna succurrat. Profectus pater tranquillo mari, auspicato itinere, integra navi. Quid hoc est? felicius navigavit damnatus, quam qui damnaverat. Vtrum videtur vobis innocentiam apud piratas didicisse, an ne apud piratas quidem perdidisse? Perieras pater, nisi in patricidam incidisses. Scissâ quoque vela fecerant finis, & instructas classes naufraga præcesserat navis. Scires navigare, qui servaturus esset patrem. Erat navigium, imo fuerat. O crudelis, & pertinax noverca, nihilominus sævis! maria jam quiescunt, prædones misereantur, irati parcunt. Veni ad vos, ut probeam me patricidam. Multas rerum natura mortis vias aperuit, & multis itineribus fata decurrunt. O maria justiora iudiciis! O mitiores procellæ patre! Non putatis misericordem, qui quem damnavit, fratri puniendum dedit? Centurio Mithridatem non potuit occidere: Mithridatem, dii boni, quam non dubium patricidam! Gaude pater, neuter ex filiis tuis patricidium fecit. Narra pater, quomodo te dimiserit, sic dimissus.

sus. Nocens est iste. sed mihi frater est. Naturæ jura sacra sunt, etiam apud piratas. Dixisses, inquit, te non posse. Ita tu nesciebas? Non licuit, non debui, non potui.

Pars altera. Nega nunc parricidam fuisse, quem scis esse piratam. Dimisit me in patrocinium suum, ut quia non occiderat, videtur nec ante voluisse. Quis porro me uno miserius est? Vitam parricidæ debeo.

Extra. Magna bonorum rhetorum manus in hanc partem transiit, ut aliquid dici debuerit in novercam. Fuerunt & illi, qui non quidem palam dicerent, sed per suspicionem & figuras: quod *Pasfienus* non probabat, asserens minus verecundum esse aut tolerabile, infamare novercam, quam accusare. Quidam principia tantum habuerunt in sua potestate, post ablatis sunt impetu. Excusatius est autem, in malum colorem incidere, quam transire. *Hispanus* duro colore usus, hoc se tanquam gravius elegisse dixit supplicii genus. qui color prudentibus displicebat. Quam enim spem habebat absolutionis, si nec paruit, nec pepercit?

DECLAMATIO II.

Popilius Ciceronis interfector.

De moribus sit actio. *Popilium parricidii reum Cicero defendit: absolutus est. Proscriptum Tullium ab Antonio missus occidit: caput ad Antonium retulit. Accusatur de moribus.*

(Ex Controvers. 2. lib. 7.)

DECLAMATIO. Occidit Ciceronem Popilius. Iamne creditis occisum ab isto patrem? Occisurus Ciceronem debuit incipere à patre. Antonius, inquit, jussit. Non te pudet Popili? Impe-

rator tuus te credidit posse parricidium facere. Abscidit caput, amputavit manum. Minus in illo crimen est, quod Ciceronem occidit. Pro dii boni ! occisum Ciceronem malos mores voco. Hoc unum feliciter, quod ante occidisti patrem, quam Ciceronem. Facilius pro parricida Cicero iudicem movit, quam pro se clientem. Ad vos hoc patroni spectat exemplum. Nullos magis odit Popilius, quam quibus plurimum debet. Abscidit cervices. Parce jam, Popili. Nihil tibi, nisi occidendum mandavit Antonius. Pudeat te, Popili. accusator tuus vivit. Non credidisset Popilium facturum Antonius, nisi parricidium fecisse meminisset. Dii manes Popilii senis, & inultæ patris umbræ, te Cicero persequuntur: ut quem negasti, sentias parricidam. Non hausit Minturnensis palus exulem Marium. Cimber etiam in capto vidit imperantem. Cn. Pompeius terrarum marisque domitor, libenter se Hortensii clientem professus est. Et Horcensius bona Pompeii, non Pompeium defenderat. Ita tu, Popili, si Antonius jussisset, & patrem occidisses.

Pars altera. Si illa tempora in crimen vocas, dicis non de hominis, sed de reipublicæ moribus. Miraris, si eo tempore necesse fuit Popilio occidere, quo Ciceroni mori? Ciceronis proscriptio fuit, occidi: mea, occidere. Iussit imperator, iussit victor. Ego illi negare quicquam possem, cui nihil negare poterat Respublica?

Extra. Popilium pauci ex historicis tradiderunt interfectorem Ciceronis: & hi quoque non parricidii reum, à Cicerone defensum: sed in privato iudicio.

DECLAMATIO III.

Ter abdicatus venenum terens.

Ter abdicatus, ter absolutus, comprehensus est in secreta domus parte à patre, medicamentum terens. interrogatus quid esset, ait venenum: velle se mori, & effudit. Accusatur parricidii.

(*Ex Controvers. 3. lib. 7.*)

DECLAMATIO. Dic quid commiserim, nec secreta fallunt. Ut intervenit pater, in has cogitationes abii: Quisquamne tam infelix fuit, quisquamne me magis odit quam ego? Misereri mei cœpi. Ter causam dixi. Accessit ad hæc supplicia mea venenum. Vivam, si nec hoc tibi satis est. Habuit venenum Mithridates, habuit Demosthenes.

Pars altera. Cum se mori velle dicat, vitam rogat. Teneo parricidam, etiam in suam mortem paratum. Quantum est quod negas, cum tantum sit quod fateris? Venenum quæristi, venenum emisisti, venenum intulisti in eam domum, in qua habebas inimicum patrem. Indica, quis vendiderit. dicetur illi: Tu vendebas cuiquam venenum? Tu abdicato? nesciebas cui daturus esset? quæritis, cui venenum paraverit? non bibit. Quod negat, parricidium est: quod confiterur, veneficium. Mihi, inquit, paravi. ne quis dubitet, an alium possit occidere. Tam invisum tibi fuisse patrem dico, ut occidere volueris: tam invisum ipse confiteris, ut mori volueris.

Extra. Conjectura duplex à persona. una, an sibi paraverit, an patri. *Laberium* divus Iulius ludis suis mimum produxit: deinde equestri ordini reddidit, quem cum jussisset ire sessum, omnes equi-

equites ita se coarctaverunt, ut venientem non reciperent. Multos tunc in senatum legerat Cæsar, & ut repleret exhaustum civili bello ordinem, & ut his qui bene de partibus meruerant, gratiam referret. Cicero in utramque rem jocus, mandavit Laberio transeunti: Recepissem te, nisi anguste sederem. Laberius ad Ciceronem remisit: Atqui soles duabûs sellis sedere. Quia Cicero male audiebat, tanquam nec Pompeio certus amicus, nec Cæsari, sed utriusque adulator.

DECLAMATIO IV.

Mater cæca filium retinens.

Lex. Liberi parentes alant, aut vinciantur. Quidam habens uxorem & filium, peregre profectus in piratas incidit. Scripsit utrique de redemptione. Vxor flendo cæca facta est. Filium euntem ad redemptionem, alimenta poscit, non remanentem, alligare vult.

(Ex Controvers. 4. lib. 7.)

DECLAMATIO. Navigaturus uxori filium reliquit, nec adhuc cæca erat. Non est quod mulieris affectum lege æstimeris, quia minatur: omnia facit, ne filius alligetur. Quotiens duobus est communio, potestas ejus fit tota, qui præsens est.

Pars altera. Vnis vinculis duos alligat. Victo mater catenas denunriat, victori ad piratas eundum est. Filius familiæ nulli possum servire, nisi patri. Petis ab eo alimenta, quem pater peregre mittit. Primæ partes patris sunt, secundæ matris. Ille peregre est, tu domi: ille captus, tu libera: ille inter piratas, tu inter cives: ille alligatus, tu soluta. At tu cæca es. infelicior ille quod videt catenas suas,

suas, & cædes, & vulnere, & cruces eorum qui non redimuntur. At periculosum est. Quam multi nihil pro patribus periculosum putaverunt? Non, inquit, vindictam, sed misericordiam querit. Ita quisquam exigit pietatem, ut impediat?

Extra. Calvus, qui diu cum Cicerone iniquissimam litem de eloquentiæ principatu habuit, usque eo concitatus actor fuit, ut in media oratione ejus exclamaret Vatinius reus: Rogo, vos iudices, num si iste disertus est, ideo me damnari oportet?

DECLAMATIO V.

Quinquennis testis in procuratorem.

Mortua quidam uxore, ex qua filium habebat, duxit aliam: sustulit ex ea filium. Habebat procuratorem speciosissimum. Cum saepe jurgarent noverca & privignus, iussit eum semigrare. Ille trans parietem habitationem conduxit. Rumor erat de adulterio matris & procuratoris. Quodam tempore pater in cubiculo suo occisus inventus est. uxor vulnerata, communis paries perfossus. Placuit propinquis quari à filio quinquenni qui una dormierat, quem percussorem cognosceret. Ille procuratorem digito monstravit. Accusat filius procuratorem cadis. Ille eum parricidii.

(Ex Controvers. 5. lib. 7.)

DECLAMATIO. Vt audivi clamorem, si qua fides est, deprehensos adulteros credidi. Da puerum. Aliquis non est uno teste contentus? da populum. Objicite privigno parricidium, filio mendacium. Dic puer, quis occiderit patrem: dic audaciter: eundem nominas, quem populus. Nox placet scelere, adulterii tempus. O magna in contrarium

trarium perversitas seculi! inventus est qui patrem possit occidere, non possit novercam. Ostende istud non vulnus; sed argumentum. ostende vulnus. Percussor ille quam timuit ne occideret! tam leviter te vulneravit illa dextera, cui nec paries obstitit, nec pater? Nihil est puero teste certius. Nam ad eos annos pervenit, ut intelligat; & non ad eos quibus fingat.

Extra. Vinitius, vir exactissimi ingenii, nec dicere ineptias, nec ferre poterat.

DECLAMATIO VI.

Demens qui servo filiam junxit.

Tyrannus permisit servis dominas suas rapere. Profugerunt principes civitatis, & simul qui filium habebat & filiam. cum omnes servi dominas vitiaissent, servus ejus virginem servavit, occiso tyranno. reversi sunt principes. in crucem servos sustulerunt. Ille manumisso filiam junxit. Reus est à filio dementia.

(Ex Controvers. 6. lib. 7.)

DECLAMATIO. Haberemus solatium, si has nuptias tyrannus fecisset, non pater. Sanum putatis esse, qui imitari tyrannum maluit, quam servum? Similem se fecit tyranno, filiam raptis, libertum cruciariis. Plus permisit servo dominus, quam tyrannus. Quisquis has nuptias fecit, aut infans, aut tyrannus. Egregius gener, cui nihil est gloriosius, quam quod inter cruciarios non est. Virginitatem sub patre perdidit, quam servaverat sub tyranno. Itane dignus est nuptiis, quia indignus est cruce? Melior conditio viciatarum quam virginis est. Illis mutare nuptias contigit. Propitius pater ita collocavit filiam suam, ut iratus tyrannus.

rannus alienas : cum sanus esset pater , ne has videret nuptias , fugit. Miserrima soror , sub tyranno patrem desiderabas , sub patre tyrannum desideras. Non est illi præmium , unum spectare omnium cruces ? Dominam non stupravit. Auge beneficia. nec dominum occidit , nec venenum dedit. Non est beneficium , scelere abstinere. Quod aliæ in tyrannide passæ sunt , hæc in libertate : ceteræ absentibus suis , hæc præsentibus. In aliis stuprum vocatur , in hac matrimonium. Timuit ille supplicium. Scivit rempublicam liberandam : daturas pænas , qui contaminassent : & adventare tyrannidi tempus ultimum vidit. Convenite servuli , convenite libertini , empta cognatio.

Pars altera. Si quis tyranno indicasset , solus hic in cruce pendisset. Licet cui volo filiam collocare. Marcus Cato coloni sui filiam duxit uxorem. Filia non mariti petulantiam timebit , non verborum contumeliam , non pellicem , non repudium. Neminem natura liberum fecit , neminem servum. Imposuit hæc fortuna postea singulis nomina. Nuper & nos servi fuimus. Servus rex fuit.

DECLAMATIO VII.

Cavete proditorem.

Pater & filius imperium petebant. Prælatas est filius. Commisso pralio captus est. Missi sunt decem legati ad imperatorem redimendum. Euntibus occurrit pater , dixit se aurum ad redemptionem attulisse , filium crucifixum. Illi pervenerunt , quibus imperator ex cruce dixit : Cavete proditorem. Reus sit pater proditionis.

(Ex Controvers. 7. lib. 7.)

DECLAMATIO. Imperator supplicium tulit , proditor pretium. Tristiores istum vidimus,

mus, cum filius imperator pronunciatus est, quam cum captus. Quemadmodum redisti tutus, senex, solus, cum auro, cum etiam imperatores capiantur? Plus accepit auri, quam quod posset abscondi. nolite mirari, & imperatorem, & filium vendiderat. *Cavete proditorem.* jam comitiis cavimus. Abstulissent tibi aurum hostes, nisi dedissent. *Cavete proditorem.* Indicium fuit morientis breve, filii verecundum. Cur dimissus es? si nihil aliud, & ducem genuisti, & dux esse voluisti. Candidatus processit contra patrem. jam tunc nobis verecunde indicavit filius, tibi credere rempublicam noluit. Legati nostri aurum ferebant, pater afferebat. Num immobilis diriguisti? Num & illic quasi & ipse affixus hæcisti? quid tam cito recedis? Adhuc & vivit & loquitur. Voce proditionem indicavit, silencio proditorem. Optimus imperator curare rempublicam. ne in cruce quidem desit. Tibi non dixit: *Cave proditorem.* Nec imperator potuit tacere proditionem, nec filius loqui proditorem. Expecta, dum mittantur legati. dicis: Affectus non sustinet moram. Ergo si redimere non potes vivum, saltem mortuum redime. Nunquam tam durus hostis fuit, ut paternis lacrymis non flecteretur. *Cavete proditorem*: id est, ne quis insciis custodibus exeat, ne quis ignorante Republica ad hostes perveniat, ne quis ex hostium castris gravis auro revertatur. Indicio nihil deest. De proditione vobis dicit imperator: de proditore, legati. Sublata est quaestio. Quæritis quem dixit? videte cui nihil dixerit.

Pars altera. In comitiis filio meo cessi. Decretum non expectavi: sed amens & attonitus protinus cucurri. Ad summam festinavi, nec occurri. Sciebam hostes patrum lacrimis sæpe flecti.

Extra. Latro non curavit dicere, nullam factam esse

esse proditionem, sed se proditorem non esse. Suspectus est, inquit, iudici, qui plus quam se defendit. *Castius* posita suasoria, in qua deliberat Alexander, an Oceanum naviget, cum exaudita vox esset, *Quousque invicti?* describenti discipulo late Alexandri victorias, gentesque perdomitas, & addenti, *Quousque?* post ista exclamavit, *Est in quousque?*

DECLAMATIO VIII.

Mutanda optio raptore convicto.

Lex. Rapta raptoris mortem, aut indotatas nuptias optet. *Thema.* *Rapta producta nuptias optavit. Juvenis raptorem se negavit. Convictus est. Illa optionem petit. Raptor contradicit.*

(*Ex Controvers. 8. lib. 7.*)

DECLAMATIO. Optare tibi non amplius quam semel licuit. Proponite supplicii faciem, carnificem, securim. Hoc semel licere nimium est. In hanc perturbationem perductus sum, ut ignorarem quid fecissem. Gravius punior, cum me peccasse pudet, quam cum peccavi. Optavit nuptias: nec adhuc sciebat, quam verecundum maritum esset habitura. raptorem dimisisti: virum occides? Minus est ergo quod viriavit, quam quod negavit. Ergo nos injuriam periculosius negavimus, quam fecimus. Quadam nocte, quid dicam? non negare jam non pudet. Nox, vinum, error. quid irasceris, puella? jam non negat. Iudex datam tabellam revocare quam tulit, non potest. Quæsitior non mutat pronuntiationem. Nihil tam civile, quam brevem potestatem esse, quæ magna est. Si mortem optaveris, hodie facies quod nunquam factum est: utrumque optaveris.

Pars

Pars altera. Id igitur priori iudicio ne quam omnino poenam stupri penderet : hoc id agit , ut ipse optet. Utinam non metu liberaret illum, quod iudicis sui clementiam novit. Est quædam proxima innocentiae , præbere se legibus. Lex non adjicit quoties optet, sed ex quibus. Aut hoc, inquit, aut illud. non adjicit , Ne amplius quam semel.

EX LIBRO OCTAVO.

CONTROVERSIA I.

Orba post laqueum sacrilega.

Lex. Magistratus de confesso sumat supplicium.
Thema. Amisso quadam viro cum duobus liberis , laqueo se suspendit. Incidit ei laqueum tertius filius. Cum sacrilegio facto , quæreretur sacrilegus , illa dixit magistratui se fecisse sacrilegium. Vult magistratus tanquam de confessa sumere supplicium. Filius contradicit.

CONTRA MAGISTRATVM. Paclam, Iudices, in foro quod domi feci, matrem mori prohibens. Quomodo, inquam, fecisti? quo loco quæ sustuleras, condidisti? Hærebat, nec quicquam sacrilegii nisi poenam noverat. Amissis duobus filiis, sacrilega sibi videbatur, quod vivebat. Non affuturus veni, sed servaturus. Alii pro reis rogant : ego rogabo ream. Nullum accusator nisi in subselliis meis habet testem. Non est confessio, nisi quam accusator eruit, negat rea, tortor expressit. Fertur quædam viso contra spem filio expirasse. Si ad mortem agit matres magnum gaudium, quid magnus dolor? Mater habes non mediocre solatium. Vides aliquid & deos perdere. Magis deos miseri , quam beari colunt. Non fecit
sacri-

sacrilegium mulier, non fecit orba, non fecit quæ custoditur, non fecit quæ confitetur. Iratis, inquis, diis sacrilegium potuit committere. Frangitur calamitosus animus, & ipsa se infelicitas damnat, & hoc conditio humana vel pessimum habet, quod fortuna quos miseros fecit, & superstitiosos facit. Diligentius dii coluntur irati. Quis ergo fecit? Vnde scire possum, qui matrem custodio? Ago causam legum, ne carnificem, quem sacrilegis minantur, calamitosus adhibeant. Deos ita coluit, ut quæ tam pro multis timeret. Confessio conscientiae vox est. Confessio coacti, & quæ fecit agnoscentis est verbum.

Pars altera. Omnium vox erat, sacrilegium latere non poterit. Quisquis est, non ipse bonum exitum faciet, non quisquam suorum. Et si nemo fuerit accusator, ipse narrabit. Concitata processit, velut diis persequentibus. Feci, inquit. Supplicium de ea vel nunc exigamus homines, de qua olim dii exigere cœperunt. Violatorum minimum majestate compulsæ est, ut mori vellet, & deberet, & non posset. Incisus est ei laqueus. Tu putabas sacrilegam secreto mori posse: Omnia fecit, ut taceret. quæ ne confiteretur, etiam mori voluit. Si crimen quæritis, sacrilegium factum est. Si facti causam quæritis: si priusquam amitteret liberos, avara: si postquam amiserit, irata.

CONTROVERSIA II.

Phidias amissis manibus.

Lex. Sacrilego præcidantur manus. *Thema.* *Elii ab Atheniensibus Phidiam acceperunt, ut is Iovem Olympium faceret: pacto interposito, ut aut Phidiam, aut centum talenta redderent. Iove perfecto Elii Phidiam aurum rapuisse dixerunt, & manus tanquam sacrilego præciderunt: truncatum*

catum Atheniensibus reddunt. Petunt Athenienses centum talenta. Contradicitur.

CONTRA ELIOS. Iam Phidiam commendare non possumus. Tunc demum illa majestas exprimi potest, cum animus opera prospexit. Manus duxit ante sibi, quam operi. Iovem fecit. Sacrilegi vos estis, qui præcidistis consecratas manus. Primum sanguinem sui artificis vidit Deus. Testor Iovem, jam proprium Phidiæ Deum. Ars alios in miseria sustinet, te fecit miserum. Paciscendum Phidiam manus fecerant. Sine eo Phidiam nos recepturos speratis, sine quo vos accepturi non fuistis? Commodavimus qui posset facere deos, recepimus qui ne adorare quidem posset. Non pudet vos Iovem debere sacrilego? Superest homo, sed artifex periit. Pœnam nobis Phidiæ, non Phidiam redditis. Manui quæ deos solebant facere, nunc nec homines quidem rogare possunt. Talem fecit Iovem, ut hoc ejus opus Elii ultimum esse vellent. Manus commodavimus: manus reposcimus. Elius testis est, Elius accusator, Elius iudex: Atheniensis tantum reus. Invo-co deos, & illos quos fecit Phidias, & illos quos facere potuit. Recepimus Phidiam. Confiteor, si possumus commendare.

Pars altera. Habuimus autem olim sacrum: habuimus ebur: sacræ materiæ artificem quæ-sivimus. disposueramus quidem, ut aliis quoque templis simulacra Phidias faceret. sed non tam necesse erat ornare deos quam vindicare.

CONTROVERSIA III.

Infamis in nurum.

Thema. *Duorum juvenum pater uni uxorem dedit: quo peregre profecto infamari cœpit socer in-*
MITUM.

EXCERPTA CONTR. LIB. VIII. 405
*nurum. Maritus reversus abduxit ancillam
uxoris, & torfit. Illa in tormentis periit. Maritus
incerto quid quasierit, se suspendit. Imperat alteri
filio pater ut eandem ducat. Nolentem abdicat.*

CONTRA PATREM. Duc, inquit, fratris uxorem. Si hoc fieri potest? Adulterum frater invenit. Hæc est mihi causa abdicationis, quæ fratri mortis fuit. Duc, inquit, fratris uxorem. Tentari me, si qua est fides, credidi. Mulier, si nubere lugenti potes, facis ut omnia de te credantur. Cogor eam ducere, quæ mihi causa abdicationis est, populo rumoris, viro mortis. Legi jam uxorem: quæ, si peregrinatio inciderit, mecum peregrinari velit: quæ, si viro aliquid acciderit, nubere alii nolit. Qui audiunt me abdicari, putant fratrem aliquid suspicatum de me.

Pars altera. Objecisti mihi ultimum nefas, & quod qui tantum est suspicatus, noluit vivere. Impulsu tuo frater torfit ancillam: & quia nihil reperit, falsas suspensiones morte piavit.

CONTROVERSIA IV.

Homicida sui.

Lex. Homicida insepultus abjiciatur. *Thema.*
Quidam se occidit. Petitur ut insepultus abjiciatur. Contradicitur.

PRO HOMICIDA SEPELIENDO. Afferre sibi coactus est manus assiduis malis. Summam infelicitatum suarum in hoc removit, quod existimabat licere misero mori. Infelicissime adolescens, cum te & sepultura prohiberi video, desino mirari quod periisti. Tales inimicos habes, ut etiam mortuum persequantur. Facilius miserum, quam sceleratum, fortuna vincit. Sumpsiisti
hoc

hoc ferrum Cato, & quam invidiosum, quod Catonem occideris? Curti, perdideras sepulturam, nisi in morte reperisses. Quid est miserius in vita, quam velle mori? Quid in morte, quam sepeliri non posse? Quis miretur eum mori voluisse, quem fugientem quoque fortuna persequitur? Omnibus natura sepulturam dedit. naufragos idem fluctus qui expulit, sepelit. suffixorum corpora crucibus in sepulturam suam defluunt. eos qui vivi uruntur, poena funerat. Irascere interfectori, sed miserere interfecti. Homicida, inquit, est, quia se occidit. Huic irasceris? Pro quo irasceris? Non aliud Scævola Mucio cognomen dedit, & capto, contra Porsennam regem, libertatem reliquit, quam vilitas sui. Non aliud Codrum illud ceteris imperatoribus dedit exemplum, quam quod positus imperatoriis insignibus, ad mortem cucurrit. Nec ullo major fuit dux, quam quod se ducem non esse mentitus est. Non postulo, ut gloriosum, sed ut tutum sit mori. Non magis crudeles sunt, qui volentes vivere occidunt, quam qui mori volentes non sinunt. Curtius deijciendo se in præcipitem locum, fatum sepulturæ miscuit. Celebretur Cato, quia se occidit: huic miserrimo, quod aliquid non ignave de spiritu suo statuit, tantum impune sit. Etiam vulnera infelicitis scrutantur in crimen. Aestimare an vivere licuerit, cui ne mori quidem licuit.

Pars altera. Facinus indignum, si inveniantur manus quæ sepeliant eum, quem occidere suæ. Sumpsit gladium. Video ardentes oculos. In quem, nescio: quod solum scio, scelus cogitat. Nescio cujus criminis sibi conscius confugit ad mortem. Cujus inter scelera etiam hoc est, quod damnari non potest. Contra hos inventum est, ut aliquid post mortem timerent, qui nec mortem timent. Nihil non ausurus fuit, qui se potuit occidere.

CON-

CONTRORSIA V.

Fortis nolens ad patrem fortem redire.

Thema. Abdicavit quidam filium. Ille tacuit. Fortiter fecit. Petit pro præmio ad patrem reditum. Pater contradicit. Pater postea fortiter fecit. Petit ad se filii reditum. Filius contradicit.

CONTRA FILIUM. Ego fortior sum. post tuam pugnam pugnâvimus, post meam vicimus. Revertere, dignam domum te feci. Isti oculi mei sunt. istæ manus meæ sunt. ista conrumacia mea est. Si mereor præmium, mihi date: si non mereor, illi suum reddite. Ego, inquit, eadem lege præmium non accepi. Hoc est unde abdicatus es. Putas nihil inter te & patrem interesse? post tam similia opera, si tantum commilito esses, me patrem adoptare debueras. Admoneo te, juvenis. hoc præmium qui recusaverat, petit. Timeo, inquit, ne me iterum abdicēs. Commissurum me puras, ut iterum rogem? Bello graviore pugnavi, quo necesse fuit etiam senibus militare, quo fortes esse non potuerunt, etiam qui priore bello fuerant. Ille annos suos exercuit, ego vici meos. Tu fregisti bellum, ego sustuli. Quanta exhortatio juvenum fui senex fortis! Vtrique nostrum præmium reddite. Militavi senex: militavi exanguis: militavi qui jam vicarium dederam. Vterque nostrum cum rogatur, fastidit: cum relinquitur, rogat. Quid nos suspicari cogis, quod non vis in paternam domum venire? Turpe erat virum fortem, nisi à patre coacto, non recipi.

Pars altera. Quid me captivum ex libero cupis? Quid ignominie subjicis virum fortem? Quid efficis, ut possim abdicari? Meus, inquit, es filius. Quid opus est præmio, si tuus sum?

CON-

CONTROVERSIA VI.

Pater naufragus divitis socer.

Lex. Rapta raptoris, aut mortem, aut indotatas nuptias optet. Thema. Dives pauperem de nuptiis filia interpellavit tertio. Ter pauper negavit. Profectus cum filia, naufragio expulsus est in divitis fundum. Appellavit illum dives de nuptiis filia. Pauper tacuit, & flevit. Dives nuptias fecit. Redierunt in urbem. Vult pauper educere puellam ad magistratus. Dives contradicit.

CONTRA DIVITEM. Educatur ad magistratus puella. quid times? Certe uxor tua est. Queri nec de morte poteris, si hanc puella maluerit. Nemo unquam raptor serius perit. Ut litus agnovi, naufragus in altum natavi. Quid times, si exorasti? Accessit ad me primum. Filiam tuam ducere volo, inquit. Non flevi. tunc enim licuit negare. Nuptias filiae tanquam naufragium meum flevi. Naufragus plus de litore queror. Inter naufragium quidem & nuptias, ne una quidem nox interfuit. Differat nuptias, dum flere socer desinat. Putat me jam filiam commisisse sibi, cum hic necdum se committat uxori? Lactimis inter verba manantibus venio: talis & in nuptiis filiae fui. Si rapta est, cur optionem recusas? Si uxor est, cur times? Loquor ubi primum licet. Procul à conspectu reliqueram patriam, nondum tamen possessionem divitis præterieram. Subito fluctibus inhorruit mare, ac discordes in perniciem nostram flavere venti. demissa est nox cœlo, & tantum fulminibus dies redditur: inter cœlum terramque dubii pependimus: Adhuc tamen bene, Iudices, navigavimus. naufragium majus restat in litore. Erat in summis montium jugis ardua divitis specula. Illic
iste

iste naufragiorum reliquias computabat; illic vegetigal infelix, & quantum sibi iratum redderet mare. Interrogor de nuptiis filiae, cum adhuc pulsaret aures meas fluctus, feci quod debui, & captus & naufragus, inimico stuprum lacrimis negavi. Delicatus dives, qui etiam inter naufragia amare potest. Matrimonii celebritatem remoti angulo ruris abscondit. ibi fecit nuptias, quo nemo mihi naufragus venit. Lacrima est indicium inoptatae rei. lacrimae pignora sunt nolentium, & repugnantis animi vultus index. Nemo unquam quod cupit, deflet. Lacrimae coacti doloris intra praecordia, & intolerabilis silentii eruptio. Sic ille qui super cinerem deflet patrimonium, odit incendium: sic qui naufragium deflet, maria detestatur. Fletus humanarum necessitatum verecunda execratio est. Tuae nunc sunt partes, puella. discedo: & quod prius feci, taceo. Si nupta es, habes quod optes: si vitiata, quod imperes.

Pars altera. Naufragum duo sacratissima inter homines exceperunt, hospitium & affinitas. alterum praestiti: alterum etiam rogavi. Oblatas conliante fortuna nuptias, quod erat amantis, saepius rogavi: quod festinantis, non distuli. Quid hic raptoris est, nisi quod indotatam duxi? Errat socer, qui putat mihi cariorum futuram puellam, si me potuerit occidere. Quid enim mihi superest? preces meae quas toties adhibui, an istius lacrymae quas movi? Nihil mihi inimicus obijcere potest praeter matrimonium. Magnus est amor, qui ex misericordia venit. Fundebamus lacrymas ex poenitentia dissidii prioris. nec plura aut me proloqui, aut istum respondere passae sunt mentes gaudiis occupatae. Nulla integritas tantum sibi, etiam explorata, confidit, ut causam velit dicere. Si interrogaveris filiam, partem legis amputaturus es: si

non interrogaveris, legem. Si genero vitam daturus esset, etiam innocentiam reliquisset. Quæritis, quid dum fletet, fecerit? Non negavit, & solebat negare. Si noller mortem, optaturus est: non enim potest eas partes legis desiderare, quas habet.

EX LIBRO NONO.

DECLAMATIO I.

Cimon ingratus.

Lex. Adulterum cum adultera qui deprehenderit, dum utrumque interficiat, sine fraude sit. Ingrati sit actio. Miltiades peculatus damnatus, in carcere alligatus, decessit. Cimon filius ejus, ut eum sepeliret, vicarium se pro patris corpore dedit. Callias dives sordide natus, redemit eum à Republica, & pecuniam solvit: eique filiam collocavit. Ille prehensam in adulterio, deprecante patre, occidit uxorem. Ingrati reus est.

(Excerpta ex Controvers. 1. lib. 9.)

DECLAMATIO. Adulterium mihi carcer est. Ferrum mihi à lege traditum, ad vindictam pudicitiae projiciam. Perdidisti pecuniam Callia, si tales solvisti manus. Non potest generosus animus contumeliam pati. Hoc interest inter fortunam patris & filii, quod illius calamitatum exitus fuit carcer, meorum initium. Unus Miltiadis census inventus est Cimon filius. Redemptus Cimon redemptoris felicitas est. Reddam beneficium, cum tam honestum desideraveris, quam dedisti. Ego adulteros dimittam? quid aliud facerem, si adhuc alligatas manus haberem? Quid? tu poenam putas pro Miltiade

tiade alligari? Magnum uterque beneficium dum
damus, recipimus: ego, quod Miltiadem redemi,
tu quod Cimonem. Turpissimum duxi, ab eodem
dimitti & adulteros & Cimonem. Ego sum, qui
referre gratiam ne mortuis quidem desino. Ita mi-
hi veros habere liberos contingat. quod quantum
sit, Miltiades expertus est. Dignus erat Callias ta-
lem genuisse, qualem redemit. Dic nunc, Ego te
carcere exemi: cui respondeam, Ego me carceri
tradidi. Nunquam fiet, ut melius actum putem,
quod à Callia redemptus sum, quam quod pro
Miltiade alligatus. Ego me à te redemptum puta-
bam: emisisti me filia tua. Callia filiam duxi:
hanc tibi pater, dum ingratus esse nolo, injuriam
feci. Non possum ob id damnari, quod lege sa-
ctum est. Beneficium est, quod totum ejus causa
præstatur, in quem confertur. Vbi aliud ex eo quis
sperat, aut præparat, non beneficium, sed consi-
lium est. Summo te dedecore liberavi invitum.
Redemisti me, & tu non rogantem. Habes Virgi-
nios, & quicunque vitiatas filias, vel clausurunt,
vel occiderunt.

Pars altera. Duo beneficia dedi: & redemi, &
egenti filiam collocavi. Objicio tibi, quod uxo-
rem passus es adulteram fieri, quod non custodi-
sti, quod moratus es, dum superveniret pater spe-
ctator suæ calamitatis. Ego non expectaveram, do-
nec rogares. Molestè ferebas focerum dici Cal-
liam. Mores puellæ non tantum passus es in vitia
labi, sed ipse impulisti: nactus occasionem non
omisisti.

Extra. Hic color & Gallioni, & Latroni, &
Montano placuit, ut nihil in Calliam diceretur
contumeliose, in redemptorem, in focerum infe-
licem. Multas quæstiones rhetorici & poetæ Ro-
mani à Græcis dictas non surripuerunt, sed & pro-

sanguine humano mensam, strictas in triclinio secures, quis credat ista concupisse meretricem, vel fecisse prætorem? Virgæ promuntur, & ante mensam deosque crudelitatis victima rruclatur. Me miserum, Romani imperii terrore lufisti. Legi potius, quam scorto cadat. Exfurgite Bruti, Horatii, Decii, & cætera imperii decora. Vestris fascibus, securibus vestris jam puellæ jocantur obscenæ. In eo quod sub prætexu publicæ majestatis agitur, quidquid peccatur, majestatis actione vindicandum est. Percussurus lictor ad prætorem respicit, prætor ad meretricem.

Pars altera. Si legatus falsa mandata affert, sic audiuntur, tanquam illa populus Romanus dederit. Imperator fœdus percussit, videtur populus percussisse Romanus, & fœdere continetur. Nunc nec viribus quicquam populi detractum est, nec opinioni. At ex te cæteros æstimant. Et ante hunc alii fuerunt, ex quibus æstimari possunt. Nemo ascribit urbibus vitia singulorum. Objiciunt quod damnatus perierit meretrici, & postulant prætorem perire damnato. Libido omnis intra meretricem est, crudelitas intra carcerem. Multa populus Romanus in suis imperatoribus tulit: in Manlio impotentiam, à quo & filius & victor occisus est: in Sylla crudelitatem: in Lucullo luxuriam: in multis avaritiam. Non putavi ad rem pertinere, ubi aut quando periret, qui perire deberet. Occisus est. quis? damnatus. ubi? in prætorio. quo tempore? est enim tempus, quo noxius perire non debeat?

Extra. Quædam controversiæ sunt, in quibus factum defendi potest, excusari non potest. Non speramus ut Flaminium judex probet, sed ut dimittat. Itaque sic agere debemus, tanquam pro facto non emendato, sed non scelerato. *Titus Li-*

vius de oratoribus, qui verba antiqua & sordida confectantur, & oratoris obscuritatem, severitatem putant: tamen in his etiam si minus est infania, minus spei est. Illi qui tument, & abundantia laborant, plus habent furoris, sed plus & corporis. Semper ad sanitatem proclivius est, quod potest detractioe curari: illi succurri non potest, qui simul & insanit, & deficit. Murrhedius dixit tetra- colon: Serviebat forum cubiculo, prætor meretrici, carcer convivio, dies nocti. Novissima pars sine sensu dicta est, ut expleretur circuitus. quem enim sensum habet, Serviebat dies nocti? Hanc ideo sententiam retuli, quia & in tricolis, & in omnibus hujus generis sententiis, curamus ut numerus constet, non curamus ut sensus. Omnium autem corruptarum sententiarum exempla de industria pono: quia facilius, & quid imitandum, & quid vitandum sit, docemur exemplo.

DECLAMATIO III.

Expositum repetens è duobus.

Per vim metumque gesta, non sint rata. Pacta conventaque legibus facta, rata sint. Expositum qui agnoverit, solutis alimentis recipiet. *Quidam duos expositos sustulit, & educavit. quarenti patri naturali, pollicitus est se indicaturum ubi essent; si sibi alterum ex illis dedisset. Pactum interpositum est. Reddit illi duos. repetit unum.*

(Ex Controvers. 3. lib. 9.)

DECLAMATIO. Cum alienis dividemus liberos, quos non dividimus cum matribus? Vtrumque genui, utrumque desideravi, pro utroque pactus sum. Vna nati sunt, una expositi, una educati: redditi distrahuntur? Distrahit illos fortuna

tuna aliquando à parentibus, nunquam ab ipsis. Duos exposui, quia alterum eligere non poteram. In auctiorem fratres productos quamvis hostilis hasta non dividit. Plus quiddam est geminos esse, quam fratres. perdit uterque gratiam suam, nisi cum altero est. Ignoscat retinenti meos, cum ipse concupiscat alienos. Agnitio dividet, quos junxit etiam expositio? Omnia pro filio paciscor, præter filium. Pactus sum flens, tremens, tanquam cum exponerem. Mihi tunc vis & necessitas erat. non enim poteram invenire filios, nisi alterum promississem.

Pars altera. Vtrumque potestis ex hoc iudicio patrem dimittere. Liberis hic carere consuevit: ego & cum unum accepero, necesse est torquear. duobus assuevi. Vim vocas, quæ te patrem fecit? Ego sustuli, ego educavi, ego reddidi: ille electurus est. In ista vi duos filios perdidi. Lex arma, & vincula, & ultimum periculum complectitur.

Extra. In *Sabinum Clodium*, uno die & Græce & Latine declamantem, multa urbane dicta sunt. Dixit *Haterius* quibusdam querentibus, quod pusillas mercedes acciperet, cum duas res doceret: Nunquam magnas mercedes accipere eos qui hermeneumata docerent. *Mæcenat* dixit: Τυδεΐδης δ' ὅτι ἂν γνοίης ποτέ τι μισθὸν εἶναι. *Cassius Severus* ab auditione ejus rediens, interrogatus quomodo dixisset, respondit, Male καὶ ἡγεῖσθαι.

DECLAMATIO IV.

A filio in arce pulsatus.

Lex. Qui patrem pulsaverit, manus ei præcidantur. Tyrannus patrem cum duobus filiis in arcem accersit. imperavit adolescentibus, ut patrem caderent. Alter ex his præcipitavit se, al-

ter cecidit. Post in amicitiam tyranni receptus est. Occiso tyranno premium accepit. At reus si casu patris. Petuntur ejus manus. pater defendit.

(*Ex Controvers. 4. lib. 9.*)

DECLAMATIO. Feliciorem essem, si plures reos defenderem. Præcideris tyrannicidæ manus. Quid hoc est? integer tyrannus jacet. Tam necesse fuit patrem cadere, quam spoliare templa, virgines rapere. O quantum debemus istis manibus, per quas jam nihil necesse est. Tales fuerunt, ut ex his posset tyrannum alter contemnere, alter occidere. Præcipitasti te fili. hoc non est patri parcere, sed tibi. Dura, fili. in tyrannum tibi per patrem eundum est. Vtrum ex filiis meis probatis? alter se occidit, alter tyrannum. Suspensas leviter admovebat manus. filius simulabat ictus, pater gemitus. Necessitas magis humanæ infelicitatis patrociniū. Hæc excusat Saguntinos, quamvis non cæciderint patres, sed occiderint.

Si nec iste * cæcidisset. Ille me fratri reliquerat, hic tyranno. In lege, inquit, nihil excipitur. Sed multa licet non excipiantur, intelliguntur. Et scriptum legis angustum, interpretatio diffusa est. Quid interest lege excipere, ne fraudi sit ei qui per insaniam patrem pulsaverit: cum illi non supplicio, sed remedio opus sit. ne puniatur insans, si pulsaverit patrem. Hoc qui cogente tyranno fecit, ipso fuit miserior vapulante. Non est impudica, quæ accersita est à tyranno. non est sacrilegus sacerdos, qui deorum immortalium dona suis manibus pertulit ad tyrannum. Patre jubente fecit. nec cæcidit ipse, sed paruit. Vltio cæsi patris, nullius est, nisi patris. Si à quolibet alieno cæsus essem, & injuriarum agere nollem, nemo nomine meo ageret. Nunc nihil inter est. Pœna major

major est ejus qui cæcidit, jus idem ejus qui cæsus est.

Pars altera. Tamdiu cæcidit patrem, donec placeret tyranno satellites. Pro Republ. inquit, feci. Idem & Reipubl. imputas & tyranno. Habuisti quod jactares tyranno. Frater maluit mori. periit, ne parricidium faceret, aut videret. Cæsus, inquit, pœnam dimitto. Mirarer, nisi pro tam bono patre fuisset, qui mori vellet. Pater, inquit, voluit, sed frater noluit. Pater, inquit, voluit. Ita tu non tantum tyranno, sed etiam patri dignus visus es parricidio. Cæcidisti patrem, cum & legem nosset, & fratrem. *

Extra. Ab Oppio proconsule, cum quo in Cretam Sabinus ierat, in theatro Græci postulare cœperant, ut Sabinus maximum magistratum gereret. Mos autem est, barbam & capillos magistratui Cretensium submittere. Surrexit Sabinus, & silentio manu facto: Hunc magistratum, inquit, ego Romæ bis gessi. bis enim reus causam dixerat. Græci non intellexerunt, sed bene precati Cæsari, petebant, ut illum honorem Sabinus tertio gereret. Idem cum reus rogaret, ut in lautumias transferretur: Non est, inquit, quemquam vestrum decipiat nomen lautumiæ: illa animo meo lauta res est. Iocabatur in miseriis ac periculis suis, in quibus joculari eum non debuisse, quis nescit? potuisse, quis credit?

DECLAMATIO V.

Privignus ab avo raptus novercæ.

De vi sit actio. *Quidam duos filios sub noverca amisit, dubiū cruditatis & veneni signis. Tertium filium avus maternus rapuit, qui ad vivendos nepotes agros non fuerat admissus. Quæ-*

renti patri per praconem, dixit apud se esse. Accusatur de vi.

DECLAMATIO. Habui filiam, quamvis unus filius supersit, foecundam: apud me nutriatur sine. Quid times? ne non admittare, cum veneris? Non quæris filios, quos perdidisti: quem non perdidisti, quæris. Pater à me unum repetit, ego duos à patre. Plus habeo quod avo, quam quod reo timendum sit. Veni ad ægrotantes nepotes: admisus non sum: hæc vera vis fuit. Nulla vis est, quæ arma, pugnam, vulnera non habet. Describe istius comitatum tumultus: unus est, & unus senex. Rapuisti, inquit, filium meum: immo nepotem meum sustuli: immo venientem non potui excludere. Sic cujus obsessam latronibus armata manu conjugem, liberosque rapuisset. Quod vivit puer, beneficium erit meum. Et medici alligant, & corporibus nostris vi medentur. Non potest mecum agere, tanquam cum alieno. Habet sua jura natura. Et hoc inter patrem & avum interest, quod avo servare licet suos, patri & occidere. Quæ est ista tam fera pietas, tam præpostera? quætere tuos à tertio incipis. Quisquis puero favit, ne inveniretur optavit.

Pars altera. Non ut nepotem servaret, fecit, sed ut infamaret uxorem veneficii, me veneficæ mancipatum. Cum socero mihi, Iudices, ne viva quidem priore uxore, convenit: mortua vero, inimicum professus. Languente puero cum vociferatione & convitio, auspicans, quicquid accidit, venit, qui ad sanos nepotes nunquam antea venisset. Non admisi: & tunc enim vidi venire rapitum.

Extra. Habet hoc *Montanus* vitium. sententias suas repetendo corrumpit. dum non est contentus unam

unam rem semel bene dicere, efficit, ne bene dixerit. Propter hoc solebat Montanum *Scaurus* inter oratores Ovidium vocare. Nam & Ovidius nescit, quod bene cessit, relinquere. Cum Polyxene esset adducta tumulo Achillis immolanda, Hecuba dixit:

— *cinis ipse sepulti*

In genus hoc pugnat.

Poterat esse contentus, adjecit:

— *Tumulo quoque sensimus hostem.*

Neque hoc contentus, adjecit:

Æacida facunda fui.

Ajebat Scaurus. non minus magnam virtutem esse, scire desinere, quam scire dicere.

DECLAMATIO VI.

Filia conscia in veneno privigni.

Lex. Venefica torqueatur, donec conscios indicet. *Quidam mortua uxore, ex qua habebat filium, duxit aliam, & ex ea filium sustulit. Veneficii damnata, dum torqueretur, dixit consciam puellam. Petitur ad supplicium puella. Pater defendit eam.*

(*Ex Controvers. 6. lib. 9.*)

DECLAMATIO. Non prodesset tibi puella, quod te amavit frater, nisi mater odisset. nefanda mulier, etiam filiae noverca, ne mori quidem potuit, nisi & occideret. In gladiatoribus quoque conditio dura victoris est, cum moriente pugnantis. Nullum magis adversarium timeas, quam qui vivere non potest, occidere potest. Concitatissima est rabies in desperatione, & morte ultima in furorem animus impellitur. Quædam feræ ipsa tela commordent, & in mortis auctorem per vulnera

vulnera ruunt. Gladiator quem armatus fugerat , nudus insequitur: & præcipitati non quod impulit tantum trahunt, sed quod occurrit. Naturali quodam deploratae mentis affectu, morientibus gratissimum est commori. O mendacium simile veneficio! dum novercae meminit, matris oblita est. Peto, ne quia filium vindicavi, filiam perdam: nisi succurtitis, noverca vicit, ego victus sum. Ne inter supplicia quidem desinit occidere. Profit apud vos puellæ, quod pater eam laudat: profit, quod mater accusat. Conscia, inquit, est filia. Ego torqueri cœpi, noverca torquere. Habui filium talem, ut illum amare posset noverca, nisi in eam incidisset, quæ odisse etiam filiam posset. Servus furti tortus, Catonem conscium dixit. Vtrum plus tormentis creditis, an Catoni? Quod noverca tam sero, puella tam cito? In hoc veneficii pœnas dabat, ut accusationis exigeret.

Pars altera. Quarundam ferarum catuli cum rabie nascuntur: venena à radicibus statim pestifera sunt. Quid illa quæ fratrem in moram sequentis patris sparsit? habes exemplum, quod & forori conveniat, & virgini. Noverca in hoc privigno dedit venenum, ut filia sola heres esset: idcirco adhibuit & consciam.

EX LIBRO DECIMO.

DECLAMATIO. I.

Lugens pauperis filius divitem sequens.

Injuriarum sit actio. *Quidam cum haberet filium, & divitem inimicum, occisus, in spoliatus inventus est. Adolefcens sordidatus sequi divitem cepit. Dives eduxit eum in ius, & postulavit, ut, si quid suspicaretur, argueret. Adolefcens ait: Accusabo cum potero. Dives petens honores, repulsus est. accusat injuriarum pauperis filium.*

(*Ex Controvers. I. lib. 10.*)

DECLAMATIO. Gratias diviti, quod quos odit, jam reos facere contentus est. Non ambulabis, inquit, eadem via, non calcabis vestigia mea, non offeres delicatis oculis sordidam vestem, non flebis, me invito, non tacebis. perieramus, si hic magistratus esset. Quod sordidatus fui, luctus est: quod flevi, pietatis: quod non accusavi, timoris: quod repulsus est, vestrum est. Honores patre meo vivo nunquam petivit. Vitium me meum sequitur. taceo. Utinam hoc vitium habuisset & pater. Quando vobis non sordidati sumus? Accusa, inquit, pauper divitem. Ambulare mihi arbitrio meo non licet. Accusa, inquit, reum, perage, perora. quis accusare sic loquentem potest? Cur, inquit, me sequeris? aliud ergo pauperes iter, aliud divites habent. Quisquis percussor fuit, quasi dives spolia contempsit. Mortuo patre meo: metuo enim, ne quis se lædi putet, si dixerò occisum. Sordidatus, inquit, fles. Quid aliud facere

cere possum, occisi pauperis filius? Quid accusanti fecisset, qui persequitur tacentem? Quare, inquit, sequeris me? ut aliquando miserearis mei, ut desinas afflictam domum persequi. Eum accusatorem habeo, qui se non esse reum miratur. Cur, inquit, non agis? Quia adeo non metuis, ut cogas. Sordidatus sum. Quod reo licet, lugenti non licet? An ne lugebo quidem, quem vindicare non possum? Non erat in illo præda, quam grassator appeteret. erat summa virtus, contumax adversus divitiarum fastidium innocentia. Hæc ab inimico petita sunt spolia. Quis eadem machinatus est? Scire non possum: quod dissimulari non potest, scio quis optaverit. Et tu dives inimicus es: & ille inspoliatus inventus est. non est cur accussem, sed est cur suspicer.

Pars altera. Ut scias te invidiam mihi facere, cum dixissem, Accusa me: non negasti, sed respondisti, Accusabo cum potero.

DECLAMATIO II.

Vir fortis non cedens forti patri.

Viro forti præmium. Si plures fuerint, iudicio contendant. *Pater & filius fortiter fecerunt. Pater petit à filio, ut sibi cederet. Ille noluit. iudicio contendunt. vicit patrem. petit præmio statuas patri. abdicatur. C. D.*

DECLAMATIO. Quem optem iudicii huius eventum nescio, cum crimen meum sit, vixisse. Patriæ iudicium habeo, patris perdidi. Patrem in acie vidi, pugnavi cum exemplo. Iudicium vocatur, quo pater & filius spolia contulimus. Vici, non filius patrem, sed juvenis senem. Ego vici, sed omnes gratulati sunt patri. Cogitavi Horatium Etruscas acies corpore suo submoventem.

tem. cogitavi Decium, qui nec ipse patri cessit. Pugnavi non tantum imperatori, sed etiam patri. Avidus sum gloriæ. hoc si vitium est, paternum est. Pudeat pater, si te vicit filius abdicandus. Ego præmium habeo: tu & præmium, & virum fortem. Virtutes nostræ silentio præterissent: illustratæ sunt, dum conferuntur. Iudicaverunt non quod erat, sed quod te malle credebant. Honor ad utrumque pervenit: alter præmium habet, alter percipit.

Pars altera. Nolo habitare cum adversario meo. non capit idem contubernium, victum & virum fortem. Statuam, inquit, tibi posui. imo ne possem unquam me victum oblivisci, ignominiam meam in æs incidisti.

DECLAMATIO III.

Demens quod mori filiam coegerit.

Dementia sit actio. Bello civili quadam virum secuta est, cum in diversa parte haberet patrem & fratrem. Victis partibus suis, & occiso marito, venit ad patrem, à quo recepta, ait patri: Quemadmodum vis tibi satisfaciam? Ille respondit, Morere. Suspendit se ante januam ejus. Accusatur pater à filio dementia.

DECLAMATIO. Sic sibi satisfieri, ne victor quidem voluit. Nullum fuit in proscriptione mulieris caput. Inquinaisti filiæ sanguine penates. quamquam quid loquor penates, tanquam in domo perierit? Allatum ad se Pompeii caput Cæsar flevit: & hoc illi propter filiam præstitit. Quemadmodum vis satisfaciam tibi? Hoc ipso satisfecisse puella debuerat: adeo & in maritum & in patrem pia; ut alterum usque ad mortem secuta sit, & alteri morte satisfecerit. Periculose offendo patrem,

trem, qui nescit ignoscere. Morere. quid aliud meruerat, si satisfacere noluisse? Defendisti Ligarium Cicero. quam leve iudicasti crimen, de quo confessus es! Ante ipsum domus limen extincta est; ne dubitari posset, marito perisset, an patri. Meruerat, inquit, accusas etiamnum? Et certe jam tibi satisfactum est. Securus est gener diversas partes, uxor suas. Optima civilis belli defensio, obliuio est. Morere, inquit. Etiam quibus animadvertere in damnatos necesse est, non dicunt, *Occide*, non *Morere*: sed, *Age lege*. crudelitatem imperii verbo mitiore subducunt.

Tars altera. Mores tuos patri debes approbare, non patris regere. Multa potes jam dementiae signa colligere: non potes patrem propter verba damnare. Animadvertit Manlius in filium, & victorem quidem: animadvertit Brutus in liberos, non factos hostes, sed futuros. vide an sub istis exemplis patri fortius liceat tantum loqui. Contumaciter rogavit, quemadmodum & periit. nihil agnovi filii, nihil victi. non misit ad patrem fratrem. An etiamnum irascitur fratri? Cur me solum rogat, cum duobus satisfacere debeat? Victor, inquit, cito exoratus est. Facilius est ignoscere bello, quam particidio. Etiam morte patri quaesivit invidiam. Perisse propter patrem dicitur mulier, quae virum habuit, propter quem mori posset.

DECLAMATIO IV.

Mendici debilitati.

Reipub. laesa sit actio. *Quidam expositos educabat, & debilitatos mendicare cogebat, ut sibi mercedem referrent. Accusator laesa Reipub.*

(Ex Controv. 4. lib. 10.)

DECLAMATIO. Factum est, ne liberos patres aut agnoscant, aut recipiant. Vestigialis isti

isti crudelitas , eo magis , quod omnes præter
 istum misericordes sumus. Effectum est , ut nihil
 esset miserius expositis , quam tolli: parentibus,
 quam agnoscere. Alterius comminutas scapulas in
 deforme tuber extundit. Produca familiam tuam.
 Volo nosse illam humanarum calamitatum offi-
 cinam. Sua cuique calamitas tamquam ars assi-
 gnatur. Intuemini illi erutos oculos , illi effractus
 pedes. Quid horrescitis ? sic ille miseretur. No-
 vum monstrum : integer alitur, debiles alunt. Pe-
 rissent, inquit. ita non infelicius supersunt ? Peris-
 sent, inquit. interroga patres , utrum maluerint.
 Quanti ex his viti fortes , quanti tyrannicidæ,
 quanti futuri sacerdotes ? Num incredibilia lo-
 quor? Ex hac fortuna origo Romanæ gentis appa-
 ruit. Plus acceptum crudelitati , quam expensum
 misericordiæ refert. Expositas aluerunt etiam fe-
 ræ, satis futuræ mites, si præterissent. Quorum cum
 ubique audiantur preces, in sua tantum causa ces-
 sant. Abscissa est illis lingua, & est rogandi genus,
 rogare non posse. Miseremini omnium , Iudices,
 quorum singulorum misereri soletis. Istis nos
 vindictam negaturos putas , quibus ne id quidem
 negavimus , quod tibi daturi erant ? Res indignis-
 sima : cum tam crudelis sit , misericordia publica
 vivit. Exurgite miseri , & hodie vobis primum
 rogate. Tibi, inquit, quotidiana captura non con-
 stat, apparet te nondum satis miserum videri. Oc-
 currunt nuptiis dira omina , satis publicis auspicia
 feralia. Et diebus in hilaritatem dicatis semiani-
 mes isti greges oberrant. Alunt istum , qui se ale-
 re non possunt. Non est qui rogare nesciat. solet
 etiam docere. Non habes tot membra, quot debes.
 Ergo tu cum de publica misericordia cogitares,
 tam crudelis esse potuisti ? Miseros , qui sic ro-
 gant : miseriore, qui sic rogantur ! Omnes omni-
 bus

bus stipem conferunt, dum quisque timet, ne filio neget. Effecisti ut majus esset malum educari, quam exponi. Timebantur feræ atque serpentes, & inimicus teneris artubus rigor, inopia quoque: inter expositorum pericula non numerabamus educatorem.

Pars altera. Debilitasti, inquit; plus illis patres nocuerunt. Quid videtur lanista? qui juvenes cogit ad gladium: & tamen non accusatur læsæ Reipubl. Quid leno? qui stuprum pati cogit invitas, nec Rempub. læsit. Ergo reum non laudari desidero, sed absolui. noceat hoc illi, cum petet honores. Potest enim aliquis & non esse homo honestus, & esse innocens reus. Vt illis multum ablatum sit, vita reddita est. Reipub. læsæ non potest agi eorum nomine, qui extra Rempub. sunt. Egens homo, & qui ne me quidem alere, nedum alios possum, sustuli relictos: quibus non injuria fieret, si aliquid detraheretur; sed beneficio cederet, si vita servaretur. Faciant invidiam, dicant illos per me misere vivere, dum fateantur per me vivere. Vnius misericordia vivunt, omnium aluntur. Mirum est, vacare homines huic cogitationi, ut curent quid homo mendicus inter mendicos agat. Civitatis istius principes divitias suas exercent contra naturam: excisorum greges habent: exoletos suos, ut ad longiorem patientiam impuditiæ idonei sint, amputant: & quia ipsos pudet viros esse, id agunt, ut quam pauci viri sint: His nemo succurrit delicatis & formosis debilibus. Curatis quis ex solitudine infantes auferat, perituros nisi auferantur: non curatis, quod isti beati solitudines suas ingenuorum ergastulis excolunt, & miserrimorum juvenum simplicitate decepta, speciosissimum quemque, ac maxime idoneum castris, in ludum detrudunt.

DECLAMATIO V.

Parrhasius & Prometheus.

Reipublicæ laxa sit actio. *Parrhasius pictor Atheniensis, cum Philippus captivos Olynthios venderet, emit unum senem. Athenas perduxit, deinde torfit. Ad exemplar torti, Prometheum pinxit. Olynthius in tormentis perist, ille in templo Minervæ tabulam posuit. Accusatur laxa Reipubl.*

(Ex Controvers. 5. lib. 10.)

DECLAMATIO. Senex abstractus à liberis super exusta patriæ cinerem stetit: ad figurandum Prometheum satis tristis est. Nemo ut naufragium pingeret, merisit hominem. Ultima Olynthii precatio fuit: Redde me Philippo. Servus, inquit, meus fuit. putes Philippum loqui. Ædem Minervæ fugimus tanquam castra Macedonum. Parum, inquit, tristis est. Aliquis Olynthius parum tristis est? Vis, Parrhasi, tristem videre? duc illum ad Olynthum jacentem. Scis certe, quam tristem emeris. Olynthiis urbem aperuimus, templa præclusimus. Nemo Olynthius tortus esset, si omnes illos Macedones emisissent. Torqueatur. hoc nec sub Philippo. Moriatur. hoc nec sub Iove. Sic iste hospitalis Olynthio fuit. Hoc est Promethea facere, non pingere. Emi, inquit. immo si Atheniensis es, redemisti. In isto templo pro Olynthiis vota suscepimus. Ille carnifex Græciæ istum tamen non amplius quam vendidit. Producit nobilis senex, longa miseriarum tabe confectus, & tam tristis, quam si jam tortus esset. Quemcunque præco viderat flentem, agnoscebat emptorem. Vereor, ne quis cum audierit Olyn-

Olynthii verbera, tormenta, ignes, me queri de Philippo puter. Si isti creditis, iratum Iovem imitatus est: si nobis, vicit iratum Philippum. Tantum patiendum est pingente Parrhasio, quantum irato Iove. Miserrime senex, aliquis forte ex servis tuis felicius servit. Si ad succurrendum profectus es, queror quod unum emisisti: si ad torquendum, queror quod ullum. Statuitur ex altera parte Parrhasius cum coloribus, ex altera tortor cum ignibus. Dubium est inter ista, Parrhasius studiosius pingat, an ille sæviat. Producitur respiciens patriam senex. Placuit Parrhasio vultus infelix. Habuit autem aliquid Olynthius Promethei simile, & ante tormenta. Ignis, tormenta, ferrum officina hæc pictoris, an Philippi est?

Pars altera. Nunquam unius malo publica fama corrumpitur. Solidior est opinio Atheniensium, quam ut labefactari tormentis captivi possit. Læsisisti, inquit, Rempubl. quod hanc picturam in templo posuisti. lædunt Rempublicam, qui aliquid illi auferunt, non qui aliquid adiungunt. Peccaverunt ergo recipiendo tabulam, & sacerdotes. Cur autem non reciperent? deorum crimina in templis picta sunt. Multum semper artibus licuit. Medici ut vim ignotam morbi cognoscerent, viscera hominum resciderunt.

DECLAMATIO VI.

Fur accusator prodicionis.

Injuriatum sit actio. Fur concione prohibeatur.

Quidam cum divitem accusasset prodicionis, noctu parietem ejus perfodit, & scrinium, in quo missa erant ab hostibus litera, sustulit. damnatus est dives. Cum concionari vellet accusator,

cusator, à magistratu prohibitus est. Agit injuriarum.

(Ex Controvers. 6. lib. 10.)

DECLAMATIO. Id solum sustuli, quod fur reliquisset. nil magis fur timui, quam ne dominus furtum agnoscere nollet. Ruentem civitatis statum, unius parietis ruina suspendit. Profiteor indicium furti mei. civitas conscia est. Furtum est, quod timet dominus agnoscere? quod qui perdidit, supplicium tulit: præmium, qui surripuit? Cui magis permisisses loqui, si eodem tempore & fur venisset & dominus? Mille navium duces furto Troiam cepistis. Si bene furto evertuntur urbes, quanto melius liberantur? In forum veni, narraui nocturnam expeditionem meam. Convenerant omnes, tanquam ad concionē. Cur me submoves ante accusationem: cum nec proditores inauditū pereant? O furtum in concione narrandum! proditoris vigilantissimum pectus, & in exitia nostra semper sollicitum, publica fata sopierant. ita etiam ministros ejus alligaverat somnus, ut mihi liceret eligere quod tollerem. Diruere mihi videbar hostium muros. Furtum vocas, quo nihil melius tuo anno factum est. Nemo fur Rempub. cogitat. nihil non licet pro Rep. facere.

Pars altera. Quale illud, dii, spectaculum fuit? composuerat inter se fortuna Reip. furem & proditorem. Ut vidit inutile furtum suum, prodidit, ut nobis venderet, quod nulli poterat. Tam callidus fur, ut etiam proditori posset imponere. Consilium videri vult infelicitatem furti sui. Lex quæ nocturnum furem occidi quoquo modo jubet, non de damnato tantum, sed de fure loquitur. Odit hoc vitium, nec immerito: non multum abest à proditore. Sustulit quod non elegit, sed quod illi fatum publicæ

430 M. ANN. SENEC. EXC. CONT. LIB. X.
publicæ felicitatis objecit. Vno tempore & proditor
nobis ostendit, & furem, qui divitem com-
pilare mallet, quam damnare. Effregit domum
manu suspensa. elusit illum. non tunc primum fe-
cit. Sustulit non quod voluit, sed quod potuit.
Bono exemplo damnatus est proditor, malo in-
ventus.

L. ANNÆI SENE CÆ

R H E T O R I S

F R A G M E N T V M.

Quintilianus Cap. 2. Lib. 9.

NOVI vero & præcipue declamatores
audacius, nec mehercule sine motu quo-
dam imaginantur, ut Seneca in Contro-
versia, cuius summa est, quod pater fi-
lium & novercam, inducente altero filio, in adul-
terio deprehensos occidit. *Duc, sequor, accipe hanc
senilem manum, & quocunque vis imprimē.* Et pau-
lo post: *Aspice, inquit, quod diu non credidisti, ego
vero non video, nox oboritur & crassa caligo.* Ha-
bet hæc figura manifestius aliquid. non enim nar-
rari res, sed agi videtur.

EPI-

E P I T A P H I V M

M. ANNÆI SENE CÆ.

CVra, labor, meritū, sumpti pro munere honores,
 Ite, alias posthac sollicitate animas.
 Me procul à vobis Deus evocat. Illicet ætis
 Rebus terrenis hospita terra vale.
 Corpus avara tamen solennibus accipe saxis;
 Namque animam cælo reddimus, ossa tibi.

G R Æ C A

Quibus hiatus expleti, Latine reddita.

C O N T R O V E R S I A II.

Εἰ γὰρ δ' ἐζησώπησα πώτερον τ' ἄνδρα. γελή-
 ται πῆ, ἢ μεθυσέρεάπ). *Locus non explicabilis.*
 forte ἐδυσώπησα μετέτερον.

Εἶδε. φιλάρενα μοιχὸν ἔλαβον.

Novit. virorum amantem adulterum accepi.

C O N T R O V E R S I A III.

Τάλαινα καὶ τὸ δεύτερον.

Misera etiam secundo.

Αἰεὶ ἐχθρὸν νομίσῃς ἐφ' ᾧ βέβλησαι.

Semper hostem putaveris per quem dejecta
 fuisti.

C O N T R O V E R S I A V.

Ἐπὶ τῷ τρίτῳ νύξ' ἔχνηεν.

Ad tertiam nox inhiavit.

C O N T R O V E R S I A VI.

Ὅρκῳ ἐπὶ πῖσμα (alias πεῖσμα) ἔπαρσα
 πικράτης ἡμερτὶς μῦθον.

Iusju-

Iusjurandum est firmamentum, etiam apud piratas verum manens.

Λοιδορὲ νυν τὸν ἀρχιπράτῳ, τῷ μισαιφόνον, τῷ ΠΡΟΣΕΛΟΝ, πρῶτος, ἐγγέλεις, καὶ τῷ ἐπίορκον.

Convitiare nunc archipiratae sanguinario . . . .
adde si libet etiam perjuro.

CONTRORSIA VII.

— καὶ κύσε χεῖρας

Δφνὰς, ἀνδροφόνους, αἱ οἱ πολέας κλένον ἡας.

— Atque oscula fixit

Sanguineis manibus natorum caede cruentis.

Ἐλεήσατε αὐτὸν ὃς κινδυνεύει πατέρα θρῆναι.

Misereatur vos ejus qui ob alimentum patri datum periclitatur.

Φιλότεκνε πάτερ, καὶ σοί π. . . .

Pater filii amans, & tibi aliquid . . . .

Ἀΐεινον σκάφη, καὶ πῶς τῷ ἀντίων ἐν αὐτῷ
τῷ σκάφῃ πατήρ ἐστι;

Inhospitalis scapha. & quis adversariorum in ipsa scapha pater est?

Διπλᾶ δώσω, ἂν ἀποκρίνητε τὰς χεῖρας.
ἐζήτην οἱ πρῶτος, μή τις τυραννήσας, μή τις
μοιχούσας.

Dupla dabo, si manus secabitis. Quærebant piratae, num quis tyrannidem exercuerit, num quis fornicatus sit.

CONTRORSIA VIII.

Οὕτως ἂν καὶ ἄπρον ἐφίλκον.

Adeo inglorium diligeabant.

Παραστήσωμεν αὐτὸν τοῖς δικασταῖς δρῶμαίον.
Sistamus illum iudicibus belli ardore insanum.

Κεῖσθ.

Κείσομαι ὡς τείχος. ἃ πέφρον ὑπέρβηθι,
καὶ πατέρω.

Iacebo ut murus : fossam transi, & patrem.

Δαιμόνιε, φθείσθ' σε τὸ σὺν μῆϊος. *Homerus II.*
ξ. v. 207.

Te generose tuus perdet furor.

Οὐκέτι ἐν ᾧ θανάτω. καὶ φρονέ τέτυ. πα-
τέρι ἐμή. non amplius . . .

Ἄν ἐπιτύχης, μίαν παρθεσίαν ἀριστείαν. ἂν
δ' ἀποτύχης, τρεῖς ἀριστείας ἀπολέσθ'.

Si nactus eris, unam appones fortitudinem. Sin
minus, tres amittes res præclare gestas.

Οὐκ ἔστιν εὖ ἱκανὸν εἰς τὸ ὑπεκείμηνον. ΤΟΣ
παρθεμπλήν.

Parum idoneum est ad præsentem rem . . . .
comitativum.

Ἔστι πατήρ· ἔστι δ' τύχη μενικώταται;

Est pater, est maxime : nonne fortuna est res,
quæ maxime futura præfigit?

Μία γάρ ἐστι πρὸς τύχῃ ἀσφάλεια, τὸ μὴ
ποσυντάκις αὐτὴν πηράσαι.

Vna est enim ad fortunam securitas, non toties
eam experiri.

Τί σε ποιῶμαι, τέκνον, ἵν' ἄσμενα ποιούῃ;
ἀλλ' εἰ μὴ φθαίῃ, φοβῶμαι, μή τι δ' ὀφείτα-
ξις, μή τι δ' πόλεμος. μή τ' ὄρεϊ; φοβῶμαι
ὡς δ' οἰκιστὴς. τί τέκνον, ἐρυθραῖς.

Quid tibi faciam fili, ut libentia faciam? sed si
quidem prævertam, timeo, ne quid non acies, ne
quid non bellum. ne hoc quidem sufficit; metuo
orbi terrarum. quid fili erubescis?

Ὁ πᾶμγονόησε, ποιηρόν, ὁμολογῶν οἱ ἐφίσταν.

Quia consensu, agis maligne, confitens qualia aggrediantur.

Οὐ σύ γὰρ εἴ πατήρ τῷ βεβαίῳ κλημάται. Πλατῶσιν, οἷς πλεονεξία πατέρα ἀπαιτῶσι.

Non tu es pater stabiliū possessionum. divites sunt, quibus majores divites sunt.

Περίελευσόμεθα τέσσαρες ἐνὸς ἀπόρητον.

Circumlustrabimus quatuor unius arcanum.

CONTROVERSIA XI.

Πέπτης, φησὶν, ὁ τῷ φθαρείᾳ πατὴρ ὁδὸς ὡς ταχέως μνονὲς πρὸς τὸ φθορῶς!

Persuasus est, ait, hic corruptæ pater: quam cito tantum non ante corruptionem!

Λέγε, σε τίς . . . . . πρὸς πατέρα τῷ φθαρμένης; Ἀντίφωνα κείται, σ' ἐποπιδύει καὶ σιωπᾶς ἀεί.

Dic, te quis . . . . . ad corruptæ patrem. Pars adversaria constituta est; te conuictur; tu autem assidue files.

Μάλα ἀπορῶ. σὲ μέσον ΕΡΗΣΥΕΗΣ ἐπ' ἐφάτω, ὡς ΚΡ. πρότερον ἀπώτῳ μέλμναν, ἔστιν ὅσα τ' ἔλεον;

Valde animi pendeo, te medium . . . . . adhuc affecutus sum, ὁ Cr. utrum repello anxiam curam cujus antea repuli commiserationem?

Εὐθὺς ἀσπὶς, εὐθὺς ἀλιεῖς. τίς ἄρ' ἤρπασέ σε; εἰς τί παρεγλύθῃς, εἰς τί παρεγίνετο; καὶ ταῦτα ἦτοι ἰσθὺς ἐνέδρας, ἢ τι ὄμιον.

Inclamabant cives, inclamabant piscatores, quis-

435

quisnam te rapuit? ad quid accessisti? ad quid accessit? & hæc sive ponens insidias, sive simile quid.

CONTROVERSIA XIV.

Εἰ τ' ἀρχὴν δαπανῶ, σὺ δ' εἰ ἐραῖς παύῃ;

Num principatum decoquo, tu vero à re amata quiescis?

Ἐπὶ τ' ἀσωτίας τέτα, ἀφρονῆδρ' σὺ μὲρ δαπανῶς ἡδόμενος, ἐγὼ δ' ὀδύμενος.

In luxuria sic discrepamus: tu quidem voluptuando sumptus facis, ego vero largiendo.

Στήτε μὲρ, λὺν εὖ δέον ἀνασωτῶ.

State quidem, si forte tempestive luxuriari desinit.

Αἱ δ' ἔξω ρυῖσται σάρκες εἰς μηδὲν μεταλλάσσον.

Quæ vero foras fluunt carnes, in nihilum rediguntur.

ὦ τύχης δεινῆς! ταῦτα ἐπιβλήσιντες ἀλλήλοις ἐποιῶμεν.

O gravis fortuna! hæc nobis mutuo imperantes, agebamus.

Γνώσῃ, τέκνον, ὅτι νῦν ἂν πάθῃς, ἀναφύξ.

Noscas, fili, mentem perturbationibus renasci.

CONTROVERSIA XVI.

Προσδῶν, ἀμετρίτων δέσποτα βυθῶν, πλὴν αἰρίων καρπωτά μιν βασιλείαν, ἀνάγκη πατρὸς ἔκτος. μὴ πατέρα δίκαιον.

Neptune, immensi domine profundi, adpte regnum ætherium, adducit parricida. post patrem judica.

Οὐκ ἔχε καιρὸν παύσασθαι.

Non habuerat jocandi occasionem.

Πεπείρασται, πατέρα, ὅτι * (καὶ νῆα) καὶ τὸν
 πρὸς νεμεχὴ ἡὸς ἐστὶν ὁ χρεῖστος.

Expertus es, pater, quod norma ad res ingenio-
 fas filius est utilis ac frugi.

Νηὶς ὁπλοήσαντο ἀναγωγῇ, ἄκρον.
 Subaudi σόλκ.

Navalis classis bene navigantis eductio, attende.

Σκέφος ἔρημον ἀνόστου τύχης.

Navis deserta non reducis est fortuna.

Ναυαγὸς δ' ἀπὸ λιμνῶν ἀνῆλθεν.

Naufragus ē portu solvebam.

Αἶτησά νυν πατέρα, πῶς ἀπέδυνεν, αἰ. ἀνέ-
 δυνεν, ὅπως δ' ἀπὸ δύο εἷς.

Exige nunc pater, ut emerferit, quomodo ē
 duobus unus.

CONTROVERSIA XIX.

Παραΐθι, μήτερ. ἴθι, λάβ' τέκνισ. πάλαι-
 πορε, ὁρᾷς; βαίνῃ σοι. ἐκράτησέ σ'. εἰ μέ, φη-
 ριν, ὃ τέφεις, ἐπίμεινον, ἵνα θύῃς.

Appone mater. vade, recipe filium. miser vides?
 accedit ad te, vicit te, si me, inquit, non alis, ex-
 pecta ut sacrifices.

Τέκνον, καὶν με φύγῃς, κατανύξομαι σ'
 ἐπαγῶσα.

Fili, quamvis me fugias, dolebo, te objurgans.

CONTROVERSIA XX.

Μάταιον ἀδιαφόρημα.

Inanis neglectus.

Μητρὶ καὶ χρεῖσιν ἔμπνυν μάρτυρα, ὡς ναίου
 ὄσιθες, ὡς παῖδον (τὸ ΠΛΗΣΙΟΝ) σῆς μη-
 τρὸς ὅλον ἐπαγῶς.

Nover-

437

Novercæ utendum da spirantem testem, ὁ πύ-
σille pie, ὁ πuer matris tuæ totus, & patris.

Τὴ μὲν ἰδίᾳ μάρτυρος ἐφείσατο, τὴ δ' ἐμὴ
κατεφρόνησεν.

Testi quidem suo pepercit, meum vero con-
temptit.

Οὐκ ἔστιν ἡμέτερον. Non est noster.

CONTROVERSIA XXI.

Ὁ μὲν πατὴρ χέρων γέγονεν τυραννικὸς, ὃ δ' ὀ-
λος ἐαυτοῦ.

Pater quidem deterior factus est tyranno, ser-
vus autem seipso.

CONTROVERSIA XXII.

Εἴ σοι μὲν λήξω, σέο δ' ἄρξομαι.

Si tibi desinam, à te initium sumam.

CONTROVERSIA XXIV.

Σοὶ δὲ, μοιχέ, τί ποιήσω; μὴ καὶ σὺ Καλλίας
πατὴρ ἐστί;

Adulter, tibi quid agam? num etiam tuus Cal-
lias pater est?

Ἀχάριστος σοὶ δοκῶ, Καλλία σὺν οἶδας πῶς
μοι πῶς χάριν ἔδωκας ἤδη.

Ingratus tibi, Callia, videor. nescis ubi mihi
jam beneficium præstiteris.

Δεινὰ γὰρ αἱ δὲ περὶ αἰῶνος σου κρίσεις, καὶ
συγκρίσεις τὰ ἐκείνων ἀμαρτήματα.

Solent enim res secundæ uniuscujusque vitia
tegere atque obumbrare.

Ὅτ' ἐσηλθεν Κλινίας, τὰς πέδας ἀπεκρίλυσεν.

Ingresso Clinia pedicas tetexi.

Συγχνώμην ἔχω μοι.

Ipse mihi ignosco.

Ἐπὶ τὸ πλεονέκτον μένον).

Ad propinqua infaniunt.

Ὡς ἤκουσαν, ὅτι συμπόσιον ἐστίν, ἤελθον.

Vt audierunt convivium esse, contenderunt.

ΠΑΝΤΕΣ ΕΜΟΝ ΖΩΝΟ ΤΙΕΣΑΤΟ.

forte πάντες ἐμόναζον ὅτ' εἰσιῶτο.

Omnes soli erant, dum convivatur.

Διηγέσομαι ὑμῖν καὶ τὸ κῶμον. male editum
καμὸν.

Narrabo & vobis convivium.

Ὡς ἐρωληκὸς ὁ κῶμος!

Quam amatoriae epulae!

Οὐδέ ποτε τέταρτα ἀναιρέμῃσι ἀναιτίτοις,
ἀτυχῇ ἔδδ' ὄψη.

Nunquam vidi sublatum innocentem, neque
fortunatum videris.

Οὐδέ ποτε τέταρτα ἀναιρέμῃσι γύναισι, τῷ
μὲν ἔδδ'.

Nunquam vidi sublatam mulierculam à quo
quidem non oportet.

Ὡς δ' ἀπήντησαν οἷς ἐν τῷ δεσμεωτηρίῳ πό-
ρῳ ἐστίν, καὶ ἐταῦρα καθεῖπεν, ἔκραγέ τις τάλας,
ἐμὲ ἄπαρ. ἐγὼ γὰρ ἀδικῶ. ὃν καὶ ἀπῆγεν.

Vt vero ii occurrerunt, qui carceris habent aditum,
& amica intromisit, clamavit miser quisp-
piam: me abduc. ego enim nocens sum. quem
etiam abduxit.

Ὁ πιθηκὸς μὲν.

Iste simius meus.

Τυδεΐδην δ' εἶπε ἀν' γνοίης, ποτέρῳσι μίλειν.

Haud scissiles Diomedem, utra de parte fuisset.

Καὶ

Καὶ κακῶς. Et inepte.

Ἄν ἀμφοτέρους μὴ δώδῃς, ἀπολέσεις
αὐτῶν τὸ δίδυμον.

Si ambos mihi non reddideris, par ipsū vitiabis.

CONTROVERSIA XXVII.

Πρῶτον κολυμβᾶν, δεύτερον δὲ γράμματα.

Primum natare, deinde literas discere.

CONTROVERSIA XXVIII.

Τῷ τὸ παῖδιον ὅταν εὗρεθῇ, τότε ἀπολείται.

Hic puer cum repertus fuerit, peribit.

CONTROVERSIA XXIX.

Τί ἐν ἐψόπτῳ κτ' ἰδὼς θυγατρὸς; σὺν.

ἀλλὰ κτ' ἐμῆς.

Quid igitur? in suam filiam mentitus est? non;
verum in meam.

Σιωπῶν ἐμῇ, φησὶν ἡ θυγάτηρ, καὶ παρσί-
γηκεν ἐν τούτῳ.

Conscia mihi sum, ait filia. Et exinde adjecit.

CONTROVERSIA XXX.

Διὰ τῷ ἀσφαλείσθαι ἐν μὲν πλοσίῳ περι-
πατεῖν. Διὰ τὸ σιγῶν ὁ πατήρ μὲ λέγων ἀπέθανεν.

Propterea tutissimum est cum divitibus ambu-
lare, cur taceo? pater meus dicendo periit.

Κλισίῳ μὲν ἰδὼν, ὡς πίνητες, πόλιν, οἱ δὲ πλέστοι
πλὴν αὐτῶν.

Exstruamus privatim, ὁ inopes, civitatem: hi
vero divites suam.

Υπό λινος ἀνηρέθη, σὺν οἷδα. Ἐχθρὸς φύσιν
τά τε ἄρ' ὄψεται γῆς, * ἐν ἧ τὸ ῥεῖν ὑδάτος γλῶσση.

A quo sublatus sit, nescio. terra hostes habet
tum ubi ab omni aquarum fluxu aliena est, tum &
ubi ad aquarum fluxum apta nata est.

Ὅταν ἴδω τὸ φονέα, τότε εὖ γράψομαι καὶ
πρὸς δέῃ αὖ ἴδω πίνῃ.

Quando homicidam reperero, tunc apposite ac-
cusabo. & oportet tandem pauperem nanciscar.

CONTRORSIA XXXI.

Εἰ ὁ πατήρ ὑπὸ τῆ φύσεως ἀποδοθεὶς,
ΗΜΕΙΣ ἡμῖν παρέστη τῷ τότε δικαστηρίῳ, ὅτε
αὐ εἶπεν. πῶς νύ μοι ἡμέρη ἦδε, ἦτοι φίλοι; νῆ δ' ἴα
μάλα χαίρων. οἷ τ' ἄρετῆς ποδὶ δῆλον ἔχουσιν,
εἶπον, μῶν ὁδὸς πατρὸς ἀμείνων;

Anavus ille à natura datus; nobis adfuerit in eo
quod tunc institutum est iudicio, non facile dixe-
rit. Quæ mihi dies hæc, cari dii? per Iovem valde
gaudebo. illi qui de virtute contentionem susci-
piunt, dixerunt, num hic patre melior?

CONTRORSIA XXXIII.

Τί κακίον, ἢ τέρας τροφᾶς αἰτέεις, ὅς μὴ
τρέφειν ἀσεβέες εἰσιν.

Quid peius? & hos alimenta poscis, quos non
alere impium est.

Κλαίοντες μητέρας ἠρώτιζον, εἰ μὴ ἐμὸς λέ-
γεται, τὸ ἐμὸν. εἰ δ' ἀλλότριος, ἢ τὸ ἐμὸν ἄλλοι.

Lamentantes matres stipem corrogabant. si qui-
dē meus, dicētes, meum: sin alienus, & meum alii.

Τὰ μὴ τῶ ἄλλων ἐρωτᾷν δέῃ γ' ἕως πρὸς
ἀλλ' ἡμέτερα ἀνάκηρα τρέφει.

De aliorum rebus quaerere oportet, dum decet
sed nostra nutriunt mutila.

Πάλαι μὴ ἐκδέχτες κίνδυνος λυτὸν τὸ βίβῃαι.
νῦν δ' τὸ τραφῇαι.

Olim quidem expositos periculum erat abjici,
nunc vero nutrir.

Κρυσάτω πρὶς τὴν θύραν· ἢ ἔχόντων πὶ παρ-
σαγάθῃ πρ. Ἄγε, σὺ δὲ κλαῖε, σὺ δὲ θρήνη. ὦ
κακῶν ἀσυμφώνων!

Pulsato quis ostium. Rerum huc pertinentium
aliquid adducat quispiam. Age tu plora, tu lamen-
tare. O mala dissona!

Αὕτη μὲν, τοῖς πελαϊπύροις χαρὰ κεί-
λεται.

Hoc solum miseris istis gaudium relictum est.

CONTROVERSIA XXXIV.

Πῦρ ἐστὶν ἄνθρωπος, Προμηθεῦ, τὰ σά σε δῶ-
ρα βασανίζει.

Ignis & homo, ô Prometheu, tua dona te tor-
quent.

Προμηθεῦ, ἐπὶ σέ πρὶς πῦρ ἐστὶν ἄνθρωπον.

Prometheu, post te aliquis igne & hominem.

Προμηθεῦ, μὲν πρὶς γράφων, ἄνθρωπον ἀφα-
νίζει.

Prometheu, me quidam pingens hominem
perdit.

Δικαίως, ὦ Προμηθεῦ. Διότι τί γὰρ πῦρ ἐκλε-
πίεις ἀνθρώπων;

Recte, ô Prometheu. nam quare ignem homini
clepsisti?

Ὡς ἐθέλεις, φησὶν, ἢ ἀφαιρεῖς, ἵνα μὴ Ἀττικὸς
ᾖς.

Vel appone, inquit, vel aufer, ne sis Atticus.

Ἡλίος καίοντες ἄπλω, παρίοντες, λύχνον ἐχ-
ῶντες.

Sole ardente accendo, praesente, lucernam non
accendo.

Εἰ πίνακι Δαπύρῃ ζωγραφῶν), πᾶν τυ-
ραννίδῃ).

Si in tabula ignita pinguntur, tyrannide utique
vexantur.

Τίς Οἰδίπυς ἀλήτης, τίς Ἀτρεΐδης, ὃ γρα-
φεῖς. Ἰδ' Ἥρα, μὴ μύθευ ἰδῆς. ΖΗΝΝΙΑΣ,
ζῆ Αἴας.

Quis sit Oedipus erro, quis Atreus, non pingis.
Vide Iunonem, ne fabulas videas . . . . vivit Ajax.

Μὴ μοι Τροάδας, μηδὲ Νιόβην. Εὔπιδες τῷ
πυρὶ ὡθέντων Προμηθεΐα (* πῆπλωκεν) * ΠΑ-
ΣΑΟΤΚΕΝ. (ΠΟΛΟΥΚΕΝ.)

Non mihi Troades, neque Nioben: impone
igni extensum Promethea . . . . cecidit.

Ἀποκλείνατε Παρθράσιον, μὴ θελήσας γρα-
φεῖν, ἐξ ἡμῶν ἀρχέτυπον ὄρη.

Occidite Parrhasium, ne pingere volens de no-
bis exemplar reperiatur.

Διὰ σε, Παρθράσιε, ἀτείχῃ ἐκπορεύομεθ' ἡέων
ναῦ, ἀφαγνίσαντες.

Propter te, Parrhasi, urbano egredimur filio-
rum templo, postquam consecravimus.

Ἄπισθ' ἡ ὑπεροψία πρὸς τὸ δρόσκον εἶδος
ἰδούα, Μένε.

Infidus fastus ad gratam formam clamabat,
Mane.

Σαρκοφάγα σε ἡ γραφὴ καὶ τὰ ζῶα.

Carnivora sunt tua & pictura & animalia.

Ὡς τῷ πῦρ εἰς θεὸς πάρεα κλαπῆναι.

Cui contra Deos hunc ignem furandi facultas
adest.

F I N I S.

IN-

INDEX RERVM
IN L. ANNÆO SENECA
MEMORABILIVM,
Quæ ad Philosophiam & Historias
potissimum pertinent.

*Ubi numeri ante a. primum, ante b. secundum
tomum notant.*

A.

*Baton pe-
tram non
nisi antisti-
tes calcant.*

610. b

*Abscondita multa in re-
rum natura.*

697. b

*Abstinentia animalium
cur induc̃ta à Pytha-
gora & Sextio.*

425. b

Abstinentia laus.

437.

494. b

*Academicus incerta om-
nia dicit.*

297. b

*Academicorum nova
scientia, nihil scire.*

306. b. veterum opinio

improbatur.

201. b

*Acceptorum oblivio un-
desit.*

255. b

*Accidunt nobis plura
mala quam contin-
gunt.*

435. b

*Accusandi rabies sub
Tiberio Casare.*

424. a

*Acetabula & calculi
prestigiatorum.*

112. b

*Achaia libertas cum im-
munitate data.*

484. a

*Achaia terra motu agi-
tata.*

644. b

*Achaia civitates Ton-
ticis littoribus imposi-
ta.*

107. a. urbes terra-
rum motibus proruta.

327. b

Alioni

INDEX

<i>Actiōni genuit nos natu- ra.</i> 359.361.a	<i>principes & reges.</i> 515.a
<i>Actiōnes omnes vita to- tius, honesti ac turpia respectu temperantur.</i> 227.b	<i>Adulatio amicitia simi- lu.112.b. perniciofa.</i> 210.a
<i>Actiōnes virtutum om- nes pares sunt.</i> 175. b 178. b	<i>Adulationibus minime credendum.</i> 156.b
<i>Adamas secari vel teri nequit.</i> 243.a	<i>Adulatores fugiendi.</i> 603 605.b
<i>Αδιάφορα, indifferen- tia.</i> 259.b	<i>Adulatorum voces ex- cludenda.</i> 495.b
<i>Adiciales cana tricies hs. constituerunt.</i> 368.b	<i>Adulterium Clodii cum Casarii uxore.</i> 377.b
<i>Admirator, irritamen- tum omnium, in qua insanimus.</i> 358. b	<i>Adulterium, sponsalio- rum genus decentissi- mum.</i> 374.a
<i>Admonendine sint omnes promiscue.</i> 79.b	<i>Adulterii pudor nullus.</i> 418.a
<i>Admonitiones inter be- nefaciendum vitanda.</i> 385.a	<i>Æacus, homo justissi- mus.</i> 711.b
<i>Adolescens secreto am- bulans monetur ne so- litudine male utatur.</i> 24.b	<i>Ædificia veterum qua- lia.</i> 315.b
<i>Adolescens tristis hilari & amabili præsertur.</i> 95 b	<i>Ædificiorum luxuria.</i> 450.457.b
<i>Adolescentis & senis cor- rigendi via diversa.</i> 71.b	<i>Ædiliū officium.</i> 284.b
<i>Adversa non sunt me- tuenda.</i> 31.b	<i>Æger medicinam, non regionem, quarit.</i> 410. b
<i>Adulandi certamen apud</i>	<i>Ægrum maxime reficit amicorum affectus & sermo.</i> 237.b
	<i>Ægrotudo in sapientem non cadit.</i> 294.a
	<i>Ægroti consolatio.</i> 716.b
	<i>Ægyptus Nili incre- men-</i>

- mento dilatata fuit. *Es leve & grave.* 52.b.
 666.b. quando inun- *Eschines pauper Socra-*
 detur. 608.b. *tu auditor, cum nihil*
haberet, seipsum donat
praeceptori. 373.a
Egypti fertilitas ad
mensuram Nili re-
spondet. 610. *sacerdo-*
tes & praefecti stipem
& aurea dona in ora
Nili jaciunt. 610.b
Aneatores. 272. 708.b
Aenea pietas in paren-
tes. 433. 520.a
Aër an ex atomis constet.
 538.b. *cur turbidus*
& inconstans. 542.b.
frigidus per se & ob-
scurus. ibid. *inter ea*
corpora est à quibus
unitas. 536. 539.b.
mas & femina. 581.b
naturalem vim se mo-
uendi habet. 627.b.
nunquam immobilis.
 624.b. *quomodo sit*
pars & materia mun-
di. 537. 538.b. *quo*
terru proprior, eo cras-
sior. 619.b. *unde ac-*
cendatur. 541.b
Aër & venti discrim-
en. 627.b
Aëris partes tres. 541.b.
natura. 542.b. *vis.*
 538.b. *viua.* 667.b
Es alienum quis habere
dicatur. 481. a

Es leve & grave. 52.b.
Eschines pauper Socra-
tu auditor, cum nihil
haberet, seipsum donat
praeceptori. 373.a
Esopoi logi. 137. a
Estate qui loca subter-
ra refrigescant. 614.b
Estus aquinoctialis
omnium maximus.
 598. b
Etas ad bonam mentem
aptior. 190. b. *nihil*
confert beata vita.
 340. b. *tota partibus*
constat. 29.b. *quorum*
brevissima sit. 317.a
Etatis humana brevi-
tas. 386. b *partes.*
 29. b
Etatum omnium semi-
na nobis insita. 440.a
Etatum quae jucundis-
sima. 29.b
Ethiopia ferventissima
caret nivibus. 612. b
Ethiopia solitudines
cur siccae. 576. b
Ethiopes Macrobiani Cā-
bysen ob libera respon-
sa irritant. 78. a
Etiologia seu causa-
rum inquisitio. 374.b
Etna consumaturne &
subsdat, an vero ignis
minuatur. 243. b.
 ingen-

INDEX

- ingentem vim arena
urentis effundit 552.b
- Ætna* incendium. 434.a
- Affectio* naturalis ra-
tionis inexpugnabilis.
145.b
- Affectus*, & morbi ani-
mi, quid differant.
222.b
- Affectus* quid, & affecti-
bus praludentia prin-
cipia 27. a. Stoici
corpora sunt. 417.b
an ut vult Aristoteles,
virtuti pro armis sint.
18.a. omnes disciplina
domari possunt. 35.a.
omnes sui signa dant.
2. a. quemadmodum
crescant vel efferantur
19. a
- Affectus* habere modicos,
an nullos, utrum sa-
tius. 459. b
- Affectuum* mediocritas
impugnatur. 11.a
- Affectibus* carent muta
animalia. 5.a. prorsus
careat sapiens. 274.b
- Africam* & *Hispaniam*
mare sejunxit. 669. b
in *Africa* cur pauci fon-
tes. 576.b
- Africus* ventus, *Græcis*
λίψ. 735.b
- Agnus* nubibus immola-
ri solitus. 618.b
- Agricola* votum annona
caritas. 522.a
- Agricola* boni imitandi
sapienti. 296.a
- Albula* circa canales
suos duratur. 587.b
- Alcibiades* ab *Æschine*
victus. 373. a
- Alexander Macedo* à
Corinthiis civitate do-
natus. 378.a. à pueri-
tia latro, hostium &
amicorum perniciēs.
ibid. nepos *Antigoni*.
79. a. à nullo se benefi-
cii victum glorians, à
Diogene victus fuit.
472. a. *Clitum* carissi-
mum sibi inter epulas
transfodit 64. a. 268. b
Darium occidit. 663.
b. falsum gessit cogno-
men. 329. b. *Geome-
triam* discere cœpit.
ibid. letatur se *Hercu-
li* equari. 378. a. lan-
ceam in convivio tor-
sit. 80. a. *Liberi Her-
culisque* vestigia se-
cutus. 378. 529. a. *Ly-
simachum* sibi fami-
liarem leoni objecit.
74. a. post *Darium* &
Indos pauper est. 475. b
quid sit ultra mare
ma-

- magnum, quarit.* 639.
b. victor ab Oriente in
Oceanum usque, affe-
ctibus succubuit. 447.
b. vulneratus homi-
nem se fatetur, non lo-
vis filium. 157. *b. Xe-*
nophonte canente ma-
num ad arma misit.
 27. a
Alexandri cuidam ur-
bem donantis vox stul-
tissima. 391. a. *crimen*
atetnum Callisthenes.
 663. *b. crudelitas.*
 287. a. *cupido insatia-*
bilis. 529. a. *fastus.*
 378. a. *furor & cupi-*
ditas. 356. *b. latroci-*
nia 572. *b. responsum*
cuidam civitati dimi-
dium rerum omnium
promittenti datum.
 135. *b*
Alexandrum bibendi in-
temperantia & Her-
culaneus Scyphus con-
didit. 268. *b*
Alexandria bibliotheca
combusta. 223. a. *ni-*
ves non cadunt. 612. *b*
Alexandrina naves, &
earum insigne. 231.
 & seq. *b*
Alimenta antiqua, ilex
& quercus. 595. *b*
- Allobrogum cohors.* 483. a
Alpes. 629. *b*
Alpheus poëtis celebra-
tus, in Achaia mergi-
tur, & in Sicilia fon-
tem Arethusam effun-
dit. 593. 651. *b*
Amantium affectus, in-
sana amicitia. 21. *b.*
prava desideria. 511. a
Amare & amicum esse
diversa. 93. *b*
Ambitio insatiabilis.
 400. a
Ambitio ex aspero vita
genere vitanda. 10. *b*
Ambitionis reprehensio.
 61. 209. 272. 358. *b*
Ambulationis definitio
controversa inter Cle-
anthem & Chrysippum
 445. *b*
Amicitia solum inter
sapientes. 535. a. *om-*
nia facit communia.
 535. a. 129. *b* *propter*
se, non ob aliud expe-
tenda. 21. *b*
Amicitia quidam caru-
erunt, non amico.
 12. *b*
Amicitia appetitio natu-
ralis. 23. *b*
Amicitia fidelis laus.
 220. a. *vi.* 6. *b.*
Amicitia temporaria. 21. *b*
Amicus

INDEX

- Amicus* quid à potentibus
 censeatur. § 18. a. quo
 modo cito fiat. 20. b.
 verus quis. § 19. a
Amicus sibi, *amicus* om
 nibus. 13. b
Amici amissio quomodo
 ferenda. 161
Amico an quidquam do
 nari possit. § 30. § 35. a
Amicum facere quam
 habere jucundius. 20. b
Amici primi & secundi
 à quibus instituti.
 § 19. a
Amicorum delectus ha
 bendus. 6. b. amissione
 non affligitur sapiens.
 219. b
Amicorum omnia com
 munia esse, quo pacto
 intelligatur. § 30.
 § 35. a
Amissio rerum quomodo
 ferenda. 383. b
Amissionis filiorum &
amicorum consolatio.
 383. b
Amnium origo. § 80. b
Anacharsis invenit fi
 guli rotam. 321. b
Analogia verbum à La
 tinu civitate dona
 tum. 478. b
Anaxagora visum in ca
 lo nomen magnitudi
 ne trahis. 677. b
Anci pater nullus, *Numa*
 nepos dicitur. 429. b
Angina princeps morbi
 genus. 395. b
Anguilla, *cibus* gravis.
 § 86. b
Animalis divisio. 499. b
Animalia igne generan
 tur. 627. b. optima
 sintne iracundissima.
 38. a. quomodo mo
 veantur. § 01. b. sunt
 pars mundi. § 37. b.
 unde nomen traxe
 rint. 441. b
Animalia muta carent
 affectibus humanu.
 §. a. boni malique ca
 pacia non sunt. 498.
 499. b. in hominum
 usum à diis data. 438
 a. prosunt, sed benefi
 cia non dant. 487. a.
 recens nata intelle
 ctum habent saluta
 ris aut mortifera rei.
 487. b
Animaliane sint virtu
 tes. 441. b
Animalibus cur *Pytha*
goras & *Sextius* absti
 nuerint. 425. b
Animalibus sine omni
 bus sua constitutionis
 sensus. 484. b
Ani

- Animalibus multis nulla futuri temporis cognitio est, licet sit aliqua praesentis & praeteriti.* 501.b
- Anima in antiqua elementa vertentur.* 186.a
- Animarum aeternitas consensu hominum probari solet.* 463.b
- Animus à voluptatum blandimentis procul abstrahendus.* 128.b.
- divinis delectatur.* 506.b. *dominus omnium est.* 412.b. *facilius sequitur quam ducitur.* 287. a. *formam dat rebus* 372.a *invictus.* 469.a. *liber & Deo cognatus.* 116. a. *labore exercendus, sic tamen ut ei intervallum aliquod detur* 40. b. *non foedatur corporis deformitate.* 172.b. *nullos nisi communes & cum Deo terminos sibi poni patitur.* 403.b. *quid sit, ignoratur.* 692.b. *spiritus est quodammodo se habens.* 126. b
- Animus boni viri depingitur.* 455.b
- Animus animal est Seneca, sed non actiones ejus.* 446.b. *item corpus.* 417.b
- Animus divinus origini suae heret.* 105. b.
- Animus ager & in divitiis & in paupertate male habet.* 47. b
- Animus impatiens, summum bonum.* 19.b
- Animus magni medicis contentus est.* 100.b
- Animus mutandus, non calum.* 77.b
- Animus sanus quis.* 206.b
- Animi libertas quae.* 170. 171.b *origo divina.* 106. a. 337. 481.b
- pondus & poena, corpus.* 170.b. *virtus una, sed multa huius species.* 173.a
- Animi motus fortuiti, non sunt affectus.* 27.a
- Animi pars irrationalis duplex.* 332. b
- Animum sursum vocant initia sua.* 245. b. *de animo quam variae sint quaestiones.* 303.b
- Animus remissio danda.* 235.a
- Annaum Serenum immo dico.*

INDEX

- modice fleuit Seneca. A'πάθεια quomodo Latine dicatur. 19.b
- 163.b
- Annulus in poculum aqua plenum coniectus. 522.b
- Annulis plus creditur quam animis. 417.a
- Annus septimus aetatis signum imprimit. 526.a
- Anno novo quid fieri solitum. 264.b
- in Antecessum dare. 470.b. accipere. 16.b. reponere. 460.a
- Antelucanum quorundam. 489.b
- Antenor Patavii conditor. 208.a
- Antigonus belli primum patri desert. 434.a. Cynici petitionem cavilatur. 392.a. quam miti animo tam suorum quam hostium maledicta tulerit. 79.a
- Antisthenis responsum, cum ei mater barbara obiecta esset. 260.b
- Antonius Ciceronem occidit. 26.a. cum muliere Augusto timendus. 303.a. ingratus in suum dictatorem. 484.a
- Antonii defectio per Nilum significata. 612.b
- Apes in legendo & scribendo imitari debemus. 270.b
- Apum rex cur sine aculeo. 283.a. subtilitas. 488.b
- Apibus mellis non facienda, sed colligendi scientia est, secundum quosdam. 270.b
- A'φελιώτης. 635.b
- Apicius. 482.b. luxuria deditus. 335.a. 369.b
- Apicii popina scientiam profecti tristis exitus. 114.a
- Apollonius Myndius, naturalium inspiciendorum peritissimus, quid de cometis statuerit. 676. 687.b
- Apollonia Pytha longior. 604.b
- A'πορία Latinum verbum non habet. 295.b
- Appion grammaticus quam curiose scripserit de Homero. 305.b
- Appius Silanus Claudii socer ab eo interfectus. 708.b
- Aqua & polenta satiari quis potest. 49. 438.b
- Aqua elementum primum,

- mum, & mundi pri-
 mordium. 580. 581. b
 animalia edit ratione
 sui motus. 627. b. cur
 luxuriantibus nulla
 satis frigida. 622. b
 sine spiritu non potest
 intendi. 540. b. sul-
 phurata duratur cir-
 ca tubos. 587. b. viri-
 lis & muliebris. 581. b
 noxia in Thessalia cir-
 ca Tempe. 589. b
 per Aquam visa longe
 majora apparent quam
 sunt. 522. b
 Aqua quomodo fiant.
 574. 580. b. certis in-
 intervallis se retrahunt
 & reddunt. 583. b
 cur quadam caleant
 vel ferveant. 588. b.
 fecunditatem afferen-
 tes. 575. 591. b. mira
 natura. 587. b. mortifi-
 fera. 589. b. subterra-
 nea. 650. b
 Aquarum divisio. 588.
 b. medicamina unde.
 587. b. saporis varii,
 & horum causa ibid.
 varia discrimina.
 575. b. vitia unde.
 582. b. utilitates.
 575. b
 Aquarum sub terra na-
 scentium causa. 577.
 b
 Aquarum quoddam ge-
 nus cum mundo caput
 588. b
 Aquae certis injecta cur
 non mergantur. 590. b
 Aquilo ventus. 635. b.
 nubes in Africam re-
 jicit. 637. b
 Aquilone flante minuta
 pluvia sunt. 617. b
 Arbores solida & fragi-
 les quae. 200. a.
 Arborum corticibus gen-
 tes quadam corpora
 tegunt. 316. b
 Arbustum quamvis ve-
 tus transferri potest,
 285. b
 Arcadia Creta urbs.
 580. b
 Arcadium regna in Tiberis
 ripa collocavit Evan-
 der. 108. a
 Arcefilas oblatam a fi-
 lio familias pecuniam
 non accepit. 397. a
 puluino agri pauperis
 & ignorantis saccu-
 lum subiecit. 386. a.
 vino indulgit. 213. a
 Archelaus sole deficiente
 regiam clusit & filium
 totondit. 472. a
 Archelaum regem ro-
 gantem

INDEX

- gantum Socrates adire recusat.* 472.a
Architectorum improbat 315.b
Arcus caelestis quid sit. 516.b. *cur sole major appareat.* 221. b. *quando, & quomodo fiat.* 513.b. *quid praenuntiet.* 521.b
Arcus colores. 514.b. *cur saltem dimidia pars videatur.* 521.b
in Arcu subsiste corporis aliquid certi necne. 529.b
Ardea urbs. 329.b
Area siderum. 511.b
Arei philosophi oratio qua Liviam consolatus est. 158.a
Arethusa fons. 172. a 151.b. *quinta quaque astate purgamenta ejectat.* 593.b
Argenti pauca lamella, censorium erimen erat 345.a
Argestes ventus. 635.b
Argis imperans, postea servus quinque modios accepit & quinque denarios. 248. b
Arideus rex. 459.a
Ariopagos religiosissimum iudicium. 217.a
Aristarchi nota. 305. b
Aristidis ad supplicium ducti dictum ad magistratum. 120. a
Aristippi unguento delicti dictum. 549.a
Aristophani jocorum materiam praeiit Socrates. 353.a
Aristo propter Platonem notus. 430.a
Aristo Chius quas partes philosophia statuat. 309.b
Aristo philosophus in gestatione differebat: & in eum aliquot joci. 80.b
Aristonis Stoici opinio philosophiae decreta praeceptis praefertur refutatur. 342. 346.b
Aristoteles Alexandri praeceptor. 74.2. *ira defensor.* 60. a *ne damnaretur ab Atheniensibus, fugit.* 363. a *plus ex moribus quam ex verbis Socratis traxit.* 13.b
Aristotelis egregium dictum. 696.b *expostulatio cum natura.* 298 a. *opinio de ira necessitate oppugnat.* 10, 60, 61.a
Arith.

<i>Arithmetica quid doceat</i>	<i>Artifici triplex operis sit</i>
298.b	<i>fructus est.</i> 405.a
<i>Arruntius Punici belli</i>	<i>Asclepiadis secta.</i> 361.b
<i>scriptor, Sallustianus</i>	<i>Asclepiodotus Posidonii</i>
<i>fuit.</i> 452.b	<i>auditor.</i> 550, 658.b
<i>Arruntius testamentor-</i>	<i>citatur.</i> 662.b
<i>um captator.</i> 522.a	<i>Asclepiodoti historia al-</i>
<i>Ars imitatio natura.</i>	<i>legatur.</i> 633.b
167b	<i>Asia vindicat sibi Tuscos</i>
<i>Artes ἐγκύκλιαι.</i> 301.b	107.a xii. urbes si-
<i>Artes liberalissima &</i>	<i>mul perdidit.</i> 644.b
<i>decreta & præcepta</i>	<i>Asia urbes terramotu</i>
<i>sua habent.</i> 361.a	<i>concussa.</i> 327.b
<i>Artes multæ superva-</i>	<i>Aspis ad umbram exsur-</i>
<i>cua, ad luxuriam ex-</i>	<i>git.</i> 86.a
<i>cogitata.</i> 316, 317.b	<i>Assario à Claudio inter-</i>
<i>Artes vulgares non sunt</i>	<i>fectus.</i> 708.b
<i>à Philosophia inventa</i>	<i>Asthmatis descriptio.</i>
314.b	136.b
<i>Artes alit laus, corrup-</i>	<i>Astrapoplecta.</i> 529.b
<i>pit laudatio.</i> 402.b	<i>Asturcones.</i> 289.b
<i>Artium quatuor genera</i>	<i>Atabulus ventus Apu-</i>
301.b	<i>liam infestat.</i> 536.b
<i>in Artibus excusatus</i>	<i>Atalanta insula super-</i>
<i>est voluntate peccare</i>	<i>fusa.</i> 665.b
<i>quam casu.</i> 361.b	<i>Aterius testamentorum</i>
<i>Arteria spiritus recepta-</i>	<i>captator.</i> 522.a
<i>cula.</i> 582.b	<i>Athenodorus negat se ad</i>
<i>Articuli, dolorum sedes</i>	<i>cenam ejus iturum</i>
298.b	<i>qui sibi nihil pro hoc</i>
<i>Articulorum deprava-</i>	<i>debiturus sit.</i> 219.a
<i>iones ex libidine.</i> 69.b	<i>reip. tractationem &</i>
<i>Artificis finis.</i> 167, 168.b	<i>civilia officia commen-</i>
<i>Artificis divini ingenium</i>	<i>dat.</i> 214.a <i>reprehen-</i>
<i>mirabile unde appa-</i>	<i>ditur.</i> 216.a
<i>reat.</i> 444.b	<i>Athenodori dictum.</i> 25.b
	<i>Athe-</i>

INDEX

- Athenas tacere iussit Alexander.* 356.b
Athenis dimidium licet.
Alexandria totum. 705.b
Atheniensium legatus procax in Philippum. 80.a resp. an sapienti eligenda. 363.a urbs miserrima sub triginta tyrannis. 217.a
Athleta plagas ferunt gloria cupiditate. 239.b
Athletarum fatum. 144.b
Atilius Buta pratorius vitam in contrarium ceteris circumegit. 491.492.b
Atom. 538, 625.b
Atomus & mica Epicuri 450.a
Attalus Asia rex. 254.a eo regnante Cometes viam lacteam adaequavit. 586.b
Attalus Stoicus philosophus quomodo fulminum doctrinam divi ferit. 562.b culcitram corpori resistantem laudat. 427.b Etruscorum disciplinam Græca subtilitate miscuit. 563.b. quæ de divitiarum contemptu dixerit. 437
438.b Seneca præceptor. 422.b
*Attali dictum de discen-
 tium & docentium
 proposito.* 422.b effi-
 cacia in docendo. 424
*b. imago de cane missa
 frustra ore aperto ca-
 ptante.* 207.b
Atterranea fulmina.
 362.b
Attestata fulmina. ibid.
*Atticus clarus ob episto-
 las Ciceronis.* 56.b
*Attici gener, progener &
 pronepos.* 57.b
*Attilii Reguli rus Sena-
 tui publice curari pla-
 cuit.* 117.a
Attoniti qui vocentur.
 551.b
Avaritia. 23.a 190.b
 concitator in magna-
 rum opum congestu.
 400.a
Avaritia pœna. 458.b
 vituperium. 535.a
 322, 355, 423, 634.b
Auctoramentum. 36.a
 463.a 190.b
*Auctoramenta servitu-
 tum.* 414.b
*Auctores integri viris le-
 gendi, non strosuli car-
 pend.* 90.b
Audax

Audax non sine timore.

455.a

Auditores philosophorum quam varios scopos habeant. 422.

423.b

Aue, vulgare & publicum verbum. 519.a

Aventinus mons duabus de causis extra pomerium est. 315.b

Aufidius Bassus, vide Bassus.

Augia cloacas purgare. 705.b

Augustus avunculus major Claudii & Messallinae. 146.a

Hostium impudicum à servis occisum, indignum vindicta putavit. 530.b

in consilium à T. Arrio de filio cognituro advocatus. 279.a

in iuventute crudelis, in principatu & senectute mitis. 272, 275.a

liberorum & nepotum mortem fortiter tulit. 169.a

L. Cinnam ex inimico amicum sibi lenitate & clementia facit,

uxoris Livia consilium secutus. 272.a

multorum insidii peti-

tus. 303, 304.a

ob clementiam Deus & parens dictus. 275.a

patienter Timaginem inimicum & huius hospitem Pollionem tulit. 80.a

publicata filia impudicitia verecundia ductus, Mecanatem & Agrippam amissos desiderat. 517.a

templum in Gallia Circio vento vovit & fecit. 636, 637.b

Pollionis savitiam castigat. 93.a

ultra Rhenum, Euphratem, & Danubium terminos movit. 302.a

Augusti filia impudica & adultera. 303.a

517.a insidiatores. 272.a

liberalitas in Rufum clementia conjuncta. 425.a

luctus varii. 146.a

nepos Caius Caesar. ibid.a

soror Octavia. 146.a

156.a votum de otio 302.a

uxor Livia. 156.a

Augusti acta continentes libros Timagines combussit. 80.a

Augusti iudicium; Claudii beneficiū malo. 380.a

INDEX

- de Augusto iniqua Len-
tuli Auguri querela
399,400.a
Augustorum cognomen
honori datum. 279.a
Auiditas ingratos facit.
400.a
in Aula quomodo quidam
senectutem sit consecu-
tus. 52.a
A. Cremutii collocutio
cum Marcia. 185.a
laus. 154. a libri ib.
mors per inediam.
153. 181. a τὰ πρῶτα.
181.a
Aurei seculi descriptio.
322.b
Aures sapienti clauden-
da. 86.b
Aurium dolor acutissi-
mus. 238.b fasti-
dium taxatur. 90.a
Auri usus fructusque
quomodo gratior fiat.
39.b
Auscultatio, vitium te-
rribum. 230.a
Auspicium dextrum &
sinistrum. 554.b
Auster Grace Notus.
635,636.b ventorum
calidissimus. 612.b
nubes in Italiam im-
pellit. 637. b Siculo
pelago infestus. 36.b
Austro flante imber im-
probior. 617.b
ab Austro nubes ingra-
vescunt. 527. b
Αὐτοχρῆσις à Seneca
approbatur. 194. b
animo saepe praesumpta.
236.b
B.
Baba. 41. b
Babillus Egypti praefectus in omni littera-
rum genere rarissimus.
611.b
Babylonis muros Ale-
xander vicit. 247. a
Babylonem oppugnaturus
Cyrus. 78.a
Baia vitiorum diversio-
rium, fugienda. 127.b
Balista. 545.b
Balnea blattaria. 283.b
Balnea plebeia & liberti-
norum, tempore Sene-
ca. 283.b
Balnearum suspensura
aetate Seneca inventa.
319.b
Balnearia sine igne cale-
fiunt. 589.b
Balneolum ex consuetu-
dine antiqua tenebri-
cosum. 283.b
Barbam vellentes aut in-
tervellentes. 453.b
Bassus

Bassus Aufidius quasso
quidem corpore, sed fir-
mo animo, nullo mor-
tis metu tenetur. 82. b

Beata vita quid. 328,
329, 330, 331. a una
est. 278. bonum in se
perfectum habet. 277.
b. in quo posita sit.
331, 360. b

Beata vita adjuncta.
328. a causa & fir-
mamentum. 86. b

ad Beatam vitam suffi-
cientne philosophia pra-
cepta. 359, 360. b

Beatus quis. 112, 331,
502. b

Beatus etiam in summis
cruciatib. positus. 336. b

Beati hominis descriptio.
329, 330. a

Beatissimusne esse possit,
naturalibus bonus de-
stitutus. 333, 334. b

Βεβιωκε βεβιωκε. 30 b

Belienus Bassus quaestor à
C. Casare animi caussa
flagellis casus. 76. a

Bellerophontes poenas dat
in fabula Euripidis.
358. b

Beneficium quid. 371,
372. a quemadmodum
dandum. 381, 390.
391. a quomodo dica-

tur creditum. 444. a
sua causa nobis qui dat
vel sua & nostra, quo
loco habendus. 502. a
à quo detur, non opus
est ut sciatur. 386. a
ingratum quod. 381. a
an ab impudico acci-
piendum. 396. a an
aliquando sit repeten-
dum. 489. a an debeat-
ur ei qui inuitus pro-
dest. 498, 499. a an
domino dari possit à
seruo. 409. a an eripi
possit. 494. a an ingra-
to vir bonus daturus
sit. 454. a an reddiderit
qui omnia fecit ut red-
deret. 538. b an sibi
ipsi dari possit. 476. a
an tyranno aut malo
dandum. 543. a à sa-
piente acceptum an
reddendum, si ille sa-
piens esse desinit. 543. a
filio datum, an etiam
ad patrem pertineat.
485. a

Beneficium à beneficii
materia multum dif-
fert. 371. a in animo
consistit, non in eo quod
fit vel datur. 372. a
injuriam contrarium.
422, 446, 474. a mer-

V cena-

- cenarium. 503. a mo-
 ra corrumpitur. 384. a
 non est id quod sub
 oculos venit, sed benefi-
 cii nota. 372. a non
 negligenter, nec tarde,
 nec contumeliose dan-
 dum. 366. a
- Beneficium** opera utilis
 est, sed non contra.
 457. a quibuslibet da-
 tum, nulli gratum.
 379. a venale esse non
 debet. 454. a verecun-
 de & parce repeten-
 dum interdum. 544. a
 unum altero majus es-
 se nequit: ea per qua
 beneficium datur, pos-
 sunt esse maiora &
 plura. 536. a
- Beneficium** dua res com-
 plent. 457, 501. a in-
 fitiari, an repetere tur-
 pius. 365. a iucundum
 facit tribuentis volun-
 tas. 381, 382. a qui
 libenter accepit, reddi-
 dit. 403, 407. a
- Beneficium** dare an res
 per se expetenda. 435. a
 & deinceps. dare scit
 solus sapiens. 251. b
- Beneficium** dare, & pro-
 desse, differunt. 476
- Beneficium** debere non
 minoris animi quam
 dare. 524. a
- Beneficium** ubique ja-
 cianti quid responsum
 387. a
- Beneficium** sitne inju-
 ria veniendum. 511. a
- Beneficii** duplex signifi-
 catio. 406. a triplex
 fructus. 405. a lex in-
 ter duos. 387. a pars
 optima perit, si actio
 ingrati detur. 411. a
 proprium, de rebus
 non cogitare. 403. a
- Beneficii** dati quomodo
 quis non meminisse de-
 bet. 544. a
- Beneficii** & crediti diver-
 sa conditio. 465. a
- Beneficii** gratiam inter-
 cidere peius ne sit an
 memoriam. 408. a
- Beneficii** gratiam nosmet
 corruptimus. 365. a
- Beneficii, officii, & mini-**
sterii distinctio. 419.
 420, 421. a
- Beneficii** reddendi debito
 an nos solvat, qui cum
 prius profuerat, plus
 postea nocuerit.
 250. b.
- Beneficii** quam pecunia
 creditor diligentius qua-
 rendus. 394. a
- Bene-

Beneficio accepto . quid
debeamus. 371.a

Beneficio accepto statim
de reddendo cogitandum
399. a

in Beneficio dando qualis
sit eligendus. 442. a

Beneficia à quibus acci-
pienda. 394. a an De-
us det. 437. a an ma-
jora quam acceperint
parentibus liberi dare
possint. 427. a an non

parent amicitias. 52. b
qualia ad malos per-
veniant. 480. a quous-
que obligent. 485. a

accepta augenda seu
extollenda sunt. 400. a
asperitate verborum &

supercilio in odium ad
ducuntur. 383, 385. a
cum iudicio danda.

379. a danda sunt
necessaria, utilia, ju-
cunda, utique mansu-
ra. 376. a data non

sunt iactanda. 387,
388. a hilari animo
accipienda. 397. a

impetrantibus nocitu-
ra, neganda sunt. 389
a in turpitudinem no-
stram reditura, non

tribuenda. 391. a nec
delicate, nec submisso

& humiliter, nec su-
pine, nec fastidiose ac-
cipienda. 398. a non
sunt superbo accipien-
da. 393. a quadam
palam, quadam secre-
to danda. 386. a qua-
dam tempore magna
sunt. 413. a quadam
majora sunt, etiamsi
minus apparent. ibid.
satu comparatur. 388
a superbe data, ingra-
ta & invisæ. 388. a
Beneficia gratissima. 382
a. illibata. 383. vi-
scata. 17. b
Beneficia vocantur etiam
quæ beneficii speciem
habent. 481. a
Beneficia Dei nobis pra-
stita. 402. a
Beneficia nisi secreto ac-
cipere nolentium re-
prehensio. 397. a
Beneficiorum auctor plus
delectat quam res ipsa
380. a exprobratio
odiosa. 388. a fructus
non est spectandus, sed
ipsa. 366. a initia &
exitus spectanda. 390
a oblivione. 408,
409. a
Beneficiorum & debito-
rum diversa ratio. 416. a

INDEX

- Beneficiorum erga dominos exempla.* 423.a
- Beneficiorum reddendorum occasiones observanda, non manu facienda sunt.* 523.a
- Beneficiis gratiam non referre, turpe.* 407.a
- Beneficiis vinci an turpe sit.* 469.a
- à Beneficiis non debet absterrere ingratorum turba.* 366.a
- in Beneficiis accipiendis quomodo se homines gerere debeant.* 393, 397, 398.a
- in Beneficiis tribuendis sola accipientis utilitas spectanda.* 442, 445.a
- Benignitas.* 384.a
- Berosi, qui Belum interpretatus est, opinio de mundi fine.* 599.b
- Bibentes jejuni arguuntur.* 490.b
- Bibere & sudare, cardiaci vita est.* 50.b
- Bibliotheca Alexandrina quot librorum fuerit.* 223.a
- Bibliothecarum ostentatio reprehenditur.* 224.a
- Bilis nigra in furioso curanda.* 346.b
- Bilis lurida suffusio unde* 363.b
- Bilem cur maxime moveat fatigatio.* 67.a
- Bionis argumenta modo omnes sacrilegos esse colligentia, modo neminem.* 533.a
- Bionis dictum.* 233.a
- elegans dictum.* 221.a
- Bonitas Dei, causa mundi faciendi.* 168.b
- Bonitas non est, pessimis esse meliorem.* 245.b
- Bonitatis pars magna, velle fieri bonum.* 93.b
- Bonum hominis proprium, ratio perfecta.* 226.b
- Bonum & honestum apud alios diversa sunt, apud Stoicos tantum divisa.* 477.b
- Bonum precario dicitur in arboribus & animalibus.* 500.b
- Bonum sensibile ne sit an intelligibile.* 498.b
- sitne aliquod contra naturam.* 180.b
- Bonum unum est, quod honestum est, cetera falsa bona sunt.* 198, 212, 225, 276.b
- Bonum an ex malo nascatur.* 291.b
- Bonum nihil est Stoicis quo*

R E R V M.

- quo quis male uti po-
test. 477.b Stoicis
corpus est. 462.b
corpus esse probatur.
417.b
- Bonum omne animal esse
ridet Seneca. 445.b
- Bonum summum quid.
328,333.a 87,180,
198.b nec augetur,
nec minuitur. 201,
218.b immortale est.
331.a ubi sit. 333.a
sitne in mutis anima-
libus & infantibus.
498.b
- Boni summi locus quis.
291
- Boni varia definitiones
471,472.b proprie-
tas. ibid. & 473. boni
honestique differentia
472.b boni honestique
prima notitia quomo-
do ad nos pervenerit.
478.b boni nullius si-
ne socio incunda pos-
sessio est. 13. boni sen-
sus etiam pessimis sub-
est. 379.b
- Bona quæ sint. 87.b om-
nia paria. 199.b quo-
modo paria esse possint
173.b
- Bona corporis & fortu-
ne, non sunt bona. 212
- 215,229.a comoda
& producta nominan-
da. 216.b
- Bona quadam secundum
naturam, quadam con-
tra naturam, quadam
media. 180.b tripli-
cia. 480.a ut etiam
Stoicis. 173.b Epicu-
ris duplicia. 181.b
vera & falsa. 178.b
vera tam omnium
quam singulorum. 210
b. vulgaria omnia ca-
duca. 383.b
- Bonorum & commodo-
rum diversa ratio.
294.b
- Bonus quis. 93.b
- Boni inter se prosunt.
431.b
- Bracteata felicitas. 457.b
- Bracteatus leo. 105.b
- Breviarium, olim sum-
marium. 99.b
- Bruma. 599.b
- Brutus regem Romanis
capitibus deiecit. 170.a
- Bruti turpis & erube-
scenda mors. 259.b vi-
de M. Brutus.
- Eugis mersa. 663, 665,
666, 672, 677, 686.b
- Burrus praefectus Neronis
290.a
- Busta Gallica. 483.a
- V; Caca

C.

Cæca vitium oculo-
rum in domum te-
nebroſam confert. 125.b
Cacilius ſenerator. 470.b
Cacilianum dictum.
446.b

Cacinna tria fulminu^m
genera ſtatuit. 557.b
qua fulminibus nomi-
na poſuerit. 562.b

Cacinna ſacundia Cicero
obſuit. 566.b

Caleſtia ſemper in motu
ſunt. 106.a deſitura
ſunt. 200.b effectus
rerum aut movent,
aut notant. 299.b

Calius orator iracundif-
ſimus, etiam aſſenta-
tione offendeſatur. 662

Calum ardere viſum.
529.b

Cali alimentum è terra
eſt. 657.b circuli. 636.b

Cana adſociali iucundior
quando. 494.b

Cana peracta reliquia
circumſtantibus divi-
duntur. 233.b

Cana adſociales tricies
Hs. conſiterunt. 368.b

Canarum luxuria. 450.b
Canayo cum ſerua turpe

exiſtimantes reprehen-
tur. 115.b

Canatio. 241.b velis ac
ſpecularibus munita.
622.b

Canationum faſtigia. 111
a. laquearia verſati-
lia. 316.b ornamenta
223.a

Capionis inſidia Auguſto
ſtruſta. 272, 302.a

Cæſar quo pacto omnia
habeat. 532.a

Cæſaris reſponſum uni ex
cuſtodiarum agmine
mortem roganti da-
tum. 235.b

Cæſari Deo fiebat quoti-
dianum ſacrum. 232.a

Cæſari quidam proſcri-
ptione triumviri ſer-
vatus reddi cupit. 387.a

C. Cæſar Caligula à Clau-
dio ſlagru & ſerulis va-
pulanſ 712. b centies

ſeſtertio canavit uno
die. 113.a contumelia-
rum faciendarum cu-
pidiſſimus, ſerenda-
rum impatiens. 259.a

in exitium opprobri-
umque generis huma-
ni editus. 149.a ira-
tus calo, Iovem ad pu-
gnam vocavit. 23.a

cui Iulium Gracinum
occidit

occiderit. 397. a jussit
Lepidum Decimo trib.
 cervicem prabere: ipse
Charea praestitit. 9. b
 optavit ut pop. Rom.
 unam cervicem habe-
 ret. 76. a Pastorem eo
 die ad canam invita-
 vit, quo filium ejus
 duci jusserat. 52. a
Pompeio Penno de vita
 data gratias agenti si-
 nistrum pedem oscu-
 landum porrexit. 388
 a. probrum judicabat
 se *Caligulam* nomena-
 ri. 259. a foccatu de
 capite consularis viri
 audit. 389. a villam
 in *Herculanensi* ob-
 matrem ibi olim cu-
 stoditam diruit. 79. a
Xerxem secutus pontes
 navibus junxit. 321. a
 humani sanguinis avi-
 dissimus cur orbi ter-
 rarum praefectus. 459. a
 C. *Casarius* *Caligula* am-
 bitio notatur. 357. b
 deformitas. 258. a
 dementia à *Demetrio*
 ridetur. 532. a furio-
 sus luctus ob *Drusil-
 lam* sororem amissam.
 149. a nefanda savi-
 vitia. 76. a pater Ger-

manicus. 459. a su-
 perbia. 389. a exitii
 causa. 259. a sub C.
Casaru morte popul.
 Rom. fame laboravit.
 321. a

C. *Julius* *Casar*. 413. b
Corfinium obsedit &
Domitium servavit.
 423. a epistolas ad *Pom-
 peium* missas com-
 buisit. 44. a per decem
 annos patria caruit.
 112. a *Pompeii* hostis ac
 victor ingratus. 484. a
 victoria clementissime
 usus est. 44. a 484. a

C. *Julii* *Casaris* cades cre-
 dita fuit *Tillio* *Cimbro*
 266. b. conjunctio cum
Rep. 267. a dictum, se
 neminem nisi arma-
 tum occisurum. 484. a
 vox, Oderint dum
 metuant. 22, 277,
 292. a de *Casare* disci-
 tatum, in incerto esse,
 utrum illum magis
 nasci Reip. profuerit,
 an non nasci. 637. b
 vide quoque *Julius* C.

C. *Cassius* abstemius.
 266. b

Cajus *Gracchus*. 170. a
 primus turbam suam se-
 gregare instituit. 519. a

INDEX

- C. Marius ingratus**, ad terris major non est.
consulatum à caliga, 614, b
perductus. 483, a **Calvisii Sabini divitis**
unum consulatum ac- compendiarie ad me-
cepit, ceteros rapuit. moriam firmandam,
 357, b **vide Ma-** ut eruditus haberetur.
rius. 76, b
- C. Vettius prator Marso-** **Calvi sententia in Vati-**
rum à servo casus. **niū.** 348, b
 423, a **Cambyses furiosus, ac fu-**
Calamitas, virtutis occa- rore feliciter usus. 282, b
sio. 197, a **Cambysis vinolenti cru-**
Calamitatum mollimen- delitus in Praxaspi fi-
tum, consuetudo. 224, a **lium.** 71, a **exercitus**
Calidum nihil absque ad- ad Ammonem missus,
jutorio ignis. 87 b **arenis obrutus.** 552, b
Caliga gregariorum mi- inexplibilis cupiditas.
litum. 320, 483, a 529, a **ira in Æthi-**
Caligula. vide C. Cali- opas vix fame doma-
gula. tur. 77, a
- Callisthenes nobili ingenio** **Camillus.** 456, a **exsul**
fuit, & furibundi re- à Republica factus.
gus Alexandri impa- 484, a
ziens. 463, b **citatur** **Campania somenta Han-**
ibid. 677, b **nibalem enervarunt.**
 128, b
- Callistratus exsul redi-** **Campania ingens terra**
tum abominatus, si **motus.** 641, 654, 665
Atheniensibus necessi- 667, 670, b
tas exsules restituendi
esset. 521, a **Canentium orda per vias**
Callistus servus quam olim. 272, b
gratiam domino retu-
lerit, 116, b **Canu bona.** 225, b
Calor in quibus corpori- **Canis nomen ambiguum**
bus diutius conserue- 405, a
tur. 619, b **hieme sub** **Canis missa frustra ore**
aperto captanti, homi-
nem

num desideria compa- rantur. 207, b	Carminum efficacia in praeceptis animo tra- dendū. 424, b
Canis Iuli à Cajo duci iussi admiranda tran- quillitas, & ad mor- tem usq; philosophan- ti constantia. 231, a	cum Carneade dubitare. 315, a
Canopus. 127, b	Carthaginis horror Sci- pio. 283, b, mania u- na manu capta. 247, a
Cantorum plus in comes- sationibus Rom. quam olim spectatorum in theatris. 272, b	Castigatio aliquando ne- cessaria. 7, a quomodo accipienda. 47, a
Capillorum cultus. 502, b	Castigatio sceleratorum ira expers esse debet. 16, a
capillorum cura qua- lis apud veteres. 533, b	Castor & Pollux. 510, b
Capitolium dedicavit Tulvillus. 168, a	Castorum primores qua- les. 377, b
Capitolii vectigal singulis comessationibus han- stum. 114, a	Casus non obstat philoso- phia studio. 43, b
Capra, ignis globus Aristo- teli. 507, b	Catagis ventus Pamphi- lia. 636, b
Captivus an se ab impuro patiaturservari. 396, a	Cataracta Nili. 609, b
Captivus & pretio partis aqui bonique natura parcere jubet. 228, a	Cathedrarii philosophi veris & antiquis op- positi. 309, b
Capitis dolor sanguine e- misso levatur. 194, b	Cathena in sinistra levior 225, a
Carica cum pane, pro pulmentario. 287, b	Cathena fortuna. 224, a
Carminis modo inclusa facilius harent. 91, b	Catilina L. Sylla mini- ster. 75, a ingratus, 483, a
Carmini inserta praecepta multum habent pon- deris. 348, b	Catilinarum cades & la- trocina. 178, a
	Marc. Cato Censorius, proavus Catonis, minus quā hic possedit, 345, a

INDEX

- imperator triumphali uno caballo contentus erat, & ne quidem toto.* 289.b *Ejus dictum.* 474, 489.a 474.b
M. Cato junior an modeste Philosophatus sit, simul Casarem & Pompeium laceffens. 38.b *animam sibi manu extraxit.* 595.b *certius sapientu viri exemplar quam Vlixes & Hercules.* 241.a *Deorum alumnus.* 193.a *in Clodii iudicio testimonium dixit.* 377.b *injuriam in balneo factam non agnosce-re maluit quam ignoscere.* 51, 52, 255.a *mortem ferro adactam vicit.* 383.b *obrutus spiritus, & e senatu in carcerem ductus.* 38.b *vino laxavit animum fatigatum.* 235.a *virtutum viva imago, gladio incumbit.* 234.a
Catonis constantia in fortuna varietate. 413.b *in rebus extremis instrumenta, Platonis liber & gladius.* 66.b
felicitas. 196.a *laus.* 234, 241.a *mori describitur, & oratio ante mortem habita.* 181 192.a 66, 259, 185, 375.b *Catonis Vticae* 129.b
Catoni causam agenti in frontem mediam inspuuit Lentulus. 92.a
Catoni ebrietas obiecta. 237.a
Catonem diu civitas ignoravit. 245.b *in libertatem gladius asseruit.* 74.b
Catones quidam sunt alternis diebus. 482.b
Caton. praecepta. 348.b
Catuli verba ad iudices Clodianos. 378.b
Caucasus. 612.b
Caudex quid antiquum. 314.a
Caudicaria naues. 314.a
Cavea aeneatoribus cinctae. 272.b
Cavillationes, Graeci sophismata. 439.b
Causa quatuorplex Stoici, Aristoteli & Platoni. 167, 168.b
Causa aut nimis multa, aut nimis pauca ab Aristotele & Platone ponuntur. 169.b
Caus-

R E R V M.

<i>Caussum</i> inquisitio. 374. b	<i>Chalcidii</i> terra motus. 658, 665. b
<i>Caussum</i> partes. 188. b	<i>Chaldaei</i> quid de Cometi consueverint. 676. b
<i>Censor</i> hoc aplius. 328. a	<i>Chaldaeorum</i> observatio de potestate stellarum. 554. b
<i>Censorium</i> crimen, pauca argenti lamella. 345. a	<i>Chamaeleontis</i> color cur varietur. 519. b
<i>Centauri</i> in rerum natura non sunt. 149. b	<i>Chaos</i> inane Epicureum. 208. b
<i>Centesima</i> sanguinolenta 536. a	<i>Χαροκτητισμός</i> quid. 374. b
<i>Centurio</i> supplicio propositus, a Pisone duci iussus. 20. a	<i>Charimander</i> librum de Cometa composuit. 677. b
<i>Centurio</i> periturorum agmen trans. 232. a	<i>Charis</i> Hesiodo, qua Homero Musa. 370. a
<i>Cerberus</i> . 69. b	<i>Charybdis</i> 88. b fabulosa 172. a an respondeat fabulis, scire cupit Seneca. 243. b
ad Cereos & faces funera ducenda. 323. a	<i>Chasmata</i> . 527. b
ad Cereos & faces vivere. 491. b	<i>Chasmata</i> terra. 652. b
<i>Cernulat</i> fortuna quos. 7. b	<i>Chelidon</i> , unus ex Cleopatra mollibus, patrimonio grande possedit. 290. b
<i>Ceron</i> flu. Maced. oves nigrescere faciens. 590. b	<i>Chimara</i> . 443. b
<i>Ceryx</i> . 216. a	<i>Chiragra</i> quomodo interquiescat. 238. b
<i>Cestu</i> decernere vetantur Lacedaemonii. 469. b	<i>Chorus</i> veterum philosophorum ex multorum vocibus constabat. 272. b
<i>Chareas</i> tribunus militum ob exprobratam molitiam Caium Casarem occidit. 259. a	<i>Chria</i> . 91. b
<i>Χαλαζοφύλακες</i> , speculatores futura grandinis. 617. b	<i>Chry</i>

INDEX

- Chrysippus* à Seneca in ordinem cogitur. 370.
a fingit Gratias lovis & Eurynomes filias. 362. a librum suum de beneficiis ineptius replevit ibid. citatur. 157. a
Chrysippi viri magni, sed Graci, acumen saepe retunditur, interdum pungit, non perforat. 370. a distinctio de sapientis ἀνταρξια. 22. b preceptum de reddendo beneficio. 399. a similitudo de pila lusu. 392. a subtilitas & brevitatis in scribendo. 369. a
Chrysippi discipuli & Cleanthis dissensio de ambulatione. 445. b
Chrysippi lege vivere otioso licet. 362. a
Chrysippum assidua solutatio ad mortem perducebat. 141. b
cum Chrysippo vivendum 410. b
Cibi opportunitas in agris 382. a
Ciborum copia animo obest. 40. b
M. Cicero aetatem suam complorat. 303. a
citatur. 226. a clientibus suis praebebat vicem. 234. a gradavius fuit in orando. 103. b negat se habiturum tempus ut Lyricos & dialecticos legat, etsi atas duplicetur. 124. b vocu essentia auctor. 147. b Romana eloquentia auctor. 103. b
Ciceronis calamitates. 178. a compositio qualis. 393. 452. b flebiles vultus in quadam ad Atticum epistola. 303. a post Catilinam exsilium. 484 a
Ciceronis exemplum sectus est Seneca. 421. b
Ciceronis urbanitatem quomodo effugerit Vatinus. 458. a
Ciceronis umbra Caccinam pressit. 566. b
Ciceronem expellens Clodius, Antonius occidens. 26. a
Cicero F. consul propter patrem. 458. a
Ciconum flumen potum saxea reddit viscera. 587. a

Cimbri

Cimbri à Mario caesi.
 357.b 483.a
Cimbrorum cladis caus-
sa, ira. 12.a
Cinna consul. 458.a
Circense tomentum.
 349.a
Circius ventus Gallia pe-
culiaris. 636.b *Ei*
templum fecit Augu-
stus. ibid.
Circulatores Philosophi.
 80.b
Circularum caelestium
numerus. 636.b
Circumstantia, Gracis
περίστασις 540.b
Cisternina aqua. 286.b
Civilia officia, gesturus
quid spectare debeat.
 218.a
Civis boni opera num-
quam inutilis est.
 217.a
Civitatis capta imago.
 548.a
Civitatis mores magis
corrigit parcitas ani-
madversionum. 286.a
Clamores varii non tur-
barunt Seneca ani-
mm. 140, 265.b
Claritas bonorum viro-
rum quid. 400.b
Claritas quae post mortem
contingit, sitne bonum

399.b
Claritatis & gloria dis-
crimen. 402.b
Classico concio convoca-
tur. 17.a
Claudius Caesar missi-
mus. 136.a *fratrum*
mortem aquo animo
tulit. 147.a *in calum*
ire visus. 700.b *indu-*
citur consolans Poly-
bium. 145.a *plures*
intra quinquennium
culeo insuit, quam om-
nibus saeculis insuti le-
guntur. 286.a *quando*
expiraverit. 702.b
sexaginta quatuor an-
nos cum anima lucta-
tus est. 701.b *templum*
in Britannia habet.
 705.b
Claudii amici. 710.b
avia. 706.b *avus M.*
Antonius. 147.a *avun-*
culus Augustus. 147.a
 707.b *caedes.* 705, 707,
 711.b *clementia.* 144,
 148, 149.a *fusus* 701.b
generi. 708, b *Pater*
 147.a *patruus* ibid. *pa-*
tria. 703.b *pœna apud*
inferos. 712.b *præse-*
cti. 710.b *socer.* 708.b
ultima vox. 702.b
uxor. 708.b
 clau-

INDEX

- Claudii beneficium, Augusti iudicium malo.
 380. a
 pro Claudio Casare votum Seneca. 143, a
 148. a
 Claudius Caudex primus Romanis persuasit navem conscendere. 314. a
 Cleanthes. 166. b aquam traxit & hortulos rigavit. 109. b precepta cum decretis philosophiae conjungi vult 343. b Zenonem expressit. 13. b
 Cleanthes & Chrysippus discipulus ejus dissentiunt de ambulationis definitione. 445. b
 Cleanthis doctrina de ingrato. 481. a exemplum de duobus pueris Platonem quarentibus. 501, a versus a Seneca Latini facti. 421, b
 Clementia homini maxime convenit, regi tamen & principi praecipue. 266, 275, 276, a reges securiores reddit. 271. a an non pertineat ad innocentes. 265. a
 Clementia fama. 53. a
 opera. 296. a plures definitiones. 292, a
 Clementia contraria crudelitas. ibid.
 Cleonis publice propositi χαλαροφύλακες fuerunt. 618. b
 Cleonis puniti tempestatis observatores, cum vinea vapulassent, aut segetes. ibid.
 Cleopatra amor Antonium perdidit. 269. b
 Clepsydra. 69, 70. b
 Clitus ab Alexandro inter epulas transossus. 75. a 268. b
 Clodius adulterii reus iudices corripit. 377. b
 Ciceronem expulit. 25. a
 Clælia equestri statua infidens. 170, a
 Clypei flagrant. 688. b
 Clypei ignei. 510. b
 Cn. Pisonis rigor, tres ob unius innocentiam duci iubentis. 20. a
 Cn. Pompeius. 169. a
 199, 413. b ingratus in Remp. 483. a villa circa Baias exstructas montibus imposuit. 129. b
 Cn. Pompeii cupiditas & ambitio notatur. 357. b. mors. 177. a
 Scv

R E R V M.

- Scipio.* 67. b vide quod Pompeius.
- Codices, tabula publica.* 314. a
- Colaphis percusso sapienti quid faciendum.* 255. a
- Color animalium cur variabilis.* 519. b
- Color caelestium non unus* 509. b
- Columbarum colla cur varii coloris.* 519. b
- Columnae flagrant.* 688. b
- Coma cura exprobrata.* 311. a
- Comessatio fulminibus territa.* 23. a
- ex Commentario sapere, turpe seni.* 91. b
- Cometa an sit sidus erraticum.* 687. 676. b
- Cometes apparuit sub Helices & Buri everfionem.* 677. 686. b
- cur non stet, sed procedat.* 689. b
- lacteam viam extentus aequavit.* 586. b
- non est subitaneus ignis, sed inter aeterna opera natura, siue stella est.* 690. 694. 697. b
- non minor sole ante Achaicum bellum effulsit.* 586. b
- sex menses durans.* 689. b
- Cometa an in se terreni quid habeant.* 695. b
- an tardeant ibid. cur non cito extinguantur* 586. b
- in qua parte caeli aspiciantur.* 682. b.
- multi non videntur* 689. b
- quomodo fiant.* 676. b
- & deinceps. sub Augusto, Claudio, Nerone Cesare, & post necem divi Iulii apparuerunt.* 687. & c.
- Cometarum cursus cur ignotus.* 676. b
- genera.* 529. 678. b
- natura nondum perspecta.* 692. b
- forma.* 682. b
- significationes.* 695. b
- de Cometis qua consideranda.* 675. b
- Comitia consularia aut pratoria.* 470. b
- Comitia fortuna.* ibid.
- Comitiale vitium.* 68. a
- Commoda seu producta.* 216. b
- Commoda & incommoda extra nos sunt.* 334. b
- Commodorum & bonorum diversa conditio.* 294. b
- Communia pluribus modis.* 537. a
- Com-

INDEX

<i>Communio rerum quo-</i> <i>modo cum proprietate</i> <i>singulorum consistat.</i> 530. a	<i>Consilium futuri ex pra-</i> <i>terito venit.</i> 264. b <i>sub die, seu sub manu</i> <i>nasci debet.</i> 197. b <i>an ingrato dandum.</i> 457. a
<i>Comædiarum sales in So-</i> <i>cratem.</i> 260. a	<i>Consiliorum rerumque</i> <i>dissimilitudo unde.</i> 54. b
<i>Compositio alia aliis in</i> <i>oratione placet.</i> 393. b <i>non nimis anxia esse</i> <i>debet.</i> 455. b	<i>Constitutio animalium</i> <i>quid.</i> 485. b
<i>Compositionis genera de-</i> <i>pravata.</i> 452, 453. b	<i>Consuetudo omnia pati</i> <i>docet.</i> 224. a
<i>Concursatio circumci-</i> <i>denda est.</i> 229. a	<i>Consuli quis honor exhi-</i> <i>bitus.</i> 166. b
<i>Conditio omnis versabilis</i> <i>est.</i> 228. a	<i>Contemplationi rerum na-</i> <i>turam nos genuisse do-</i> <i>cetur.</i> 359. a
<i>Conflagrationis mundi</i> <i>tempus.</i> 598. b	<i>Contemplativa artes sua</i> <i>habent decreta.</i> 361. b
<i>Congiaria Alexandri ur-</i> <i>bes.</i> 392. a	<i>Contemnenda mirari so-</i> <i>lemus.</i> 457. b
<i>Congiaria annua.</i> 307. a	<i>Contemnere quæ oporteat.</i> 203, 204. a
<i>Conjectura, fallacissi-</i> <i>imum irritamentum,</i> <i>ex animo tollenda.</i> 44. a	<i>Contemptus vitandus.</i> 37. b <i>quomodo vitan-</i> <i>du.</i> 415. b
<i>Conon defectiones solis</i> <i>collegit, sed non memi-</i> <i>nit cometarum.</i> 676. b	<i>Continuatio quid.</i> 536. b
<i>Conscientia bona.</i> 379. b <i>bona & mala.</i> 109. b	<i>Contumelia quid.</i> 250. a <i>unde dicta.</i> 252. a
<i>Conscientia grati.</i> 451. a	<i>Contumelia sapiens affici</i> <i>non potest.</i> 251. a
<i>Conscientia flagellantur</i> <i>facinora mala.</i> 380, 416. b	<i>Contumelia & injuria</i> <i>discrimen.</i> 244. a
<i>Consensus publicus, veri-</i> <i>tatis argumentum.</i> 462 & seq. b	<i>Contumelia videntur</i> <i>quædam, quæ tamen</i> <i>non</i>

non sunt. 254. 257. a	tulit. 195. a
Conversatio multorum perniciosa. 14. b	Cornelius Senecio eques Rom. 395. b
virorum bonorum u- tilis. 151. b mores im- mutat. 65. a	Cornelius Severus, vide Severus.
Conversatio & solitu- do miscenda sunt. 235. a	Corona principe dignissi- ma qua. 289. a non honor, sed honoris insi- gne. 372. a. navalis. 430. a
Convictus magnorum vi- rorum efficacior ora- tione. 13. b	Corona circa sidera, Halo Gracis, quomodo fiat. 510. a
Conviva deligendi. 52. b	Corona, virga & arcus differentia. 525. b
Convivii sermo qualis, 164. b	Corona etiam interdum, li- cet raro, fiunt. 512. b
Corbulo jocus in Fidium Cornelium. 257. a	Coronis subsitne aliquid corporis certi necne. 529. b
Cordus, vide A. Cremu- tius Cordus.	Corpus, animi pondus & pœna. 170. b hospitium animi. 481. b velamen- tum animi. 333. b vin- culum animi. 116. a
Corfinium Caesar obsedit. 423. a	Corporis & animi separa- tio infantis ex utero materno emissioni com- paratur. 403. b
Corinthii Alexandrum Macedonem civitate donant. 378. a	Corporis humani & terra similitudo. 582. b
Coriolanus ingratus. 483. a	Corporis potius quam in- genii exercitatio plu- ribus cura est. 247. b
Corium apud Lacedæmo- nios forma publica percussum. 481. a	Corporis temperatura tol- li nequit. 27. b
Cornelia dua liberorum suorum obitus magno animo tulerunt. 122, 170. a	Cor-
Cornelia lex de sicariis. 711. b	
Corneliam legem Sylla	

*Dominus ejusdem rei
quomodo duplex esse
possit.* 532. a

*Dominorum in servos
superbia reprehendi-
tur.* 115. b

*Dominorum injuriis in
servos positus index.*
422. a

*Dominos obvios saluta-
mus, si nomen non suc-
currit.* 6. b

*Domitius à servo quo-
modo servatus.* 423. a

*Donarumne quid amicis,
sapienti, regi, reip. pos-
sit.* 530. a

Donare, res difficilis.
348. a

*Dossenni monumento in-
scriptus titulus.* 308. b

*Drusus Libo adolescens
nobilis consilium ab
amita Scribonia pe-
tiit, mortemne sibi
conscisceret an exspe-
ctaret.* 193. b

*Drusi Livia F. res gesta
& mors.* 57. a

*Drusilla sororis mortem
quam acerbe tulerit
C. Caesar.* 149. a

*Duilius primus navali
prælio vicit.* 313. b

E.

E Brietas interdum uti-
lu. 14. 236. a unius
hora hilarem insani-
am longi temporis ta-
dio pensat. 158. b vo-
luntaria insania est.
267. b

Ebrietatis accusatio.
267. b effectus. 69. b

*Ebrietati honor habebi-
tur aliquando.* 375. a

*Ebrietate devinctus ani-
mus non est in sua po-
testate.* 267. b

*ab Ebrietate quomodo
deterreant Zeno & Po-
sidonius.* 265. b

*Ebrius duobus modis di-
citur.* ibid.

*Ebrius & ebriosus disse-
runt.* 265. b

*Ebrius an committendus
secretus sermo.* 265.
267. b

*Εὐεφίας venti ut fi-
ant.* 630. b

*Editio publicavit monu-
menta ingeniorum,
etiam ad indignos
perventura.* 457. a

Educationis vis. 39. a

*Egestas non obstat philo-
sophia studio.* 46. b

ad

ad Egestum venter cor- pora exhaurit. 601.b	xiiu hominibus. 314.a
E'γκολπίας ventus. 628.b	Empedoclis sententia de naturalī aquarum fervore. 589.b
E'γκύκλιοι artes. 301.b	Empta precibus, omni re cariora. 382.a
Egnatii Augusto insi- diantur. 272, 302. a	E'ννοσίγαιος, Neptuni epitheton. 664.b
Eid' & quid Platoni. 150.b	Ens, vide Quod est.
Eἰκονισμοί. 374.b	Entia in sex modos Plato partitur. 149.b
Electio vi & metu perit. 395.a	Ephesios regio herbida, innoxia ab igne cir- cumeunte. 243.b
Elementa mundi. 467.b quatuor. 580. b & totidem eorum po- testates. 39. a	Ephorus historicus non religiosissima fidei, sape decipitur, saepe de- cipit. 686. b historiis componendis quam causis agendis utilior ab Isocrate iudicatus est. 219.a
Elementorum divisio se- cundum Aegypt. 581.b	Epicurus an merito re- prehendat Stilponem & eos qui dicunt sa- pientem seipso esse con- tentum. 19, 23. b cum Metrodoro suo A- thenis ignotus, & Gra- cia pane inauditus. 246.b dulce esse tor- queri dicit. 176. 187.b duo bona agno- scit. 181.b exulce- rati ventris dolore tor- tus beatissimum &
Elementorum alterni re- cursus sunt. 579. b	
Elementarius senex quid 95.b	
Elephantem in genua subsistere & ambulare per funem jubet mi- mus Aethiops. 282.b	
Elephantes porcina vox terret. 35.a	
Elephantii cxx. ante cur- rum ducti. 315. a	
Elephantorum gregem ex- celsissimus ducit. 313.b	
Elephantorum iugo colla submissa. 51.a	
Elephantorum duodevi- ginti pugna cum no-	

INDEX

- ultimum se diem age-
re ait. 182. 336. b for-
tis est, licet manulea-
tus sit. 90. b honeste
vivendum esse docet.
58. b immerito mol-
lia precipere putatur.
256. a objurgat & eos
qui concupiscunt mor-
tem, & eos qui timent
70. b Seneca iudicio,
sancta & recta praci-
pit. 337. a servos ami-
cos vocat. 419. b Stil-
ponis objurgator. 23. b
Stoicis consentit. 252.
b. tria proficientium
genera facit. 130. b
voluptatis magister
certis diebus famem em-
periri solitus. 48. b
Epicuri egregium di-
ctum. 16. 379. b di-
ctum de philosophia
servitute. 18. b di-
ctum omnibus philo-
sophis commune. 81. b
Epicuri dicta cur com-
memoret Seneca. 58. b
inepta distinctio de be-
atitudine ex virtute
& voluptate. 217. b
Epicuri epistola ad Ido-
meneam. 56. b epistola
ad Idomeneum de oc-
cassione observanda.
60. b objurgatio
quod Deum inermem
faciat, & tamen co-
lat. 449. a praeceptum
27. b sententia ejus cur
notetur à Seneca. 90. b
secta non otiosa est.
362. a & immerito
male audit. 337. a
voluptas sicca & so-
bria est. 336. a
Epicuri non schola, sed
contubernium magnos
viros fecit. 13. b
Epicuri hortulus quid in-
scriptum. 58. b
Epicuro qua sit Dei se-
licitas. 437. a
Epicurea bonorum divi-
sio. 182. b
Epicurea cantilena de
vano inferorum metu
69. b
Epicurea voluptatis lau-
datio cur pernicio-
sa. 336. a
Epicureorum vitupera-
tio. 445. a
Epigenes duo Cometarum
genera facit. 678. b
Epistola non debet sini-
nistram manum le-
gentis implere. 113. b
Epistola amicorum ima-
gines sunt. 101. b
Epistola clarorum viro-
rum

R E R V M.

- rum obscuros alioqui
homines notos faciunt
56. b
- Epistola Seneca quales
sint. 220. b
- Epistolarum commer-
cium utile. 98. b
- Epistolis adscribenda vo-
ces gravium aucto-
rum. 90. b
- Eques Romanus, nomen
ex ambitione natum.
88. b
- Equi albi regium cur-
rum trahere solebant.
78. a.
- Erasinus fluvius absor-
ptus tandem rursus
emergit. 592. b
- Erixonem equitem Rom.
populas, ob filium fla-
gellis occisum, gra-
phiis confodit. 279. a
- Error ubi publicus factus
est, recti locum tenet.
495. b
- Errori non irascendum.
32. a
- Essentia vox à Cicerone
& Fabiano usurpata.
147. b
- Etesia à nautis somnicu-
losæ & delicatæ vocantur
630. b an causâ sint in-
crementi Nili. 613. b in
in Italia nubes consiste-
- re non patiuntur, at
Indiam & Æthiopiam
continuis aquis irrigant
637. b
- Etesiarum causâ & tem-
pus. 629. & seq.
- Etruscorum disciplinam
Attalus Græca subtili-
tate miscuit. 563. b
- Evaporatio è terris va-
ria. 109. b
- Endoxus primus ab Æ-
gypto in Græciam
astrorum scientiam
transtulit. 676. b
- Euripidus versus recitati
populum ad ejicien-
dum tragædia acto-
rem concitant. 458. b
- Euronoïus. 635. b
- Europa Asiaque termi-
nus. 650. b
- Eurus. 635. b Latinis
Vulturnus. ibid.
- Eurynome mater Gra-
tiarum, & cur. 369. a
- Eu'jupitæ. 211. a
- Exempla plus prosunt,
quam præcepta 13. b
- Exploræ efficacia. 27. b
- Exequias immaturas fax
ceræusq; præcessit. 227. a
- Exercitationis finis.
264. b
- Exercitationes quæ con-
veniant, quæ non. 40. b

INDEX

qua deligenda. 236.a
Exercitus in centurias
describi solet. 307.b
Exitus bonorum mali
non debent nos contri-
stare. 234.a
Exoletorum agmina per
nationes coloresque
descripta. 364.b *plau-*
sus. 30.b
Expetendum & adexpe-
tendum quid. 462.b
Expeti propter se quid di-
catur. 450.a
Expiationes quid profint,
si fata immutabilia.
 556.b
Exsecrantium voces no-
cent. 154.b
Exsiliu quid sit. 105.a
Exsiliu metus ut demen-
das. 716.b *remedia.*
 109.a
Exsiliu paupertas nul-
lum incommodum ha-
bet. 112, 115. 116.a

F.

F*abrilis ferramenta*
non esse à sapienti-
bus excogitata. 315.b
Fabianus Papirius à Ci-
cerone, Asinio & Li-
vio saltem vincitur.
 393.b *dubitabat, an*

satius esset nullis stu-
dium admoventi, quam
his implicari. 315.a
disertus & elegans.
 147. b *philosophus*
verus & antiquus
contra affectus impetu
pugnandum ait. 399.
 a. *populo differebat,*
sed modeste audieba-
tur. 132. b
Fabiani viri & vita &
scientia & eloquentia
egregia disputatio ex-
pedita, non concitata.
 103. b
Fabiani Papirii libri de
civilibus. 392. b
opinio de fine mundi.
 594. b *oratio qualis.*
 392. b
Fabianus pudor in senatu
decens. 27. b
Fabius cunctator. 456. a
cunctando imperii vi-
res recreavit. 12. a
Fabius turpissimam im-
peratoris aiebat excu-
sationem, Non putavi
 50. a
Fabius Persicus impurus
in sacerdotium propter
maiores receptus.
 458. a
Fabii Persici pecunia à
Julio Gracino re-
pudiata.

<i>pudiata.</i>	397.a	<i>cilis.</i>	9.b
<i>Fabii Verrucosi dictum.</i>	385.a	<i>Fames exercitus Persici.</i>	78.a
<i>Fabii trecenti.</i>	458.a	<i>Fax cereusque immatu-</i>	
<i>Fabii ccc. non victi, sed</i>		<i>ras exequias precessit.</i>	227.a
<i>occisi dicuntur.</i>	469.a	<i>Faces diurna.</i>	509.b
<i>Fabricius divitias impe-</i>		<i>Faces ignea.</i>	508.b
<i>rator rejecit, censor</i>		<i>modo fiant.</i>	677.b
<i>notavit.</i>	383.b	<i>ad Faces & cereos fune-</i>	
<i>Pyrrhi regis aurum</i>		<i>raducenda.</i>	323.a
<i>repulit.</i>	478.b	<i>Fasces duodecim.</i>	87.a
<i>Pyrrhum monuit ut infi-</i>		<i>honoris insignia.</i>	372.a
<i>dias medici vitaret.</i>		<i>Fatum quid.</i>	440, 556.b
<i>ibid. quibusdam pa-</i>		<i>idem cum Deo.</i>	441.a
<i>rum pauper est.</i>	482.b		561.b
<i>triumphalis senex ra-</i>		<i>Fatum unum est, nec</i>	
<i>dices & herbas canat</i>		<i>fulmine mutari po-</i>	
<i>quas in agro repur-</i>		<i>test.</i>	555, 556.b
<i>gando vulsit.</i>	194.a	<i>Fatum non tollit philo-</i>	
<i>Fabricii paupertas.</i>		<i>sophia studium.</i>	43.b
	194.a	<i>Fati lex prima.</i>	556.b
<i>Familia periculum adit,</i>		<i>circuitus.</i>	644.b
<i>cum incertum est an</i>		<i>objurgatio quotidiana</i>	339.b
<i>mors domini volun-</i>		<i>Fato tam divina quam</i>	
<i>taria fuerit.</i>	233.b	<i>humana reguntur.</i>	201.a
<i>Familia nomina in pri-</i>		<i>Fata an ita immutabi-</i>	
<i>ma parte adium col-</i>		<i>lia sint, ut expiationi-</i>	
<i>locantur.</i>	426.a	<i>bus & votis averti</i>	
<i>Familiares olim dicti,</i>		<i>non possint.</i>	556.b
<i>qui nunc servi.</i>	117.b	<i>Fata Deus quidem scri-</i>	
<i>Fames ambitiosa non est</i>		<i>pfit, sed sequitur.</i>	201.a
	476.b	<i>Favete linguis, in sacris</i>	
<i>malum pa-</i>			
<i>nem, filigineum red-</i>			
<i>dit.</i>	494.b		
<i>parvo con-</i>			
<i>stat.</i>	45.b		
<i>Fames & sitis sedato fa-</i>			

INDEX

- dici solitum. 352.a datum, 279
- Favonius idem cum Zephyro. 635.b Felices qui videntur
quales sint intrinsecus. 203.a cuius &
inopia laborant. 515.
- Favonii indicia. 511.b Felicium exclamatio
quod vivere non liceat. 305.a
- Febricula longas distillationes sequuntur. 236.b Felicium gaudia & ten
pora misera. 319.
- Febris dea Claudium comitatur. 703.b Femina podagrica & ca
va medicorum maximamendacem faciunt. 36
- Febris peregrinatione discutitur. 407.b b: per liberos ambitio
120.a quadam no
consulum numero, se
maritorum, annos sue
computant. 418.
- Febris natura. 656.b Feminarum adulterio
ibid. luxuria & libido
364.b voluntas mobilis
& vaga. 718.
- Februm genera innumera
rabilia unde. 363.b Feminas fecundas facien
tes aqua. 571.
- Febrem habere dicimur,
cum illa nos habeat. 476.b Feminis annus ad lugen
dum constitutus. 163.
- Felicitas avida est & aliena
aviditati exposita. 51.b bracteata. 457.b luctus spatium decem
mensium datum. 121.
- 51.b iracundia nutrit. 42.a Fenerator quando mali
audiat. 393.b
- Felicitas divitum personata. 249.b Fenus quid. 536. a
- Felicitas vera ubi posita
sit. 340.a Deo proxima. 54 b Fera hominis convictus
mansuescunt. 65, 2
- Felicitatis immoderata
incommoda. 314.a ira carent, sed non im
petu. 5.a
100. b inquietudo. 94. b intemperantia
periculosissima. 198.a Ferarum venatio & pos
sessio
- reprehensio. 203. a
- Felix nemo sit aliena infelicitate. 357.b
- Felix vulgi voluptatum servus est. 338.a
- Feliciis cognomen honori

I N D E X

gion tyrannicide. opinio de fulguratione

440.a
Harpago liberi epulandi
72.a
Harpasse Seneca uxoris
appositi.

fauna, se cecam esse
nesciens. 125.b
Hastula contra fulmina.

553.b
Haterii oratoris celeberrimi celeritas in dicendo improbat.

103.b
Hecaton. 369, 393. a 11,
13. b reprehensus.

397. a
Hecatonius distum. 20. b
exemplum de Callistia.

10.
Hecuba serviti. 117. b
Hedera idonea elicendus

ignibus. 547. b
Helice mersa. 663, 665, b
666, 672, 677, 686. b

Helvia Seneca matris in-felicitas. 102. a laus
120, 122, 124. a pariter. 126. a soror ibid.

Hemina sanguinis. 231. a
Heracleio cognomen fecit orationis obscuritas.

30. b
Heraclitus in publicum procedens fiebat. 33. a
233. a

Heracliti distum. 151. b
Hispana machabera. 492. a
Hispania

361. b
Hippocratis medicorum maximus exclamatio. 298. a secta alia ab aliis medicorum.

363. b
Hippocratis in mendacio deprehenditur ob festinationem inuicem.

654. b
Hippias tyrannus. 43. a
Hippocrates in mendacio deprehenditur ob festinationem inuicem.

INDEX

- Chrysippus* à Seneca in ordinem cogitur. 370.
a fingit Gratias lo-
vis & Eurynomes fi-
lias. 362. a librum
suum de beneficiis ine-
ptius replevit ibid.
citatur. 157. a
Chrysippi viri magni, sed
Graci, acumen saepe
retunditur, interdum
pungit, non perforat.
370. a distinctio de
sapientis ἀνταρξία.
22. b praeceptum de
reddendo beneficio.
399. a similitudo de
pila lusu. 392. a sub-
tilitas & brevitatis in
scribendo. 369. a
Chrysippi discipuli &
Cleanthis dissensio de
ambulatione. 445. b
Chrysippi lege vivere
otioso licet. 362. a
Chrysippum assidua salu-
tatio ad mortem per-
ducebat. 141. b
cum Chrysippo vivendum
410. b
Cibi opportunitas in agris
382. a
Ciborum copia animo ob-
est. 40. b
M. Cicero aetatem suam
complorat. 303. a
citatur. 226. a cli-
entibus suis praebe-
re vicem. 234. a
gradarius fuit in o-
rando. 103. b
negat se habiturum
tempus ut Lyricos &
dialecticos legat, etsi
aetas duplicetur. 124. b
voci essentia auctor.
147. b Romana elo-
quentia auctor. 103. b
Ciceronis calamitates.
178. a compositio
qualis. 393. 452. b
flexibiles voces in qua-
dam ad Atticum epi-
stola. 303. a post
Catilinam exsilium.
484 a
Ciceronis exemplum se-
cutus est Seneca.
421. b
Ciceronis urbanitatem
quomodo effugerit Va-
tinius. 458. a
Ciceronis umbra Cae-
cinam praesit. 566. b
Ciceronem expellens Clo-
dius, Antonius occi-
dens. 26. a
Cicero F. consul propter
patrem. 458. a
Ciconum flumen potum
saxea reddit viscera.
587. a

Cimbri

Cimbri à Mario caesi.

357.b 483.a

Cimbrorum cladis causa, ira. 12.a

Cinna consuli. 458.a

Circense tomentum.

349.a

Circius ventus Gallia peculiaris. 636.b *Ei*

templum fecit Augustus. ibid.

Circulatores Philosophi.

80.b

Circulorum caelestium numerus. 636.b

Circumstantia, Græcis περιστασις 540.b

Cisternina aqua. 286.b

Civilia officia gesturus quid spectare debeat.

218.a

Civis boni opera numquam inutilis est.

217.a

Civitatis capta imago.

548.a

Civitatis mores magis corrigit parcitas animadversionum. 286.a

Clamores varii non turbant Seneca animum. 140, 265.b

Claritas bonorum virorum quid. 400.b

Claritas quæ post mortem contingit, sitne bonum

399.b

Claritatis & gloria discrimen. 402.b

Classico concio convocatur. 17.a

Claudius Cæsar mitissimus. 136.a

fratrum mortem aquo animo tulit. 147.a

in calum ire visus. 700.b

inducitur consolans Polybium. 145.a

plures intra quinquennium culeo insuit, quam omnibus saculis insuti leguntur. 286.a

quando expiraverit. 702.b

sexaginta quatuor annos cum anima luctatus est. 701.b

templum in Britannia habet.

705.b

Claudii amici. 710.b

avia. 706.b *avus M. Antonius.* 147.a

avunculus Augustus. 147.a

707.b cades. 705, 707, 711.b

clementia. 144, 148, 149.a

fusus 701.b

generi. 708, b *Pater* 147.a

patruus ibid. *patria.* 703.b *pœna apud inferos.* 712.b

præfati. 710.b *socer.* 708.b

ultima vox. 702.b *uxor.* 708.b

clau-

INDEX

- Clandii beneficium, Augusti iudicium malo.* 380. a
pro Claudio Casare uotum Seneca. 143, a
 148. a
Claudius Caudex primus Romanus persuasit natem conscendere. 314. a
Cleanthes. 166. b *aquam traxit & hortulos rigauit.* 109. b *praecepta cum decretis philosophiae coniungi uult.* 343. b *Zenonem expressit.* 13. b
Cleanthes & Chrysippus discipulus eius dissentiunt de ambulationis definitione. 445. b
Cleanthis doctrina de ingrato. 481. a *exemplum de duobus pueris Platonem querentibus.* 501, a *versus a Seneca Latini facti.* 421, b
Clementia homini maxima conuenit, regi tamen & principi praecipue. 266, 275, 276, a *reges securiores reddit.* 271. a *an non pertineat ad innocentes.* 265. a
Clementia fama. 53. a
opera. 296. a *plures definitiones.* 292, a
Clementia contraria crudelitas. ibid.
Cleonis publice praepositi χαλαροφύλακες fuerunt. 618. b
Cleonis puniti tempestatis observatores, cum uinea uapulassent, aut segetes. ibid.
Cleopatra amor Antonium perdidit. 269. b
Clepsydra. 69, 70. b
Clitus ab Alexandro inter epulas transossus. 75. a 268. b
Clodius adulterii reus iudices corruptit. 377. b
Ciceronem expulit. 25. a
Clælia equestri statua infidens. 170, a
Clypei flagrant. 688. b
Clypei ignei. 510. b
Cn. Pisonis rigor, tres ob unius innocentiam duci iubentis. 20. a
Cn. Pompeius. 169. a
 199, 413. b *ingratus in Remp.* 483. a *uilla circa Baias extructas montibus imposit.* 129. b
Cn. Pompeii cupiditas & ambitio notatur. 357. b *mors.* 177. a *socer*
Sci-

- Scipio.* 67. b *vide quo-*
que Pompeius.
Codices, tabula publica.
 314. a
Colaphis percusso sapienti
quid faciendum. 255. a
Color animalium cur
variabilis. 519. b
Color caelestium non unus
 509. b
Columbarum colla cur
uarii coloris. 519. b
Columna flagrantes.
 688. b
Coma cura exprobrata.
 311. a
Comessatio fulminibus
terrata. 23. a
ex Commentario sapere,
turpe seni. 91. b
Cometa an sit fidus erra-
ticum. 687. 676. b
Cometes apparuit sub
Helices & Buri ever-
sionem. 677. 686. b
cur non stet, sed proce-
dat. 689. b *lacteam*
viam extentus aqua-
vit. 586. b *non est subi-*
taneus ignis, sed inter
aterna opera natura,
sive stella est. 690.
 694. 697. b *non minor*
sole ante Achaicum bel-
lum effulsit. 586. b *sex*
mensis durans. 689. b
- Cometa an in se terreni*
quid habeant. 695. b
an tardeant ibid. cur
non cito extinguantur
 586. b *in qua parte*
cali aspiciantur. 682.
 b. *multi non videntur*
 689. b *quomodo fiant.*
 676. b & *deinceps.*
sub Augusto, Claudio,
Nerone Casare, & post
necem divi Iulii ap-
paruerunt. 687. & c.
Cometarum cursus cur
ignotus. 676. b *gene-*
ra. 529. 678. b *na-*
tura nondum perspe-
cta. 692. b *forma.*
 682. b *significationes*
 695. b
de Cometis qua conside-
randa. 675. b
Comitia consularia aut
pratoria. 470. b
Comitia fortuna. *ibid.*
Comitiale vitium. 68. a
Commoda seu producta.
 216. b
Commoda & incommo-
da extra nos sunt.
 334. b
Commodorum & bono-
rum diversa conditio.
 294. b
Communia pluribus mo-
di. 537. a
 Coma-

INDEX

<i>Communio rerum quo- modo cum proprietate singulorum consistat.</i>	<i>Consilium futuri ex pra- terito venit.</i>
530. a	264. b
<i>Comædiarum sales in So- cratem.</i>	<i>sub die, seu sub manu nasci debet.</i>
260. a	197. b
<i>Compositio alia aliis in oratione placet.</i>	<i>an ingrato dandum.</i>
393. b	457. a
<i>non nimis anxia esse debet.</i>	<i>Consiliorum rerumque dissimilitudo unde.</i>
455. b	54. b
<i>Compositionis genera de- pravata.</i>	<i>Constitutio animalium quid.</i>
452, 453. b	485. b
<i>Concursatio circumci- denda est.</i>	<i>Consuetudo omnia pati docet.</i>
229. a	224. a
<i>Conditio omnis versabilis est.</i>	<i>Consuli quis honor exhi- bitus.</i>
228. a	166. b
<i>Conflagrationis mundi tempus.</i>	<i>Contemplationi rerum na- turam nos genuisse do- cetur.</i>
598. b	359. a
<i>Congiaria Alexandri ur- bes.</i>	<i>Contemplativa artes sua habent decreta.</i>
392. a	361. b
<i>Congiaria annua.</i>	<i>Contemnenda mirari so- lemus.</i>
307. a	457. b
<i>Conjectura, fallacissi- mum irritamentum, ex animo tollenda.</i>	<i>Contemnere quæ oporteat.</i>
44. a	203, 204. a
<i>Canon defectiones solis collegit, sed non memi- nit cometarum.</i>	<i>Contemptus vitandus.</i>
676. b	37. b quomodo vitan- dus.
<i>Conscientia bona.</i>	415. b
379. b	<i>Continuatio quid.</i>
<i>bona & mala.</i>	536. b
109. b	<i>Contumelia quid.</i>
<i>Conscientia grati.</i>	250. a
451. a	<i>unde dicta.</i>
<i>Conscientia flagellantur facinora mala.</i>	252. a
380, 416. b	<i>Contumelia sapiens affici non potest.</i>
<i>Consensus publicus, veri- tatis argumentum.</i>	251. a
462 & seq. b	<i>Contumelia & injuria discrimen.</i>
	244. a
	<i>Contumelia videntur quædam, quæ tamen non</i>

non sunt. 254. 257.a	tulit. 195.a
Conversatio multorum perniciosa. 14.b	Cornelius Senecio eques Rom. 395.b
virorum bonorum u- tilis. 151.b mores im- mutat. 65.a	Cornelius Severus, vide Severus.
Conversatio & solitu- do miscenda sunt. 235.a	Corona principe dignissi- ma qua. 289.a non honor, sed honoris insi- gne. 372.a • navaliu. 430.a
Convictus magnorum vi- rorum efficacior ora- tione. 13.b	Corona circa sidera, Halo Gracis, quomodo fiat. 510.a
Conviva deligendi. 52.b	Corona, virga & arcus differentia. 525.b
Convivii sermo qualis, 164. b	Corona etiam interdum, li- cet raro, fiunt. 512.b
Corbulo jocatus in Fidem Cornelium. 257.a	Coronis subsitne aliquid corporis certi necne. 529.b
Cordus, vide A. Cremu- tius Cordus.	Corpus, animi pondus & paena. 170.b hospitium animi. 481.b velamen- tum animi. 333.b vin- culum animi. 116.a
Corfinium Caesar obsedit. 423.a	Corporis & animi separa- tio infantis ex utero materno emissioni com- paratur. 403.b
Corinthii Alexandrum Macedonem civitate donant. 378.a	Corporis humani & terra similitudo. 582.b
Coriolanus ingratus. 483.a	Corporis potius quam in- genii exercitatio plu- ribus cura est. 247.b
Corium apud Lacedamo- nios forma publica percutsum. 481.a	Corporis temperatura tol- li nequit. 27.b
Cornelia duae liberorum suorum obitus magno animo tulerunt. 122, 170.a	Cor-
Cornelia lex de sicariis. 711.b	
Corneliam legem Sylla	

INDEX

Corporis tegumenta varia gentium. 316.b	Crediti nomen quomodo beneficio tribuatur. 444.a
Corporum divisio 400, 536.b	Crediti & beneficii diversa conditio. 465.a
Corpori non est servientum, 35, 338.b quantum indulgendum. 17, 18.b	Creditor beneficii quam pecunia diligentius quarendus. 394.a
Corfica descriptio 97, & seq. a	Creditor saepe debitori damnatur cur. 496.a
Corus an recte à quibusdam Argestes dicatur. 635.b	Creditori etiam prodigo pecunia reddenda. 541.a
Cossi urbis praefecti, viri gravis, sed vino mersi, fides in secretis continendis. 266, 267.b	Credulitas plurimum malificat. 44.a
Crassus dives. 345.a. 476. b multis nimis cultus & recens. 451.b	Crimina plerisque voluntati sunt. 379.b
Crassum Parthus avaritia dedit. 639.b	Crispi Passieni egregium dictum. 272.a subtilitas, & dictum de adulatione. 604.b
Crassus Magnus à Claudio occisus. 708.b socer filia Claudii. ibid.	Crocodili descriptio. 611.b
Crassi F. Magnum vocari vetuit C. Caesar. ibid.	Cræsus rex regum suum & escendit, & exstingui vidit. 228. a serviit. 127. b
Crastinus sine sollicitudine expectandus. 30. b	Crudeles qui dicendi. 292. a
Cratæ Stilponis auditor quid praeceperit adolescentulo secreto ambulanti. 25.b	Crudelitas acerbissima qua trahit poenam. 384.a
Credere omnibus, & nulli, utrumque vitium est. 7.b	Crudelitas quid. 292. a quid pessimum habeat 277.a
	Crudelitas regia inimicorum numerum tollendo

R E R V M.

<i>lendo auget.</i>	272.a	<i>ex Custodiarum agmine</i>
<i>Cruelitatis execratio.</i>		<i>unus mortem rogat</i>
287.a	<i>exitu</i>	<i>bid. Casarem.</i>
		235.b
<i>regnum quale.</i>	288,	<i>inter Custodias quidam</i>
289.a		<i>ad spectaculum mis-</i>
<i>Cruelitatis & feri</i>		<i>sus cervicem sibi rota</i>
<i>distinctio.</i>	29	<i>circumacta frangit.</i>
<i>Crypta Neapolit.</i>	144.b	196.b
<i>CrySTALLINA Vedii fregit</i>		<i>Cutyliarum insula na-</i>
<i>Augustus.</i>	93.a	<i>tans.</i>
		591.b
<i>Culina patrimoniorum</i>		<i>Cyclades sparsa.</i>
<i>exitium.</i>	375.a	596.b
<i>Cupiditas hominum infi-</i>		<i>Cymbala cur sonent.</i>
<i>nita.</i>	548.a	552.b
<i>Cupiditas novorum, ve-</i>		<i>Cynicus nummos poscens</i>
<i>tera obscurat.</i>	409.a	<i>Antigoni cavillatione</i>
<i>Cupiditatis vituperium.</i>		<i>deluditur.</i>
529.a	209, 311.b	392.a
<i>Cupiditates terminanda.</i>		<i>Cynici an recte obuios</i>
225.a	38, 59.b	<i>quosque monuerint.</i>
<i>ubi terminanda.</i>	44.b	79.b
<i>Cupiditatum finis, timo-</i>		<i>Cyprus sapius terra motu</i>
<i>ris remedium est.</i>	11.b	<i>vastata.</i>
		327.b
<i>Cupiditatum series infi-</i>		<i>Cyrenus, i. Corsica.</i>
<i>nita.</i>	51.b	97.b
<i>Curio nonnullis nimis</i>		<i>Cyri Babylonem oppu-</i>
<i>cultus & recens.</i>	451.b	<i>gnaturi furor in Gyn-</i>
<i>Curius Dentatus primus</i>		<i>den fl. 78.a cupiditas.</i>
<i>in triumpho duxit ele-</i>		629.a
<i>phantos.</i>	313.a	
<i>Curii Dentati dictum.</i>		
218.a		
<i>Currus non honor, sed ho-</i>		
<i>noris insigne.</i>	372.a	
<i>Cursores raro hieran sa-</i>		
<i>ciunt.</i>	265,b	

D.

<i>Dacus Istro seclusus.</i>	505.b
<i>Dadalus ferram com-</i>	
<i>mentus est.</i>	315.b
<i>Danubius.</i>	505, 595.b
<i>Europam Asiamque</i>	
<i>distinguit.</i>	650.b
<i>fimi-</i>	

INDEX

<i>similem Nilo naturam habere à philosophis. sed falso, traditur.</i>	<i>Defectio solis perfecta.</i>
608.b	526.b
<i>Dare & accipere contraria.</i>	<i>Delibatus quidam interrogat, an sedeat.</i>
478.b	312.a
<i>Darius primus Persæ obtinuit.</i>	<i>Delicia ad rabiem incitant.</i>
74.a	118.b
<i>Darii crudelitas in Oebæzi liberos. ib. ejus mater servit.</i>	<i>Deliciarum rabidarum vox, Quousque eadem</i>
117.b	214.a
<i>Darium occidit Alexander.</i>	<i>Delos immota credita tremuit.</i>
663.b	666.b
<i>De beaturne aliquid ei qui invitatus profuit.</i>	<i>Delphinorum & crocodilorum pugna.</i>
498.a	611.b
<i>De beaturne aliquid ei qui sua causa nobis profuit.</i>	<i>Demades an merito damnaverit funeribus necessaria vendentem, indeque lucrum optantem.</i>
501, 502.a	521.a
<i>December mensis luxuria & Saturnalibus dicatus.</i>	<i>Demaratus Lacedæmonius a Xerxe præmiis afficitur, quia solus verum dixit.</i>
47.b	517.a
<i>Decimo tribuno Lepidus cervicem præbuit.</i>	<i>Demetrius Cynicus magni judicii vir.</i>
9.b	527.a
<i>Decius se pro rep. devovit.</i>	<i>non virtutis scientiam, sed egestatem professus est.</i>
186.b	342.a
<i>Decii patriam servarunt morte.</i>	<i>nudus stramentum incubans, veri testis, non præceptor.</i>
520.a	55.b
<i>Decreta sapientia necessaria esse.</i>	<i>eodem loco imperitorum voces habet, quo ventris crepitus.</i>
372.b	329.b
<i>Decretoria arma.</i>	<i>vitam securam mari mortuo comparat.</i>
468.b	187.b
<i>Decretoria hora.</i>	<i>Demetrii laus.</i>
403.b	534.a
<i>Decretorius stilus.</i>	<i>Ejus</i>
278.a	
<i>Decuria prima in qua vocem præco experitur.</i>	
116.b	

- Ejus dictum à Casare* *Democriti dictum.* 16.b
ducenta donata reji- *inventa.* 321.b *prace-*
cientis. 536. a *oratio* *ptum de tranquillitate*
qua natura opes repu- *vita.* 230. a
diat. 534. a *prace-* *Dentium dolor cur acu-*
ptum utraque manu *tissimus.* 238. b
proficienti tenendum. *Deposito non semper*
 527, 528. a *verba ad* *redditur.* 442. a
quemdam potentem *Desiderium suorum mo-*
libertinum. 604. b *dicū, naturale est.* 160. a
unica de diu querela. *Desideria rerum omni-*
 200. a *vox de infelice* *um quomodo deponen-*
felice. 193. a *da.* 190. b
Demetrium secum cir- *Deus à morte defendit*
cumfert Seneca, & *etiam qua mortalia*
seminudum admira- *sunt.* 152. b *an det*
tur. 161. b *beneficia.* 437, 438. a
Demetrius Pompeianus *an futura significet.*
locupletior Pompeio. *553. b cogitatione vi-*
 222. a *sensendus est.* 697. b *fata*
Demetrius Poliorcetes. *quidem scripsit, sed se-*
Stilponem interrogat, *quitur.* 201. a *idem*
num quid perdidisset *cum natura.* 440. a *in*
urbe capta. 245. a *homines venit.* 212. b
 23. b *in viris bonis habitat.*
Demochares Parrhesia- *104. b magister ex oc-*
stes ob procacem lin- *culto producit inge-*
guam appellatus. 80. a *nia.* 440. a *mala om-*
Democritus. 316. a *anti-* *nia à bonis viris remo-*
quorum omnium sub- *vit.* 202. a *maximus*
tilissimus. 676. b *diu* *potentissimusque ve-*
furere visus. 245. b *hit omnia.* 88. b *om-*
divitias, uti onus bona *nium rerum ideas, in*
mentis, projecit. 202. a *se habet.* 168. b *quid*
semper in publico risit. *sit.* 506. b *quos pro-*
 33, 233. a *bat, exercet.* 197. a
 quo-

INDEX

- quomodo rogandus.* 25.b *sine murmuratione comitandus.* 420
b. ubique & omnibus praesto est. 370.b *undique in se totum reddit, licet in exteriora tendat.* 332.a *universi arbiter & rector.* 43.b
Deus & materia, causa rerum. 169, 171.b
Deus in humano corpore hospitans est animus. 88.b
Dei varia appellationes 440.a *varia nomina* 561.b *propositum in optimorum castigatione.* 100.a *vox.* 530.a
Dei & boni viri amicitia & necessitudo. 189.a
Dei omnia plena. 441.a
Deo Stoici rotundam formam tribuunt. 445.b
Deo quis sit dignus 49.b
Deum inermem facit Epicurus, & extra mundum projicit. 449.a
Deum nemo novit. 88.b
Deum sequere, vetus praceptum. 340.a
Deo auctore cuncta proveniunt. 420.b
Deorum erga nos benignitas. 402, 431, 454.a
providentia. 510.a
cultus qui. 370.b
Deorum in homines beneficia contra Epicurum asseruntur. 437, 438.a
Deorum licet omnia sint, iis tamen donum positum, & stips jacitur. 531.a
Deorum omnia esse, quomodo intelligatur. 533.a
Deos esse, ex publico consensu probatur. 463.b
Deos, consilii primi non paenitet. 509.a
Deos nemo sanus timet. 449.a
Deos qui placatos habeat 434.b
Deos tacite & intra nosmetipsos precamur. 382.a
Deos vota & officia admonent. 492.a
Deos auctores vitii inscribere, illa incendere est. 318.a
in Deos querimonia quorundam arguitur. 401.a
per Deos fideles olim juraba-

- rabatur. . 114.a
 Diis duodecim à Iove in
 consilium vocantur. 559.b
 superiores & involuti. ibid. gratui-
 ti. 454. a beneficia ignorantibus dare in-
 ciipiunt, ingratis per-
 severant. 551.a etiam
 ingratis mala tri-
 buunt. 456, a etiam
 malis benefaciunt. 366.a
 excusantur quod malis imperia
 permittant 459.a fu-
 tura omnia norunt. 459.a
 injuriam nec accipere queunt, nec
 facere. 370. b homi-
 nibus nec volunt ob-
 esse, nec possunt. 46.a
 nudi sunt. 221.a
 Diis nulla coactio, sed vo-
 luntas aterna pro lege
 est. 509.a
 Diis prater voluntatem
 nihil prestare possi-
 mus. 540.a
 Diis causa benefaciendi,
 natura. 370.a
 Diis qua obijci soleant.
 551.a
 Diis nullius rei indigen-
 tibus nihilominus gra-
 tia referri potest. 403.a
 à Diis qua petenda. 25.b
 cum Diis verecunde a-
 gendum. 696.b
 Διαλεκτική in duas
 partes dividitur. 310.b
 Dialectica interrogatio-
 nes exturbanda sunt.
 261.b
 Dialectica lex. ibid.
 Dialectici solum curant
 Non & hoc. 114. b
 Dialecticorum libri à li-
 mine saltem salutan-
 di, nec in ius tempus
 terendum. 123.b in-
 terrogationes & ca-
 ptiones reprehendun-
 tur. 120, 123.b
 Dialecticorum scholis ja-
 ctatum sophisma. 295. b
 Dicendi celeritas in phi-
 losopho improbat. 101, 102.b
 Dicendi genus corruptum
 ex corrupta vita na-
 scitur. 448.b
 Dictator olim magister
 populi dictus. 429. b
 Dicturi apud populum
 varie afficiuntur. 26.b
 Didymus grammaticus
 quatuor millia libro-
 rum scripsit. 304.b
 Dies unus gradus est vi-
 tæ. 29.b
 Dies unus quomodo par-
 sit omni. 30. b
 Dies

I N D E X

<i>Dies unus quomodo par sit omni.</i>	30.b	<i>nuerit.</i>	79.b	<i>regias</i>
<i>Dies ater.</i>	350.a	<i>opes calcavit.</i>	470.a	
<i>festus servorum.</i>	117.b	<i>serviit.</i>	117.b	
<i>nivalis.</i>	617.b	<i>Diogenis dictum, cum servus unicus ei aufugit.</i>	222.a	<i>felicitas.</i>
<i>Diei noctisque officia commutantium reprehensio.</i>	489.b		221.a	
<i>Dies quibusdam longi videntur, noctes breves.</i>	318.a	<i>Diogeni Stoico de ira differenti adolescens protervus inspuit.</i>	92.a	
<i>Diebus festis & voluptati dicatis quomodo sapientia studiosus se gerat.</i>	47.b	<i>Dionysius major jure multis regibus praeferripotest.</i>	276.a	
<i>Digitus ad caput relatus impudici indicium.</i>	132.b	<i>Dionysius tyrannus descriptus.</i>	172.a	
<i>Digitus sanguine litatum nubibus.</i>	618.b	<i>Discendi cupiditas quomodo dirigenda.</i>	422.b	
<i>Dignitas facilius crescit quam incipit.</i>	395.b	<i>Discendum non semper, sed & praeipiendum.</i>	92.b	
<i>Diligentia quorundam supervacua.</i>	313.a	<i>Discendum quam diu sit</i>	224.b	
<i>Diluvii tempus.</i>	599.b	<i>Discenti quod debeat esse propositum.</i>	422.b	
<i>fatalis causa descriptio.</i>	594, 597.b	<i>Displicentia sui unde.</i>	212.a	
<i>Dindorus Epicureus sibi gulam praefecit.</i>	342.a	<i>Disputationes quid sint.</i>	403.b	
<i>Diogenes a puero cava manu bibente doctus, calicem frangit cum sui objurgatione.</i>	316.b	<i>Distillatio una tussim, assidua & vetus phthisin facit.</i>	223.b	
<i>Alexandrum vicit.</i>	472.a	<i>Dives quomodo quis celerissime fieri possit.</i>	46,	
<i>obvios quosque mon-</i>			474.b	
		<i>Divitis & pauperis comparatio.</i>	248.b	
			<i>Divini</i>	

R E R V M.

<i>Divitiis cuiusdam tandem panis, & aqua defuit.</i>	<i>Divitias parasse, multis non finis miseriarum fuit, sed mutatio.</i>
228.a	46 b
<i>Divitem quem vulgo existiment.</i>	<i>Divitias quomodo & stultus & sapiens possideat.</i>
288.b	351.a
<i>Divites an animosius detrimenta ferant.</i>	<i>Docenti & discenti idem debet esse propositum.</i>
221.a	422.b
<i>cur magni videantur.</i>	<i>Dogmata sapientia non esse superflua.</i>
230. b	372.b
<i>mendicis inferiores.</i>	<i>Dolendi decor sapienti servandus.</i>
254. b	389.b
<i>sape pauperibus similes sunt.</i>	<i>Dolendi finem qui consilio non facit, tempore invenit.</i>
117.a	163.b
<i>Divinatio è fulmine, avibus & animalibus irridetur.</i>	<i>Dolendum quomodo sit ob amicos amissos.</i>
553. b	161.b
<i>Divisio nulla & nimia idem vitii habet.</i>	<i>Dolor omnis aut tolerabilis est, aut brevis.</i>
307.b	237
<i>Divitia qua sint.</i>	238.b
77.b	<i>cito in odium venit.</i>
bonum non sunt.	163.b
200.a	<i>futurorum non est preoccupandus</i>
349.a	33. b
291,	<i>qui extenditur, nec magnus esse, nec qui magnus est, extendi potest.</i>
293.b	344. b
<i>qua sint magna.</i>	<i>Doloris contemptus.</i>
9.b	204
<i>quo loco apud sapientem sint.</i>	b. ostentatio.
34. b	388.b
<i>quomodo certafiant.</i>	<i>solatia & remedia.</i>
495.a	155
<i>Divitia tenent illum, non divitias habet ille, dicendum.</i>	161.a
476.b	258, 716.b
<i>Divitiarum contemptus</i>	<i>Doloris opinione vexamur.</i>
55, 437.b	244. a
<i>instabilitas.</i>	<i>Dolore doloris sensus amittitur ob duas causas.</i>
495.a	238. b
6.b	
<i>Divitiis quis maxime fruatur.</i>	
39. b	
<i>Divitiis incommoda non recte imputantur.</i>	
293.b	

INDEX

*Dominus ejusdem rei
quomodo duplex esse
possit.* 532. a

*Dominorum in servos
superbia reprehendi-
tur.* 115. b

*Dominorum injuriis in
servos positus index.*
422. a

*Dominos obvios saluta-
mus, si nomen non suc-
currit.* 6. b

*Domitius à servo quo-
modo servatus.* 423. a

*Donarini quid amicis,
sapienti, regi, reip. pos-
sit.* 530. a

Donare, res difficilis.
348. a

*Dossenni monumento in-
scriptus titulus.* 308. b

*Drusus Libo adolescens
nobilis consilium ab
amita Scribonia pe-
tiit, mortemne sibi
conscisceret an exspe-
ctaret.* 193. b

*Drusi Liviae F. res gesta
& mors.* 57. a

*Drusilla sororis mortem
quam acerbè tulerit
C. Caesar.* 149. a

*Duilius primus navali
prælio vicit.* 313. b

E.

E*Brietas interdum uti-
lus.* 14, 236. a *unius
hora hilarem insani-
am longi temporis ta-
dio pensat.* 158. b *vo-
luntaria insania est.*
267. b

Ebrietatis accusatio.
267. b *effectus.* 69. b

*Ebrietati honor habebi-
tur aliquando.* 375. a

*Ebrietate devinctus ani-
mus non est in sua po-
testate.* 267. b

*ab Ebrietate quomodo
deterreant Zeno & Po-
sidonius.* 265. b

*Ebrius duobus modis di-
citur.* *ibid.*

*Ebrius & ebriosus diffe-
runt.* 265. b

*Ebrius an committendus
secretus sermo.* 265.
267. b

*Ενεφίας venti ut fi-
ant.* 630. b

*Editio publicavit monu-
menta ingeniorum,
etiam ad indignos
perventura.* 457. a

Educationis vis. 39. a

*Egestas non obstat philo-
sophiae studio.* 46. b

ad

R E R V M.

ad Egestum venter cor-
pora exhaurit. 601.b

E'γκολπίας ventus.
628.b

E'γκύκλιοι artes. 301.b

Egnatii Augusto infi-
diantur. 272, 302. a

Eid' & quid Platoni.
150.b

Ei'ρηνισμοί. 374.b

Electio vi & metu perit.
395.a

Elementa mundi. 467.b
quatuor. 580. b

& totidem eorum po-
testates. 39. a

Elementorum divisio se-
cundum Aegypt. 581.b

Elementorum alterni re-
cursus sunt. 579. b

Elementarius senex quid
95.b

Elephantem in genua
subsistere & ambulare

per funem jubet mi-
mus Aethiops. 282.b

Elephantes porcina vox
terret. 35.a

Elephanti cxx. ante cur-
rum ducti. 315. a

Elephantorum gregem ex-
celsissimus ducit. 313.b

Elephantorum iugo colla
submissa. 51.a

Elephantorum duodevi-
ginti pugna cum no-

xiiu hominibus. 314.a

Empedoclis sententia de
naturalī aquarum

feruore. 589.b

Empta precibus, omni re
cariora. 382.a

E'ννοσίγαιος, Neptuni
epitheton. 664.b

Ens, vide Quod est.

Entia in sex modos Plato
partitur. 149.b

Ephestios regio herbida,
innoxia ab igne cir-
cumeunte. 243.b

Ephorus historicus non
religiosissima fidei,

sape decipitur, sape de-
cipit. 686. b

historiis
componendis quam

causis agendis utilior
ab Isocrate iudicatus

est. 219.a

Epicurus an merito re-
prehendat Stilponem

& eos qui dicunt sa-
pientem seipso esse con-
tentum. 19, 23. b

cum Metrodoro suo A-
thenis ignotus, & Gra-
cia pane inauditus.

246.b dulce esse tor-
queri dicit. 176.

187.b duo bona agno-
scit. 181.b exulce-

rati ventris dolore tor-
tus beatissimum &

-X.2 ulti-

INDEX

- ultimum se diem age-
re ait. 182. 336. b for-
tis est, licet manulea-
tus sit. 90. b honeste
vivendum esse docet.
58. b immerito mol-
lia precipere putatur.
256. a objurgat & eos
qui concupiscunt mor-
tem, & eos qui timent
70. b Seneca iudicio,
sancta & recta praci-
pit. 337. a servos ami-
cos vocat. 419. b Stil-
ponis objurgator. 23. b
Stoicis consentit. 252.
b. tria proficientium
genera facit. 130. b
voluptatis magister
certis diebus famem en-
periri solitus. 48. b
Epicuri egregium di-
ctum. 16. 379. b di-
ctum de philosophia
servitute. 18. b di-
ctum omnibus philo-
sophis commune. 81. b
Epicuri dicta cur com-
memoret Seneca. 58. b
inepta distinctio de be-
atitudine ex virtute
& voluptate. 217. b
Epicuri epistola ad Ido-
meneam. 56. b epistola
ad Idomeneum de oc-
casionem observanda.
60. b objurgatio
quod Deum inermem
faciat, & tamen co-
lat. 449. a praeceptum
27. b senectia ejus cur
notetur à Seneca. 90. b
secta non otiosa est.
362. a & immerito
male audit. 337. a
voluptas sicca & so-
bria est. 336. a
Epicuri non schola, sed
contubernium magnos
viros fecit. 13. b
Epicuri hortulus quid in-
scriptum. 58. b
Epicuro qua sit Dei se-
licitas. 437. a
Epicurea bonorum divi-
sio. 182. b
Epicurea cantilena de
vano inferorum metu
69. b
Epicurea voluptatis lau-
datio cur pernicio-
sa. 336. a
Epicureorum vitupera-
tio. 445. a
Epigenes duo Cometarum
genera facit. 678. b
Epistola non debet sini-
stram manum le-
gentis implere. 113. b
Epistola amicorum ima-
gines sunt. 101. b
Epistola clarorum viro-
rum

- rum obscuros alioqui homines notos faciunt 56. b
- Epistola Seneca quales sint. 220. b
- Epistolarum commercium utile. 98. b
- Epistolis adscribenda voces gravium auctorum. 90. b
- Eques Romanus, nomen ex ambitione natum. 88. b
- Equi albi regium currum trahere solebant. 78. a.
- Erasinus fluvius absorptus tandem rursus emergit. 592. b
- Erixonem equitem Rom. populus, ob filium flagellum occisum, graphis confodit. 279. a
- Error ubi publicus factus est, recti locum tenet. 495. b
- Errori non irascendum. 32. a
- Essentia vox à Cicerone & Fabiano usurpata. 147. b
- Etesia à nautis somniculosa & delicati vocantur 630. b an causa sint incrementi Nili. 613. b in Italia nubes consistere non patiuntur, at Indiam & Aethiopiam continuus aquis irrigant 637. b
- Etesiarum causa & tempus. 629. & seq.
- Etruscorum disciplinam Attalus Græca subtilitate miscuit. 563. b
- Evaporatio è terris varia. 109. b
- Endoxus primus ab Aegypto in Græciam astrorum scientiam transtulit. 676. b
- Euripidis versus recitati populum ad ejiciendum tragædia actorem concitant. 458. b
- Euronotus. 635. b
- Europa Asiaque terminus. 650. b
- Eurus. 635. b Latinis Vulturnus. ibid.
- Eurynome mater Grætiarum, & cur. 369. a
- Εὐρύπλοα. 211. a
- Exempla plus profunt, quam præcepta 13. b
- Explorū efficacia. 27. b
- Exequias immaturas facere usq; præcessit. 227. a
- Exercitationis finis. 264. b
- Exercitationes quæ conveniant, quæ non. 40. b

INDEX

que diligenda. 236.a
Exercitus in centurias
describi solet. 307.b
Exitus bonorum mali
non debent nos contri-
stare. 234.a
Exoletorum agmina per
nationes coloresque
descripta. 364.b *plau-*
sus. 30.b
Expetendum & adexpe-
tendum quid. 462.b
Expeti propter se quid di-
catur. 450.a
Expiationes quid profint,
si fata immutabilia.
 556.b
Exsecrantium voces no-
cent. 154.b
Exsilium quid sit. 105.a
Exsilii metus ut demen-
dus. 716.b *remedia.*
 109.a
Exsulis paupertas nul-
lum incommodum ha-
bet. 112. 115. 116.a

F.

Fabrilis ferramenta
 non esse à sapienti-
 bus excogitata. 315.b
Fabianus Papirius à Ci-
cerone, Asinio & Li-
vio saltem vincitur.
 323.b *dubitabat, an*

satius esset nullis stu-
dii admoventi, quam
his implicari. 315.a
disertus & elegans.
 147. b *philosophus*
verus & antiquus
contra affectus impetu
pugnandum ait. 399.
 a. *populo differebat,*
sed modeste audieba-
tur. 132. b
Fabiani viri & vita &
scientia & eloquentia
egregii disputatio ex-
pedita, non concitata.
 103.b
Fabiani Papirii libri de
civilibus. 392.b
opinio de fine mundi.
 594.b *oratio qualis.*
 392.b
Fabiani pudor in senatu
decens. 27.b
Fabius cunctator. 456.a
cunctando imperii vi-
res recreavit. 12.a
Fabius turpissimam im-
peratoris aiebat excu-
sationem, Non putavi.
 50.a
Fabius Persicus impurus
in sacerdotium propter
maiores receptus.
 458.a
Fabii Persici pecunia à
Julio Gracino re-
pudiata.

<i>puclata.</i>	397.a	<i>cili.</i>	9.b
<i>Fabii Verrucosi dictum.</i>	385.a	<i>Fames exercitus Persici.</i>	78.a
<i>Fabii trecenti.</i>	458.a	<i>Fax cerensque immatura exequias precessit.</i>	227.a
<i>Fabii ccc. non victi, sed occisi dicuntur.</i>	469.a	<i>Faces diurna.</i>	509.b
<i>Fabricius divitias imperator rejecit, censor notavit.</i>	383.b	<i>Faces ignea.</i>	508.b
<i>Pyrrhi regis aurum repuliz.</i>	478.b	<i>modo fiant.</i>	677.b
<i>Pyrrhum monuit ut insidias medici vitaret.</i>	ibid.	<i>ad Faces & cereos funeralducenda.</i>	323.a
<i>quibusdam parum pauper est.</i>	482.b	<i>Fasces duodecim.</i>	87.a
<i>triumphalis senex radices & herbas canat quas in agro repurgando vulsi.</i>	194.a	<i>honoris insignia.</i>	372.a
<i>Fabricii paupertas.</i>	194.a	<i>Fatum quid.</i>	440, 556.b
<i>Familia periculum adit, cum incertum est an mors domini voluntaria fuerit.</i>	233.b	<i>idem cum Deo.</i>	441.a
<i>Familia nomina in prima parte adium collocantur.</i>	426.a	<i>Fatum unum est, nec fulmine mutari potest.</i>	555, 556.b
<i>Familiares olim dicti, qui nunc servi.</i>	117.b	<i>Fatum non tollit philosophia studium.</i>	43.b
<i>Fames ambitiosa non est.</i>	476.b	<i>Fati lex prima.</i>	556.b
<i>malum panem, filigineum reddit.</i>	494.b	<i>circuitus.</i>	644.b
<i>parvo constat.</i>	45.b	<i>objurgatio quotidiana.</i>	339.b
<i>Fames & sitis sedatu fa-</i>		<i>Fato tam divina quam humana reguntur.</i>	201.a
		<i>Fata an ita immutabilia sint, ut expiationibus & votis averti non possint.</i>	556.b
		<i>Fata Deus quidem scripsit, sed sequitur.</i>	201.a
		<i>Favete linguis, in sacris</i>	

INDEX

- dici solitum. 352.a
Favonius idem cum Zephyro. 635.b
Favonii indiciũ. 511.b
Febricula longas distillationes sequuntur. 236.b
Febris dea Claudium comitatur. 703.b
Febris peregrinatione discutitur. 407.b
Febris natura. 656.b
Februm genera innumerabilia unde. 363.b
Febrem habere dicimur, cum illa nos habeat. 476.b
Felicitas avida est & aliena aviditati exposita. 51.b
braſſeata. 457.b
ir acundiã nutrit. 42.a
Felicitas divitum personata. 249.b
Felicitas vera ubi posita sit. 340.a
Deo proxima. 54.b
Felicitatis immoderata incommoda. 314.a
 100.b
inquietudo. 94.b
intemperantia periculosissima. 198.a
reprehensio. 203.a
Felix nemo fit aliena infelicitate. 357.b
Felix vulgi voluptatum servus est. 338.a
Felici cognomen honori datum, 279.a
Felices qui videntur, quales sint intrinsecus. 203.a
cujus rei inopia laborent. 515.a
Feliciũ exclamatio, quod vivere non liceat 305.a
Feliciũ gaudia & tempora misera. 319.a
Femina podagrica & calva medicorũ maximũ mendacem faciunt. 364.b
per liberos ambitiose 120.a
quadam non consulum numero, sed maritorum, annos suos computant. 418.a
Feminarum adulteria. ibid.
luxuria & libido. 364.b
voluntas mobilis & vaga. 718.b
Feminas fecũdas facientes aqua. 571.b
Femini annus ad lugendum constitutus. 163.b
luctus spatium decem mensium datum. 121.a
Fenerator quando male audiat. 393.b
Fenus quid. 536.a
Fera hominis convictus mansuescunt. 65.a
ira carent, sed non impetu. 5.a
Ferarũ venatio & possessio

gion tyrannida.	40.a
Harpago liberi epulandi	72.a
appositi.	72.a
Harpasse Seneca uxoris	641, 666.b
Hercules. 141.a	641, 666.b
solum a	
Corinthii civitate do-	
natus. 378.a	
orbem pererravit.	
703.b	
vivus visus,	
234.a	
Herculis laus. 378.a	
templum.	705.a
Hereditatem iuricon-	
sulti negant suscipi	
posse, sed ea qua in he-	
reditate sunt. 497.a	
Hermachum magnam	
virum fecit Epicuri	
conhiberunt. 13.b	
Hesychia, quies. 331.b	
Hierne calor sub terra	
non est major. 614.b	
Hierne curpuit specus	
caleant.	654.b
Hippias tyrannus. 43.a	
Hippocrates in mendacio	
deprehenditur ob se-	
minarum interpe-	
vantiam. 363.b	
Hippocratis medicorum	
maxime exclamatione.	
298.a	
secta alia ab	
aliis medicorum.	
361.b	
Hispana machera. 492.a	
Hispania	
gion tyrannida.	40.a
Harpago liberi epulandi	72.a
appositi.	72.a
Harpasse Seneca uxoris	641, 666.b
Hercules. 141.a	641, 666.b
solum a	
Corinthii civitate do-	
natus. 378.a	
orbem pererravit.	
703.b	
vivus visus,	
234.a	
Herculis laus. 378.a	
templum.	705.a
Hereditatem iuricon-	
sulti negant suscipi	
posse, sed ea qua in he-	
reditate sunt. 497.a	
Hermachum magnam	
virum fecit Epicuri	
conhiberunt. 13.b	
Hesychia, quies. 331.b	
Hierne calor sub terra	
non est major. 614.b	
Hierne curpuit specus	
caleant.	654.b
Hippias tyrannus. 43.a	
Hippocrates in mendacio	
deprehenditur ob se-	
minarum interpe-	
vantiam. 363.b	
Hippocratis medicorum	
maxime exclamatione.	
298.a	
secta alia ab	
aliis medicorum.	
361.b	
Hispana machera. 492.a	
Hispania	

cur tres, cur sorores, cur manibus implexi
videntes, juvenes, vir- gines, soluta veste.
Gula libido insatiabilis & luxuria. 113. a
312. b
Gyrus. 106. a
Gylippo Syracusae peten- 107. b
tam praecoguntur. 107. b
Gyalium nomina. 369. a
Gyalium cur Mercurium 368. 369. a
adfect. 369. a
Gyalium quae vocemur. 369. a
Gyalium sine inpendioquis 369. a
meminit. 369. a
Gyalium esse potest sola 369. a
voluntate. 403. a
Gyalium & ingratum compa- 409. a
ratio. 409. a
Gyalium animo nihil hone- 409. a
stius. 409. a
Gyalium duo genera. 409. a
Habitus animi rectus. 409. a
372. b
Habitus aliquando a- 409. a
dus movetur. 695. b
Gyalium maxima corpo- 696. b
ra vel vehementissima 696. b
praesunt. 696. b
Gyalium propter Xeno- 696. b
phonem notus. 430. a
Gubernator deteriorne 430. a
fiat tempestate. 280. b
280. b
duas personas habet. 280. b
Harmodius & Aristo- 280. b
tion

Graeci in Gallia. 107. a
 Graeci quidam discaces in
 ibid.
 Grandinis venturae spe-
 culatores nubibus im-
 molant. 617. b
 Gratiane referenda. in
 qui inuiti profunt.
 498. a apud paucos
 possem manet. 377. a
 per quae etiam felici-
 bus referri possit. 18. a
 Gratiam referre benefi-
 cii an res per se expe-
 tenda. 435, 447. a
 Gratia tantum demitur,
 quantum mora adji-
 citur. 384. a
 Gratiam an retulerit be-
 neficium gratio animo
 accipiens. 405. a
 Gratiam referre scit so-
 lus sapiens. 252. b
 Gratiam referre, & non
 reddere, dicimus. 251. b
 ad Gratiam reddem-
 dam quae requiritur
 408. a
 Gratia non sunt fuitue
 agenda, in angulo, &
 ad aures. 398. a
 Gratia ago mihi cum
 dicimus, quid velimus
 478. a
 Gratia Iouis & Eury-
 cur non hieme cadat.
 ibid. cur rolanda.
 res quam Hora. 369. a
 615. b quomodo fiat.

Genorofus quis. 110. b
Genius fingulis adsigna-
tus. 43. f. b
Genus generale, & gene-
ralificalia. 148. b
Generis humani conve-
tium. 482. a
Geometres quid doceat. 298. b
Geometrarum rationes
cognit. 17. 120. b
Germania cur flumini-
bus abundet. 176. b
Germanicus C. Cafar
pater. 459. a
Claudii Cafaris. 147. a
Germanici mors non fuit
fine denuntiatione. 108. b
Germanus puer protinus
hafile vibrat. 96. b
Germani cuiusdam ad
fpectaculum ducti mors
fponie occipia. 195. a
Germani, avida belli
gens. 649. b
modo vincunt. 101. b
iracundiffimi. 37. a
Germanorum animofi-
tas & patienitia. 12. a
Germanorum transfuga
non inhibuit Pyrenaeus
107. a
Germani iracundia cla-
da caniffa. 12. a
Germani rufus crinis &
caafus in nodum. 83. a
Gestatio exercitationis
fpecies quid profit. 138. b
Gestationum hora deli-
catiffima. 312. a
Glacies poeni miffa. 622. b
Gladiator ignominiam
iudicat cum infertore
componi. 193. a
Gladiatore in arena ca-
pere confilium, velus
proverbum. 19. b
Gladiatores ira denudat
12. a
Globi ignei. 108. b
Gloria quid. 497. b
exfcriptis & converfa-
tione eruditiorum com-
paratur. 156. b
multoties
confenfus requirit 140. b
umbra virtutis eft, ali-
quando fequens, ali-
quando precedens. 245. b
Glorie & claritatis dif-
crimen. 402. b
Graeca quomodo in Lati-
na vertenda. 211. a
Gracia maior. 107. a
Gracia admiratur pa-
trem facra rite perage-
tem, filii morie nuntia-
ia. 167. a
Epichurum &
Meitodorum pane in-
auditos habuit. 246. b
fcellis numeros & no-
mina fecit. 692. b
Graci

publica. 562. b
 Fulminum avis triplex. 554. b
 auctoritas in auguriis & auspiciis. 554. b
 causa. 508. b
 divisio iuxta Allia. 563. b
 divisio iuxta Etruscos. 561. b
 tria genera iuxta Catinam. 557. b
 genera. 558. b
 mei. 567. b
 mei. 567. b
 eximium. 567. b
 tu ad quid proficiat. 560. b
 nomina. 562. b
 procreationes & ex. 560. b
 piationes quid proficiant. 560. b
 iuxta. 563. b
 Fulminum scientia valenti Tuscis. 553. b
 Fulminatio & fulguratio quid differat. 542. b
 Funera quomodo defuncti. 389. b
 Funem signata sollicitant. 188. b
 Furentium indicia. 2. a
 Furinus quomodo patri Antonianae partes secuto venia impetrata. 399. a
 Furor ex ira. 56. a
 curandus. 346. b
 Furium quomodo sapientis fieri possit. 33. a
 Funera bona non sunt. 102. b
 468. b prospiciendo molliuntur. 227. a
 Furorum metus taxatur. 220. b
 382. b
 G.
 Gallia cur flumini- bus abundet. 576. b
 salubritatem cali- cito venio debet. 636. b
 Gallia populi truces & inconditi. 109. a
 Gallus in suo fleguinitio plurimum potest. 704. b
 Galli in Gracia. 107. a
 Galli Germanos ceciderunt. 12. a
 Gallorum gens a Cassandro obfessa. 579. b
 Gallos togatos videre constitineat Claudius. 701. b
 Gallio Seneca frater. 325. a
 adulationis & for. 605. b
 Gaudium securum sola virum praestat. 76. b
 Gaudii & voluptatis diff- crimen apud Stoicos. 154. b
 Gaudio vero soli sapientes fruiuntur. 63. b
 Gaudere non potest nisi bonus & sapiens. 158. b
 Geminus Varius Vinctus tractum dicentem, disertum negat. 102. b
 Gene-

sopho vitanda. 17. b	sunt.	442. b
instabilitas. 572. b	Fulgurationum causa.	
Fortuna bona non excludit.	508. b	
di a sapiente. 346. a	Fulguri causa, nocte	
Fortuna certamen fortior reddat. 199. a	Fulgurii odor sulphureus.	550. b
Fortune indulgentia opus est ad virtutem tendenti. 340. a	Fortune manus sunt honestant.	553. b
Fortune potentes. 249. a	Fulmen cur, ignem cum sit, terram petat	
148. a	548. b. cur oblique feratur. 567. b. cur	
Fortuna omnes copulati sunt. 224. a	subitum appareat & sine ignis continuatio-	
de Fortune fide nihil sibi promittendum. 230. a	ne. ibid.	
cum Fortuna expositio- latio. 130, 132, a	Fulmen & fulgor quid nicio sum. 559, 560. b	
Frigidum nihil sine aere. 87. b	differant. 566. b	
Fungalitas quid. 46. b	Fulminis mira opera. 553. b	
senectutem producit. 152. b	Fulmine cur montes pluviumque feriantur.	
Fulgere media correpta dicebant antiqui. 566. b	Fulmine ista verminant	
Fulgetra. ibid.	553. b	
Fulgores quomodo fiunt. 528, 566. b	ra.	
Fulguratio quid. 566. b	Fulmina an a Iove mittantur. 559, 560.	
Fulgurationis & fulminis desertum. 545, 547. b	plurima. 566. b. ful-	
Fulgurationes, fulmina & tonitrua sunt	turorum praesentia	
	553. b. privata &	

- paulatim interci. Formido nimia multos
 dunt, eademque ex intervallo reuertun-
 tur. 592. b quadam cum ipso mundo co-
 perunt. 588. b subter-
 ranea. 633, 651. b
 Fluminum cursus quo-
 modo continetur. 575. 580. b quo-
 tumdam vis mira. 589. b
 Fluminum magnorum capita veniuntur. 104. b
 Fluminibus quæ regiones
 & cur abundant. 576. b
 Focos cum obsoniis trans-
 ferre luxuria com-
 menta est. 241. b
 Fontem monstrare sicut
 ribus, beneficium est. 413. a
 Fontes certo tempore pur-
 gamenta eiectantes. 593. b cur aliquando
 siccantur, aliquando
 noviter emergant. 579. b
 cur quidam sensus ho-
 miu pleni, sensusque siccis
 sint. 583. b
 Fontium perpetua caus-
 sa. 575. b
 Forma non cassata est, sed
 pars. 169. b
 Formido noxia. 668. b
- Formido nimia multos
 ad mortem coegit. 8. b
 vaticinantes & alto-
 nitos reddidit. 669. b
 Fortis qui abusive. 406. a
 Fortis vir quiv. 249. a
 Fortis sine timore est. 278. b
 Fortes natura iracundi
 sunt. 37. a
 Fortitudo quid. 405. a
 279, 302, 446. b 510-
 cu est animal. 441. b
 Fortitudo non sunt bona
 289. b
 Fortiorum præmedita-
 tio & contemptus. 326, 417, 446. b
 Fortitudo omnes subiecit
 sunt. 9. b
 Fortuna neque boni ne-
 que mali aliquid no-
 bu tribuit. 381. b non
 habet longam manum.
 258. b quos sibi ad-
 versarios assumat.
 193. a reliquenda est.
 258. b
 Fortuna magna, servitus
 magna. 136. a
 Fortuna contemptus. 204. a
 ius nullum
 in præteritum. 309. a
 momentanea varietas
 9. b muneris philo-
 sopho

- sessio periculosa. 338. a.
 Fercula multa multos
 morbos fecerunt. 363. b.
 Feras mensuras certis
 diebus sibi quidam de-
 derunt. 236. a.
 Fertilius origo & descen-
 dit. 28. a.
 Fessus cur effossus. 336. a.
 Festi dies cur instituti.
 236. b. quomodo phi-
 losopho agendi. 47. b.
 vide Dies.
 Fides hominum impressa
 signis credatur. 417. a.
 Fides penes auctores erit,
 dictum historicorum.
 615, 702. b.
 Fido Annae longior.
 604. b.
 Fiduus Cornelius ob Cor-
 bulum coniunxio.
 sum dictum lacryma-
 tuus est. 257. a.
 Figuli rota inventor.
 321. b.
 Filii quantum patri
 debeant. 428, 429. a.
 Filio datum beneficium,
 an ad patrem pertin-
 gat. 486. a.
 Filiorum exempla patres
 beneficium vincuntium.
 433. a. exempla patres
 illustrantium. 430. a.
 Finitor seu finiens, 084.
- Flavus cur iracundissimus.
 40. a.
 Flendi ius ab Homero
 praescriptum. 161. b.
 Flendi longa & asidua
 materia qua rei. 133. a.
 Flentis primum nascentium omen. ibid.
 Flentis nascentium causae.
 404. b.
 Florales socii nudarum
 mulierum. 378. b.
 Flosculi non sunt viro ex
 auctoribus capiendi.
 91. b.
 Fluctus quid. 625. b.
 Flumen in idem bis non
 descendimus. 151. b.
 per Flumen gratia vehens
 an beneficium dei. 506. b.
 Flumina in usum ho-
 minum a Deo tributa
 438. a. cur aliquando
 siccantur, aliquando
 nova emergant. 579. b.
 cur quidam estate
 augentur. 592. b. cur
 quidam certis mensi-
 bus magna, certis an-
 gustia 583. b. cur qua-
 dam in specum palam
 decidunt, quidam

Hispania incola Pæni.

107.a

Hispanias ab Africa mare eripuit. 669.b

Hispani Corsicam coluerunt. 109.a Germanos exdunt. 12.a

Hispani togatos videre Claudius constituerat. 701.b

Histriones non irati sunt, sed iratum agunt. 39.a

Historia ingentis, minutissime scripta & ardisissime plicata, recitator. 359.b

Historici, mos, cum multa mentiti sunt. 615.b

Homerus maiore ætate fuerit an Hesiodus, quaestio inutilis. 297.b non fuit philosophus, quod modo Stoicus, modo Epicureus, modo Peripateticus, modo Academicus dicatur. 297.b Odyssea & Iliade consummata, principium operi suo adiecit. 305.b uni

Gratiarum nomen mutavit, & in matrimonium produxit. 369.a

Homeri carmina à Polybio conversa. 137, 142.a

Homero unus servus fuit 117.a

Homo quid. 164, a 106.b

in adiutorium mutuus generatus est. 6.a

non est tumultuarium opus. 510.a non ex veste aut conditione aestimandus. 118.b nudus, ratione & societate munitus est. 449.a rationem proprium bonum habet, cetera communia cum animalibus. 225. 226.b sacrus est. 235, b sacra res, per lusum & jocum occiditur. 366.b

Homo, species est Aristoteli, Seneca genus. 147.b

Homini ex homine periculum vitandum. 406.b

Homines cur futuri avidi. 89.b mali sunt, fuerunt & futuri sunt. 375.a proximi à diis. 402.a quam cura sint Deo. 509.a quomodo aestimandi sint. 231.b

249.b

Homines non sunt qui ventri obediunt. 159.b

Hominum fraus ac perfidia notatur. 417.a

Honestum, verum & unicum bonum. 212, 214. 226.b per se expetendum. 436, 442, 446.a

Honestum omne voluntarium. 175.b

He-

INDEX

<i>Honestum & bonum apud alios diversa sunt, apud Stoicos tantum divisa.</i>	477. b	<i>Humanitas.</i>	307. b
<i>Honestum & jucundum idem esse nequit.</i>	339. a	<i>Hyperbole.</i>	544. a
<i>Honesti amor etiam malis innatus.</i>	448. a	<i>Hypocrisis notatur.</i>	10. b
<i>Honesti comes ratio.</i>	442. a	<i>Hyr cani ab Alexandro vastati.</i>	447. b
<i>Honesti & boni discrimen.</i>	472. b		I.
<i>Honesti & boni notitia prima quomodo ad nos pervenerit.</i>	478. b	<i>[Apyx ventus Calabria.</i>	636. b
<i>Honor consulis & pratoris.</i>	166. b	<i>Idaa decorum mater.</i>	260. a
<i>Hora majores etate quam Gratia.</i>	369. a	<i>Idea Platonis</i>	149, 168. b
<i>Horatii Coclitis egregium facinus.</i>	479. b	<i>quid utilitatis adferant.</i>	151. b
<i>Hospitis ingrati pœna.</i>	464. a	<i>Idea definitio & explicatio.</i>	150. b
<i>Hostes tot, quot servi, pre-uerbium.</i>	115. b	<i>Idos Aristoteli forma.</i>	167. b
<i>Hostius quidam nefanda obscœnitatis.</i>	530. b	<i>quid ab idea differat.</i>	150. b
<i>Humana sortis iniqui aestimatores culpantur.</i>	401. a	<i>Idomeneus ex epistolis Epicuri clarus.</i>	56. b
<i>Humanas res videri in deterius labi, stare tamen eodem loco.</i>	374. 375. a	<i>Ignis an terra motus causa</i>	652. b
<i>Humani officii formula.</i>	371. b	<i>quadam etiam creat.</i>	627. b
		<i>exitus mundi est Stoicis.</i>	581. b
		<i>masculus, & femina. ibid. mirabilis in Lycia.</i>	243. b
		<i>natura adscendit, violentia descendit.</i>	548. b
		<i>non descendit.</i>	544. b
		<i>quemadmodum fiat.</i>	547. b
		<i>quomodo è nube gignatur.</i>	549. b
		<i>de Igne, sitne in nubi- bus.</i>	an

R E R V M.

an ad tempus fiat, & unde proferatur, va- ria opiniones. 543, 547.b	est imperium. 447.b Imperatori etiam victo quando laus debeat 539.a
Ignes terris operti. 542.b Ignium plura genera. 527.b	Imperia penes quos esse soleant. 38. a Imperturbatus quis Peri- pateticis. 273. b
Ignium in aëre multa variaeque facies. 507.b in aëre visorum causa. 508.b	Imprecatio quae gravissi- ma. 435.b Improbi argumentum. Inane aëri quidam per- miserunt. 539. b
Ignominia nihil detrahit sapientis virtuti. 118.a	Inclinatio, terra motus species. 662.b
Ignoscere quid sit. 296.a Illiteratus quis. 481, a	Incommoda quaedam pro his sunt quibus acci- dunt. 193. a.
Imago obscaenis admota. 425.a	Indi ab Alexandro do- miti. 447. b
Imaginem suam quidam ubique vident. 515, b	Indigere & opus esse dis- ferunt. 22. b
Imagines in atrio posita 425.a	Indolentia. 182. a bonum non est. 291. b
Imagines veterum, inci- tamenta animi. 166.b	Indulgentia patrum & matrum diversa. 191. a
Imagines non solis poetis concessa. 155. b cur adhibenda in oratio- bus. ibid.	in Infantibus non est summum bonum. 498. b
Imbres an omnibus con- tinui cursus causa sint. 576, 577. b	Infelicitas consummata. 100. b
Imbres bonis & malis communes. 457. a	Inferorum metus vanus Epicurais. 69. b
Impatentia quid. 19, b	Inferos terribiles fabula facit. 176. a
Imperandi varia genera. 280, b	Inferum furia & mon- stra. 55. a
Imperare sibi, maximū	In-

INDEX

- Ingenium beatissimum sub qualibet cute latere potest.* 172. b
- Ingenium nullum magnum sine dementia mixtura.* 237. a
- Ingenia quo illustriora, eo breviora.* 183. a
- Ingenia Deus producit.* 440. a
- Ingeniorum dignatio numquam interit.* 57. b
- Ingeniorum monumenta etiam indignis publicavit editio.* 457. a
- Ingeniorum triplex genus.* 130. b
- Ingratus animus omnium vitiorum maximum.* 375. a
- Ingratus quis.* 398, 450, 467, 523, a quam injuriam inferat. 375. a
- Ingrati actio an juste detur.* 411. a huic actioni nemo iudex sat idoneus. 413. a
- Ingrati animi vitium cur tam frequens.* 365. a
- Ingrati hospitis pena.* 464. a
- Ingrato cur nulla lex posita.* 448. a
- Ingrato noto an vir bonus beneficium dare debeat.* 454, 455. a
- Ingrati publice sumus omnes.* 485. a
- Ingrati etiam de ingratiss queruntur.* 407. a omnes miseri. 254. b quemadmodum ferendi sint. 548. a quomodo possint grati effici. 367. a
- Ingratorum duo genera.* 455. a multa genera 408. a plurima exempla. 483. a pena. 418. a
- Ingratorum causa non sunt omittenda beneficia.* 250. b
- Ingratorum turba non debet tardiores ad bene merendum facere.* 366. a
- Ingratos ipsi facimus.* 365. a
- Ingratos quid maxime faciat.* 399. a
- Ingratitudo an impunita esse debeat nec ne.* 411. a
- Initia rerum in potestate nostra sunt, exitus fortuna est.* 38. b
- Initiati tantum sanctiora sacrorum norunt.* 373. b
- In-*

R E R V M.

- Injuria alicui fieri potest, nec tamen ille accipere.* 247. a 662. b *quadam ex se concepere flammam.* 545. q
- Injuria sapiens non potest affici.* 241, 243, 244, 247, 406. a *Intemperantia vituperium.* 621, 622. b
- Injuria & contumelia discrimen.* 244. a *Inventa multa cur obliterentur.* 699. b
- Injuria pœna.* 83. a *Indicanda tres scopi.* 286. a *Invidia, perniciosum optimis telum.* 213. b
- Injuria altius quàm merita descendunt.* 366. a *quomodo nos moveant.* 50. a *ingrator facit.* 399. a
- Injurias injuriis repensare honestum non est.* 51. a *vitanda.* 225. a 37. b
- Injurias sapienti tolerabiles esse, Epicurus; injurias non esse, Stoicus dicit.* 256. a *quomodo vitanda.* 415. b
- Innocentem quomodo se quique dicat.* 15. a *Invitum nihil faciendum.* 160. b
- Inopia remedium.* 438. b *Ira quid.* 28. a *affectus ex omnibus maxime rabidus.* 2. a
- Inquisitio publicorum, secretorumque, teterrimum vitium.* 230. a *voluntarium animi vitium.* 26. a
- Insanis suffragium & judicium committitur.* 406. a *an sit secundum naturam.* 6, a
- Insanos, quibus mens mota est, non erepta, denuntiatio & castigatio coercuit.* 350. b *quia utilis saepe fuit, assumenda sit.* 8. a
- Insula in Aegeo mari surrexit.* 549. b *brevi insania.* 2. a
- Insula natantes.* 591. b *cur vitanda.* 50. b
- nova in mari enata.* *feritatis & crudelitatis procreatrix.* 28. a
- judicione an impetu incipiat.* 25. a
- muliebri maxime & puerile vitium.* 22. a
- perniciosa servientibus.* 73. a
- quomodo excidenda, vel certe re-frananda sit.* 57, 58. a
- sit ne*

INDEX

<i>fitne ad fortitudinem</i>	<i>ptas.</i>	51. a
<i>necessaria.</i>	10, 22. a	<i>Ira</i> suppressi posse, exemplis demonstratur.
<i>fitne necessaria adversus hostes.</i>	11. a	72, 73. a
<i>pœna cupiditas.</i>	4. a	<i>Ira</i> feminarum & puerorum acres magis quam graves.
<i>fitne virtutis calcar.</i>	60. a	40. a
<i>fitne utilis.</i>	34. a	<i>Irarum</i> differentia.
<i>Ira aliena quomodo lenienda sit.</i>	92. a	6. a
<i>Ira carent omnia præter hominem.</i>	5. a	<i>Iracundia</i> numquam admittenda, interdum simulanda est.
<i>Ira causa.</i>	40. a	36. a
& deinceps comites.	36. a	<i>simplicitatis</i> indicium
<i>comparatio cum ceteris affectibus.</i>	58. a	62. a
<i>contentio cum luxuria.</i>	62. a	<i>Iracundia</i> levisima iniuria.
<i>definitio.</i>	4. a	86. a
<i>definitio Aristotelica.</i>	5. a	<i>Iracundia</i> quinam opportuni sint.
<i>deformitas & periculum.</i>	54. 56. a	39. a
<i>effectus & damna.</i>	2. a	<i>Iracundi</i> simplices dicuntur.
37. 58. 59. 77. 93. a		38. a
<i>fœditas</i>	58. a	<i>Iracundi</i> quæ sequenda, quæ vitanda sint.
<i>ineptudo ad judicia & sententias ferendas.</i>	20. a	62, 65, 66, 68. a
<i>irritamentum primum reprimendum.</i>	9. a	<i>Iracundissimi</i> qui irascantur ne qui innocentem faciunt.
<i>locus.</i>	40. a	28. a
<i>remedia duo.</i>	39. a	<i>Irascendumne sit malis & peccantibus.</i>
<i>medium maximum mora.</i>	48, 69. a	9. a
<i>Ira & iracundia discrimen.</i>	6. a	<i>Irascine</i> debeant boni viri pro suorum injuriis
<i>Ira præpotentum exempla.</i>	71. a	13. a
<i>Ira fitne aliqua voluntas.</i>		<i>Irascine</i> debeat sapiens.
		21, 22. a
		<i>Irasci</i> punientem non decet.
		16. a
		<i>Irasci</i> quibus soleamus, & quam recte.
		45. a
		<i>Ira-</i>

- Iratorum habitus qualis.* 1. *Casari quomodo benefi-*
61. a *cia veteranus quidam*
Iris, vide Arcus. *in memoriam revoca-*
Irrationalis animi pars *verit.* 491. a
bipartita est. 332. b
Isocrates Ephorum à foro 1. *Casari talus in Hispa-*
subduxit. 219. a *nia tortus.* ibid.
Ister fl. 505, 612. b cum à *D. Iulio an vitam ac-*
mundo cœpit. 588. b *cipere debuerit M. Bru-*
circa Istrum vaga- *tus.* 395. a
rum gentium toleran- *D. Iulium plures amici*
tia. 199. b *confecerunt quam ini-*
Italia prapotens. 109. a *mici.* 86. a *vide C. Iu-*
cur rivis abundet. *lius.*
576. b *Iulius Gracinus de Ari-*
Italiae latus quod infero *stone philosopho roga-*
mari alluitur, major *tus quid responderit.*
Gracia fuit. 107. a *80. b vide Gracinus*
Italia locus quibusdam *Iulius.*
pestilens vapor exha- *Iuno singulis adsignata.*
latur. 668. b *635. b*
Iter ingredientibus quid *Iupiter qualis fulmina*
adclamari solitum. *mittat.* 561. b *Capi-*
671, 672. b *tolinus.* 114, 561. b
Iuba & Petreius se mutuo *opt. max. quis* 440. a
interemerunt. 192. a *quo antecedit virum*
Index quomodo in pu- *bonum.* 211. b *quod*
niendo affectus esse de- *mittit fulmen solus,*
beat. 16, 17, 21. a *cur placabile.* 560. b
Indicio favor officit. *retrogradus.* 693. b
210. a *uni Vulcano crux fre-*
Iulia dua proneptes Au- *git, & uxorem suspen-*
gusti à Claudio occisa *dit.* 707. b *voluptate*
707. b *delinitus noctem du-*
Iulius Casar victoria li- *plicavit.* 318. b
beraliter usus est. 86. a *Iovis allocutio.* 421. b
color. 509 b
Iovis

INDEX

<i>Iovis vita resolutio mun-</i>	<i>convertens.</i>	34.a
<i>do.</i>	22. b	<i>Labor, neque bonum, ne-</i>
<i>Iovem ad pugnam voca-</i>	<i>que malum.</i>	87.b
<i>vit C. Caesar.</i>	23. a	<i>Labor optimos citat.</i>
<i>Iurabatur per fictiles</i>	200. a	
<i>deos.</i>	114. a	<i>Lac retinet pabuli sapo-</i>
<i>Iurisconsultorum acuta</i>		<i>rem.</i>
<i>ineptia.</i>	497. a	588. b
<i>Iurisconsultorum respon-</i>		<i>Lacedamona servire ius-</i>
<i>sa valent etiam non</i>		<i>fit Alexander.</i>
<i>reddita ratione.</i>	348. b	356. b
<i>Iusso, pro iussero</i>	145. b	<i>Lacedamonii cur suos</i>
<i>Iustitia Stoicis animal</i>		<i>cives pancratio aus-</i>
<i>est.</i>	445. b	<i>cestu decernere vetue-</i>
<i>Inventutis ingrati- tudo.</i>		<i>rint.</i>
485. a	<i>studia.</i>	469. a
300. b		<i>libero-</i>
		<i>rum indolem publice</i>
		<i>verberibus admotis</i>
		<i>experiuntur.</i>
		198. a
		<i>unguentarios urbe ex-</i>
		<i>pulerunt.</i>
		623. b
		<i>Lacedamonii corium u-</i>
		<i>sum pecunia prestitit.</i>
		481. a

K.

K AIKIAΣ	635. b	<i>Lacon impubes, ne servi-</i>
<i>Kalendarium quid.</i>		<i>ret, illi sum parieti ca-</i>
536. a		<i>put rupit.</i>
<i>in Kalendario nemo be-</i>		234. b
<i>neficia scribit.</i>	367. a	<i>Lacones.</i>
<i>Kalendis Ianuariis, i. an-</i>		262. b
<i>no novo, legere, scribe-</i>		516. a
<i>re, dicere aliquid, &</i>		trecenti.
<i>in Virginem desilire</i>		517. a
<i>solitus Seneca</i>	265. b	<i>Lada velocitas.</i>
<i>Κρύσταλλον quid Gra-</i>		474. b
<i>cis.</i>	591. b	<i>Ladon fl. terra motu ef-</i>
		<i>fusus.</i>
		665. b
		<i>Lalins Sapiens.</i>
		166. b
		<i>ad exemplum eligen-</i>
		<i>dus.</i>
		28. b
		72. b
		<i>Lalii sapientis dictum</i>
		<i>ad quemdam sexage-</i>
		<i>narium.</i>
		673. b
		<i>sapi-</i>
		<i>entia.</i>
		375. b
		<i>Lapi-</i>

L.

L Aberianus versus to-		
<i>tum in se populum</i>		

R E R V M.

<i>Lapides cur in quibus-</i> <i>dam aquis non pessum</i> <i>eant.</i> 590. b	<i>Lex à L. anno militem</i> <i>non cogit, à LX. sena-</i> <i>tores non citat.</i> 323. a
<i>Lassitudo corporis caven-</i> <i>da iracundis.</i> 66. a	<i>brevi esse debet.</i> 351. b
<i>à Lafforixam quari, ve-</i> <i>tus dictum.</i> 67. a	<i>Leges cum prologo impre-</i> <i>bantur.</i> 351. b <i>quan-</i> <i>do cœperint.</i> 314. b
<i>Latina lingua potentia.</i> 131. a	<i>quid sint.</i> 350. b
<i>Latini sermonis egestas.</i> 146. b	<i>Legum auctores sapientes</i> 314. b
<i>Latro quis.</i> 481. a	<i>Legum praeses quam ca-</i> <i>stigandi rationem se-</i> <i>quatur.</i> 7. a
<i>Latrones phileta Aegy-</i> <i>ptiis vocati.</i> 130. b	<i>Lentulus factiosus & im-</i> <i>potens in frontem Cato-</i> <i>ni inspuat.</i> 92. a
<i>Lavandi qualis mos a-</i> <i>pud veteres.</i> 285. b	<i>Leo magistrum suum be-</i> <i>stiarium à feris prote-</i> <i>xit.</i> 395. a
<i>Laudationis commodum</i> <i>& incommodum.</i> 41. a	<i>Leones rota motu terren-</i> <i>tur.</i> 34. a <i>soluti &</i> <i>alligati in circo dati.</i> 314. a
<i>Laus & laudatio diffe-</i> <i>runt.</i> 401. b	<i>Leones mappa provitat.</i> 86. a
<i>Laurea in Capitolini Io-</i> <i>vis gremio reposita.</i> 114. a	<i>Leonidas quam fortiter</i> <i>allocutus sit Laconas.</i> 262. b
<i>Laurus idonea eliciendis</i> <i>ignibus.</i> 547. b	<i>Lepidus Augusto insidia-</i> <i>tur.</i> 302. a <i>suum exer-</i> <i>citum fugit.</i> 608. b
<i>Lautitia ad cœnas trans-</i> <i>lata.</i> 450. b	<i>Lepidus Decimo tribuno</i> <i>cervicem prœbuit C. Cæ-</i> <i>sari jussu.</i> 9. b
<i>Leclio omnis generis vo-</i> <i>luminum improbat</i> <i>4. b varia delectat,</i> <i>certa prodest.</i> 111. b	<i>Lepidum principis orna-</i> <i>menta tenentem per</i> <i>T mul-</i>
<i>cum stilo temperanda</i> <i>est.</i> 270. b	
<i>Lex justi injustique re-</i> <i>gula.</i> 444. a	
<i>Lex natura.</i> 9, 72. b	

INDEX

<i>multos annos tulit Augustus.</i>	274. a	<i>amicos data.</i>	348. a	<i>vera.</i>	18, 248. b
<i>Libarii exclamationes.</i>	141. b	<i>ad Libertatem quod iter.</i>	73. a		
<i>Liber inventor vini cur dictus.</i>	237. a	<i>Libertinus quid.</i>	88. b		
<i>Librorum multitudo improbat.</i>	223. a	<i>Libidinis effectus.</i>	69. b		
<i>Librorum multorum leelio perniciosa.</i>	4. b	<i>Libidinis detestanda exemplum.</i>	530. b		
<i>Libri non multis, sed bonis opus est.</i>	111. b	<i>Libidini dediti quam turpiter vivant.</i>	304. a		
<i>Liberalis tristis ob Lugdunum exustum.</i>	325. b	<i>Libra tardissime emergit.</i>	694. b		
<i>Liberalis Ebucii laus.</i>	468. a	<i>Libonotus.</i>	636. b		
<i>Liberales multi ob frontis infirmitate.</i>	382. a	<i>Licinius multos annos Lugduni regnavit.</i>	703. b		
<i>Liberalia studia non numerantur in bonis.</i>	296. b	<i>Ligures Corsicam incoluerunt.</i>	109. a		
<i>Liberalitas unde dicta.</i>	348. a	<i>Λιβύς, Latinis Africanus.</i>	635. b		
<i>non debet nepotari.</i>	380. a	<i>Litterarum inutilium studia reprehenduntur.</i>	313. a		
<i>Liberi majorane beneficia parentibus dare possint, quam acceperint.</i>	427. a	<i>Livia uxor Augusti.</i>	156. a	<i>Areo philosopho se consolandam praeiit.</i>	158. a
<i>Librorum vera laus.</i>	435. a	<i>Livia consilium Augusto datum.</i>	272. a	<i>filii Tiberius</i>	158. a
<i>amissio uti ferenda.</i>	385. b	<i>luctus ob Drusi mortem.</i>	157. a		
<i>Librorum amissione non affligitur sapiens.</i>	219. b	<i>Livius Drusus queritur, quod nulla sibi, ne puero quidem, feriae contigerint.</i>	304. a		
<i>Libertas.</i>	260. a				
<i>absoluta quae.</i>	171. b				
<i>iusta & inter</i>	224. b				
					<i>Livii</i>

- Livii Drusi immatura ambitio, & mors.* 170. a 304. a
- Livius dialogos & libros philosophicos scripsit.* 394. b
- Livii viri disertissimi dictum improbat.* 23. a vide T. Livius.
- Loculamenta librorum tecto tenus exstructa.* 224. a
- Locus non multum ad tranquillitatem confert.* 139. b non multum confert studiis, 408. b
- Locorum mutatio vitanda.* 4. b mutationibus nihil proficiunt vitia secum circumferentes. 77. b
- Luci & splendoris discrimen.* 56. b
- Lucilius clarus redditus epistolis Seneca.* ibid. distillationibus & febriculis vexatus. 236. b
- Sicilia procurator.* 603. b 608. b
- Lucilii carmen de Aetna.* 244. b laus. 50. b 605. 606. b
- L. Bibulus uno die duos filios, consulatum anno luxit.* 168. a
- L. Cinna Cn. Pompeii nepos insidiis Augusto structis veniam consequitur.* 271. a
- L. Piso urbis custos, arcana ab Augusto commissa, quamvis ebrius, continuit.* 256. b
- L. Sylla tam felix, decorum crimen.* 167. a
- Corneliam legem tulit.* 195. a ingratus, quia patriam durioribus remediis quam pericula erant, curavit. 483. a merito tyrannus ob crudelitatem appellatur. 276. a primus in circo leones solutos dedit. 314. a quomodo filii mortem tulerit. 167. a
- L. Syllae crudelitas in Marium.* 75. a
- L. Syllae tyrannis.* 194. a vide Sylla.
- Lucretia.* 170. a
- Luclius immodici improbatio.* 385. b
- Luclius tempus feminis constitutum.* 121. a 163. b
- in Luclium filios tondere moris erat.* 472. a
- Luclibus frangi, naturale non est.* 161. a

INDEX

- Lucus fidem numinis facit.* 104. b
Lugdunensis colonia provincialium ornamentum monti imposita, centesimo ab origine sua anno exusta est. 325. 327. 328. b
Lugendi quomodo sine amico. 161. b
Luna & solis circuitus commoda. 453. a
Lunare sidus astus mariticaussa. 189. a
Luxuria. 23. a iracundiam alit. 45. a non nostri saculi vitium tantum est. 377. b
Luxuria conviviorum & vestium corrupta civitatis indicium est. 450. b
Luxuriae castigatio. 113. a. 437. 489. 584. b 621. 622. 698. exempla. 369. b gradus. 450. b incrementum. 317. b loca vitanda. 127. b ministri. 364. b propositum. 490. b tormenta. 476. b
Luxuria publica argumentum est orationis lascivia. 448. b
Luxuriosorum natura. 492. b
Lychnobius, 493. b
Lycus fl. intercidit & renascitur. 592. b
Lycurgus. 314. b
Lymphatici. 668. b
Lyncestius amnis potus furore mentem movet. 587. b
Lyrici novem. 76. b
Lyricos ut legat, se tempus habiturum Cicero negat. 123. b
Lyfimachus ab Alexandro leoni objectus fuit. 75, 287. a
Lyfimachi in amicum suum savitia inaudita. 75. a
- M.
- M** *acedonia terra motu agitata.* 644. b
Macedonia oppida devorata. 327. b *urbes terra motu proruta.* 695. b
Macedonum gazea à Diogene calcata. 470. a
Macle virtute esto, ex acie redeuntibus dicitur. 183. b
Meander fluvius poetarum omnium exercitatio & ludus. 410. b
Mecenas vir ingeniosus, & magnum exemplum Romana eloquentia da-

- daturus, nisi felicitas
 eum castrasset. 52.b
 absentis Caesaris parti-
 bus functus est. 449.b
 ab Augusto desidera-
 tur. 517. a ingenium
 grande & virile ha-
 buit, nisi illud ipse dis-
 cinxisset. 339.b
 Mekanatus dictum. 463. a
 dictum è libro qui Pro-
 metheus inscribitur.
 52. b infelices mo-
 rosa uxoris repudia
 deslentiis vigilia. 195. a
 ut vita discincta, sic
 oratio soluta. 449. b
 verba citata, ibid. ver-
 sus. 339. b
 Mekanatus vestitus & co-
 mitatus mollitiem pra-
 se tulit. 449. b votum
 turpissimum. 397. b
 & carmen effamina-
 tum. 397. b
 Mekanatem quidam
 deliciis provocant.
 482. b
 Magister populi antiquis
 qui nunc Dictator.
 429. b
 Magistratum contem-
 ptiores perperam exi-
 stimantur philosophi.
 209. b
 Magni cognomen honori
 datum. 279. a
 Magnitudinis non est cer-
 tus modus. 108. b
 Magnum à bono separari
 non potest. 23. a
 Magi Platoni defuncto
 cur immolauerint.
 152. b
 Mago imperium abla-
 tum. 74. a
 Malefaciendi non ani-
 mus, sed vires quibus-
 dam desunt. 106. b
 Malitia omni saculo fere
 eadem, paululum
 dumtaxat ultro aut
 citromota. 374. a
 Malitia ipsa maximam
 partem veneni sui bi-
 bit; dictum Attali. 254. b
 Mala cur bonis viris ac-
 cidant, cum sit provi-
 dentia. 188, 190. a
 fortuita prameditan-
 do molliuntur. 227. a
 interdum honesti spe-
 ciem offerunt. 479. b
 naturalia minus ter-
 ribilia quam quae ex
 aliena potentia pen-
 dent. 35. b plura con-
 tingunt nobis quam
 accidunt. 435. b quae
 optimis quibusque ac-
 cidunt, pro univer-
 sis sunt. 200. a
 I 3 omnia

INDEX

- omnia removit Deus à viris bonis. 202.a
- Malorum fortuitorum metus remedia. 31, 67, 68.b
- Malorum futurorum contemptus & praemeditatio. 419.b
- Malorum futurorum metu torqueri, quam stultum sit. 65.b
- Malorum nostrorum causa. 494, 495.b
- Mali commodis fruuntur propter bonos. 456.a nullo vitio carent. 455.a qualia beneficia accipiant. 480.a
- Mali sumus, fuimus, & erimus. 374, 375.a
- Malis etiam honesti aliquid inest. 448.a
- Mamercus Scaurus Cos. ancillarum menstruum ore exceptans. 459.a
- Mamerci Scauri dictum obscenum. ibid.
- Manipulares duo de rege suo male loquentes. 79.a
- Manlii pietas in patrem imperiosum. 434.a
- Manubia Iovi triplex. 559.b
- Mappa ursos leonesque prorit. 86.a
- Marcellinus homo ingeniosus & urbanus, non facilis ad corrigendum, nec tamen deploratus. 79, 80.b
- Marcello reditus à sensu impetratus. 111.a
- Marcellum Mitylenis exsulantem Brutus relinquere non potuit, Caesar videre. 111.a
- Marcelli Octavia filii laus, & mors sine fine à matre deslata. 156.a
- Marcelli memoria celebranda carmina composita. ibid.
- Marcia. 153.a
- M. Agrippa. 430.a vir ingentis animi, fateatur se multum debere sententia Sallustiana de concordia. 152.b
- M. Ailius praetor à Tiberio Casare are alieno liberatur. 385.a
- M. Antonius avus Claudii fratris obitum fortiter tulit. 147.a fratri XX. legionum sanguine parentavit. ibid.
- M. Antonii egregia exclamatio. 494.a consulis latus petiit Augustus insidiis. 272.a
- M. An-

- M. Antonio proscriptio-*
nis edictum inter ca-
nam dictatum. ibid.
- M. Antonium ebrietas &*
Cleopatra amor perdi-
dit. 269. b
- M. Brutus an à D. Iulio*
vitam accipere debue-
rit. 395. a doluit se
reverti sine Marcello
exsule. 111. a
- M. Bruti liber περὶ ἡγε-*
γνήτους. 369. b lib. de
virtute. 111. a reme-
dium adversus locorū
mutationem. 109. a
- M. Cato uterque. 166. b*
vide Cato.
- M. Cicero, vide Cicero.*
- M. Mario viciatim sta-*
tua posita, & ture ac
vinosupplicatum fuit.
75. a ejus crudele sup-
plicium. ibid.
- Marcus Seneca F. 100,*
125. a
- Mare & terra sibi undi-*
que paria sunt. 598. b
- Mare unde fit. 581. b*
immunda littoribus
impingit. 593. b
- Maris commercium, com-*
mune bonum. 457. a
- Maris nomina varia.*
600. b sapor dulcis
Enthymeni. 613. b
- Maria cur non crescant*
fluminum accessione.
575. b
- Marii ambitio reprehен-*
ditur. 357. b
- Marium ubi caliga dimi-*
sit, consulatus exercet.
320. a quare C. Marius
- Mars & Saturnus. 299. b*
- Martus & Saturni con-*
gressus. 677. b
- Martis rubor remissior.*
509. b
- Marullo filium lugenti*
scripta epistola à Se-
neca. 385. b
- Massiliam Graii colunt.*
109. a
- Materia quid Stoicis &*
Aristoteli. 167. b
- Materia & partis diffe-*
rentia. 537. b
- Mathematica. 302. b*
- Matrona quos detesten-*
tur. 374. a
- Maturitas imminentis*
exitii indicium est.
183. a
- Media ac indifferentia.*
259. b
- Medicamenta valetudi-*
nario non sunt dono
mittenda. 377. a
- Medicina aliis in reme-*
dium, aliis in levamen-
tum adhibetur. 347. b

INDEX

- Medicina & decreta & precepta habet.* 361. b
etiam sceleratis opem ministrat. 457. a
quando proficiat. 311. b
Medicina veterum qualis. 362. b
Medicina usus apud a. gros, honor apud fa. nos. 265. a
Medicus regis filiam curans. 93. a
Medicus agros perambulat. 505. a *agri prodest, sed hos non obligat.* 445. a *bonam valetudinem non praestat.* 207. b *cibi aut balnei tempus non potest per epistolas eligere.* 59. b
& curat & monet. 346. *quam viam teneat in curandis morbis.* 7. a *quando peregerit suas partes.* 538. a
quid agro precipiat. 237. b *vitam dat.* 432. a
Medici affectus erga a. gros. 253. a *infamia gravissima.* 521. a
Medici boni officium. 505. a
Medico quantum debeatur. 503. 505. a
Medicum non facit peregrinatio. 411. b *sanantem, non eloquentem ager querit.* 221. b
Medici antiqui multa ignorant. 364. b *familiares.* 240. -
Medici quid mortis meditationem vocent. 136. b
Medicorum lacerationes 180. b *supellex.* 363. b
Medicorum maximus ob feminarum luxuriam in mendacio deprehensus. 364. b
Medicorum maximi exclamatio. 298. a
Medicus gravis annus in quaestu est. 522. a
Mel in arundinum foliis invenitur. 270. b *quomodo fiat ab apibus.* ibid. *quibusdam morbi vitio amarum.* 432. b
Melas fl. mira natura. 590. b
Meminisse & scire quid differant. 92. b
Memoria certior quam nullum extra se subsidium habet. 303. b
frequenti cogitatione conservatur. 409. a
Memoria beneficiorum, cur caduca. 410. a
subin-

subinde reficienda.	diu publici hostes. 606. b
398. a	Messallina uxor Claudii
Memoria mala quam	à Claudio occisa. 707. b
compendiariam excogi-	Messana capta Valerio
taris sibi Sabinus. 76. b	Coruino nomen Messal-
Menander velut rusticus	la dedit. 314. a
poeta in scenam profi-	in Metallum antiquum
luit. 607. b	demissi, flumina & aquas
Menenius Agrippa ere	ingentes viderunt. 633. b
collato funeratus est.	Metalla in hominum us-
117. a	sum à Deo data. 439. a
Mens sine Deo nulla bona	Metalla ferri & auri non
212. b sui iuris est.	sunt à sapientibus in-
421. a	venta. 315. b
Mens bona à seipsa impe-	Metellus cur luce priva-
tratur, non ab alio. 104	tus. 200. a
b. bona non emitur.	Metellus fortiter iulii
sed mala. 77. b	exfilium. 66. b
Mentis bona fundamen-	Metellus triumphans cxx
tum & culmen. 62. b	elephantos duxit. 315. a
mala indicium. 482. b	Metilius Marcia F. 171
Menstruum ancillarum	a ejus laus. 183. a
ore exceptans Cos. 459. a	Metrodorus admiratur
Mercurius cur Gratius	Stoicorum παρὰ δὲ ἑα
additus. 368. a cum	cum tamen ipse ejusdem
Parca expostulat de	sit opinionis. 252. b asse
Claudio. 700. b	toto pasci solitus. 49. b
Meridianus circulus.	Gracia pane inauditus
636. b	fuit. 246. b
Meritorum frequens	Metrodori amicitia cum
commemoratio odiosa.	Epicuro. ibid. opinio
387, 388. a memoria	cognatam aliquam
subinde reficienda. 398. a	tristitia voluptatem
Messalla nominis origo.	dicens, improbata.
314. a	390. b
Messalla & Narcissus	Metrodorum magnum
	I s. virum

INDEX

- virtum Epicuri contubernium fecit.* 13. b
- Metus sceleratis perpetuus.* 380. b
- Metu futurorum malorum torqueri, quam sit stultum.* 65. b
- Miles à quinquagesimo anno non cogitur.* 323. a
- Miles bellum optat.* 522. a ex confragoso fortior, urbanus & verna, segnis. 129. b
- Miles Iulio Casari beneficia à se prastita in memoriam revocat.* 491. a
- Miletus LXXV. urbium.* 107. a
- Militares viri gloriantur vulneribus.* 197. a
- Militia vinculum.* 367. b
- Mindyridis mollities.* 45. a
- Ministerii, officii & beneficium discrepantia.* 409. b 410. b
- Ministerii non sunt servi astimandi.* 117. b
- Mirari quæ soleamus.* 457. 674. b
- Mirmillo sub C. Casare de raritate munerum questus.* 196. a
- Miser quis sit.* 197. a 24. b
- Misericordia non virtus, sed vitium est.* 293. a
- Misericordia genus, cito occidere.* 384. a
- Miserum nihil est.* 376. b
- Mithridates Armenia rex inter Cajanas custodias* 228. a
- Moralia non omnia bonos mores faciunt.* 483. b
- Moralis philosophia partitio.* 309. b
- Moralibus quædam rationalia immixta sunt.* 399. b
- Monentis auctoritas quomodo proficit.* 348. b
- Moneri velle ac posse, secunda virtus.* 492. a
- Monitiones non sunt supervacua.* 347. 349. 354. b
- Monitionum genera.* 351.
- Monitores ad latus habendi.* 358. b
- Montanus Iulius tolerabilis poeta, & amicitia Tiberii notus & frigore.* 491. b
- Montani Iulii carmen.* ibid.
- Montium cacumina an calidiora ob solis viciniam.* 629. b
- Morbus omnis tria gravia*

- via habet. 237. b
 Morbi metus ut pellen-
 dus. 36. b 715.
 Morbi prænuntia signa.
 220. b
 Morbi supplicia luxu-
 ria. 362. 363. b
 Morbi non extimescendi,
 sed fortiter ferendi sunt
 237. 240. b
 Morbi, vitia mentis in-
 veterata. 275. b
 Morborum animi & af-
 fectuum discrimen.
 222. b
 Morborum tam varia
 genera unde orta.
 362. b 668. b
 Morum argumentum ex
 minimis interdum ca-
 pitur. 132. b corru-
 ptio è turba & specta-
 culis. 14. b eversio
 quanta. 366. b corru-
 ptorum indicium ora-
 tio corrupta. 451. b
 Mori tota vita discen-
 dum est. 305. a unum
 ex vita officium est.
 235. b
 Mori sua morte, bellam
 rem esse, falsum ver-
 bum. 191. b
 Morimur peiores quam
 nascimur. 61. b
 Morimur quotidie. 69. b
 Moritur nemo nisi suo
 die. 191. b
 Morituri cur se gratos
 ostendere velint. 452. a
 Mortalia omnia morta-
 lium bona. 383. b
 Mortalitati extendenda
 ratio. 317. a
 Mors quid. 171, 497. b
 curtimeatur tantopere
 260. b facilis & in
 proximo est. 204. a
 inter indifferentia po-
 nitur. 259. b 260. b
 interdum in suorum
 utilitatem revocanda.
 407. b naturalis est.
 84. b natura lex est.
 673. b nec bonum,
 nec malum est. 176. a
 numquam recusanda,
 aliquando adsciscen-
 da. 191, 192. b om-
 nes aequat. 329. b om-
 nibus ex aquo commu-
 nis. 29. b optimum
 natura inventum.
 176. a quid mali af-
 ferat. 69. b sit ne ob
 senectutem, vel mor-
 bum, vel dolorem, sibi
 consciscenda. 153. b
 sitne occupanda an ex-
 spectanda, cum eam
 vis externa denuntiat.
 193. b vitam inter-
 mittit,

INDEX

- mittit, non eripit. 96. b
omnium par est, sed
per qua venit, diver-
sa sunt. 181. b
- Mortis causa varia.*
165. a commoda. 177. a
contemptores. 66. 195.
232. 234. b con-
temptus. 204. a 8. b
66, 96, 568, 671. b
contemptus & prapa-
ratio ad eam. 83. b
effugia qua homines
quarere solent, refu-
tata. 234. b infamia
certatim à multorum
ingeniis aucta. 260. b
malum nullum. 83. b
137. b metus. 397. b
metus remedium.
715. b
- Mortis mora.* 15. b 259. b
præmeditatio 74, 194.
258, 396. b solatium
645, 646. b via va-
ria. 73, 204. a
- Mortis contemptus argu-
mentum est animi ab
altiore venientis sede.*
481. b
- Mortis genera alia præter
senectutem, spei mixta
sunt.* 83. b
- Mortis meditatio medicis
dicitur asthma mor-
bus.* 136. b
- Mortis omnes aque timi-
di.* 61. b
- Mortis timore mori stul-
titia est.* 192. b
- Mortem ante oculos ha-
bere, non molestum se-
nectuti.* 29. b
- Mortem concupiscentes
& timentes objurgat
Epicurus.* 70. b
- Mortem cur aliquando
invocent homines.*
318. a
- de Morte, publica que-
rela.* 485. a
- Mortium signa an dii
præmittant.* 508. b
- Mortuis nulla mala sunt.*
176. a
- Motus affectuum triplex.*
28. a
- Motus animorum non
omnes affectus sunt.*
27. a
- Motus involuntarii.*
26. a
- Mucius dextra ignes præ-
mit, & erroris sui à
se exigit pœnas.* 194. a
ignem vicit. 383. b
spectator distillantis in
hostili foculo dextra.
66. b 183. b trunca
manu duos reges vi-
cit. 183. b
- Mucii manus instar oc-
cisi*

<i>cisi Porsena fuit.</i> 540.a	<i>Munus munere expun-</i>
<i>Mucio facilius ignovit</i>	<i>gere, rejiciendi genus</i>
<i>Porsena, quam Mu-</i>	<i>est.</i> 466.a
<i>cius sibi.</i> 66. b	<i>Munera amicorum saepe</i>
<i>Mulierum in cultu insa-</i>	<i>non differunt ab ho-</i>
<i>nia taxatur.</i> 535.a	<i>stium votis.</i> 390.a
<i>Mullus quinque millibus</i>	<i>Munera duratura danda</i>
<i>hs. emptus ab Octavio</i>	<i>sunt, ut memoriam</i>
<i>368, 369. b</i>	<i>excitent.</i> 377.a
<i>Mullorum morientium</i>	<i>vacua, aut morbum</i>
<i>color observatus.</i> 585.b	<i>exprobratura, non sunt</i>
<i>Mundus deorum tem-</i>	<i>mittenda.</i> 377.a
<i>plum.</i> 533.a	<i>Munerum divinorum</i>
<i>Mundus non semper</i>	<i>astimatores reprehen-</i>
<i>suum ordinem tenebit.</i>	<i>duntur.</i> 401.a
<i>200. b</i>	<i>Murana insidiatur Au-</i>
<i>Mundus non est caussa.</i>	<i>gusto.</i> 272, 302.a
<i>169. b</i>	<i>Mures subterranei.</i> 584. b
<i>Mundus vel anima, vel</i>	<i>Murium tergis induun-</i>
<i>corpus.</i> 599. b	<i>tur Scythæ.</i> 316. b
<i>Mundi caussa quinque.</i>	<i>Muri usus.</i> 504.a
<i>168. b concordia ex</i>	<i>Musica non facit virum</i>
<i>discordibus constat.</i>	<i>bonum.</i> 297. b
<i>694. b contemplatio</i>	<i>in Musica arte bonum</i>
<i>173, 174. a conflagratio.</i>	<i>dicitur duobus modis.</i>
<i>599. b varia</i>	<i>289. b</i>
<i>dotes.</i> 453. a	
<i>novi generatio.</i> 602. b	
<i>officium.</i> 445. a	
<i>partes.</i> 537. b	
<i>Mundum providentia</i>	
<i>regi, pluribus probatur</i>	
<i>188. a</i>	
<i>Munus accipi potest, ac-</i>	
<i>ciendo quod suum</i>	
<i>est.</i> 532. a	

N.

Nandi imperitos ferunt
 quidam lacus. 590 b
 Nares totius populi in Sy-
 ria R. Pers. recidit. 77. a
 Natales veterum cele-
 brandi. 166. b
 Natura; Deus. 440. a
 561. b

Natura.

INDEX

<i>Natura cur vultus nostris in calum ere-</i>	<i>vendum.</i>	9.11. b
<i>rit 354. b dux vite esse</i>	<i>Naturale quas proprieta-</i>	
<i>debet. 328, 332. a ad</i>	<i>tes habeat.</i>	161. a
<i>contemplationem & ad</i>	<i>Naturalis philosophia</i>	
<i>actionem nos genuit.</i>	<i>partis divisio.</i>	310. b
359, 361. a paucis con-	<i>Naturalia vitia arte vin-</i>	
tenta. 159. b per con-	<i>ci nequeunt.</i>	26. b
stitututa procedit. 583. b	<i>Naufragii consolatio.</i>	
<i>Natura rerum cur nihil</i>	717. b	
<i>dicatur perdere. 475. a</i>	<i>Naufrago ignoto benefa-</i>	
<i>eadem est erga omnes.</i>	<i>cere solemus.</i>	443. a
329. b sua sacra non	<i>Navigatio belli caussa</i>	
simul tradit. 697. b	<i>suscepta improbat.</i>	
<i>Natura lex.</i>	638. b	
9. 72. b	<i>Navigii gubernacula pi-</i>	
<i>Natura contemplationis</i>	<i>scium exemplo facta.</i>	
<i>usus.</i>	319. b	
574, 647. b	<i>Navigia quid natare fa-</i>	
<i>Natura in nos meritum.</i>	<i>ciat.</i>	540. b
448. a	<i>Naumachia spectaculum</i>	
<i>Natura maxima gloria</i>	<i>secundum.</i>	196. b
<i>homo.</i>		
510. a	<i>Nausea maris.</i>	134. b
<i>Natura convenienter vi-</i>	<i>Nauseabundus governa-</i>	
<i>vere quid sit.</i>	<i>tor.</i>	430. b
332. a	<i>Nausiphanis opinio de in-</i>	
<i>Natura legibus obtempe-</i>	<i>certitudine rerum.</i>	
<i>randum.</i>	306. b	
420. b	<i>Nauti in tempestate ter-</i>	
<i>Natura ordinem in vita</i>	<i>ra magis quam quid-</i>	
<i>ratione immutantes</i>	<i>quam aliud timetur.</i>	
<i>taxantur.</i>	134. b	
489. b	<i>Neapolitana crypta.</i>	144. b
491. b	<i>Nebula sub terra.</i>	632. b
<i>Natura Dei & nostra</i>	<i>in Necessitate vivere,</i>	
<i>discrimen.</i>	<i>nulla est necessitas.</i>	
507. b	30. b	
<i>Natura nihil negandum</i>		
<i>paucis contenta.</i>		
474. b		
<i>de Natura malignitate</i>		
<i>querela.</i>		
298, 536. a		
<i>secundum Naturam vi-</i>		

Ne-

- Negotiorum turba non obstat studiis.* 160.b
Negotiis quomodo se extricare debeat philosophia cupidus. 59.b
Neptunus κυροζου 664.b
Neptune numquam hanc navem nisi rectam. 280.b
Nequitia certamen. 31.a
Nero Caesar veritatis amantissimus. 651.b
ad investigandum Nili caput misit. ibid.
Neronis Caesaris cum Augusto comparatio. 275.a
clementia. 264, 265, 275.a
laudes. 263, a 264, a 275.a
702, b versus 519. b
Neronis in latrones animadversuri vox generosa. 291.a
Neronis principatu comeses sex menses visus. 689, 696.b
Nervi, sedes dolorum. 238.b
Nesciebam, imperitorum vox. 231.b
Nestoris vita brevis natura respectu. 235.b
Nicopolis nobilis terra motu. 667.b
Nilus Egyptum dilata-
- tat.* 666.b
aestate augetur. 410, 592, b
650. b cum mundo capit. 588.b
cur aestivis mensibus abundet. 608.b
nihil exedit, nec abradit terras. 610.b
quoties non exundaverit. 612.b
Nili animalia. 611.b
cataracta & fragor. 609.b
inundationis causa. 651.b
miracula. 106.b
primum incrementum & progressus. 608, 610.b
septem ostia. 611.b
caput qui investigarent, a Nerone missi. 651.b
Nili fragor cadentis causa urbis transferenda. 141.b
Nili vena scopuli duo distincti. 610.b
Nilotica aqua feminas fecundiores facit. 591.b
cur Ningat hieme. 616.b
Nix quid. 616.b
fixa & dura minus alget quam tenera & labefacta. 617.b
ubi fiat. 618, 621.b
a quibusdam editur. 623.b
emissolita. 621.b
Nivis reponenda officina 623.b
asservatio & potio

I N D E X

- potio luxuriosa.* 621.
 623. b
Nobiles quid faciat. 109,
 110. b
Nobilitas turpissimos
quosdam industriis
prætulit. 458. a
Nobilior quisnam altero.
 425. a
Nocens aliquando laten-
di fortunam habet,
numquam fiduciam.
 379, 416. b
Nocens nobis posteaquam
profnit, an nos debito
solvat. 250. b
Nocens fit etiam non no-
cendo. 248. a
Nocitura petentibus ne-
ganda. 389. a
Noctis & diei officia com-
mutantium reprehen-
sio. 489. b
Nominis illustris pretext-
us Deus. 426. a
Nomina secum fieri qui-
dam nolunt. 398. a
Nomenclatori memoria
loco audacia est. 370. a
Non putavi, turpissima
excusatio. 50. a
Nosce te. 164. a
Notus ventus, Latine Au-
ster. 636. b
Novitas, magna pars ma-
li imperitii. 231. b
Novitas pondus calami-
tatibus adjicit. 325. b
Novorum cupiditas, prio-
ra obscurat. 409. a
Nubes quid. 553. b re-
soluta ventum facit.
 631. b
Nubes attrita, cum sint
uda, quomodo ignem
gignere possint. 549. b
subterranea. 633. b
Nubium observandarum
periti grandinem præ-
dicunt. 617. b
Nubibus quidam immo-
lant. ibid.
in Nubibus unde & quo-
modo ignis, & qua ra-
tione e nubibus emit-
tatur. 543, 547. b
Nucerinorū colonia cla-
dem terra motus sen-
sit. 641. b
Numantia mœnia una
manu capta. 247. a
Numerus perfectissimus.
 152. b
Nundinis lavari toti ve-
teres soliti. 285. b
Nutricis cur minima au-
ctoritas. 549. a
 O.
 O Bstinatio animi. 228
 343. b
 Occasio

R E R V M.

<i>Occasio in rebus obser-</i>	<i>Oculorum dolor cur acu-</i>
<i>vanda.</i> 59.b	<i>tissimus.</i> 238.b
<i>Occasus quotuplex.</i> 635.b	<i>Oculorum in rebus visis</i>
<i>Oceanus.</i> 588.b	<i>fallacitas.</i> 515.b
<i>rum vinculum.</i> 174.a	<i>Oculorum fastidium re-</i>
<i>ad luna arbitrium</i>	<i>prehenditur.</i> 90.a
<i>exundat.</i> 189.a	<i>Oculos nostros multa fu-</i>
<i>Occupatorum conditio</i>	<i>giunt.</i> 697.b
<i>misera.</i> 322.a	<i>Oderint dum metuant,</i>
<i>vita bre.</i>	<i>versus execrabilis.</i>
<i>visima.</i> 306. 309.a	22. 277. 291.a
<i>Occupatio desidiosa.</i> 311a	<i>Odium blandum & affa-</i>
<i>Occupationes nova vete-</i>	<i>bile.</i> 390.a
<i>ribus substitui solent.</i>	<i>vitandum.</i>
319.a	37.b
<i>non tanti esse</i>	<i>quomodo vitan-</i>
<i>debent ut philosophia</i>	<i>dum.</i> 415.b
<i>studium differatur vel</i>	<i>Oebasi tres liberi à Dario</i>
<i>omittatur.</i> 206.b	<i>occisi.</i> 74.a
<i>Occupationum premia</i>	<i>Offendentia nos quomodo</i>
<i>contemnenda occupa-</i>	<i>accipienda.</i> 48.a
<i>tiones fugienti.</i> 60.b	<i>Officii, beneficii, & mi-</i>
<i>Occupationibus districtus</i>	<i>nisterii discrimen.</i> 409a
<i>quomodo se explicare</i>	<i>Officii humani formula.</i>
<i>debeat, si philosophia</i>	371.b
<i>studium amplecti cu-</i>	<i>Officia praeceptis dispo-</i>
<i>piat.</i> 59.b	<i>nuntur.</i> 350.b
<i>Octavia soror Augusti.</i>	<i>Officia civilia an gerat</i>
146.a	<i>virtutis studiosus.</i> 214a
<i>Octavia impatiens luctus</i>	<i>Officiorum quam juris re-</i>
<i>ob Marcellum amis-</i>	<i>gula patet latius.</i> 47.a
<i>sum.</i> 156.a	<i>inter Oleum & vinum</i>
<i>Octavius Augusti pater.</i>	<i>occupati homines.</i> 40b
430.a	<i>Olivetum alteri ponere.</i>
<i>Oculi erui solent in qui-</i>	285.b
<i>bis dā mendaciis.</i> 616b	<i>Olivetum duobus modis</i>
<i>Oculorum amissio ut fe-</i>	<i>dispositum.</i> ibid.
<i>renda.</i> 717.b	<i>Olympia.</i> 196.a
	593.b
	<i>Olympus</i>

INDEX

- potio luxuriosa.* 621.
 623. b
Nobiles quid faciat. 109.
 110. b
*Nobilitas turpissimos
 quosdam industriis
 pratulit.* 458. a
Nobilior quisnam altero.
 425. a
*Nocens aliquando laten-
 di fortunam habet,
 numquam fiduciam.*
 379, 416. b
*Nocens nobis posteaquam
 profuit, an nos debito
 solvat.* 250. b
*Nocens fit etiam non no-
 cendo.* 248. a
*Nocitura petentibus ne-
 ganda.* 389. a
*Noctis & diei officia com-
 mutantium reprehен-
 sio.* 489. b
*Nominis illustris pretex-
 tus Deus.* 426. a
*Nomina secum fieri qui-
 dam nolunt.* 398. a
*Nomenclatori memoria
 loco audacia est.* 370. a
*Non putavi, turpissima
 excusatio.* 50. a
Nosce te. 164. a
*Notus ventus, Latine Au-
 ster.* 636. b
*Novitas, magna pars ma-
 li imperitii.* 231. b
*Novitas pondus calamita-
 tibus adjicit.* 325. b
*Novorum cupiditas, prio-
 ra obscurat.* 409. a
Nubes quid. 553. b re-
 soluta ventum facit.
 631. b
*Nubes attrita, cum sint
 udae, quomodo ignem
 gignere possint.* 549. b
subterranea. 633. b
*Nubium observandarum
 periti grandinem pra-
 dicunt.* 617. b
*Nubibus quidam immo-
 lant.* ibid.
*in Nubibus unde & quo-
 modo ignis, & qua ra-
 tione e nubibus emit-
 tatur.* 543, 547. b
*Nucerinorum colonia cla-
 dem terra motus sen-
 sit.* 641. b
*Numantia manum una
 manu capta.* 247. a
Numerus perfectissimus.
 152. b
*Nundinis lavari toti ve-
 teres soliti.* 285. b
*Nutrici cur minima au-
 ctoritas.* 549. a
 O.
 O *Obstinatio animi.* 228
 343. b

Occasio

R E R V M.

<i>Occasio in rebus obser-</i> <i>vanda.</i> 59.b	<i>Oculorum dolor cur acu-</i> <i>tissimus.</i> 238. b
<i>Occasus quotuplex.</i> 635. b	<i>Oculorum in rebus visis</i> <i>fallacitas.</i> 515. b
<i>Oceanus.</i> 588. b	<i>Oculorum fastidium re-</i> <i>prehenditur.</i> 90. a
<i>rum vinculum.</i> 174. a	<i>Oculos nostros multa fu-</i> <i>giunt.</i> 697. b
<i>ad luna arbitrium</i> <i>exundat.</i> 189. a	<i>Oderint dum metuant,</i> <i>versus execrabilis.</i> 22. 277. 291. a
<i>Occupatorum conditio</i> <i>misera.</i> 322. a	<i>Odium blandum & affa-</i> <i>bile.</i> 390. a
<i>visita.</i> 306. 309. a	<i>vitandum.</i> 37. b
<i>Occupatio desidiosa.</i> 311 a	<i>quomodo vitan-</i> <i>dum.</i> 415. b
<i>Occupationes nova vete-</i> <i>ribus substitui solent.</i> 319. a	<i>Oebasi tres liberi à Dario</i> <i>occisi.</i> 74. a
<i>non tanti esse</i> <i>debent ut philosophia</i> <i>studium differatur vel</i> <i>omittatur.</i> 206. b	<i>Offendentia nos quomodo</i> <i>accipienda.</i> 48. a
<i>Occupationum premia</i> <i>contemnenda occupa-</i> <i>tiones fugienti.</i> 60. b	<i>Officii, beneficii, & mi-</i> <i>nisterii discrimen.</i> 409 a
<i>Occupationibus districtus</i> <i>quomodo se explicare</i> <i>debeat, si philosophia</i> <i>studium amplecti cu-</i> <i>piat.</i> 59. b	<i>Officii humani formula.</i> 371. b
<i>Octavia soror Augusti.</i> 146. a	<i>Officia praeceptis dispo-</i> <i>nuntur.</i> 350. b
<i>Octavia impatiens luctus</i> <i>ob Marcellum amis-</i> <i>sum.</i> 156. a	<i>Officia civilia an gerat</i> <i>virtutis studiosus.</i> 214 a
<i>Octavius Augusti pater.</i> 430. a	<i>Officiorum quam juris re-</i> <i>gula patet latius.</i> 47. a
<i>Oculi erui solent in qui-</i> <i>bisdā mendacis.</i> 616 b	<i>inter Oleum & vinum</i> <i>occupati homines.</i> 40 b
<i>Oculorum amissio ut se-</i> <i>renda.</i> 717. b	<i>Olivetum alteri ponere.</i> 285. b
	<i>Olivetum duobus modis</i> <i>dispositum.</i> ibid.
	<i>Olympia.</i> 196. a 523. b
	<i>Olympus</i>

INDEX

Olympus & Ossa terra motu recesserunt. 665. b	Oratio popularis & phi- losophi multum dif- fert. 101. b
Omen triste matribus oc- currere. 157. a	Oratio talis hominibus, qualis vita. 448. b
Omnia sunt ex omnibus. 578. b	Orationis celeritas Gracis potius quam Latinis permissa 103. b licen- tia quid ostendat. 451 b. compositio varia. 393. 451. b
Omnia in omnibus sunt. 578. b	Orator iratus an ali- quando melior. 38. a
O ⁿ Latine dici nequit. 147. b sex modis di- citur. ibid.	Oratori quando constet e- loquentia officium. 539. a
Onesicritus praefectus clas- sibus Alexandri. 529. a	Oratori qualis oratio a- pud Homerum data. 101. b
Opera pertinax nihil in- expugnatum relin- quit. 126. b	Oratorius vigor. 393. b
Opera utilia non omnia be- neficium est. 457. a	per Orbationem, antiqui dixerunt, quod Graci ὀρβήσιον. 295. b
Opes non sunt bona. 290. b	Orbis in tres divisus, Caesarem, Pomp. Crass. 241. a
Opum possessio non inter- dicitur. 49. b	in Orbe omnia aequalia. 475. a
Opinio nos cruciat. 175. a	Organorum ac tibiatarum genus ex pulpito con- sonabat olim. 272. b
Optabilia sintne omnia bona. 184. b	Origo omnium eadem. 109. b 425. a
Optantium voces nocent. 354. b	O ^ρ είζων seu finitor, seu finiens. 636. b
Oraculo reddita praece- pta. 348. b	Os meritorum sponsia vel
Oratio quid. 400. b ani- mi vultus est. 455. b	
certam regulam non habet. 451. b etiam timidissimus audax. 74. b qualis philoso- phum deceat. 392. b	

vel panno occludi ius-
 sit C. Caesar. 77. a
 Os praeidi in mendaciis
 levioribus solet. 616. b
 Ossa Olympo olim coha-
 sit. 665. b
 Ossa leguntur. 53, 180. a
 193, 491, 492. a
 Otiosi qui vulgo dicun-
 tur. 311, 313. a 139. b
 Otiosi soli sunt sapientes.
 315. a
 Otium an sapienti conce-
 sum. 358, 361. a se-
 ctandum, sed non ja-
 ctandum. 187, 188. b
 Otium sine litteris mors
 est & hominis vivi se-
 pultura. 257. b
 Otium nonnullorum oc-
 cupatum. 311. a
 Otii agra patientia unde.
 212. a
 Otii vitia negotio discu-
 tienda. 142. b vota.
 302. a
 Otii philosophici finis.
 214. a
 Ovidii laus & censura.
 597. b gener. 257. a
 Ovium sexcentarum
 grex terra motu ex-
 animatus 642, 667. b
 Ovium greges inscientia
 flumina. 590. b
 Ovis. 146. b

P Acuvius qui Syriam
 usum suam fecit, a
 cana quotidie se ad
 symphoniam efferri
 curavit. 30. b
 Padagogia oblita facie
 vehuntur. 495. b
 Padagogium pretiosa ve-
 ste succingitur. 341. a
 Padagogus unicuique da-
 tus deus inferioris no-
 ta. 435. a
 Padagogi publici assu non
 faciendi. 496. b
 Pallor, corporis pulsus,
 non affectus indicium
 est. 27. a
 Panatius. 90. b elegan-
 ter respondet adolescen-
 tulo quarenti, An sa-
 piens amaturus esset.
 460. b quid de Come-
 tis statuerit. 696. b
 Pancratio decernere ve-
 tantur Lacedaemonii
 469. a
 Panis lapidosus. 385. a
 Panis in fame unus, be-
 neficium est. 413. a
 Panis olim cinere calido
 & fervente testa per-
 coctus. 319. b
 Panis quadra non est be-
 neficium. 457. a
 Taphus.

INDEX

<i>Paphus aliquoties cor- ruit.</i> 327, 666.b	<i>privilegia data.</i> 415.a
<i>Papulas alienae observa- tis ipsi obfisi ulceribus.</i> 353.a	<i>Parentibus majorane beneficia liberi dare possint quam accepe- rint.</i> 427.a
<i>Par Deo dignum quod- nam.</i> 191.a	<i>Parmenidis dictum.</i> 305 306.b
<i>Parabolis in scribendo qui usi.</i> 155.b	<i>Parricida culleo insuitur</i> 17.a
<i>Παράδοξα, inopinata omnibus.</i> 251.b	<i>Parricida cum lege ca- perunt.</i> 387.a
<i>Παράνευκην.</i> 359.b	<i>Parsimonia.</i> 405.a <i>sera</i> <i>in fundo est.</i> 4.b
<i>Pararii, pro intercessori- bus.</i> 398, 416.a	<i>Parsimonia laus.</i> 222.a
<i>Parcissimus, homo pusilli & contracti animi vo- catur.</i> 406.a	<i>Parthus de Crasso senten- tiam tulit.</i> 9.b
<i>Parelia quid sint, & quo- modo fiant.</i> 525.b <i>bina</i> <i>quomodo fiant.</i> 526.b	<i>Parthus infans arcum statim tendit.</i> 96.b
<i>Parentatur interdum mor- tuo.</i> 489.b	<i>Parthi capillum effun- dunt.</i> 502.b
<i>Parentes liberos benefi- cii vincunt.</i> 471.a	<i>Parthos reges sine mune- re salutare non licet.</i> 46.b
<i>Parentum amor magis in ea quorum miseretur inclinat.</i> 178.b <i>benefi- cia in liberos.</i> 511.a	<i>Tarvo adsuescendum est</i> 494.b
<i>castigatio quemadmo- dum accipienda.</i> 46.a	<i>Pasithea una Gratiarum Homero, & nupta.</i> 369.a
<i>cura de infantia libe- rorum.</i> 511.a <i>exhor- tatio ad liberos.</i> 433.a	<i>Pastor eques Rom. ut do- lorem ob filii mortem apud C. Caesarem sup- presserit.</i> 52.a
<i>officium.</i> 278.a <i>vene- ratio.</i> 433.a	<i>Patauii conditor Ante- nor.</i> 108.a
<i>Parentibus cur quadam</i>	<i>Pater an beneficium ac- cipiat ab eo qui filio dederit.</i> 485, 486.a
	<i>Pater patriae cur prin- ceps</i>

- ceps vocetur.* 279.a *Paulo bellum adversus*
Pater quidam morte fi- *Perseum gerente ignis*
lii nuntiata, sacra rite *lunari magnitudine*
perfectit. 167.a *apparuit.* 508.b
Pater familia olim, qui *Paulus pratorius ima-*
nunc dominus. 117.b *ginem Tiberii obscænis*
Patri quantum prestare *admovens à servo ser-*
debeat filius. 428, *vatur.* 424. & seq.a
429.a *Pavonum cervix cur*
Patrum & matrum in- *varii coloris.* 519.b
dulgentia diversa. 191a *Pauper quis sit.* 5.b
Patientia laus. 198, *Pauper quomodo num-*
199.a *quam fias.* 43.b
Patria carere, intolera- *Pauper non est, cui nihil*
bile non est. 105.a *deest quod satis sit.* 475
Patriam relinquendi qua *b. & cui modicum*
rendique causse varia *sat est.* 4.b
107, 108.a *Pauperis & divitis com-*
Patrimonia bina auricu- *paratio.* 117.a 248.b
lis dependent. 718.b *Pauperibus quoque licet*
Patrimonia, maxima hu- *esse liberales.* 373.a
manarum arumna- *Paupertas non per positio-*
rum materia. 220. *nem, sed per detractio-*
Patrimoniorum exitium *nem seu orbationem*
culina. 375.a *dicitur.* 295.b
Paulina uxor Seneca. *Paupertas, parvi possessio*
407.b *295.b cur amanda.* 54
Paulinus. 289.a *cura* *b. non est mala.* 248.b
frumenti publici præ- *non obstat philosophia.*
fectus. 320.a *45.b nulli malum nisi*
Paulus. 273.a *Persen* *repugnanti.* 497.b
vicium egit in trium- *Paupertatis commenda-*
pho. 168. a *filiorum* *tio.* 45, 717.b
circa sui triumpho *ptus.* 203a *experimen-*
dies orbationem ma- *tum certis diebus fa-*
gno animo tulit. *ibid.* *ciendum.* 48, 55.b
Pan-

INDEX

<i>Paupertatis metu philo-</i>	<i>Pecunia mala.</i> 221. a
<i>sophandi tempus non</i>	<i>modus optimus.</i> 222. a
<i>est differendum.</i> 44. b	<i>possessio quam anxia.</i>
<i>Paupertatem nemo gra-</i>	459. b <i>amissa con-</i>
<i>vem sentit, nisi qui</i>	<i>solatio.</i> 717. b
<i>putat.</i> 116. a <i>qui non</i>	<i>Peneus fluvius Thessalia</i>
<i>sentiat.</i> 116. a	<i>paludes siccavit.</i> 665. b
<i>Pausanias pœnam de in-</i>	<i>Peregrinatio hominum</i>
<i>grato sumit.</i> 464. a	<i>reprehenditur.</i> 495. b
<i>Peccantium multitudo</i>	<i>Peregrinationis utilitas.</i>
<i>consuetudinem peccan-</i>	410. b
<i>disfacit.</i> 286. a <i>pudo-</i>	<i>Peregrinationes quando</i>
<i>rem sceleris tollit.</i>	<i>profint, quando non.</i>
• 418. a	77, 408, 409. b
<i>Peccantium pœna prima</i>	<i>Perfectum quid sit.</i> 500 b
<i>& maxima, peccasse.</i>	<i>Pericula alia non aequè</i>
380. b	<i>perniciosa, atque ea</i>
<i>Peccantibus non irascen-</i>	<i>qua ex homine sunt.</i>
<i>dum.</i> 15. a	405. b
<i>Peccati notitia, initium</i>	<i>Peripatetici an rectè tem-</i>
<i>salutis.</i> 79. b	<i>perent affectus.</i> 460.
<i>Peccata quomodo viten-</i>	& seq. b
<i>tur.</i> 27, 72. b	<i>Peripateticorum responsa</i>
<i>Peculium mancipia pro</i>	<i>ad Stoicorum argu-</i>
<i>capite numerant.</i> 248. b	<i>mentum.</i> 273, 289,
<i>Pecunia ex quo in honore</i>	295. b
<i>esse cœpit, verus re-</i>	<i>Περικλέους.</i> 540. b
<i>rum honor cecedit.</i>	<i>Perses victus ante cur-</i>
457. b <i>multorum ma-</i>	<i>rum in triumpho actus</i>
<i>lorum causa.</i> 88. a	168. a
<i>neminem divitem fe-</i>	<i>Persici regni stemma to-</i>
<i>cit.</i> 475. b <i>nihil ad</i>	<i>tum imperii cupidum.</i>
<i>animum pertinet.</i> 116	539. a
<i>a sic in quosdam, ut</i>	<i>Personarum ac dignita-</i>
<i>denarius in cloacam</i>	<i>tum ratio habenda.</i>
<i>incidit.</i> 290. b	391, 392. a

Per-

R E R V M.

<i>Personata felicitas quorum.</i>	249. b	<i>Philippus medicus Alexandri.</i>	44. a
<i>Perusina ara & proscriptiones.</i>	275. a	<i>Philologia.</i>	427. b
<i>Pedes quibus dolent, vino aut balneo abstinere</i>	188. b	<i>Philosophandi tempus non est differendum paupertatis metu.</i>	44. b
<i>Pestilens vapor exhalans in Italia.</i>	668. b	<i>Philosophandum est re & vita, non verbis.</i>	53. b
<i>Pestilentia à terra motu.</i>	667. b	<i>Philosophari, valere est.</i>	39. b
<i>imbecilla robustaque invadit.</i>	62. a	<i>Philosophia quid.</i>	307, 352. b
<i>manu facta.</i>	32. b	<i>jaclanda non est.</i>	406. b
<i>Petreus & Iuba se mutuo interemerunt.</i>	192. a	<i>in viros transcribit.</i>	8. b
<i>Phalaris tyrannus.</i>	28, 543. a	<i>infularum loco est.</i>	37. b
<i>crudelis.</i>	293. a	<i>murus inexpugnabilis</i>	258. b
<i>Phalaridis taurus.</i>	176. b	<i>modeste tractanda.</i>	37. b
<i>Pharos quantum absit à continenti.</i>	666. b	<i>nec rejicit, nec eligit quemquam.</i>	109. b
<i>Phidias.</i>	20, 281. b	<i>non est inutilis, si ve fato, si ve casu omnia administrantur.</i>	43. b
<i>triplicem fructum operis habet.</i>	404. a	<i>primum simplex, cur operosior facta.</i>	366. b
<i>Phileta latrones Aegyptiis dicti.</i>	130. b	<i>quid praestet.</i>	82. b
<i>Philippus Macedonum rex civitates aut vincit, aut emit.</i>	356. b	<i>quid promittat.</i>	11. b
<i>plures in metallum antiquum demisit explorandi gratia.</i>	633. b	<i>sine virtute non est.</i>	308. b
<i>Philippi Macedonum regis patientia in legatis Atheniensium contumeliis audiendis.</i>	80. a	<i>submissis verbis, non clamore docenda est.</i>	98. b
<i>latrocinia.</i>	572. b	<i>Philosophia facta est philologia.</i>	427. b
		<i>Philosophia & sapientia quomodo differant.</i>	307. b
		<i>Phi-</i>	

INDEX

- Philosophia decreta & precepta quid differant.* 349. b 362. b
- Philosophia plures divisiones.* 308. b 309. b
- effectus.* 42. b
- laus.* 135. b
- nomen invidiosum.* 10. b
- officium & indicium.* 53. b
- placita perquam necessaria.* 367. b
- partes dua.* 361 b
- partes tres.* 301. b 309. b
- partium ad homines & ad deos spectantium discrimen.* 503. b
- pars preceptiva an ad vitam beatam sufficiat.* 359. b
- pars preceptiva solane recipienda, an, ut Aristo vult, rejicienda.* 342. b
- per totam epistolam, regnum quale.* 135. b
- servitus, vera libertas.* 18. b
- studiosus quomodo se ex negotiorum procuratore expedire debeat.* 59. b
- vis.* 422. b
- utilitas.* 44. b
- Philosophia decreta preceptis praefert Aristo Stoicus.* 342. b
- Philosophia inventa non esse artes vulgares.* 314. b
- Philosophia preceptis animus penitus imbuendus, non leviter tingendus est.* 42. b
- Philosophia deditos non esse refractarios, nec magistratum ac regum contemptores.* 209. b
- Philosophiam clamores dedecent.* 132. b
- Philosophiam conlatantium convicia.* 345. a 353. a
- Philosophiam velut venale, aliquod artificium discunt arguuntur.* 430. b
- Philosophus verus qualis sit.* 439. b
- Philosophi schola quibusdam otii diversorium est.* 432. b
- Philosopho fortuna muneris fugienda.* 17. b
- Philosophum qualis oratio deceat.* 101. b 392. b
- Philosophi cathedrarii à veris distincti.* 309. a
- Philosophi ad quid audiendi vel legendi sint* 430. b
- per multa habent supervacua.* 305. b
- olim Roma ejeti.* 114. a
- Phi-*

- Philosophorum auditores jucundius. 20.b
 varie affecti. 422.b
 defensio contra vulgò
 jactatum dictum,
 quod aliter loquan-
 tur, aliter vivant.
 341, 342, 343, 344,
 351, 354.a familia
 cur deficiant. 698.b
 Philosophorum veterum
 chorus qualis. 272.b
 Philosophus non sollicitè
 verba quærenda. 221b
 pecunia non interdici-
 tur. 346.a quale vita
 genus deligendum. 10b
 Phœnix. 106.b
 Phthisis. 223, 326.b
 Pictor inter ceram opus-
 que facili vultu ac
 manu com meat. 484b
 Pictores non recipiuntur
 in artes liberales. 300.b
 Pigri in os senatoris inge-
 sti. 389.a
 Pii sumus ad mercedem.
 457.b
 Pila lusus beneficia red-
 denda docet. 404.a
 Pila lusi beneficia com-
 parat Chrysippus. 392.a
 Pila in castris ardere vi-
 sa. 510.b
 ad Pileum servos vocare
 118.b
 Tingere quam pinxisse
- Tiscatum ire dolabra.
 584.b
 Pisces quibusdam locis è
 terra eruntur. 584b
 Piscium subterraneorum
 esu homines mortui.
 586.b
 Pisistrati Atheniensium
 tyranni moderatio in
 convivâ ebrii convi-
 tiis ferendis. 69.a
 Pistrinum sapientum in-
 ventum esse vult Posi-
 donius. 318.b
 Pithya. 527.b an inter
 cometas ponenda, 529.b
 Plato à duobus pueris
 quaritur. 501.a iræ
 pœnas à se exigit. 69.a
 plus ex moribus quam
 ex verbis Socrati tra-
 xit. 13.b pueris vi-
 num negandum putat.
 41. a quacumque
 sunt, in sex modos par-
 titur. 149. b quin-
 que causas statuit.
 168. b servi castiga-
 tionem Spensippo com-
 misit. 69. a serviit.
 117. b Socrati de eru-
 ditione agit gratias.
 474. a
 Platonis argumentum de
 ira. 8. a

INDEX

- Platonis dictum.* 182.
 460.a 110.b dictum
 de animadversione.
 21.a dictum de offi-
 cio portitoris sibi pra-
 stito. 506.a idea 150 b
 liber à Catone lectus
 ultima nocte. 66. b
 navigationes. 152. b
 pater. 430.a testimo-
 nium. 640.b
Platonis legibus adjecta
principia improban-
tur. 351. b
Platoni nomen latitudo
pectoris fecit. 152. b
Platoni objectum quod
pecuniam petierit. 354
 a quod aliter vive-
 ret, aliter loqueretur.
 342. a
Platoni tres servi fue-
runt. 117. a unde
 contigerit, ut suo na-
 tali decesserit, & an-
 num unum & octoge-
 simum impleverit.
 152. b defuncto Magi
 immolaverunt. ibid.
apud Platonem educatus
puer patrem reprehendit. 43. a
Pluvia ultra x. pedes ter-
ram non madefacit in
altitudinem. 576. b
Pluvia an quid conse-
rant fluminibus. ibid.
 quando copiosa, quan-
 do lenta. 616. b
Podagra. 34. a 134. b
 ad tempus respondet.
 583. b quomodo inter-
 quiescat. 238 b
Podagra delinimenta
magis quam remedia
componuntur. 341. a
Podagrica femina contra
Hippocratis doctrinam.
 364. b
Pœna omnis, remedii ge-
nus est. 16. a
Pœna quid spectet. 286. a
Pœna inferenda duo fi-
nes. 21, 51. a
Tæni in Africa à Regu-
lo fusi. 117. a Hispa-
 niam incolunt. 107. a
 in Sicilia à Metello vi-
 cti. 315. a
Pœta non solliciti de ve-
ro, id spectant quod
belle facit ad versum.
 370. a temporum ni-
 mis accurati descripto-
 res. 700. b
Pœtarum fabula de in-
feris. 176. a furor
 fabulis humanos erro-
 res alentium. 318. a
 ineptia de Iove. 352. a
Pœtarum scopus est antes
oblectare & dulcem
fabu-

R E R V M.

- fabulam neclere. 371.a Pompeii Campania urbs
Pogonia. 529.b terra motu desedit.
641,666.b
Poliorcetes Demetrii co-
gnomen. 245.a Pompeiorum fortuna.
147.a
Pollioni Asinio quid di-
xerit Scaurus homo Pompeius ab ultimo man-
obscænus. 459.a cipio transfossus. 314.a
Pollionem Asinium ora- alienum exercitum
torem magnum nulla fugit. 608.b clienti
res ultra decimam re- prabet cervicem. 234.a
tinuit. 236.a primus in circo ele-
phantorum duodevi-
Pollux & Castor. 510.b ginti pugnam edidit.
314.a
Polyanum magnum vi-
rum fecit Epicuri con- Pompeii cognominis ina-
tubernium. 13.b nu jactatio. ibid.
Polybius Claudii libertus. verecundia in concio-
710. b fabellas & nibus. 27.b
& Esopæos logos conne-
xit. 137.a Homeri Pompeii theatrum exu-
& Virgilii carmina stum à Casare refe-
resolvit & transtulit. ctum. 181.a
137. a de Pompeii capite pupillus
& spado tulere senten-
Polybii apud Claudium tiam. 9.b
potentia. 135, 136.a
laus. 137.a Pompeio Penno sinister
per osculandis porri-
Πολυπράγμονες enu- gitur à C. Casare. 388.a
merantur. 229 a
Poma per vitrum aspi- Ponticus littoribus Achaia
cientibus multo mayo- civitates imposita.
ra, ut & aqua inna- 107.a
tantia. 515, 522.b Pontificalis carminis ver-
ba sollennia. 167.a
Pomaria in summis tur- Pontificis oculi velamen-
ribus. 491.b to a funere arcebantur
169.a
Pomærium Rom. quan-
do proferre licebat.
315.a
Ponius cur in infernum

INDEX

- mare assidue fluat, non autem refuat. 614.b
- Popinarum institores. 141.b
- Populus in tribus describitur. 307.b cur reges principesque amet & protegat. 267.a vitiorum auctor. 15.b
- Populi scita. 105.a
- Populo non placeat sapientia deditus. 81.b
- Populorum transportationes publica exsilia sunt. 108.a
- Porcena facilius Mucio ignovit, quam sibi Mucius 66.b Mucii gloria invidit. 183.b
- Porcena occisi instar Mucii manus fuit. 540.a
- Portentosi fetus extingui soliti. 16.a
- Posidonius plurimum philosophia contulit. 318.b Zenonis causam agit de ebrietate. 265.b
- Posidonii collectiones de divitiis. 294.b elegans dictum. 142.b opinio de colore arcus. 519.b de grandine. 615.b opinio de tonitru. 565.b sententia 446.b
- Posidonio de artium inventionem non assentitur Seneca. 314, 315, 318.b
- à Posidonio dissentit Seneca. 351.b
- à Posidonio scripta miracula. 688.b
- Possessio rei & usus. 530.a
- Potentes cur magni videantur. 230.b
- Potentia aliena terribilis quomodo vitanda. 35, 36.b
- Potio liberalior interdum concessa. 236.a
- Præceptiva philosophia pars an satius sit ad consummandam sapientiam. 359.b sitne à philosophia removenda. 345.b per totam epistolam.
- Præceptor liberalibus studiis quis dignior. 281.a
- Præceptoris beneficia. 432.a officium. 505.a
- Præceptor quantulum debeat. 503, 504.a
- Præceptores plus laboris ab his exigunt in quibus certior spes est. 198.a
- Præceptores sapientia quales eligendi. 131.b
- Præceptorum beneficia cur

- cur intercidant. 410.a Pratori quis honor exhibitus. 166.b
 castigatio quomodo accipienda. 46.a Praxaspi qua merces à
 Præceptorum generis humani veneratio. 166.b Cambyse relata fuerit
 ob fidele consilium. 71a
 Præceptum vetus, Deum Preccantium voces deum
 sequere. 340.a beneficium testantur.
 437, 438.a
 Præcepta carmini inserta, aut prosa oratione
 in sententiam coartata, multum habent
 ponderis. 348.b Trecibus emptæ omni re
 cariora. 382.a
 Præcepta minus profunt quam exempla. 13.b Πρηνὴς ventus. 632.b
 feminibus comparantur. 98.b Pretium cuiusque rei
 sine decretis nihil profunt. 372.b pro tempore est. 504.a
 generalia mandari & Priamus ut iram dissimulaverit. 53.a
 scribi possunt, specialia ex rebus ipsis pendent. Priapi signum Cherea datum à Cajo. 259.a
 59.b specialia seu singularia sintne utilia. 342, 347.b Princeps cur pater patriæ
 dicatur. 279.a quibus de causis punire &
 quomodo debeat. 284.a
 Præcipuum quid in rebus virtus clementia. 266,
 humanis. 573.b 268.a
 Præcordia luxu corrupta. 612.b Principe qua digna corona. 289.a
 Prædictio quam vim habeat. 554.b Principes cur amentur.
 267.a deorum exemplum imitari debent.
 Præstigiatorum acetabula & calculi. 112.b 270.a
 Præsumptioni omnium Principum officium. 728.a
 hominum multum Principali, id est ἡγεμονικῶν, inest aliquid irrationale & rationale.
 dari solet. 462.b 330.b
 Prætexta non honor, sed Principia omnium exi-
 honoris insigne. 372.a

INDEX

- gua.* 427.2 à sequen-
ti magnitudine ob-
ruuntur. *ibid.* longe à
perfecto absunt. 648. b
totius operis dimidium
93. b
Procella uti fiat. 630. b
Proconsul de tribunali
defiliens & licitori fa-
sces auferens. 21.2
Procuraciones quorsum
fiant si fata immuta-
bilis sunt. 556. b
Prodesse & beneficium
dare differunt. 487.2
Prodesse qui dicantur.
432. b
Prodigus non sine avari-
tia. 455.2
Producta seu commoda.
216. b
Proficientium tres classes
222. b
Promissa quatenus ser-
vanda. 462, 465.2
Promissorum dilatio ar-
guitur. 384.2
Propositum sitne, causa
rei. 168, 169. b
Protagora dictum. 305. b
Providentia Deus dici
potest. 561. b
Providentia maximum
bonum conditionis hu-
mana. 12. b
Providentia si mundus
regitur, cur multa
boni viri accidant
mala. 188.2
Providentia argumenta
plurima. *ibid.*
Provocatio à regibus ad
populum fuit. 429. b
Pruina. 616. b
Prytanes. 216.2
Pseudomenos. 113. b
Ptolemaus Africa rex in-
ter Caianas custodius.
228.2
Publius tragicis comici-
que vehementior. 2272
Pubii versus landati. 162
227.2 18, 19. b
P. Clodius remp. venum-
dedit. 241.2
Pudica dici quae non pos-
sit. 445.2
Pudor deprehensus amit-
titur. 550.2
Puer statura ingentis vi-
ri. 183.2
Puerorum educatio sa-
lubriter instituenda.
41.2 354. b discen-
tium offensiones pa-
tienter ferunt magistri
493.2
Puerorum infelicitum
greges. 364. b
Pueri quibus omne lu-
dicrum in pretio est,
simillimi sumus. 457. b
Pullus

- Pullus nubibus immolari solitus.* 618.b
Punienndi tres caussa. 286.a *finis.* 21.a
Puniens irasci non debet. 16.a
Punire quomodo princeps debeat. 284.a
Purgatio statum diem servat. 583.b
Purpura conchylis saturata. 115.a *Tyria.* 520.b
Purpura color diversus unde. 516.b
Putei cur hieme caleant. 654.b
Puteolanus pulvis mira natura. 587.b
Pyrenaeus Germanorum transitus non inhibuit. 107.a
Pyrrhonis praecepta nemo tradit. 698.b
Pyrrhus certaminis gymnici praeceptor. 37.a
Pyrrhi regis aurum reputat Fabricius. 478.b
Pyrrhum Fabricius monet, ut insidias medici caveat. 479.b
Pythagoras, 316.a ait, alium animum fieri intrantibus templum & oraculi opperientibus vocem. 352.b
Pythagora amorem Seneca iniecit Sotion. 425.b
Pythagorici quidam superior etiam mortuo debitam pecuniam reddidit. 543.a
Pythici oraculi adscripta vox, Nosce te. 164.a
Pythii filius à Xerxe occisus. 74.a
Pythocles ut locuples faciendus. 57.b
Pyxides medicorum, 363.b

Q.

- Q** *Vadra panis non est beneficium.* 457.a
Quadrantaria res. 284.b
Quadruplatores beneficiorum. 547.a
Quaesitor est, ubi iudex desit esse. 320.a
Quaestiones inutiles damnantur. 297.b

Z 4

Qua

INDEX

- Quaestionum** de univer-
so divisio. 535. b
- Quaestionum** operosa so-
lutio quid utilitatis fe-
rat. 479. a
- Quam** diu hac? delica-
torum sollicita cogita-
tio. 318. a
- Quartana** flagellis dis-
cussa. 499. a
- Querela** de hominum ne-
quitia omni tempore.
574. a
- Quercus** & ilex antiqua
alimenta. 595. b
- Quies** an summo bono
adjici debeat. 331. b
- Quies**, bonum non est.
291. b
- Quies** quibus utilior ne-
gotio. 218. a
- Quiescentes** semper &
inquieta reprehendun-
tur. 7. b
- Quintius** distaturam
properat evadere. 320. a
- Q. Catulibustum.** 75. a
- Q. Sextii** patris, magni
viri & Stoici, liber
laudatur. 164. b vide
Sextius.
- Quiritium** jus. 574. b
- Quod** est, seu τὸ ὄν, sex
modis dicitur à Pla-
tone. 147. b summum
genus rerum. ibid.
- Quousque** eadem, vox
rabidarum deliciarum.
214. a 71. b 310. b
- R.**
- R** Abirius poeta. 494. a
- Rapto** vivere, inju-
riosum, rapto mori,
pulchrum. 197. b
- Ratio** quid. 174, 180. b
arbitra est bonorum
& malorum. 179. b
bonum proprium ho-
minis. 226. b diu ho-
minibusque commu-
nis. 337. b non eget
affectuum armis. 18. a
numquam in adjuto-
rium affectus assumit.
11. a omnis honesti
comes. 442. a ubique
respectanda. 394. a
- Rationalis** philosophia
partis divisio. 310. b
- Rebili** consulari, homi-
ni infamis, pecuniam
renuit Iulius, Graci-
nus. 397. a
- Reddidit** gratiam, non
dicimus. 251. b
- Regalis** ingenii mos. 518. a
- Reges**, vide Rex.
- Regia** potentia ministri
arguuntur superbia.
384. a

Regiam

R E R V M.

- Regiam ad mensam adhibitorum quale vita genus.* 73. a
Regiones à bonis moribus aliena vitanda. 127. b
Regionum electio parum confert studiis. 408. b
Regnum aureo seculo penes sapientes fuit. 313. b
Regulus & Virginii Coss. 641. b
Regulus. 186. b à Pœnis captus est, non victus 469. a clavus confixus. 234. a crucem vicit, 383. b fidei & patientia documentum. 195. a
Reguli arca. 185. b
Rejiculi dies. 306. a
Relativa parem desiderant regulam. 393. a
Relativorum natura. 477. a
Religio primum militie vinculum. 367. b
Religiosi sunt boni etiam farre ac fitilla. 372. a
Remedia extrema in desperatione tentanda. 80. b
Remedia non sunt qua fortuito sapiant. 499. a
Remediorum crebra mutatio nocet. 5. b
Remediorum qualium n-
- sus apud veteres.* 362. b
Remetiri dicta & facta sua Seneca solebat. 91. a
Remetiri vinum vomitu. 195. a 364. b
Remissio animis danda. 235. 236. a
Remus integer in aqua fracti speciem reddit. 515. b
Reprehensiones in beneficii cavenda. 385. a
Rerum natura cur nihil perdere dicatur. 475. a
Rerum potius quam verborum ratio habenda. 111. b
Resp. an, quomodo, & quando sapienti administranda. 214, 216, 218. a sitne sapienti capeffenda, ambigitur inter Stoicos & Epicureos. 357. a
Respubl. sine Casare esse non potest. 267. a
Reipubl. ingratitude in optimos cives. 484. a
Reip. qui prosint. 214. a 215. a
Respublica dua. 358. a
Ρητορικη. 310. b
Reus sententia paribus absolvitur. 255. b

INDEX

- Rex omniu ex servis oriundus.* 110.b
Regis & tyranni discrimen. 276.a
Regis quomodo omnia esse dicantur. 530.b
Regi verborum intemperantia non est ex majestate. 270.a
Regem maxime decet clementia. 266, 282.a
Regem natura commenta est. 283.a
aut Regem, aut fatuum nasci oportet. 699.b
Reges cujus rei indigi. 515.a *curamentur.* 267.a *multa operis oculis donant.* 464.a *mali cur regnent.* 460.a
Reges Romani duo, quorum alter patre, alter matre caruit. 429.b
Reges quid securos praestet. 283.a
Reges Parthos non potest quisquam sine munere salutare. 46.b
in Reges quid homines armet. 87.a
Regum animi notantur. 118.b
Regum contemptores perperam philosophia dediti censentur. 209.b
Regum consuetudo. 518.a
Regum amicum quanti consent bona consilia, exemplo declaratur. 72.a
Regibus exemplum positus Iupiter. 260.b
Regibus major securitas est ex mansuetudine. 272.a *eu utilis est ira continentia.* 74.a
à Regibus provocatio ad populum fuit. 429.b
Rhenus. 427.a 505, 595 649.b
Rhinocolora urbs, unde extiterit. 77.a
Rhodanus. 595, 704.b
Rhodii vox effeminatissima. 192.b
Rhodiis libertas cum immunitate data. 484.a
Rhodiorum fons ex intervallu fœda fundens 593.b
Ridens in tormentis. 240.b
Rixam à lasso quari, vetus dictum, 67.a
Rogantis verba intercedenda. 382.a
Rogo, molestum & onerosum verbum, ibid.
Roma quod tantum semel capta est, Scipioni debet. 282.b *tributum spadonibus pedit.* 484.a
Roma

R E R V M.

- Roma incendia dolet Ti-* *simi.* 40.a
magenes, quod melio- *Rubor subito viris gra-*
ra sciret resurrectura *visimus offensus.* 26.b
quam arsisent. 328.b
Roma aut Scipio deesse *Rufillus.* 285.b
debebat, aut Roma li- *Rufus ordinis senatorii*
bertas. 282.b *ab offenso Cesare gra-*
Romana pacis exitium. *tiam & munus impe-*
267.a *trat.* 425.a
Romana vitia. 311.a *Rutilia Cottam filium se-*
Romani ducis verba ad *cuta est in exsilium.*
milites locum occupa- *122.a*
tores. 262.b *Rutilius ob innocentiam*
Romani imperatoris vox *exsul.* 181.a *malivo-*
notatu digna. 533.a *lencia expositus.* 342.a
Romani imperii exsul *in exilio vivit.* 234.a
auctor. 108.a *solus Sulla dictatori*
Romani mores. 12, 75.a *aliquid negavit.* 194.a
155.b *suam damnationem*
Romanorum studia inu- *libenter tulit.* 66.b
tilia. 313.a *Rutilii innocentia vio-*
Romanorum ultimus *lata effulsit.* 245.b
Sylla pomerium pro- *exsulis animositas in*
tulit. 315.a *reditus abominatione.*
Romanus pop. ubicum- *521.a*
que viciis, habitat. 108
a ejus fideliores socii.
54.a
Romanus luctus. 147.a
Romanus sermo non tam
praeperus quam
Gracus. 103.b
Romulus perit solu defe-
ctione. 429.b
Romuli casa. 111.a
Rubentes cur iracundis-

S.
Sabbathis lucernam ac-
cendere. 370.b
Sabinus, vide Calvisius
Sabinus.
Saccus homo est. 235.b
ad Sacrificium accessuri
vultum submitunt.
696.b
Sacrilegium quarum re-
rum

INDEX

- rum sit. 533. a an ex
aliqua parte bonum. 291. b
- Sacrilegia minuta puniuntur, magna in triumphu feruntur.* 292. b
- Sacrilegi puniuntur.* 481. a
- Sacrilegos omnes esse probat Bion.* 533. a
- Sacrilegus Deo injuriam non potest facere. ibid.*
- Sacra alienigenarum gentium mota.* 426. b
- Sacrorum sanctiora solis initiatis nota.* 373. b
- Saculum aureum.* 313. b 322. b 323. b 458. b
- Savitia detestatio.* 287. a 288. a instrumenta. 36 b
- Sallustii verba.* 435. a 159. b 680. b
- Sallustio vigente qualis orationis cultus.* 452. b
- Salvus saliaris aut fullo-nius.* 40. b
- Salutare Parthos reges nemo sine munere potest.* 46. b
- Salutatio meritoria.* 316. a
- Salutatio potentium.* 519. a
- Salutationes matutinae deorum.* 370. b
- Salutu initium, peccati*
- notitia.* 79. b
- Sanguis, pars & materia nostri.* 537. b
- Sanguine nubibus litatum.* 618. b
- Sanguine vitalis calor continetur.* 439. a
- Sanitas etsi de fato, debetur tamen & medico.* 557. b
- Sapiens quis.* 157. b
- Deum aliquo antecedit.* 136. b etiam in Phalaridis tauro perustus exclamabit, Dulce est. 176. b externa incommoda sentit, nulla interna. 207. incurvari & succumbere non potest. 203. b miser fieri nequit. 326. b nec liberorum, nec amicorum omisione affligitur. 219. b nihil cupit. 530. a non est dolorum expers. 203. b 279. b non ignoscet, nec veniam dabit. 294, 295. a non miserebitur, sed succurret & proderit. 294. a non timet. 279 b nulla injuria vel contumelia affici potest 241, 142, 251. a 406. a nulla re indiget,

- get, & tamen multis illi opus est. 22. b numquam commouetur. 94. b omnibus affectibus vacare debet. 274. 275. b similis Deo, excepta mortalitate. 249. a solus scit referre gratiam & beneficium dare. 252. b tremet, dolebit, & expallesceat. 204. b
- Sapiens an ad temp. accedat, controversatur.** 357. a an beator qui diutius vixerit. 336. b an irasci debeat. 29. a an lacrymari debeat. 389. b an munus accipere, debere, emere, & conducere possit. 531. a 532. a an sapienti proficiat. 431. b colaphus percussus quid faciat. 255. a corpore parum prospero usque, an neque miser, neque beatus habendus. 334. b cum non accipiat injuriam, cur puniat hanc inferentes. 253. a deliberaturus sine aliquem in consilium advocaturus. 433. b sine seipso contentus, & propter hoc amico non indigeat. 19. 20. b 22. b
- Sapiens Stoicorum an alicubi inveniatur.** 247. a
- Sapientis animus qualis debeat esse.** 331. b animus talis, qualis mundi status super lunam. 158. b comparatio cum Iove. 211. b descriptio. 529. a fiducia quanta. 226. a inventa. 321. b partes duae. 203. b patria, & virtutis exercenda campus. 216. a
- Sapientis amicis carentis vita qualis.** 22. b
- Sapientis omnia sunt.** 529. a quomodo hoc intelligatur. 530, 531. a
- Sapientis & gubernatoris diversa conditio.** 380. b
- Sapientis & sapientia affectatoris diversa remedia in contumeliis ferendis.** 260. a
- Sapientis Stoici & Epicuri discrimen.** 19. 20. b
- Sapienti an aliquid donari & beneficium dari possit.** 530. a etiam in afflicta rep. occasio est se proferendi. 218. a
- furtum quomodo fieri possit**

INDEX

- possit. 533. a nec paupertate, nec à dolore nocetur. 279, 281. b nihil contra opinionem accidit. 230. a non interdicitur natura contemplatione. 170. b potentium iræ declinanda. 36. b ut Deo, omnia secula serviunt. 317. a
- Sapientem se non esse, quomodo quis intelligat. 157. b
- Sapientem an numquam sui facti pœniteat. 461. a
- Sapientem inter & stultum quid intersit, si uterque habere vult. 351. a
- Sapientes non fuerunt in saeculo fortunato. 322, 324. b
- Sapientes omnes pares sunt & aequales. 244. b quo Deum antecedant 203. a soli veri gaudii participes. 63. b
- Sapientes quidquid oportet, iuvat. 394. b
- Sapientium in diversum itura turba plus ex moribus quam ex verbis Socrati traxit. 13. b
- Sapientium voluptates quales. 336. a
- Sapientia quid. 328. a 54. b ars est. 80. b de quibus rebus sit. 307. b non est in literis. ibid. sola, libertas. 98. b
- Sapientia an bonum sit, sapere vero bonum non sit. 462. b
- Sapientia futura an bonum sit. 468. b
- Sapientia vetus, rudis fuit. 362. b
- Sapientia summa. 199. b
- Sapientia & philosophia quomodo differant. 307. b
- Sapientia effectus. 320. b inventa amplificanda sunt. 156. b precepta pauca tenenda, sed ita ut in promptu sint. 527. a preceptores quales eligendi. 131. b studium vere liberale. 296. b
- Sapientia consummata & procedentis viri quo differant. 207. b
- Sapientia alludenter. 208. b
- Sapientiam professi reprehenduntur à Seneca. 194. b
- Sapientiam sectantium ma-

R E R V M.

magnum discrimen.	Schola deserta, theatrum
205.b	farctum. 225.b
Sappho. 304.b	Schola philosophi, qui-
Sardes, Asia civitas ma-	busdam otii diverso-
xima. 510.a	rium est. 423.b
Sarmatas Danubius co-	Sciebam, sapientis vox.
hibet. 649.b	231.b
Satagei. 382.b	Scientia rerum, bonum.
Satellii Quadrati divi-	87.b
tum arrosoris, arriso-	Scientia quarundam re-
ris & derisoris consi-	rum inutilis. 313.a
lium Sabino datum.	Scientia qua utilis ac ne-
76. b	cessaria. 527, 528.a
Saturitas etiam in aqua	Scipio Aemilianus eo-
& polenta. 49.b	dem fere tempore pa-
Saturnalia. 47.b	tris triumphum, &
Saturnalia non semper	duorum fratrum fu-
erunt. 709.b	nera spectavit. 145.a
Saturnus & Mars. 299.b	à Paulo Patre in ad-
Saturni stella. 677, b	optionem datus. 168.a
696. b	Scipio Africanus rusti-
Scaurus senatus princeps.	citatis ab aliquibus
459.a	damnatur. 284. b
Scauri jocus de Aristone	à Rep. dimissus. 484.a
philosopho. 80.b vide	exsul Linternum se re-
Mamercus.	cepit. 329.a 129.b
Sceleratis numquam con-	282. b Carthaginis
tigit securitas. 380,	horror. 283.b Han-
416. b	nibalu victor & An-
Sceleris in scelere suppli-	tiochi. 320. a sine
cium est. 380.b	ira bellum gessit. 13.a
Scelerum enumeratio &	tripudiare solebat.
reprehensio. 30. 31.a	235. a
Scenici artifices quomo-	Scipionus Africani pietas
do verecundiam re-	in fratrem captum, &
praesentent. 27.b	mortuum. 145.a villa,
	ma-

INDEX

- manes, ara & sepulchrum. 282. b balneum quale. 283. b erga patrem beneficia. 431. a filia Cornelia. 170. a filia ex arario dotem acceperunt. 118. a § 34. b animam in cælum, unde erat, rediisse credit Seneca. 282. b
- Scipio Numantiam claudit & comprimit. 13. a 175. b
- Scipio Cn. Pompeii socer morte sua majoribus se parem fecit. 67. b
- Scipionibus fatalis in Africa gloria. ibid.
- Scire & meminisse quid differant. 92. b
- Scire plus velle quam sit satis, intemperantia genus est. 304. b
- Sciron, ventus Athenis infestus. 636. b
- Scordalus pro feroci. 141. 266. b
- Scorpiones. 545. b
- Scribendum & legendum simul. 270. b
- Scribonia amita Drusi Libonis. 193. b
- Scribonia socrus filia Claudii. 708. b à Claudio occisa. ibid.
- Scripta eruditorum hominum ignotos notos faciunt. 56. b
- Scripta quorundam clarum nomen habent, sed ex sanguia sunt. 164. 165. b
- Scythia comam spargunt. 502. b iracundissimi. 37. a tergis vulpium & murum teguntur. 316. b
- Scythia bellum indixit Darius. 74. a
- Scylla. 332. b
- Scylla saxum est non terribile nautis. 243. b
- Secreta eloqui nulla lex vetat. 489. a
- Setta diversa. 361. b
- Securitas securitate mutua paciscenda est. 283. a
- Securitatis pars maxima qua. 416. b
- an Sedeat, delicatus interrogat. 312. a
- Seianus ad latus Tiberii stetit. 169. a
- Cordum Satrio Secundo congiarium dedit. 181. a
- summi honoribus functus, à populo in frustra divisus fuit. 228. a
- Seiani crudelitas. 181. a
- Seiani tam odium quam amor

R E R V M.

amor periculosus. 138b
 de Seiano cum actum est,
 prodigiū visum. 508.b
 Seiani satellites: 153.a Se-
 janianum jugum. 154a
 Sela, id est fulgores quo-
 modo fiant. 528.b
 Seminum vis. 427.a
 Senatorem à sexagesimo
 anno lex non citat. 323a
 in Senatu post decimam
 horam novam relatio-
 nem fieri, vetitum
 erat. 236.a
 Seneca sedulus auditor
 Attali fuit. 422.b &
 Fabiani Papyrii. 394
 b Claudio Casari a-
 dulatur. 143, 148.a
 decrepitum se vigore
 animi non destitui, nec
 mortis metu teneri
 scribit. 73.b cum Ea-
 rino cursu contendit.
 264. b Demetrium
 secum circumferre
 solitus. 161.b diligens
 vinearum fossor. 576b
 dissentit à Stoicis. 441
 442, 462, 466.b dor-
 miturus facta & dicta
 diei remetitur. 91.a
 epistolis suis clarum se
 Lucilium reddere pro-
 mittit. 57.b immodice
 Annam Serenum fle-

vit. 163.b in quantum
 Stoicos sequatur. 327,
 328, 356, 357.a juvenis
 edidit volumen de motu
 terrarum. 647.b ma-
 gnorum virorum ima-
 gines & natales celebrat
 166.b matrem de suo
 exilio consolatur. 101a
 non turbatus fuit cla-
 moribus. 265.b ob
 senectutem lectulo adfi-
 xus. 184.b puer apud
 Sotionem philosophum
 sedit. 122.b questuram
 gessit. 126. a qualis in
 exilio fuerit. 128. a
 quantum profecerit ex
 Attali auditione. 424.b
 Scipionis manes ad a-
 ram adorat. 282. b se
 parvo contentum scribit
 494.b senectutis sue ar-
 gumenta colligit. 28. b
 senex philosophum dis-
 putantem audit. 224.b
 urbis fuga febrem fugit.
 407.b

Seneca abstinentia. 425b
 fratres. 124.a frater
 Gallio. 325.a 605.b
 infelicitas in navigan-
 do. 133, 134.b infir-
 mitas mentis jam ad
 recta, jam ad prava
 vergenti. 207. a
 juvenia

I N D E X

- juventa in Tiberii Ca-*
sarii principatum in-
cidit. 426. b libri
moralis philosophiam
continentes. 422,
434. b mala valetu-
do. 136. b nomen,
prænomen & cognomen.
441. a opus &
quæstiones de morali
philosophia. 417. b
spes de sui restitutione.
144. a somnus. 265. b
vigilia, & de posterius
cura. 17. b uxor
Paulina. 407. a uxor
mortua. 125. a
Seneca pater philoso-
phiam moderat. 426. b
ideo Helviam minus
studii indulgere pas-
sus. 124. a
Seneca amorem Pythago-
ra iniecit Sotion.
425. b
Senecam patris senectus
in vita retinuit. 236. b
Senectus quid. 155. b
Senecio Cornelius, eques
Rom. ex tenui princi-
pio se promovens, subi-
to angina suffocatur.
395. b
Senectus & morbi con-
juncti apud Virgilium
428. b
- Senectus lassæ atatis, non*
fracta, nomen. 73. b
Senectus quando atten-
tius conservanda.
407. b
Senectutis commendatio.
29. b
Senectutis extrema an
fastidire oporteat, &
finem non operiri, sed
manu facere. 153. b
Senectutem in aula quo-
modo quidam consecu-
tus sit. 52. a frugalitas
producere potest. 153. b
Senex elementarius, res
turpis. 95. b
Senex linteatus, laurum
& lucernam medio die
preferens. 353. a
Senis & juvenis corri-
gendi diversa ratio.
71. b
Seni quoque discendum
est. 224. b
Seni turpe, ex commenta-
rio sapere. 91. b
Senes vivere incipientes ni-
hil turpius. 34. b
Senes pueris similes. 252. a
queruli & iracundi.
40, 67. a
Senes puerorum vitia
habere, turpe. 8. b
Senum decrepitorum que-
rela de vita. 310. a
Seni-

R E R V M.

Senibus infantia expro- bratur. 61.b	Serenus. ad eum Seneca aliquot libri. 205, 240.a
Senile corpus navì dehi- scenti & edificio putri comparatur. 82.b	Serenus Seneca minor mortuus. 163.b
Senilis anima in primis labris est. 85.b	Seres. 316.b
Sensibile an intelligibi- le sit bonum. 498.b	Sermo improborum vi- tandus. 495.b
Sensus de bonis ac malis non judicat. 179.b	Serpens in Africa savus. 263.b
Sensus in homine quam in aliis animalibus tardior. 498.b	Serpens pestifera quando tutò tractetur. 107.b
Sensus constitutionis sua an sit animalibus. 484.b	Serra inventor. 315, 316.b
Sententia abrupta & su- spiciosa. 448.b	Servientibus ira perni- ciosa est. 73.a
Sententia pueris ediscen- da 91.b	de Servii regis matre du- bitatur. 429.b
Sententiis paribus reus absolvitur. 255.b	Servitus corporis solius est, non mentis. 421.a
Sententiarum vitia. 452.b	Servitus quæ gravissima 574.b
Sepelire mortuum an be- neficium. 488.a	Servitus paucos, plures servitutem tenent. 61.b
Septemtrio ventus. 635.b	Servitutem morte effugit Læon puer impubes. 234.b
Septemtrionalis plaga. 617.b	Servus nomen est ex inju- ria natum. 88.b
Sepultura sapienti negli- genda. 339.b	Servus an domino benefi- cium dare possit. 409, 410.a
Sepultura jactura non astimanda est. 716.b	omnis ex re- gibus oriundus. 110.b
Serapio philosophus vo- lubilis lingua. 101.b	Servus cum peculio licet domini sit, huic tamen munus dare potest. 531.a

Servi

I N D E X

- Servi definitio Chrysippea* 422.a
- Servi à pedibus domini stare soliti.* 425. a 76.b cœm̃ti ad memoriam refricandam. ibid. etiam mensa ad-movendi. 115.b
- Servi, olim familiares appellati.* 117.b quo-modo tractandi. 115, 117.b
- Servi ex dominis facti, & ex servis domini.* 116, 117.b
- Servi omnes sumus.* 118.b
- Servi quot, tot hostes.* 115.b
- Servis ad statuam confu-gere licet.* 282.a
- Servis colendi potius do-mini, quam timendi.* 118.b
- Servorum dies festus.* 117.b
- Servorum fidelitatis erga dominos exempla.* 420 423, 424, 525. a fuga ~~non~~ agre ferenda. 420 b varia ministeria. 116.b numerus De-metrio quotidie rela-tus. 222.a
- Servorum ira non pau-ciores ceciderunt quam regum.* 9. b
- Servos Epicurus amicos vocavit.* 419.b
- Servos ut à liberis cultus distingueret, aliquando dicta in senatu senten-tia est.* 287. a
- Severitas non est contra-ria clementia.* 293. a
- Severus Cornelius Æli-nam descripsit.* 244. b vide Cornelius.
- Sextius cur animalibus abstinnerit.* 425.b di-cebat, Iovem plus non posse quam virum bo-num. 211.b iter ad deos monstrat. ibid.
- Sextius pater latum cla-vum D. Iulio dante repulit.* 383, 384.b vide Q. Sextii.
- Sextii Gracii verbis, Ro-manis moribus philo-sophantis imago de ex-ercitu & sapiente.* 155. b consuetudo ex-cutiendi totum diem. 90. a dictum. 56. a
- Sextus Papinii flagris à C. Cesare animi causa casus.* 76. a
- Sextus Pompeius sorori & fratri superstes.* 146. a cur consul factus. 458. a
- Sicilia ab Italia inunda-tione seclusa est.* 669. b
- Sicilia*

<i>Sicilia circumitus.</i> 243 b	<i>Smaragdi ficitii in-</i>
<i>laus.</i> 608. b in <i>Sicilia</i>	<i>ventor.</i> 321. b
<i>stagno quodam injecta</i>	<i>Socculus aureus marga-</i>
<i>non merguntur.</i> 590. b	<i>ritu distinctus oscu-</i>
<i>Siculorum juvenum pie-</i>	<i>landus porrigitur.</i>
<i>tas in parentes.</i> 434,	388. a
520. a	<i>Sociale animal.</i> 528. a
<i>Siculum pelagus auster</i>	<i>Societas salva quando</i>
<i>exasperat.</i> 36. b	<i>sit.</i> 51. a
<i>Sidera semper ut in opere,</i>	<i>Societatis appetitio natu-</i>
<i>ita in pastu.</i> 538. b	<i>ra innata.</i> 23. b
<i>Sidera quinque.</i> 174. a	<i>Societatis commoda.</i>
<i>Sidera volantia.</i> 508. b	449. a
<i>Sidera circumneſcentis</i>	<i>Sociorum garum.</i> 365. b
<i>fulgoru cauſſa.</i> 510. b	<i>Socrates.</i> 166. b ab ami-
<i>Siderum defectio cur bre-</i>	<i>cis se coargui paſſus.</i>
<i>vis.</i> 683. b	70. a ab <i>Athenienſibus</i>
<i>Siderum vis.</i> 592 b	<i>damnatus fuit.</i> 363. a
<i>Sidon mari ſuperfuſa.</i>	<i>damnatus an inju-</i>
665. b	<i>riam acceperit.</i> 247. a
<i>Silentium non eſt ſtudiū</i>	<i>ad Archelaum regem</i>
<i>neceſſarium.</i> 140. b	<i>cur venire noluerit.</i>
<i>Silenum habeo in caſtris.</i>	472. a <i>Ariſtophani jo-</i>
79. a	<i>corum materiam præ-</i>
<i>Silva in tectis domorum</i>	<i>buit.</i> 353. a <i>carcerem</i>
<i>ac faſtigii.</i> 491 b	<i>intravit ipſi loco igno-</i>
<i>Silva fulmine cremata.</i>	<i>miniam detracturus.</i>
547. b	119. a <i>carcerem omni</i>
<i>Simplices qui.</i> 38. a	<i>curia honeſtiores red-</i>
<i>Simplicitatis indicium</i>	<i>didit.</i> 353. a in <i>carcere</i>
<i>iracundia.</i> 62. a	<i>diſputat, & exire no-</i>
<i>Sinis crudelis latro.</i> 293 a	<i>luit.</i> 66. b xxx. dies
<i>Siremps lex eſto.</i> 329. b	<i>in carcere exegit.</i> 193 b
<i>Sirenes.</i> 144. b	<i>in carcere moritur.</i>
<i>Sisyphus.</i> 69, 711. b	234. a <i>colapho percuſ-</i>
<i>Sitis luxurioſorum.</i> 623 b	<i>ſus quid dixerit.</i> 68. a
	cum

INDEX

- cum pueri ludere non
erubuit. 235. a face-
tus, derisor omnium,
maxime potentium.
473. a loquens indu-
citur. 350. a 351. a
353. a non fuit patri-
cius. 109. b pallium
verecunde ab amicis pe-
tit. 544. a perpefficius
senex, per omnia aspe-
ra jactatus. 412. b
totam philosophiam ad
mores revocavit. 199b
quam summam dicat
sapientiam. ibid. servi
castigationem, ne ira-
sceretur, distulit. 16. a
Sophroniscum exspi-
rare non patitur. 430a
venenum vicit. 383. b
veritatem & virtutem
idem esse dicebat.
201. b
- Socratis aequalitas in for-
tuna inaequalitate.
413. b calamitatum
enumeratio. 412. b
idem vultus. 30. a
irati signum. 70. a li-
bertas & constantia
sub triginta tyrannis.
217. a mors laudatiss.
195. a patientia in
comædorum salibus
& uxoris injuriis fe-
- rendis. 260. a respon-
sum datum cuidam
querenti quod peregrina-
tione nihil profece-
rit. 408. b
- Socratis ex moribus plus
quam ex verbis philo-
sophi traxerunt. 13. b
- Socratem calix venena-
tus è carcere in calum
transtulit. 185. b ci-
cuta magnum fecit.
34. b in carcere Athe-
na occiderunt. 218. a
vix fama recepit.
245. b
- Sol quibusdam saxum
aut fortuitorum ig-
nium globus. 551. a
etiam sceleratus oritur.
454. a 456. b aliquan-
do causa venti. 627,
629. b
- Solis alimentum. 657. b
area visa 511. b defe-
ctio perfecta. 526. b
defectio quomodo de-
prehendatur. ibid.
quomodo fiat. 472a
- Solis defectionem quan-
topere Archelaus rex
metuerit. 472. b
- Solis & luna dotes. 453. a
Solis lux & vis integra
est, etiam inter opposita
334. b

Solis

R E R V M.

- Solis miracula.* 674. b
officium. 445. a *radio-*
rum duplicatio caussa
caloris. 629. b
- Soli boves ubi stabulare*
singantur. 593. b
- Soli quantum debeatur.*
 507. 509. 551. a
- Solem quidam pedalem*
dixerunt. 516. b
- Soles bini ternique visi.*
 525. b
- Solatiū maximum*
mortis nostrorum. 130. a
- Solitudo mala suadet.*
 72. b *quibus vitanda.*
 24. 25. b
- Solitudo & frequentia*
miscenda sunt. 235. a
- Solacismū scienter com-*
missum non erubescit
grammaticus. 361. b
- Solon Athenas equo jure*
fundavit. 314. b *vi-*
no indulgit. 237. a
- Solstitiū & brumain qui-*
bush signis fiant. 599. b
- Solutio omniū non idem,*
sed tantumdem reddit.
 497. a
- Solutio difficilium qua-*
stionum ad quid pro-
fit. 479. a
- Σοφία* 308. b *apud La-*
tinis quoque in usu
est. ibid.
- Sophismata, id est captio-*
nes. 112. b *Latine ca-*
villationes dicuntur.
 439. b
- Sophoniscus Socratis pa-*
ter. 430. a
- Sotion philosophus.* 122. b
- Pythagora amorem*
Seneca iniecit. 425. b
- Spadonibus tributum Ro-*
ma pendit. 484. a
- Speṡaculum meridia-*
num. 14. b
- Speṡacula matutina.*
 95. a 195. b *bonis mo-*
ribus damnosa. 14. b
mane & meridie fie-
bant. ibid.
- Specularia.* 198. a 622. b
- Speculariorum usus Se-*
neca tempore inno-
tuit. 319. b
- Speculum iratis opponen-*
dum. 56. a *concavum*
qualem imaginem red-
dat. 517. b
- Speculi ratione imago*
redditur. ibid.
- Specula cur inventa.*
 532. b *ex multis mi-*
nutis composita. 518. b
- Speculorum varia natu-*
ra. 520. b 530. b *lu-*
xuries. 533. 534. b
- de Speculis dua opinio-*
nes. 517.
- Specu,*

INDEX

<i>Specus subterranei.</i> 584. b	<i>describitur.</i> 492. b
<i>Spes, nomen incerti boni.</i> 25. b	<i>Stagna quadam sine fundo.</i> 586. b <i>sacrata.</i> 104. b <i>subterranea.</i> 584. b
<i>Spes improborum ut vitanda.</i> 415. b	<i>Statilia inscribi suo monumento iussit, se XCIX annos vixisse.</i> 235. 236. b
<i>Spes longas inchoantium dementia.</i> 396. b	<i>Stabilitor, Dei cognomen</i> 440. b
<i>Speusippo servi castigationem Plato commisit.</i> 70. a	<i>Stator item.</i> <i>ibid.</i>
<i>Spiritus & sanguis corporis humani.</i> 655. b	<i>Stella super lanceam visa.</i> 510. b
<i>Spiritus sacer intra nos sedet.</i> 104. b	<i>Stella Artemidoro innumerabiles.</i> 684. b <i>cur stare vel redire dicantur.</i> 693. b <i>falso putantur decidere aut transilire.</i> 509. b <i>volantes.</i> 527. b <i>transvolantes tempestatis signum.</i> 509. b
<i>Spiritus quomodo subeat terram.</i> 663, 664. b	<i>Stellarum transvolantium causa.</i> 544. b
<i>Spiritus vitalis terra inest.</i> 657. b	<i>Stellarum alimentum.</i> 538. b 657. b <i>cursum.</i> 453. a <i>effectus.</i> 542. b <i>numerus & nomina quamdiu fuerint excogitata.</i> 692. b
<i>Spiritus terra motus causa statuitur.</i> 653, 655, 657, & 658. b	<i>Stellarum concursu non fit cometes.</i> 683. 684. b
<i>Spiritus vis.</i> 539. b	<i>Stellarum quinque cursus solum quando notus esse coeperit.</i> 692. b
<i>Spiritus & venti discrimen.</i> 632. b	
<i>Splendidum nihil sine luce.</i> 87. b	
<i>Splendoris & lucis discrimen.</i> 56. b	
<i>Spongia ad emundanda obscena.</i> 195. b	
<i>Spongia inserta os mortui inclusum.</i> 77. a	
<i>Sponsaliorum genus decentissimum adulterium.</i> 374. a	
<i>Sp. Anii lucifuga vita</i>	<i>pote-</i>

potestas à Chaldaeo ob-
servata. 554.b

Stellis duplex motus.
690.b

de Stellis quaestiones.
675 b

Stemma non inspicere
docet philosophia. 109.b

Stigmata ingratum ho-
spitem testantia. 464.a

Stilponis auditor Crates.
24.b objurgator E-

picurus. 23.b re-

sponsum Demetrio da-

tum interroganti,
num quid perdidisset.

ibid. 245.a

Stilponi quid Epicurus
objecerit. 19.b

Stilus & lectio conjun-
da sunt. 270.b

Stips aris abjecti non est
beneficium. 477.a

Stoica lingua. 31.b

Stoica secta paradoxum.
403.a

Stoica secta specie qui-
dam ad vitia hortan-

tur. 497.b

Stoicus quidam Seneca
amicus Marcellinum

ad mortem subeun-
dam hortatur. 233.b

Stoici animam hominis
magno pondere extrahi

permeare non posse exi-

stimant. 145. b de-

fensi. 455.a Deo ro-

tundam formam dant

445. b duos ingra-

tos statuerunt. 455.a

singulis & Genium &

Iunonem dederunt.

435.b

Stoicorum animalia in-

finita deridet Seneca.

441.445.b cum Pe-

ripateticis disputatio.

280. b decretum de

perpetuo actu sapien-

tis. 256.a exempla &

praecepta. 357.a 187.b

paradoxa. 479. a

paradoxum, sapientem

numquam facti sui

pœnitere. 461.a placi-

tum, sapientiam bonū

esse, sapere bonum non

esse, examinatur. 462.

b. praecepta in actu

mori imperantia. 17.b

opinio de cometis &

ceteris cali ostentis.

689.b opinio de pari-

tate bonorum proba-

tur. 173.b opinio de re-

rum principiis. 581.b

sapientia à Zenone cœ-

pit. 117.a secta vulgo

nimis dura, sed re ipsa

lenis & benigna est.

294.a

A a

Stoi-

INDEX

<i>Stoicorum secta de fati</i>	<i>Stultitia cur nos tam per-</i>
<i>immutabilitate defen-</i>	<i>tinaciter teneat. 156.b</i>
<i>ditur. 556.b</i>	<i>semper incipit vivere.</i>
<i>Stoicorum & ceterorum</i>	<i>34.b</i>
<i>sapientium discrimen.</i>	<i>Stultus omnia vitia ha-</i>
<i>240.a</i>	<i>bet. 455.a</i>
<i>Stoicorum & Epicureo-</i>	<i>Stulti & sapientis quod</i>
<i>rum dissensio de otio</i>	<i>discrimen, si uterque</i>
<i>sapientiu. 357.a</i>	<i>habere vult. 351.a</i>
<i>Stoicorum paradoxorum</i>	<i>Stulti res non est. 406. a</i>
<i>nullum falsum est.</i>	<i>Stulti vita qualis. 41.b</i>
<i>287.b</i>	<i>Stulto nulla re opus est,</i>
<i>Stoici una saltem caus-</i>	<i>sed omnibus eget. 22.b</i>
<i>sa. 167.b</i>	<i>Stulti omnes mali. 482.a</i>
<i>Stoici preceptis qua fi-</i>	<i>omnes insaniunt, nec</i>
<i>dem detrabere soleant.</i>	<i>tamen omnes elleboro</i>
<i>241, 242.a</i>	<i>curantur. 406. a</i>
<i>Stomachi fastidientis est</i>	<i>Styx in Arcadia morti-</i>
<i>multa degustare. 5.b</i>	<i>fera. 589.b</i>
<i>Struthiocamelus depila-</i>	<i>Subtilitas nimia veritati</i>
<i>tus. 257. a</i>	<i>infesta est. 305.b</i>
<i>Studia liberalia cur ita</i>	<i>Succussio terra motus</i>
<i>dicta. 296. b ad alia</i>	<i>species. 662.b</i>
<i>multum, ad virtutem</i>	<i>Sudare & bibere, cardiaci</i>
<i>nihil conferunt. 300.b</i>	<i>vita est. 40.b</i>
<i>non censentur inter bo-</i>	<i>Sudor quibusdam etiam</i>
<i>na. 296.b praefidia</i>	<i>constantissimus in po-</i>
<i>certissima sunt. 123.a</i>	<i>puli conspectu erum-</i>
<i>Studius liberalibus non</i>	<i>pit. 26.b</i>
<i>obstant negotia. 160.b</i>	<i>Sudorem quid aquileges</i>
<i>Studiorum modus tenen-</i>	<i>vocent. 583. b</i>
<i>du. 223.a</i>	<i>Sufes (Pænorum supre-</i>
<i>Studiis non necessarium</i>	<i>mus Dictator) 216.a</i>
<i>est silentium. 140.b</i>	<i>Superbia in beneficio dan-</i>
<i>in Studiis utilia, non sub-</i>	<i>do vitanda. 388.a</i>
<i>tilia querenda. 111.b</i>	<i>Superbia ministrorum</i>
	<i>regia</i>

R E R V M.

regia potentia repre-
henditur. 384.a

Superstitio quid. 497.b

Superstitutionis argumen-
tum, abstinencia quo-
rumdam animalium.
426.b

Supervacuis superseden-
dum. 229.a

ad Supplicium decem dies
medii. 232.a

Supplicia multa princi-
pi turpia sunt. 287.a
de sceleratis sine ira
sumenda. 17.a

Suspectus sui nimius in-
grator facit. 399.a

Suspicionibus locus dan-
dus non est. 44, 45.a

Sylla coloniam in Corfi-
cam deduxit. 109.a

Romanorum ultimus
pomærium protulit.
315.a

septem millia
civium trucidari ius-
sit. 276.a violentissi-
mus erat rubore suffu-
sus. 26, 27.b

Sylla dictum ad senatum
ob gementium concla-
mationem exterritum.
276.a

crudelitas. 483
a proscriptione. 26.a

Sylla dictatori solus ali-
quid negavit Ruti-
lius. 194.a 66.b vide

L. Sylla.

Syllana crudelitatis ex-
emplum, quod a rep.
liberos proscriptorum
removit. 54.a

Syllana proscriptionis
spoliarium. 194.a

Syria molles bello viri.
12.a oppida terra mo-
tu agitata. 327.b

in Syria stagno natant
lateres. 590.b

in Syria totius populi
nares recisa sunt. 77.a

Syrtes. 88.b 185.a

Syrtica gentes in defosso
latent ob aëstem. 317.b

T.

TAbernaculum in ca-
biculo. 233.b

Tabula nova beneficio-
rum. 371.a

Tabularum duodecim
castio. 618.b

Tadium rerum quomo-
do tollendum. 214.a

Talaria, tormenti genus.
76.a

Talhybius deorum nun-
tius. 710.b

Tamusi annales. 341.b

Tardiloquium laudatur.
103.b

Tarpeio proditor hostisve

INDEX

publicus imponitur.	Temporis unius honesta
17.a	avaritia est. 300.a
Taurus colore rubicundo	Temporis velocitas non
excitatur. 86. a	patitur supervacua
Tectorum machinationes	discere. 123.b
non excogitavit philo-	Tempori parce. 305,
sophia. 314.b	348.b
Telesphorus Rhodius de-	de Tempore quam multa
curtatus in cavea pa-	sint quaestiones. 307.b
stus fuit. 75.a	Tentyrita quomodo cro-
circa Tempe noxia pecori	codilos superent. 611.b
aqua. 589 b	Terra corpori humano
Temperantia. 302.b	confertur. 582.b cum
Temperatura corporis	mari globum facit.
tolli arte nequit. 27.b	598.b mas, & femina.
Tempestatis argumenta.	581. b non est sine
509, 512, 521, 527. b	spiritu vitali. 657.b
Tempestates an munuscu-	puncto comparatur.
lis redimantur. 618.b	506. b pars mundi
Templa compositi intra-	& materia. 538. b
mus. 696. b	quibusdam animal.
Temporaria amicitia.	656. b quibusdam
21.b	terra motus causa est.
Tempus ad necessaria dis-	652. b quomodo ad
cenda non sufficit. 123.b	continuanda flumina
Temporis brevitat. 469.b	sufficiat. 575. b sub
dispendia varia. 215.a	finem mundi in humo-
469.b edacitas. 99.a	rem solvetur. 600. b
fuga colligenda & ser-	an Terra mundo stante
vanda. 3. b iactura	vertatur. 675. b
triplex. ibid. partes	de Terra quaestiones.
tres. 501.b partes in-	536.b
ter se comparata. 308,	Terram aqua innatare,
309.a velocitas. 227,	rudis & inepta opinio
122, 673. b vilitas	est. 581, 648. b
cur tanta. 306, 307.a	Terra multa habent mor-
	tifera.

- ifera. 667.b *Textricum ars male dici-*
tur à sapientibus in-
uenta. 318 b
 Terrarum orbis pila est. 620.b
 Terra motus ingens in Campania. 641.b in-
 sanis aliquot similes
 discurrere fecit. 668.b *Thales Milesius terram*
aqua innatare opina-
tur. 648.b
 per cc. milliaria non
 extenditur. 665.b *Thaletis opinio de Nili*
incremento refellitur.
 613.b *opinio de ter-*
ra motu improbatur.
 Terra motus causa. 648,
 652, 653, 654. b &
 deinc. effectus. 647,
 667. b & deinc. ge-
 nera. 662.b *649. b sententia de*
aqua elemento. 581. b
sententia, quod terra
aqua innatet, explodi-
tur. 581.b
 Terra motu qui fiat ut
 loca disjiciantur & in-
 tereant. 665.b *Thalia Gratiarum uli-*
ma. 369. a Hesodo
Charis est, Homero
Musa. 370. a
 Terra motum praecedit
 aëris tranquillitas.
 654. b sequitur pesti-
 lentia. 667. b & ven-
 tus. 658.b *Thasius lapis, rarum*
quondam in aliquo
templo spectaculum.
 283. b
 Terra motus timor demi-
 tur. 642, 670. b *Theatrum Neapolitano-*
rum factum. 225. b
 Tessella in balneo separa-
 ta, iterumque com-
 missa terra motu. 670. b
 Testamenti ordinatio
 quam diligenter cure-
 tur. 443, 452. a *Themisonis secta. 361. b*
 Testes cur adhibeantur. 417. a *Theodorus philosophus*
quid tyranno mortem
minanti responderit.
 231. a
 Testamentorum captan-
 dorum artem professi.
 522. a *Theophrastus discipulus*
Aristotelis. 654. b
non divini, dulcis ta-
men eloquii vir, & ni-
tidi sine labore. ibid.
arguitur. 13. a 579. b

I N D E X

- Theophrasti praecepta.* 6. b
Therasia insula in Ae-
geo mari enata. 662. b
Thermarum fundamenta
in mare jacta. 491. b
Theffalia paludes quomo-
do siccata. 665. b
Thestonici à Mario casti.
357. b cladis causa.
12. a
Thrascias ventus. 635. b
Thucydides allegatur.
665, 666. b
Tiara recta in capite, solis
regibus data. 517. a
Tiberius filius Liviae An-
gusta. 158. a
Tiberius Cas. amicorum
notitiam averfatus.
492. a Atilio Bute
prodigo paupertatem
confitenti, Sero, in-
quit, experrectus es.
491. b à plaribus ro-
gatus, ut ari alieno
succurreret. 386. a
Cosso ebrioso & urbem
& arcana multa com-
misit. 266. b *M. Al-*
lium pratorium à cre-
ditoribus liberat. 385 a
fratris Drusi mortem
a quo anixio tulit. 147
a. nullum ingentis
forma vendit. 369. b
pro rastris filium mor-
uum laudavit. 169. a
Tiberii imago egypta.
424. a obliuio. 492. a
Tiberii amicitia & frigo-
re notus Montanus In-
lius. 491. b
Tibiarum ac organorum
genus ex pulpito conso-
nabat. 272. b
Tigrim osculatur custos.
282. b
Tigris fl. evanescit, & tan-
dem iterum emergit.
410, 593, 651. b
Tillius Cimber acerrimus
Casarianarum par-
tium defensor Casarem
postea interfecit. 87. a
ejus jocus in se. 266. b
Tillio Cimbri ebrioso
creditum fuit de C. Ca-
saris cade. ibid.
Timagenes historiarum
scriptor, in Augustum
procax. 80. a *felicitati*
urbis Roma inimicus.
328. b
Timeat multos necesse est,
quem multi timeant.
34. a
Timendorum tria genera.
35. b
Timeri non est potentia
signum. 34. a
Timeri quam despici pe-
riculosius. ibid.
Timidus

<i>Timidus duorum generum est.</i> 455.a	<i>que nubium concursu.</i> 552.b
<i>Timor acer & assiduus quid efficiat.</i> 277.a	<i>Tonitrua, fulmina & fulgurationes simul fiunt.</i> 542.b
<i>Timoris reprehensio & remedia.</i> 11, 32, 33, 382.b	<i>adversus Tonitrua subterranea domus excogitata.</i> 642, 645.b
<i>Timor, vide reliqua in Metus.</i>	<i>Tonitruum distinctio.</i> 550.b
<i>Tiro pallefcit ad vulneris suspicionem.</i> 197.a	<i>Tormentorum patientia sine optabilis.</i> 185.b
<i>Tiruncalorum impetus primi.</i> 427.b	<i>Torqueri, & in convivio jacere, pariane sint.</i> 176, 202.b
<i>T. Ariti liberalitas & clementia in filium parvicidam.</i> 279.a	<i>Traber ignea.</i> 508, 510.b
<i>T. Manlii pietas in patrem imperiosum.</i> 435.a	<i>an inter cometas ponenda.</i> 529.b
<i>Togata inter comedias & tragedias media.</i> 18.b	<i>quomodo fiant.</i> 677.b
<i>Togati purpuratiq; 253.a</i>	<i>Tranquillitas, Gracii iupia.</i> 211.a
<i>Togi inter se corona sortidior & turba cultior distant.</i> 451.b	<i>Tranquillitas Epicureorum.</i> 445.a
<i>Tolerantia fortis asperorum sine optabilis.</i> 185.b	<i>Tranquillitas qua vera.</i> 142.b
<i>Tonat aliquando sereno calo.</i> 510.b	<i>quibus remedium procuretur.</i> 211.a
<i>Tondere filios in luctu moris erat.</i> 472.a	<i>Tranquillitatis causa non locus, sed animus est.</i> 139.b
<i>Tonitru quomodo fiat.</i> 542, 543, 546, 565.b	<i>Tranquillitati infesta vitia.</i> 231.a
<i>Tonitrua, antiqui tonitruum aut tonum dixerunt.</i> 566.b	<i>Tremor terra.</i> 662.b
<i>Tonitrua quadam abs-</i>	<i>Tremoris corporum causa.</i> 660, 661.b
	<i>Tribunus à Manlio in ordinem impune redactus.</i> 434.a

INDEX

<i>Tributum provinciarum</i>	<i>Tympana cur sonent.</i>	552
<i>una cana consumptū.</i>	<i>Tyrannicida conscios ty-</i>	
113. a	<i>ranni amicos nominat.</i>	
<i>Tristitia à Claudio oc-</i>	43. a	
<i>cisa.</i>	708. b	
<i>Tristitia sine cognata vo-</i>	<i>Tyrannus an beneficium</i>	
<i>luptas aliqua.</i>	<i>det.</i>	394. 395. a
390. b	<i>Tyranni & regis differen-</i>	
<i>Troglodita.</i>	<i>tia.</i>	276. a
612. b	<i>Tyrannone beneficium</i>	
<i>Tuber tyranni gladio di-</i>	<i>dandum.</i>	543. & seq. a
<i>visum.</i>	395. a	
<i>Tubero scitilibus in pu-</i>	<i>Tyranni triginta Athe-</i>	
<i>blica cana usus.</i>	<i>niensium XIII. ci-</i>	
383. b	<i>ves occiderunt.</i>	217. a
<i>Tuberonis lignei lectuli,</i>	<i>Tyrannorum pœna.</i>	288. a
<i>hadina pelles & vasa</i>	<i>Tyrri Africam incolunt.</i>	
<i>scitilia.</i>	107. a	
375. b	<i>Tyros aliquando ruinis</i>	
<i>Tullius Marcellinus con-</i>	<i>infamis fuit.</i>	644. b
<i>filio de morte cum a-</i>	<i>mouetur & diluitur.</i>	667. b
<i>micis habito, tridui</i>		
<i>inedia sibi vitam ade-</i>		
<i>mit.</i>		
232, 233. b		
<i>Turannius senex, procu-</i>		
<i>rationis vacatione ac-</i>		
<i>cepta, quid fecerit.</i>		
323. a		
<i>Turba vitanda.</i>	14, 17,	
24. b		
<i>Turbo.</i>	677. b	
<i>Turbo igneus.</i>	632. b	
<i>Turbinus canssa.</i>	ibid.	
<i>Turpia qua.</i>	87. b	
<i>Tusci summa fulminum</i>		
<i>scientia.</i>	553. b	
<i>Tuscos Asia sibi vendi-</i>		
<i>cat.</i>	107. a	
<i>Tuto ut vivas, qua ob-</i>		
<i>servanda.</i>	415. b	

V.

<i>V</i>	<i>Acatio procuratoris</i>	
	<i>Turannii.</i>	223. a
	<i>Vade forister, vade feli-</i>	
	<i>citer.</i>	671, 672. b
	<i>Vagellii carmen.</i>	646. b
	<i>Valere, philosophari est.</i>	
	39. b	
	<i>Valerius Corvinus ob Mes-</i>	
	<i>sanam captam Messal-</i>	
	<i>la dictus.</i>	314. a
	<i>Valetudo animi primum,</i>	
	<i>deinde corporis curan-</i>	
	<i>da.</i>	39. b
	<i>Vale-</i>	

<i>Valetudo felicior.</i> 180. b	<i>Vellem quæ velles.</i> 186. b
<i>Valetudine fessi, iracundiores.</i> 40. 67. a	<i>Velocitas quæ laudabilis.</i> 54. a
<i>Vapor siccus & humidus.</i> 543. b	<i>Vena ad extenuandum corpus percutitur.</i> 194. b
<i>Varices quidam exsecandas præbens, legere librum perseveravit.</i> 240. b	<i>medico tangenda est.</i> 59. b
<i>Varro citatur.</i> 705. b	<i>Vena aquarum.</i> 582. b
<i>quæ arte ventos ordinet.</i> 635. b	<i>Vena sanguinis receptacula.</i> ibid. incerta
<i>Vulturini nomen usurpat.</i> ibid.	<i>& naturalem turbantes modum, febris indicium.</i> 407. b
<i>Varronis Romanorum doctissimi remedium adversus mutationem locorum.</i> 110. a	<i>quibusdam remedii causa extrahuntur.</i> 193. a
<i>Varus eques Rom. canarum bonarum affectator.</i> 492. b	<i>Venarum imperturbata mobilitas, valetudinis bonæ indicium.</i> 655. b
<i>Vatia felicitas vulgo celebrata.</i> 138. a	<i>Vendere quæ emeris, gentium ius est.</i> 374. a
<i>Vaticinantium copiam ubi</i> 668, 669. b	<i>Venenata fulmine icta, venenum amittunt.</i> 553. b
<i>Vatinius scurra quomodo Ciceronis urbanitatem effugerit.</i> 258. a	<i>Veneris comites sunt Gratia.</i> 369. a
<i>Vatinius temp. venum dedit.</i> 241. a	<i>Venia.</i> 295. a <i>quam laudabilis sit.</i> 53. 54. a
<i>in Vatinium Calvi sententia.</i> 348. b	<i>Venter bene moratus, magna pars est libertatis.</i> 494. b
<i>Vedius Pollio murænas sanguine humano saginabat</i> 282. a	<i>ob sevitiam in servos castigatus ab Augusto.</i> 23. a
	<i>parvo dimittitur.</i> 58. b
	<i>Ventris causa quantum laboretur.</i> 454. b
	<i>Ventri obediens, animalia sunt, non homines</i> 159. b

INDEX

<i>Ventus</i> quid. 580, 624. b	nulla sapientia eam
quomodo fiat. 625. b	abigat. 26. b
626. b ἐγκολπίας.	<i>Veritas & virtus</i> idem.
628. b	201. b
<i>Venti & aëris</i> discrimen.	<i>Veritas involuta</i> in alto
627. b	latet. 527. a
<i>Venti & spiritus</i> discrimen.	<i>Veritatis</i> argumentum
632. b	est, publicus consensus.
<i>Venti</i> ἐκνεφίας, 630. b	462. b
<i>Etesia</i> . 629. b subterranei.	<i>Veritatis simplex oratio</i> .
632. b quidam	101, 124. b
quorundam locorum	<i>Versura domi</i> fit. 475. a
proprii. 636. b quando & unde flent.	<i>Versuram</i> facere. 52. b
628, 629, 631. b	<i>Versus Gracus</i> detestabilis.
<i>Ventorum</i> abusus, 637. b	292. a
numerus & nomina.	<i>Versus disertissimi</i> inter
634, 635, 636. b utilitas.	mimos jacent. 18. b
637. b	multo efficaciores sunt
<i>Verba</i> multa apud antiquos situ occupata.	soluta oratione. 424. b
147. b pauciora rebus.	<i>Versuum</i> duorum de beneficiis examen. 367. a
405. a philosophantium qualia esse debeant.	<i>Verum</i> non nisi audituro dicendum.
220. b	79. b
<i>Verborum</i> cura non nimis anxiosa esse debet.	<i>Verum dicere & audire</i> adsuescendum. 188. b
455. b	<i>Verum</i> omnibus publice dicit Seneca. 311. b
<i>Verborum</i> nota. 320. b	<i>Verum</i> qui dicat, potentibus deest. 515. a
<i>Latinorum</i> magna paupertas.	<i>Vertebrarum</i> dolor quomodo interquiescat.
146. b	238. b
<i>Verbis</i> opera concordare debent.	<i>Vestis</i> quando mutetur.
53. b	47. b
<i>Verecundia</i> quorundam extimescenda.	<i>Vestis perversa</i> magistratus.
26. b	17. a
<i>Verecundia</i> laus, & quod	<i>Vestis</i>

- Vestis* nihil celatura. 318.b
ponderibus aut tormentis splendere cogentibus pressa. 208.a
- Vestis* sapienti non omnis conveniens, nec qui vivit color. 127.b
- Vestis* munda electio appetenda homini. 333.b
- Vestes* è corticibus arborum, avium plumis, vulpium tergis, &c. 316.b
- Vestes* serica exprobrantur. 535.a
- Veterum* opiniones parum exacta, & rudes. 648.b
- Veterum* praeceptum de optima vita sequenda. 332.a
- Viane* monstranda sit ingrato. 457.a
- Vica Pota* filius Diespiter. 706.b
- Victima* quando grata. 372.a
- Vigilia* perversum tempus arguitur. 489.b
- Villa* castris similes. 129.b
- Vinctorum* greges in atatum & colorum paria diducti. 311.a
- Vindicta* quando laudata, quando non. 52.a
- Vinum* calentibus ingenii & pueris subrahendum. 41.a
- iram cur incendat. 40.a
- fulmine gelatum, cur potum exanimet, aut dementes faciat. 564.b
- fractio dolio rigidum stat. 553.b
- Vini* inventor cur Liber dictus. 237.a
- Vini* veteris amaritudo ipsa delectat. 162.b
- Vino* deditorum vita quam turpis. 304.a
- Vino* interdum indulgendum. 236.a
- Vir* bonus an beneficium ingrato noto daturus sit. 454.a
- an non irascatur si patrem cadi vel matrem rapi viderit 13.a
- Vir* bonus duplicis nota. 106.b
- non potest non facere quod facit. 508.a
- summa pietatis erga deos est. 229.b
- vinci nequit. 469.a
- Viri* boni animus qualis. 455.b
- exemplum semper intuendum. 27, 72.b
- similitudo cum Deo. 189.a
- Virum* bonum non faciunt studia liberalia. 296.b
- *Viri*

INDEX

- Viri boni omnes pares.* 179. b
- Viris bonis cur mala accidant.* 188, 190. a
- Viris bonis inest quiddam divinum.* 104. b
- Viros bonos, candidatos dicimus.* 6. b
- Viri disertis turpissimum principium.* 467. b
- Vir fortis & strenuus.* 60. b *eius descriptio Virgiliana.* 374. b
- Viri fortes qui.* 377. b
- Virorum magnorum imagines & natales celebrandi.* 166. b *exempla sequenda.* 411. b
- Virorum sapientium conversatio utilis.* 351. b
- Virgarum, coronarum, & arcus differentia.* 525. b
- Virgarum significationes & causa.* ibid.
- Virgilius à Polybio conversus.* 137, 142. a
- Virgilius Ætnam descripsit.* 244. b *Ennium imitatus est.* 429. b *reprehenditur.* 285. b
- Virgilii præcepta nautica.* 134. b *versus duobus æternam memoriam promittentes.* 57. b
- Virgilium aliter grammaticus legit, aliter philosophus.* 427. b
- Virgo aqua.* 265. b
- Virtus animi una, sed multa species.* 173. b
- Virtus quam ultima extundit necessitas, acerrima est.* 277. a
- Virtus à voluptatum ministerio defenditur.* 436. a *ad bene beateque vivendum satis esse probatur, opinionibus contrariis breviter refutatis.* 340. a 273, 289. b *cur nullo egeat.* 215. b *experimento innotescit.* 196 a *in quocumque habitu est, prædest.* 217. a *major vel minor fieri non potest.* 244. a 199, 201, 202. b *natura gloriosa.* 433. a *nihil in se habet venale.* 436. a *non cohonestatur pulchritudine corporis, nec deformitate fœdatur.* 172. b *non dediscitur.* 126. b *non propter voluptatem petitur.* 333. a *omnibus patet.* 409. a *periculi avida est.* 197. a *quandam effugere non potest.*

R E R V M.

- test. 144. b quid sit. Virtutum pretium in
 204. b sua magnitudi- ipsis est. 253. b semi-
 dine omnes dolores, na natura insita sunt.
 molestias, injurias eli- 423. b
 dit. 176. b suapte na- Virtutum magnarum
 tura placet. 448. a memoria sacra. 458. a
 unicum hominis bo- Vis electioni obest. 395. a
 num. 226, 227. b Viscata beneficia. 17. b
 Virtutis ardui aggressus. Visus noster in humido
 202, 343. a documen- labitur. 522. b
 tum numquam molle. Visus fallax. 515. b
 199. a dua partes. 352 Vita actu, non tempore
 b. opera omnia bona. metienda est. 339. b
 227. b vis. 448. a Vita cujusnam longissi-
 Virtutis & voluptatis ma. 305, 310. a cur
 dissimilitudo. 331. a brevis videatur. 298,
 Virtutis & voluptatis so- 301, 304, 306. a erro-
 cietatem quid prohi- rum plena. 322, 326. a
 beat. 338. a fortuna expers, mare
 Virtuti etiam in lectulo mortuum est. 187. b
 locus. 241. b inter bonos & publi-
 Virtuti opposita nihil de- cos mores temperanda.
 trahunt. 334. b 11. b melior quam
 Virtutes inter se pares, ut vulgus vivit insti-
 virtutum opera. 175. tuenda, non contra-
 b quadam stimulis, ria. 10. b molestiis
 quadam franis egent. plena. 133. a nuda,
 350. a muscarum ac ver-
 Virtutes si animalia sint, minium bonum. 429. a
 quam multa absurda non sentientibus effluit.
 sequantur. 441, b 191. b potius deriden-
 442 b da, quam deploranda
 in Virtutes arduum iter est. 233. a punctum est
 non est. 36. a & adhuc puncto minus
 Virtutum humanarum 122. b quomodo homi-
 unica regula. 174. b nibus elabatur. 3. b
 quorum

INDEX

- quorum brevissima, ideoque miserrima sit.* 317, 319, 322. a omni servitium est. 225. a. supplicium est. 139. a simili fabula. 236, b simili civitati capta. 548. a ut tuta sit & secunda, qua observanda. 415. b
Vita otiosa & ignava differunt. 138. b
Vita occupatorum brevissima est. 305. a
Vita quorundam contra naturam instituta taxatur. 489, 490. b
Vita quorundam formidinis per arbuscula repentibus similis. 229. a
Vita amor catena comparatur. 75. b brevisitas. 178, a 89, 235. b conditio qualicumque a quo animo ferenda. 419. b consensus cum oratione laudatus. 53. b diuturnitas non canis vel rugis aestimanda. 306. a exordium à fletu. 133 a fastidium quomodo effugiatur. 215. a forma sana & salubris. 17. b genera tria, quodque sit optabilis. 362. a genus austerrum fugiendum. 11. b iactura maxima, dilatio. 308. a inaequalitas. 211. a inconstantia. 356. a inconstantia unde. 54. b mendicatio facta. 397. opera qua regula distribuenda. 528. a spatium amplissimum. 340. b tria tempora 309. a tributa. 376. b vitium maximum. 396. b
Vita beata summa. 110. b
Vita in contrarium circumacta causa. 492. b
de Vita brevitate an iuste mortales conquerrantur. 298. a
Vita sua sitne vis inferenda. 194. b
Vitam contemnere, & regere vix tota vita discitur. 440. b
Vitalia in homine prius ordinantur. 25. a
Vitalis calor. 439. a
Vitiligo & facta ex albo varietas. 591. b
Vitis ex arbusculo suo annosa quoque transferatur. 286. b non quilibet infitionem patitur. 440. b
Vitis virtus. 105. b
Vitia

- Vitia contactu nocent.* corruptum dicendi ge-
210. a excusantur deo. nus producit. 448. b
rum exempli. 318. a *Vivere beate, & secun-*
male rebus, locis & dum naturam, idem
temporibus adscribun- est. 332. a
tur, cum cujusque *Vivere bene, omni loco*
propria sint. 125. b *positum.* 78. b
naturalia nulla arte *Vivere in necessitate,*
vinci possunt. 26. b *nulla necessitas.* 30. b
non in usum recipien- *Vivere non licere multi*
da sunt, quia aliquan- falso queruntur. 305.
do boni quid effecerunt 306. a
14. a non stant uno *Vivere ostio aperto vix est*
loco, sed se invicem qui possit. 109. b
pellunt. 375. a *omnia* *Vivere semper incipien-*
in omnibus, sed non tium stultitia. 34. b
omnia in singulis ex- *Vivere secundum natu-*
stant. 456. a *sub vir* ram oportet. 9. 11. b
tutum nomine obre- *Vivere intempestive inci-*
punt. 112. b *virtuti-* pientium reprehensio.
bus confinia. 479. b 64. b
Vitia vulgi nobis ridicu- *Vivere tota vita discen-*
la videri debent, non dum est. 305. a
invisa. 233. a *Ulceribus plurimis obsiti*
Vitia corporis & animi papulas alienas obser-
cur dissimulare solea vati. 353. a
mus. 134. 135. b *Ulixes sapientis viri ex-*
Vitia illinunt turba & emplar. 241. a *ad*
spectacula. 14. b *Ithaca sua saxa pro-*
Vitia non temporum, hu- perat. 178. b *socius au-*
jus vel illius seculi res clusit. 86. b *voces*
esse, sed hominum. *Sirenium nisi alligatus*
377. b *pratervehi noluit.*
Vitiorum processus. 698 b *496. b*
remedia. 437. b *Vlixis nauseatoris nau-*
Vivendi corrupta ratio fragia. 134. b *reme-*
dium

INDEX

<i>diminutivum adversus Sirenas:</i>	143.b	<i>Voluptas quid.</i>	154, 155.b
<i>Uitio, verbum inhumanum.</i>	51.a	<i>nihil ad beatam vitam facit.</i>	330.a
<i>Uitio duas res prestare solet.</i>	85.a	<i>pecoris bonum.</i>	332.b
	63.a	<i>quæ homine digna.</i>	528, 529.b
<i>Uitiosis genus contumeliosissimum.</i>	52.a	<i>si sitne aliqua iuncta dolori.</i>	390.b
<i>incommoda.</i>	83, 85.a	<i>Voluptatis laudatio periculosa.</i>	336.a
<i>Uitiosis quomodo principium utendum.</i>	285.a	<i>possessio periculosa.</i>	338.a
<i>Unguentarii à Lacedæmonii urbe puls.</i>	623.b	<i>vituperium.</i>	528.a
<i>Unguentum bis die terque renovari solitum.</i>	285.b		63, 75, 497.b
<i>Unitas quid.</i>	536.b	<i>Voluptatis & gaudii differentia iuxta Stoicos.</i>	154.b
<i>de Universo quæstio quod triplex.</i>	535.b	<i>Voluptatis & virtutis dissimilitudo.</i>	331.a
<i>Universa ex materia & Deo constant.</i>	171.b	<i>Voluptatem à virtute duci posse negantes refutantur.</i>	331, 334.a
<i>Vocaliora sunt vacua quam plena.</i>	552.b	<i>Voluptatum duo genera.</i>	241.b
<i>Volefi Asia proconsulis crudelis exclamatio.</i>	29.a	<i>Voluptatū ministra virtus est Epicureis.</i>	436.a
<i>Voluntas recta.</i>	372.b	<i>Voluptatibus non est locus dandus.</i>	128.b
<i>Voluntas officii causa.</i>	501.a	<i>Voluptatibus obsessos plurimos malos esse demonstratur.</i>	335.a
<i>Voluntas tribuentis iucundissima in beneficio.</i>	381.a	<i>Vota deos admonent.</i>	492.
<i>Voluntatis mutatio, cuius rei indicium.</i>	94.b	<i>a parciora essent, si palam fierent.</i>	382.a
<i>Voluptaria secta in actu est.</i>	362.a	<i>quæ suscipienda.</i>	25.b
		<i>quomodo proficiant, si quidem fata inexorabilia.</i>	556.b
		<i>Vota</i>	

R E R V M.

- Vota hominum deos beneficos esse testantur.* 438.a.
Vota parentum & amicorum inimica nobis. 159.b
Vox quid. 539, 552.b
qua ratione per parietes transmittatur. 541.b
Vox contra Stoicos publica. 461.b
Vox viva oratione efficacior. 13.b
Vocis intentio, utilis exercitatio. 40.b
Voces optantium & exsecrantium nocent. 354.b
Voces imperitorum eodem loco quo ventris crepitus sunt. 329.b
Urbanitas contumeliosa. 252.a
Urbes an certioris soli quo propiores mari. 666.b
Urbium fata. 200, 326, 327.b
Usura quid. 536.a
Utilitas accipientis sola in beneficium dandis spectanda. 441, 445.a
Vulcano crux fregit Iupiter. 707.b
Vulgus veritatis pessimus interpres. 326.a
à Vulgo quomodo quis tutus esse possit. 37.b
Vultur; Euri nomen, usurpatum à Livio & Varrone. 635.b
Vultus in calum cur erecti. 354, 355.b
Vxoris bona amissio qua ratione ferenda. 718.b
- X.
- X** Anthippe Socratem immunda aqua perfudit. 260.a
 Xenocrates putat beatum sola virtute fieri posse, non tamen unum bonum esse quod honestum est. 276.b
 Xenophanto canente Alexander manum ad arma misit. 27.a
 Xenophontis pater. 430.a
 Xerxes Pythii filii cede exercitum lustrat. 74.a
 Xerxis stoliditas. 243.a
 Xerxi solus Demaratus verum dixit. 517.a
 Xystus hortorum. 76.a
- Z.
- Z** Aleuci leges laudantur. 314.b
 Zeno

INDEX

Zeno Eleates nihil ait esse 306.b Zeno. 316.a 166.b au- ctor est Stoica sapien- tia. 117. a secta sanctissima & fortissi- ma conditor. 265.b multum profuit, et- si non administravit temp. 209, 361, 362. a nullum ser- vum habuit. 117.a Zenonis collectio ab ebrie- tate dehortantis ride- tur. 265.b collectio- nes de morte irriden-	dentur. 258, 261.b dictum. 18.a dictum, cum ei naufragium nuntiatum esset. 231.a sententia de cometis. 688.b quingentos de- narios cuidam creden- ti excusatio. 465. a Zenoni actionis & doctri- na dissidentia objecta. 342. a Zenonem Cleanthes ex- pressit. 13.b Zephyrus. 634.b Latinus Favonius. 635.b

FINIS.

IN-

INDEX RERVM ET VERBORVM

in M. Annæum Senecam Rhetorem.

A.

Abdicans pa- trius. 60 Abdicandus quia fratrem abdicatum adoptavit. 352. Abdicatus ter venenum terens. 195. & seq. 395 Abronus Silo Latronis auditor. 18 Addeus rhetor ex Asia- nis non projecti nomi- nis. 240 Adollescentium tempore Seneca propudiosum specimen. 53 Adoptandus post tres ad- dicatos. 118, 336 Adoptio fortuna reme- dium est. 124 Adultera venefica. 387 Adultera tenui veste per- spicua. 172 Adulterum cum adulte- ra qui deprehenderit, dum utrumque cor- pus interficiat, sine fraude sit. 85, 234.	331. 410. Adulterium liceat in matre & filio vindi- care. 85, 331. Adulterii tempus, nox. 206, 397. Aedificiorum luxuria notata. 122 Agru nihil magis pro- dest, quam ab eo cu- rari, à quo volunt. 368. Alii Tiberonis pauper- tas virtus fuit. 120 Amylianus Gracii rhe- tor. 320 Amiliorum & Scipia- num familias adoptio miscuit. 123, 124 Affectus in nos domi- natur ille, qui ani- mam primus intravit. 110. Affectus hominum di- versi sunt. 237 nostri in nostra potestate non sunt. 66 Agememnon de Iphige- nia immolanda deli- berat. 20. & seq. Agrippa Vipsanii nomine sublato

INDEX

<i>sublato M. Agrippam</i>	409.
<i>se dixit. 152.</i>	<i>in Amore facilius finem</i>
<i>Agrippa notata ignobili</i>	<i>impetres, quam mo-</i>
<i>tas. 152. filios Caesar</i>	<i>dum. 136</i>
<i>Augustus adoptatu-</i>	<i>Animus generosus con-</i>
<i>rus videbatur. ibid.</i>	<i>tumeliam pati non po-</i>
<i>Agrotas Massiliensis in-</i>	<i>test. 235. 410.</i>
<i>cultus declamator.</i>	<i>Animus divina origina</i>
167.	<i>haustus ad sedes suas</i>
<i>Albinovani versus. 9. 10</i>	<i>& cognata sidera re-</i>
<i>Albutius tristis & solli-</i>	<i>currit. 30</i>
<i>citus declamator. 175</i>	<i>Animum subinde rela-</i>
<i>homo summa probita-</i>	<i>xare prodest. 56</i>
<i>tis, qui nec facere in-</i>	<i>Antonius Liberum pa-</i>
<i>juriam nec pati sci-</i>	<i>trem imitans, 6. de-</i>
<i>ret. 176. Castii mor-</i>	<i>sponsata sibi Miner-</i>
<i>dacissimi hominis, con-</i>	<i>va dotis nomine mille</i>
<i>tumelias effugere non</i>	<i>talenta Atheniensibus</i>
<i>potuit. ibid.</i>	<i>imperat. ibid.</i>
<i>Albutii Sili. virtutes &</i>	<i>Antiphontis libri, Otho-</i>
<i>vitia in dicendo. 173.</i>	<i>nis Iunii quatuor co-</i>
<i>& seqq.</i>	<i>lorum libri dicti a</i>
<i>Alexander M. deliberat,</i>	<i>Gallione. 129. 337.</i>
<i>an Babyloniam intret.</i>	<i>Antonius proscriptum</i>
23. & seqq. ejus po-	<i>Ciceronem iussit occi-</i>
tentia. 4	<i>dere. 189. 393.</i>
<i>Alexandro dissuadetur,</i>	<i>Antonium an deprecetur</i>
<i>ne Oceanum naviget.</i>	<i>Cicero, deliberat. 28.</i>
3. & seqq.	<i>& seqq.</i>
<i>Alexandrum suus orbis</i>	<i>in Antonium libelli con-</i>
<i>non capit. 5</i>	<i>tumeliosi propositi. 6.</i>
<i>Alfius Flavius etiam</i>	<i>Apollodorus Brutidii</i>
<i>puer eloquentia notus.</i>	<i>praeceptor. 131</i>
69. 328.	<i>Apollodorus beneficii</i>
<i>Amor qui ex misericor-</i>	<i>damnatu Massilia</i>
<i>dia venit, magnus est.</i>	<i>docuit. 158</i>
	<i>ab</i>

ab Aratro rapti sua paupertate beatam fecere Remp. 97. 333.

Archipirata filia, captum liberat à quo ducitur. 95. & seqq. 333.

ab Archipirata filio dimissus. 177. & seqq. 391.

Arellii Fusci dicendi genus quale? 115. 116.

Argentarius Castii simius. 255. Graculus nunquam Grace declamavit. ibid.

Armi sepulcri victor. 366.

Asinius Pollio infensissimus fama Ciceronis. 34.

Asinius Pollio Ciceroni invitatus testimonium reddit. 38

Asinius Pollio Atticorum hostis. 318

Asinius Pollio quo animo mortem filii tulerit? 361.

Asinii Pollionis cum Timagene conflictus. 319 ambitio. 360. dicendi facultas. ibid.

Athena eloquentia incluta. 13

Athenienses deliberant de trophæis Persici.

25. & seqq. belli tempore liberos & conjuges in tutiore loco deposuere. 159. Olynthiis civitatem decreverunt. 357. abdicato vicerunt duce. 111.

Atheniensium blanditia ab Antonio quomodo castigata? 6

Attali Stoici laus. 15

Atticus nasus. 6

Atticus Vipsanius Apollodori discipulus. 157

Atroces quoque animos misericors natura debilitat. 331

Avaritia muliebrium vitiorum fundamentum. 172. 344.

Avaro tam deest, quod habet, quam quod non habet. 199

Auditores contumelia causa Latronis discipuli vocabantur. 249.

Ausidii Bassi de Cicerone elogium. 35

Auguriis non credendum 21.

Augustus admiratione dignus ob permissam loquendi licentiā. 153

B.

B Arbarus declamator. 9. 167.

Bassus

INDEX

- Bassus homo disertus quo vitio laboravit?* 283.
- Belli civilis optima defensio, est oblivio.* 299. 424.
- Beneficium quid?* 239. 411.
- Beneficium non est, sed officium, facere quod debeas.* 158.
- Blandus eques Romanus, rhetor Romæ docuit.* 117.
- Brocco declamator.* 126.
- Brutus in liberos, non factos hostes, sed futuros, animadvertit.* 300. 424.
- M. Bruti eloquentia lacerata.* 288. laus. *ibid.*
- Bruti liberorum cum Tarquinio conjuratio.* 358.
- Brutidii Nigri de morte Cicer. elogium.* 36.
- Buteo aridus quidem declamator, sed prudens divisor controversiarum.* 159.
- C.
- C**Æcus de publico mille denarios accipiat. 350.
- Cardis damnatus imprudentis, quinquennio exulet.* 365. 383.
- Casar allato ad se capite Pompeii fleuit, & oculos avertit.* 298. 299. 423.
- Casari humanitas.* 391.
- Castius homo nasutissimus, nullius ingenii, Ciceroni infestus.* 45. mordacissimus homo. 176.
- Castii fastus Ciceroni se preferentis, & uti à Cassio Severo exceptus.* 349. 350.
- Calamitosis frangitur animus.* 403.
- Calchas.* 21.
- Callias Cimonem redimens.* 234.
- Callisthenes ab Alex. cur occisus?* 5. & seq.
- Calvus diu cum Cicerone litem de principatu eloquentia habuit.* 203. 397. accusator violentus. 203.
- Calvi carmina.* 204. in actione violentia. *ibid.*
- Calvum ob statura exquisitam Catullus, Salaputium disertum vocat.* 204.
- Camillus exul.* 43.
- Canis catenarius, acre & experrectum animal.* 210.

R E R V M.

Capito bona fide schola-	Census aestimantur & ac-
sticus erat. 283	quiruntur honores.
aptus, ab Archipirata	124, 337.
filia dimissus. 95, 333	Charybdis ipsius maris
armen à poëta recita-	naufragium. 9
tum quidam protinus	Chirographum cum ab-
memoria recitavit,	dicato. 382
& suum esse dixit. 58	Cicero deliberat, an An-
astius Severus summus	tonium deprecetur. 28
Publii amator. 199	& seq. quo animo per-
Cassii Severi bellum di-	secutionem Antonii &
ctum, Labieni libris	mortem exceperit, hi-
combustus. 282	storicorum aliquot te-
Catilina. 192	stimonia 34. & seqq.
M. Cato. 299	nec Pompeii nec Casari
M. Cato coloni sui filiam	certus amicus, sed u-
duxit uxorem. 218,	triusque adulator.
399.	200, 396 deliberat, an
M. Cato maximum vi-	scripta sua comburat.
vendi moriendique	40, & seqq.
exemplum. 28 mori	Ciceronis comparatio
maluit quam rogare.	cum illustribus viris.
29.	192 jocus in Labe-
Cato venenum vendidit.	rium. 200, 396 inter-
386.	fectior Popilius. 189,
Cato sui homicida. 406	& seqq. 393 mors à
M. Catonis laus. 54	Livio descripta. 35
Catonem Conscium furti	epitaphium. 37
dixit servus tortus.	Ciceronis aetate omnis Ro-
274, 420.	mana facundia efflo-
in Catone moderatio desi-	ruit. 53
deratur, 148	Ciceronem eloquentia sua
Cavete proditorem. 220	in carminibus desti-
& seqq. 399	tuit. 347
Causæ Ciceroni, quæ aliis	in Cicerone constantia de-
postea controversiæ. 55	sideratur. 148
	Cimon

INDEX

- Cimon ingratus Callia.* 243. & seq. 410.
Codrus positus insignibus ad mortem cucurrit. 406.
Cæsus quid? 357.
Colores declamatores aridi fidelius inveniuntur. 126. 127.
Colorum quatuor libros edidit Otho Iunius. 129. 337.
Commentarii usus Cassio perpetuus. 347.
Competitori liceat in competitorem dicere. 381.
Confessio conscientia vox est. 403.
Consilia magna non bene vultus tegit. 154.
Controversia Scholastica. 55.
Controversia Ciceroni, Causæ. 55.
Contumeliam pati generosus animus non potest. 235. 410.
Cornelia lex. 358.
Cornelii Severi versus de morte Ciceronis. 39.
Corvus stuporis arguitur. 19.
Crassus ditissimus apud Parthos, sepulcro nunc eget. 120.
Cremutii Cordi testimonium de morte Ciceronis. 35.
Crimen qui defendit, auditur tanquam reus. 366.
Crispus antiquus rhetor. 205.
Cræsus inter reges opulentissimus victis manibus ad tormenta ductus. 120.
Cræsi filius mutus. 210.
Crux servi, venenum agro domino negantis. 358.
Curtius in morte reperit sepulcrum. 406.
Cyclops excacatus. 8.
Cyneas Pyrrhi legatus ad Rom. quanta memoria. 57.
D *Amaseticus.* 9.
Damnum sciens qui dederit, reddat quadruplum: qui insciens, simplum. 377.
Damni illati sit actio. 355.
Debilisans expositos. 302. & seq.
Decius. 292. 423.
Declamare quid? 55.
Declamatores aridi fidelius inveniuntur colores 723

R E R V M.

res. 126, 127, 337	telligi. 21.
Deformes saepe pudica non animo, sed defectu corruptoris. 127, 337	Deos magis miseri quam beati colunt. 402.
De illius bellorum civilium desultor, 7. lascivas ad Cleopatram literas dedit. ibid. ejus in Antonium jocus. ibid.	Desidia juvenilem quoque animum dissolvit. 52
Demens quod mori cogerit filiam. 297. & seq. 423	Desinere antequam desicias, optimus virtutis finis est. 110
Demens qui filio cessit uxorem. 389	Desinere scire, non minus magna virtus, quam scire dicere. 271, 419
Dementiae sit actio. 297, 289, 423	Dies hic mens est. 16
Dementiae accusatur, qui servo filiam junxit. 211, 398	Dii etiam secreta vident. 72
Dementiae accusatur a filio pater, quod nepotem ex meretrice adoptasset. 147	Dii immortales lenti quidem, sed certi vindices generis humani. 281
Dementiae accusatur a filio pater luxuriosus. 162, 343	Dii irati coluntur diligentius. 403
Demosthenis dicendi genus. 204	Dii immortales providentia sua humanum genus regunt. 132, 338
Deorum adulteria picta. 316, 428	Discipuli quorum audiri non desiderarint? 249
Deorum providentia circa res abjectas eluditur. 24, & 25	Divinis nulla vis humana resistit. 77
Deorum voluntatem ab hominibus non intelligi.	Divite novitio nihil insolentius. 128
	Divitia fortuna ludibria. 118. vitiorum causa. 127
	Divitiarum odium vanum gloria genus. 375

I N D E X

in Domitium Iulii Sabi-
ni urbanum dictū. 263
Domus cum tyranno in-
censa. 355
Domus exusta cum arbo-
re. 377
Dorionis corruptissima
sententia. 8
Dotata vero qua sit?
97, 98

E.

E *Lii Phidiam muti-*
lant. 403
Eloquentia res magna &
varia. 348
Eloquentia cum tempo-
re defectus unde? 53
Eloquentia regula incer-
ta. 275
Eloquentia, quo plura
exempla inspecta sunt,
plus proficitur. 53
ab Eloquentia facilis in
omnes artes decursus.
116.
Euctemon declamator le-
vis, sed dulcis. 70. ho-
mo venustissimi inge-
nii. 204
Euctemonis jocus in rhe-
torem pusilla statura.
204.
Eurotas amnis Spartam
alluens. 13
Excacatus à sodalibus.
350.

Exemplo, quid imitan-
dum, quid vitandum,
facilius docemur. 250,
414.

Exempla ad aliquod con-
troversia thema sem-
per redigere, ineptum.
210

Exercitatio qua utilis?
233

Exercitatio scholastica
delicata nimis repre-
henditur. 233. & seq.

Expositum qui agnove-
rit, solutis alimentis
recipiat. 251, 414

Expositum repetens è duo-
bus. 251. & seqq. 414

Expositi in nullo numero
sunt, servi sunt. 307

Expositos debilitans. 302
424

Exul pater fundo prohi-
bitus. 383

Exulem recto & cibo ju-
vare non liceat. 383

F.

F *Abianus Maximus,*
nobilissimus vir, à
Severo Cassio notatus.
152

Fabiani philosophi dicen-
di genus & facultas.
116. encomium. 115

Fabritius Samnitium
munera aspernens. 121

Fabri-

- Fabricius aurum à Pyrho accipere noluit.* 375
Fabritius cum auro dominium timuit accipere. 128
Fabritiorum imagines Metelli patuerunt. 123
Fat lex maligna quæ. 53
Fata non posse revocari. 21
Felicitas fragilis & caduca. 118. nulla certa est. 221. omnis instabilis & incerta. 327
 in malo ingenio intolerabilis est. 40. superba nunquam stetit in solido. 12
Filia conscia in veneno privigni. 271, & seqq. 419
Filius & privignus indiscreti. 368
Filius ob non interfectam matrem adulteram abdicatur. 86. & seqq. 331
Filio uxorem cedens demencia accusatur. 389
A filio in arce pulsatus. 256. & seqq. 415
Flaminius inter canam rem puniens. 241, 412
Flendi causa nulla maior est, quam flere non posse. 363
Fletus humanarum necessitatum verecunda exsecratio est. 409
Florus Latronis auditor. 249
Fortis sine manibus. 86
 331
Fortis non cedens forti patri. 291, 422
Fortis nolens ad patrem fortem redire. 407
Fortiter qui fecerit ter, militia vacet. 109, 335
Fortuna mutabilis. 61, 328. semper expectari, quam regi mavult. 156. omnium adversa habet in querelis levamentum. 363. de suis muneribus ludit. 373
Fortuna varietas. 7. varietas timenda. 28
 mutabilis exempla. 118. lex, præstare quæ exegeris. 61. blandientis speciosus cum periculo nitor. 118
Fortuna qui nesciunt succumbere, viri magni sunt. 361
Forum quasi arena. 349
Fragilitatis humana oblivio quam noxia? 1
Fratres pancratiaste. 375.

INDEX

- Fugere quam periculo-*
sum? 15
Fugisse culibet viro tur-
pe. 13
Fur accusator proditoris.
 321. & seqq. 428
Fur concione prohibea-
tur. 321. 428
Furem nocturnum lex
occidi quoquo modo
jubet. 323, 429
Futurorum scientia ne-
gatur esse concessa. 23.

G.

- G** *Allio, adolescentulus*
jam, declamat apte
& decenter. 175
Gallio de Nicete ait, Ple-
na Deo. 22
Gallus Vibius tam magna
olim eloquentia quam
postea insania. 127
Gargius rhetor. 320
Gorgonius duas res stul-
tissime dixit. 46
Gavius Silo ab Augusto
elogium eloquentia tu-
lit. 283
Gener divitis inimici.
 374
Genethialogorum vani-
tas. 24
Gladius inter duos fortio-
rius est 371
Gloria nullus finis. 12
Glycon Gracus declama-

- tor laudatus.* 10
Gorgonius Buteonis audi-
tor & Schola succes-
sor. 108. *centum ran-*
corum vocem habere
dicitur à Barone scur-
ra. *ibid.*
Graca eloquentia facilis
in Latinum transitus.
 311
Gracia crudelis carnifex
Philippus. 313, 427
Gurgitu luxuria. 247

H.

- H** *Aterius imbecillo*
animo filiorum
mortes tulit. 361 *quo-*
modo declamarit. *ibid.*
Herculis occidentis libe-
ros pictura. 316
Heres ex uncia. 270
Hermagoras raras, sed
argutas sententias di-
cere solitus. 167
Hexarida fatuus. 320
Homicida sui. 405
Homicida insepultus ab-
jiciatur. 405
Horatius Hetruscas acies
corpore suo summo-
vens. 292. 422
Hortensii ingens memo-
ria. 58 *cliens Pom-*
peius. 191, 394
Hostem veneno aut pro-
diditione vinci P. R.
noluit.

R E R V M.

noluit. 371	vix unquam plus
Humani generis conditio	quam in uno emine-
miserissima, uno modo	runt opere. 347
nasci, multum mori. 181	Ingeniorum diversitas.
I.	182
I Diotismus inter orato-	Ingeniorum supplicia.
rias virtutes, res qua	281.
raro procedit. 175	Ingeniorum quotidiana
Ignota cognoscendi acrior	decrementa. 53
est cupiditas, quam	Ingeniis donanda vitia,
nota repetendi. 359	non portenta sunt. 282
Imitandus in eloquentia	Ingratus quisnam? 157
non est unus, quamvis	Ingrati sit actio. 410
sit principius. 53	Injuriarum sit actio. 285
Imitator auctori nun-	421, 321, 428
quam sit par. ibid.	Iuba & Petreius mutuis
Imperator in bello sum-	vulneribus concurren-
mam potestatem ha-	tes. 46
beat. 380	Innocentia magnum est
Imperator crucifixus.	in periculo praesidium.
220, 399	181
Imperia magna nun-	Invidia nihil periculo-
quam otiosa. 27	sus. 218
Impudicus concione	Iphicrates reus. 386
prohibeatur. 379	Iphigenia an immolanda
Incesta de saxo. 80 &	deliberatur. 21. & seq.
seqq. 330	Iudex, quam tulit de reo
Incesta de saxo de jicia-	tabellam, revocare non
tur. 80; 330	potest. 230
Indiscreti filius & privi-	D. Iulius Laberium mi-
gnus. 368	num equestri ordini
Infamii in nuntium. 404	reddidit. 200, 395
Ingenium immature ma-	Iulius Sabinus homo ur-
gnum vix vitale. 69	banissimus. 263 in pe-
Ingenia quoque magna	riculis suis jocabatur
	etiam. 264, 417

INDEX

- dinum adversus Sirenas:* 143.b
- Vltio, verbum inhumanum.* 51.a
- Vltio duas res prestare solet.* 85.a *improbatur.* 63.a
- Vltionis genus contumeliosissimum.* 52.a *incommoda.* 83, 85.a
- Vltione quomodo principutendum.* 285.a
- Vnguentarii à Lacedæmonii urbe puls.* 623.b
- Vnguentum bis die terque renovari solitum.* 285.b
- Vnitas quid.* 536.b
- de Vniuerso quæstio quodtuplex.* 535.b
- Vniuersa ex materia & Deo constant.* 171.b
- Vocaliora sunt vacua quam plena.* 552.b
- Volefi Asia proconsulis crudelis exclamatio.* 29.a
- Voluntas recta.* 372.b
- Voluntas officii causa.* 501.a
- Voluntas eribuentis iucundissima in beneficio.* 381.a
- Voluntatis mutatio, cuius rei indicium.* 94.b
- Voluptaria secta in actu est.* 362.a
- Voluptas quid.* 154, 155.b
- nihil ad beatam vitam facit.* 330.a
- pecoris bonum.* 332.b
- quæ homine digna.* 528, 529.b
- fitne aliqua iuncta dolori.* 390.b
- Voluptatis laudatio periculosa.* 336.a
- possessio periculosa.* 338.a
- vituperium.* 528.a
- 63, 75, 497.b
- Voluptatis & gaudii differentia iuxta Stoicos.* 154.b
- Voluptatis & virtutis dissimilitudo.* 331.a
- Voluptatem à virtute duci posse negantes refutantur.* 331, 334.a
- Voluptatum duo genera.* 241.b
- Voluptatis ministra virtus est Epicureis.* 436.a
- Voluptatibus non est locus dandus.* 128.b
- Voluptatibus obsessos plurimos malos esse demonstratur.* 335.a
- Vota deos admonent.* 492.a
- parciora essent, si palam fierent.* 382.a
- quæ suscipienda.* 25.b
- quomodo proficiant, si quidem fata inexorabilia.* 556.b

Vota

R E R V M.

- Vota hominum deos beneficos esse testantur.* 438.2.
Vota parentum & amicorum inimica nobis. 159.b
Vox quid. 539, 552.b
qua ratione per parietes transmittatur. 541.b
Vox contra Stoicos publica. 461.b
Vox viva oratione efficacior. 13.b
Vocis intentio, utilis exercitatio. 40.b
Voces optantium & exsecrantium nocent. 354.b
Voces imperitorum eodem loco quo ventris crepitus sunt. 329.b
Urbanitas contumeliosa. 252.2
Urbes an certioris soli quo propiores mari. 666.b
Urbium fata. 200, 326, 327.b
Usura quid. 536.2
Utilitas accipientis sola in beneficiu dandū spectanda. 441, 445.2
Vulcano crus fregit Iupiter. 707.b
Vulgus veritatu pessimus interpret. 326.2
à Vulgo quomodo quis tutus esse possit. 37.b
Vulturū, Euri nomen, usurpatum à Livio & Varrone. 635.b
Vultus in calum cur erecti. 354, 355.b
Vxorū bona amissio qua ratione ferenda. 718.b

X.

- X** *Anthippe Socratem immunda aqua perfudit.* 260.2
Xenocrates putat beatum sola virtute fieri posse, non tamen unum bonum esse quod honestum est. 276.b
Xenophanto canente Alexander manum ad arma misit. 27.2
Xenophontis pater. 430.2
Xerxes Pythii filii caede exercitum lustrat. 74.2
Xerxis stoliditas. 243.2
Xerxi solus Demaratus verum dixit. 517.2
Xystus hortorum. 76.2

Z.

- Z** *Aleuci leges laudantur.* 314.b
Zeno

INDEX

- Zeno Eleates nihil ait esse
306.b
- Zeno. 316.a 166.b au-
ctor est Stoica sapien-
tia. 117. a secta
sanctissima & fortissi-
ma conditor. 265.b
multum profuit, et-
si non administravit
temp. 209, 361,
362. a nullum ser-
vum habuit. 117.a
- Zenonis collectio ab ebrie-
tate dehortantis vide-
tur. 265.b collectio-
nes de morte irriden-
dentur. 258, 261.b
dictum. 18.a dictum,
cum ei naufragium
nuntiatum esset. 231.a
sententia de cometis.
688.b quingentos de-
narios cuidam creden-
ti excusatio. 465. a
- Zenoni actionis & doctri-
na dissidentia objecta.
342. a
- Zenonem Cleanthes ex-
pressit. 13.b
- Zephyrus. 634.b Latinis
Favonius. 635.b

FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM

in M. Annæum Senecam Rhetorem.

A.

Abdicans pa-
trius. 60
Abdicandus
quia fratrem
abdicatum adoptavit.
352.
Abdicatus ter venenum
terens. 196. & seq.
395
Abronnus Silo Latronic
auditor. 18
Addeus rhetor ex Asia-
ni non projecti nomi-
ni. 240
Adolescentium tempore
Seneca propudiosum
specimen. 53
Adoptandus post tres ad-
dicatos. 118, 336
Adoptio fortuna reme-
dium est. 124
Adultera venesca. 387
Adultera tenui veste per-
spicua. 172
Adulterum cum adulte-
ra qui deprehenderit,
dum utrumque cor-
pus interficiat, sine
fraude sit. 85, 234.

331. 410.

Adulterium liceat in
matre, & filio vindi-
care. 85, 331.

Adulterii tempus, nox.
206, 397.

Edificiorum luxuria
notata. 122

Egrum nihil magis pro-
dest, quam ab eo cu-
rari, à quo volunt.
368.

Elii Tiberonis pauper-
tas virtus fuit. 120

Emilianus Gracii rhe-
tor. 320

Emiliorum & Scipio-
num familias adoptio
miscuit. 123, 124

Affectus in nos domi-
natur ille, qui ani-
mam primus intravit.
110.

Affectus hominum di-
versi sunt. 237 nostri
in nostra potestate non
sunt. 66

Agememnon de Iphige-
nia immolanda deli-
berat. 20. & seq.

Agrippa Vipsanii nomine
sublato

INDEX

<i>sublato M. Agrippam</i>	409.	
<i>se dixit.</i>	152.	<i>in Amore facilius finem</i>
<i>Agrippa notata ignobili</i>		<i>impetres, quam mo-</i>
<i>tas. 152. filios Caesar</i>		<i>dum.</i>
<i>Augustus adoptatu-</i>		<i>Animus generosus con-</i>
<i>rus videbatur. ibid.</i>		<i>tumeliam pati non po-</i>
<i>Agrotas Massiliensis in-</i>		<i>test.</i>
<i>cultus declamator.</i>		235. 410.
167.		<i>Animus divina origine</i>
<i>Albinovani versus. 9. 10</i>		<i>haustus ad sedes suas</i>
<i>Albutius tristis & solli-</i>		<i>& cognata sidera re-</i>
<i>citus declamator. 175</i>		<i>currit.</i>
<i>homo summa probita-</i>		30
<i>ti, qui nec facere in-</i>		<i>Animum subinde rela-</i>
<i>juriam nec pati sci-</i>		<i>xare prodest.</i>
<i>ret. 176. Castii mor-</i>		56
<i>dacissimi hominis, con-</i>		<i>Antonius Liberum pa-</i>
<i>tumelias effugere non</i>		<i>trem imitans, 6. de-</i>
<i>potuit. ibid.</i>		<i>sponsata sibi Miner-</i>
<i>Albutii Sili. virtutes &</i>		<i>va dotis nomine mille</i>
<i>vitia in dicendo. 173.</i>		<i>talenta Atheniensibus</i>
<i>& seqq.</i>		<i>imperat. ibid.</i>
<i>Alexander M. deliberat,</i>		<i>Antiphontis libri, Otho-</i>
<i>an Babyloniam intret.</i>		<i>nis lunii quatuor co-</i>
23. & seqq. ejus po-		<i>lorum libri dicti à</i>
tentia.	4	<i>Gallione. 129. 337.</i>
<i>Alexandro dissuadetur,</i>		<i>Antonius proscriptum</i>
<i>ne Oceanum naviget.</i>		<i>Ciceronem jussit occi-</i>
3. & seqq.		<i>dere. 189. 393.</i>
<i>Alexandrum suus orbis</i>		<i>Antonium an deprecetur</i>
<i>non capit.</i>	5	<i>Cicero, deliberat. 28.</i>
<i>Alsius Flavius etiam</i>		<i>& seqq.</i>
<i>puer eloquentia notus.</i>		<i>in Antonium libelli con-</i>
69. 328.		<i>tumeliosi propositi. 6.</i>
<i>Amor qui ex misericor-</i>		<i>Apollodorus Brutidii</i>
<i>dia venit, magnus est.</i>		<i>praeceptor. 131</i>
		<i>Appollodorus veneficii</i>
		<i>damnatus Massilia</i>
		<i>docuit. 158</i>

ab Aratro rapti sua paupertate beatam fecere Remp. 97. 333.

Archipirata filia, captum liberat à quo ducitur. 95. & seqq. 333.

ab Archipirata filio dimissus. 177. & seqq. 391.

Arellii Fusci dicendi genus quale? 115. 116.

Argentarius Castii similis. 255. Graculus nunquam Graculus declamavit. ibid.

Arms sepulcri victor. 366.

Asinius Pollio insensissimus fama Ciceronis. 34.

Asinius Pollio Ciceroni invitatus testimonium reddit. 38.

Asinius Pollio Atticorum hostis. 318.

Asinius Pollio quo animo mortem filii tulerit? 361.

Asinii Pollionis cum Timagene conflictus. 319. ambitio. 360. dicendi facultas. ibid.

Athena eloquentia incluta. 13.

Athenienses deliberant de trophæis Persicis.

25. & seqq. belli tempore liberos & conjuges in tutiore loco deposuere. 159. Olynthiis civitatem decreverunt. 357. abdicato vicerunt duce. 111.

Atheniensium blanditia ab Antonio quomodo castigata? 6.

Attali Stoici laus. 15.

Atticus nasus. 6.

Atticus Vipsanius Apollodori discipulus. 157.

Atroces quoque animos misericors natura debilitat. 331.

Avaritia muliebrium vitiorum fundamentum. 172. 344.

Avaro tam deest, quod habet, quam quod non habet. 199.

Auditores contumelia causa Latronis discipuli vocabantur. 249.

Ausidii Bassi de Cicerone elogium. 35.

Augurius non credendum 21.

Augustus admiratione dignus ob permissam loquendi licentiā. 153.

B.

B Arbarus declamator. 9. 167.

Bassus

INDEX

- Bassus homo disertus quo vitio laboravit ?* 283.
Belli civilis optima defensio, est oblitio. 299. 424.
Beneficium quid ? 239. 411.
Beneficium non est, sed officium, facere quod debeas. 158.
Blandus eques Romanus, rhetor Romæ docuit. 117.
Brocco declamator. 126.
Brutus in liberos, non facit hostes, sed futuros, animadvertit. 300. 424.
M. Bruti eloquentia laudata. 288. laus. ibid.
Bruti liberorum cum Tarquinio conjuratio. 358.
Brutidii Nigri de morte Cicer. elogium. 36.
Buteo aridus quidem declamator, sed prudens divisor controversiarum. 159.

C.

C *Æcus de publico mille denarios accipiat.* 350.
Cædis damnatus imprudentis, quinquennio exulet. 365. 383.
Cæsar allato ad se capite Pompeii fleuit, & oculos avertit. 298. 299. 423.
Cæsar humanitas. 391.
Cæstius homo nasutissimus, nullius ingenii, Ciceroni infestus. 45.
mordacissimus homo. 176.
Cæstii fastus Ciceroni se preferentis, & uti à Cæcio Severo exceptus. 349. 350.
Calamitosus frangitur animus. 403.
Calchas. 21.
Callias Cimonem redimens. 234.
Callisthenes ab Alex. cur occisus ? 5. & seq.
Calvus diu cum Cicerone litem de principatu eloquentia habuit. 203. 397.
accusator violentus. 203.
Calvi carmina. 204. in actione violentia. ibid.
Calvum ob staturæ exiguitatem Catullus, Salaputium disertum vocat. 204.
Camillus exul. 43.
Canis catenarius, acre & experrectum animal. 210.

Capito

R E R V M.

Capito bona fide schola-	Censu aestimantur & ac-
sticus erat. 283	quiruntur honores.
Captus, ab Archipirata	124, 337.
filia dimissus. 95, 333	Charybdis ipsius maris
Carmen à poëta recita-	naufragium. 9
tum quidam protinus	Chirographum cum ab-
memoria recitavit,	dicato. 382
& suum esse dixit. 58	Cicero deliberat, an An-
Cassius Severus summus	tonium deprecetur. 28
Publii amator. 199	& seq. quo animo per-
Cassii Severi bellum di-	secutionem Antonii &
ctum, Labieni libris	mortem exceperit, hi-
combustis. 282	stororum aliquot te-
Catilina. 192	stimonia 34. & seqq.
M. Cato. 299	nec Pompeii nec Casari
M. Cato coloni sui filiam	certus amicus, sed u-
duxit uxorem. 218,	triusque adulator.
399.	200, 396 deliberat, an
M. Cato maximum vi-	scripta sua comburat.
vendi, moriendique	40. & seqq.
exemplum. 28 mori	Ciceronis comparatio
maluit quam rogare.	cum illustribus viris.
29.	192 locus in Labe-
Cato venenum vendidit.	rium. 200, 396 inter-
386.	fector Popilius. 189,
Cato sui homicida. 406	& seqq. 393 mors à
M. Catonis laus. 54	Livio descripta. 35
Catonem Conscium furti	epitaphium. 37
dixit servus tortus.	Ciceronis aetate omnis Ro-
274, 420.	mana facundia efflo-
in Catone moderatio desi-	ruit. 53
deratur, 148	Ciceronem eloquentia sua
Cavete proditorem. 220	in carminibus desti-
& seqq. 399	tuit. 347
Causæ Ciceroni, quæ aliis	in Cicerone constantia de-
postea controversiæ. 55	sideratur. 148
	Cimon

INDEX

- Cimon ingratus Callia.* 243. & seq. 410.
Codrus positus insignibus ad mortem cucurrit. 406.
Cætus quid? 357.
Colores declamatores aridi fidelius inveniuntur. 126. 127.
Colorum quatuor libros edidit Otho Iunius. 129. 337.
Commentarii usus Cassio perpetuus. 347.
Competitori liceat in competitorem dicere. 381.
Confessio conscientia vox est. 403.
Consilia magna non bene vultus tegit. 154.
Controversia Scholastica. 55.
Controversia Ciceroni, Causæ. 55.
Contumeliam pati generosus animus non potest. 235. 410.
Cornelia lex. 358.
Cornelii Severi versus de morte Ciceronis. 39.
Corvus stuporis arguitur. 19.
Crassus ditissimus apud Parthos, sepulchro nunc eget. 120.
Cremutii Cordi testimonium de morte Ciceronis. 35.
Crimen qui defendit, auditur tanquam reus. 366.
Crispus antiquus rhetor. 205.
Cræsus inter reges opulentissimus victis manibus ad tormenta ductus. 110.
Cræsi filius mutus. 210.
Crux servi, venenum agro domino negantis. 358.
Curtius in morte reperit sepulchrum. 406.
Cyclops excacatus. 8.
Cyneas Pyrrhi legatus ad Rom. quanta memoria. 57.
D *Amaseticus.* 9.
Damnum sciens qui dederit, reddat quadruplum: qui insciens, simplum. 377.
Damni illati sit actio. 355.
Debilitans expositos. 302. & seq.
Decius. 292. 423.
Declamare quid? 55.
Declamatores aridi fidelius inveniuntur colores

R E R V M.

res. 126, 127, 337	telligi. 21.
Deformes saepe pudica non animo, sed defectu corruptoris. 127, 337	Deos magis miseri quam beati colunt. 402
De illius bellorum civilium desultor, 7. lascivias ad Cleopatram lizeras dedit. ibid. ejus in Antonium jocus. ibid.	Desidia juvenilem quoque animum dissolvit. 52
Demens quod mori cogerit filiam. 297. & seq. 423	Desinere antequam desicias, optimus virtutis finis est. 110
Demens qui filio cessit uxorem. 389	Desinere scire, non minus magna virtus, quam scire dicere. 271, 419
Dementia sit actio. 297, 289, 423	Dies hic meus est. 16
Dementia accusatur, qui servo filiam junxit. 211, 398	Dii etiam secreta vident. 72
Dementia accusatur a filio pater, quod nepotem ex meretrice adoptasset. 147	Dii immortales lenti quidem, sed certi vindices generis humani. 281
Dementia accusatur a filio pater luxuriosus. 162, 343	Dii irati coluntur diligentius. 403
Demosthenis dicendi genus. 204	Dii immortales providentia sua humanum genus regunt. 132, 338
Deorum adulteria picta. 316, 428	Discipuli quorum audiri non desiderarint? 249
Deorum providentia circa res abjectas eluditur. 24, & 25	Divinis nulla vis humana resistit. 77
Deorum voluntatem ab hominibus non in-	Divite novitio nihil insolentius. 128
	Divitia fortuna ludibria. 118. vitiorum causa. 127
	Divitiarum odium vanum gloria genus. 375

INDEX

in Domitium Iulii Sabi-
ni urbanum dictū. 263
Domus cum tyranno in-
censa. 355
Domus exusta cum arbo-
re. 377
Dorionis corruptissima
sententia. 8
Dotata vere qua sit?
97, 98

E.

Elii Phidiam muti-
lant. 403
Eloquentia res magna &
variā. 348
Eloquentia cum tempo-
re defectus unde? 53
Eloquentia regula incer-
ta. 275
Eloquentia, quo plura
exempla inspecta sunt,
plus proficitur. 53
ab Eloquentia facilis in
omnes artes decursus.
116.
Euctemon declamator le-
vis, sed dulcis. 70. ho-
mo venustissimi inge-
nii. 204
Euctemonis jocus in rhe-
torem pusilla statura.
204.
Eurotas amnis Spartam
alluens. 13
Excacatus à sodalibus.
350.

Exemplo, quid imitan-
dum, quid vitandum,
facilius docemur. 250,
414.
Exempla ad aliquod con-
troversia thema sem-
per redigere, ineptum.
210

Exercitatio qua utilis?
233

Exercitatio scholastica
delicata nimis repre-
henditur. 233. & seq.

Expositum qui agnove-
rit, solutis alimentis
recipiat. 251, 414

Expositum repetens è duo-
bus. 251. & seqq. 414

Expositi in nullo numero
sunt, servi sunt. 307

Expositos debilitans. 302
424

Exul pater fundo prohi-
bitus. 383

Exulem recto & cibo ju-
vare non liceat. 383

F.

Fabianus Maximus,
nobilissimus vir, à
Severo Cassio notatus.
152

Fabiani philosophi dicen-
di genus & facultas.
116. encomium. 115

Fabritius Samnitium
munera spernens. 121

Fabri-

- Fabricius aurum à Pyr-
rho accipere noluit.*
375
- Fabritius cum auro do-
minium timuit acci-
pere.* 128
- Fabritiorum imagines*
Metellii patuerunt. 123
- Fati lex maligna quæ* 53
- Fata non posse revocari.*
21
- Felicitas fragilis & ca-
duca.* 118. *nulla cer-
ta est.* 221. *omnis in
stabilis & incerta.* 327
*in malo ingenio into-
lerabilis est.* 40. *su-
perba nunquam stetit
in solido.* 12
- Filia conscia in veneno
privigni.* 271, & seqq.
419
- Filius & privignus indis-
creti.* 368
- Filius ob non interfectam
matrem adulteram ab-
dicatur.* 86. & seqq. 331
- Filio uxorem cedens de-
mentia accusatur.* 389
- A filio in arce pulsatus.*
256. & seqq. 415
- Flaminius inter canam
rem puniens.* 241, 412
- Flendi causa nulla ma-
ior est, quam flere non
posse.* 363
- Fletus humanarum ne-
cessitatum verecunda
exsecratio est.* 409
- Florus Latronis auditor.*
249
- Fortis sine manibus.* 86
331
- Fortis non cedens forti pa-
tri.* 291, 422
- Fortis nolens ad patrem
fortem redire.* 407
- Fortiter qui fecerit ter,
militia vacet.* 109, 335
- Fortuna mutabilis.* 61,
328. *semper expecta-
ri, quam regi mavult.*
156. *omniū adversa
habet in querelis le-
vamentum.* 363. *de
suis muneribus ludit.*
373
- Fortuna varietas.* 7. *va-
rietas timenda.* 28
mutabilis exempla.
118. *lex, præstare quæ
exegeris.* 61. *blandien-
ti speciosus cum peri-
culo nitor.* 118
- Fortuna qui nesciunt
succumbere, viri ma-
gni sunt.* 361
- Forum quasi arena.* 349
- Fragilitatis humana ob-
livio quam noxia?* 1
- Fratres pancratiastæ.*
375.

INDEX

*Fugere quam periculo-
sum?* 15
*Fugisse culibet viro tur-
pe.* 13
Fur accusator proditori.
321. & seqq. 428
*Fur concione prohibea-
tur.* 321. 428
*Furem nocturnum lex
occidi quoquo modo
jubeat.* 323. 429
*Futurorum scientia ne-
gatur esse concessa.* 23.

G.

Gallio, adolescentulus
jam, declamat apte
& decenter. 175
*Gallio de Nicete ait, Ple-
na Deo.* 22
*Gallus Vibius tam magna
olim eloquentia quam
postea insania.* 127
Gargius rhetor. 320
*Gargonius duas res stul-
tissime dixit.* 46
*Gavius Silo ab Augusto
elogium eloquentia tu-
lit.* 283
Gener divitis inimici.
374

*Genethialogorum vani-
tas.* 24
*Gladius inter duos fortio-
rius est* 371
Gloria nullus finis. 12
Glycon Gracius declama-

tor laudatus. 10
*Gorgonius Buteonis audi-
tor & Schola succes-
sor.* 108. *centum ran-
corum vocem habere
dicitur à Barone scur-
ra.* *ibid.*

*Graca eloquentia facilis
in Latinum transitus.*
311

*Gracia crudelis carnifex
Philippus.* 313. 427

Gurgitu luxuria. 247
H.

Haterius imbecillo
animo filiorum
mortes tulit. 361 *quo-
modo declamarit.* *ibid.*

*Herculus occidentis libe-
ros pictura.* 316

Heres ex uncia. 270

*Hermagoras raras, sed
argutas sententias di-
cere solitus.* 167

Hexarida fatuus. 320

Homicida sui. 405

*Homicida insepultus ab-
jiciatur.* 405

*Horatius Hetruscus acies
corpore suo summo-
vens.* 292. 422

*Hortensis ingens memo-
ria.* 58. *cliens Pom-
peius.* 191. 394

*Hestem veneno aut pro-
diditione vinci P. R.
noluit.*

R E R V M.

noluit. 371	vix unquam plus
Humani generis conditio	quam in uno eminue-
miserrima, uno modo	runt opere. 347
nasci, multis mori. 181	Ingeniorum diversitas.
I.	182
I Diotismus inter orato-	Ingeniorum supplicia.
rias virtutes, res qua	281.
raro procedit. 175	Ingeniorum quotidiana
Ignota cognoscendi acrior	decrementa. 53
est cupiditas, quam	Ingeniu donanda vitia,
nota repetendi. 359	non portenta sunt. 282
Imitandus in eloquentia	Ingratus quoniam? 157
non est unus, quamvis	Ingrati sit actio. 410
fit praeceptor. 53	Injuriarum sit actio. 285
Imitator auctori nun-	421, 321, 428
quam sit par. ibid.	Iuba & Petreius mutuis
Imperator in bello sum-	vulneribus concurren-
mam potestatem ha-	tes. 46
beat. 380	Innocentia magnum est
Imperator crucifixus.	in periculo praesidium.
220, 399	181
Imperia magna nun-	Invidia nihil periculo-
quam otiosa. 27	sus. 218
Impudicus concione	Iphicrates reus. 386
prohibeatur. 379	Iphigenia an immolanda
Incesta de saxo. 80 &	deliberatur. 21. & seq.
seqq. 330	Iudex, quam tulit de reo
Incesta de saxo dejicia-	tabellam, revocare non
tur. 80, 330	potest. 230
Indiscreti filius & privi-	D. Iulius Laberium mi-
gnus. 368	num equestri ordini
Infamis in nuntium. 404	reddidit. 200, 395
Ingenium immature ma-	Iulius Sabinus homo ur-
gnum vix vitale. 69	banissimus. 263 in pe-
Ingenia quoque magna	riculis suis jocabatur
	etiam. 264, 417

*Intra quadam non scri-
pta, scriptis certiora.*
66, 368

*Insurgendum mariti &
uxoris.* 132, 338

*Iuvenum corrupti mores
deplanguntur.* 53

L.

L *Abienus homo mentis,
quam lingua ama-
rioris.* 360

*Labienus magnus orator
quemodo declamave-
rit?* 280

*Labienus libris suis per
inimicos combustis se vi-
vum sepulchra inclussit.*
281

*Labieni declamatio di-
serta.* 308, 309 *scripta
qui comburenda cen-
suit, ejus vivi scripta
combusta sunt.* 281

*Laberius Pomponii vi-
tium imitatus.* 199

*Laberii jocus in Cicero-
nem.* 200

*Lacon aridus & exsuccus
declamator.* 211

Laconis capti verba. 14

*Lacones ecc. contra Xer-
xem missi deliberant
de fuga.* 11. & seqq.

Laconum educatio. 17

*Lacrima indicium ino-
piata rei.* 409

*Lacryma nunquam op-
primuntur imperio, sed
etiam irritantur.* 363

*Laxe Reipublice sit a-
ctio.* 312, 427

Laqueus incisus. 373

*Lasthenes Olynthum Phi-
lippo prodit.* 318

*Latina lingua facultatis
non minus, licentia
minus quam Græca
habet.* 311

*Latro Porcius declama-
toria virtutis unicum
exemplum.* 233

*Latronis Porcii confusio
& solæcismus.* 233
vide Porcius Latro.

*Legis scriptum angu-
stum, interpretatio dif-
fusa.* 260, 416

*Leges ad vindictam om-
nium injuriarum scri-
pta sunt.* 358

*Lepidus declamator, Ne-
ronis praeceptor.* 146

Leonida sententia. 15

*Lesbocles ut filii mortem
tulervit.* 17

*Liber servusve nemo na-
tus.* 218, 399

*Liberi parentes alant,
aut vinciantur.* 60,
100, 200, 327, 333,
396

*Libertinas uxores magnos
viros*

viros duxisse. 218
 Liceat filium ex ancilla
 tollere. 384
 Licentia maiore, quæ non
 videmus, agimus. 208
 Ligarium apud Casarem
 defendit Cicero. 299
 T. Livius candidissimus
 magnorum ingenio-
 rum astimator. 37 vi-
 superat. sententiam
 Sallustii è Thucydide
 translata. 240. de
 oratoribus, qui verba
 antiqua & sordida
 confectantur, quid me-
 moret? 250, 414. de
 Ciceronis fuga ac mor-
 te narratio. 34, 37
 Luculli avaritia. 247,
 413
 Lugens pauperis filius di-
 vitem sequens. 285,
 & seqq.
 Luna pro vicibus suis
 vis. 20. 22
 Luxuria remedium,
 atas. 165
 Luxuria ingenii nihil
 magis mortiferum. 53
 Luxuriosus à sodalibus
 excacatus. 350
 Luxuriosi, Pater & fi-
 lius. 162, 343

• M.

Magistratus de con-
 fesso sumat sup-
 plicium. 402
 L. Magius declamator,
 gener T. Livii. 279
 Magnitudo cuiusque rei
 finita. 314
 Majestatis læsa accusari
 qui possit? 245, 246
 Maleficii inscripti sit a-
 ctio. 373
 in Malis non fortuna,
 sed causa spectanda.
 235
 Manlius in filium vi-
 ctorem animadvertit.
 300, 424
 Manlii impotentia. 247,
 413
 Marcellus Marcius Vo-
 tieni amicus. 277
 Marcellus Efernius Pol-
 lionis discipulus. 360
 M. Annai Seneca me-
 moria stupenda. 51,
 52
 M. Tullius, Ciceronis fi-
 lius, nihil ex paterno
 ingenio præter urbani-
 tatem habuit. 45. Cæ-
 stium flagris cecidit.
 46

Marillius rhetor, homo
 satis aridus. 59

B b 4

Ma-

INDEX

<i>Marius sua claritatis</i>	<i>Memoria admiranda ex-</i>
<i>auctor. 96, 333. Car-</i>	<i>empla. 51, 57, 58</i>
<i>thagine mendicans &</i>	<i>Mendici debilitati. 302,</i>
<i>imperans. 62. supra</i>	<i>424</i>
<i>crepidinem jacens con-</i>	<i>Menestrati declamatoris</i>
<i>sul. 61, 327</i>	<i>sententia corrupta. 9</i>
<i>Marium in crepidine qui</i>	<i>Meretrix crudelem fecit</i>
<i>viderat in sella figu-</i>	<i>pratorem. 243</i>
<i>ravit. 191. in carcere</i>	<i>Messala Corvinus de</i>
<i>imperantem vidit Cim-</i>	<i>Deillio quid sentiat. 7</i>
<i>ber. 191, 394</i>	<i>Messala Gallionem inter-</i>
<i>Mariti & uxoru jusu-</i>	<i>rogandi consuetudo,</i>
<i>randum. 132, 338</i>	<i>Nunquid plena Deo?</i>
<i>Mater nothi lecta pro</i>	<i>22</i>
<i>parte. 384</i>	<i>Messalla exactissimi in-</i>
<i>Mater caca filium reti-</i>	<i>genii, Latini sermonis</i>
<i>nens. 200. & seqq. 396</i>	<i>observator diligentis-</i>
<i>Matrem adulteram in-</i>	<i>simus. 150</i>
<i>terficere jussus filius,</i>	<i>Metellus in Veste ade ex-</i>
<i>noluit. 86</i>	<i>stinxit incendium: Ci-</i>
<i>Maximus Stertinius. 131</i>	<i>cero Roma. 192</i>
<i>338</i>	<i>Metellus cacatus. 364</i>
<i>Medicus privignus. 367</i>	<i>Miles à virgine occisus.</i>
<i>Medicorum anatomia.</i>	<i>70, 329</i>
<i>317. 428</i>	<i>Miltiades rhetor. 250</i>
<i>Mela laudatio & cohori-</i>	<i>Miltiades Gracia serva-</i>
<i>tatio. 117</i>	<i>tor & Persarum vin-</i>
<i>Memoria in juvene mul-</i>	<i>dex, Orientisque domi-</i>
<i>to fidelior quam in se-</i>	<i>tor. 236. peculatus</i>
<i>ne. 52</i>	<i>damnatus in carcere</i>
<i>Memoria senilis marcet.</i>	<i>decedit. 237, 410. nu-</i>
<i>232</i>	<i>nus ejus census filius</i>
<i>Memoria res ex omnibus</i>	<i>Cimon. 235, 410</i>
<i>partibus animi maxi-</i>	<i>Minerva Phidia opus.</i>
<i>me delicata & fragi-</i>	<i>314</i>
<i>lis. 51</i>	<i>Minturnensis palus exu-</i>
	<i>lem</i>

R E R V M.

<i>lem Marium non ex-</i> <i>hausit.</i> 191, 394	<i>Mortis via varia.</i> 180, 181, 392
<i>Miseros quos facit fortu-</i> <i>na & supersticiosos fa-</i> <i>cit.</i> 403	<i>Mortem semper timere,</i> <i>crudelius est quam mo-</i> <i>ri.</i> 355
<i>Misericordia venali nihil</i> <i>turpius.</i> 372	<i>Mucius in hostilia arma</i> <i>ruens.</i> 292, 293
<i>Mithridates parricida.</i> 183	<i>Multitudo semel mota</i> <i>modum non servat.</i> 358
<i>Mithridatem occidere</i> <i>Luculli centurio non</i> <i>potuit.</i> 183, 392	<i>Munerariorum mos.</i> 359
<i>Moderatio inter secunda</i> <i>magni est pectoris.</i> 4	<i>Musa rhetor multum ha-</i> <i>buit ingenii, nihil cor-</i> <i>diu.</i> 282. <i>eius ineptia.</i> <i>ibid.</i>
<i>Montanus Iulius comis</i> <i>& egregius poeta.</i> 188	<i>Musa notatus.</i> 210
<i>Montanus Votienus, ho-</i> <i>mo rarissimi, etsi non</i> <i>emendatissimi ingeni.</i> 270. <i>sententias suas</i> <i>repetendo corrumpit.</i> 271, 418. <i>toto animo</i> <i>Scholasticus.</i> 210. <i>a</i> <i>Vinicio, apud Casarem</i> <i>accusatus.</i> <i>ibid.</i>	N.
<i>Montanum Scaurus so-</i> <i>lebat inter oratores O-</i> <i>vidium vocare.</i> 271, 419	N <i>Aso Arellii Fusci</i> <i>auditor, Latronis</i> <i>admirator fuit.</i> 135, 339. <i>quales contro-</i> <i>versas declamavit.</i> 137. <i>non ignoravit vi-</i> <i>tia sua in carminibus,</i> <i>sed amavit.</i> 137. <i>tres</i> <i>versus tutos voluit,</i> <i>quos amici rogavunt</i> <i>ut tolleret.</i> <i>ibid.</i> 339
<i>Morum juventutis pesti-</i> <i>ma mutatio describi-</i> <i>tur.</i> 53	<i>Natura rerum sui juris</i> <i>est.</i> 156, 342
<i>de Moribus sit actio.</i> 189, 393	<i>Natura iura sacra sunt,</i> <i>etiam apud piratas:</i> 183, 393
<i>Mori natura finis, non</i> <i>pena.</i> 42	<i>Naturam suam effugere</i> <i>difficile.</i> 264 B 5. <i>Neces-</i>

INDEX

- Necessitas est lex temporis.* Olynthius à pictore tortus. 312, 427
- Necessitas magnum humana infelicitatis patrocinium.* 258, 416
- Negotiator peregrinus* 168. & seqq. 344
- Nepos ex meretrice susceptus.* 147. & seqq. 340
- Nicetes plena Deo.* 22
- Nicetem discipuli audire contenti.* 249
- Nigri Brutidii & Syriaci contentio.* 130, 131
- Novorum cupiditas.* 359
- Nox sceleri placet.* 206, 397
- Nocte portas aperire in bello non liceat.* 380
- O.
- O** *Ccidere scelus est, etiam ubi temerarium est mori.* 359
- Oceani rerum extremum.* 3
- Oceani descriptio.* 3, 5
- de Oceano Physicorum dubitatio.* 5
- Officium alicui facere: in officiis versari, quomodo per jocum dicta?* 362
- Olynthius pater reus concursus.* 357
- Olynthii Atheniensibus fœdere juncti,* 316
- Olynthus à Philippo vieta.* 357
- Opera honesta voluntas inchoat, occasio perficit.* 370
- Oppius Flama Proconsul.* 263, 417
- Optio mutanda raptore convicto.* 227. & seqq. 401
- Oraculum quid?* 54
- Orator Catoni quid?* 54
- Orba post laqueum sacrilega.* 402
- Opus nihil sine schemate dixit; ideo urbane à Pacato, schemate salutatus fuit.* 282
- Otho Iunius Pater difficiles controversias belle solebat dicere.* 129. quatuor edidit libros colorum somniis plenos. ibid. 337
- Otho Iunius pater, ex somniatoribus totus erat.* 225
- Otryades.* 12, 17
- Ovidius Naso Latronis admirator.* 339, vide Naso.
- Ovidius quod bene cessit, relin-*

relinquere nescit. 271.

419

P.

Pacatus rhetor Oscum
schemate salutat.

281

Pacta conventaque legi-
bus facta, rata sint.

414

Parendum non omnibus
imperii.

63

Parrhasii Prometheus.

312. & seqq.

Patricida aquis sententiis
absolutus.

351

Parricidii damnatus al-
ligans fratrem.

376

Parricidii pœna.

377

Pasienus eloquentissi-
mus & temporis sui
primus orator.

160

Pasieni nomen in obsca-
num mutatum à Pa-
cato rhetore.

283

Pasieni dicendi facultas
qualis?

348

Pater raptam continens.

354

Pater & filius luxuriosi.

162, 343

Pater à sepulchro à lu-
xurioso raptus.

362

Pater naufragus divitis
socer.

408

Patrem qui pulsaverit,

ei manus præcidi-
tur.

256, 415

Patre exule filia raptâ.

365

Patriciorum nobilitas ut
propagata.

124

Patrimonium major fra-
ter dividat, minor eli-
gat.

384

Patrimonium cum filio
tricenario pater divi-
dat.

352

Patronus operas remissas
repetens.

371

Patruus abdicans.

Contr. 1. p. 60. & seq.

327.

Pauperis filius lugens di-
vitem sequens.

285

& seqq. 421

Paupertas bonum igno-
tum,

122

Paupertatem laudare, fa-
cilius est quam ferre.

124, 337

Peculatus damnatus
Miltiades.

234, 410

Pecunia multorum ma-
lorum causa.

163

Peregrinus negotiator.

168. & seqq. 344

Persica trophæa an tol-
lenda, deliberatur.

25

Phidias Iovem fecit velut
tonantem licet non
visum.

314

Thi-

INDEX

<i>Phidias amissu manibus.</i>	<i>stultitia. 6 caput. 298,</i>
403	299, 423
<i>Philippus Olynthios ca-</i>	<i>in Pompeium carmen</i>
<i>pivus vendit. 312,</i>	<i>compositum. 288</i>
427	<i>Pomponius Attellana-</i>
<i>Pirata tyrannicidam di-</i>	<i>rum scriptor. 199</i>
<i>mittunt. 100, 333</i>	<i>Popilius Ciceronis inter-</i>
<i>Piratarum feritas & la-</i>	<i>sector. 189 & seqq.</i>
<i>trocinium. 74</i>	393
<i>Piratas non omnia ven-</i>	<i>Popilius à paucis tradi-</i>
<i>dere. 103</i>	<i>tur Ciceronis interse-</i>
<i>Platonis oratio pro So-</i>	<i>ctor. 192, 394</i>
<i>crate, nec patrono, nec</i>	<i>Populi Roman. majesta-</i>
<i>reo digna est. 347</i>	<i>tem quinam ladat.</i>
<i>Plena Deo. 22</i>	246
<i>Plotius primus omnium</i>	<i>Torcellus Grammati-</i>
<i>Latinus rhetor Ro-</i>	<i>cus solacisimi arguit</i>
<i>ma. 117</i>	<i>Cornel. Severi carmen.</i>
<i>Plures judicio conten-</i>	16
<i>dant. 291, 422</i>	<i>Porcius Latro quales di-</i>
<i>Pollio Asinius à Calvo</i>	<i>xerit colores. 284</i>
<i>liberatus circumven-</i>	<i>Porcius Latro. Seneca à</i>
<i>tione Clientum Cato-</i>	<i>pueritia sodalis. 55</i>
<i>nis. 204</i>	<i>laudatur. ibid. & seqq.</i>
<i>Pollio Asinius. vide Asi-</i>	<i>neminem solebat audi-</i>
<i>nus Pollio.</i>	<i>re declamantem, di-</i>
<i>Pompeius terrarum ma-</i>	<i>cens se non magi-</i>
<i>trique domitor Hor-</i>	<i>strum, sed exemplum</i>
<i>tensii se clientem con-</i>	<i>esse. 249</i>
<i>fessus est. 191,</i>	<i>Porci Latronis virtutes,</i>
394	<i>lucubrandi, scribendi</i>
<i>Pompeius sua vitute Ma-</i>	<i>ac declamandi consue-</i>
<i>gnus. 96, 333</i>	<i>tudo descripta. 55, 56,</i>
<i>Pompeius contra piratas.</i>	<i>57. subtilitas. 58 sen-</i>
113	<i>tentia tumida. 291</i>
<i>Cn. Pompeii adolescentis</i>	<i>discipuli contumelia</i>
	<i>causa</i>

- causa auditores vocati.* [349](#)
Potamon magnus declamator Mitylenis à funere filii declamavit [17](#)
Potentia nimia saluberrima breuitate constringitur. [227](#)
Potestatem, qua magna est, breuem esse, utile. [230](#)
Potio ex parte mortifera. [385](#)
Præstare qua exegeris, lex est fortuna. [61](#)
Prætor qua re maiestatem violet? [247](#)
Prætoris maiestas. [242](#)
Priami virgo. [20](#)
Privignus ab avo raptus noverca. [265](#), [417](#)
Privignus medicus. [367](#)
Proditionis sit actio. [220](#)
Proditione hostem vinci noluit populus Rom. [371](#)
Prometheus Tarrhasii. [312](#), [427](#)
Promethei duo maxima munera. [313](#), [318](#)
Publica fama unius facta nunquam corrumpitur. [316](#)
- Publii Mimographi versus aliquot.* [199](#)
Publii Scipionis generosa mors. [43](#)
Pudica elogion. [168](#), [344](#)
Pudicitia deformium sapientia non ex animo. [127](#), [337](#)
Pudicitia magnus fructus est, pudicam credi. [171](#)
Pulcher Catonem furti accusat. [288](#)

Q.

- Q*ui cæsum & concursum fecerit, capitale sit. [357](#)
Quintilianus declamator. [279](#)
Quinquennis testis in procuratorem. [205](#) & [scqq. 397](#)

R.

- R*abienus, Labienus quare dictus? [280](#)
Rabies in mortem concitatissima. [272](#), [419](#)
Rapta filia patre exule. [363](#)

Rapta

INDEX

<i>Raptra</i>	<i>Raptoris aut mortem aut indotatas nuptias optet.</i> 91, 401, 408, 354, 356, 332, 227	<i>Roma urbis humile initium.</i> 97
<i>Raptor duarum.</i> 91. & seqq. 332	<i>Romanos ad servilem dilectum Cænnensis pugna compulsi.</i> 158	
<i>Raptor patrem suum non exorans.</i> 137. & seqq. 339. b	<i>Romulus non tantam urbem fecit, quantam Cicero servavit.</i> 192	
<i>Raptor nisi suum & raptræ patrem intra trigefimum diem exoraverit, pereat.</i> 137, 339	S.	
<i>Raptus in veste muliebri.</i> 379	<i>Sabinus Clodius declamator.</i> 256, 415	
<i>Reges usu rerum disparer.</i> 5	<i>Sacerdos integer sit.</i> 364	
<i>Remedia quadam graviora ipsis periculis sunt.</i> 389	<i>Sacerdos casta è castis, pura è puris sit.</i> 70, 328	
<i>Remedii temerarius graves morbi curantur.</i> 368	<i>Sacerdos prostituta.</i> 70, 328	
<i>Reipub. laxa sit actio.</i> 302	<i>Sacerdoti honor exhiberi quinam solitus?</i> 390	
<i>Reipublica laesa quinam teneatur?</i> 306, 307	<i>Sacerdoti summa reverentia exhibita.</i> 72, 74	
<i>Rempub. qui ladant?</i> 316, 428	<i>Sacratissima duo inter homines, hospitium & affinitas.</i> 409	
<i>Res secunda mire sunt vitiis obtentui.</i> 240, 412	<i>Sacrilegus bonum exitum non facit.</i> 403	
<i>Rerum instabilitas.</i> 7	<i>Sacrilego præcidantur manus.</i> 403	
<i>Res tuas tibi habe.</i> 6; 157	<i>Saguntini patres occiderunt fame compulsi.</i> 258, 416	
	<i>Salaputium disertum.</i> 204	

Sal-

INDEX

<i>Servus rex fuit.</i> 218,	<i>Sparsus quomodo dixe-</i>
399	<i>rit?</i> 283
<i>Servi liberive nomina</i>	<i>Sparta armis incluta.</i> 13
<i>• fortuna imposuit.</i> 218	<i>Sparta nulli muri.</i> 12
<i>Servo filiam qui junxit,</i>	<i>muri arma.</i> 13
<i>dementia accusatur.</i>	<i>Spes est ultimum adver-</i>
211, 398	<i>sarum rerum sola-</i>
<i>Servo natus rex.</i> 358	<i>tim.</i> 373
<i>Servituti finis vocatur</i>	<i>Stultitia diligenti nihil</i>
<i>injuria.</i> 131, 338	<i>inamabilius.</i> 210
<i>Severus Cassius nunquam</i>	<i>Subtilitatis maximum</i>
<i>sine commentario di-</i>	<i>vitium, nimis se osten-</i>
<i>xit.</i> 347	<i>dere.</i> 59
<i>Severi Cassii oratio qua-</i>	<i>Summa incremento lo-</i>
<i>lis?</i> 346. <i>statura, vox,</i>	<i>cum non relinquunt.</i> 4
<i>ingenium; exercitatio</i>	<i>Syllana civilis sanguinis</i>
<i>eiusdem. ibid. decla-</i>	<i>fiti.</i> 29
<i>mationes & earum</i>	<i>Syriacus Vallius homo di-</i>
<i>compositio.</i> 350	<i>sertus.</i> 130
<i>Sextilium Henam poë-</i>	<i>Syriacus Vallius urbane</i>
<i>tam Ciceronis enco-</i>	<i>à Iul. Sabino exceptus.</i>
<i>mius recitaturum</i>	263
<i>Pollio Asinius fugit.</i>	<i>Syriaci & Brutidii con-</i>
39, 40	<i>tentio.</i> 130, 131
<i>Silentium videtur con-</i>	T.
<i>fessio.</i> 293	T <i>Arpeii saxi descri-</i>
<i>Silo Pompejus rhetor,</i>	<i>ptio.</i> 82
<i>homo qui iudicio cen-</i>	<i>Taygetus mons.</i> 13
<i>sebatur.</i> 248. <i>de eo ju-</i>	<i>Ter fortis.</i> 109. & seqq.
<i>dicius Seneca.</i> 348	335
<i>Similitudo semper citra</i>	<i>Testimonium falsum qui</i>
<i>veritatem est.</i> 53	<i>dixerit, vinciatu</i>
<i>Sparsus homo inter Scho-</i>	<i>pud eum, in quem di-</i>
<i>lasticos sanus, inter</i>	<i>xit.</i> 376
<i>sanos Scholasticus.</i>	<i>Testis quinquennii in pro-</i>
107	<i>curatore.</i> 205. & seqq.

Testis

<i>Testis gravior solet esse,</i> <i>qui à reo surgit.</i> 259	<i>Trojanus REX.</i> 226
<i>Tetracolon primum quo-</i> <i>rum?</i> 283	<i>Turdus inter infames</i> <i>maxime & invisos</i> <i>homines.</i> 263
<i>Theba sacris incluta.</i> 13	<i>Turrini Clodii laus.</i> 284
<i>Theodorus Syriaci prace-</i> <i>ptor.</i> 131	<i>Tyrannus post abolitio-</i> <i>nem candidatus.</i> 381
<i>Thermopyla.</i> 13, 14	<i>Tyrannicida à piratis di-</i> <i>missus.</i> 100, 333
<i>Theses ante Ciceronem di-</i> <i>ci solita.</i> 55	<i>Tyrannicida & adulter</i> <i>tyranni.</i> 370
<i>Thuscus historicus fa-</i> <i>turus.</i> 19	<i>Tyrannicidæ præmium</i> <i>detur.</i> 370
<i>Timagenes acida lingua</i> <i>homo & nimis liber.</i> 319. <i>interdicta sibi</i> <i>Cæsaris domo Augusti</i> <i>historias combussit.</i> <i>ibid.</i>	V.
<i>Torta à tyranno pro ma-</i> <i>rito.</i> 153, 341	<i>V. Atinius reus in media</i> <i>Calvi actione judi-</i> <i>ces compellat.</i> 203, 397
<i>Tortus servus Catonem</i> <i>consciū furti dixit.</i> 274, 420	<i>Venefica torqueatur, do-</i> <i>nec conscios indicet.</i> 271, 419
<i>Tractationis malæ sic</i> <i>actio.</i> 375	<i>Veneficii sit actio.</i> 385, 387
<i>Trecenti ab Imperatore</i> <i>non recepti.</i> 380	<i>Venenum habere scelus est</i> 359
<i>Tribunitiam potestatem</i> <i>P. R. plus quam se vo-</i> <i>luit.</i> 359	<i>Venenum habuit Demost-</i> <i>henes, & Mithridates.</i> 197, 395
<i>Triptolemus.</i> 321	<i>Venenum terens ter abdi-</i> <i>catus.</i> 196. & seq. 395
<i>Triumphalis senex Asi-</i> <i>nus Pollio.</i> 360	<i>Venenum datum filio fu-</i> <i>renti.</i> 355
<i>Træzeni.</i> 12, 13, 14	<i>Veneno hostem vinci no-</i> <i>luit pop. Rom.</i> 371
<i>Troja furto capta.</i> 322, 429	<i>Veneno extincta famina.</i> 385
	<i>Vestalis versus.</i> 390 Vini

INDEX

Vim in iudicio qui fece-	antequam deficias, de-
rit, capite puniatur.	sinere. 110, 335
386	Vita non qualibet merce-
per Vim metumque ge-	de redimenda. 44
sta irrita sunt. 251,	Vita in finem nascenti-
371, 414	bus statuta dies. 12
de Vi sit actio. 265,	Vitii nemo expers. 148,
417	246
Vinicius summus Ovidii	Vitia nemo, quæ odit,
amator. 317	imitatur. 164. non
Vinitius exactissimi vir	coërcet, qui provocat.
ingenii. 209, 398	ibid.
L. Vinitio nemo civis	Vitia quidam sua & in-
Romanus in agendis	telligunt & amant.
causis presentius ha-	275
buit ingenium. 161,	Vitia sua excusare om-
343	nes malunt quam ef-
Vir fortis non cedens forti	fugere. 174
patri. 291. & seqq.	Vitiorum muliebrium
422	fundamentum, avari-
Vir fortis, quod præ-	tia. 172, 344
mium volet, optet. 291	Vitii obtentui res secun-
422	da 240, 412
Virgilium felicitas inge-	Vivimus incerta sortis.
nii in oratione soluta	24
reliquit. 347	Urbanitatis Iulii Sabini
Virgo à piratis capta. 70,	exempla. 263
328	Vultus repugnantis ani-
Virtus loquax. 293	mi index. 409
Virtus perfecta morta-	Uxor beata malum inso-
lium contigit nulli.	lens. 98
38	Uxor ob maritum se præ-
Virtus sæpe honorata est,	cipitans. 132, 338
etiam ubi eam fefellit	Uxor cum viro mori cu-
exitus. 370	piens. 385
Virtutis optimus finis est,	Uxor. torta à tyranno
	pro

R E R V M.

pro marito. 153,

341

in Uxore ducenda qua-
nam spectanda? 97

Uxores divites servitu-
tem exigunt. 97

Uxorum fidarum exem-
pla. 298

Uxorum quarundam in
maritos amor. 133

X.

X Erxe minante se re-
diturum nisi tro-
phaa tollantur, ob id
Athenienses delibe-
rant. 25. & seqq.

Z.

Z Euxi uva picta aves
advolant. 320

F I N I S.

A01 145 4300

